

ოპო

საჩინო ნაწი

საუბრები ჩუჟან-ძის
გამონათქვამებზე

გამომცემლობა მადლობას უხდის მაგნო შავდიას
წიგნის გამოცემაში გაწეული დახმარებისთვის

მთარგმნელი

© ოლიკო ცისკარიშვილი

რედაქტორი

მანანა ბალიაშვილი

კომპიუტერული უზრუნველყოფა

ნანა ესართია

ფოტო გარეკანზე © depositphotos.com

© OSHO International Foundation

© საგა – საქართველოს აკადემიური გამომცემლობა, 2018

ყველა უფლება დაცულია

ISBN 978-9941-9529-6-8

საგა – საქართველოს

აკადემიური გამომცემლობა

ალმაშენებლის გამზ. 181/2

თბილისი, 0112, საქართველო

ტელ.: (+995 32) 234 04 32

E-mail: pressacademic@gmail.com

www.apgeorgia.com

FB: Academic Press of Georgia – საგა

მთარგმნელისგან

ოშო რაჯნიშის „მდოგვის მარცვალი“ გასული საუკუნის 90-იან წლებში მეგობრის რჩევით წავიკითხე. მერე იყო „ცარიელი ნავი“...

ვისხედით გაყინულ ოთახში პლედშემოხვეულები, ვისმენდით ჩვენთვის უცხო, საინტერესო და თავისუფალ აზრებს და უცნაურად გვეჩვენებოდა, რომ ოშო არაფრით გავდა იმას, რაც მანამდე წაგვეკითხა. ოშომ სრულიად შეცვალა ჩვენი საბჭოთა ადამიანის დაკომპლექსებული აზროვნება და, სხვების არ ვიცი, მაგრამ ჩემთვის ნათელი გახდა, როგორ შეიძლებოდა ვყოფილიყავი თავისუფალი – აზროვნებაში, ქცევაში, მოქმედებაში.

წლების შემდეგ ვიფიქრე, რომ ოშო საინტერესო და სასარგებლო იქნებოდა ყველასთვის, ვისაც სურვილი აქვს სულიერი თვალსაწიერი გაიფართოვოს, ამიტომ „ცარიელი ნავის“ ქართულად თარგმნა გადავწყვიტე.

დიდი მადლობა მინდა გადავუხადო მაგნო შავდიას და „საქართველოს აკადემიურ გამომცემლობას“, რომელთა დახმარებითაც შესაძლებელი გახდა ამ თარგმანის წიგნად გამოცემა.

შინაჯი

სუი /	გადამლაშებული ფაფა.....	5
სუი //	ადამიანი დაო.....	42
სუი ///	ბუ და ფენიქსი	87
სუი //'	ბოდიში.....	116
სუი V	სამი დილით	150
სუი V/	გამარჯვების მოთხოვნილება	185
სუი V//	სამი მეგობარი.....	216
სუი V///	უსარგებლო.....	247
სუი /X	მიზნები და საშუალებები	279
სუი X	მთლიანობა	320
სუი X/	ჩუჟან-ძის დაკრძალვა	355

თავი I

გაქაშელობა/ბუჩი ფაფა

ადამიანების მმართველი ცხოვრობს შფოთვაში,
ადამიანებისგან მართული ცხოვრობს სევდაში.
ამიტომ დაოს¹ არ სურდა
არც სხვებზე გავლენის მოხდენა
და არც მათი გავლენის ქვეშ ყოფნა.
შფოთვისა და ნაღველისაგან გათავისუფლების გზა –
იცხოვრო დაოსთან სიცარიელის ქვეყანაში.
თუ ადამიანი მდინარეში მიცურავს
და ცარიელი ნავი მის ნავს დაეჯახება,
მაშინაც კი, თუ ის ცუდ ხასიათზეა,
არ გაბრაზდება.
მაგრამ თუ იმ ნავზე ადამიანს დაინახავს,
ყვირილს დაიწყებს, რომ მან თავისი ნავი უკეთ მართოს.
და თუ მისი ყვირილი ვერ გაიგეს, ის დაიყვირებს
კვლავ და კვლავ, და დაიწყებს წყევლას –
და ყველაფერი იმიტომ, რომ ნავში ვიღაც ზის.

¹ დაო – ჩინურად „დაო“ სიტყვასიტყვით აღნიშნავს „გზას“, „ბილიკს“, თუმცა, ამასთანავე, აქვს მნიშვნელობათა ვრცელი სპექტრი და მიჩნეულია ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ტერმინად ჩინური ფილოსოფიის ისტორიაში. დაოიზმში, რომლის დამაარსებელი იყო ლაო-ძი (ძვ. წ. VI ს.), ავტორი ნიგნისა „დაო დე ძინი“, დაო მეტაფიზიკური კატეგორიაა, რომელიც აღნიშნავს სანყის შემოქმედებით ელემენტს, საიდანაც იღებს დასაბამს სამყარო.

არადა, თუ ნავი ცარიელი იქნებოდა,
ის არ დაინწყებდა ყვირილს, არც კი გაბრაზდებოდა.
თუ შენ შეგიძლია დააცარიელო საკუთარი ნავი,
როცა ცხოვრების მდინარეს მიჰყვები,
არავინ იქნება შენი წინააღმდეგი,
არავინ მოგაყენებს ზიანს.
სწორ ხეს პირველს მოჭრიან,
გაზაფხულის ნაკადული ყველაზე ადრე დაშრება.
თუ შენ გრცხვენია უმეცრების
და გსურს გაიმრავლო სიბრძნე,
გსურს მოიპოვო რეპუტაცია და სხვები დაჩრდილო,
მაშინ სინათლე იკაშკაშებს შენ გარშემო,
თითქოს შენ გადაყლაპე მთვარე ან მზე –
და ვერ ასცდები უბედურებებს.

ბრძენმა შენიძნა:

„თვითკმაყოფილი ამაოდ ირჯება.
მიზნის მიღწევა – წარუმატებლობების საწყისია,
დიდება – შერცხვენის საწინდარია.“

ვისაც ძალუძს, უარი თქვას დიდებასა და წარმატებაზე,
ჩამოვიდეს და დაიკარგოს
ადამიანებს შორის,
ის გაცურავს, როგორც დაო, უხილავი,
თავისუფლად ივლის ყველგან, როგორც ცხოვრება,
უსახელოდ და უსახლკაროდ.
ის უბრალოა, შეუმჩნეველი.
რომელი მხრიდანაც არ უნდა შეხედო – ბრიყვია.
მის შემდეგ არ დარჩება ნაკვალევი.
ის არ ფლობს ძალაუფლებას.
ის არაფერს აღწევს, დიდება მის გვერდით ჩაივლის,
რადგან არ განიკითხავს, არც განიკითხავენ.
ასეთია სრულყოფილი ადამიანი – მისი ნავი ცარიელია.

თქვენ მოხვედით ჩემთან. თქვენ საშიში ნაბიჯი გადადგით. ეს სარისკოა, რადგან ჩემ გვერდით შეიძლება სამუდამოდ დაიკარგოთ. ახლოს მოსვლა შეიძლება ნიშნავდეს მხოლოდ სიკვდილს, და სხვას არაფერს. მე ვგაეარ უფსკრულს. მოდით ახლოს – და ჩაიკარგებით ჩემში. თქვენ ძახილი მოგესმათ და თქვენ მოხვედით.

ჩემში შემოსვლით ვერაფერს მიაღწევთ. ჩემში შემოსვლით მხოლოდ ყველაფერს დაკარგავთ – რადგან თუ ყველაფერი არ დაკარგეთ, თქვენში ღვთიური ვერ დაიბადება. ვიდრე ყველაფერი სრულიად არ გაქრება, არაფერი ღირებული არ გამოვა. თქვენ – დაბრკოლება ხართ.

თქვენ ისე სავსე ხართ, ისე ჯიუტად სავსე, ისე ხართ გადავსებული თქვენი, რომ არაფერს შეუძლია თქვენში შეღწევა. თქვენი კარი ჩარაზულია. როცა თქვენ ქრებით, როცა არ ხართ, მაშინ ღიაა. მაშინ უსაზღვრო, უკიდევანო ცას გავხართ.

ეს – თქვენი ბუნებაა. ეს დაოა.

ვიდრე ლაპარაკს შესანიშნავ იგავზე – ჩუჟან-ძის² ცარიელ ნავზე დავინყებდეთ, მინდა სხვა ისტორია მოგითხროთ, რადგან ის მედიტაციურ ბანაკში მოღვაწეობის მიმართულებას მოგცემთ, რომელშიც შემოდიხართ.

ამბობენ, რომ ერთხელ, დიდი ხნის წინათ, რომელიღაც შორეულ ქვეყანაში, უფლისწული ჭკუიდან შეიშალა. მეფე დარდისგან კვდებოდა. უფლისწული მისი ერთადერთი ძე და მისი სამეფოს მემკვიდრე იყო. მოიწვიეს ყველა ჯადოქარი, კუდიანი, ექიმბაშები და ექიმები, ყველაფერი გააკეთეს მის გამოსაჯანმრთელებლად, მაგრამ უშედეგოდ. ვერავინ უშველა ახალგაზრდა უფლისწულს, შეშლილი შეშლილად რჩებოდა.

იმ დღეს, როცა ის ჭკუიდან გადადგა, გაიხადა ტანსაცმელი, შიშველი დიდი მაგიდის ქვეშ შეძვრა და განაცხადა, რომ ამიერიდან იქ იცხოვრებდა. ის თვლიდა, რომ მამლად გადაიქცა. ბოლოს და ბოლოს, მეფე შეეგუა იმ ფაქტს, რომ შვილის განკურნება შეუძლებელი იყო და შეშლილად დარჩებოდა, და ამას არაფერი ეშველებოდა. ყველა სპეციალისტმა მარცხი განიცადა.

² ჩუჟან-ძი – ცნობილი ჩინელი დაოისტი ფილოსოფოსი (დაახლ. ძვ. წ. IV ს.).

მაგრამ, ერთ მშვენიერ დღეს, იმედი ისევ დაბრუნდა. ბრძენმა, რომელიც სუფი³ მისტიკოსი იყო, სასახლის კარზე დააკაკუნა და თქვა: „მე განვკურნავ თქვენს უფლისწულს“.

მართალია, მეფემ იეჭვა, რომ რაღაც ვერ იყო ისე, რადგან ეს ადამიანი თავადაც შეშლილს ჰგავდა. მართალი გითხრათ, უფლისწულზე უფრო შეშლილსაც კი; მაგრამ მისტიკოსმა განაცხადა: „მხოლოდ მე შემიძლია მისი განკურნება. შეშლილი რომ განიკურნოს, საჭიროა მასზე შეშლილი. თქვენმა ყველა დიადმა მოღვაწემ, თქვენმა მაგებმა⁴, თქვენმა მედიცინის ბრწყინვალე წარმომადგენლებმა, – ყველამ მარცხი განიცადა, რადგან მათ შეშლილობის არსი არ იციან. ისინი არასდროს დასდგომიან ამ გზას“.

მეფეს ლოგიკურად მოეჩვენა და დაფიქრდა: „ამაზე უარესი რა უნდა მოხდეს, რატომ არ ვცადო?“ ბრძენს შანსი მისცეს.

იმავე წუთს, როგორც კი მეფემ წარმოთქვა: „კარგი, სცადე“, – მისტიკოსმა ტანთ გაიხადა, შეხტა მაგიდის ქვეშ და ყიყლიყო შემოსძახა. მეფის შვილს გაუკვირდა: „ვინ ხარ? ან რას ყვიხარ?“

„მამალი ვარ, და, სხვათა შორის, შენზე გამოცდილი, – უპასუხა მოხუცმა, – შენ კი არავინ ხარ, შენ ახალბედა ხარ, საუკეთესო შემთხვევაში – მოწაფე“.

„შენ თუ მამალი ხარ, ადამიანივით რატომ გამოიყურები?“ – ჰკითხა მეფის შვილმა.

მოხუცმა უპასუხა: „გარეგნობას ნუ მიაქცევ ყურადღებას, ჩემს სულს შეხედე, ჩამხედე სულში, ისეთივე მამალი ვარ, როგორიც შენ“.

ისინი დამეგობრდნენ. დაიფიცეს, რომ მუდამ ერთად იქნებოდნენ და წინ აღუდგებოდნენ ყველას, ვისაც მამლები არ უყვარს.

³ სუფიზმი – ისლამის შინაგანი, მისტიკური, ფსიქო-სულიერი განზომილება; სუფიზმის მიმდევარს სუფი ან სუფისტები ეწოდება.

⁴ მაგები – რიტუალების შემსრულებლები, რომლებიც ზებუნებრივ ძალებს იყენებენ.

რამდენიმე დღის შემდეგ მოხუცმა ჩაცმა დაიწყო. „რას აკეთებ, – განცვიფრდა მეფის შვილი, – გაგიჟდი? მამალი ცდილობს ადამიანის ტანსაცმელი ჩაიცვას?“

მოხუცმა გააპროტესტა: „მე მხოლოდ ამ სულელების მოტყუება მინდა, რომლებიც საკუთარ თავს ადამიანებს უწოდებენ. დაიმახსოვრე: ჩაცმული ვარ თუ არა, ეს არაფერს ცვლის. მე მაინც მამალი ვარ, და ამის შეცვლა არავის ძალუძს. როგორ ფიქრობ, თუ ადამიანის ტანსაცმელს ჩავიცვამ, შევიცვლები?“ მეფის შვილი იძულებული გახდა დასთანხმებოდა.

რამდენიმე დღის შემდეგ მოხუცმა უფლისწული დაარწმუნა, თავადაც ჩაეცვა, რადგან ზამთარი დგებოდა და აცივდა.

შემდეგ კი სასახლიდან საჭმელი მოითხოვა. აღშფოთებულმა უფლისწულმა წამოიძახა: „რას შერები, უბედურო? ხომ არ გინდა, რომ ამ ადამიანური არსებების მსგავსად იკვებო? ჩვენ, მამლები, მამლურად უნდა ვჭამდეთ“.

„რაც შემეხება მე, – უპასუხა მოხუცმა, – ჩემთვის სულერთია. შენ შეგიძლია ჭამო ყველაფერი, რაც გინდა, და აკეთო, რაც მოგწონს. შენ შეგიძლია ისეც კი იცხოვრო, როგორც ადამიანურმა არსებამ, თანაც ისე, რომ არ უღალატო შენს მამლურ ბუნებას“.

ასე, თანდათანობით, მოხუცმა უფლისწული დაარწმუნა, ადამიანების სამყაროს სრულიად ნორმალური დაბრუნებოდა.

ანალოგიურია ჩვენთანაც. გახსოვდეთ – თქვენ ახლა მოინათლეთ, ახალბედები ხართ. შეგიძლიათ იფიქროთ, რომ მამალი ხართ, მაგრამ თქვენ ჯერ მხოლოდ ანბანს სწავლობთ. მე – გამოცდილი ვარ, ხელოვანი ვარ ამაში, მხოლოდ მე შემიძლია დაგეხმაროთ. ყველა სპეციალისტმა მარცხი განიცადა, ამიტომ ვარ ახლა აქ. თქვენ აკაკუნებდით მრავალ კარზე, და მრავალი ცხოვრების განმავლობაში ეძებდით – და ვერავინ შეძლო თქვენი დახმარება.

მაგრამ გარწმუნებთ, რომ შემიძლია თქვენი შველა, იმიტომ, რომ არ ვარ ექსპერტი, არ ვარ სპეციალისტი, არ ვარ უცხო. მე იმავე ბილიკებზე ვიხეციალე, ისეთივე შემოიღობითა და ისეთივე სიგიჟით; გავიარე იგივე გზა, რაც თქვენ – ისეთივე

ტანჯვით, ისეთივე წამებით, ისეთივე ღამეული კოშმარებით. და რასაც არ უნდა ვაკეთებდე, მხოლოდ იმიტომ, რომ დაგარწმუნოთ – დაგარწმუნოთ მოიშოროთ თქვენი შეშლილობა.

იფიქრო, რომ მამალი ხარ – სიგიჟეა: იფიქრო, რომ სხეული ხარ – ესეც სიგიჟეა, უფრო მძიმეც კი. ჩათვალო, რომ მამალი ხარ – შეშლილობაა, მაგრამ ჩათვალო, რომ ადამიანური არსება ხარ – ეს უფრო დიდი შეშლილობაა, რადგან არანაირ ფორმას არ განეკუთვნებით. როგორიც არ უნდა იყოს ფორმა – იქნება ის მამლის თუ ადამიანის – მნიშვნელობა არა აქვს, თქვენ მიეკუთვნებით უფორმოებას; თქვენ განეკუთვნებით სავსეს, მთლიანს, ერთიანს. ამიტომ, როგორი ფორმაც არ უნდა მიუსადაგოთ საკუთარ თავს, ჭკუიდან იშლებით. თქვენ უფორმონი ხართ. არ განეკუთვნებით არც ერთ სხეულს, არ განეკუთვნებით არც ერთ კასტას, რელიგიას, რწმენას; არ მიეკუთვნებით არც ერთ სახელს. ვიდრე არ გახდებით უფორმონი, უსახელონი, ვერასდროს იქნებით ფსიქიკურად ჯანსაღნი.

ფსიქიკურად ჯანსაღი ნიშნავს იქითკენ მოძრაობას, რაც ბუნებრივია, მოძრაობას იქითკენ, რაც ძირითადია თქვენში, რაც თქვენ მიღმაა დამალული, ყოველგვარი ფორმის მიღმა. აუცილებელია დიდი ძალისხმევა, რათა განერიდოთ ფორმას, უარყოთ იგი – ეს ძალიან რთულია; თქვენ ხომ ამას მეტისმეტად მიეჩვიეთ, ასე გაითავისეთ!

სამადბი სადხანა შიბირი – ეს მედიტაციური ბანაკი – იმიტომ არსებობს, რომ უფორმოებისკენ სწრაფვის სიკეთეში დაგარწმუნოთ – გასწავლოთ იყოთ ფორმის გარეშე. ყოველი ფორმა ნიშნავს ეგოს: მამალსაც კი გააჩნია თავისი ეგო, ადამიანსაც აქვს საკუთარი ეგო. ყოველი ფორმა თავს იყრის ეგოში. უფორმოება ნიშნავს ეგოს არარსებობას. მაშინ არ ხართ კონცენტრირებული ეგოზე, მაშინ თქვენი ცენტრი, თქვენი ფოკუსი, თქვენი არსი – ყველგანაა და არსად. ეს თითქმის დაუფერებელად ჟღერს, მაგრამ შესაძლებელია. სწორედ ეს მოხდა ჩემს შემთხვევაში. როცა ამაზე ვსაუბრობ, ვსაუბრობ საკუთარი გამოცდილებით.

სადაც არ უნდა იყოთ, იქ მეც ვიყავი; და სადაც მე ვიყავი, იქ თქვენც შეგიძლიათ იყოთ. ჩაიხედეთ ჩემში რაც შეიძლება ღრმად, და შემიგრძენით რაც შეგიძლიათ ღრმად, რადგან მე თქვენი მომავალი ვარ. თქვენი შესაძლებლობა.

ყოველთვის, როცა გეტყვით: „დამნებდით“, ვგულისხმობ დანებდეთ ამ შესაძლებლობას. თქვენი განკურნება შესაძლებელია, რადგან თქვენი ავადმყოფობა – მხოლოდ და მხოლოდ იდეაა, აზრია. უფლისწული შეიშალა, რადგან შეიპყრო იდეამ, რომ ის მამალია. ყოველი ჩვენგანი შეშლილია, ვიდრე არ მივა იმ შეგნებამდე, რომ ის არაა შეპყრობილი რაიმე ფორმით – მხოლოდ მაშინაა შესაძლებელი ფსიქიკური ჯანმრთელობა.

ასე, რომ, ფსიქიკურად ჯანსაღი არავის ნაწილი არ იქნება, არ ექნება არანაირი ფორმა. მხოლოდ შეშლილს შეუძლია იყოს ვინმე კონკრეტული – მამალი, ადამიანი, პრემიერ-მინისტრი ან პრეზიდენტი, ან – ვინც გნებავთ. ნორმალური, ფსიქიკურად განონასწორებული, თავის უსხეულობას შეიგრძნობს. ესაა მთავარი საფრთხე.

თქვენ ჩემთან მოხვედით, როგორც ვილაც, როგორც ვინმე, მავანი. მაგრამ თუ ნებას დამრთავთ, თუ ამის საშუალებას მომცემთ, ეს ვინმე შეიძლება გაქრეს და თქვენ გახდებით არავინ, არაფერი. მთელი ძალისმევა იქითკენაა მიმართული, რომ გადაიქცეთ არაფრად. მაგრამ რატომ? რატომ გვინდა მივისწრაფვოდეთ არაფრისკენ? იმიტომ, რომ ვიდრე ამას ვერ შეძლებთ, ვერ გახდებით ღვთიური. ვიდრე ამას არ მოიპოვებთ, ვერ მიაღწევთ ექსტაზს; ვიდრე არ გახდებით არაფერი, კურთხევა თქვენთვის არაა – თქვენ ცხოვრებას ტყუილუბრალოდ ფლანგავთ.

სინამდვილეში თქვენ არ ცხოვრობთ, თქვენ ტვირთი ხართ, უბრალოდ მიათრევთ საკუთარ თავს, როგორც მძიმე ტვირთს. თქვენ ბევრი ტკივილი შეგხვდებათ, ბევრი იმედგაცრუება, ბევრი დარდი, და პატარა სხივიც კი არა ღვთაებრიობის – მას არ შეუძლია თქვენში შემოაღწიოს. თუ თქვენ ვინმე ხართ, მთლიანი ქვის მონოლითი, არაფერს შეუძლია თქვენში შემოაღწიოს.

როცა იწყებთ გადაქცევას არაფრად, თქვენში სინათლის ფორები ჩნდება. როცა არავინ ხართ, მართლა ცარიელი ხდებით, გამჭვირვალე, ნებისმიერი რამ გაივლის თქვენში. ამას ხელს ვერაფერი შეუშლის, არ არსებობს არავითარი დაბრკოლება, თქვენში არაა არავითარი წინააღმდეგობა, თქვენ ხდებით პასიური, კარები.

თქვენ ახლა კედელს ჰგავხართ. კედელს თქვენში სწორედ ეს „ვილაც“ წარმოადგენს. კარად გადაქცევისას თქვენ არაფერი ხდებით. კარი – ესაა სწორედ სიცარიელე, ნებისმიერს შეუძლია გავიდეს მის მიღმა, არ შეხვდეს წინააღმდეგობა, არავითარი დაბრკოლება. თუ ხართ ვილაც ... – თქვენ შეშლილი ხართ; თუ ხართ არავინ... – თქვენ პირველ რიგში ფსიქიკურად ჯანმრთელი ხდებით.

მაგრამ მთელი ეს ერთობლიობა – საზოგადოება, განათლება, ცივილიზაცია, კულტურა, – ყოველივე ეს თქვენში ზრდის „ვილაცას“ და ხელს გიწყობთ ამ „ვილაცად“ იქცეთ. ამიტომ ვლასპარაკობ: რელიგია ცივილიზაციის წინააღმდეგია, რელიგია განათლების წინააღმდეგია, რელიგია კულტურის წინააღმდეგია – რადგან რელიგია ბუნებრიობის მომხრეა, პირველსაწყისის – დაოს მომხრეა.

ყველა ცივილიზაცია ბუნების წინააღმდეგია, რადგან ყველა ცივილიზაცია ცდილობს, თქვენგან ვილაც განსაკუთრებული გამოიყვანოს. რაც უფრო დიდხანს კრისტალიზდებით ვილაცად, მით უფრო და უფრო ნაკლები ღვთიური სხივი შემოაღწევს თქვენში.

მიდიხართ ტაძარში, ეკლესიაში, მღვდლებთან, და იქაც კი ცდილობთ მონახოთ საშუალება, ვილაცად გადაიქცეთ სხვა სამყაროში, რაღაცას მიაღწიოთ, მოასწროთ. წარმატებით შეპყრობილი გონება აჩრდილივით დაგდევთ თან. სადაც არ უნდა წახვიდეთ, თქვენი გონება მოგებაზე ფიქრობს, წარმატებაზე, შექმნაზე. თუ ვინმე ამ მიზნითაა აქ მოსული, დაე, წავიდეს, რაც უფრო სწრაფად, მით უკეთესი, რადგან არ შემოიძლია დაგეხმაროთ, რომ გახდეთ ვილაც.

თქვენი მტერი არ ვარ. მხოლოდ შემოძლია არაფრად გადაქცევაში დაგეხმაროთ. შემოძლია მხოლოდ ხრამისკენ ხელი გკრათ. ...უფსკრულისკენ. თქვენ ვერაფერს მიაღწევთ, უბრალოდ, აორთქლდებით. დაეცემით და აორთქლდებით. იმნამს, როცა აორთქლდებით, მთელი თქვენი არსება ექსტაზს განიცდის. ყველა სულიერი განადიდებას მომხდარს.

ბუდამ⁵ ამას მიაღწია. სიტყვა „მიაღწიას“ მხოლოდ იმიტომ ვხმარობ, რომ სხვა სიტყვას ვერ ვპოულობ. საერთოდ, ეს სიტყვა საშინელებაა, აქ არანაირი მიღწევა არაა – მაგრამ გაიგებთ, რაზე ვლაპარაკობ. ბუდამ მიაღწია ამ სიცარიელეს. ის ორი კვირის, თოთხმეტი დღის განმავლობაში, შეუსვენებლივ, იჯდა უსიტყვოდ, გაუნძრევლად, ჩუმად, არაფერს აკეთებდა.

ამბობენ, რომ ღვთაებებიც კი შემფოთდნენ – ძალიან იშვიათია, ვინმეს ამგვარი სრული სიცარიელისთვის მიეღწიოს. მთელი მისი არსება ხარობდა, მაშინ ღვთაებებიც გამოჩნდნენ. მათ მუხლი მოიდრიკეს ბუდას წინაშე და თქვეს: „შენ უნდა შენყვიტო დუმილი, მოგვითხრო, რას მიაღწიე“. ამბობენ, ბუდას გაეცინა და უპასუხა: „არაფერსაც არ მივაღწიე, პირიქით, ამ ჭკუის გამო, რომელიც ბუდამ ცდილობს რაღაცას მიაღწიოს, ყველაფერი გამეპარა. ვერაფერს მივაღწიე, ეს არაა მიღწევა. პირიქით, – მისაღწევი გაქრა. მე აღარ ვარ, და აღიარეთ, რაოდენ მშვენიერია ეს, – როცა მე ვიყავი, უბედური ვიყავი, როცა მე აღარ ვარ, ყველაფერი ღვთაებრივი გახდა: ჩემზე, ჩემ გარშემო, ყველგან ღვთაებრიობა იღვრება და იღვრება შეუჩერებლად. ახლა ტანჯვა გაქრა“.

მანამდე ბუდა ამბობდა: „ცხოვრება ტანჯვაა, დაბადება – ტანჯვა, სიკვდილი – ტანჯვა; ყველაფერი ტანჯვაა“. ასე იყო, რადგან არსებობდა ეგო. ნავი არ იყო ცარიელი. ახლა კი ნავი ცარიელი იყო, ახლა არ იყო არც ტანჯვა, არც ნუხილი, არც

⁵ ბუდა („გასხივოსნებული“) – ბუდისტურ რელიგიაში არსება, რომელმაც მიაღწია უმაღლეს სინმინდეს, ნირვანას. ბუდისტურ პანთეონში მრავალი ბუდა არსებობს, მაგრამ ამ სახელით უმეტესად მოიხსენიებენ ჩრდილოეთ ინდოეთში მცხოვრები შაკიების ტომის ბელადის ძეს სიდჰარტა გაუტამას, რომელსაც ბუდიზმის შექმნას მიაწერენ (ძვ.წ. VI-V სს.).

დარდი. არსებობა გადაიქცა დღესასწაულად და დარჩა მარადიულ, მუდმივ დღესასწაულად.

ამიტომ ვამბობ – საშიშია, თქვენ რომ ჩემთან მოხვედით. თქვენ სარისკო ნაბიჯი გადადგით. თუ გაბედეთ, მზად იყავით უფსკრულში ნახტომისთვის.

მთელი ძალისხმევა იქითკენაა მიმართული, რომ მოგკლან, მთელი ძალისხმევა იქითკენაა მიმართული, რომ დაგანგრეონ. როგორც კი დაინგრევით, გამოჩნდება დაუნგრეველი – ეს ყველაფერი ახლა იქაა, თქვენში, მაგრამ დაფარულია. როგორც კი არაარსებითი განდევნილი იქნება, არსებითი გახდება ალისმაგვარი – გაცოცხლდებით, სრული დღესასწაულის მიღწევით.

ეს ჩუჟან-ძის მშვენიერი არაკია. ბრძენს ცარიელ ნავზე მიაწიშნებს.

ასეთია სრულყოფილი ადამიანი – მისი ნავი ცარიელია.

შიგნით არავინაა.

თუ შეხვდებით რომელიმე ჩუჟან-ძის ან რომელიმე ლაო-ძის⁶, ან მე, თქვენ დაინახავთ, რომ ნავი არის, მაგრამ ის ცარიელია, შიგნით არავინაა. თუ უბრალოდ ზედაპირს შეხედავთ, მაშინ მოგეჩვენებათ, რომ იქ ვილაც არის, რადგან ნავია. მაგრამ თუ ყურადღებით დააკვირდებით, თუ მართლა მომიახლოვდებით, დაივინწყბთ სხეულს, ნავს, მაშინ არაარსებობას შესახვედრად მიუახლოვდებით.

ჩუჟან-ძი – იშვიათი ყვავილობაა, რადგან გახდეს არაფერი – ყველაზე ძნელია, თითქმის შეუძლებელი, ყველაზე საოცარი რამ ამქვეყანად.

ჩვეულებრივი ტვინი მუდამ მიისწრაფვის გახდეს რალაცით წარმატებული, ეს სურვილია – მისი ჩვეულებრიობის ნაწილი; არაფრით გამორჩეულ ტვინს სურს იყოს რაიმეთი გამორჩეუ-

⁶ ლაო-ძი – ძვ.წ. VI საუკუნის ერთ-ერთი უდიდესი ჩინელი ფილოსოფოსი, რომლის ვინაობა ზუსტად დადგენილი არ არის. თავად სიტყვა „ლაო-ძი“ ნიშნავს მოხუც ფილოსოფოსს, მასწავლებელს. ლაო-ძი არის შემოქმედი ძველი ჩინური ფილოსოფიური პოემისა „დაო დე ძინი“ („წიგნი გზისა და სათნოებისა“); ტრადიციულად მიიჩნევა ფილოსოფიურ-რელიგიური მიმდინარეობის, დაოიზმის, დამაარსებლად.

ლი, ეს მისი ჩვეულებრიობის ნიშანია. შეგიძლიათ გახდეთ ალექსანდრე მაკედონელი, მაგრამ წინანდებურად არაფრით იქნებით გამორჩეული – მაშინ ვინაა არაჩვეულებრივი?

არაჩვეულებრიობა იწყება მხოლოდ მაშინ, როცა აღარ გინდათ არაჩვეულებრიობა. როცა მოგზაურობა იწყება.

ამას გულისხმობს ჩუჟან-ძი, როცა ამბობს: „სრულყოფილი ადამიანი ცარიელ ნავს ჰგავს“. ეს სიტყვები მრავლისმეტყველია. ჯერ ერთი, ცარიელი ნავი არაფრისკენ მიისწრაფვის, არა აქვს მიზანი, რადგან არავინ მართავს. არავინაა, რომ წაიყვანოს იგი. ცარიელი ნავი უბრალოდ არის, ის არსად მიემართება; კიდევ რომ მოძრაობდეს, ეს არაა მოძრაობა საითკენმე.

როცა არაა გონება, ცხოვრება რჩება მოძრაობად, მაგრამ ის არაა მიზანმიმართული. თქვენ იმოძრაებთ, შეიცვლებით, დამსგავსებით მდინარეების ნაკადს, მაგრამ არსაით მისწრაფებულთ, თვალსაჩინო მიზნის უქონლად. სრულყოფილი ადამიანი ყოველგვარი ზრახვების გარეშე ცხოვრობს, სრულყოფილი ადამიანი მოძრაობს, მაგრამ ყოველგვარი მოტივის გარეშე. თუკი სრულყოფილ ადამიანს შეეკითხებით: „რას აკეთებ?“ – მხრებს აიჩეჩავს: „არ ვიცი, რაც ხდება“. თუ მკითხავთ, რატომ ვლაპარაკობ თქვენთან, გიპასუხებთ: „ჰკითხეთ ყვავილს, რატომ ყვავის“. ეს ხდება, ეს არ კონტროლდება. არავინ ზემოქმედებს მასზე. ეს ნავი ცარიელია. თუ განზრახვები არსებობს, ყოველთვის უბედური იქნებით. რატომ?

ერთხელ ტუნწს, უდიდეს ტუნწს ჰკითხეს: „როგორ მოახერხე ამდენი დოვლათის დაგროვება?“

„ჩემი დევიზის წყალობით, – აუხსნა მან, – რაც უნდა გაკეთდეს ხვალ, გააკეთე დღეს, და დღევანდელი სიამოვნება ხვალისთვის გადადე. ასეთია ჩემი დევიზი“. მან მართლაც დიდი სიმდიდრე დააგროვა. ასეთივე წარმატებით აგროვებენ ადამიანები ყოველგვარ სისულელეს.

ის ტუნწიც უბედური იყო. ერთი მხრივ, წარმატებას მიაღწია სიმდიდრის დაგროვებაში, მაგრამ წარმატებით დააგროვა უბედურებაც. დევიზი კი, როგორც ქონების მოსახვეჭად, ასევე უბედურების დასაგროვებლად, ერთია: – ყველაფერი, რაც

უნდა გაკეთდეს ხვალ, გააკეთე დღეს, ახლავე, არ გადადო; ხოლო ყველაფერი, რასაც შეუძლია სიამოვნება მოგანიჭოს ახლა, ხვალისთვის გადადე.

ეს ძალიან კარგი საშუალებაა ჯოჯოხეთში მოსახვედრად. ეს მეთოდი ყოველთვის წარმატებასთან მიგიყვანს, ნაუგებელია. შეეცადეთ და თქვენც მიაღწევთ წარმატებას – თუ ჯერ არ მიგიღწევიათ; შეიძლება უკვე იყენებთ ამ მეთოდს, ისე, რომ არც კი გაქვთ გაცნობიერებული. ყველაფერი, რაც სიამოვნებას მოგანიჭებთ, ხვალისთვის გადადეთ.

ამ მიზეზის გამო იესო ჯვარზე გააკრეს. სწორედ ამ და არა სხვა მიზეზის გამო. არა იმიტომ, რომ ებრაელები იყვნენ იესოს წინააღმდეგნი – იესო სრულყოფილი ადამიანი იყო, არაჩვეულებრივი ადამიანი, რატომ უნდა გაეკრათ ებრაელებს ჯვარზე? მით უმეტეს, ისინი ამ ადამიანს ელოდნენ; საუკუნეების განმავლობაში იმედოვნებდნენ და ელოდნენ: როდის მოვა მესია?

და ყოველივე ამის შემდეგ, იესო საქვეყნოდ აცხადებს: „მე ვარ მესია, რომელსაც თქვენ ელოდით, მე მოვედი. შემომხედეთ“.

ისინი შეშფოთდნენ – რადგან ტვინს ლოდინი შეუძლია, ის მუდამ ლოდინით ტკბება, მაგრამ გონებას არ შეუძლია წარმოიდგინოს ფაქტი პირისპირ, ტვინს არ შეუძლია შეეჯახოს სინამდვილეს. ეს მუდამ შეიძლებოდა გადადებულიყო, ეს ისე მარტივად შეიძლებოდა გადადებულიყო: „მესია მოდის, ის მალე ახლოს მოვა...“ ებრაელები, საუკუნეების განმავლობაში, ფიქრობდნენ და სამომავლოდ დებდნენ მესიის მოსვლას, და უცებ, ამ ადამიანმა ყველა იმედი დაანგრია, რადგან განაცხადა: „აქ ვარ“. ტვინი შეშფოთდა. ისინი იძულებული გახდნენ ეს ადამიანი მოეკლათ, რადგან ხვალ, ოცნებისა და იმედის გარეშე, ცხოვრებას ვერ შეძლებდნენ.

არა მარტო იესო, მას შემდეგ ბევრმა წარმოთქვა საქვეყნოდ: „მე აქ ვარ – მე მესია ვარ!“ ებრაელები მუდამ უარყოფდნენ; რადგან თუ ისინი მას აღიარებდნენ, მაშინ როგორღა შეძლებდნენ იმედის შენარჩუნებას და მესიის გამოცხადე-

ბის სამომავლოდ გადადებას? ისინი ცხოვრობდნენ ამ იმედით, ისეთი ღრმა რწმენით, რომ რთულია ამის დაჯერება. იყვნენ ისეთი ებრაელებიც, რომლებიც სალამოს, ძილის წინ, იმედოვნებდნენ, რომ ის ღამე უკანასკნელი იქნებოდა და დილას მესია გამოცხადდებოდა.

მსმენია ერთ რაბინზე⁷, რომელიც ცოლს ეუბნებოდა: „თუ ის ღამე გამოჩნდება, წამითაც არ დაიცადო. დაუყოვნებლივ გამაღვიძე“. მესია კი სულ უფრო და უფრო ახლოსაა. ის ნებისმიერ მომენტში შეიძლება გამოჩნდეს.

მომიყვანე სხვა რაბინზეც, რომლის შვილმაც დაქორწინება გადაწყვიტა. მან მეგობრებთან მოსაწვევები დააგზავნა, სადაც ჩანერა: „ჩემი ვაჟი ქორწინდება იერუსალიმში, ამა და ამ დროს, მაგრამ თუ მესია ამ დროისთვის კიდევ არ გამოჩნდა, მაშინ ქორწილი ჩატარდება აქ, ამ სოფელში, კორცაში“. ვინ იცის, ვიდრე ქორწილის დღე დადგება, იქნებ მოვიდეს მესია. მაშინ ჩვენ ვიზეიმებთ არა აქ, არამედ იერუსალიმში. ასე რომ, თუ ქორწილამდე ის არ გამოჩნდა, მაშინ ქორწილი იქნება აქ, სოფელში, წინააღმდეგ შემთხვევაში – იერუსალიმში.

ისინი ელოდნენ და ელოდნენ, ოცნებითა და იმედით. ყველა ებრაელის გონება შეპყრობილი იყო ამ ყოვლისმომცველი იდეით – მომავალი მესიით. მაგრამ როცა არ უნდა მოსულიყო მესია, მაშინვე უარყოფდნენ. გაიგეთ ეს! როგორ ფუნქციონირებს ტვინი: თქვენ ცხოვრობთ ღვთაებრიობის, ექსტაზის მოლოდინში, მაგრამ როცა ის მოდის, უარყოფთ მას, ზურგს აქცევთ.

გონებას შეუძლია მომავალში იცხოვროს, მაგრამ აწმყოში ცხოვრება არ ძალუძს. აწმყოში შეგიძლიათ მხოლოდ იმედი იქონიოთ და იოცნებოთ. ასე შობთ ტანჯვას. თუ ცხოვრებას ამ წუთიდან იწყებთ, „ახლა და ამ წუთს“, მაშინ ტანჯვა ქრება.

მაინც როგორ შეესაბამება იგი ეგოს? ეგო – წარსულიდან დაგროვილია. ყველაფერი, რაც კი გაიგეთ, განიცადეთ, წაიკითხეთ, ყველაფერი, რაც კი გადაგხდენიათ თავს წარსულში,

⁷ რაბინი, რაბი – ებრაელთა კულტის მსახური; მოძღვარი, მასწავლებელი.

– ყველაფერი ეს დაგროვილია მასში. ყველაფერი წარსული – ესაა ეგო, ეს თქვენ ხართ.

წარსული შეიძლება აირეკლოს მომავალში – მომავალი რა-
ღაც სხვაა, როგორც წარსულის გაგრძელება, – მაგრამ წარ-
სულს არ ძალუძს ანმყოფთან პირისპირ დარჩეს. ანმყო – სულ
სხვა რამაა, მას აქვს ხარისხი: „აქ და ახლა“. წარსული მუდამ
მკვდარია, ანმყო – ესაა ცხოვრება. ეს არის სანყისი ყველა-
ფერი ცოცხლის. წარსულს არ შეუძლია ანმყოფთან პირისპირ
წარსდგეს, ამიტომ მიისწრაფვის მომავლისკენ, მაგრამ ერთიც
და მეორეც – წარსულიც და მომავალიც – მკვდარია, არც
ერთი არსებობს და არც მეორე. ანმყო – ესაა ცხოვრება. მო-
მავალს არ შეუძლია შეეჯახოს ანმყოფს, ისევე როგორც წარ-
სულს არ შეუძლია ანმყოფს შეეჯახოს. თქვენი ეგოც, თქვენი
„ვილაც“ – თქვენი წარსულია. ვიდრე არ დაცარიელდებით, ვერ
შეძლებთ „აქ“ ყოფნას. ვიდრე არ იქნებით „აქ“, ვერ შეძლებთ
იყოთ ცოცხალი.

როგორ შეგიძლიათ შეიგრძნოთ ცხოვრების ღვთაებრიობა? ის
ყოველ წამს გადმოდის თქვენზე და თქვენ გვერდს უვლით მას.

ჩუქან-ძი ამბობს:

ასეთია სრულყოფილი ადამიანი –

მისი ნავი ცარიელია.

ცარიელია რისგან? ცარიელია „მე“-სგან, ცარიელია ეგოს-
გან, ცარიელია, ვინც არ უნდა იყოს შიგ.

ადამიანების მმართველი ცხოვრობს შფოთვაში,

ადამიანებისგან მართული ცხოვრობს ნაღველში.

ადამიანების მმართველი ცხოვრობს დაბნეულობაში. რა-
ტომ? მმართველობის სურვილი ეგოსგან მოდის. ფლობის სურ-
ვილი, ძალაუფლების სურვილი, დომინირების სურვილი, გა-
ვლენის მოხდენის სურვილი ეგოსგან წარმოიშობა. რაც უფრო
დიდი სახელმწიფოს ფლობა შეგიძლიათ, მით უფრო დიდ ეგოს
გაზრდით. თქვენი სამფლობელოს გაზრდით, თქვენი შინაგანი
„ვილაც“ უფრო და უფრო დიდდება. ხშირად ნავი ძალიან პა-
ტარა ხდება, რადგან ეგო იზრდება.

ეს ისაა, რაც პოლიტიკოსებს ემართებათ ხოლმე – ადამიანებს, რომლებიც შეპყრობილნი არიან სიმდიდრის, პრესტიჟის, ძალაუფლების წყურვილით. მათი ეგო ისე იზრდება, რომ მათ ნავეები ველარ უძლებს. ისინი მუდამ ჩაძირვის ზღვარზე არიან, დაძაბულნი, ეშინიათ. არადა, რაც უფრო დიდხანს გეშინია, მით უფრო მესაკუთრე ხდები, რადგან ფიქრობ, რომ საკუთრების ფლობის წყალობით, გარკვეულწილად, შესაძლებელია უსაფრთხოების მიღწევა. რაც უფრო დიდხანს გეშინიათ, მით უფრო გგონიათ, რომ თქვენი სახელმწიფო თუნდაც ოდნავ უფრო მსხვილი რომ ყოფილიყო, უფრო დაცული იქნებოდა.

ადამიანების მმართველი ცხოვრობს შფოთვაში...

მართლაც, მმართველობის სურვილი თქვენი შფოთვიდან მოდის. სურვილი, ლიდერობას მიაღწიო, თქვენი შფოთვიდან მომდინარეობს. როცა სხვებს წარმართავთ, საკუთარ შფოთვას ივინყებთ – ეს თავისებური გაქცევაა, ტყუილი, ილეთი. თქვენ ავად ხართ, მაგრამ თუ სხვა არის ავად და მასზე ზრუნავთ, საკუთარ ავადმყოფობას ივინყებთ.

ამბობენ, ერთხელ ბერნარდ შოუმ თავის ექიმს დაურეკა და უთხრა: „ძალიან ცუდად ვარ, მგონი საერთოდ მიმტყუნა გულმა, სასწრაფოდ მოდიტ!“

ექიმი მოქანდა. მან სამ-სამი საფეხური აირბინა და ღრმად სუნთქავდა. როცა ოთახში შევიდა, სიტყვას ვერ ამბობდა, დაჯდა სკამზე და თვალები დახუჭა. ბერნარდ შოუ წამოხტა სანოლიდან და შეშინებულმა ჰკითხა: „რა გჭირთ?“

„არაფერი, არაფერი, – უპასუხა ექიმმა, – როგორც სჩანს, კვდები, გულის შეტევა მაქვს“.

ბერნარდ შოუ მის საშველად დაფაცურდა: მოუტანა ჩაი, რამდენიმე ცალი ასპირინის აბი, გააკეთა ყველაფერი, რაც კი შეეძლო. ნახევარი საათის შემდეგ მისი ექიმი გამომჯობინდა და განაცხადა: „დროა წავიდე, მომეცით ჩემი ჰონორარი“.

„აი, ეს მესმის! – აღმოხდა ჯორჯ ბერნარდ შოუს, – მე კი არა, თქვენ უნდა მიხდიდეთ ჰონორარს! ნახევარი საათი თავს დაგტრიალებდით, თქვენ კი არც გიკითხავთ ჩემი მდგომარეობის შესახებ“.

„მე თქვენ განგკურნეთ, – გააპროტესტა ექიმმა, – სწორედ ესაა ჩემი მკურნალობა, და მოგიწევთ გადახდა“.

როცა შენუხებული ხარ ვილაცის ავადმყოფობით, მაშინ ივინყებთ საკუთარ ავადმყოფობას, ამიტომაცაა ამდენი ბელადი, ამდენი გურუ⁸, ამ რაოდენობით ოსტატი. ეს ყურადღებას გადაგატანინებთ. თუ თქვენი ცხოვრება სავსეა ვილაცაზე ზრუნვით, მაშინ საკუთარ არეულობას, თქვენს შინაგან გაურკვეველობას ივინყებთ, – თქვენ ხომ ასეთი დაკავებული ხართ!

ფსიქიატრები ჭკუიდან არ იშლებიან – იმიტომ კი არა, რომ იმუნიტეტი აქვთ გამომუშავებული შეშლილობაზე, არამედ იმიტომ, რომ იმდენად არიან დაკავებულნი სხვისი შეშლილობით, მათი მკურნალობით, დახმარებით, რომ სრულიად ივინყებენ, თავადაც რომ შეიძლება შეიშალონ ჭკუიდან.

ბევრ საზოგადო მოღვაწეს ვიცნობ, ლიდერებს, პოლიტიკოსებს, გურუებს – ისინი ჯანსაღებად იმიტომ რჩებიან, რომ აღსავსენი არიან სხვებზე ზრუნვით.

მაგრამ თუ სხვებს მიუძღვებით წინ, მაღლებით მათზე, და მაშინ საკუთარი შფოთვით მათ ცხოვრებაშიც შეიტანთ შფოთვას. და, შესაძლებელია, სწორედ ამიტომაც, თქვენვე ინკურნებით; ეს, ცხადია, ხელსაყრელია თქვენთვის, მაგრამ ეს – თქვენი ავადმყოფობის გამავრცელებელია. ასე გარშემომყოფებს აავადებთ...

ადამიანების მმართველი ცხოვრობს შფოთვაში...

ის არა მხოლოდ ცხოვრობს შფოთვაში, არამედ აგრეთვე გამუდმებით ავრცელებს შფოთვას სხვებზე. შფოთვისგან მხოლოდ შფოთვა იბადება.

ამიტომ, თუ დაბნეული ხართ, დაიმახსოვრეთ: ღვთის გულისათვის, არავის დაეხმაროთ, თორემ თქვენი დახმარება სანამდევად შემოგიბრუნდებათ. თუ დაბნეული ხართ, არ დაეხმაროთ სხვებს, რადგან უსიამოვნებების წყაროდ გადაიქცევი. თქვენი ავადმყოფობა გადამდები გახდება. არა-

⁸ გურუ – ტიტული ინდუიზმში, რელიგიური მასწავლებელი, სულიერი მოძღვარი. გურუს მოვალეობაა, მას მიწოდოილ ადამიანს ჭეშმარიტების შეცნობაში დაეხმაროს და ღმერთთან დასაბრუნებელი გზა დაანახოს.

ვის მისცეთ რჩევა. თუ ერთი მისხალი გონი მაინც გაქვთ, არ მიიღოთ რჩევა იმ ადამიანისგან, ვინც დაბნეული და არეულ-დარეულია. იყავით დაკვირვებული, ფხიზელი, რადგან ვინც დაბნეულია, მუდამ უყვარს რჩევის მიცემა; ისინი გულუხვად არიგებენ რჩევებს, თანაც ამას უფასოდ აკეთებენ!

ფრთხილად! დაბნეულობისა და არეულობისგან მხოლოდ დაბნეულობა იბადება.

...ადამიანებისგან მართული ცხოვრობს ნალველში.

თუ აღმატებული ხართ ადამიანებზე, დაბნეულობაში ცხოვრობთ. თუ სხვებს აძლევთ ნებას, იყოს თქვენზე აღმატებული, მაშინ ნალველში ცხოვრობთ, რადგან მონას არ შეუძლია ნეტარი იყოს.

ამიტომ დაოს არ სურდა

არც სხვებზე გავლენის მოხდენა

და არც მათი გავლენის ქვეშ ყოფნა.

არ ღირს სხვებზე გავლენის მოხდენა, სჯობს ყურადღებით იყოთ, თავად არ მოექცეთ ვილაციის გავლენის ქვეშ. ეგოს შეუძლია ერთიც და მეორეც, მაგრამ არ შეუძლია შუაში გაჩერდეს. ეგოს შეუძლია გავლენა მოახდინოს, მაშინ ის თავს კარგად გრძნობს, მაღლდება; მაგრამ გახსოვდეთ, ეგო არც მაშინ გრძნობს თავს ცუდად, როცა მასზე ბატონობენ. მონებიც კარგად გრძნობენ თავს, როცა ბატონს ემორჩილებიან.

სამყაროში ორი სახის გონება გვხვდება: გონება, რომელიც ბატონობს – კაცის ჭკუა, და გონება, რომელსაც მოსწონს მასზე ბატონობა – ქალის ჭკუა. როცა ვამბობ – ქალის ჭკუა, – არ ვგულისხმობ მხოლოდ ქალებს, და კაცის ჭკუაშიც არ ვგულისხმობ მხოლოდ კაცებს. არიან ქალები კაცის გონებით, და არიან კაცები, რომლებსაც ქალის გონება აქვთ. გონება ყოველთვის როდი არის შესაბამისი.

ეს ორი ტიპის გონებაა: ერთი, რომელსაც მოსწონს ბატონობა, და მეორე, რომელსაც მოსწონს, მასზე რომ ბატონობენ. ორივე შემთხვევაში ეგო კარგადაა, რადგან თქვენ ბატონობთ თუ თქვენზე ბატონობენ, მთავარი თქვენ ხართ. თუ ვინმე ბატონობს თქვენზე, მაშინ თქვენც საჭირო ხართ, რადგან მისი

ბატონობა თქვენზეა დამოკიდებული, უთქვენოდ სად წავა? რა მოუვა უთქვენოდ მის სახელმწიფოს, მის საბატონოს, მის სამფლობელოს? უთქვენოდ ის არავინ და არაფერი იქნება.

ორივე შემთხვევაში ეგოს არაფერი უჭირს, ეგო მხოლოდ შუალედში კვდება. არ დაემორჩილოთ ბატონობას და ნუ იბატონებთ.

უბრალოდ წარმოიდგინეთ, რა მოგივით მაშინ. თქვენ არ ხართ საჭირო, საერთოდ არ ხართ სასარგებლო, არანაირი სახით: არც – როგორც მეპატრონე, არც – როგორც მონა. მეპატრონეებს არ შეუძლიათ ცხოვრება მონების გარეშე. მონებსაც არ ძალუძთ პატრონის გარეშე ცხოვრება – ისინი ერთმანეთს სჭირდებიან, ერთმანეთს ავსებენ. ისევე, როგორც ქალი და კაცი, ისინი ურთიერთშემავსებლები არიან. ერთი აუცილებელია მეორის შესავსებად.

ნუ იქნებით ნურც ერთი და ნურც მეორე, მაშინ ვინ ხართ? მოულოდნელად ქრებით, რადგან, ამ შემთხვევაში, არაფერს წარმოადგენთ, არავინაა დამოკიდებული თქვენზე, არავის სჭირდებით.

არსებობს უდიდესი მოთხოვნილება – იყოთ მნიშვნელოვანი. დაიმახსოვრეთ, თავს კარგად მაშინ გრძნობთ, როცა ვინმეს სჭირდებით. ხანდახან ამას თქვენთვის ტანჯვა მოაქვს, – მაგრამ მაშინაც კი, როცა ეს ასეა, ცდილობთ, საჭირო იყოთ.

სანოლზე მიჯაჭვული ხეიბარი ბავშვის დედა მუდამ ნერვიულობს, არ იცის, რა ქნას: „უნდა ვიზრუნო მასზე, ვემსახურო, ჩემი ცხოვრება კი უაზროდ გადის“. და მაინც, თუ ეს ბავშვი კვდება, დედა თავს დაკარგულად იგრძნობს, უბედურად, რადგან თუნდაც ამ ბავშვს ის სჭირდებოდა ისე ძლიერ, რომ ის მნიშვნელოვანი გახდა.

თუ არავინაა, ვისაც დასჭირდებოდით, მაშინ ვინ ხართ? თქვენ თქვენი საჭიროების შესაქმნელად მიისწრაფვით. მონებიც კი მნიშვნელოვანნი არიან.

ამიტომ დაოს არ სურდა

არც სხვებზე გავლენის მოხდენა

და არც მათი გავლენის ქვეშ ყოფნა.

შფოთვისა და ნაღველისგან

გათავისუფლების გზა –
იცხოვრო დაოსთან
სიცარიელის ქვეყანაში.

ეს არის წერტილი შუაში – სიცარიელის სამყარო, ან კარები სიცარიელის სამყაროში – თითქოს თქვენ არ ხართ, რამდენადაც არავის სჭირდებით და არავინ გჭირდებათ. არსებობთ ისე, თითქოს არც ყოფილხართ. თუ უმნიშვნელო ხართ, ეგოს არ შეუძლია გაჯიუტება და შემდგომი არსებობა. ამიტომ, ასე თუ ისე, აგრძელებთ სწრაფვას საჭიროებისათვის. როცა გრძნობთ, რომ ვილაცას სჭირდებით, თავს ბრწყინვალედ გრძნობთ. მაგრამ ეს თქვენი ტანჯვა და შფოთვაა, ეს თქვენი ჯოჯოხეთის საფუძველია.

როგორ შეგიძლიათ გათავისუფლდეთ? შეხედეთ ორ უკიდურესობას. ბუდამ თავის რელიგიას უწოდა „შუა გზით“ – „მადჟიმი ნიკაია“. ეს სახელი იმიტომ უწოდა, რომ, როგორც თავად აღნიშნა: „გონება ცოცხლობს უკიდურესობებით. იმ მომენტში, როცა თქვენ შუაში ჩერდებით, გონება ქრება. შუაში გონება არაა“.

გინახავთ თოკზე მოსიარულე? მომავალში, როცა ცირკში ნახვალთ, დააკვირდით. როცა ის მარჯვნივ გადმოიხრება, მაშინვე მარცხნივ უნდა გადაიწიოს, ბალანსს იცავს, და როცა გრძნობს, რომ ძალიან გადაიხარა მარცხნივ, მაშინვე მარჯვნივ იწევა.

თქვენთვის აუცილებელია სანინაალმდეგო მიმართულებით იმოძრაოთ, გადაიხაროთ მეორე მხარეს, ნონასწორობა რომ დაიცვათ. ამიტომ ხდება, რომ პატრონები მონები ხდებიან, და მონები – პატრონები. ხელისუფალნი ხდებიან ხელქვეითნი, და ხელქვეითნი – ხელისუფალნი. და ასე უსასრულოდ, ეს მუდმივი დაბალანსებაა.

შეგიშენვით ეს ოდესმე თქვენს ურთიერთობებში? თუ თქვენ ქმარი ხართ, მართლაც ქმარი ხართ მთელი 24 საათის განმავლობაში? გამოდის, რომ არ ხართ დაკვირვებული. 24 საათის განმავლობაში ცვლა მიმდინარეობს, მინიმუმ, 24-ჯერ მაინც: ხან ცოლია ქმარი და ქმარი – ცოლი, ხან ქმარი ისევ ქმარია და ცოლი – კვლავ ცოლი.

ასე გრძელდება ცვლა მარჯნიდან მარცხნივ და მარცხნიდან მარჯნივ. ეს არის გასეირნება გაჭიმულ თოკზე. ნონასწორობა უნდა შეინარჩუნოთ. ვერ შეძლებთ დომინირებას 24 საათის განმავლობაში, რადგან ასეთ შემთხვევაში ნონასწორობა დაირღვევა და ურთიერთობებიც დაინგრევა, შეწყდება.

ვიდრე თავად არ ხართ თოკზე მოსიარულე, რთულია დააკვირდეთ, როგორ ინარჩუნებს ის ნონასწორობას, რომ არ გადაიხაროს მარჯნივ ან მარცხნივ. ტიპეტში თოკზე სიარულს მედიტაციისთვის იყენებდნენ, რადგან შუაში, ნონასწორობის მდგომარეობაში, გონება ქრება. გონება აღდგება მაშინ, როცა მარჯნივ გადაიხრებით – მაშინ გონება ისევ ჩნდება და გკარნახობთ: „გასწორდი, მარცხნივ გადაიხარე“.

როცა ჩნდება პრობლემა, გონებაც ჩნდება. როცა პრობლემა არაა, გონება როგორ გამოჩნდება? როცა ზუსტად შუაში ხართ, სრულიად დაბალანსებული, განონასწორებული, გონება არაა. განონასწორებულობა ნიშნავს გონების დაუსწრებლობას.

მსმენია ერთი დედის შესახებ, რომელიც ძალიან იყო შემოფოთებული თავისი ვაჟის გამო: ათი წლის ასაკში ბავშვს ერთი სიტყვაც კი არ ჰქონდა ნათქვამი. ყველაფერი გააკეთეს, მიზეზი რომ დაედგინათ, მაგრამ ექიმები უძლურნი აღმოჩნდნენ. „ყველაფერი რიგზეა, ტვინი სრულიად ნორმალურია, სხეული კარგადაა განვითარებული, არანაირი ფიზიკური დეფექტი, ბავშვი ჯანმრთელია, და ჩვენ არაფერი შეგვიძლია გავაკეთოთ“.

მაგრამ ბიჭი მაინც არ ლაპარაკობდა. ერთ დღესაც, დილით, მან განაცხადა: „დედა, ფაფა გადამლაშებულია, ვერ შეეჭამ“.

დედა ყურებს არ უჯერებდა. განცვიფრებული იყო. „რა?! – აღმოხდა მას, – შენ ლაპარაკობ? თან ასე კარგად?! აბა, ამდენ ხანს რატომ დუმდი? რას არ ვაკეთებდით, ერთი სიტყვა მაინც რომ გეთქვა, შენ კი არაფერს ამბობდი“.

„აქამდე ყველაფერი წესრიგში იყო, – თქვა ბავშვმა, – პირველადაა ფაფა ასე გადამლაშებული“.

თუ ყველაფერი წესრიგშია, რად გინდათ ამაზე საუბარი?

ადამიანები მოდიან ჩემთან და მეუბნებიან: „შენ არ ჩერდები, ყოველდღე ლაპარაკობ...“ „დიახ, – ვპასუხობ მე მათ,

– რადგან იმდენი გზააბნეული მოდის და მისმენს ყოველდღე, იმდენი არასწორი რამ ხდება, რომ მიწვევს ლაპარაკი. თუ ყველაფერი კარგად იქნება, არც ლაპარაკი იქნება საჭირო. ვლაპარაკობ თქვენთვის, იმიტომ, რომ ფაფა გადამლაშებულია”.

როგორც კი შუაში აღმოჩნდება – ნებისმიერი უკიდურესობის ან პოლარულობის შუაში – გონება ქრება. თავად სცადეთ. თოკზე სიარული – შესანიშნავი სავარჯიშოა და მედიტაციის ყველაზე ფაქიზი მეთოდი. მეტი არაფერია საჭირო. შეგიძლიათ დააკვირდეთ საკუთარ თავს თოკზე, და დაინახავთ, ეს როგორ ხდება.

დაიმახსოვრეთ, თოკზე აზროვნება ჩერდება, რადგან საშიშროების წინაშე ხართ. თქვენ არ შეგიძლიათ ფიქრი. იმწამსვე, როგორც კი დაფიქრდებით, ჩამოვარდებით. თოკზე მოსიარულეს არ შეუძლია ფიქრი, ის ფხიზლად უნდა იყოს ყოველწამს. წონასწორობის დაცვა მუდმივად საჭიროა. მას არ შეუძლია ჰქონდეს უსაფრთხოების განცდა, ის არაა უსაფრთხო; მას არ შეუძლია თავი იგრძნოს დაცულად, ის არაა დაცული. საფრთხე მუდამ თან სდევს – წონასწორობის მცირედი დარღვევა და ჩამოვარდება. სიკვდილი ჰყავს ჩასაფრებული.

თუ თოკს მიჰყვებით, ორ რამეს აღმოაჩენთ: აზროვნება საშიშროების გამო ჩერდება, და როცა თქვენ წონასწორობას ინარჩუნებთ, არც მარჯვნივ იხრებით და არც მარცხნივ, ზუსტად შუაში, უდიდესი სიჩუმე გეუფლებათ, ისეთი, რომელსაც ადრე ვერც კი წარმოიდგენდით. ასე ხდება ყველაფერში. მთელი ცხოვრება – თოკზე სიარულია.

ამიტომ დაოს სურდა შუაში დარჩენა – როდესაც არ ხარ არავის გავლენის ქვეშ და არც სხვაზე ახდენ გავლენას; არ ხარ არც ქმარი, არც ცოლი; არ ხარ არც პატრონი, არც მონა.

შფოთვისა და ნალველისაგან

გათავისუფლების გზა –

იცხოვრო დაოსთან

სიცარიელის ქვეყანაში.

შუაში კარი იღება – სიცარიელის სამყაროს კარი. როცა თქვენ არ ხართ, მთელი სამყარო ქრება, რადგან სამყარო

თქვენ გიჭირავთ. მთელი სამყარო, რომელიც თქვენ შექმენით თქვენ გარშემო, თქვენზე დგას. თუ თქვენ არ ხართ, სამყარო ქრება.

ცხოვრება ზეცაში კი არ მიდის, არა. მაგრამ ეს სამყარო ქრება, ცხოვრება კი ჩნდება. ეს სამყარო გონების შექმნილია. ცხოვრება, არსებობა – ესაა ჭეშმარიტება. ეს სახლი იქნება, მაგრამ ის უკვე აღარ იქნება თქვენი. იქნება ეს ყვავილი, მაგრამ ეს ყვავილი უსახელო იქნება. ის არ იქნება ლამაზი, არც მახინჯი. ის იქნება, მაგრამ არანაირი გაგება, არანაირი კონცეფცია არ აღმოცენდება თქვენს გონებაში. ყველაფერი, რაც კონცეპტუალურია, ნაწილ-ნაწილ ქრება. ცხოვრება – შეულამაზებელი, გაშიშვლებული, უცოდველი – თავის სისუფთავეში რჩება, როგორც ამ არსებობის ანარეკლი, ყოველივე არსებულის ანარეკლი; და ყველა ცნება, ყველა სურათი, ყველა ოცნება – სიცარიელის სამყაროში ქრება.

თუ ადამიანი მდინარეში მიცურავს
და ცარიელი ნავი მის ნავს დაეჯახება,
მაშინაც კი, თუ ის ცუდ ხასიათზეა,
არ გაბრაზდება.

მაგრამ თუ იმ ნავზე ადამიანს დაინახავს,
ყვირილს დაიწყებს, რომ მან თავისი ნავი უკეთ მართოს.
და თუ მისი ყვირილი ვერ გაიგეს, ის დაიყვირებს
კვლავ და კვლავ, და დაიწყებს წყევლას –
და ყველაფერი იმიტომ, რომ ნავში ვიღაც ზის.
არადა, თუ ნავი ცარიელი იქნებოდა,
ის არ დაიწყებდა ყვირილს, არც კი გაბრაზდებოდა.

თუ ადამიანები თქვენთან შეჯახებასა და კონფლიქტს აგრძელებენ, თუ ადამიანები ისევ ბრაზობენ თქვენზე, დაიმახსოვრეთ, ეს არაა შეცდომა. თქვენი ნავი არაა ცარიელი. ისინი იმიტომ ბრაზობენ, რომ თქვენ იქ ხართ. თუ ნავი ცარიელია, მაშინ ისინი სულელებს დაემსგავსებიან. თუ ისინი გაბრაზდებიან ცარიელ ნავზე, მაშინ ისინი იდიოტებს დაემსგავსებიან.

ისინი, ვინც ჩემთან ახლოს არიან, ხანდახან ჩემზე ბრაზობენ, და მაშინ ისინი მართლაც სულელებს ემსგავსებიან! თუ

ნავი ცარიელია, შეგიძლიათ დატკბეთ კიდევაც სხვისი მრისხანებით, რადგან არავინაა, ვისზეც შეიძლება გაბრაზდე. მათ არ შეხედეს, რაზე ბრაზობდნენ. ამიტომ გახსოვდეთ, თუ ადამიანები განაგრძობენ თქვენთან შეჯახებას, ეს ნიშნავს, რომ თქვენში ბევრი გადაულახავი კედელია. იყავით კარები, გახდით ცარიელნი, მიეცით მათ ნება, გაიარონ.

თუმცა ადამიანები მაშინაც კი შეიძლება გაბრაზდნენ – ისინი ბუდაზეც კი ბრაზობენ. იმიტომ, რომ არსებობენ ბრიყვები – ადამიანები, რომლებსაც თუ ცარიელი ნავი შეეჯახება, არც კი ჩაიხედავენ შიგნით, რათა გაარკვიონ, არის კი იქ ვინმე თუ არა. ისინი მაშინვე ყვირილს იწყებენ; იმდენად არიან ყველაფერზე გაბრაზებულნი, რომ არ ძალუძთ შეამჩნიონ: არავინაა მათ წინაშე.

ამ მომენტშიც კი, ცარილ ნავს შეუძლია დატკბეს იმით, რაც ხდება, რადგან მათი მრისხანება ვერაფერს გავნებთ: თქვენ იქ არ ხართ, მაშ ვინ რას დაგაკლებთ?

ცარიელი ნავის სიმბოლო ნამდვილად მშვენიერია. ადამიანები ბრაზობენ, რადგან თქვენ ძალიან ბევრი ხართ, ძალიან მძიმე – ისეთი მტკიცე, რომ ისინი ვერ გადიან. ცხოვრება კი ისეა ჩახლართული, რომ ყველაფერთან გაკავშირებთ. თუ თქვენ ძალიან ბევრი ხართ, მაშინ მუდამ გამოიწვევთ შეჯახებას, მრისხანებას, დეპრესიას, აგრესიას, ძალადობას – კონფლიქტი გრძელდება.

როდესაც თქვენ ამჩნევთ, რომ ვილაც თქვენზე ბრაზობს ან ვინმე შეგეჯახათ, მუდამ მას თვლით დამნაშავედ. ასეთ დასკვნას უმეცრება აკეთებს, ეს მუდამ უმეცრების ინტერპრეტაციაა: „დამნაშავე ისაა“. სიბრძნე მუდამ ქადაგებს: „თუკი ვინმე პასუხს აგებს ყველაფერზე, ეს მე ვარ, და ერთადერთი საშუალება, არ იყოს კონფლიქტი, არ მოხდეს შეჯახება – არის არყოფნა“.

„მე ვარ პასუხისმგებელი“ არ ნიშნავს, რომ „მე გავაკეთე ისეთი რამ, რის გამოც ისინი გაბრაზდნენ“. ეს სულ სხვა რამეს ნიშნავს. შეიძლება არც არაფერი აკეთოთ, მაგრამ თავად თქვენი არსებობის ფაქტი ადამიანებისთვის საკმარისია, რომ

გაბრაზდნენ. პრობლემა ის კი არაა, რაიმე კარგს ან ცუდს აკეთებთ თუ არა. პრობლემა თქვენი არსებობაა.

ესაა განსხვავება დაოსა და სხვა რელიგიებს შორის. სხვა რელიგიები ამბობენ: „იყავი კარგი, ისე მოიქეცი, რომ არავინ გააბრაზო“; „არ იყო“, – ქადაგებს დაო.

პრობლემა ის არაა, კარგად იქცევით თუ ცუდად. პრობლემა ეს არაა. კარგი ადამიანიც, თვით ყველაზე წმინდა ადამიანიც კი, წარმოშობს რისხვას, რადგან ის არსებობს. ხანდახან კარგი ადამიანი უფრო მეტ რისხვას წარმოშობს, ვიდრე ცუდი, რადგან თუ კარგია ადამიანი – ესე იგი, ძალიან დახვეწილი ეგოისტია. ცუდი ადამიანი თავს დამნაშავედ გრძნობს – მისი ნავი, შეიძლება, სავსეა, მაგრამ ის თავს დამნაშავედ გრძნობს, ხვდება, რომ ცუდია. სინამდვილეში კი, ის არცთუ ისე დიდ ადგილს იკავებს ნავში, საკუთარი დანაშაულის შეგრძნება ეხმარება მას შევიწროებაში. კარგი ადამიანი თავს იმდენად კარგად ადამიანად გრძნობს, რომ ის სრულიად ავსებს ნავს, ნავი გადავსებულია მისით.

ამიტომ, თუ „კარგი ადამიანის“ გვერდით მოხვდებით, ეს წამების ტოლფასია – ის კი არ განამებთ თქვენ, არამედ მხოლოდ მისი არსებობაც კი. ე.წ. „კარგი ადამიანების“ მიმართ მუდამ გექნებათ გაღიზიანება და ამჯობინებთ შორს იყოთ მათგან. ამ „კარგ ადამიანებთან“ მართლა ძალიან რთულია. მათთან ურთიერთობა უხერხულობის შეგრძნებას იწვევს, ისინი გტანჯავენ, და ეცდებით დაშორდეთ მას, რაც შეიძლება, სწრაფად.

მორალისტები, პურიტანელები, კეთილისმყოფელნი – ყველა მათგანთან ძალიან რთულია, ისინი ამძიმებენ გარშემო მყოფთ და მათ ირგვლივ სიბნელე ისადგურებს. ისინი არავის მოსწონს. მათ არ შეუღლიათ იყვნენ კარგი ამხანაგები, მათ არ შეუძლიათ იყვნენ კარგი მეგობრები. „კარგ ადამიანთან“ მეგობრობა შეუძლებელია – თითქმის შეუძლებელია, რადგან ის მუდამ კრიტიკულად გიყურებთ. როგორც კი მას დაუახლოვდებით, ის – კარგია, თქვენ კი – ცუდი. ის რაიმე განსაკუთრებულს კი არ აკეთებს – მაგრამ თვით მისი არსებობის ფაქტი

წარმოქმნის რალაცას, რაც თქვენს გაბრაზებას, გალიზიანებას იწვევს.

დაო – სრულიად სხვა საქმეა. დაოს აქვს სხვა ღირსება, და ჩემთვის დაო – უღრმესი რელიგიაა, ყველაზე ღრმა რელიგია, რომელიც ოდესმე არსებულა დედამიწაზე. მას ვერაფერი შეედრება. ცხადია, იყო გამონათებებიც, არსებობს გამონათებები იესოს, ბუდას, კრიშნას გამონათქვამებში – მაგრამ ეს მხოლოდ გამონათებებია.

ლაო-ძის ან ჩუჟან-ძის ეპისტოლეები უსუფთავესია, სრულიად სუფთა, არაფერს ნაუბილწავს იგი. და აი, ეს მიმართვაც: ყველაფერი ეს იმიტომ ხდება, რომ ნავში ვილაც ზის. მთელი ეს ჯოჯოხეთი იმიტომ ტრიალებს, რომ ნავი ცარიელი არაა.

მაგრამ, თუ ნავი ცარიელი იქნებოდა,
ის არ დაიწყებდა ყვირილს, არც კი გაბრაზდებოდა.
თუ შენ შეგიძლია დააცარიელო საკუთარი ნავი,
როცა ცხოვრების მდინარეს მიჰყვები,
არავინ იქნება შენი წინააღმდეგი,
არავინ მოგაყენებს ზიანს.
სწორ ხეს პირველს მოჭრიან,
გაზაფხულის ნაკადული ყველაზე ადრე დაშრება.
თუ შენ გრცხვენია უმეცრების
და გსურს გაიმრავლო სიბრძნე,
მოიპოვო რეპუტაცია და სხვები დაჩრდილო,
სინათლე იკაშკაშებს შენ გარშემო,
თითქოს შენ გადაყლაპე მთვარე ან მზე –
და ვერ ასცდები უბედურებებს.

ესაა მიმართვის უნიკალურობა. ჩუჟან-ძი ამბობს, რომ სინ-მინდის შარავანდედი თქვენ გარშემო გვაჩვენებს, რომ თქვენ კიდევ ხართ, რომ თქვენი ნავი სავსეა. თქვენი „სიკარგის“ ნათება, რა თქმა უნდა, წარმოშობს უბედურებას თქვენთვის და გარშემო მყოფთათვის. ლაო-ძი და ჩუჟან-ძი – ოსტატი და მონაფე – არასდროს გამოუსახავთ ნახატებში შარავანდედით ან აურებით, – იესოსგან, ზარატუსტრასგან, კრიშნასგან, ბუდას-

გან, მაჰავირასგან⁹ განსხვავებით – ისინი არასდროს დაუხატავთ შარავანდედით. „რადგან, – ამბობენ ისინი, – თუ შენ მართლა კარგი ხარ, აურა კი არ გამოჩნდება შენი თავის გარშემო, პირიქით, თავს კარგავ“. სადღა უნდა დაიხატოს აურა? თავი ხომ აღარაა.

ყველა აურა, ასე თუ ისე, ეგოს განეკუთვნება. კრიშნას არ დაუხატავს თავისი პორტრეტი, ამას მისი მიმდევრები აკეთებენ. მათ ვერ წარმოედგინათ კრიშნას დახატვა შარავანდედის გარეშე, რადგან ისე არაჩვეულებრივი არ გამოჩნდებოდა. ჩჟუან-ძი კი ამბობს: „იყო ჩვეულებრივი – ნიშნავს იყო ბრძენი. ვერავინ გიცნობს, ვერავინ გრძნობს, რომ შენ განსაკუთრებული ხარ“. „შენ შედიხარ ბრბოში და იკარგები მასში, – ამიტებს იგი, – მაგრამ ვერავინ ამჩნევს, რომ ბრბოში ბუდა შევიდა“. არავის ექნება შეგრძნება, რომ ვილაც მისგან გამორჩეულია, რადგან, თუ ვინმემ ეს იგრძნო, ამას აუცილებლად მოჰყვება რისხვა და უბედურება. თუ ვინმე შეამჩნევს, რომ განსაკუთრებული ხარო რაიმეთი, გამწარდება, მისი ეგო შეურაცხყოფილი იქნება. ის აუცილებლად მოახდენს ამაზე რეაგირებას და თავს დაგესხმებათ.

ამიტომ ჩჟუან-ძი გირჩევთ: „არ მოიპოვოთ რეპუტაცია, სოლიდური რეპუტაცია – თავისებური სიმდიდრეა“. ე.წ. „რელიგიური ადამიანები“ აგრძელებენ სწავლებას: „იყავი დადებითი, მოიპოვე რეპუტაცია, იყავი მორალური, თესე სიკეთე“.

და რატომ? რატომ ვიყოთ სიკეთის მთესველნი? რატომ ვიყოთ ცოდვილთა წინააღმდეგ? მაგრამ თქვენი გონება აქტიურად იღწვის. თქვენ ისევ ძველებურად ამბიციური ხართ, პატივმოყვარე. თუ მოიპოვებთ სამოთხეს და იქ ღმერთის გარშემო მჯდომ ცოდვილებს შეხვდებით, ძალიან დაითრგუნებით – მთელი ცხოვრება ტყუილუბრალოდ გაგიფლანგავთ. თქვენ მოიპოვებთ ღირსება, რეპუტაცია, მაშინ, როდესაც ეს ადამიანები სიამოვნებით ატარებდნენ დროს, ნებივრობდნენ და აკეთებდნენ ყველაფერს, რაც კი განიკითხება, – ახლა კი აქ

⁹ ჯინო მაჰავირა – ჯაინიზმისა და ჯაინური ფილოსოფიის ფუძემდებელი, მქადაგებელი, გაუტამა ბუდას თანამედროვე (ძვ.წ. VI ს.).

სხედან ღმერთის გვერდით. თუ სამოთხეში წმინდანებსა და ცოდვილებს ერთად დაინახავთ, ეს საშინლად დაგორგუნავთ, ძალიან დამწუხრდებით და დანალვლიანდებით – რადგან თქვენი ღირსება თქვენი ეგოს ნაწილია. თქვენ მოიპოვებთ სიწმინდეს, რათა აღმატებული იყოთ სხვებზე, მაგრამ გონება მაინც ადრინდელი რჩება. როგორ უნდა იყოთ აღმატებული ან, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, როგორ დაამციროთ სხვები, – აი, რა გამოძრავებთ.

თუ შეძელით დააგროვოთ დიდი სიმდიდრე, მაშინ ისინი ღარიბები არიან, თქვენ – მდიდარი; თუ შეძელით გამხდარიყავით ალექსანდრე მაკედონელი, მაშინ თქვენ იმპერატორი ხართ, ისინი – მათხოვრები; თუ შეგიძლიათ გახდეთ უდიდესი სწავლული, მაშინ თქვენ სავსე ხართ ცოდნით, ისინი კი უციცნი არიან, ბრიყვნი; თუ შეძლებთ გახდეთ სიკეთის მთესველნი, რელიგიურები, პატივცემულნი, მორალურნი, მაშინ თქვენ გაკიცხავთ მათ, ისინი – ცოდვილნი არიან. გაორება, გაჩეხვა კი გრძელდება. თქვენ ებრძვით სხვებს, ცდილობთ ამაღლდეთ მათზე.

ჩუჟან-ძი ამბობს: „თუ შენ მოიპოვებ რეპუტაციას და სხვას დაჩრდილავ, ვერ ასცდები უბედურებას. ნუ ეცდები დაჩრდილო სხვები, არ არის საჭირო რეპუტაციის მოპოვება ასეთი ეგოისტური მიზნით“.

ამრიგად, ჩუჟან-ძისთვის არსებობს მხოლოდ ერთი, ერთადერთი რეპუტაცია, რომლის ხსენებაც ღირს – ესაა ეგოს უქონლობა. ყველაფერი დანარჩენი მეორეხარისხოვანია, შედეგი. მის გარეშე ყველაფერი არაფრად ღირს. შეგიძლიათ მიაღწიოთ ღვთის მსგავსი ადამიანის რეპუტაციას, მაგრამ თუ თქვენში არსებობს ეგო, მთელი თქვენი ღვთის მსგავსება – ეშმაკისთვის სამსახურის განევაა, მთელი თქვენი სათნოება – მხოლოდ ნილაბია, რომლის უკან ცოდვილია დამალული. მაგრამ ცოდვილს ვერაფერი შეცვლის – ვერც სათნოება და ვერც აღზრდა-განვითარების სხვა რამ საშუალება. ის ქრება მხოლოდ მაშინ, როცა თავს უარყოფთ.

ბრძენმა შენიშნა:

„თვითკმაყოფილი ამაოდ ირჯება.

მიზნის მიღწევა – წარუმატებლობების სანყისია,

დიდება – შერცხვენის სანინდარია“.

ეს გამონათქვამები საკმაოდ უჩვეულოა და მოგინევთ მთელი თქვენი შეგრძნებები დაძაბოთ, რომ გაითავისოთ ისინი, წინააღმდეგ შემთხვევაში, თქვენ რისკის ქვეშ ხართ – შეიძლება არასწორად გაიგოთ.

ბრძენმა შენიშნა:

„თვითკმაყოფილი ამაოდ ირჯება“.

რელიგიური ადამიანები აგრძელებენ დარიგებებს: „იყავი თვითკმაყოფილი“. მაგრამ ის, ვისითაც უნდა იყო კმაყოფილი, რჩება. „არ იყო, – შენიშნავს ჩჟუან-ძი, – მაშინ კმაყოფილება ან უკმაყოფილობა თავისთავად ქრება“. ესაა ნამევილი სიამოვნება – როცა თქვენ არ ხართ. მაგრამ თუ თავს გრძნობთ დაკმაყოფილებულად, მაშინ ეს ტყუილია – რადგან თქვენ ხართ, და ეს ყველაფერი გაჯერებულია ეგოთი. თქვენ თვლით, რომ მიაღწიეთ რაღაცას, ფიქრობთ, რომ მიზანს მიაღწიეთ.

დაო ამბობს: თუ ადამიანი თვლის, რომ რაიმეს მიაღწია, ის უკვე დაკარგულია. ვისაც მიაჩნია, რომ მიზანს მიაღწია, მან იგი დაკარგა, რადგან წარმატება – წარუმატებლობის დასანყისია. წარმატება და წარუმატებლობა – ეს ორი ნაწილია, ერთი წრის, ერთი ბორბლის ორი წერტილია. როგორც კი წარმატება კულმინაციას მიაღწევს, იქვე წარუმატებლობაა ჩასაფრებული. როცა სავსემთვარობა დგება, მთვარე წყვეტს ზრდას. ცვლილებები წყდება. მეორე დღეს იწყება უკუმოდრაობა, სანინაღმდეგო მხარეს მოძრაობა, ცვლილება, და შემდეგ დღეებში მთვარე უფრო და უფრო პატარავდება.

ცხოვრება ცვალებადია, ციკლურია. იმ მომენტში, როცა იმედოვნებთ, რომ რაღაცას მიაღწიეთ, ბორბალი ტრიალდება და იბნევი. თქვენ დაგჭირდებათ დრო, რომ გაიგოთ ეს, რადგან გონება ჩლუნგია. საჭიროა მცირე საზრიანობა, გაგება, საჭიროა განსჯის უნარი, ჭკუა, გონიერება, რომ შენიშნოთ ის,

რაც ხდება. თქვენ რაღაც გემართებათ, მაგრამ არაერთი დღე გჭირდებათ, რომ ეს გააცნობიეროთ, ხანდახან კი – თვეები და წლებიც კი. ზოგჯერ კი მრავალი ცხოვრებაა საჭირო იმის მისახვედრად, რა მოხდა.

იხსენებთ თქვენს წარსულს. როცა თქვენ თვლიდით, რომ წარმატებას მიაღწიეთ, ყველაფერი მყისიერად იცვლებოდა, იწყებოდა თქვენი ვარდნა. ეგო – ეს თქვენი ბორბლის ნაწილია. ის წარმატებას აღწევს, რამეთუ შეუძლია დამარცხების მოთმენა: მას რომ არ შეეძლოს დამარცხების ატანა, მაშინ წარმატებაც შეუძლებელი იქნებოდა. წარმატება და დამარცხება – ეს ერთი და იგივე მონეტის ორი მხარეა.

ჩუჟან-დი ამბობს:

ბრძენმა შენიშნა:

„თვითკმაყოფილი ამაოდ ირჯება“.

რადგან ის კიდევაა, ცარიელი ნავი არ არსებობს, ნავი ისევ სასვია. იქ ეგო ზის, ეგო ისევ საჭესთანაა.

„მიზნის მიღწევა – წარუმატებლობების სანყისია,
დიდება – შერცხვენის სანინდარია“.

დასაკარგი არაფერია. ამიტომ არიან ბუდეები ლატაკები – უსახელოები, უსახლკარონი, მათ არაფერი აქვთ დასაცავი. ისინი თავისუფლად მოძრაობენ, სადაც უნდათ, როგორც ცაში ღრუბლები, უსახლკაროდ, არაფერზე არიან მიჯაჭვულნი, ცურავენ, უმიზნოდ, უსაქმოდ, ეგოს გარეშე.

ის, ვინც ცურავს, როგორც დაო, უჩინარია, დადის ყველგან თავისუფლად, როგორც თავად ცხოვრება, უსახელოდ და უსახლკაროდ.

აი, სწორედ ამას ნიშნავს ჩემთვის სიტყვა „სანიასინი“¹⁰. როცა ხელს გიწყობთ თქვენ სანიასაში¹¹, მე ხელს გიწყობთ ამ უსახელო, უსახლკარო სიკვდილში. მე არ გაძლევთ თქვენ წარ-

¹⁰ სანიასინი – მოხეტიალე ასკეტი ბერი ინდუისტურ რელიგიაში.

¹¹ სანიასა – ინდუიზმში: ცხოვრების ეტაპი, როდესაც ადამიანი უარს ამბობს მატერიალურ ცხოვრებაზე და მთლიანად კონცენტრირდება სულიერებაზე. სანიასინი ეწოდება სანიასას ეტაპზე მყოფ ადამიანს.

მატების რაიმე საიდუმლო გასაღებს, არ გაძლევთ არავითარ ფარულ ფორმულას.

თუ რაიმეს მაინც გაძლევთ, ესაა გასაღები იმისა, როგორ არ უნდა მიაღწიო წარმატებას, როგორ უნდა იყო წარუმატებელი და როგორ არ უნდა გადარდებდეს ეს, როგორ უნდა იმოძრაო უსახელოდ, უსახლკაროდ, ყოველგვარი მიზნის გარეშე. როგორ უნდა იყო მდაბიო – ის, ვისაც იესო „სულით გლახაკთ“ უწოდებდა. სულით მდაბალი ადამიანი მოკლებულია ეგოს, ის – ცარიელი ნავია.

ის უბრალოა, შეუმჩნეველი, უსაჩინო.

ვის ეძახით უბრალოს? შეგიძლიათ კი განვითარდეთ, აღზარდოთ უბრალოება?

თქვენ ხედავთ ადამიანს, რომელიც დღეში ერთხელ ჭამს, ატარებს ძონძებს ან საერთოდ შიშველია, ხედავთ ადამიანს, რომელიც არ ცხოვრობს სასახლეში, ცხოვრობს ხის ქვეშ, და თქვენ ამბობთ, რომ ის არის უბრალო. მაგრამ ეს არის უბრალოება? თქვენ შეგიძლიათ ხის ქვეშ იცხოვროთ, მაგრამ თქვენი ცხოვრების წესი სწორედ აღზრდის შედეგი იქნება. თქვენ აღზარდეთ ეს – უბრალოება, თქვენ გათვალეთ – როგორ უნდა იყოთ უბრალო. შეგიძლიათ ჭამოთ დღეში ერთხელ, მაგრამ ეს გათვლილია, ამას აკეთებთ გონების კარნახით. შეგიძლიათ დარჩეთ შიშველი, მაგრამ ეს არ გადაგაქცევთ უბრალოდ. უბრალოება შეიძლება მხოლოდ მოხდეს.

ის უბრალოა, შეუმჩნეველი.

მაგრამ ხომ თვლით თავს წმინდანად, რადგან ცხოვრობთ ხის ქვეშ, ჭამთ დღეში ერთხელ, ხართ ვეგეტარიანელი, შიშველი დადიხართ, არ გაქვთ ფული – თქვენ წმინდანი ხართ.

და მაშინ, როცა გვერდით ვინმე ფულიანი ჩაგივლით, თქვენ იწყებთ მის გაკიცხვას და ფიქრობთ: „რა ელის ამ ცოდვილს? ის ჯოჯოხეთში მოხვდება“. და გიჩნდებათ სიბრაულის გრძნობა ამ ცოდვილის მიმართ. თუ ასე ხდება, ესე იგი, არ ხართ უბრალო, რადგან აქ თავს იჩენს განსხვავება, თქვენ – სხვა ხართ.

არა აქვს მნიშვნელობა, საიდან მოვიდა ეს განსხვავება. მეფე ცხოვრობს სასახლეში – ის გამოირჩევა მათგან, ვინც მიწურში ცხოვრობს. მეფე ისეთ ტანსაცმელს ატარებს, რომლის ტარება თქვენ არ შეგიძლიათ – იმდენი ღირს, რომ ის განსხვავებულია. ადამიანი შიშველი ცხოვრობს ქუჩაში, თქვენ არ შეგიძლიათ ქუჩაში ცხოვრება შიშველს – ესე იგი, ის სხვაა. სადაც არ უნდა გამომჟღავნდეს განსხვავება, იქვე არსებობს ეგოც. როცა განსხვავება არაა, ეგოც ქრება. უბრალოება არის ეგოს არარსებობა.

ის უბრალოა, შეუმჩნეველი.

საიდანაც არ უნდა შეხედო – ბრიყვია.

ეს ჩუჟან-ძის ყველაზე ძნელად გასააზრებელი გამონათქვამია. ძნელად გასაგებია, რადგან ჩვენ ყოველთვის გვჯერა, რომ გასხივოსნებული, სრულყოფილი ადამიანი – ბრძენია. ის კი ამბობს: „რომელი მხრიდანაც არ უნდა შეხედო – ბრიყვია“.

მაგრამ ყველაფერი სწორია, ყველაფერი სწორედ ასეა. ამდენი ბრიყვის გვერდით, როგორ შეიძლება ბრძენი ადამიანი სხვაგვარი იყოს? რომელი მხრიდანაც არ უნდა შეხედო, ბრიყვად გამოჩნდება, და სხვა არაფრად. როგორ შეუძლია მას შეცვალოს სულები სამყარო და ამდენი იდიოტი საღ აზროვნებას დაუბრუნოს? მას მოუწევს გახდა, მაგიდის ქვეშ შეძრომა და იქიდან ყივილი. მხოლოდ მაშინ შეუძლია თქვენი შეცვლა. შეშლილად უნდა გადაიქცეს, როგორც თქვენ, ის უნდა იყოს ბრიყვი, მან უნდა დაგროთო ნება, მასზე იცინოთ. მაშინ არ გაგიჩნდებათ ეჭვიანობის შეგრძნება, როცა ის არ შეგიღაზავთ თავმოყვარეობას, მაშინ არ გაბრაზდებით მასზე, მაშინ ის ასატანი იქნება, მაშინ შეძლებთ დაივინყოთ, აპატიოთ მას, და მაშინ შეიძლება, დატოვოთ მშვიდად, მარტო, საკუთარ თავთან.

ბევრი დიდი მისტიკოსი ბრიყვივით იქცეოდა. მათი თანამედროვენი დაბნეულნი იყვნენ: როგორ გარკვეულიყვნენ მათ ცხოვრებაში – მაშინ, როცა მათში უდიდესი სიბრძნე იყო. იყო ადამიანებს შორის ბრძენი – ეს მართლაც სისულებეა. ამით მხოლოდ ბევრ უსიამოვნებას წარმოშობთ. სოკრატე მონამლეს, რადგან არ იცნობდა ჩუჟან-ძის. მას რომ სცოდნოდა,

ვინ იყო ჩუან-ძი, მისი მონამულა აუცილებელი არ გახდებოდა. ის ცდილობდა ბრძენივით მოქცეულიყო. ბრიყვთა შორის ცდილობდა ბრძენი ყოფილიყო. „საიდანაც უნდა შეხედო, – შენიშნავდა ჩუან-ძი, – ჭეშმარიტად ბრძენი ადამიანი ბრიყვად გამოჩნდება“.

ჩუან-ძიმ თავად იცხოვრა, როგორც ბრიყვმა – იცინოდა, მღეროდა და ცეკვავდა, ადამიანებთან ურთიერთობდა ხუმრობებითა და ანეგდოტებით. ეჭვიც კი არავის გასჩენია, რომ ის სერიოზული იყო. თქვენ ვერ მოძებნით უფრო გულწრფელ და სერიოზულ ადამიანს, ვიდრე ჩუან-ძი იყო; მაგრამ მას არავინ თვლიდა სერიოზულად. ადამიანები შეჰხაროდნენ მას, უყვარდათ, და ამ სიყვარულით თავისი სიბრძნის თესლი გაავრცელა. ბევრი შეცვალა და ბევრის ტრანსფორმაცია მოახერხა.

შეშლილზე გავლენა რომ მოახდინოთ, აუცილებელია მისი ენა შეისწავლოთ, უნდა ეკონტაქტოთ მას თავის ენაზე. აუცილებელია გახდეთ ისეთივე, როგორიც ისაა, აუცილებელია მის დონეზე დაეშვათ. თუ თქვენს კვარცხლბეკზე დარჩებით, მაშინ ურთიერთობა არ შედგება.

სწორედ ასე მოხდა სოკრატეს შემთხვევაშიც. საბერძნეთში არც შეიძლებოდა სხვაგვარად მომხდარიყო, რადგან ბერძნული გონება – ყველაზე რაციონალური გონებაა მსოფლიოში. რაციონალური გონება კი მუდამ ცდილობს, ბრიყვი არ აღმოჩნდეს. სოკრატემ გააბრაზა ყველა. სიმართლე რომ ვთქვათ, ადამიანები იძულებულნი გახდნენ ის მოეკლათ, რადგან, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ის არ შეწყვეტდა უხერხული კითხვების დასმას და ყველას აიძულებდა იდიოტად ეგრძნო თავი. მან ყველა კუთხეში მიიმწყვდია – რადგან უბრალო კითხვებზეც კი შეუძლებელია პასუხის გაცემა, თუკი მას წინასწარგანზრახულობით გისვამენ.

თუ გნამთ ღმერთის, სოკრატე შეგეკითხებათ რაიმეს ღმერთზე და მოითხოვს მტკიცებულებას. როგორ გინდათ უპასუხოთ, თქვენ ხომ ის არ გინახავთ; საიდან მოიტანთ მტკიცებულებას? ღმერთი ძალიან შორსაა. თქვენ ხომ ჩვეულებრივი რამის დამტკიცებაც კი არ შეგიძლიათ. თქვენ დატოვეთ

ცოლი სახლში – როგორ შეგიძლიათ დაამტკიცოთ, რომ მართლაც სახლში დატოვეთ ან, საერთოდ, გყავთ თუ არა ცოლი? იქნებ ეს ყველაფერი მხოლოდ თქვენს მეხსიერებაში, თქვენს წარმოსახვაში არსებობს; იქნებ ეს ყველაფერი დაგესიზმრათ, და როცა დაბრუნდებით, არც სახლი დაგხვდეთ, არც ცოლი.

სოკრატე იძლეოდა კითხვებს, პასუხებს გულისყურით აანალიზებდა და ამით განარისხა საბერძნეთში ყველა – დიდი თუ პატარა. ეს ადამიანი ცდილობდა დაემტკიცებინა, რომ ისინი ყველანი ბრიყვები იყვნენ. მათ მოკლეს ის. სოკრატე ჩჟუან-ძის რომ შეხვედროდა – ამ დროს ჩჟუან-ძი ჩინეთში ცხოვრობდა, ისინი თანამედროვენი იყვნენ, – ჩჟუან-ძი მას გაუზიარებდა საიდუმლოს: ნუ ცდილობ დაუმტკიცო შეშლილს, რომ ის შეშლილია, რადგან არც ერთ შეშლილს ეს არ მოეწონება. ის გაბრაზდება, ამპარტავანი, აგრესიული გახდება; ის აუცილებლად მოგკლავს, თუკი მეტისმეტად ბევრს დაუმტკიცებ. თუკი მიაღწევ არსს, სადაც შეგიძლია დაამტკიცო მისი შეშლილობა, ის აუცილებლად გაგისწორდება.

„სჯობს თავად იყო ბრიყვი, – იტყოდა ჩჟუან-ძი, – მაშინ ადამიანებს უყვარხარ, და ძალიან ნატიფი ხერხებით შეძლებ შეცვალო ისინი. ამ შემთხვევაში, ისინი არ იქნებიან შენი წინააღმდეგნი“.

აი, რატომ არ მოშხდარა არასოდეს აღმოსავლეთში, განსაკუთრებით ინდოეთში, ჩინეთში, იაპონიაში, ისეთი საზარელი მოვლენა, როგორიც საბერძნეთში მოხდა. სოკრატე მონამლეს და მოკლეს. ასეთივე რამ მოხდა იერუსალიმში – იესო მოკლეს, ჯვარს აცვეს. ასეთივე ამბები მოხდა ირანშიც, ეგვიპტეშიც, – ამ ქვეყნებში ბევრი ბრძენი ადამიანი გაანადგურეს, სიცოცხლეს გამოასალმეს. ასეთი რამ არასდროს მომხდარა ინდოეთში, ჩინეთში, იაპონიაში, რადგან ამ სამ ქვეყანაში ადამიანებმა გაიგეს, რომ ბრძენივით მოქცევა უბედურების მომტანია.

მოიქეცი, როგორც ბრიყვი, როგორც გიჟი. უბრალოდ, იყავი შეშლილი. ეს ბრძენის პირველი ნაბიჯია, – ამით ის გამშვიდებთ, რომ არ გეშინოდეთ მისი.

აი, რატომ მოგიყევით ეს ისტორია. უფლისწული დაუმეგობრდა სუფისტ ბრძენს. მას ეშინოდა სხვა ექიმების, მცოდნე სპეციალისტების, რადგან ისინი ცდილობდნენ შეეცვალათ ის, ემკურნალათ მისთვის, ის კი არ იყო შეშლილი. ის არ თვლიდა თავს შეშლილად. არც ერთი გიჟი არ ფიქრობს, რომ ის გიჟია. როგორც კი სულით დაავადებული მიხვდება, რომ ის შეშლილია, სიგიჟე ქრება. ის აღარაა შეშლილი.

ამიტომ ყველა ბრძენი, ვინც ცდილობდა უფლისწულისთვის ემკურნალა, ბრწყინი იყო. მხოლოდ ეს მოხუცი აღმოჩნდა ჭკვიანი. ის სულელივით იქცეოდა. სასახლის კარზე იცინოდნენ, მეფე იცინოდა, დედოფალსაც გაეცინა და თქვა: „რა? ამ ადამიანმა უნდა გამომიჯანსაღოს შვილი? ის ხომ თავადაა შეშლილი, და როგორც ჩანს, უფლისწულზე შეშლილიც“.

უფლისწულიც კი გაოგნებული იყო. „რა ხდება? – უთხრა მან, – რას აკეთებ?“ მაგრამ ეს ადამიანი, სავარაუდოდ, გასხივოსნებული ბრძენი იყო.

ჩუჟან-დი სწორედ ამ მოვლენის შესახებ, ამ არაჩვეულებრივ ადამიანზე საუბრობს.

რომელი კუთხიდანაც უნდა შეხედო – ბრწყინა.

ის კვალს არ ტოვებს. ის არ ფლობს ძალაუფლებას.

თქვენ არ შეგიძლიათ მას გაჰყვით, თქვენ არ ძალგიძთ გაჰყვით გასხივოსნებულ ადამიანს – არა, არასდროს, – რადგან ის არ ტოვებს კვალს, ბილიკს. ის ჰგავს ჩიტს, რომელიც ცაში დაფრინავს: ის მოძრაობს, მაგრამ კვალს არ ტოვებს.

რატომ არ ტოვებს ბრძენი ადამიანი კვალს? იმიტომ, რომ მას არ გაჰყვით. არც ერთ ბრძენს არ მოსწონს, მას რომ მიჰყვებიან. თუ მას გაჰყვებით, იმიტატორად გადაიქცევით. ის მუდამ ზიგზაგებით მოძრაობს, რომ ვერ შეძლოთ მისი ფეხდაფეხ მიყოლა. თუ ეცდებით მიდევნებას, იგი გაგისხლტებათ. შეგიძლიათ მე გამომყვით? ეს შეუძლებელია, რადგან არ იცით, რის გაკეთებას ვაპირებ ხვალ. ამას წინასწარ ვერ განჭვრეტ. თუ შეგიძლიათ იწინასწარმეტყველოთ, თქვენ შეგიძლიათ დაგეგმვა. მაშინ იცით, სად მივდივარ, მაშინ თქვენთვის ცნობილია

მიმართულება; მაშინ შეგიძლიათ გამოიცნოთ ყოველი ჩემი ნაბიჯი. თქვენ იცით ჩემი წარსული, შეგიძლიათ გამოთვალოთ ჩემი მომავალი. მაგრამ მე ლოგიკა არ გამაჩნია.

თუ ლოგიკური ვარ, შეგიძლიათ გამოიტანოთ დასკვნა, რის თქმას ვაპირებ ხვალ. უბრალოდ, თუ შეისწავლით, რაც ვთქვი წარსულში, გუშინ, შეგიძლიათ ლოგიკურად დაასკვნათ, რის თქმას ვაპირებ ხვალ. მაგრამ ეს შეუძლებელია. მე შეიძლება ხვალ აბსოლუტურად შევეწინააღმდეგო ჩემს თავს. ყოველი ჩემი ხვალ ეწინააღმდეგება ყოველ ჩემს გუშინს. მაშ როგორ უნდა გამომყვეთ? ჭკუიდან გადახვალთ, თუ ჩემს გამოყოლას შეეცდებით.

ადრე თუ გვიან, გაიგებთ, რომ სხვას კი არ უნდა მიჰბადოთ, თქვენ უნდა იყოთ თქვენ.

მის უკან კვალი არ რჩება.

ის არაა თანმიმდევრული. ის არაა ლოგიკური. ის ალოგიკურია. ის შემოიღო ჰგავს.

ის არ ფლობს ძალაუფლებას.

ჩვენ გვიჭირს დავეთანხმოთ ამ აზრს, რადგან ვთვლით, რომ ბრძენი ბედნიერია, რომ ის ყველაზე ძლიერია ადამიანებს შორის. ის შეეხება თქვენს უსინათლო თვალებს, თქვენ თვალს გაახელთ და მხედველობა მოგეცემათ. თქვენ მკვდარი ხართ, ის შეგეხებათ და მკვდრეთით აღდგებით. ჩვენთვის ბრძენი – ეს ისაა, ვინც საოცრებებს სჩადის.

მაგრამ ჩუჟან-ძი ამბობს: „ის არ ფლობს ძალაუფლებას, რადგან ძალაუფლების გამოყენება – ეს ეგოს გამოვლინებაა. ეგოს სურს იყოს ძლიერი. თქვენ ვერ დაარწმუნებთ ბრძენ ადამიანს, რომ გამოიყენოს თავისი ძალაუფლება. ეს შეუძლებელია. თუ ამას შეძლებთ, ეს იმას ნიშნავს, რომ თავისი ეგოს რომელიღაც ნაწილი მას ჯერ კიდევ ასალაგმი აქვს. ჭეშმარიტი ბრძენი არასდროს გამოიყენებს თავის ძალას, რადგან მასში არავეინაა, ვინც გამოიყენებს და მართავს ამ ძალას. ეგო, როგორც მანიპულატორი, აღარ არსებობს. ვინ მართავს ნავს? იქ არავეინაა.

ბრძენი – ეს ძალაუფლებაა, მაგრამ ის არ ფლობს ძალაუფლებას. ბრძენი ძლიერია, მაგრამ ის არ ფლობს ძალას, რადგან მისი მაკონტროლებელი, ეგო, აღარაა. ის ენერგიაა – ენერგია, რომელიც სრულიად გავსებს, ენერგია, რომელსაც არ გააჩნია კუთვნილება, მიმართულება, – და არც არავინაა, ვინც მას მიმართულებას მისცემს. თქვენ შეგიძლიათ განიკურნოთ მასთან სიახლოვით, თქვენ თვალეებს შეუძლია დანახვა, მაგრამ ის კი არ გიხელთ თვალს, იგი არ შეხებია მათ, ის არ გკურნავთ. თუ ის თვლის, რომ მან განგკურნათ, მაშინ ის თავადაა ავად. ეს „მეს“-ს შეგრძნება – „მე განგკურნე“ – გაცილებით ძლიერი დაავადებაა, უფრო ძლიერი სიბრმავე.

ის არ ფლობს ძალაუფლებას.

ის არაფერს აღწევს, დიდება გვერდს უვლის მას.

და რადგანაც არავის განიკითხავს,

მასაც არ განიკითხავენ.

ასეთია სრულყოფილი ადამიანი –

მისი ნავი ცარიელია.

ასეთი უნდა იყოს თქვენი გზა. გაათავისუფლეთ თქვენი ნავი. გადაყარეთ ყველაფერი, რასაც ნავში ნახავთ, ვიდრე ყველაფერს არ გადაყრით და არაფერი დარჩება; თავადაც უნდა გადავარდეთ ნავიდან, ისე, რომ არაფერი დარჩეს, და თქვენ მაშინვე დაცარიელდებით.

უპირველესი და უმთავრესი ამოცანა – ეს არის – იყო ცარიელი: იმ მომენტში, როცა ცარიელნი ხდებით, თქვენ ივსებით. ყველაფერი გადმოვა თქვენზე, როცა ცარიელი ხართ; მხოლოდ სიცარიელეს შეუძლია მიიღოს ყველაფერი, სხვა ყველაფრისთვის ეს შეუძლებელია. რადგან, რომ მიიღო ყველაფერი, სრულიად ცარიელი უნდა იყო, უსაზღვროდ ცარიელი. მხოლოდ მაშინ შეიძლება ყველაფრის მიღება. თქვენი გონება ისეთი პატარაა, რომ მას არ შეუძლია გაითავისოს ღვთაებრიობა. თქვენი ოთახები ისეთი პატარაა, რომ არ შეგიძლიათ ღვთიურის მიღება. მთლიანად დაანგრეთ სახლი, რადგან მხოლოდ ზეცას, მხოლოდ კოსმოსს, მხოლოდ მთლიან კოსმოსს შეუძლია მიღება.

სიცარიელე უნდა გახდეს თქვენი ბილიკი, ყველაფრის მიზანი. ხვალინდელი დღიდან დაიწყეთ საკუთარი თავის გა-
თავისუფლება ყველაფრისგან, რასაც შიგნით იპოვით: ტანჯ-
ვისგან, რისხვისგან, ეგოსგან, ეჭვისგან, წამებისგან, ტკივილი-
სგან, თქვენი კმაყოფილებისგან – ყველაფერი, რასაც იპოვით,
ყველაფერი გადაყარეთ. რაც კი მოგხვდებათ ხელთ, ყველაფე-
რი, განურჩევლად. დაიცარიელეთ თავი. იმ მომენტში, როცა
მთლიანად დაცარიელდებით, უცბად მიხვდებით, რომ მთლია-
ნი ხართ, თქვენ – ყველაფერი ხართ. მთლიანობა სიცარიელით
მიიღწევა. მედიტაცია – სხვა არაფერია, თუ არა დაცარიელე-
ბა, არაფრად გადაქცევა.

ამ ბანაკში მოიქეცით ისე, თითქოს არავინ და არაფერი
ხართ, და თუ ვინმეს განარისხებთ, თუ ვინმეს ეჯახებით, თუ
ვინმესთან კონფლიქტი გაქვთ, – დაიმახსოვრეთ, რომ თქვენ
იქ, ნავში ხართ, და ყველაფერი ამიტომ ხდება. როგორც კი
თქვენი ნავი დაცარიელდება, თქვენ შენყვეთ შეტაკებას, არც
კონფლიქტი იქნება, არც მრისხანება, არც ძალადობა – არა-
ფერი.

და ეს არაფერია – დალოცვა, ეს არაფერია – ნეტარება. ამ
არაფერს ეძიებდით და ეძიებდით მრავალი ცხოვრების განმავ-
ლობაში.

დღეისათვის საკმარისია.

თავი II

აქამონი ქაი

ადამიანი, რომელმაც შეიმეცნა დაო,
მოქმედებს დაუბრკოლებლად,
თავისი მოქმედებებით ზიანს არავის აყენებს,
თუმცა არ ფიქრობს, რომ ის კეთილია და ნაზია.
ის არ ცდილობს გამდიდრებას
და არც სიღარიბეს თვლის სათნოებად.
ის თავისი გზით მიდის, არავის იმედად არ არის,
და არ ამაყობს იმით, რომ მარტო მიდის.
ადამიანი დაო რჩება უცნობად.
სრულყოფილი სათნოება არაფერს ქმნის.
„არა მე“ – ეს არის ჭეშმარიტი „მე“.
უდიდესი ადამიანი კი – არავინ.

ყველაზე რთული, გონებისთვის თითქმის შეუძლებელი
– ესაა შუაში გაჩერება, წონასწორობის შენარჩუნება.
აქეთ-იქით ბორგვა, ერთი უკიდურესობიდან მეორეში გადა-
ვარდნა – ყველაზე იოლია. ასეთია გონების ბუნება – იმოდ-
რაოს ერთი პოლუსიდან მეორე, სანინაალმდეგო პოლუსისკენ.
შეეცადეთ ამას ძალიან ღრმად ჩასწვდეთ, შეიგრძნოთ, რად-
გან, ვიდრე ამას არ გაიგებთ, არავის ძალუძს დაგანახოთ მე-
დიტაციისკენ მიმავალი გზა.

ასეთია გონების ბუნება – იმოდრაოს ერთი უკიდურესო-
ბიდან მეორისკენ. ის დაფუძნებულია წონასწორობის არარსე-
ბობაზე. თუ განწონასწორებული ხართ, გონება ქრება. გონე-
ბა ავადმყოფობას ჰგავს: როცა დაუბალანსებელი ხართ – ის
არის, როცა განწონასწორებული ხართ – ის არაა.

ამიტომ ხდება, რომ ღორმუცელა ადამიანისთვის ძალიან ადვილია შიმშილობაზე გადასვლა. ეს ალოგიკურად გვეჩვენება, რადგან ვთვლით, რომ ჭამის იდეით შეპყრობილ ადამიანს არ შეუძლია იშიმშილოს. მაგრამ არ ხართ მართალი. შიმშილობა მხოლოდ ჭამა-სმის მანიით შეპყრობილ ადამიანს შეუძლია, რადგან შიმშილი – იგივე იდეაა, იგივე მანია, ოღონდ უკუეარიანტში. სინამდვილეში, ამით არ იცვლებით. საჭმელი კვლავ აკვიატებული იდეაა. აქამდე ზედმეტად ძლებოდა, ახლა შიმშილობთ, – მაგრამ გონება აგრძელებს ფოკუსირებას საჭმლის პრობლემაზე, ოღონდ მის სანინალმდეგო უკიდურესობაში.

ადამიანს, რომელიც უზომოდ იყო დაკავებული სექსით, ძალიან იოლად შეუძლია გადავიდეს თავშეკავებაზე, აღარ იფიქროს სექსზე. ეს არაა რთული. მაგრამ სწორი დიეტის შერჩევა – ეს გონებისთვის რთულია; გონებისთვის ყველაზე რთული – ესაა შუაში დარჩენა.

რატომაა ასე რთული შუაში გაჩერება? ეს ძალიან ჰგავს ქანქარას. ის გადაქანდება მარჯვნივ, შემდეგ მოძრაობს მარცხნივ, შემდეგ – ისევ მარჯვნივ, შემდეგ – კვლავ მარცხნივ. საათის მთელი მექანიზმი ამ მოძრაობაზეა დამოკიდებული. თუ ქანქარა შუაში გაჩერდება, საათი წყვეტს მუშაობას. მაგრამ თუ ქანქარა მარჯვნივ გადაიხარა, ფიქრობთ, რომ ის მხოლოდ მარჯვნივ მოძრაობს, თუმცა ამ დროს ის იმპულსს იძენს, რათა გაქანდეს მარცხნივ, სანინალმდეგო მხარეს. როცა ქანქარა მოძრაობს მარცხნივ, ის კვლავ იძენს ინერციას, რომ მარჯვნივ გადაიხაროს.

როცა მეტისმეტად ნაყრდებით, იძენთ იმპულსს, რომ შიმშილობისკენ გადაქანდეთ; როცა სექსს თავდავიწყებით ეძლე-
ვით, ადრე თუ გვიან, ბრაჰმაცარია¹², ცელიბატი¹³ მოგიწოდებთ, და სექსს შეეშვებით.

¹² ბრაჰმაცარია – სწავლება ინდუისტურ რელიგიაში, რომლის მიმდევარი უარს ამბობს ამქვეყნიურ ხორციელ სიამოვნებაზე უზენაესი ჭეშმარიტების – უფლის – შემეცნების მიზნით; აქ: სქესობრივი თავშეკავება.

¹³ ცელიბატი – დაუქორწინებლობა კათოლიკურ სამღვდულოებაში.

ასეთივე რამ ხდება ურთიერთსაწინააღმდეგო პოლუსებზე. წადით და ჰკითხეთ თქვენს ეგრეთ წოდებულ სადჰუს¹⁴, თქვენს ბჰიკუს¹⁵, სანიასინებს. მათ ამოცანად დაისახეს დარჩენენ ცე-ლიბატში. ახლა მათი გონება იმპულსს იკრებს, რომ გადაეშენენ სექსში. მათ მიზნად დაისახეს შიმშილი და მარხვა, მათი გონება კი გამუდმებით საჭმელზე ფიქრობს. როცა თქვენ ძალიან ბევრს ფიქრობთ საჭმელზე, ეს იმის მანიშნებელია, რომ იკრებთ იმპულსს ამისათვის. აზროვნება ინერციის შეძენას ნიშნავს. გონება საწინააღმდეგოს ამზადებს.

ჯერ ერთი: საითაც არ უნდა მოძრაობდეთ, თქვენ მოძრაობთ ასევე საწინააღმდეგო მიმართულებით. საწინააღმდეგო დაფარულია, ის არაა ცხადი.

როცა გიყვართ ვინმე, იკრებთ ინერციას იმისთვის, რომ იგი შეიძულოთ. ამიტომაც, რომ მხოლოდ მეგობრებს შეუძლიათ გახდნენ მტრები. ადამიანები ერთმანეთის მტრები უცბად არ გახდებიან, თუ თავიდან ისინი მეგობრები არ იყვნენ. მათ, ვისაც უყვართ ერთმანეთი, ჩხუბობენ, ომობენ. მხოლოდ ერთმანეთის მოსიყვარულე ადამიანებს შეუძლიათ ჩხუბი და ომი, რადგან, ვიდრე არ შეგიყვარდებით, როგორ შეგიძლიათ გძულდეთ? ვიდრე არ გადაიხრებით სულ მარჯვნივ, როგორ იმოძრაებთ მარცხნივ? თანამედროვე მკვლევრები ამტკიცებენ, რომ ეგრეთ წოდებული სიყვარული – ესაა ახლობლური, ინტიმური მტრობის ურთიერთობა. თქვენი ცოლი – თქვენი ახლობელი მტერია, ქმარი – ახლობელი მტერი, – ორივე ერთმანეთის ახლობლები და მტრები არიან. ეს მკვლევრები წინააღმდეგობრივად, არალოგიკურად გამოიყურებიან, რადგან უცნაურად გვეჩვენება: როგორ შეიძლება ახლობელი ადამიანი მტერი გახდეს; როგორ შეიძლება ადამიანი, რომელიც მეგობარია, იყოს მტერიც?

¹⁴ სადჰუ – განდევნილი ინდუისტის ბერი; ასევე რომელიმე ინდუისტური ორდენის წარმომადგენელი ასკეტი.

¹⁵ ბჰიკუ – განდევნილი ბუდისტი ბერი, რომელიც მონყალებით ცხოვრობს.

ლოგიკა ზედაპირულია, ცხოვრება ხომ უფრო ღრმად მიედინება; და ცხოვრებაში ყველაფერი წინააღმდეგობრივი გაერთიანებულია, ისინი თანაარსებობენ. გახსოვდეთ ეს, რადგან მაშინ მედიტაცია ხდება გამანონასწორებელი.

ბუდა ასწავლიდა რვა წესს, და ყოველ წესში ის ხმარობდა სიტყვას „სწორი“. ის ამბობდა: „გამოიყენეთ სწორი ძალისხმევა, რადგან ძალიან უბრალოდ შეიძლება გადახვიდეთ მოძრაობიდან უძრაობაში, სიფხიზლიდან – ძილში, რთულია დარჩეთ შუაში“. როცა ბუდა ხმარობდა სიტყვას „სწორი“, ის გულისხმობდა: „არ ისწრაფვოდეთ სანინაალმდეგო მხარეს, დარჩით შუაში“. იკვებეთ სწორად – ის არასდროს მოუწოდებდა შიმშილისკენ. არ წააქეზოთ მისწრაფება არც გადაძლომისა და არც შიმშილისკენ. ის გვირჩევდა: „ისწრაფვოდეთ სწორი კვებისკენ. სწორი კვება ნიშნავს, რომ თქვენ ხართ შუაში“.

როცა შუაში დგახართ, არ იღებთ არანაირ ინერციას. ამაშია მშვენიერება – ადამიანი, რომელიც არ იკრებს ინერციას რომელიმე მხარეს მოძრაობისთვის, თავისუფალია, მშვიდი, შეუძლია ინებივროს, შეუძლია თავი სახლში იგრძნოს.

ვერასდროს შეიძლება იყოს სახლში, რადგან რასაც არ უნდა აკეთებდეთ, მაშინვე გინევთ სანინაალმდეგოს კეთება, რათა განონასწორდეთ. მაგრამ საპირისპირო მხარე ვერასდროს მიგიყვანთ წონასწორობამდე. ის, უბრალოდ, ილუზიას გიქმნით, თითქოს განონასწორებული ხართ, მაგრამ ისევ გინევთ მოძრაობა მორიგი საპირისპირო მხარისკენ.

ბუდა არავის მტერი და არავის მეგობარი არაა. ის, უბრალოდ, შუაშია გარინდებული – საათი გაჩერებულია.

ერთ ჰასიდ¹⁶ მისტიკოსზე, მუზხიდაზე, ჰყვებიან, რომ როცა მან გასხივოსნებას მიაღწია, კედელზე საათი უცებ გაჩერდა. შეიძლება ასეც იყო, შეიძლება არც იყო ასე, ეს სრულიად შესაძლებელია, მაგრამ სიმბოლურია: როცა ჩერდება გონება, ჩერდება დრო; როცა ქანქარა გაირინდება, ჩერდება საათიც.

¹⁶ ჰასიდი – ჰასიდოზმის მიმდევარი; ჰასიდოზში – მიმდინარეობა ორთოდოქსალურ იუდაიზმში.

ამის შემდეგ საათი აღარ მიდის, ამის შემდეგ ერთსა და იმავე დროს აჩვენებს.

დრო წარმოიშვება გონების მოძრაობით, ზუსტად ისე, როგორც ქანქარა მოძრაობს. გონება მოძრაობს, და თქვენ გრძნობთ დროს. როცა გონება უმოძრაოდაა, როგორ შეგიძლიათ შეიგრძნოთ დრო? როცა მოძრაობა არაა, დროის შეგრძნება შეუძლებელია. სწავლულები და მისტიკოსები თანხმდებიან ერთზე: მოძრაობა წარმოშობს დროის ფენომენს. თუ არ მოძრაობთ, თუკი თქვენ უმოძრაოდ ხართ, დრო ქრება, წარმოიშობა მარადიულობა.

თქვენი საათი ჩქარობს, და მისი მექანიზმი – ესაა მოძრაობა ერთი უკიდურესობიდან მეორისკენ.

მეორე, რაც უნდა გაიგოთ გონების შესახებ: გონება მიისწრაფვის შორეულისკენ, მაგრამ – არასდროს იმისკენ, რაც ახლოსაა, რაც აქვეა, გვერდით. ის, რაც ახლოსაა, მოსაწყენია, ის უკვე საშინლად მოგებზრდათ. შორეული თქვენში ბადებს ოცნებას, იმედს, გაძლევთ ნეტარების საშუალებას. ამიტომ გონება პოულობს მუდამ შორეულს. ყოველთვის მომხიბვლელია, ლამაზია სხვისი ცოლი; მუდამ თან გდევთ ფიქრები სხვის სახლზე, გხიბლავთ ვიღაცის ავტომობილი. ეს ყველაფერი შორეულია. ვერ ხედავთ იმას, რაც თქვენ გვერდითაა. გონებას არ ძალუძს დაინახოს ის, რაც ახლოსაა. მას შეუძლია დაინახოს მხოლოდ ის, რაც შორსაა. ის იტანჯება შორსმხედველობით.

და რა არის ყველაზე შორეული? საპირისპირო – ის ყველაზე შორსაა. თქვენ გიყვართ ადამიანი, და ახლა სიძულვილი – ყველაზე შორეული რამაა; თქვენ იცავთ ცელიბატს, და ახლა სექსი – ყველაზე შორეული ფენომენია; თქვენ მეფე ხართ, და ახლა ბერად ყოფნა – ყველაფერზე უფრო შორეული რამაა, წარმოუდგენელია.

ყველაზე შორეული – ეს ისაა, რაზეც ყველაზე მეტად ოცნებობთ. ის გიზიდავთ, შთანთქავს მთელ თქვენს წარმოსახვას, აგრძელებს ძახილს, გიწვევთ და როცა მიუახლოვდებით იმ სხვა პოლუსს, ის ადგილი, საიდანაც დაიწყეთ მოგზაურობა,

კვლავ მშვენიერი ხდება. გაშორდებით ცოლს, და რამდენიმე წლის შემდეგ, თქვენი ცოლი ისევ გალამაზდება.

ჩემთან კინომსახიობი ქალი მოვიდა, რომელიც თხუთმეტი წლის წინ გაშორდა ქმარს. ახლა ეს ქალი უკვე ასაკშია, ისეთი ლამაზი აღარაა, როგორიც მაშინ იყო, როცა ის და მისი ქმარი ერთმანეთს დაშორდნენ. შარშან დაქორწინდა მათი ვაჟი და ამ ქორწილში ქალი კვლავ შეხვდა თავის ყოფილ ქმარს. მათ მოუწიათ ერთად მგზავრობა. ქმარს თავიდან შეუყვარდა. ქალი ჩემთან მოვიდა, რომ რჩევა მიმეცა და მკითხა: „რა ვქნა? მან ისევ მთხოვა ხელი, კვლავ სურს ჩემი ცოლობა“.

თვითონაც მოხიბლული იყო და ჩემგან მხოლოდ დადებით პასუხს ელოდა. „მაგრამ თქვენ ხომ ცხოვრობდით ერთად, – ვუთხარი მე, – და მუდამ საშინელი კონფლიქტები გქონდათ, მეტი არაფერი. კარგად ვიცი მთელი ეს ისტორია – როგორ ჩხუბობდით, კამათობდით, როგორ ამყოფეთ ერთმანეთი ჯოჯოხეთსა და ტანჯვა-წამებაში; და ახლა ყველაფერი თავიდან გინდათ დაიწყოთ?“

გონებისთვის სანინალმდეგო მიმზიდველია, და ვიდრე შეგნების, გაგების მიღმა არ გავა, გონება გააგრძელებს ბორცვას მარცხნიდან მარჯვნივ, მარჯვნიდან მარცხნივ – საათი ივლის.

ეს ბორცვა მრავალი ცხოვრების განმავლობაში გრძელდებოდა, ასე იტყუებდით მუდამ თავებს – რადგან ვერ სწვდებოდით იმის მექანიზმს, რაც ხდებოდა. და კვლავ შორეული ხდება მიმზიდველი, და იწყებთ მოგზაურობას. იმ მომენტში, როცა მიაღწევთ დასახულ მიზანს, შორეული ხდება ის, რაც თქვენთვის ნაცნობი იყო. ახლა ის იძენს მიმზიდველობას, ახლა ის ხდება მიუწვდომელი ვარსკვლავი, უაღრესად ღირებული.

წამიკითხავს მფრინავზე, რომელიც ახლობელთან ერთად კალიფორნიის თავზე დაფრინავდა. მან მეგობარს უთხრა: „ჩახედე ამ საოცარ ტბას. მის მახლობლად დავიბადე, აი, იქაა ჩემი სოფელი“. მან მიუთითა პანანინა სოფელზე, რომელიც ქანდარასავით იყო წამომართული ტბის მახლობლად, ბორცვზე, და თქვა: „იქ დავიბადე. ბავშვობაში ხშირად ვიჯექი ტბასთან და თევზს ვიჭერდი, თევზაობა ჩემი ჰობი იყო. მაშინ, როცა ტბა-

ში თევზს ვიჭერდი, ჩემს თავს ზემოთ, ცაში მუდამ დაფრინავდნენ თვითმფრინავები და იმ დღეზე ვოცნებობდი, როდის გავხდებოდი მფრინავი, როდის შემეძლებოდა თვითმფრინავის მართვა. ეს იყო ჩემი ერთადერთი ოცნება. ოცნება ამიხდა, მაგრამ რა უბედურებაა! ახლა ყოველთვის დაბლა ვიყურები, ამ ტბას ვხედავ და იმ დროზე ვფიქრობ, როცა პენსიაზე გავალ და კვლავ ვითევზავებ. ჩემი ტბა ისეთი ლამაზია...”

აი, ასე ხდება. ეს ისაა, რაც თქვენს თავს ხდება. ბავშვობაში ერთი სული გაქვთ, გაიზარდოთ. მოხუცები ბრძენები არიან, და ბავშვი გრძნობს: რასაც არ უნდა აკეთებდეს, ყოველთვის ყველაფერს არასწორად აკეთებს. აბა ახლა მოხუცს ჰკითხეთ – ის მუდამ თვლის, რომ ბავშვობა მთავრდება თუ არა, ყველაფერი იკარგება. სამოთხე იქ რჩება, ბავშვობაში. ყველა მოხუცი ბავშვობაზე, უმანკო, ლამაზ, ოცნების ქვეყანაზე ფიქრით კვდება.

რასაც არ უნდა ფლობდეთ, ყველაფერი უსარგებლოდ გამოიყურება, მაგრამ რაც არ გაქვთ, აუცილებლობად მიგაჩნიათ. გახსოვდეთ ეს, რადგან მედიტაცია სხვაგვარად ვერ გამოვა, რადგან მედიტაცია ნიშნავს გაგებას: გონების, ჭკუის მუშაობას, თავად აზროვნების პროცესს.

გონება დიალექტიკურია, ის გაიძულებთ კვლავ და კვლავ, საპირისპიროსკენ იმოძრაოთ. ეს დაუსრულებელი პროცესია. ეს არასდროს დასრულდება, ვიდრე არ ამოვარდებით იქიდან, ვიდრე არ გაიღვიძებთ ამ თამაშისგან, ვიდრე არ გააცნობიერებთ გონების ამ ფანდს. როცა ეს მოხდება, თქვენ ჩერდებით, შუაში ირინდებით.

სწორედ შუაში გაჩერებაა მედიტაცია.

მესამეც:

იმის გამო, რომ გონება შედგება პოლარულობებისგან, ურთიერთწინააღმდეგობებისგან, არასდროს არ ხართ მთლიანი, ერთიანი. გონებას არ შეუძლია ერთიანი იყოს, ის მუდამ გაყოფილია, არასრულია. შეგიძინევიათ თუ არა, რომ როცა ვინმე გიყვართ, ახშობთ თქვენს სიძულვილს. სიყვარული არაა ტოტალური, ის არაა მთლიანი. მის უკან შავი ძალები იმაღე-

ბა, რომელთაც ნებისმიერ წამს შეუძლიათ ამოფრქვევა. თქვენ ვულკანზე ცხოვრობთ.

როცა ვინმე გიყვართ, უბრალოდ ივინყებთ, რომ თქვენში არის მრისხანება, რომ თქვენში არის სიძულვილი, არის ეჭვი. უბრალოდ, უგულვებელყოფთ მათ, თითქოს არც არასდროს არსებობდნენ. მაგრამ როგორ შეგიძლიათ ისინი უარყოთ? უბრალოდ, შეგიძლიათ კარგად დამალოთ ქვეშეცნეულში. ზედაპირზე კი შეგიძლიათ მოსიყვარულე იყოთ. მთელი ეს წარმოდგენელი გამა შიგნით, ღრმად არის დამალული. ადრე თუ გვიან ისინი ჩაერთვებიან პროცესში, და საყვარელი არსებაც ჩვეულებრივი გახდება – ჩვეულებრივი გამაღიზიანებელი.

ამბობენ, რომ ახლო ურთიერთობები სიძულვილს ბადებს, მაგრამ ისინი როდი წარმოშობენ სიძულვილს – სიახლოვე მხოლოდ იმას იწვევს, რომ თქვენ მოწყენილობა გეუფლებათ; სიძულვილი კი მუდამ არსებობდა, ფარულად. ის მხოლოდ ზედაპირზე ამოდის, ის ხომ მხოლოდ ამისათვის შესაფერის მომენტს ელოდა; მისი თესლი თავიდანვე არსებობდა.

გონება ყოველთვის შეიცავს წინააღმდეგობას, ეს წინააღმდეგობრიობა ქვეშეცნეულში იმალება და ელოდება მომენტს, რომ ზევით ამოვიდეს. თუ ხანდახან საკუთარ თავს დააკვირდებით, ამას აუცილებლად შეამჩნევთ. როცა ვინმეს ეუბნებით: „მე შენ მიყვარხარ“, დახუჭეთ თვალები, ცოტა ხნით მედიტაციაში ჩაიძირეთ და კარგად შეიგრძენით, ხომ არ არის თქვენში რაიმე დაფარული სიძულვილი? თქვენ ამას შეიგრძნობთ. მაგრამ რადგან საკუთარი თავის მოტყუება გსურთ, რადგან სიმართლე ასეთი ამაზრზენია – სიმართლე კი ისაა, რომ ვერ იტანთ იმას, ვინც გიყვართ, – არ გსურთ სიმართლეს თვალი გაუსწოროთ. თქვენ გირჩევნიათ რეალობას გაექცეთ, ამიტომაც მაღავთ ამ სიმართლეს. მაგრამ დამალვა არაფერს შველის. რადგან ატყუებთ არა ვინმეს, არამედ საკუთარ თავს.

ამიტომ, როგორც კი რაიმეს იგრძნობთ, უბრალოდ, დახუჭეთ თვალები და ჩაულრმავდით საკუთარ თავს, რომ იპოვოთ ეს საპირისპირო. ის იქაა. და თუ შეძლებთ მის დანახვას,

ეს შეგძენთ წონასწორობას. მერე აღარ იტყვით: „მე შენ მიყვარხარ“. თუ მართალი ადამიანი ხართ, მაშინ იტყვით: „ჩემი დამოკიდებულება შენ მიმართ – ეს არის ნაზავი სიყვარულისა და სიძულვილისა“.

ნებისმიერი ურთიერთობა – ესაა ურთიერთობა სიყვარული/სიძულვილი. მარტო სიყვარული ან მარტო სიძულვილი არ არსებობს. ნებისმიერი ურთიერთობა არის ერთი და მეორეც – სიყვარულიც და სიძულვილიც. თუ მართალი ადამიანი ხართ, თქვენთვის რთული იქნება, თუ გოგონას ეტყვით: „ჩემი დამოკიდებულება შენ მიმართ – ეს ნაზავია სიძულვილისა და სიყვარულისა. მიყვარხარ, ისე, როგორც არასდროს არავინ მყვარებია, და მძულხარ, ისე, როგორც არასდროს არავინ მძულებია“, მაშინ თქვენთვის რთული იქნება დაქორწინება, ვიდრე არ იპოვით გოგონას, რომელიც მედიტირებს, რომელიც გაიგებს ჭეშმარიტებას. ვიდრე არ იპოვით მეგობარს, რომელიც გაიგებს გონების სირთულეს.

გონება არაა მარტივი მექანიზმი, ის – თავად არის სირთულე, და გონების დახმარებით, გონების გზით, ვერასდროს შეძლებთ გახდეთ უბრალო; რადგან გონება კვლავ და კვლავ აჩენს ილუზიებს, ის თქვენ გატყუებთ. მედიტაციაში ყოფნა ნიშნავს იმ ფაქტის შეგნებას, რომ გონება რაღაცას მალავს თქვენგან, რომ თქვენ თვალებს ხუჭავთ რაღაც ფაქტებზე, რომლებიც მას ხელს უშლიან. ადრე თუ გვიან, ეს შემაფერხებელი ფაქტები ზედაპირზე ამოტივტივდება, ამოიფრქვევა, ისინი გადაგწონიან და თქვენ საპირისპირო მხარეს დაიძვრებით. და ეს საპირისპირო სადმე ახლოს კი არა, ძალიან შორსაა. ეს საპირისპირო მხარე დამალულია თქვენს უკან, თქვენში, თქვენს გონებაში, თქვენი გონების მუშაობაში, გონების მუშაობის მექანიზმში. როცა ამის გაგებას შეძლებთ, მხოლოდ მაშინ გაჩერდებით შუაში.

თუ შეგიძლიათ გაარკვიოთ: „მიყვარს და მძულს“, მყისიერად ორივე ქრება, რადგან ცნობიერში მათ ერთად არ შეუძლიათ არსებობა. აუცილებელია შექმნათ ბარიერი, გაყოთ: ერთი უნდა არსებობდეს ქვეცნობიერში, მეორე კი – ცნობი-

ერში. ორივეს არ შეუძლია იყოს ცნობიერში, ისინი უარყოფენ ერთმანეთს. სიყვარული გაანადგურებს სიძულვილს, სიძულვილი გაანადგურებს სიყვარულს. ისინი გაანონასნორებენ ერთმანეთს, – და, უბრალოდ, გაქრებიან. სიძულვილისა და სიყვარულის თანაბარი რაოდენობა ერთმანეთს გააბათილებენ, და ორივე უცბად აორთქლდება – თქვენ იქნებით, მაგრამ არ იქნება არც სიყვარული და არც სიძულვილი; და სწორედ მაშინ ხართ განონასნორებული.

როცა განონასნორებული ხართ, გონება არაა – მაშინ თქვენ მთლიანი ხართ. როცა მთლიანი ხართ, წმინდა ხართ, მაგრამ გონება არაა. ამრიგად, მედიტაცია – ესაა მდგომარეობა გონების მიღმა. გონებით ის მიუღწეველია. რაც არ უნდა გააკეთოთ, გონებით ამას ვერ მიაღწევთ. მაშინ რითი ხართ დაკავებული, როცა მედიტირებთ?

იმის გამო, რომ საკუთარ თავს ასეთი დაძაბული ცხოვრება მოუწყეთ, ახლა მედიტირებთ. მაგრამ ესაა დაძაბულობის საპირისპირო რამ, და არა ნამდვილი მედიტაცია. ისე ხართ დაძაბულნი, რომ მედიტაცია მიმზიდველი გახდა. ამიტომაც, რომ მედიტაცია ადამიანებს დასავლეთში უფრო იზიდავს, ვიდრე აღმოსავლეთში – რადგან დაძაბულობა დასავლეთში მეტია. აღმოსავლეთი ჯერ კიდევ მოდუნებულია, ადამიანები არ არიან ისე დაძაბულნი, ისე ადვილად არ იშლებიან ჭკუიდან, ისე ადვილად არ იკლავენ თავს; არ არიან ისე აღსავსენი ძალადობით, არ არიან ისეთი აგრესიულები, ისეთი შეშინებულები, არა აქვთ იმ რაოდენობის შიშები – არა, ისინი არ არიან ამდენად დაძაბულები. ისინი არ ცხოვრობენ ასეთი შეშლილი სიჩქარით, სადაც არაფერი გროვდება, დაძაბულობის გარდა.

ამიტომ, როცა მაქვს იოგა¹⁷ ინდოეთში ჩამოდის, არავინ უსმენს მას; თუმცა ამერიკაში მასზე გიჟდებიან. როცა დაძაბულობა ასე ძლიერია, მედიტაცია მომხიბვლელობას იძენს. მაგრამ ამ მომხიბვლელობით ისევ იმ მახეში ხვდებით. ეს არაა ნამდვილი მედიტაცია, ეს ისევ ხრიკია. თქვენ მედიტირებთ

¹⁷ მაქვს იოგა – ცნობილი, როგორც მაჰარიში; ტრანსცენდენტური მედიტაციის ფუძემდებელი (1917-2008).

რამდენიმე დღე, მოდუნებულნი ხართ; მაგრამ როგორც კი მოეშვებით, როგორც კი მოდუნდებით, მაშინვე წარმოიშობა აქტიურობის, ქმედების აუცილებლობა, და გონება იწყებს ფიქრს მოძრაობაზე, აქტიურ მოღვაწეობაზე, იმაზე, თუ რითი დაკავდეს. მედიტაცია მომაბეზრებელი ხდება.

ადამიანები მოდიან ჩემთან და ჩივიან: „ჩვენ ვმედიტირებდით რამდენიმე დღის განმავლობაში, მერე კი მოგვებზრდა, მერე აღარ იყო ისეთი მაგარი“.

ამას წინათ ერთი გოგონა მოვიდა და მითხრა: „მედიტაციას აღარ მოაქვს ჩემთვის სიამოვნება, რა ვქნა?“

გონება რალაც სხვას ეძებს. მან მიიღო საკმარისი მედიტაციისგან. ახლა, როცა ის გოგონა მშვიდია და მოდუნებული, გონება მოითხოვს მეტ დაძაბულობას – ის მიისწრაფვის მიიღოს რალაც, რაც მის სიმშვიდეს დაარღვევდა. როცა ის ამბობს, რომ ეხლა მედიტაცია აღარაა მომხიბვლელი, ის გულისხმობს, რომ ახლა, როცა დაძაბულობას მიეძინა, როგორღა შეძლებს მედიტაცია სიამოვნების მოტანას? მას მოუწევს კვლავ დაძაბულობასთან შეჯახება, რათა მედიტაციამ კვლავ დაიბრუნოს მშვენიერება.

შეხედეთ გონების აბსურდულობას: თქვენ გინევთ შორს წასვლა, რათა მიხვიდეთ ახლოს; გინევთ იყოთ დაძაბული, რომ მედიტირება შეძლოთ. მაგრამ ეს არაა მედიტაცია, ეს მხოლოდ გონების ფანდია. იგივე თამაში გრძელდება ახალ დონეზე.

როცა ვამბობ „მედიტაცია“, ვგულისხმობ ამ პოლარული ურთიერთწინააღმდეგობების თამაშის საზღვრებს მიღმა გასვლას; თავად თამაშის უგულებელყოფას, მისი აბსურდულობისა და ტრანსცენდენტურობის დანახვასა და გაგებას. მხოლოდ მისი გაცნობიერებაც კი უკვე ტრანსცენდენციაა.

გონება გაიძულებთ იმოძრაოთ საპირისპიროდ – არ გააკეთოთ ეს. გაჩერდით შუაში და დაინახავთ, რომ ეს მუდამ გონების ხაფანგი იყო. ზუსტად ასე მეფობდა გონება თქვენზე – საპირისპირო მხრიდან. შეიგრძენით თუ არა ეს?

მას შემდეგ, რაც ქალთან ისიყვარულეთ, თქვენ ჩაუფიქრდებით ბრაჰმაჩარიას და ბრაჰმაჩარია იმ მომენტში ისეთი

მაცდუნებლად მიმზიდველია, რომ დარწმუნებული ხართ: ამ-
ქვეყნად სხვა არაფერი არსებობს, ყურადღების ღირსი. თავს
გრძნობთ მოწყენილად, მოტყუებულად. გრძნობთ, რომ ამ სექ-
სში არაფერია, რომ მხოლოდ ბრაჰმაჩარიას მოაქვს ღვთაებ-
რიობა. მაგრამ ოცდაოთხი საათის შემდეგ სექსი კვლავ მნიშ-
ვნელოვანი ხდება, და კვლავ გინევთ ამის გაკეთება.

რას აკეთებს ამ დროს გონება? სექსუალური აქტის შემდეგ
ის ფიქრობს სანინალმდეგოზე, რომელიც კვლავ შობს სექსის-
კენ სწრაფვას.

სასტიკი მოძალადე იწყებს ფიქრს არაძალმომრეობაზე,
როცა მას ადვილად შეუძლია გახდეს ისევ სასტიკი. ადამი-
ანი, რომელიც ხშირად ბრაზდება, გამუდმებით ფიქრობს სიმ-
შვიდეზე, პატიებაზე, ის მუდამ ღებულობს გადანწყვეტილებას,
რომ მეტად აღარ გაბრაზდეს; ეს გადანწყვეტილება მას ეხმარე-
ბა, რომ კვლავ ატეხოს სკანდალი.

თუ მართლაც არ გინდათ, რომ კვლავ გაბრაზდეთ, ნუ
გადაწყვეტთ სიბრაზის წინააღმდეგ წასვლას. შეხედეთ თვით
ამ სიბრაზეს და შეხედეთ თვით ბრაზის აჩრდილს, რომელიც,
როგორც თქვენ ფიქრობთ, თავად არის პატიება. შეხედეთ სე-
ქსს, და სექსის აჩრდილს, რომელიც, თქვენი აზრით, – ბრაჰ-
მაჩარიაა, ცელიბატია. სწორედ ეს არის ნეგატივი, მეორე უკი-
დურესობა, სექსის საერთოდ უქონლობა. შეხედეთ მეტისმეტ
სიმაძღრეს, და მის აჩრდილს – შიმშილს. შიმშილი მუდამ თან
სდევს ძლომას; ცოდვაში მეტისმეტად გადავარდნას მუდამ თან
სდევს ცელიბატის აღთქმა; მედიტაციის რომელიღაც ტექნი-
კებს ყოველთვის თან სდევს დაძაბულობა. შეხედეთ მათ ყვე-
ლას ერთად, შეიგრძენით, როგორ შეესაბამებიან ისინი ერთმან-
ეთს. ისინი ერთი პროცესის შემადგენელი ნაწილებია.

ამის გაგებას თუ შეძლებთ, მაშინ მედიტაცია გამოგივით.
სინამდვილეში, არაფრის კეთება არაა საჭირო, ეს მხოლოდ
გაგების პრობლემაა. ეს არაა ძალისხმევა, არაა ისეთი რამ,
რაც უნდა შექმნა, განავითარო, გამოიყვანო. ეს უნდა ძალიან
ღრმად შეიგნო, შეიმეცნო.

შეცნობა იძლევა თავისუფლებას. გონების მექანიზმის მუშაობის გაგება – ესაა ტრანსფორმაცია. როცა უცბად საათი ჩერდება, დრო ქრება: საათის გაჩერებასთან ერთად, გონებაც ქრება. თუ დრო გაჩერდა – სად ხართ თქვენ? ნავი ცარიელია.

მივმართოთ ჩუჟან-ძის სუტრას¹⁸:

ადამიანი, რომელმაც შეიმეცნა დაო,

მოქმედებს დაუბრკოლებლად,

თავისი მოქმედებებით ზიანს არავის აყენებს,

თუმცა არ ფიქრობს, რომ ის კეთილია და ნაზია.

ადამიანი, რომელმაც შეიმეცნა დაო, მოქმედებს დაუბრკოლებლად... თქვენ მუდამ რაღაც გიშლით, სანინალმდეგო მუდამ თან გდევთ, და წარმოშობს დაბრკოლებებს, თქვენ არ ხართ – ნიაღვარი, ნაკადი.

თუ გიყვართ, სიძულვილი მუდამ არსებობს, ხელს გიშლით. თუ მოძრაობთ, რაღაც ყოველთვის გიშლით ხელს. არასდროს არ მოძრაობთ მთლიანად, ტოტალურად, რაღაც მუდამ რჩება, მოძრაობა არაა აბსოლუტური, სრული. თქვენ მოძრაობთ ერთი ფეხით, მეორე კი მყარად დგას ერთ ადგილზე. ნუთუ ასე შეიძლება მოძრაობა? ეს ხომ სრული დაბრკოლებაა.

ეს დაბრკოლება, განუწყვეტელი მოძრაობა ერთი მხრიდან მეორეში – თქვენი ტანჯვაა, წუხილია. რატომ იტანჯებით ასე ძლიერ? რა შობს თქვენში ასეთ წუხილს? რატომაა, რომ რასაც არ უნდა აკეთებდეთ, ღვთაებრიობა არ ისადგურებს? ღვთაებრიობას მიაღწევს მხოლოდ მთლიანი, ნაწილი – ვერასოდეს.

როცა არაფერი უშლის მთლიანის მოძრაობას, მაშინ თავად მოძრაობა გადაიქცევა ნეტარებად. ნეტარება – ეს რაღაც კი არ არის, რომელიც საიდანლაც, გარედან მოდის, ეს გრძნობაა, რომელიც წარმოიშობა, როცა თქვენი მთელი არსება მოძრაობაში მოდის, და თავად ამ მთლიანის მოძრაობაა ნეტარება. ეს არაა რაღაც, რაც თქვენს თავს ხდება. ეს ისაა, რაც თქვენში იბადება. ეს თქვენი არსებობის ჰარმონიაა.

¹⁸ სუტრები – ძველი ინდური წმინდა და იურიდიული (შემდეგ, აგრეთვე სამედიცინო) წიგნები, ტრაქტატები.

თუ გაყოფილი ხართ – თქვენ კი მუდამ გახლეჩილი ხართ: ნახევრად – მოძრაობაში, ნახევრად – უძრაობაში, ნახევარი ამბობს „დიახ“, ნახევარი ამტკიცებს „არა“, ნახევარი შეყვარებულია, ნახევარს სძულს, თქვენ, ერთგვარად, სამოქალაქო ომით დაქცევის პირას მისული სახელმწიფო ხართ – მუდამ თან გდევთ კონფლიქტი.

ბაალ შემის¹⁹ მონაფეები ყველაფერს იწერდნენ, რასაც ის ამბობდა. ბაალ შემი ხშირ-ხშირად იმეორებდა: „მე ვიცი – რასაც თქვენ წერთ, ეს ის არაა, რასაც ვამბობ. თქვენ გაიგეთ ერთი, მაშინ როცა მე სრულიად სხვა რამ ვთქვი, მეორე, და წერთ სულ სხვა რაღაცას, მესამეს“. და თუ დავაკვირდებით, რას გულისხმობდა ნათქვამი, ეს კიდევ სულ სხვა რამ იქნება. თქვენ არასდროს არ გააკეთებთ იმას, რაც დაწერეთ, გააკეთებთ სულ სხვა რამეს – თქვენ გამოგივთ ფრაგმენტები, ნაწყვეტები და არა ინტეგრირებული არსებობა.

საიდან გაჩნდა ეს ნაწყვეტები?

გაგიგიათ მრავალფეხას ისტორია? მრავალფეხა სეირნობდა თავისი ასეულობით ფეხით – ამიტომაც ეძახიან მრავალფეხას. ეს საოცრებაა – ასეულობით ფეხი გქონდეს და ისეირნო, არადა, ერთი წყვილის მოვლაც კი რა რთულია! თავი გაართვა ასეულობით ფეხს – ეს ხომ თითქმის შეუძლებელია. მაგრამ მრავალფეხას ეს გამოსდის!

მელია დაინტერესდა – მელიები ხომ ცნობისმოყვარენი არიან. მელია ფოლკლორში ჭკუას განასახიერებს, ინტელექტს, ლოგიკას. მელიებს უდიდესი ლოგიკა აქვთ. მელიამ შეხედა, შეისწავლა, გააანალიზა, ვერ დაიჯერა. „მოიცა! – სთხოვა მან მრავალფეხას, – მინდა გკითხო, როგორ ერევი ამდენ ფეხს, და როგორ წყვეტ, რომელი ფეხი რომლის შემდეგ უნდა გადადგა? ასეულობით ფეხი გაქვს და ისე დადიხარ, თითქოს ლივლივებ. როგორ ახერხებ ასეთ ჰარმონიას?“

„მთელი ცხოვრება ასე დავდივარ და არასდროს დავფიქრებულვარ ამაზე, – უპასუხა მრავალფეხამ, – დამაცადე, მოვიფიქრო“.

¹⁹ ბაალ შემი – ებრაელი მოაზროვნე-მისტიკოსი, ხასიდების სექტის დამაარსებელი და ხასიდიზმის უდიდესი ავტორიტეტი (დაახლოებით 1700-1760).

მან თვალები დახუჭა და პირველად გაიყო: გონება - მეკლესარი, და თავად ის - გამოსაკვლევია. მრავალფეხა პირველად გაორდა. ყოველთვის ცხოვრობდა და დადიოდა. მისი ცხოვრება მთლიანი იყო. არ იყო მეკლესარი, რომელიც თავის თავს აკვირდებოდა. არასდროს ყოფილა ასე გახლეჩილი, გაორებული, ის იყო შეკრული ერთ მთლიანად, ინტეგრირებულ არსებად. ახლა კი, პირველად ცხოვრებაში, ის გაიხლიჩა. ჩაფიქრებული უყურებდა თავის თავს. ის გახდა სუბიექტიც და ობიექტიც, გახდა ორი, შემდეგ კი შეეცადა წასულიყო. წასვლა რთული აღმოჩნდა, თითქმის შეუძლებელი. ის მიწაზე დაეცა - რადგანაც, როგორ შეძლებდით ასობით ფეხის მართვას?

მელიამ გაიცინა და განაცხადა: „მე ვიცოდი, რომ ეს რთული იყო, ეს ადრევე ვიცოდი“.

მრავალფეხა ატირდა. თვალცრემლიანმა წამოიძახა: „ადრე ეს არასოდეს მიჭირდა, მაგრამ შენ მოიგონე პრობლემა, სიარულს ველარასოდეს შევძლებ“.

გონება მოქმედებაში მოვიდა. ის ჩნდება მაშინ, როცა გახლეჩილი ხართ. გონება იკვებება გახლეჩით. ამიტომ კრიშნამურტი²⁰ არ იღლება იმის გამეორებით, რომ თუ დამკვირვებელი გახდა დასაკვირვებელი, თქვენ - მედიტირებთ.

მრავალფეხას პირიქით მოუვიდა. მთლიანობა დაირღვა, ის გახდა ორი: დამკვირვებელი და დასაკვირვებელი, გახლეჩილები; სუბიექტი და ობიექტი, მოაზროვნე და აზრი. მაშინ ყველაფერი დაინგრა, ნეტარება დაიკარგა და ნაკადი გაირინდა. მერე ის გაიყინა.

როგორც კი გონება ჩნდება, ის მოქმედებს, როგორც მაკონტროლებელი ძალა, მმართველი. ის არაა პატრონი, ის - მმართველია. თქვენ ვერ შეძლებთ პატრონამდე მიღწევას, ვიდრე მმართველს გვერდით არ გასწევთ. მმართველი არ მოგცემთ ნებას მიხვიდეთ პატრონამდე, მმართველი მუდამ იდება კარებში, გასასვლელში. ყველა მმართველი - ეს მხოლოდ მმართველობის მოშლაა. გონებამ გააკეთა ამხელა გიგანტური

²⁰ ჯიდუ კრიშნამურტი - ინდოელი ფილოსოფოსი (1895-1986).

საქმე ყოველივე იმის მოსაშლელად, რასაც მან ხელი მოჰკიდა სამართავად.

სანყალი მრავალფეხა! ის მუდამ ბედნიერი იყო. საერთოდ არ ჰქონდა პრობლემა. ცხოვრობდა, მოძრაობდა, უყვარდა ყველაფერი, პრობლემების გარეშე, იმიტომ რომ გონება არ იყო. გაჩნდა გონება თავისი პრობლემებით, კითხვებით, კვლევებით. თქვენ ირგვლივ კი უამრავი მელაა. ფრთხილად იყავით მათთან – ფილოსოფოსები, თეოლოგები, ლოგიკოსები, პროფესორები, – ისინი თქვენ გარშემო არიან – მელიები; ისინი კითხვებს გისვამენ და ქაოსს ბადებენ.

ჩუჟან-ძის მანავლებელი, ლაო-ძი, ამბობდა: „როცა არ იყო არც ერთი ფილოსოფოსი, ყველაფერი გადანყვებილი იყო, არ იყო კითხვები, და ხელმისაწვდომი იყო ყველა პასუხი. როგორც კი გამოჩნდნენ ფილოსოფოსები, კითხვები დაიბადა და პასუხები დაიკარგა. როცა ჩნდება კითხვა, პასუხი ძალიან შორს იმალება. რაც არ უნდა იკითხოთ, ვერასდროს მიიღებთ პასუხს. მერე კი, როცა თავს დაანებეთ კითხვების დასმას, აღმოაჩენთ, რომ პასუხი ყოველთვის აქ იყო“.

არ ვიცი, რა ბედი ეწია იმ მრავალფეხას. თუ ის ისეთივე სულელი აღმოჩნდა, როგორც ადამიანები, ალბათ სადმე საავადმყოფოშია, დასახიჩრებული, პარალიზებული. მაგრამ ვფიქრობ, რომ მრავალფეხები ამდენად სულელები არ არიან. მან ალბათ თავიდან ამოიგდო ის კითხვა. ალბათ მან მელიას უთხრა: „შენი კითხვები შენთვის შეინახე, მე კი, უბრალოდ, ვივლი“. სავარაუდოდ, მიხვდა, რომ გახლეჩილი ცხოვრებას ვერ შეძლებდა, რადგან გახლეჩას სიკვდილი მოაქვს. თქვენ, გაუყოფელი – ესაა ცხოვრება. გახლეჩილები, გაყოფილები, მკვდრად იქცევიან – რაც უფრო მეტად იხლიჩებით, მით უფრო კვდებით.

რა არის ნეტარება? ნეტარება ესაა გრძნობა, რომელიც თქვენთან მოდის, როცა დამკვირვებელი გახდა დასაკვირვებელი; ნეტარება – ეს გრძნობაა, რომელიც თქვენთან მოდის, როცა თქვენ ჰარმონიაში ხართ და არ ხართ დამსხვრეული ფრაგმენტებად, შემადგენელ ნაწილებად; მთლიანი, არა მიმოფანტული, გაუყოფელი. გრძნობა, რომელიც არ არის რალაც,

გარედან მოსული. ეს მელოდიაა, დაბადებული თქვენი შინაგანი ჰარმონიიდან.

ჩუქან-ძი ამბობს:

ადამიანი, რომელიც დაოს შეიმეცნებს,
მოქმედებს დაუბრკოლებლად...

ის არაა გაყოფილი – მაშ, რა შეუშლის მას ხელს? რა იმოქმედებს მასში, როგორც დაბრკოლება? ის მარტოა, ის მოძრაობს თავისი მთლიანობით. მთლიანობაში მოძრაობა – უდიდესი სილამაზეა, რაც კი შეიძლება არსებობდეს, ყველა შესაძლებელ სილამაზეთაგან უდიადესია. ხანდახან თქვენთანაც გამოკრთება ხოლმე, – ხანდახან, როცა მთლიანი ხართ, როცა თქვენი გონება ითიშება, მაშინ ხდება მსგავსი გამონათებები.

ამოდის მზე... უეცრად: თქვენ უყურებთ, დამკვირვებელი კი არ არის. მზე არაა და არც თქვენ ხართ, არაა დამკვირვებელი და არაა დასაკვირვებელი. უბრალოდ, ამოდის მზე, მაგრამ თქვენი გონება, რომელიც მმართველობითაა დაკავებული, არ არის. მაგრამ თქვენ ვერ ამჩნევთ ამას და ამბობთ: „რა ლამაზია მზე!“ ამ მომენტში, როცა ამას ამბობთ, ნეტარება დაკარგულია. ახლა ნეტარება აღარაა, ის უკვე გადაიქცა წარსულად, ის უკვე წავიდა.

უეცრად თქვენ ხედავთ მზის ამოსვლას, მაგრამ დამნახავი არავინაა. დამნახავი ჯერ კიდევ არ არსებობს, ეს ყველაფერი ჯერ კიდევ არ გაფორმებულა, არ ჩამოყალიბებულა აზრად. ვერ შეხედეთ, ვერ გააანალიზეთ, ვერ დააკვირდით. ამოდის მზე და არავინაა, ნავი ცარიელია. არის ნეტარება, გამონათება. მაგრამ მოულოდნელად ერთვება გონება და აცხადებს: „მზე მშვენიერია, როგორ ლამაზად ამოდის მზე“. გაჩნდა შედარება და სილამაზე დაიკარგა.

მათ, ვინც ეს იციან, ამბობენ, რომ როცა ვინმეს უცხადებთ: „მე შენ მიყვარხარ“, სიყვარული იკარგება. სიყვარული ქრება, რადგან გამოჩნდა მოყვარული. როგორ შეიძლება არსებობდეს სიყვარული, როცა წარმოიშვა გაყოფა, როცა არსებობს მმართველი? ამას, სწორედაც რომ, გონება ამბობს: „მე შენ მიყვარხარ“, რადგან, სინამდვილეში, სიყვარულში არაა

„მე“ და „შენ“. სიყვარულში არაა ინდივიდუალობა. სიყვარული – ეს ღლობაა, შერთვაა, შერწყმა – ისინი არ არიან ორნი.

არსებობს სიყვარული, და არა მოსიყვარულენი. სიყვარულში არსებობს სიყვარული, და არა მოსიყვარულენი, მაგრამ გონება გამოჩნდება და აცხადებს: „მე შეყვარებული ვარ, მე შენ მიყვარხარ“. როცა ჩნდება „მე“, მოქმედებაში ერთვება ეჭვი, იბადება გაყოფა – და სიყვარული აღარაა.

თქვენ ბევრჯერ მიაღწევთ მსგავს გამონათებებს, გასხივოსნების ასეთ მომენტებს მედიტაციის დროს. გახსოვდეთ, როცა არ უნდა იგრძნოთ ასეთი გასხივოსნება, არ თქვათ: „რა ლამაზია!“; არ თქვათ: „რა საყვარელია!“, რადგან ასე მას კარგავთ. როცა არ უნდა გამოჩნდეს გამოსხივება, უბრალოდ მიეცით უფლება, რომ ის იყოს. არ გააკეთოთ ის, რაც მრავალფეხამ გააკეთა – არ წამოჭრათ არავითარი კითხვა, არავითარი პრობლემა, არ დაკავდეთ არაფრის გამოძიებით, არ გააანალიზოთ, არ მისცეთ გონებას შემოჭრის უფლება. იარეთ ასეულობით ფეხით, მაგრამ არ იფიქროთ იმაზე, როგორ დადისხართ.

როცა მედიტაციაში უცაბედი გასხივოსნება გემართებათ, რომელიღაც ექსტაზის სხივი გამოკრთება, მიეცით მას განხორციელების საშუალება, მიეცით ნება, შემოვიდეს თქვენს სიღრმეში და თავად ჩაიძირეთ მასში. არ გაიხლიჩოთ. არაფერი არ განაცხადოთ, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მაშინვე დაკარგავთ კონტაქტს, მასთან კავშირს.

ხანდახან თქვენ გაქვთ ასეთი გასხივოსნებები, მაგრამ ისე გაიწაფეთ ამ გამონათებებთან კონტაქტის დაკარგვაში, რომ ველარ იგებთ, როგორ ჩნდებიან და კვლავ როგორ კარგავთ მათ. ისინი არიან, როცა თქვენ არ ხართ. თქვენ მათ კარგავთ, როცა ისევ ჩნდებით. როცა ხართ თქვენ, ისინი არ არიან. როცა ნავი ცარიელია, ღვთაებრიობა ყოველთვის მიღწევადია. ეს არაა შემთხვევითი, ეს თავად ბუნებაა არსებობისა. ის არაფერზე არაა დამოკიდებული, ის – თავსხმაა, ნაკადია, თავად ცხოვრების სუნთქვაა.

ეს მართლაც საოცრებაა, როგორ ახერხებთ უბედური იყოთ, კვდებოდეთ წყურვილისგან, როცა ყველგან წვიმა მოდის. თქვენ მართლაც შეუძლებელი შეძელით! ყველგან სინათლეა, თქვენ კი სიბნელეში ცხოვრობთ; სიკვდილი არსადაა, თქვენ კი გამუდმებით კვდებით; ცხოვრება კურთხევაა, თქვენ კი ჯოჯოხეთში ცხოვრობთ.

როგორ ახერხებთ? გახლეჩით, აზროვნებით... აზროვნება დამოკიდებულია გაყოფაზე, ანალიზზე. მედიტაცია ხდება მაშინ, როცა არაა ანალიზი, არაა გაყოფა, როცა ყველაფერი სინთეზირებულია, როცა ყველაფერი ერთიანდება.

ჩუჟან-ძი ამბობს:

ადამიანი, რომელიც შეიმეცნებს დაოს, მოქმედებს დაუბრკოლებლად, თავისი მოქმედებით ზიანს არავის აყენებს.

როგორ შეუძლია მას ზიანის მიყენება? თქვენ მხოლოდ მაშინ შეგიძლიათ სხვებს ზიანი მიაყენოთ, როცა საკუთარ თავს უკვე ავნეთ. დაიმახსოვრეთ ეს, ამაშია მთელი საიდუმლო. თუ საკუთარ თავს ვნებთ, სხვასაც ავნებთ. და თქვენ ამას გააკეთებთ მაშინაც კი, როცა ფიქრობთ, რომ სხვას სიკეთეს უკეთებთ. სხვა არაფერი გამოდის თქვენგან და თქვენი – მხოლოდ ზიანი; რადგან ის, ვინც დაჭრილია, ვინც ტანჯვანამებაში ცხოვრობს, რასაც არ უნდა აკეთებდეს, უფრო მეტ ტანჯვასა და ვაებას წარმოშობს სხვისთვის. თქვენ მხოლოდ იმის გაცემა შეგიძლიათ, რაც გაქვთ.

ამბობენ, რომ ერთხელ სინაგოგაში ლარიბი მივიდა. „მე უდიდესი მუსიკოსი ვარ, – უთხრა მან რაბინს, – გავიგე, რომ თქვენი მუსიკოსი, ვინც სინაგოგაში მსახურობდა, გარდაიცვალა, და სხვას ეძებთ, თანახმა ვარ, მისი ადგილი დავიკავო“.

რაბინს და მრევლს გაუხარდათ, რადგან მუსიკის გარეშე მართლა მოწყვნილები იყვნენ. მაგრამ როდესაც ამ ადამიანმა დაკვრა დაიწყო – ეს შემზარავი მოსასმენი იყო! მისი მუსიკის გარეშე იქაურობა გაცილებით უფრო მუსიკალური იყო; მისი მუსიკა ჯოჯოხეთს ქმნიდა. იმ დილით სინაგოგაში შეუძლებელი იყო რაიმე ღვთაებრივის განცდა. მას შეაწყვეტინეს,

რადგან მრევლის უმეტესობა სინაგოგიდან გაიქცა. ადამიანები იქიდან გარბოდნენ, რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ: მისი მუსიკა ანარქიული იყო, ის შეშლილობას ჰგავდა, მან ადამიანები დათრგუნა.

როცა რაბინმა დაინახა, რომ ყველა ტოვებდა სინაგოგას, მივიდა იმ კაცთან და გააჩერა. „თუ შენ არ გინდა ამიყვანო მუსიკოსად, მაშინ გადამიხადე ამ დილის შრომის საფასური და ნავალ“, – განუცხადა მან.

„შეუძლებელია, შენ გადაგიხადო, – აღშფოთდა რაბინი, – ასეთი საშინელება არასდროს გადაგვიტანია“.

მაშინ მუსიკოსმა ამაყად უთხრა: „მაშინ მიიღე ეს მუსიკა ჩემგან, როგორც შესაწირი“.

„როგორ შეგიძლია შემომწირო ის, რაც არ გაგაჩნია? – გააპროტესტა რაბინმა, – შენ საერთოდ არავითარ მუსიკას არ ფლობ – როგორ შეგიძლია მისი შემოწირვა? შენ მხოლოდ იმის გაზიარება შეგიძლია, რაც გაგაჩნია. ეს არაა მუსიკა. მეტიც, ეს უფრო რაღაც ანტიმუსიკაა. ასე, რომ, თუ შეიძლება, შენთვის დაიტოვე, არ გვჭირდება ასეთი შესაწირი, ის ხომ ყოველთვის გაგვდევენის ჩვენ ამ სინაგოგიდან“.

თქვენ გასცემთ მხოლოდ იმას, რაც გაქვთ. მუდამ იმას იძლევი, რაც თქვენშია. თუ შიგნით უკვე მკვდარი ხართ, ვერ შეძლებთ სიცოცხლეს უშველოთ. სადაც არ უნდა წახვიდეთ, თქვენ მოკლავთ. იცით თუ არ იცით ეს, – არაა მნიშვნელოვანი, – თქვენ შეგიძლიათ იფიქროთ, რომ სხვებს ეხმარებით გადარჩენაში, მაგრამ თქვენ კლავთ მათ.

დიდ ფსიქოანალიტიკოსს ვილჰელმ რეიხს, რომელიც ბავშვებს და მათ პრობლემებს სწავლობდა, ერთხელ ჰკითხეს: „ყველაზე მეტად რა ვნებთ ბავშვებს? თქვენი აზრით, საიდან მომდინარეობს მათი უბედურებები, პრობლემები, ნორმისგან გადახრა?“

„დედებისგან“, – თქვა მან.

არც ერთი დედა ამას არ დაეთანხმება, რადგან თითოეული დედა თვლის, რომ ყოველგვარი ეგოიზმის გარეშე ეხმარება

საკუთარ შვილს. ის ბავშვისთვის ცოცხლობს და კვდება. ფსიქონალიტიკოსები კი ამტკიცებენ, რომ პრობლემა დედებია. ისინი შეუგნებლად კლავენ, ასახიჩრებენ. შეგნებულად ხომ ისინი თვლიან, რომ უყვართ შვილები.

თუ შინაგანად დამახინჯებული ხართ, მაშინ შვილებსაც ამახინჯებთ. არ შეგიძლიათ სხვა რამ აკეთოთ, და ამას არაფერი ეშველება. რადგან თქვენ ამას ხაპავთ თქვენი არსებობიდან – გაცემის სხვა საშუალება არ არსებობს.

ჩუჟან-დი აცხადებს: „ადამიანი, რომელიც შეიმეცნებს დაოს... თავისი მოქმედებებით არ ვნებს არც ერთ სულიერს“. არა იმიტომ, რომ თავის თავში აღზარდა ყოველგვარ ძალადობაზე უარის თქმა, არა იმიტომ, რომ ისაა განსახიერება თანაგრძნობის, არა იმიტომ, რომ ის ჭეშმარიტებით ცხოვრობს, არა იმიტომ, რომ ის იქცევა, როგორც წმინდანი – არა. უბრალოდ, მას არ შეუძლია ვინმეს ზიანი მიაყენოს, რადგან შეწყვიტა საკუთარი თავისთვის ზიანის მიყენება. მას არ აქვს იარები. ის ისეთი ნეტარია, რომ მისი ქმედებიდან ან უმოქმედობიდან მხოლოდ ღვთაებრიობა მოედინება. თუ ხანდახან მოგეჩვენებათ, რომ ისე არ აკეთებს რამეს, არასწორია, რადგან მას არ შეუძლია არასწორად მოიქცეს.

თქვენთან სიტუაცია საწინააღმდეგოდაა. ხანდახან გგონიათ, რომ რაიმე კარგს აკეთებთ. მაგრამ ეს თქვენ არ შეგიძლიათ, ეს გამორიცხულია. ადამიან დაოს არ შეუძლია ზიანი მიაყენოს ვინმეს, ესეც შეუძლებელია. მას არ შეუძლია ამის გაკეთება. ეს წარმოუდგენელია – რადგან ის გაუხლეჩაია, არაფრაგმენტული. ის – არაა ბრბო, ის არაა შიზოფრენიკი. ის მთელი კოსმოსია. ის სხვა არაფერია, თუ არა მელოდია, მასში ჩასახული. მხოლოდ ეს მუსიკა ვრცელდება და ისმის.

ადამიანი, რომელიც შეიმეცნებს დაოს – აღარაა ის, რომელიც აქტიური იყო. ის არაა მოქმედების ადამიანი, მისგან მხოლოდ მინიმალური, აუცილებელი მოქმედებები გამოდის. სინამდვილეში ის უმოქმედობის ადამიანია, ის არაა შეპყრობილი მოქმედებით.

აი, თქვენ შეპყრობილი ხართ ქმედების წყურვილით, და ეს იმიტომ, რომ მიისწრაფვით საკუთარ თავებს გაექცეთ. არ შეგიძლიათ საკუთარ თავს გაუძლოთ, არ შეგიძლიათ გაუძლოთ საკუთარ თავთან ურთიერთობას. სულ ვილაცის ძებნაში ხართ, სულ ვილაცას ეძებთ, როგორც გამოსავალს, როგორც რაღაც საკეთებელს, რომლის დახმარებითაც შეძლებთ თავის დავინყებას, რომლითაც გაერთობით. ისე მოგებზრდათ საკუთარი თავი.

ადამიანი დაო, ადამიანი, რომელიც მივიდა საკუთარ შინაგან ბუნებაში, ადამიანი, რომელიც მართლაც რელიგიურია, – არაა აქტიური ადამიანი. მის თავს მხოლოდ ყველაზე აუცილებელი ამბები ხდება. ის, რის გარეშეც გაძლება შეიძლება, სრულიად უარყოფილია. ამიტომაც მას შეუძლია სიმშვიდეში, უმოქმედოდ ყოფნა. შეუძლია შინ იყოს და არაფერი აკეთოს. შეუძლია მოდუნდეს, თავის თავს კომპანია გაუწიოს. მას შეუძლია იყოს თავის თავთან და თვითონ.

თქვენ არ შეგიძლიათ იყოთ საკუთარ თავთან, და აქედან გამომდინარეობს ურთიერთობების მუდმივი მოთხოვნილება. მიდიხართ კლუბში, შეხვედრაზე, საღამოებზე. მიისწრაფვით მასისკენ, სადაც მარტო არ იქნებით. ისე გეშინიათ საკუთარი თავის, რომ თუ მარტო დარჩით, ჭკუიდან შეიშლებით. თუნდაც მხოლოდ სამი კვირითაც კი, თუ სრულიად მარტო აღმოჩნდებით, მოაკლდებით ყოველგვარ ურთიერთობას, გაგიჟდებით. ეს არ გეგონოთ ვილაც რელიგიური ადამიანების გამონათქვამი, ამას ფსიქოლოგებიც ეთანხმებიან. მხოლოდ სამი კვირის განმავლობაში, თუ თქვენ დარჩებით უმოქმედოდ, თუ ყოველგვარ ურთიერთობას შეწყვეტთ გარე სამყაროსთან და ოთახში იქნებით მარტო ჩაკეტილი, სამ კვირაში ჭკუიდან შეიშლებით – იმიტომ, რომ მთელი თქვენი ძალისხმევა იქითკენ იქნება მიმართული, როგორ არ გადახვიდეთ ჭკუიდან; ეს ყველაფერი – კათარზისია.

რას გააკეთებთ, როცა მარტო დარჩებით? პირველ სამ ან ოთხ დღეს იოცნებებთ და თქვენთვის ილაპარაკებთ, შინაგანი ლაქლაქით დაკავდებით. მერე მოგებზრდებათ. ერთი კვი-

რის შემდეგ ხმამაღლა ლაპარაკს დაიწყებთ, რათა საკუთარი ხმა მაინც გაიგონოთ. როცა ღამით ბნელ ქუჩაზე მარტო მიდიხართ, უსტვენთ ან ღიღინებთ. რატომ? როგორ შეუძლია სტვენას უფრო გულადი გაგხადოთ? როგორ შეუძლია სტვენას გიშველოთ? უბრალოდ, როცა მას უსმენთ, გრძნობთ, რომ მარტო არა ხართ, ვიღაც უსტვენს. ასე იქმნება ილუზია, რომ ვიღაც კიდევ არსებობს!

ერთი კვირის შემდეგ ხმამაღლა ლაპარაკს იწყებთ, რადგან ამ შემთხვევაში მოსმენაც შეგიძლიათ. თქვენ არ ხართ მარტო, ლაპარაკობთ და ისმენთ, ისე როგორც მოისმენდით, სხვას რომ ელაპარაკა თქვენთან. მესამე კვირას დაიწყებთ საკუთარი თავისთვის პასუხების გაცემას. მხოლოდ კი არ ილაპარაკებთ, არამედ დიალოგს გააბამთ საკუთარ თავთან – თქვენ გახლეჩილი ხართ. ახლა თქვენ ორი ხართ: ის, ვინც კითხვებს იძლევა და ის, ვინც პასუხობს. უკვე არსებობს დიალოგი – თქვენ სრულიად შეიშალეთ ჭკუიდან.

ერთმა ადამიანმა ჰკითხა ფსიქიატრს: „ძალიან მანუხებს ის ამბავი, რომ ხშირად ველაპარაკები საკუთარ თავს. რა ვქნა? ხომ ვერ მიშველიდით?“

„არაფერია საგანგაშო, – დაამშვიდა ფსიქიატრმა, – ყველა ელაპარაკება საკუთარ თავს, ამაში უჩვეულო არაფერია. აი, როცა საკუთარი თავისთვის პასუხების გაცემას დაიწყებთ, მაშინ მოდით ჩემთან, მაშინ შეეძლებ თქვენს დახმარებას“.

განსხვავება მხოლოდ პროცენტულ თანაფარდობაშია. ის არაა ხარისხობრივი, ის რაოდენობრივია. თუ იწყებთ ლაპარაკს საკუთარ თავთან, ადრე თუ გვიან, პასუხის გაცემასაც დაიწყებთ, რადგან ხომ არ შეიძლება მხოლოდ მონოლოგით შემოიფარგლოთ? საჭიროა პასუხები, საჭიროა თანამოსაუბრე, ისე თავს სულელად იგრძნობთ. მესამე კვირას თქვენ პასუხობთ კითხვებზე – თქვენ ჭკუიდან შეიშალეთ.

ეს სამყარო – მოქმედების სამყარო, ბიზნესისა და საქმის კეთების სამყარო – გშველით სახლში ჯდომით გამოწვეული სიგიჟისგან. თუ დაკავებული ხართ, თქვენი მოქმედება, ენერგია გარეთაა მიმართული. მაშინ თქვენ არ გჭირდებათ იმაზე

ზრუნვა, რაც შიგნითაა, არ გჭირდებათ ზრუნვა შინაგან სამყაროზე, მისი არსებობა შეგიძლიათ დაივიწყოთ.

ადამიანი, რომელიც შეიმეცნებს დაოს – არაა აქტიური – რჩება ძირითადი მოქმედებები, ყველაზე არსებითი. ჩუქანძიზე ჰყვებიან: თუ მას შეეძლო, რომ მდგარიყო, არ დადიოდა; თუ მას შეეძლო, რომ მჯდარიყო, არ იდგა; თუ მას შეეძლო, რომ წამოწოლილიყო, არ იჯდა. არსებითს, ყველაზე მთავარს, მხოლოდ იმას, რაც აუცილებლად უნდა გაეკეთებინა, ის აკეთებდა, რადგან ასეთ ქმედებაში არაა შეშლილობა.

თქვენ ხომ არაარსებითს აკეთებთ, მუდამ და ყოველთვის აკეთებთ არაარსებითს. გადაავლეთ თვალი თქვენს ნამოქმედარს: ოთხმოცდაცხრამეტი პროცენტი არაარსებითია. შეგიძლიათ უკუაგდოთ ეს საკეთებელი, შეგიძლიათ უზარმაზარი ენერგია დაზოგოთ, შეგიძლიათ უზარმაზარი დრო გამოინთავისუფლოთ. მაგრამ თქვენ ხომ არ შეგიძლიათ მათი უკუგდება, რადგან გეშინიათ, საკუთარი თავით ხართ შეშინებული. თუ არაა რადიო, არაა ტელევიზორი, არაა გაზეთი, არაა თანამოსაუბრე, რითი უნდა დაკავდეთ?

ერთხელ ერთი მღვდელი მოკვდა. რა თქმა უნდა, ის თავიდანვე დარწმუნებული იყო, რომ ზეცაში, სამოთხეში, მოხვდებოდა. გარდაცვალების შემდეგ ის მართლაც სამოთხეში მოხვდა, სადაც ყველაფერი მშვენიერი იყო. ეს, უბრალოდ, საოცრება იყო. ცხოვრობდა ყველაზე ბრწყინვალე სახლში, როგორც კი შეეძლო ეოცნება. როგორც კი რაიმე მოუწოდებოდა, იმნამსვე მსახური გაჩნდებოდა: თუ მშვიდი იყო, მოსამსახურეს ხელში ეჭირა ლანგარი უძვირფასესი საჭმელებით, ყველაზე გემრიელით, რაც კი ოდესმე უგემია; თუ სწყუროდა, ვიდრე მისი სურვილი გონებაში ფორმირდებოდა, ვიდრე ეს სურვილი ჯერ კიდევ გრძნობა იყო, ჩნდებოდა ადამიანი სასმელით ხელში.

და ასე გრძელდებოდა. ორი თუ სამი დღე ის ბედნიერი იყო, მერე აფორიაქდა, რადგან ადამიანისთვის საჭიროა, რაღაც აკეთოს. თქვენ არ შეგიძლიათ უბრალოდ იჯდეთ სავარძელში. მხოლოდ ადამიან დაოს შეუძლია სავარძელში იჯდეს და იჯდეს, იჯდეს და იჯდეს... თქვენ ამას ვერ შეძლებთ.

მღვდელი შემფოთდა. ორი-სამი დღე დასვენება – ცოტა ხნით დასვენება – ეს ნორმალურია. სიცოცხლეში ის ერთობ აქტიური იყო – სახალხო გამოსვლები, მისიები, ეკლესია, ქადაგებები; იმდენად იყო დაკავებული საზოგადოებით და მრევლით, რომ ახლა სიამოვნებით ისვენებდა. მაგრამ რამდენი ხანი შეიძლება დასვენება? დასვენება კარგია, ვიდრე, ადრე თუ გვიან, დასვენების დღეები არ დამთავრდება, მერე კი უბრუნდებით სამყაროს, თქვენს ჩვეულ გარემოს. აფორიაქდა, უხერხულობა იგრძნო.

უცბად გაჩნდა მსახური და ჰკითხა: „რა გინდა? შენი ეს გრძნობა – მოთხოვნილება არაა; არ გშია, არ გწყურია, უბრალოდ, აფორიაქებული ხარ. რა გავაკეთო?“

„არ შემიძლია მუდამ აქ ვიჯდე, ხომ არ შემიძლია სულ აქ ვიჯდე, მინდა რამე გავაკეთო“, – აუხსნა მღვდელმა.

„ეს შეუძლებელია... – გააპროტესტა მსახურმა, – აქ ჩვენ ყველა შენს სურვილს ავასრულებთ, რა აუცილებელია, რომ რამე აკეთო? ეს არავის სჭირდება, და არცაა გათვალისწინებული“.

მღვდელი უფრო შემფოთდა და წამოიძახა: „მაშ, ეს რანაირი სამოთხეა?“

„რა სამოთხე? რომელი სამოთხე? საიდან მოიტანე, რომ ეს სამოთხეა? – გაუკვირდა მსახურს, – ეს ჯოჯოხეთია, ვინ გითხრა, რომ ეს სამოთხეა?“

ეს მართლაც ჯოჯოხეთი იყო. და მღვდელი მიხვდა, რომ უმოქმედობის გამო ეს ადგილი ჯოჯოხეთი იყო და ის, ადრე თუ გვიან, ჭკუიდან შეიშლებოდა. ურთიერთობისა და ლაპარაკის გარეშე, ღვთისმსახურების ჩატარების გარეშე, წარმართების გარეშე, რომლებიც აუცილებლად უნდა მოექცია ქრისტიანებად, სულელების გარეშე, რომლებიც უნდა დაეჭვებინა, რა უნდა ეკეთებინა?

მხოლოდ ადამიან დაოს შეეძლო შეეცვალა ის ჯოჯოხეთი და სამოთხედ გადაექცია. ადამიანი დაო, სადაც არ უნდა იყოს, დამშვიდებულია, წყნარია. ის აკეთებს მხოლოდ ყველაზე აუცილებელს, და თუ ამ აუცილებელსაც მის მაგივრად გააკე-

თებთ, ის კიდევ უფრო ბედნიერი იქნება. ყველაფერი არაარსებითი უარყოფილია.

თქვენ არ შეგიძლიათ უარყოთ არაარსებითი. სინამდვილეში, თქვენი ენერგიის ოთხმოცდაცხრამეტი პროცენტი ტყუილუბრალოდ იხარჯება. არსებითი არასაკმარისია, და გონებას მუდამ სწყურია არაარსებითიც, რადგან არსებითი ისეთი მცირეა, ისეთი პატარა, ისეთი ადვილი შესასრულებელია. და რა უნდა აკეთოთ მერე?

ადამიანები მაინცდამაინც არ წუხან იმაზე, რომ კარგი საკვები ჰქონდეთ. ისინი ძვირადღირებული მანქანებით უფრო არიან დაინტერესებულნი, რადგან კარგი საკვები ადვილად ხელმისაწვდომია. და რა მერე? ადამიანებს არ უნდათ კარგი, ჯანმრთელი სხეული. ეს ისაა, რაც ადვილად მისაღწევია. მათ სურთ რაღაც ისეთი, რისი მიღწევაც არცთუ ისე ადვილია, უნდათ რაღაც შეუძლებელი; და არაარსებითი – ყოველთვის შეუძლებელია. როგორი სახლი და მანქანაც არ უნდა გქონდეთ, ყოველთვის მოიძებნება უფრო დიდი სახლებიც და უფრო ძვირადღირებული მანქანებიც, ისინი სულ უფრო და უფრო დიდდება და ძვირდება; ასე, რომ, თქვენ ვერასოდეს მოახერხებთ დასვენებას.

მთელი მსოფლიო ცდილობს არაარსებითით იყოს დაკავებული. ინდუსტრიის ოთხმოცდაათი პროცენტი დაკავებულია არაარსებითით. კაცობრიობის შრომის ორმოცდაათი პროცენტი იფლანგება იმაში, რაც არავის სჭირდება. ინდუსტრიის ნახევარი ეძღვნება ქალის გონებას, გონებასაც არა, ქალის სხეულს: ახალი კაბების მოდელირება ყოველ სამ თვეში, ახალი სახლების, ტანსაცმლის, საპნების, კრემების პროექტირება. ორმოცდაათი პროცენტი ინდუსტრიისა ეძღვნება ამ ნონსენსს. კაცობრიობა შიმშილობს, ადამიანები შიმშილით იხოცებიან, – და კაცობრიობის ნახევარი დაკავებულია სრულიად არაარსებითით.

მთვარემდე მიღწევა – ეს სრული უაზრობაა. ოდნავ ჭკვიანები მაინც რომ ვიყოთ, ამაზე არც კი ვიფიქრებდით. ეს აბსოლუტურად ტყუილად გადაყრილი ფულია, რომლითაც შეიძლე-

ბოდა მთელი დედამიწის დაპყრება. ომები უსარგებლოა, უაზრო; მაგრამ კაცობრიობა შეშლილია, და ომები უფრო სჭირდება, ვიდრე საკვები. მას მთვარეზე გაფრენა სჭირდება, - უფრო მეტად, ვიდრე საკვები, უფრო მეტად, ვიდრე ტანსაცმელი, უფრო მეტად, ვიდრე არსებითი, - რადგან არსებითი არაა საკმარისი.

მეცნიერებამ წარმოშვა უდიდესი საშინელება. მისი არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ახლა არსებითის შესრულება ძალიან ადვილია. ათი წლის განმავლობაში კაცობრიობის მოთხოვნილებები დაკმაყოფილებული იქნება, მთელი დედამიწა დაკმაყოფილებული იქნება იმით, რაც აუცილებელია. მერე რა მოხდება? რას გააკეთებთ ამის შემდეგ? თქვენ ისეთსავე მდგომარეობაში აღმოჩნდებით, როგორც ის მღვდელი, რომელიც დარწმუნებული იყო, რომ სამოთხეში მოხვდა, მერე კი აღმოჩნდა, რომ თურმე ჯოჯოხეთშია. სულ რაღაც ათ წელიწადში დედამიწა შეიძლება ჯოჯოხეთად გადაიქცეს.

არაარსებითი აუცილებელია თქვენი შემოქმედებისთვის, უსაქმოდ რომ არ დარჩეთ. აქ არავითარი მთვარე არ იქნება საკმარისი, ჩვენ მოგვინევს უფრო შორს წასვლა, იძულებულნი ვიქნებით გავაგრძელოთ უსარგებლო რაღაცების შექმნა. ეს საჭიროა. ადამიანებისთვის აუცილებელია, რომ რითიმე დაიკავონ თავი.

ადამიანი დაო - ეს არაა აქტიური ადამიანი. მისი მოქმედებები მხოლოდ ძალიან აუცილებელია: ის, რასაც ვერ გაეცევი. ყველაფერს, რისი თავიდან არიდებაც შეიძლება, ის თავიდან ირიდებს. ის ბედნიერია თავისთავად, და იმდენად ბედნიერი, რომ არ სჭირდება საკუთარი თავის მოქმედებით გამოხატვა. მისი მოღვაწეობა უფრო უმოქმედობას ჰგავს: რასაც ის აკეთებს, არის ის, რომ არ იქცეს იმად, ვინც რამეს აკეთებს - არ გადაიქცეს მოღვაწედ.

ის ცარიელი ნავია, ზღვაში თავისუფლად მოცურავე, რომელიც არსაით მიემართება. თუმცა არ ჰგონია თავი კეთილი და ნაზი.

მიეცით ამ აზრს უფლება, რომ ღრმად შემოვიდეს თქვენს გულებში. თუმცა არ ჰგონია თავი კეთილი და ნაზი. – რადგან თუ თვლით, რომ ასეთი ხართ, მაშინ მისი არსი უკვე გაგისხლტათ ხელიდან. თუ იცით, რომ უბრალო ადამიანი ხართ, ესე იგი, ეს ასე არაა. ცოდნა ყველაფერს ართულებს. თუ იცით, რომ რელიგიური ადამიანი ხართ, ესე იგი, ეს ასე არაა, რადგან ეს ეშმაკი გონება, რომელმაც, რეალურად, ეს იცის, ისევ აგრძელებს არსებობას.

როცა თქვენ ნაზი ხართ, რბილი, მაგრამ ეს არ იცით, როცა უბრალო ხართ, მაგრამ ვერ აცნობიერებთ ამას, – მაშინ ეს მართლა თქვენი ბუნებრიობაა, თქვენი ბუნებაა. როდესაც რაიმე მართლაც ბუნებრივია, თქვენ ამას ვერ აცნობიერებთ, მაგრამ როცა თავს მოხვეულია, ხელოვნურია, მაშინ თქვენ ამის შესახებ იცით. როცა ვილაც უცებ და სწრაფად მდიდრდება – ახალგაზრდობის მდიდარს, ე.წ. ნუვორიშს, გამუდმებით ახსოვს, რომ აქვს მდიდრული სახლი, საცურაო აუზი, აქვს სიმდიდრე; მაგრამ მაშინვე მიხედვით, რომ ის არაა არისტოკრატი, რადგან ძალიან მოსწონს ამ ყველაფრის დემონსტრირება.

ერთმა ნუვორიშმა თავისი ბალისთვის სამი საცურაო აუზი შეუქვეთა. ის აუზებს თავის მეგობარს აჩვენებდა, რომელიც, ცოტა არ იყოს, გაკვირვებული იყო. „სამი საცურაო აუზი? რად გინდა? ერთიც საკმარისი იქნებოდა“, – უთხრა მან.

„არა, როგორ იქნებოდა საკმარისი, – გააპროტესტა ახალგაზრდულმა მდიდარმა, – ერთი ცხელი წყლისთვისაა, მეორე – ცივისთვის“.

„მესამე?“ – დაინტერესდა მეგობარი.

„მესამე... მათთვის, ვინც ცურვა არ იცის, – უპასუხა და განმარტა: – ამიტომ, მესამე აუზი ცარიელი იქნება“.

ადვილად შეამჩნევთ, რომ თუ ადამიანი ახლად გამდიდრებულია, ის მიისწრაფვის თავისი სიმდიდრის დემონსტრირებისკენ. ჭეშმარიტი არისტოკრატი ისაა, ვინც დაივიწყა, რომ მდიდარია. ადამიანი, რომელმაც შეიმეცნა დაო – შინაგანი სამყაროს, სულის არისტოკრატია.

თუ ადამიანი თავის რელიგიას საქვეყნოდ ფენს, მაშინ ის ჯერ კიდევ არაა ნამდვილად რელიგიური. მისი რელიგია ჯერ კიდევ ეკალს ჰგავს, ის მისთვის არაბუნებრივია. ის მას ჭრილობას აყენებს, ამიტომ საშინლად სურს მისი დემონსტრირება. თუ მიისწრაფვით ყველას დაანახოთ თქვენი სისადავე და უბრალოება, მაშინ ეს რაღა უბრალოებაა? თუ საქვეყნოდ გამოფენთ თქვენს სინაზეს, მაშინ ეს მხოლოდ ეშმაკობაა, და არავითარი სინაზე და სირბილე იქ არაა.

ადამიანი დაო – ეს შინაგანი სამყაროს ადამიანია. და ეს იმდენად აქვს გათავისებული, რომ არანაირად არ ჩანს – მარტო თქვენ კი არა, თავად ვერ ამჩნევს ამას. მას არ ახსოვს, რომ ბრძენია, ვერც კი ხვდება, რომ უმანკოა – როგორ შეგიძლიათ ეს იცოდეთ, თუ უმანკო ხართ? ცოდნა ხელს უშლის უმანკოებას.

ხაზრატ მოჰამედის მიმდევარი, მასთან ერთად მეჩეთში დილის ლოცვისთვის გაემართა. ზაფხული იყო, და როცა უკან ბრუნდებოდნენ, მათ მრავალი ადამიანი დაინახეს, რომლებსაც ჯერ კიდევ ეძინათ, თავიანთ სახლებში ან პირდაპირ ქუჩაში. ალიონი იყო, ზაფხულის დილა, ბევრ ადამიანს ჯერ კიდევ მშვიდად ეძინა. „რა მოუვათ ამ ცოდვილებს? – მაღალფარდოვნად განუცხადა იმ კაცმა ხაზრატ მოჰამედს, – მათ ძილში გამოეპარათ დილის ლოცვა“.

თავად კი ლოცვაზე პირველად იყო. გუშინ მასაც ისევე ტკბილად ეძინა, როგორც ამ ცოდვილებს. მატრაკვეცას სურდა თავის გამოჩენა, თავის მონონება მოჰამედთან. „მოჰამედ ხაზრატ, რა მოუვათ ამ ცოდვილებს? დილის ლოცვა გამოტოვეს, ზარმაცები არიან და ისევ სძინავთ“.

მოჰამედი გაჩერდა და უთხრა: „ნადი სახლში, მე კი მეჩეთში უნდა დავბრუნდე“.

„რატომ?“ – გაუკვირდა იმ კაცს.

მოჰამედმა უპასუხა: „შენ გამო ჩემმა დილის ლოცვამ აზრი დაკარგა. შენთან ურთიერთობით ყველაფერი დაინგრა. თავიდან უნდა ვილოცო. რაც შეგეხება შენ, დაიმახსოვრე, თუ

შეიძლება: აღარასოდეს მოხვიდე. შენთვის უკეთესია იძინო, როგორც სხვებმა; ყოველ შემთხვევაში, მაშინ ისინი მაინც აღარ იქნებიან ცოდვილები. შენს ლოცვას მხოლოდ ერთი შედეგი ჰქონდა – მან საბაბი მოგცა, რომ სხვები განგესაჯა”.

ეგრეთ წოდებული რელიგიური ადამიანი მხოლოდ იმისთვისაა რელიგიური, რომ თქვენ კრიტიკულად, განსჯის თვალთა გიყუროთ, რამდენადაც მას შეუძლია თქვენ ცოდვილად გამოგაცხადოთ. ნადით წმინდანებთან, ეგრეთ წოდებულ წმინდანებთან, და ჩახედეთ მათ თვალებში. თქვენ ვერ იპოვით სინამდის, რომელიც მათ თვალებში უნდა იყოს. თქვენ ნახავთ ანგარიშიან გონებას, გონებას, რომელიც ყველაფერს ითვლის, რომელიც შემოგყურებთ და ჯოჯოხეთზე ფიქრობს: „შენ ჯოჯოხეთში მოხვდები, მე კი – ცათა სასუფეველში, რადგან მე ბევრს ვლოცულობდი, ხუთჯერ დღეში, და ყოველთვის ვმარხულობდი“. თითქოს თქვენ სამოთხეში ადგილის ყიდვა შეგეძლოთ!.. ეს მონეტები, – მარხვა, ლოცვა, – ამ მონეტებით ცდილობენ გაჭრობას.

თუ წმინდანის თვალებში განსჯას დაინახავთ, დარწმუნებული იყავით, რომ ის „ნუვორიშია“. ის ჯერ კიდევ არაა შინაგანი სამყაროს არისტოკრატი, ის ჯერ კიდევ არ ეკუთვნის მას, გამოყოფილია მისგან. მან შეიძლება ამის შესახებ იცოდეს – მაგრამ თქვენ იცით რაიმე მხოლოდ მაშინ, როცა ის თქვენგან განცალკევებით არსებობს.

აქვე ერთი რამეც უნდა შეგახსენოთ: ამავე მიზეზით საკუთარი თავის ცოდნა, შეცნობა – შეუძლებელია. თქვენ არ შეგიძლიათ იცნობდეთ საკუთარ თავს, რადგან, როდესაც საკუთარ თავს იცნობთ, იცნობთ არა იმას, რასაც საკუთარ თავს უწოდებთ, ეს თქვენ არ ხართ, ეს სულ სხვაა, რაღაც სხვა, რაც ცალკეა, რაც თქვენგან გამოყოფილია. ჩვენ თვითონ – ეს ყოველთვის შემცნობელი, არასდროს არაა შეცნობილი – ასე რომ, როგორ შეგიძლიათ თქვენ ამ შემცნობელის შეცნობა? თქვენ არ შეგიძლიათ ისე დააპატარაოთ, ისე შეკვეცოთ ის, რომ ობიექტამდე დაიყვანოთ.

მე შემიძლია თქვენ დაგინახოთ; მაგრამ როგორ შემიძლია დაგინახო ჩემი თავი? ვინ იქნება ამ შემთხვევაში დამნახველი და ვინ იქნება დანახული? არა, საკუთარი თავის შეცნობა იმგვარი მეთოდით, როგორც შევიმეცნებთ სხვა ყველაფერს, შეუძლებელია.

თვითშეცნობა, საკუთარი თავის შეცნობა – ჩვეულებრივი გაგებით შეუძლებელია, რადგან ამ აზრით მცოდნე, შემეცნებელი, ყოველთვის ჩარჩოებიდან გამოდის. რაც არ უნდა იცოდეს მან, ეს ის არაა. უპანიშადებში²¹ ნათქვამია: ნეტი-ნეტი – არც ეს და არც ის. რაც არ უნდა იცოდეთ, თქვენ ის არ ხართ; რაც არ უნდა არ იცოდეთ, არც ეს ხართ. თქვენ – ის ხართ, ვინც იცის, შეიცნობს, და ამ შემცნობელის დაყვანა შეცნობილობიექტამდე – შეუძლებელია.

თვითშეცნობა შეუძლებელია. თუ თქვენი უმნიშვნელობა თქვენი შინაგანი ბუნებიდან მომდინარეობს, თქვენ მასზე წარმოდგენაც კი არ გექნებათ. თუ უცოდველობა თავს მოიხვეთ, როგორც გარეგანი, როგორც ნილაბი, მაშინ ამის შესახებ შეიძლება იცოდეთ. თუ ეს მხოლოდ კაბაა, რომელიც ჩაიცვით, მაშინ ამის შესახებ თქვენ იცით, მაგრამ ეს არაა თავად სუნთქვა თქვენი ცხოვრებისა. უმნიშვნელობა – აღზრდის პროდუქტია, უმნიშვნელობის გამომჟღავნება – საზარელია.

ადამიანი, რომელიც შეიმეცნებს დაოს, არ ფიქრობს, რომ ის კეთილი და სათუთია. ის სათუთია, მაგრამ მან არ იცის ამის შესახებ. ის კეთილია, მაგრამ არც ეს იცის; ის თავად სიყვარულია, მაგრამ არა აქვს ეს გაცნობიერებული – რადგან მოსიყვარულე და მცოდნე განუყოფელია. სიფაქიზე, სიკეთე, თანაგრძნობა – და მცოდნე – განუყოფელია, ისინი არ არიან ორნი. არა, მათი გაყოფა შემცნობილად და შეცნობილად შეუძლებელია. ეს შინაგანი არისტოკრატიულობაა: როცა იმდენად მდიდარი ხდებით, რომ ამის გაცნობიერებას თავს ანებებთ. როცა ამდენად მდიდარი ხართ, რა საჭიროა ამის წარმოჩინება.

²¹ უპანიშადები – ძველი ინდური რელიგიურ-ფილოსოფიური თხზულებები, დანერგილი პროზად და ლექსად; დაკავშირებულია ვედასთან, ვედური ტექსტების კომენტარია. ყველაზე ადრინდელი (პრიჰადარანიაკა) განეკუთვნება ძვ.წ. VIII-VII საუკუნეებს.

მოსმენილი მაქვს ასეთი ისტორია:

ერთხელ ჰენრი ფორდს ინგლისში ჩასვლა მოუწია. აეროპორტის საინფორმაციო ბიუროში ქალაქში ყველაზე იაფი სასტუმროთი დაინტერესდა. აეროპორტის თანამშრომელმა შეხედა – მისი სახე ეცნო. ჰენრი ფორდი მთელ მსოფლიოში ცნობილი პიროვნება იყო. იმ დღეებში გაზეთები იუნყებოდნენ მისი მოსალოდნელი სტუმრობის შესახებ, და სტატიებს ფორდის დიდი ფოტოებიც ერთვოდა. და აი, ის აქ დგას და კითხულობს ყველაზე იაფ სასტუმროს; აცვია პალტო, რომელიც მასზე ხანდაზმულად გამოიყურება.

ამიტომ აეროპორტის თანამშრომელმა ჰკითხა: „თუ არ ვცდები, ბატონი ჰენრი ფორდი ბრძანდებით. კარგად მახსოვს, თქვენი ფოტო მაქვს ნანახი“.

„დიახ“, – უპასუხა მან.

ამ პასუხმა აეროპორტის თანამშრომელი სრულიად დააბნია და წამოიძახა: „თქვენ კითხულობთ ყველაზე იაფ სასტუმროს, გაცვიათ პალტო, რომელიც, თუ არ ვცდები, თქვენი ხნის მაინც უნდა იყოს. მინახავს აქ ჩამოსული თქვენი ვაჟი, ის მუდამ საუკეთესო სასტუმროებში ჩერდება და შესანიშნავად აცვია“.

ამბობენ, რომ ჰენრი ფორდმა უპასუხა: „დიახ, ჩემი შვილი ექსპიზიციონისტივით²² იქცევა, ის ჯერ კიდევ არაა განონანსორებული. მე არაფრად მჭირდება მდიდრულ სასტუმროში ცხოვრება; სადაც არ უნდა გავჩერდე, მე ჰენრი ფორდი ვარ. თვით უიაფეს სასტუმროშიც კი, მაინც ჰენრი ფორდი ვიქნები. არავითარი განსხვავება არაა. ჩემი შვილი ჯერ კიდევ ახალგაზრდაა, გამოუცდელი, მას ეშინია, რას იფიქრებენ ადამიანები, თუ ის იაფფასიან სასტუმროში გაჩერდება. ეს პალტო კი – დიახ, ეს პალტო – მამაჩემისგან დამრჩა, მაგრამ ამას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს; რად მინდა ახალი ნაჭრები? რაც არ უნდა ჩავიცვა, მე ჰენრი ფორდი ვარ; სრულიად შიშველიც რომ ვიყო, მაინც ჰენრი ფორდი ვარ. დანარჩენი არაა მნიშვნელოვანი“.

²² ექსპიზიციონიზმი (ლათ. exhibition – წარდგენა, გამოფენა, ჩვენება) – სქესობრივი უკუღმართობა, სასქესო ორგანოების საჯაროდ გაშიშვლება.

როცა მართლა ჰარმონიული ხარტ, როცა თანხმობაში ხარტ თქვენს შინაგან სამყაროსთან, როცა მართლა მდიდარი ხარტ შიგნით, არაფრად გჭირდებათ ამისი ჩვენება, დემონსტრირება. როცა პირველად შედიხარტ ტაძარში, თქვენი ლოცვა ცოტათი უფრო ხმამაღალი იქნება, ვიდრე დანარჩენების. ასეც უნდა იყოს. თქვენ ძალიან გინდათ თავი გამოიჩინოთ.

საკუთარი თავის წარმოჩენისკენ მისწრაფება – ეს ეგოს ნაწილია. არა აქვს მნიშვნელობა, რას წარმოაჩენთ. თქვენ დემონსტრირებას უკეთებთ, თქვენ აჩენთ; ესე იგი, არის ეგო. ნავი არაა ცარიელი. ადამიანი დაო – ეს ცარიელი ნავია. ის სათუთია, ისე, რომ არც იცის ამის შესახებ. ის უცოდველია, გაუცნობიერებლად. ის ბრძენია, ამიტომ შეუძლია სულელივით მოიქცეს და არაფერზე იდარდოს. რასაც არ უნდა აკეთებდეს – ეს არ ხლეჩს, არ ყოფს მას. მისი სიბრძნე ხელუხლებელი რჩება. ის თავს უფლებას აძლევს, იყოს სულელი. თქვენ ამის უფლებას ვერ მისცემთ თავს.

თქვენ მუდამ გეშინიათ, რომ ვიღაც სულელად ჩაგთვლით. გეშინიათ, რადგან თუ სხვები სულელად ჩაგთვლიან, თავად დაიწყებთ ამის დაჯერებას. თუ ყველა იფიქრებს, რომ სულელი ხარტ, მაშინ თავდაჯერებულობას დაკარგავთ. და თუ ყველა გააგრძელებს იმის მტკიცებას, რომ სულელი ხარტ, ადრე თუ გვიან, ამას დაიჯერებთ.

მხოლოდ ბრძენის მოტყუებაა შეუძლებელი, მას შეუძლია სულელად ჩანდეს, რამდენ ხანსაც უნდა.

მსმენია ერთ ბრძენზე, რომელსაც ყველა იცნობდა, როგორც სულით დაავადებულს. მისი სახელიც კი არავინ იცოდა. არაფერი იცოდნენ მასზე, იცნობდნენ როგორც შეშლილს. ის ებრაელი იყო. ებრაელებისგან რამდენიმე მართლაც ბრძენი ადამიანი გამოვიდა, მათ აქვთ რალაც ისეთი, რალაც შინაგანი ნაკადი. ამიტომ იშვა იესო მათ შორის.

ის, შეშლილი, ისე სულელურად იქცეოდა, მთელი საზოგადოება შეშფოთდა, რადგან არავის შეეძლო განესაზღვრა, როდის რას იზამდა. რელიგიურ დღეებში მთელი საზოგადოება

შეშფოთებული იყო: ვერ გათვლიდი, ეს რაბინი რას მოაწყობდა, რას მოიმოქმედებდა, როგორ მოიქცეოდა. მისი ლოცვებიც გიჟური იყო.

ერთხელ მან სასამართლო მოიწვია, ებრაული სასამართლო, ათივე მოსამართლე. სასამართლო გამოცხადდა, და ამ რაბინმა განაცხადა: „მოვითხოვ საქმის აღძვრას ღმერთის წინააღმდეგ; ასე, რომ, მოიფიქრეთ, როგორ დავსაჯოთ ეს ყმანვილი, ღმერთი. მე წარმოვადგენ ყველა საბუთს, ყველა მტკიცებულებას იმისას, რომ ღმერთი უსამართლო და დამნაშავეა“.

მოსამართლეები შეშინდნენ, მაგრამ იძულებულნი იყვნენ მოესმინათ, რადგან ის რაბინი იყო, ტაძრის მეთაური. მან ეს შემთხვევა ისე განიხილა, როგორც ამას ადვოკატი აკეთებს ხოლმე სასამართლოში.

„ღმერთო, შენ შექმენი ეს სამყარო, – წარმოთქვა მან და თვალეები ზეცაში აღაპყრო, – ახლა კი წარმომადგენლებს აგზავნი, რომ გვასწავლონ, როგორ უარეყოთ ის. რა სისულელეა! შენ მოგვეცი სურვილები, ახლა კი შენი მასწავლებლები მოდიან და გვეუბნებიან: „მოიშორეთ სურვილები“. ფიქრობდი საერთოდ, რას აკეთებდი? ჩვენ თუ შეეცოდეთ, სინამდვილეში შენ ხარ დამნაშავე, მაშინ რატომ შექმენი სურვილები?“

როგორ უნდა მოქცეულიყო სასამართლო? ის მართალი იყო, მაგრამ სასამართლომ დაადგინა, რომ ეს ადამიანი სრულიად შეიშალა ჭკუიდან და აუცილებელია მისი ტაძრიდან გაძევება.

ის ადამიანი, სინამდვილეში, სიმართლეს ლაპარაკობდა. მას ისე ძლიერ უყვარდა ღმერთი, ისეთი ახლო ურთიერთობა ჰქონდა მასთან, რომ „შენობით“ მიმართავდა. „რას აკეთებ? გეყოფა, გაჩერდი, აღარ ჩაიდინო სისულელები“, – ეხვეწებოდა. მას ძალიან უნდა ჰყვარებოდა უზენაესი, რომ ასე მოქცევის უფლება ჰქონოდა.

ამბობენ, რომ ღმერთი მაშინვე გაჩერდა, როცა ის მიმართავდა. იგი იძულებული იყო ამ ადამიანს დამორჩილებოდა.

ანგელოზებმა იკითხეს: „რატომ გაჩერდი, რა მოხდა?“

„ის შეშლილი ლოცულობს, – განუმარტა მან, – მომიწევს დავემორჩილო, რადგან, რასაც არ უნდა ამბობდეს, ყველაფე-

რი ჭეშმარიტებაა; მას კი ისე ძლიერ ვუყვარვარ, რომ ფორმა-
ლობა საჭირო არაა..." სიყვარულსა და სიძულვილში ყველაფე-
რი ნებადართულია, ყველაფერი შეიძლება.

ერთხელ ეს გიჟი ქუჩაში მიდიოდა, როცა მასთან ქალი მი-
ვიდა და უთხრა: „უკვე ორმოცი წელია, ბავშვზე ვოცნებობ, და
თუ სამ-ოთხ წელინადში შვილი არ მეყოლება, შემდეგ ეს უკვე
შეუძლებელი იქნება. დამეხმარეთ“.

„შემიძლია დახმარება, – უთხრა შეშლილმა, – რადგან დე-
დაჩემსაც სწორედ ეგ გასაჭირი ადგა. ორმოცი წლის განმა-
ვლობაში მას სულ იმედი ჰქონდა, მაგრამ ბავშვები მაინც არ
უჩნდებოდა. მაშინ ის წავიდა ბაალ შემთან, მისტიკოსთან. დე-
დაჩემი მას ყველაფერს მოუყვა, და ის ჩაერია. დედაჩემმა მას
ულამაზესი ქუდი მისცა. ბაალ შემმა დაიხურა ქუდი, აიხედა
ზევით და ღმერთს უთხრა: „რას აკეთებ? რა უსამართლობაა.
ამ ქალის თხოვნაში არაფერია ისეთი, აჩუქე მას ბავშვი“. ცხრა
თვის შემდეგ მე დავიბადე“.

მაშინ გაბრწყინებულმა და ბედნიერმა ქალმა წამოიძახა:
„გავიქცევი სახლში და ქუდს მოვიტან, ყველაზე ლამაზს, რაც
კი ოდესმე გინახავს, და მერე შემეძინება ბავშვი?“

„ვერ გამიგე, რაშია საქმე, – უპასუხა შეშლილმა, – დე-
დაჩემმა ეს ისტორია არ იცოდა. შენი ქუდი ამ საქმეს არ უშვე-
ლის, შენ არსი ვერ გაიგე. არ შეგიძლია რელიგიურობის იმიტი-
რება, არ შეგიძლია ლოცვა გამოხატო. როცა თვალთმაქცობ,
ყველაფერს კარგავ“. ყოველთვის, როცა ადამიანები მასთან
მიდიოდნენ, ის ამბობდა: „ნუ ნაბაძავ, ნუ მიბაძავ, გადაყარე
შენი ნაწერები“.

როცა ეს შეშლილი კვდებოდა, მან ყველა წიგნი დაწვა, რაც
კი მასზე იყო დაწერილი. უკანასკნელი, რაც გააკეთა, – თავის
მოწაფეებს უთხრა: „მოიარეთ მთელი სახლი და მოძებნეთ, და
მითხარით, რომ არაფერი დარჩა, რათა წყნარად მოვკვდე. არც
ერთი წერილი, ჩემ მიერ დაწერილი, არ უნდა დარჩეს, თორემ
ჩემი სიკვდილის შემდეგ ამ წერილებს მიმდევრები გაუჩნდე-
ბა. როცა ვინმეს მიჰყვებით, მაშინ კარგავთ თქვენი ქმედების

არსს". ამიტომ ყველაფერი შეკრიბეს და დაწვეს. მაშინ მან განაცხადა: „ახლა შემიძლია წყნარად მოვკვდე, ჩემ შემდეგ არავითარი კვალი არ დარჩება“.

ამ ბრძენებს არაფრისა და არავისი არ ეშინიათ. როგორ შეიძლება ბრძენს ვინმესი ეშინოდეს? ის შეიძლება სულელს ჰგავდეს, რომელი მხრიდანაც გინდა შეხედო. მას თავისი სიბრძნის აფიშირება არ სჭირდება.

თვალი მიგიდევნებიან საკუთარი თავისთვის? მუდამ ცდილობთ თქვენი სიბრძნე გამოაჩინოთ, ყოველთვის მსხვერპლს ეძებთ, რომელთანაც თქვენი ცოდნის დემონსტრირებას მოახდენთ, პირდაპირ ეძებთ, ნადირობთ ვინმეზე, ვინც თქვენზე სუსტია – მერე თავს დაესხმებით მას და აჩვენებთ, როგორი ბრძენი ხართ.

ბრძენს არ სჭირდება ექსპიზიციონრობა. ყველაფერი, რაც მას გააჩნია, ისედაც არის, თავისთავადია. ის ვერ აცნობიერებს ამას, არ ჩქარობს ამის გამომზეურებას. თუ თქვენ ამის პოვნა გინდათ, გარჯა მოგიწევთ. თუ გჭირდებათ იმის გაგება, კეთილშობილია თუ არა ის, მაშინ, ამისათვის, თავად მოგიწევთ გაიხსნათ.

ის არ ცდილობს გამდიდრებას

და არც სიღარიბეს თვლის სათნოებად.

დაიმახსოვრეთ ეს. ფულის გაკეთება, გამდიდრება – ძალიან მარტივია, ასევე არაა რთული სიღარიბის ღირებულებად ქცევა. ეს ერთი და იგივეა. ადამიანი იღწვის იმისთვის, რომ ფული იშოვოს. მერე კი უცბად კოტრდება. მან ცუდად დაასრულა, და არაფრის იმედი აღარ აქვს – და ის ხელს იქნევს ყველაფერზე. უკვე სიღარიბე იქცევა ღირსებად. უკვე სიღარიბეში მცხოვრები აცხადებს: „მხოლოდ ესაა ნამდვილი ცხოვრება, რელიგიური ცხოვრება“. ადამიანი იგივეა, რაც იყო, არაფერი შეცვლილა. ქანქარა მარცხნივ იყო გადახრილი, ახლა მეორე მხარეს გადაიხარა.

ის არ ცდილობს გამდიდრებას...

ეს გასაგებია, მეორე ნაწილი უფრო რთულია.

... და არც სიღარიბეს თვლის სათნოებად.

ის არც მდიდარია, არც ღარიბი. ის არაფერს აკეთებს იმისთვის, რომ ფული იშოვოს, და არც იმას ცდილობს, რომ ღარიბი იყოს – რაც არ უნდა მოხდეს, ყველაფერს აძლევს მოხდენის ნებას. თუ სადმე სასახლე შემოხვდება, იცხოვრებს სასახლეში. თუ სასახლე გაქრება, არ დაუნყებს მას ძებნას. რაც არ უნდა მოხდეს, ის იღებს მას. მისი ნეტარება უშფოთველია. ის არ ისწრაფვის სიმდიდრისკენ, ის არ ისწრაფვის სიღარიბისკენ.

ის თავისი გზით მიდის, არავის იმედად არ არის...

ამის გაგება მარტივია.

ის თავისი გზით მიდის, არავის იმედად არ არის,
და არ ამაყოფს იმით, რომ მარტო მიდის.

თქვენ დამოკიდებული ხართ სხვებზე – ცოლებზე, შვილებზე, მამებზე, დედებზე, მეგობრებზე, საზოგადოებაზე. მერე, უცებ, ამ ყველაფერს ტოვებთ და ჰიმალაიზე გარბიხართ. მერე ამაყოფთ საკუთარი თავით: „მე მარტო ვარ, ჩემთვის, არავინ მინდა, იმ სამყაროსგან თავისუფალი ვარ“.

მაგრამ მაშინაც კი არ ხართ მარტო, რადგან თქვენი მარტოობა დამოკიდებულია ამ სამყაროზე. როგორ უნდა იყოთ მარტო; თუ ეს სამყარო არ იქნებოდა, რას მიატოვებდით? როგორ შეძლებდით მარტო ყოფნას, რომ არ ყოფილიყო საზოგადოება, რომელზეც უარი თქვით? როგორ იქნებოდით მარტო, თუ არ გეყოლებოდათ ცოლი, ბავშვები, ოჯახი? თქვენი მარტოობა მათზეა დამოკიდებული. როგორ იქნებოდით ღარიბი, თუ ფული არ გექნებოდათ, რომელზეც უარი თქვით? თქვენი სიღარიბე დამოკიდებულია თქვენს სიმდიდრეზე.

არა, სრულყოფილი ადამიანი, ადამიანი, რომელიც მართლა ბრძენია, ადამიანი დაოა, – ის თავისი გზით მიდის, არავის იმედი არა აქვს. თუ სხვების იმედი გაქვთ, დაიტანჯებით. თუ სხვების იმედი გაქვთ, მუდამ მონობაში იქნებით. გახდებით დამოკიდებულნი და სუსტნი. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ თქვენ შეგიძლიათ იამაყოთ თქვენი მარტოობით. იყავით სიმარტოვეში, მაგრამ ამით არ იამაყოთ. მაშინ თქვენ შეძლებთ გამოჩნდეთ ქვეყანად, მაგრამ არ იყოთ მისი ნაწილი. მაშინ თქვენ შეძლებთ გახდეთ ქმარი, ისე, რომ არ იყოთ ქმარი. მა-

შინ თქვენ შეგიძლიათ ფლობდეთ სიმდიდრეს, ისე, რომ არ იყოთ თქვენი ქონების მონა. მაშინ ეს ქვეყანა გარედანაა, და არა შიგნით. მაშინ თქვენ მასში ხართ, მაგრამ ის არ გამახინჯებთ, არ გრყენით.

ამაში გამოიხატება ჭეშმარიტი მარტოობა – იყოთ ამქვეყნად, და არ შეეხოთ მას. მაგრამ, თუ ამაყი ხართ, – თქვენ იკარგებით. თუ ფიქრობთ: „მე რალაცას წარმოვადგენ“, – თქვენი ნავი არაა ცარიელი, და ისევ ეგოს მსხვერპლი ხდებით. ადამიანი დაო რჩება უცნობად.

სრულყოფილი სათნოება არაფერს ქმნის.

„არა მე“ – ეს არის ჭეშმარიტი „მე“.

უდიდესი ადამიანი კი – არავინ.

მიაყურადეთ... ადამიანი დაო რჩება უცნობად. ეს იმას კი არ ნიშნავს, რომ მასზე არავინ არაფერი იცის, არა! მაგრამ გახსნით თუ არა მას, აღმოაჩენთ თუ არა მას – ეს თქვენზეა დამოკიდებული. ის არაფერს არ აკეთებს, რომ ცნობილი გახდეს. ცნობადობისკენ სწრაფვა ეგოსგან მოდის. რადგან ეგოს არ შეუძლია უსახელოდ, ის არსებობს მხოლოდ მაშინ, როცა ცნობილი ხართ. ის არსებობს, იკვებება მაშინ, როცა ადამიანები გიყურებენ, როცა ისინი ყურადღებას გაქცევენ, როცა რალაცით მნიშვნელოვანი ხართ, საჭირო.

მაგრამ როგორ იქნებით საჭირო, თუ არავინ გიცნობთ? როცა მთელი სამყარო გიცნობთ, მაშინ რალაცას წარმოადგენთ. ამიტომ ადამიანები დიდებისთვის იბრძვიან. თუ დიდების მიღწევა შეუძლებელია, მაშინ ისინი გადანყვეტენ გარენრები გახდნენ – ოლონდაც კი ცნობილი იყვნენ! თუ ადამიანები არ გაქებენ, მაშინ გადანყვეტო, რომ სჯობს განგსაჯონ, მაგრამ არ შეგიძლიათ აიტანოთ გულგრილობა მათი მხრიდან.

მსმენია ერთ პოლიტიკოსზე, რომელსაც ერთ დროს ბევრი მიმდევარი ჰყავდა. ბევრი პატივს სცემდა და აფასებდა, ვიდრე ის ხელისუფლებაში არ მოვიდა.

ვიდრე არ ხართ ხელისუფლებაში, უცოდველად გამოიყურებით, რადგან, თუ ძალაუფლება არ გაქეთ, მაშინ, რა შეგიძ-

ღია გააკეთო, როგორ შეგიძლია თავი წარმოაჩინო? თქვენი ჭეშმარიტი ბუნება მხოლოდ მაშინ ხდება ცნობილი, როცა ძალაუფლებას იღებთ ხელში.

ინდოეთში განდის მომხრეები გაიხსენეთ, არცთუ ისე შორეული წარსულიდან. დამოუკიდებლობა – ეს ხომ ყველაზე წმინდა რამაა! ახლა კი ყველაფერი მეორე უკიდურესობისკენ წავიდა. ახლა მათი უმრავლესობა გამყიდველია. რა მოხდა? უბრალო კანონია: როცა ისინი არ არიან ხელისუფლებაში, ისინი უცოდველ მტრედებს ჰგვანან, ისინი ანგელოზები არიან. როგორც კი ძალაუფლებას მოიპოვებენ, მაშინვე გველებს ემსგავსებიან, ეშმაკებს, გამყიდველებს.

თქვენი ნამდვილი ბუნება წარმოჩინდება მხოლოდ მაშინ, როცა ძალაუფლება გაქვთ. როცა ზიანის მიყენება შეგიძლიათ, – მხოლოდ მაშინ ხდება ნათელი – დააზიანებთ თუ არა.

ლორდ ექტონს ასეთი რამ აქვს ნათქვამი: „ძალაუფლება რყვნის, ხოლო აბსოლუტური ძალაუფლება აბსოლუტურად რყვნის“. არა, ეს არაა მართალი. ძალაუფლება არ რყვნის; ის მხოლოდ ავლენს გარყვნილებას, გამომჟღავნების ნებას აძლევს მას. ძალაუფლება როგორ გარყვნის? თქვენ უკვე იყავით გარყვნილი, მაგრამ ვერ ახდენდით რეალიზებას. თქვენ უკვე იყავით ამაზრზენი, მაგრამ ჩრდილში იდექით. ახლა ძალიან განათებული ხართ, ხომ ვერ იტყვით, რომ ეს სინათლე გამახინჯებთ? არა, სინათლე მხოლოდ თქვენს სიმახინჯეს ააშკარავებს.

...ამ პოლიტიკოსს ძალიან აფასებდნენ და უყვარდათ, მომხიბვლელი პიროვნება იყო. მერე ის ხელისუფლებაში მოვიდა და ყველა მის წინააღმდეგ წავიდა. ის ბორცს მიღმა აღმოჩნდა. მისი სახელი ლაფში ამოისვარა, ყოველ კუთხეში ლანძლავდნენ. ამიტომ თავისი ქალაქის დატოვება მოუწია. ადამიანები მას იქ მშვიდად ცხოვრების უფლებას არ მისცემდნენ, იმდენი ზიანი მიაყენა მათ.

და აი, ამ კაცმა გადაწყვიტა, რომელიმე სხვა ქალაქში გადასულიყო საცხოვრებლად, ცოლთან ერთად. ისინი ბევრ

ქალაქში იყვნენ, უბრალოდ რომ დაეთვალე რეზინათ და გა-
დაენწყიტათ, სად ჯობდა ცხოვრება. ერთ-ერთ ქალაქში ხალხ-
მა მას ქვის სროლა დაუწყო. პოლიტიკოსს გაუხარდა: „აი, აქ
ვიცხოვრებთ, ეს ქალაქი ავირჩიეთ“.

„რას ამბობ, გაგიჟდი? – გააპროტესტა ცოლმა, – შეიშალე?
აქ ადამიანები ქვებს გესვრიან!“

„ყოველ შემთხვევაში, გულგრილები არ არიან“, – განაცხა-
და პოლიტიკოსმა.

გულგრილობა ყველაზე მეტად გტკენთ გულს, რადგან
ეგოს არ შეუძლია არსებობა გულგრილობაში. ან ჩემკენ, ან ჩემ
წინააღმდეგ – ამას ეგო ეგუება, მაგრამ არ იყოთ გულგრილ-
ნი ჩემ მიმართ, რადგან მაშინ როგორღა შევძლებ ცხოვრებას,
როგორ შეძლებს ჩემი ეგო არსებობას? ადამიანი დაო უცნობი
რჩება. ეს ნიშნავს, რომ ის არ ეძებს ადამიანებს, რომლებსაც
ეცოდინებოდათ, ვინაა ის სინამდვილეში. თუ მათ ამის გაგება
სურთ, მაშინ მათ უნდა ეძებონ და აღმოაჩინონ იგი.

სრულყოფილი სათნოება არაფერს ქმნის.

ეს დაოს ცხოვრების ერთ-ერთი საფუძველია.

სრულყოფილი სათნოება არაფერს ქმნის, რადგან თუ
თქვენ ზნეობრივად სრულყოფილი ხართ, თქვენ არაფერი გინ-
დათ. როცა სრულყოფილი სათნოება ხართ, მაშინ არაა სურვი-
ლები, მოტივაციები. თქვენ სრულყოფილი ხართ. როგორ უნდა
იმოძრაოს სრულყოფილებამ? მხოლოდ არასრულყოფილი მოძ-
რაობს. მხოლოდ არასრულყოფილს სურს შექმნას რაღაც. ამი-
ტომ სრულყოფილი მხატვარი არასოდეს ხატავს, სრულყოფი-
ლი მუსიკოსი კი თავის ინსტრუმენტს აგდებს. სრულყოფილი
მსროლელი თავის მშვილდს ამტვრევს. ისეთი სრულყოფილი
ადამიანი, როგორიც ბუდაა, სრულიად უსარგებლოა. რა შექ-
მნა ბუდამ – პოეზია, სკულპტურა, სურათი, საზოგადოება? ის
გამოიყურება სრულიად გამოუსადეგრად, უსარგებლოდ, მას
არაფერი შეუქმნია.

სრულყოფილი სათნოება არაფერს ქმნის, რადგან მას არა-
ფერი უნდა. შემოქმედება სურვილისგან მოდის, შემოქმედება

თქვენი არასრულყოფილებისგან მოდის. თქვენ ქმნით რაღაცას, თითქოსდა რაღაცის კომპენსაციისთვის, რადგან თქვენში გრძნობთ რაღაც დაუსრულებელს, შეუვსებელს. როცა სრულიად სრულყოფილი ხართ, სრულიად სავსე, მაშინ რატომ დაიწყებთ შექმნას, როგორ შეგიძლიათ შექმნათ? მაშინ თქვენ თავად ხდებით შემოქმედების სიდიადე, როცა თქვენი შინაგანი არსება თავისთავად იმდენად სრულყოფილია, რომ მეტი არაფერია საჭირო.

სრულყოფილი სათნოება არაფერს ქმნის. თუ სამყარო გადაიქცევა თავად სათნოებად, მაშინ ყველა ყოფითი, სასარგებლო, პრაქტიკული მიზნები დაიკარგება. ჭეშმარიტად ზნეობრივ სამყაროში, რომელიც სრულყოფილია თავისი ზნეობრივობით, დარჩება მხოლოდ თამაში, მაგრამ არა ქმნადობა. მაშინ ეს ყველაფერი უბრალო თამაშად გადაიქცევა. თქვენ დატკბებით ამით, თუმცა თქვენ ეს არ გჭირდებათ. სრულყოფილი ბრძენი სრულიად უსარგებლოა.

„არა მე“ – ეს არის ჭეშმარიტი „მე“.

როცა შეიგრძნობთ, რომ თქვენ არ ხართ – სწორედ მაშინ ხართ პირველად. არსებობთ იმიტომ, რომ რასაც ჩვენ ვეძახით „მე“-ს, – ეს სხვა არაფერია, თუ არა ეგო. სწორედ ამიტომ ბუდა, ლაო-ძი, ჩუან-ძი – ისინი, ყველანი, ამბობენ, რომ თუ არაა „მე“, არაა ატმანი²³. ის კი არა, რომ ის მართლა არაა, – ისინი ამბობენ, რომ თუ არაა ატმანი, არაა „მე“, იმიტომ, რომ თქვენი ეგო იმდენად ეშმაკია, რომ შეუძლია ამის უკან დამალოს. შეგიძლიათ ილაპარაკოთ: „აჰამ ბრაჰმასმი“ – მე ვარ ბრაჰმანი²⁴, „ან ალ ჰაკ“ – მე ვარ ღმერთი, – და ეგოს შეუძლია ამის უკან დამალვა.

ბუდა ამბობს, შეუძლებელია თავი დაირწმუნო იმაში, რომ თქვენ შიგნით „მე“ არაა. ბუდა ამბობს, რომ თქვენ ჰგავხართ

²³ ატმანი – ინდუისტური ფილოსოფიისა და ინდუიზმის რელიგიის ერთ-ერთი ცენტრალური ცნება, ინდივიდუალური სულიერი საწყისი.

²⁴ ბრაჰმანი – ინდოეთის ინდუისტური მოსახლეობის ოთხ მთავარ ფენას შორის უმაღლესი ფენის, უმაღლესი ნოდების წარმომადგენელი; ბრაჰმანიზმის ქურუმი.

ხახვის თავს: ასუფთავებთ, აგრძელებთ ფენების ფცქვნას, და, ბოლოს და ბოლოს, არაფერი რჩება. თქვენი გონება ხახვის თავს ჰგავს, აგრძელებთ ჩენჩოს წმენდას. სწორედ ესაა მედიტაცია – განმინდეთ, განმინდეთ ჩენჩოს ფენები, და დგება მომენტი, როცა არაფერი რჩება. ეს არყოფნაა – თქვენი ჭეშმარიტი მე. „არა მე“ – ესაა თქვენი „მე“. როცა ნავი ცარიელია, მხოლოდ მაშინ, პირველად, ამ ნავში თქვენ ხართ.

და უდიდესი ადამიანი – არავინაა.

ისე მოხდა, რომ ბუდამ თავის სახელმწიფოზე უარი თქვა. ის წავიდა. ფეხით დადიოდა ერთი ტყიდან მეორეში, ერთი აზრამიდან მეორეში, ერთი ოსტატიდან მეორესთან. მანამდე მას არასოდეს უვლია ფეხშიშველს, მაგრამ ახლა ის, უბრალოდ, ღარიბი იყო. მან გაიარა მდინარის ნაპირას, აბიჯებდა ქვიშას, და სველ ქვიშაზე მისი ნაფეხურები რჩებოდა.

ვიდრე ხის ჩრდილში ისვენებდა, ასტროლოგმა დაინახა. ეს ასტროლოგი კაშიდან ბრუნდებოდა, სადაც მეცნიერებები შეისწავლა. მან ასტროლოგიაში პროფესიონალიზმს მიაღწია, სრულ სრულყოფილებას, და ახლა, რადგან ის ასტროლოგიის უდიდესი სპეციალისტი გახდა, უკან, თავის ქალაქში ბრუნდებოდა, პრაქტიკული საქმიანობის დასაწყებად. შეხედა ნაფეხურებს სველ ქვიშაზე და შეშფოთდა: „ეს ნაკვალევი არ შეიძლება ჩვეულებრივ ადამიანს ეკუთვნოდეს, რომელიც ფეხშიშველი სეირნობს ასეთ ცხელ ზაფხულში, შუადღისას! ეს ნაფეხურები დიდი იმპერატორისაა, ჩაკრავარტინის“. ჩაკრავარტინი – იმპერატორია, რომელიც მთელ სამყაროს მართავს. ყველა ნიშანი იმაზე მიუთითებდა, რომ ეს ადამიანი ჩაკრავარტინი იყო, ექვსივე კონტინენტის სამყაროს იმპერატორი. რატომ ივლის ჩაკრავარტინი ფეხშიშველი ქვიშაზე ასეთი ცხელი ზაფხულის შუადღეს? ეს გამორიცხული იყო!

ასტროლოგს თან ჰქონდა თავისი ყველაზე ძვირფასი წიგნები. მან გადაწყვიტა: „თუ ეს შესაძლებელია, მაშინ მეც უნდა გადავყარო ეს წიგნები მდინარეში და სამუდამოდ დავივიწყო ასტროლოგია. რადგან აბსურდია, სრულიად გამორიცხულია

– შეხვდე ადამიანს, რომელსაც ჩაკრავარტინის ნაფეხურები აქვს. მილიონ წელიწადში ერთხელ ხდება ადამიანი ჩაკრავარტინი, და რა უნდა ამ ჩაკრავარტინს აქ?"

ამიტომ ის გაჰყვა ნაფეხურებს, რომ ეპოვა ის, ვინც ეს ნაკვალევი დატოვა, და ბუდა დაინახა, რომელიც ხის ქვეშ თვალდახუჭული იჯდა და ისვენებდა. ასტროლოგი უფრო შეცბუნდა, სრულიად დაიბნა, რადგან ბუდას სახეც ჩაკრავარტინის სახე იყო. მაგრამ ეს ადამიანი ლატაკს ჰგავდა, იქვე თასიც იყო მოწყალეობისთვის, მას ძონძები ემოსა. მაგრამ ბუდას სახე იყო ჩაკრავარტინის სახე. რა უნდა ექნა ასტროლოგს?

„საერთოდ დავიბენი, შემიმსუბუქე მდგომარეობა, – უთხრა მან, – მხოლოდ ერთი კითხვა მაქვს, რომელიც მინდა დაგისვა. ვნახე შენი ნაფეხურები და შევისწავლე. ისინი უნდა ეკუთვნოდეს ჩაკრავარტინს, დიდ იმპერატორს, რომელიც მთელ მსოფლიოს მართავს, მისი სამფლობელო – მთელი დედამიწაა. მაგრამ შენ ღარიბი ხარ. მაშ, რა ვქნა ახლა? უნდა გადავყარო ჩემი ასტროლოგიური წიგნები? თორმეტი წელი, რომელიც სწავლა-განათლებას შევალე კაშიში, წყალში გადაყრილი წლებია, და ის ადამიანები, რომლებიც მასწავლიდნენ, – სულელები აღმოჩნდნენ. მე ტყუილად გავფლანგე ჩემი ცხოვრების მნიშვნელოვანი ნაწილი, ასე რომ, იქნებ დამამშვიდო. მითხარი, რა ვქნა?"

„ნუ განიცდი, არ ღირს, – უთხრა ბუდამ, – ეს აღარ განმეორდება. აილე შენი წიგნები, წადი ქალაქში, დაიწყე შენი პრაქტიკა და ნუ იფიქრებ ჩემზე. დავიბადე, რომ ვყოფილიყავი ჩაკრავარტინი. ჩემი ნაფეხურები ჩემს წარსულს არეკლავს“.

თქვენი ყოველი ნაკვალევი თქვენს წარსულს არეკლავს – ხაზებს თქვენს ხელზე, ხელისგულზე, თქვენი წარსული დააქვთ. აი, რატომაც ასტროლოგია, ქირომანტია – ყოველთვის მართალი, როცა ლაპარაკია წარსულზე, მაგრამ არასდროსაც ისეთივე მართალი მომავალთან დაკავშირებით და სრულიად ცდება, როცა საქმე ბუდას ეხება, რადგან წარსულის უარყოფა

ფელი მიემართება შეუცნობლისკენ – თქვენ არ შეგიძლიათ მისი მომავალი იზინასწარმეტყველოთ.

ბუდამ განუმარტა: „შენ აღარ შეხვდები ისეთ ადამიანს, რომელიც ამდენ პრობლემას შეგიქმნის. ნუ ნერვიულობ, ეს აღარ განმეორდება, ჩათვალე, რომ ეს გამოირიცხულია“.

ასტროლოგმა სთხოვა: „კიდევ რამდენიმე კითხვას დაგისვამ. მითხარი, ვინ ხარ: ცხადად გხედავ თუ მესიზმრები? ჩაკრავარტინი, მჯდომარე, როგორც მდაბიო? ვინ ხარ? გადაცმული იმპერატორი ხომ არ ხარ?“

ბუდამ უპასუხა: „არა“.

მაშინ ასტროლოგმა ჰკითხა: „მაგრამ შენი სახე ისეთი მშვენიერია, ისეთი წყნარი, ისეთი სავსეა შინაგანი სიჩუმით. ვინ ხარ? ანგელოზი ხომ არ ხარ, სამოთხიდან ჩამოსული?“

ბუდამ უპასუხა: „არა“.

მაშინ ასტროლოგმა მიმართა: „ალბათ, ამგვარი კითხვა უზრდელობაა. მაგრამ შენი შემხედვარე, ეს კითხვები თავისთავად ჩნდება. ადამიანი ხარ თუ არა? თუ არც იმპერატორი ხარ, არც ჩაკრავარტინი, არც ანგელოზი სამოთხიდან, საერთოდ, ხარ კი ადამიანის ნაშიერი?“

და ბუდამ განუმარტა: „არა, მე – არავინ ვარ. მე არ განვეკუთვნები არანაირ ფორმას, არანაირ სახელს“.

„ახლა უარესად ჩამაფიქრე. რას გულისხმობ?“ – წამოიძახა ასტროლოგმა.

ეს სწორედ ისაა, რასაც ბუდა გულისხმობდა:

ღიადი ადამიანია – არავინ.

თქვენ შეგიძლიათ იყოთ ვინმე, მაგრამ არ შეგიძლიათ იყოთ ვინმე ღიადი. მსოფლიოში სადმე ყოველთვისაა ვიღაც, უფრო ღიადი. მაგრამ ვინაა ეს „ვიღაც“? თქვენ საზომი ხართ. თქვენ ლაპარაკობთ, რომ ეს ადამიანი უღიადესია – მაგრამ რითი, როგორ ზომავთ? თქვენი.

ეს კოვზია – ოკეანის საზომი. „ეს ადამიანი ღიადია“, – ამბობთ თქვენ. ამას, ისევე როგორც თქვენ, ამბობენ სხვებიც: „ეს ადამიანი ღიადია“, – და ის თქვენი ხდება ღიადი!

ოპო გარეჯი ნავი

არა. ამ სამყაროში არავის შეუძლია იყოს უდიადესი, ვინც არ უნდა იყოს ის, რადგან არ შეიძლება ოკეანე კოვზით გაიზომოს. თქვენ ყველანი – ჩაის კოვზები ხართ, ოკეანის მზომავები. არა, ეს შეუძლებელია.

ასე რომ, მართლაც უდიადესი თქვენ შორის იქნება არავინ. რას გულისხმობს ჩუჟან-ძი, როცა ამბობს: „დიადი ადამიანი იქნება არავინ“? ეს ნიშნავს – ის იქნება განუზომელი. თქვენ ვერ შეძლებთ მის გაზომვას. ვერ შეძლებთ მიაწვდომთ მას იარაღიყები, ვერ შეძლებთ მის კლასიფიცირებას. ვერ შეძლებთ თქვათ, უპასუხოდ კითხვაზე: „ვინაა ის?“ ის, უბრალოდ, არ ექვემდებარება საზომს. ის, უბრალოდ, გამოდის საზღვრებიდან – კიდევ და კიდევ, და კიდევ... თქვენ კი შეგიძლიათ გადაადგდეთ თქვენი ჩაის კოვზი.

დღეისათვის საკმარისია.

თავი III

ბუჭ ფენიქსი

ხუეო-ძი იყო ლიანის პრემიერ-მინისტრი.
ის თვლიდა, რომ ფლობდა საიდუმლო ინფორმაციას,
რომ ჩუუან-ძის შურდა მისი,
და განზრახული ჰქონდა მისი განდევნა.
როცა ჩუუან-ძი ჩავიდა ლიანში,
მინისტრმა გაგზავნა მსახურები მის დასაჭერად.
მათ კი ეძებეს სამი დღე და სამი ღამე,
მაგრამ ვერ იპოვეს.
ამ დროს ჩუუან-ძი თავად მივიდა ხუეო-ძისთან
და უთხრა:
„სამხრეთში ცხოვრობს ფრინველი –
უბერებელი ფენიქსი.
გსმენია მასზე?
ეს უკვდავი ფენიქსი აიჭრება ჰაერში
სამხრეთის ოკეანიდან
და მიფრინავს ჩრდილოეთის ოკეანისკენ,
დასასვენებლად ჩერდება მხოლოდ ჭადრებზე.
ის მიირთმევს
ბამბუკის უიშვიათეს ფაქიზ ნაყოფს
და წყალს სვამს მხოლოდ კრისტალურად
მტკნარი წყაროდან.
ერთხელ რომელიღაც ბუ
შიგნავდა აყროლებულ მკვდარ ვირთხას,
დაინახა ზევით მფრინავი ფენიქსი.

ასნია თავი და თვალი მოავლო,
 მუქარით დაიჭყლოპინა,
 და ვირთხა თავისკენ მიიზიდა,
 დაბნეულმა და შეშინებულმა.
 მინისტრო,
 რატომ ხარ ასე გააფთრებული,
 ასე რომ ებლაუჭები შენს მინისტრობას
 და შეშინებული მიღრენ?"

რელიგიური გონება თავის საფუძველში არაპატივმოყვარეა, არაპრეტენზიულია. თუ არის რაიმე ამბიცია, თუნდაც მცირეოდენი პატივმოყვარეობა, მაშინ რელიგიურობა შეუძლებელია, რადგან მხოლოდ უდიდესი ღირსების მქონე ადამიანს შეუძლია რელიგიური გახდეს. პატივმოყვარეობა გულისხმობს არასრულფასოვნებას, ღირსების დაბალ ხარისხს. შეეცადეთ ეს გაიგოთ, რადგან ეს – ერთ-ერთი ძირითადი კანონია. ამის შეგნების გარეშე შეგიძლიათ იაროთ ტაძარში, შეგიძლიათ წახვიდეთ ჰიმალაიზე, შეგიძლიათ ილოცოთ და შეგიძლიათ მიეცეთ მედიტაციას, მაგრამ ყველაფერი ფუჭი იქნება. უბრალოდ, ცხოვრებას ტყუილუბრალოდ გაფლანგავთ, თუ ვერ გაერკვიეთ, პატივმოყვარეა თუ არა თქვენი გონება. მთელი თქვენი ძიება არაფრის მაქნისი იქნება, რადგან პატივმოყვარეობის ამბიციები ვერასდროს მიგიყვანენ ღვთაებრიობამდე. მხოლოდ ყოველგვარი პატივმოყვარეობის უქონლობას შეუძლია გახდეს კარი.

თანამედროვე ფსიქოლოგიაც ეთანხმება ჩუჟან-ძის, ლაო-ძის, ბუდას – ყველას, ვინც გააცნობიერა, რომ არასრულფასოვნება შობს ამბიციას, პატივმოყვარეობას. ამიტომაც, რომ პოლიტიკოსები კაცობრიობის ყველაზე ცუდი ნაწილიდან გამოდიან. პოლიტიკოსები – ისინი შუდრები²⁵ არიან, ხელშეუხებელი. სხვანაირად არც შეიძლება იყოს, როგორც კი ტვინი

²⁵ შუდრა – ინდოეთის ინდუისტური მოსახლეობის ოთხ მთავარ ფენას შორის მეოთხე, ყველაზე დაბალი წოდების ფენა: უმინაწყლო მოჯამაგირები, ხელოსნები.

შეიგრძნობს არასრულფასოვნების კომპლექსს, ის ცდილობს იყოს აღმატებული – და წარმოიშობა დაპირისპირება, წინააღმდეგობა. როცა გრძნობთ, რომ ამაზრზენი ხართ, ცდილობთ მშვენიერი იყოთ. თუ ლამაზი ხართ, მაშინ არანაირი ძალისხმევა არ გჭირდებათ.

შეხედეთ მახინჯ ქალებს, და გაიგებთ პოლიტიკოსთა შინაგან ბუნებას. მახინჯი ქალი ყოველთვის მალავს თავის სიუშნოვეს, მუდამ ცდილობს, ლამაზად გამოიყურებოდეს. ყოველ შემთხვევაში, შეღებილი სახე, მორთულობა, სამკაული – ყველაფერი ეძღვნება სიმახინჯეს. ულამაზობა რამენაირად უნდა გადაილახოს. ცდილობთ შექმნათ სანაწაღმდეგო, რათა ის დაფაროთ, გაიქცეთ მისგან. ჭეშმარიტად ლამაზი ქალი არ დაიწყებს წუხილს, ის არც კი აცნობიერებს თავის სილამაზეს. მხოლოდ გაუცნობიერებელი სილამაზეა მშვენიერი. თუკი იწყებთ მის გაცნობიერებას, სიმახინჯე წარმოიშობა.

როცა შეიგრძნობთ თქვენს არასრულფასოვნებას, როცა საკუთარ თავს სხვებს ადარებთ და ხედავთ, რომ ისინი თქვენზე უპირატესნი არიან, რას გააკეთებთ მაშინ? ეგო თავს გრძნობს დაჩაგრულად – თქვენ არასრულფასოვანი ხართ. უბრალოდ, არ შეგიძლიათ ეს მიიღოთ, და საკუთარი თავისა და სხვების მოტყუება გინევთ.

როგორ იტყუებით? არსებობს ორი ხერხი. ერთი – ჭკუიდან შეიშალოთ. მაშინ შეგიძლიათ განაცხადოთ, რომ ხართ ალექსანდრე მაკედონელი, ჰიტლერი, ნიქსონი. მაშინ ტყუილი ადვილი სათქმელია, რადგან არ განუხებთ, რას ფიქრობენ და ამბობენ სხვები. შეიხედეთ სულით დაავადებულთა საავადმყოფოებში მსოფლიოს ნებისმიერ ქვეყანაში, და იქ ნახავთ წარსულში ცნობილ ყველა დიად პიროვნებას, ჯერ კიდევ ყველას ცოცხალს!

იმ დროს, როცა პანდიტი²⁶ ჯავაჰარლალ ნერუ²⁷ ცოცხალ-

²⁶ პანდიტი – ინდოეთში: საპატიო ტიტული უპირატესად ინტელიგენციის წარმომადგენლებისა; სწავლული ბრაჰმანის საპატიო წოდება.

²⁷ ჯავაჰარლალ ნერუ (1889-1964) – ინდოეთის დამოუკიდებლობის მოძრაობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ლიდერი, ეროვნული კონგრესის თავმჯდომარე, ინდოეთის პირველი პრემიერ-მინისტრი, 1947-1964 წლებში.

ლი იყო, ინდოეთში ათობით ადამიანს სჯეროდა, რომ თავად იყო პანდიტი ჯავაჰარლალ ნერუ. ერთხელ ის სულით დაავადებულთა საავადმყოფოში მივიდა, რათა ახალი განყოფილება საზეიმოდ გაეხსნა. ამ საავადმყოფოს ხელმძღვანელებს ჩაფიქრებული ჰქონდათ, რომ მას საავადმყოფოდან უნდა გაეშვა რამდენიმე პაციენტი, რადგან ისინი უკვე გამოჯანმრთლებულნი და ნორმალური იყვნენ. მასთან მიიყვანეს და წარუდგინეს პირველი პაციენტი, და ნერუც გაეცნო: „მე ვარ პანდიტი ჯავაჰარლალ ნერუ, ინდოეთის პრემიერ-მინისტრი.“

სულით დაავადებულმა გაიცინა და უპასუხა: „ნუ გეშინია, იყავი აქ სამი წელი და შენც ისეთივე ნორმალური გახდები, როგორიც მე ვარ. სამი წლის წინ პირველად მოვხვდი აქ და მჯეროდა, რომ მეც პანდიტი ჯავაჰარლალ ნერუ, ინდოეთის პრემიერ-მინისტრი, ვიყავი. მაგრამ სრულიად განმკურნეს, ასე რომ, ნუ გეშინია“.

ასეთი შემთხვევები იშვიათი როდია. ლოიდ ჯორჯი ინგლისის პრემიერ-მინისტრი იყო. ომის დროს, ექვს საათზე, კომენდანტის საათი იწყებოდა. სახლის დატოვება ყველას ეკრძალებოდა. ყოველგვარი მოძრაობა ჩერდებოდა, შუქის ანთება არ შეიძლებოდა, და ყველა სადმე უნდა დამალულიყო. ლოიდ ჯორჯი სეირნობდა სალამოს და სრულიად დაავიწყდა ამის შესახებ.

უცბად საყვირი აღმუვლდა. შესრულდა სალამოს ექვსი საათი, მისი სახლი კი რამდენიმე მილში იყო. ამიტომ უახლოეს კარზე დააკაკუნა და მიმართა კაცს, რომელმაც კარი გაუღო: „ნება მომეცით, ღამე თქვენთან გავათიო, თორემ პოლიცია დამაკავებს. მე პრემიერ-მინისტრი ვარ“.

კარის გამღებმა ხელი სტაცა და გაიცინა: „შემოდი, სწორ მისამართზე მოხვდი. ჩვენ უკვე სამი ლოიდ ჯორჯი გყავს!“ ეს სულით დაავადებულთა საავადმყოფო აღმოჩნდა.

ლოიდ ჯორჯი ცდილობდა დაემტკიცებინა იმ კაცისთვის, რომ სიმართლეს ამბობდა. მაგრამ სანიტარი შეუწყნარებელი იყო: „თქვენ ყველა ასე ლაპარაკობთ, ასე რომ, დროს ნუ კარგავ, შემოდი შიგნით, ვიდრე არ მოგხვედრია“.

ლოიდ ჯორჯი იძულებული იყო მთელი ღამის განმავლობაში ჩუმად ყოფილიყო, რადგან შეიძლებოდა მართლა ეცემათ. როგორ უნდა დაერწმუნებინა ისინი? იქ უკვე სამი ლოიდ ჯორჯი იყო, თან ყველა ცდილობდა დაემტკიცებინა, რომ სწორედ ის ამბობდა სიმართლეს.

ერთი ხერხია – ჭკუიდან შეიშალო – თქვენ უცბად განაცხადებთ, რომ ხართ აღმატებული, ყველაზე დიადი; მეორე ხერხია – შეეჭიდო პოლიტიკას. ერთ-ერთი ამ ორიდან: ან ჭკუიდან შეიშალოთ, ან პოლიტიკით დაკავდეთ. პოლიტიკის მეშვეობით არ შეგიძლიათ უცბად განაცხადოთ – თქვენ აუცილებლად უნდა დაამტკიცოთ, რომ ნამდვილად პრემიერ-მინისტრი ან პრეზიდენტი ხართ. ასე, რომ აქ გრძელი გზაა მოსავლელი. შეშლილობა – ეს პირდაპირი გზა მედიდურობისკენ; პოლიტიკა – ეს გრძელი გზაა. მაგრამ ორივე ერთსა და იმავე მიზანს აღწევს.

თუ ამ სამყაროს უწერია, რომ იყოს ფსიქიკურად ჯანმრთელი, ნორმალური, მაშინ აუცილებელია ამ ორი ტიპის ადამიანის განკურნება: სულით დაავადებულებისა და პოლიტიკოსების. ერთნიც და მეორენიც ავად არიან. ერთი გრძელი გზით წავიდა, მეორე კი პირდაპირ ეძგერა. და კარგად დაიმახსოვრეთ, შეშლილი ნაკლებად საშიშია, ვიდრე პოლიტიკოსი, რადგან ის მხოლოდ აცხადებს თავის აღმატებულებას, ის არ დარდობს იმაზე, რომ ეს დაამტკიცოს. პოლიტიკოსი კი დაკავებულია იმით, რომ დაამტკიცოს – დამტკიცება კი ყოველთვის ძვირი ჯდება.

რის დამტკიცებას ცდილობდა ჰიტლერი? რომ ის ყველაზე დიადი იყო, ყველაზე აღმატებული არიელი.²⁸ მსოფლიოსთვის უკეთესი იქნებოდა, ჭკუიდან შეშლილიყო, მოკლე გზით წასულიყო. მაშინ მეორე მსოფლიო ომი ალარ იქნებოდა.

პოლიტიკოსები გაცილებით საშიში არიან, რადგან ისინი არიან – შეშლილები მტკიცებულებებით. ისინი – შრომისმო-

²⁸ არიელი – არიელები ან არიები – ინდოევროპული (პროტოინდოირანული) ჯგუფის ერების სახელწოდება, რომლებიც ბრინჯაოს ხანაში სახლობდნენ ევრაზიის სტეპების ტერიტორიაზე.

ყვარე გიჟები არიან, მოქმედნი, მიზანსწრაფულნი, მხოლოდ იმისთვის აღწევენ მიზანს, თავიანთი არასრულფასოვნება, მეორეხარისხოვნება რომ დაფარონ. თუკი ვინმე შეიგრძნობს თავის არასრულფასოვნებას, მისთვის აუცილებელია დაამტკიცოს, ან საკუთარი თავი დაარწმუნოს, რომ ის სრულფასოვანია. არ შეგიძლიათ იყოთ რელიგიური, თუ შეშლილი ხართ. არა ისეთი შეშლილი, როგორც წმინდა ფრანცისკი²⁹ – ის შეშლილობა ექსტაზიდან მოდის. ეს შეშლილობა კი არასრულფასოვნებისგან. წმინდა ფრანცისკის ან ჩუჟან-ძის შეშლილობა წარმოიშობა დიადისგან, გულიდან იბადება, მოდის ჭეშმარიტებიდან, პირველწყაროდან; ეს კი სხვაა – შეშლილობა მოდის ეგოდან. სული – ყოველთვის უმაღლესია, ეგო კი – ყოველთვის მდაბალი, არასრულფასოვანი.

ამრიგად, ეგოისტს უნევს გახდეს პოლიტიკოსი, ასე თუ ისე – რომელი პროფესიაც უნდა აირჩიოს, მისი დახმარებით ის პოლიტიკოსი გახდება.

რას ვგულისხმობ სიტყვა „პოლიტიკაში“? ვგულისხმობ კონფლიქტს რამდენიმე ეგოსთან, ბრძოლას გადარჩენისთვის. როცა თქვენი ეგო და ჩემი ეგო კონფლიქტში შედიან, მაშინ ჩვენ – პოლიტიკოსები ვართ. როცა არავის ეგოსთან არა მაქვს კონფლიქტი, მაშინ მე – უმაღლესი ვარ. მაგრამ ეს უპირატესობა – არასრულფასოვნების საპირისპირო არაა, ეს არასრულფასოვნების შეგრძნების უქონლობაა.

კარგად დაიმახსოვრეთ. არსებობს ორი სახის უპირატესობა. ერთ შემთხვევაში, თქვენ მხოლოდ მაღალთ თქვენს არასრულფასოვნებას, მაღალთ მას, ხმარობთ ნილას – არასრულფასოვნება რჩება იქ, ნილბის ქვეშ. თქვენი უპირატესობა მხოლოდ გარეგნულია, შინაგანად თქვენ რჩებით მდაბიო, არასრულფასოვანი. იმის გამო, რომ არ გტოვებთ ამის შეგრძნება, თქვენ იძულებულნი ხართ ატაროთ უპირატესობის ეს ნილბი, სილამაზის ნილბი. რადგან იცით თქვენი სიმახინჯის შესახებ, ცდილობთ ლამაზად გამოიყურებოდეთ. გინევთ საქვეყნოდ

²⁹ ფრანცისკი – ჯოვანი დი პიეტრო დი ბერნარდინე (1182-1226) კათოლიკე წმინდანი, ფრანცისკელთა ორდენის დამაარსებელი.

გამოამზეუროთ, გარშემომყოფებს ეჩვენოთ ყალბი სახით. ეს უპირატესობის ერთი ტიპია. ის არაა ნამდვილი.

არის უპირატესობის სხვა სახეც. ის დაფუძნებულია არასრულფასოვნების, მეორეხარისხოვნების არქონაზე, და არა მასთან დაპირისპირებაზე. უბრალოდ, თქვენ ვერ ადარებთ. და როცა ვერ ადარებთ, როგორ შეგიძლიათ იყოთ უმდაბლესი? დაფიქრდით: თუ დედამინაზე მარტო ხართ და სხვა არავინაა, იქნებით კი უმდაბლესი? ვის შეადარებთ თავს? რითი? თუ მარტო ხართ, როგორი იქნებით უდიადესი თუ უმდაბლესი? არც ერთი იქნებით და არც მეორე. არ შეიძლება იყოთ უმდაბლესი, რადგან არავინაა თქვენზე მაღლა. ვერ განაცხადებთ, რომ უდიადესი ხართ, რადგან არავინაა თქვენზე მდაბალი. ვერ იქნებით ვერც ერთი და ვერც მეორე, არც უდიადესი და არც უმდაბლესი, – და, მეწმუნეთ, რომ ეს სულის უდიადესი მდგომარეობაა. ის არასდროს ადარებს. დაიწყებთ შედარებას – და მაშინვე წარმოიშობა არასრულფასოვნება, მეორეხარისხოვნება. არ შეადაროთ – და თქვენ, უბრალოდ ხართ: უნიკალური, განუმეორებელი, ერთადერთი.

სწორედ რელიგიური ადამიანია აღმატებული, დიადი – რამეთუ, არასრულფასოვნება, მეორეხარისხოვნება გაქრა. პოლიტიკოსი არის დიადი სხვა გაგებით: მან დაძლია, შენიღბა თავისი არასრულფასოვნება. ის დამალულია, ის ყველაფერი მასთან დარჩა, შიგნით. ის მხოლოდ იცვამს კაბას, სახეზე იკეთებს უდიადესი ადამიანის ნიღაბს.

მაშინ, როცა სხვებს შეხედავთ და საკუთარ თავს ადარებთ, მთავარი გისხლტებათ ხელიდან. არ არსებობს ორი ერთნაირი ადამიანი, არც შეიძლება იყოს. ყოველი ინდივიდი უნიკალურია. ყოველი ინდივიდი დიადია, აღმატებულია, უპირატესია, მაგრამ ეს არ ექვემდებარება შედარებას. თქვენ უპირატესი ხართ, რადგან არ შეგიძლიათ იყოთ სხვა. უპირატესობის მდგომარეობა – თქვენი ბუნებრივი მდგომარეობაა. აი, ის ხე – უდიადესია, ის ქვაც – დიადია. ყოველი არსება ღვთიურია, მაშინ როგორ უნდა იყოს რამე არასრულფასოვანი, მეორეხარისხოვანი? ეს – ღმერთია, რომელიც ყველაფერს ავსებს თავს.

ვისი არსებით, მილიონი საშუალებით... სადღაც ღმერთი გახდა ხე, სადღაც ღმერთი გადაიქცა ქვად, სადღაც – ჩიტად, სადღაც ღმერთი თქვენში განხორციელდა. და არსებობს მხოლოდ ღმერთი, ამიტომ შედარება შეუძლებელია. ღმერთი უდიადესია, მაგრამ არაფერთან შედარებით – იმიტომ, რომ არის მხოლოდ ღმერთი, და ეს ნიშნავს, რომ არანაირი არასრულფასოვნება არ შეიძლება არსებობდეს.

რელიგიური ადამიანი აღწევს განცდას თავისი უნიკალურობის მაგალითზე, განიცდის თავისი ღვთაებრიობის მაგალითზე, და თავისი ღვთაებრიობის გაცნობიერებით ყველაფრის ღვთაებრიობის აღიარებამდე მიდის. ეს აპოლიტიკურია, რადგან მაშინ ქრება ამბიციები, ქრება პატივმოყვარეობა, თქვენ არაფრის დამტკიცება აღარ გინევთ, თქვენ უკვე გაცხადებული ხართ. თავად თქვენი არსებობაა ამის დასტური. თქვენ ხართ... ეს საკმარისია. სხვა დანარჩენი საჭირო არაა.

არ დაივიწყოთ ეს ძირითადი კანონი. თუ რელიგიაშიც აგრძელებთ შედარებას, მაშინ პოლიტიკით ხართ დაკავებული, და არა რელიგიით. აი, ამიტომ გადაიქცა ყველ რელიგია პოლიტიკად. ადამიანები რელიგიურ ტერმინოლოგიას იყენებენ, მაგრამ ამ ყველაფრის უკან პოლიტიკაა დამალული. რა არის ისლამი? რა არის ინდუიზმი? რა არის ქრისტიანობა? ყველა ისინი – პოლიტიკური ჯგუფებია, პოლიტიკური ორგანიზაციები, რომლებიც პოლიტიკას მისდევენ რელიგიის სახელით.

როცა ტაძარში სალოცავად მიდიხართ, უბრალოდ ლოცულობთ თუ ადარებთ? თუ ვინმე გვერდით ლოცულობს, იბადება თუ არა თქვენს გონებაში შედარება? გინდათ თუ არა, გაიგოთ, უკეთესად აკეთებს ამას, ვიდრე თქვენ, თუ პირიქით? ამ შემთხვევაში ტაძარი აღარაა. ტაძარი გაქრა, ის პოლიტიკა გახდა.

რელიგიაში შედარება წარმოუდგენელია. თქვენ უბრალოდ ლოცულობთ, და ლოცვა ხდება თქვენი შინაგანი ბუნება. ეს არაა რაღაც, რაც შეიძლება რამეს შეადარო. ეს ლოცვა, მედიტაცია, რომელიც არ ექვემდებარება შედარებას, მიგიყვანთ შინაგან უპირატესობამდე ყოველივე არსებულთან შედარებით.

ბუდა გვასწავლის: „არ იყო პატივმოყვარე, რადგან ამბიციების გამო მუდამ არასრულფასოვანი დარჩები“. არ იყოთ პატივმოყვარენი – და ბუნებრივ უპირატესობას მოიპოვებთ. ის თქვენშია. ის არ საჭიროებს მტკიცებულებებს ან წარმატებებს, თქვენ ის უკვე გაქვთ. ის უკვე იქაა – ის მუდამ იყო თქვენთან და მუდამ დარჩება თქვენში. თავად თქვენი ბუნება ფლობს უპირატესობას, მაგრამ თქვენ არ უნყით, რომ ეს ბუნებრიობა გაქვთ. თქვენთვის უცნობია, ვინ ხართ. ამიტომ ხარჯავთ ამდენ ძალას თქვენი არსის გასაგებად, იმის დასამტკიცებლად, რომ თქვენ სხვებზე მაღლა ხართ. თქვენ არ იცით, ვინ ხართ.

თუ თქვენ იცით, მაშინ პრობლემა არაა. თქვენ უკვე დიადი ხართ. და არა მარტო თქვენ ხართ დიადი – ყველაფერი დიადია. ყველაფერი, რაც არსებობს – უდიადესია, ყოველგვარი არასრულფასოვნების გარეშე, რადგან ღმერთი ერთია, ყოველივე არსებული ერთიანია. არ შეიძლება იყოს უდიადესი და უმდაბლესი. პატივმოყვარეობისგან გათავისუფლებული მიდის ამ აღმოჩენამდე.

ახლა მივუბრუნდეთ ჩუჟან-ძის მონათხრობს. ეს მშვენიერი შემთხვევა მართლაც მოხდა. ჩუჟან-ძი დედაქალაქში მიდიოდა და პრემიერ-მინისტრს შეეშინდა. სავარაუდოდ, თავისი პოლიციის აგენტებისგან მიიღო შეტყობინება, რომ ჩუჟან-ძი ახლოვდებოდა. პოლიტიკოსებს კი მუდამ ეშინიათ, რადგან მათ ყველა მტერი ჰგონიათ, მეგობრებიც კი – მტრები არიან. მათ მეგობრებისგან თავის დაცვა უნევთ, რადგან ისინიც ცდილობენ მათ ჩაძირვას.

გახსოვდეთ: პოლიტიკაში მეგობრები არ არსებობენ. პოლიტიკაში ყველა მტერია. მეგობრობა – ეს მხოლოდ ფასადია. რელიგიაში ხომ არავინ არსებობს, ვინც შეიძლება მტერი იყოს. როგორც რელიგიაში მტრის არსებობაა წარმოუდგენელი, ისე პოლიტიკაში წარმოუდგენელია მეგობრის ყოლა.

იმ პრემიერ-მინისტრს ჩუჟან-ძის გამოჩენის შეეშინდა. ჩუჟან-ძის უპირატესობა იმდენად დიდი იყო, რომ პრემიერ-მინისტრმა გადანყვიტა, რომ ჩუჟან-ძის მისი ადგილის დაკავება უნდოდა. მძიმე სიტუაცია იქმნებოდა. რა თქმა უნდა,

ჩუჟან-ძი სრულყოფილი იყო. ის ვინმეზე და რამეზე უპირატესი კი არაა, უბრალოდ, სრულყოფილი იყო. ეს იყო თანდაყოლილი, შინაგანი.

როცა ჩუჟან-ძის მაგვარი ადამიანი გამოჩნდება ხოლმე, ის – მეფეა; მდაბიოსავით ცხოვრობს თუ არა, – ამას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. ვინც არ უნდა იყოს, ის – მეფეა. მისთვის მეფობა არაა რაღაც გარეგნული მხარე. ის თავისი შინაგანი ბუნებითაა მეფე.

ამ საუკუნის დასაწყისში ინდოეთიდან ამერიკაში მოწყალეობით მცხოვრები ბერი ჩავიდა. მას რამატირსა ერქვა. იგი თავის თავს იმპერატორს ეძახდა. მის სანახავად ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტი მივიდა და გაოცებული დარჩა. რამატირსა უბრალო მდაბიო იყო! „ვერ გავიგე: რატომ იძახი, რომ იმპერატორი ხარ? – ჰკითხა პრეზიდენტმა. – ღარიბი ხარ, მაგრამ წიგნიც კი დაწერე სათაურით – „იმპერატორ რამის ექვსი წესი“. რატომ?“

რამატირსას გაეცინა და უპასუხა: „ჩაიხედე ჩემში, ჩემი ხელმწიფება შინაგან სამყაროს ეკუთვნის. მე იმპერატორი ვარ. ჩემი სახელმწიფო – ამქვეყნიური არაა“.

ამიტომ გააკრეს ჯვარზე იესო. ის, მუდამ ამბობდა: „მე – მეფე ვარ“. მას ვერ გაუგეს. მაშინ მეფე იროდი ჩაუსაფრდა. პილატე პონტოელმა გადაწყვიტა, რომ იესო საშიში იყო, რადგან ის ლაპარაკობდა ცათა სასუფეველსა და ხელმწიფებაზე და აცხადებდა: „მე ებრაელების მეფე ვარ“. მისი ნათქვამი დამახინჯებულად გაიგეს. ის სხვა სახელმწიფოზე ლაპარაკობდა, რომელიც ამქვეყნიური არაა.

როცა ის ჯვარს აცვეს, ჯარისკაცები დასცინოდნენ და ქვებს ესროდნენ, გართობის მიზნით თავზე ეკლის გვირგვინი ჩამოაცვეს წარწერით: „ებრაელების მეფე“. ხოლო ქვების სროლისას ყვიროდნენ: „მოგვიყევი რამე შენს სახელმწიფოზე, გვითხარი რამე. შენ ხომ ებრაელების მეფე ხარ“.

ის სხვა სახელმწიფოზე ლაპარაკობდა, არა აქაურზე: ეს სახელმწიფო არაა გარეთ, ეს შინაგანი სახელმწიფოა. მაგრამ, სადაც არ უნდა გამოჩნდეს ადამიანი, რომელიც იესოს

ჰგავს; – ის იმპერატორია. და ამას ვერაფერი შეცვლის. ის არავის უნევს მეტოქეობას, მას არ სურს ამ ქვეყნის რომელიმე გვირგვინი. მაგრამ, სადაც არ უნდა წავიდეს, პატივმოყვარე ადამიანებს ეშინიათ, პოლიტიკოსები დაზაფრულები არიან. ეს ადამიანი საშიშია, რადგან თავად სახე, თვალები, სიარული იმპერატორისა აქვს. მას არ სჭირდება ამის დამტკიცება, ის თავადაა მტკიცებულება. მას არ სჭირდება ამის გაცხადება, საქვეყნოდ მტკიცება.

ამიტომ, როდესაც პრემიერ-მინისტრმა საიდუმლო აგენტებისგან შეტყობინება მიიღო, რომ ჩუჟან-ძი მოდიოდა, დაასკვნა, რომ ის დედაქალაქისკენ მის ჩამოსაგდებად მოემართებოდა. აბა, სხვა რა საქმე აქვს, რატომ უნდა მოდიოდეს? ადამიანები დედაქალაქში მხოლოდ ამიტომ მოდიან. არავინ მიდის დელიში სხვა საქმისთვის. ადამიანები დედაქალაქებში მიდიან პატივმოყვარე მიზნებისთვის, იმის საძიებლად, რაც ეგოს სურს, თვითდამკვიდრებისთვის. რატომ უნდა გამოჩენილიყო ის – მდაბიო და ლატაკი? რა საქმე აქვს ასეთი დედაქალაქში? ის, ალბათ, იმიტომ მოდის, რომ ხელში ჩაიგდოს ჩემი ადგილი, ჩემი სავარძელი. ის, ალბათ, მიდის მეფესთან, რომ უთხრას: „მე სწორედ ის ვარ, ვინც შენ გინდა. დამნიშნე პრემიერ-მინისტრად. მე გამოვასწორებ ყველა შეცდომას, რომელიც ჩემამდე იყო დაშვებული. მე გადავწყვეტ ყველა შენს პრობლემას“.

ის ადამიანი კი, ჩუჟან-ძი, დიდების შარავანდედით ბრწყინავდა, უდიდესი მომხიბვლელით გამოირჩეოდა. პრემიერ-მინისტრს შეეშინდა. პრემიერ-მინისტრები ყოველთვის არასრულფასოვნები და მდაბიონი არიან. მათში ღრმად არის გამჯდარი არასრულფასოვნების კომპლექსი, როგორც ავადმყოფობა, როგორც ჭია, გულის მღრღნელი. ისინი მუდამ შიშით უყურებენ მათზე აღმატებულს, მათზე დიადს.

ხუეი-ძი იყო ლიანის პრემიერ-მინისტრი.

ის თვლიდა, რომ ფლობდა საიდუმლო ინფორმაციას,

რომ ჩუჟან-ძის შურდა მისი,

და განზრახული ჰქონდა მისი განდევნა.

პოლიტიკოსებს სხვანაირად აზროვნება არ ძალუძთ. უპირველეს ყოვლისა, უნდა გაიგოთ შემდეგი: თქვენ თავად ხართ ის, რასაც სხვებზე ფიქრობთ. თქვენი სურვილები, პატივმოყვარეობა, ამბიციები აყალიბებენ თქვენეული ალქმის მოდელს, შტამპს. თუ ფულზე ხართ დახარბებული, მაშინ დარწმუნებული ხართ, რომ ყველა გამდიდრებაზე ოცნებობს. თუ ქურდი ხართ, მუდამ თქვენს ჯიბეს ამოწმებთ. თქვენი შინაგანი, დაფარული სურვილი, თქვენი მისწრაფება – ესა თქვენი შეგნების ენა. პოლიტიკოსები მუდამ შეთქმულებებზე, კონსპირაციაზე ფიქრობენ. „ვილაცას ჩემი განდევნა სურს, ვილაც ჩემს მოშორებას გეგმავს...“ იმიტომ რომ ეს ისაა, რითაც თავად არიან დაკავებულნი. ეს ისაა, რასაც ისინი მთელი ცხოვრების განმავლობაში აკეთებენ: აწყობენ შეთქმულებებს. პოლიტიკოსები – კონსპირატორები არიან. ასეთია მათი ენა. თქვენ ხედავთ სხვებს, თქვენი გონების პრიზმის მიღმა, და მათ იმ თვისებებს მიაწერთ, რომელიც თქვენში ღრმადაა დამალული. ხუეი-ძიმ იფიქრა: „ამ ჩუჟან-ძის ჩემი განდევნა აქვს განზრახული“.

როცა ჩუჟან-ძი ჩავიდა ლიანში, მინისტრმა მის დასაკავებლად მსახურები გაგზავნა. მათ სამი დღე-ღამის განმავლობაში ეძებეს, მაგრამ მისი პოვნა ვერ შეძლეს. ეს დიდებულია!

პოლიციას მხოლოდ ქურდების პოვნა შეუძლია – მათ შეუძლიათ ერთმანეთს გაუგონ. პოლიციელისა და ქურდის გონება ერთმანეთისგან არ განსხვავდება. ქურდი სახელმწიფო სამსახურში – სწორედ ესაა პოლიციელი.. მათი გონება, მათი აზროვნების საშუალებები ერთნაირია. განსხვავებული მხოლოდ მათი ხელმძღვანელები არიან. ქურდი მხოლოდ თავის თავს ემსახურება, პოლიციელი – სახელმწიფოს, მაგრამ ერთიც და მეორეც ქურდები არიან. აი, იმიტომ ახერხებენ პოლიციელები ქურდების დაჭერას. თუ სადჭუს³⁰ გაუშვებთ ქურდის დასაჭერად, ის ვერ იპოვის მას, რადგან ის სხვებს დაუწყებს ყურებას თავისი გონების მიღმა.

³⁰ სადჭუ – ბერი (კეთილი), განდევნილი ინდუიზმში.

ერთმა რაბინმა დღესასწაულის დღეს ერთ ახალგაზრდას ჩაუარა. ის ეწეოდა, მოწევა კი ამ დღეს აკრძალული იყო. ამიტომ რაბინი გაჩერდა და ჰკითხა: „ახალგაზრდავ, იცი თუ არა, რომ დღეს დღესასწაულია, და არ უნდა მოგენია?“

„დიახ, ვიცი, რომ დღეს დღესასწაულია“, – უთხრა ახალგაზრდამ. ის მაინც განაგრძობდა მოწევას – ის კი არა, რაბინს სახეში შეაბოლა.

„ის თუ იცი, – ჰკითხა რაბინმა, – რომ დღესასწაულზე მოწევა აკრძალულია?“

ახალგაზრდამ მაღალფარდოვნად უპასუხა: „დიახ, ვიცი, რომ აკრძალულია“. და მოწევა გააგრძელა.

რაბინმა თვალები ზეცისკენ აღმართა და წარმოთქვა: „მამავ, ეს ახალგაზრდა ადამიანი მშვენიერია. ის, შეიძლება, კანონს არღვევს, მაგრამ ვერაფერი აიძულებს იცრუოს. ის მართალი ადამიანია. ის ამბობს: „დიახ, ვიცი, რომ რელიგიური დღეა. დიახ, ვიცი, რომ მოწევა აკრძალულია“. დაიმბხსოვრე განკითხვის დღეს, რომ ეს ახალგაზრდა კაცი ვერ აიძულებს ტყუილი ეთქვა“.

ის შესანიშნავი რაბინი იყო. მისი გონება სადჰუს გონებაა. ის ვერ ხედავს ცუდს, ის მხოლოდ მშვენიერს ხედავს.

პოლიციამ ვერ იპოვა ჩუჟან-ძი, რადგან ეს შეუძლებელი იყო. მის მოძებნას მაშინ შეძლებდნენ, თუ პატივმოყვარე ადამიანი იქნებოდა, შეთქმულებებს თუ მოაწყობდა, პოლიტიკური მოსაზრებებით თუ იხელმძღვანელებდა – მაშინ მის დაჭერას მოახერხებდნენ. პოლიცია, როგორც ჩანს, იმ ადგილებში ეძებდა, სადაც ის არ იყო, მათი გზები კი, სავარაუდოდ, არაერთხელ გადაიკვეთა. მაგრამ ის მდაბალი, არაპატივმოყვარე ადამიანი იყო. ის არ აწყობდა შეთქმულებებს. შეთქმულებისთვის მას ჭკუა არ ჰყოფნიდა. ის ქარის ქროლას ჰგავდა. პოლიცია კი დიდხანს ეძებდა, მაგრამ ვერ შეძლო მისი პოვნა.

თქვენ შეგიძლიათ მხოლოდ ის მოძებნოთ, რაც თავად ხართ. სხვებში მხოლოდ საკუთარ თავს პოულობთ, რადგან სხვები,

– მხოლოდ და მხოლოდ სარკეა თქვენთვის. იმისათვის, რომ ჩუჟან-ძი დაიჭიროთ, საჭიროა ლაო-ძი. სხვას არავის შეეძლო მისი დაჭერა. ვისთვის შეიძლებოდა ის გასაგები ყოფილიყო? საჭირო იყო ბუდა. ბუდა მიხვდებოდა სად უნდა ეძებნა ის. მაგრამ პოლიციელები? – შეუძლებელია! ეს მხოლოდ მაშინ გახდებოდა შესაძლებელი, თუ ის ქურდი იქნებოდა. შეხედეთ პოლიციელს, როგორია, როგორ ლაპარაკობს – ბინძური ენით. ენა, რომელსაც ის ხმარობს, ქურდების ენაზე უფრო ვულგარულია. პოლიციელისთვის, აუცილებელია ქურდზე ვულგარული იყოს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ქურდები გაიმარჯვებდნენ.

ერთხელ, პოლიციამ ერთი ადამიანი დაიჭირა. სასამართლოზე ჰკითხეს: „გვითხარით, როცა დაგიჭირეს, რა გითხრათ პოლიციელმა?“

„როგორ შემიძლია, აქ, სასამართლოში, გავიმეორო ის სიტყვები? – გაუკვირდა მას. – ეს სასამართლოს შეურაცხყოფა იქნებოდა. და საერთოდ, ამან შეიძლება შოკში ჩაგაგდოთ“.

„გამოტოვეთ უცენზურო სიტყვები და გაგვიმეორეთ, რა გითხრათ“, – თქვა მოსამართლემ.

ის ადამიანი დაფიქრდა და უპასუხა: „მაშინ... პოლიციელს არაფერი უთქვამს“.

პოლიციელები დაბრუნდნენ ხუეი-ძისთან და შეატყობინეს, რომ მათ ვერ შეძლეს ჩუჟან-ძის პოვნა. ასეთი ადამიანი არ არსებობდა.

მათ, ეტყობა, ჰქონდათ პორტრეტი, რაღაც მეთოდი მის ამოსაცნობად, რაიმე ვარაუდი იმის შესახებ, სად უნდა ეძებნათ, როგორ დაეჭირათ, მისი აღწერა. მაგრამ ჩუჟან-ძის არა აქვს განმასხვავებელი ნიშანი, მას არა აქვს სახე. დროდადრო ის დინებაა, ნიაღვარია, ნაკადია, ის გამჭვირვალეა. დროდადრო გამოჩნდება, პასუხობს, ეხმაურება გარშემომყოფებს, ყოველივე არსებულს, ცხოვრებას. მას არა აქვს მუდმივი საცხოვრებელი, ის უსახლკაროა. მას არა აქვს სახელი. ის არაა წარსული, ის მუდამ აწმყოა. ყველა ფოტო კი წარსულს ეკუთვნის.

ეს ლამაზია და აზრითაა გამსჭვალული. მართალია, აბსურ-

დულად ჟღერს, მაგრამ ამბობენ, რომ ბუდას მსგავს ადამიანს ფოტოს ვერ გადაუღებთ. საქმე ის ჯოდი, რომ არ შეგიძლიათ გადაიღოთ ის – უბრალოდ იმ დროს, როცა ფოტოს იღებთ, ბუდა უკვე გადაადგილდა. ამგვარად, ფოტოგრაფია ყოველთვის წარსულს ასახავს და არასდროს შეესაბამება აწმყოს. არ შეგიძლიათ ბუდას ამჟამინდელი სახე დაიჭიროთ. იმ მომენტში, როცა თქვენ ის დაიჭირეთ, ის წავიდა. იმ მომენტში, როცა რაღაც გაიგეთ, ის უკვე წარსულია.

ბუდას ერთ-ერთი სახელი – ტატჰაგატაა. ეს სიტყვა მართლაც მშვენიერია; ის ნიშნავს – „ქარის მსგავსად წარმოიშვა და აღარაა“. ასე წარმოიშვა – ქარის მსგავსად – და ასევე გაუჩინარდა. თქვენ ვერ გადაიღებთ ქარს, ქროლას. მანამდე, ვიდრე მას დაიჭერდით, ის უკვე გაფრინდა, გაქრა, აღარსადაა.

ჩუჟან-ძის პოვნა შეუძლებელია, რადგან პოლიცია წარსულში ეძებდა, ის კი აწმყოში იყო. ის იყო არსებობა, და არა გონება. გონება შეიძლება დაიჭირო, არსებობის დაჭერა არ შეიძლება. ასეთი ქსელები არ არსებობს. გონება ძალიან ადვილად შეიძლება დაიჭირო. თქვენ ყველანი უკვე დიდი ხნის დაჭერილები ხართ, მეტ-ნაკლებად. იმის გამო, რომ თქვენ გაქვთ გონება, ცოლი ან ქმარი ადვილად დაგიჭერთ. არსებობს ქსელები, მილიონობით ქსელი; და თქვენ ვერ იქნებით თავისუფლები, ვიდრე გონებისგან არ გათავისუფლდებით. თქვენ კვლავ და კვლავ გაებმებით. თუ თქვენ წახვალთ ცოლისგან, მაშინვე სხვა ქალი დაგიჭერთ. თავს ვერ დააღწევთ. შეგიძლიათ გაიქცეთ ამ ქალისგან, მაგრამ ვერ გაიქცევით ქალებისგან. შეგიძლიათ გაიქცეთ კაცისგან, მაგრამ სად წახვალთ? ვიდრე ერთს დატოვებთ, თქვენს ცხოვრებაში მაშინვე შემოვა მეორე, სხვა. შეგიძლიათ დატოვოთ ეს ქალაქი, მაგრამ საით გაემართებით? სხვა ქალაქი დაგიჭერთ. შეგიძლიათ უარი თქვათ ამ სურვილზე, მაგრამ მეორის მონა გახდებით. გონება მუდამ დამონებულია, ის უკვე დიდი ხნის დაჭერილია. როცა უკუაგდებთ გონებას, მაშინ პოლიცია ველარ გიპოვით.

ჩუჟან-ძის არ ჰქონდა გონება. ის იყო მდაბიო, რომელიც არაფერზე ფიქრობდა, ან იმპერატორი. ეს ერთი და იგივეა. ის ვერ დაიჭირეს.

როცა ჩუჟან-ძი ჩავიდა ლიანში,
მინისტრმა გაგ ზავნა მსახურები მინ დასაჭერად.
მათ კი ეძებეს სამი დღე და სამი ლამე,
მაგრამ ვერ იპოვეს.

მიუხედავად ამისა, მესამე თუ მეოთხე დღეს, ჩუჟან-ძი თავად მივიდა ხუეი-ძისთან და უთხრა: „ჩემნაირი ადამიანების დაჭერა შეუძლებელია. ისინი თავად ჩნდებიან. ისინი თავისუფალნი არიან. შეუძლებელია დაიჭირო ასეთი ადამიანი, შენ მხოლოდ მისი მოწვევა შეგიძლია. ის თავად წყვეტს, გამოჩნდეს თუ არა“.

როცა არის გონება, თქვენ მუდამ მის ხელში ხართ. ჭკუა ძალადობს, გაიძულებთ, თქვენ მისი ტყვე ხართ. როცა გონება არაა, – თავისუფალი ხართ: თქვენ შეგიძლიათ გამოჩნდეთ, შეგიძლიათ გაქრეთ საკუთარ თავთან შეთანხმებით. ეს თქვენი პირადი საქმეა.

თქვენთან ვლადპარაკობ არა იმიტომ, რომ კითხვა დამისვით, არამედ იმიტომ, რომ ეს ჩემს გადანყვეტილებას შეესაბამება. მე თქვენთან რაღაცას ვაკეთებ, ეს თქვენ გამო კი არა, იმიტომ, რომ მე გადავწყვიტე, ასე მოვეცეულიყავი. როცა არის შესაძლებლობა, და არა-გონება, არის თავისუფლება. გონება – ყოველგვარი მონობის საფუძველია.

ჩუჟან-ძი თვითონ გამოჩნდა და შესანიშნავი ისტორია გვიაშობო. ყური მიუგდეთ თქვენს შინაგან ხმას, თქვენს გულს.

„სამხრეთში ცხოვრობს ფრინველი –

უბერებელი ფენიქსი –

მითიური ფრინველი.

გსმენია მასზე?

მშვენიერი ჩინური მითი სავსეა აზრით. მითი – ეს არაა სიმართლე, მაგრამ ყველა სიმართლეზე მეტია. მითი – ანალოგიაა, ის რაღაც ისეთზე მიაწვდის, რაზეც სხვანაირად

შეუძლებულია მინიშნება. მხოლოდ ანალოგიით, პოეზიით შეიძლება ამის გამოთქმა. მითი – პოეზიაა, ეს არაა აღწერა. ის მიგვანიშნებს ჭეშმარიტებაზე, და არა რაღაც შემთხვევაზე ამ ცხოვრებაში; ის შინაგან სამყაროს ეკუთვნის.

„სამხრეთში ცხოვრობს ფრინველი –
გსმენია მასზე?“

ჩინეთისთვის ინდოეთი – ეს სამხრეთია, და ეს ფრინველი აქ ცხოვრობს. ამბობენ, როცა ლაო-ძი გაქრა, ის სამხრეთში გაქრა. არავინ იცის, როდის გარდაიცვალა... ის არასდროს მომკვდარა. ასეთი ადამიანები არასდროს კვდებიან. ისინი, უბრალოდ, სამხრეთით მიდიან – ისინი ინდოეთში ქრებიან.

ამბობენ, რომ ბოდჰიტჰარმა³¹ სამხრეთიდან მოვიდა. მან დატოვა ინდოეთი, ეძებდა მონაფეს, რომლისთვისაც ბუდას საგანძური უნდა გადაეცა. ცხრა წლის ლოდინის შემდეგ მან შეძლო მისი გადაცემა, და ყვებიან, რომ მაშინვე სამხრეთს მიაშურა. ინდოეთი – ეს სამხრეთია ჩინეთისთვის. სინამდვილეში, ინდოეთი – ყველა მითის სამშობლოა. ვერ მოძებნით სამყაროში ვერც ერთ მითს, აქ რომ არ იყოს დაბადებული.

მეცნიერება ბერძნების გონებაში დაიბადა, მითი კი ინდური გონებიდან აღმოცენდა. სამყაროს ხედვის მხოლოდ ორი ხერხი არსებობს: ერთი – მეცნიერებაა, მეორე – რელიგია. თუ სამყაროს მეცნიერების საშუალებით უყურებთ, მაშინ ეს მზერა ანალიზის შედეგია, მათემატიკის, ლოგიკის.

ათონელებმა, ბერძნულმა გონებამ, სამყაროს მეცნიერება აჩუქეს, რომელიც ანალიზის მეთოდებსა და ლოგიკას შეისწავლიდა. რელიგია – სამყაროს ხედვის სრულიად სხვა მეთოდია. ის სამყაროს აღიქვამს პოეზიით, მითებით, სიყვარულით. რა თქმა უნდა, ის რომანტიკულია. მას არ შეუძლია ფაქტები მოგიყვანოთ, ის მხოლოდ ფანტასტიკურ ისტორიებს გაძლევთ. მაგრამ მერწმუნეთ, ეს ფანტასტიკური ისტორიები უფრო დამაჯერებელია, ვიდრე რომელიმე ფაქტი, რამდენადაც ისინი

³¹ ბოდჰიტჰარმა – ჩან-ბუდიზმის (იაპონურად ძენ-ბუდიზმის) დამაარსებელი; მან პირველმა იქადაგა ბუდიზმი ჩინეთში. ასევე ცნობილია, როგორც ჩინეთის პირველი პატრიარქი.

ხსნიან სიღრმისეულ არსს, ყველაზე გულისმიერს, მათ არ აინტერესებთ გარეთ წარმოშობილი, ობიექტური მოვლენა. ამიტომაც არა აქვს ინდოეთს ისტორია. მას აქვს მხოლოდ მითები, პურანები³² და არა იტიჰასები³³, არა ისტორიები.

რამა³⁴ – ისტორიული პიროვნება არაა. სინამდვილეში შეიძლება იყო კიდევ, შეიძლება არც იყო. ამას ვერ დავამტკიცებთ. კრიშნა³⁵ – მითია, მაგრამ არა ისტორიული ფაქტი. იქნებ არსებობდა კიდევ, იქნებ არც იყო. მაგრამ ინდოეთს არ ანუხებს, ისტორიული სახეებია თუ არა კრიშნა და რამა. მათ გააჩნიათ აზრი, ისინი – დიდი ეპიკური პოემებია. ისტორია, ინდოეთის აზრით, უაზრობაა, რადგან ის მხოლოდ და მხოლოდ მშრალ ფაქტებს მოიცავს. იგი არასდროს ავლენს სიღრმისეულ არსს. ჩვენ კი მისი არსი გვაინტერესებს, ბორბლის ღერძი, ბრუნვის ცენტრი, მოძრაობა. ბორბალი აგრძელებს მოძრაობას, ტრიალებს – ესაა ისტორია, მაგრამ ღერძი, ბორბლის ცენტრი, ბრუნვის ცენტრი, რომელიც მუდამ უძრავია – ეს მითია.

ჩუჟან-ძიმ თქვა:

„სამხრეთში ცხოვრობს ფრინველი –

უბერებელი ფენიქსი.

გსმენია მასზე?“

ყველაფერი, რაც იბადება, ბერდება. ისტორიას არ შეუძლია დაიჯეროს ამ ფრინველის არსებობა, რადგან ისტორიას აქვს დასაწყისი და დასასრული, ისტორია ნიშნავს შუალედს, დაბადებიდან სიკვდილამდე. მაგრამ მანძილი დაუბადებელსა და უკვდავს შორის, მითია.

³² პურანები – ძველ ინდურ ტექსტთა ორი დიდი კრებული, „დიდი პურანა“ და „მცირე პურანა“, რომელშიც მოთხრობილია მითიურ გმირთა და მეფეთა, ღმერთთა, განსაკუთრებით კი ვიშნუს ორი დიდი გამოცხადების – რამასა და კრიშნას ამბავი.

³³ იტიჰასები – ძველინდური ეპიკური თხზულებები, ინდური ლიტერატურის პოპულარული ძეგლები; აქ: ისტორიული გადმოცემები, ისტორიული ლეგენდები.

³⁴ რამა – ინდუისტური ღვთაება ვიშნუს მეშვიდე ავატარა (განსახიერება).

³⁵ კრიშნა – ინდუისტური ღვთაება ვიშნუს მერვე ავატარა.

რამა არასდროს იბადება და არასდროს კვდება. კრიშნა არასდროს იბადება და არასდროს კვდება. ისინი მუდმივად არიან. მითს არ აინტერესებს დრო, ის მარადიულობას ეკუთვნის. ისტორია იცვლება დროთა განმავლობაში, მითი კი ყოველთვის ინარჩუნებს თავის მნიშვნელობას. არა, მითს არ შეუძლია დაბერება. გაზეთები, ჟურნალები – ეს ისტორიაა, გუშინდელი გაზეთი უიმედოდ დაძველდა. რამა – საგაზეთო სვეტი არაა, ის არაა ახალი ამბავი, არასდროს ძველდება. მუდამ ანმყოშია, მუდამ სავსეა აზრით, მუდამ აქვს მნიშვნელობა. ისტორია იცვლება, რამა რჩება ბრუნვის ცენტრში უძრავად.

ჩუჟან-ძიმ თქვა:

„სამხრეთში ცხოვრობს ფრინველი –

უბერებელი ფენიქსი.

გსმენია მასზე?“

გინახავთ სადმე რამას ან კრიშნას გამოსახულება ხანდაზმულ ასაკში? ისინი მუდამ ახალგაზრდები არიან, მათ წვერი და ულვაშიც კი არ აქვთ. გინახავთ როდისმე რამას გამოსახულება წვერით? თუ მას რაიმე ჰორმონალური დარღვევა არ ჰქონდა, წესით, წვერი უნდა გაზრდოდა. ის რომ მართლა ადამიანი ყოფილიყო – და ის ასეთი იყო – მაშინ შეუძლებელია წვერი არ გაზრდოდა. რამა ისტორიული პიროვნება რომ ყოფილიყო, მას წვერი ექნებოდა. მაგრამ ყველა გამოსახულებაზე უწვევრულია. იმიტომ, რომ იმ მომენტში, როცა წვერი ჩნდება, თქვენ დაბერებას იწყებთ. ადრე თუ გვიან, ის თეთრდება. სიკვდილიც მოახლოვდება. მაგრამ თავად გაფიქრებაც კი რამას სიკვდილზე შეუძლებელია, ამიტომაც ჩვენ გავწმინდეთ მისი სახე და ის სრულიად თავისუფალია სიკვდილის რაიმე ნიშნისგანაც კი. და არა მხოლოდ რამა. ოცდაოთხი ტირტანკარაც³⁶ უწვევროდაა, არანაირი ულვაში. ბუდას და ინდუსების არც ერთ ავატარს³⁷ არა აქვს არც წვერი და არც ულვაში. ეს მხოლოდ

³⁶ ტირტანკარა – ჯაინიზმში: დჰარმის მხსნელი და სულიერი მასწავლებელი.

³⁷ ავატარა – ღვთაების ჩამოსვლა დედამიწაზე ღმერთისგამოცხადება მოკვდავი ადამიანის ან ცხოველის სახით ინდუისტურ მითოლოგიასა და რელიგიაში.

იმიტომ, რომ ხაზი გაესვას მათ მარადიულ ახალგაზრდობას, იმას, რომ ისინი არ ემორჩილებიან დროს და მისგან განწყენ-ბულად არსებობენ.

„...უბერებელი ფენიქსი“.

არსებობს დრო – დროში ყველაფერი იცვლება, – და არსებობს მარადიულობა. მარადიულობაში არაფერი იცვლება. ისტორია და მეცნიერება დროის კუთვნილებაა, მითები და რელიგია კი – მარადიულობის.

თქვენშიცაა ერთიც და მეორეც – დროც და მარადიულობაც. ერთი შეხედვით ეკუთვნით ბორბალს, ბრუნვას, დროს: თქვენ დაიბადეთ, მოკვდებით, მაგრამ ეს მხოლოდ ზედაპირულად. ახალგაზრდა ხართ, დაბერდებით. ჯანმრთელი ხართ, ავად გახდებით. ახლა სიცოცხლით სავსე ხართ, ადრე თუ გვიან ყველაფერი დაკნინებამდე მივა, თქვენში სიკვდილი შემოაღწევს. მაგრამ ეს მხოლოდ გარეგნულად, ეს ისტორიის ბორბალია. სწორედ ახლა, ღრმად, შიგნით, თქვენში მარადიულობა არსებობს, არსებობს უდროობა. არავინ ბერდება – ფენიქსი, სამხრეთი, ინდოეთი – მარადიულია. არაფერი ბერდება, არაფერი იცვლება, ყველაფერი უძრავადაა. ის სამხრეთი – თქვენშია.

აი, ამიტომ ვაგრძელებ მტკიცებას, რომ ინდოეთი არაა გეოგრაფიის ნაწილი, ის არაა ისტორიის ნაწილი, – ის თქვენი შინაგანი სამყაროს რუკაზეა. დელიში ის არაა, ის იქ არასდროს ყოფილა. პოლიტიკოსებს არა აქვთ მასთან ურთიერთობა. მას არა აქვს ურთიერთობა პოლიტიკასთან. ის – თქვენშია. ის ყველგან არსებობს.

სადაც არ უნდა შეაღწიოს ადამიანმა თავის საკუთარ არსში, ის ინდოეთში ხვდება. ეს არის ინდოეთის მუდმივი მიმზიდველობის, ინდოეთის მაგნეტიზმის მიზეზი. როცა ვინმეს უჩნდება საკუთარი არსებობით დაუკმაყოფილებლობის შეგრძნება, ინდოეთისკენ მოეშურება. ეს, მართლაც, სიმბოლურია. უბრალოდ ფიზიკური გადაადგილებით თქვენ ვერ მიაღწევთ, ვერ იპოვით ინდოეთს. აქ საჭიროა სხვა მოქმედება, როცა თქვენ იწყებთ მოძრაობას გარეგანიდან შინაგანში, სამხრეთით, მითებისა და უკვდავი, უბერებელი ფენიქსის სამყაროში.

„ეს უკვდავი ფენიქსი აიჭრება ჰაერში
სამხრეთის ოკეანიდან
და მიფრინავს ჩრდილოეთის ოკეანისკენ,
დასასვენებლად ჩერდება მხოლოდ ჭადრებზე.
ის მიირთმევს
ბამბუკის უიშვიათეს ფაქიზ ნაყოფს
და წყალს სვამს მხოლოდ

კრისტალურად მტკნარი წყაროდან“.

ეს სულია, ეს უღრმესი არსია, თქვენი არსებობის სული და გული, რომელიც დასასვენებლად მხოლოდ ჭადრებზე ჩერდება, ეს შინაგანი ფრინველია, – სწორედ ისაა თქვენი არსი. ის მხოლოდ განსაზღვრულ, ნმინდა ჭადრებთან ჩერდება.

„ის მიირთმევს

ბამბუკის უიშვიათეს ფაქიზ ნაყოფს
და წყალს სვამს მხოლოდ

კრისტალურად მტკნარი წყაროდან:

ერთხელ რომელიღაც ბუ

შიგნავდა აყროლებულ მკვდარ ვირთხას,

დაინახა ზევით მფრინავი ფენიქსი.

ასწია თავი და თვალი მოავლო,

დამუქრებით დაიჭყლოპინა,

და ვირთხა თავისკენ მიიზიდა

დაბნეულმა და შეშინებულმა“.

ჩუჟან-ძი ამბობს: „მე – ფენიქსი ვარ, შენ კი – მართლაც ბუ, აყროლებული მკვდარი ვირთხით, რომელსაც ჯიჯგნი. გეშინია, რომ შენი ადგილი არ დავიკავო. შენი მდგომარეობა, შენი ძალაუფლება ჩემთვის – არაფერია, თუ არა დამხრჩვალ ვირთხა. ეს არაა ჩემი საზრდო. პატივმოყვარეობა – ეს არაა ცხოვრების წესი. ის მხოლოდ მათთვისაა, ვინც უკვე მკვდარია. მე შევისწავლე პატივმოყვარეობა, და უსარგებლოდ მივიჩნიე“.

როგორც მაშინ, როცა ერთი ქალი თხოვნითა და ტირილით მივიდა რაბინთან. რაბი ამ დროს ლოცულობდა. ქალმა მოადგილეს სთხოვა: „შედი, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მას ლოცვის

შენყვეტა მოუნევს. ქმარმა მიმატოვა. დაე, რაბინმა ილოცოს ჩემზე, რომ ქმარი დამიბრუნდეს“.

მოადგილე შევიდა და დაარღვია ლოცვა. რაბინმა უთხრა: „გადაეცი მას, არ იდარდოს, მისი ქმარი მალე დაბრუნდება“.

მოადგილე დაბრუნდა ქალთან და უთხრა: „არ ინერვიულო, ასე ნუ დარდობ. რაბი ამბობს, რომ შენი ქმარი მალე დაბრუნდება. ნადი სახლში და დაწყნარდი“.

ბედნიერი ქალი წავიდა სიტყვებით: „დაე, ღმერთმა ათასმაგად დააჯილდოს რაბი თავისი სიკეთისთვის“.

მაგრამ როგორც კი ის ქალი წავიდა, მოადგილე დაღონდა. ერთ-ერთ იქ მყოფს უთხრა, რომ ეს ყველაფერი იმ ქალს არ უშველიდა, მისი ქმარი არ დაბრუნდებოდა. სანყალი ქალი, იქიდან ისეთი ბედნიერი წავიდა.

მის გვედრით მყოფი გაოცდა. „კი, მაგრამ, რატომ? შენ რა, არ გნამს შენი რაბინის და მისი ლოცვის?“

„რა თქმა უნდა, მნამს რაბინის და მნამს მისი ლოცვის, – უპასუხა მოადგილემ, – მაგრამ მან მხოლოდ მოისმინა იმ ქალის თხოვნა, მისი სახე კი არ დაუნახავს. მისი ქმარი არასოდეს დაუბრუნდება მას“.

პატივმოყვარეობის სახის დამნახავი, სურვილით სავსე სახის დამნახავი, ნდომით აღსავსე სახის დამნახავი, – არასოდეს დაუბრუნდება მას. ეს შეუძლებელია, იმდენად საშინელია ეს სახე.

ჩუქან-ძი პატივმოყვარეობის სახეს ხედავდა. ამიტომაც ამბობდა: „შენი ძალაუფლება, შენი მდგომარეობა, შენი მინისტრობა ჩემთვის – მხოლოდ და მხოლოდ, დამხრჩვალ ვირთხაა. ნუ ხარ გააფთრებული, ნუ იღრინები შეშინებული“.

„ეს უკვდავი ფენიქსი აიჭრება ჰაერში

სამხრეთის ოკეანიდან

და მიფრინავს ჩრდილოეთის ოკეანისკენ,

დასასვენებლად ჩერდება მხოლოდ ჭადრებზე.

ის მიირთმევს

ბამბუკის უიშვიათეს ფაქიზ ნაყოფს

და წყალს სევამს მხოლოდ

კრისტალურად მტკნარი წყაროდან.

ერთხელ რომელიღაც ბუ,
მიგნავდა აყროლებულ მკედარ ვირთხას,
დაინახა ზევით მფრინავი ფენიქსი.
ასნია თავი და თვალი მოავლო, მუქარით დაიჭყლოპინა,
და ვირთხა თავისკენ მიიზიდა,
დაბნეულმა და შეშინებულმა.
მინისტრო,

რატომ ხარ ასე გააფთრებული,
ასე რომ ებლაუჭები შენს მინისტრობას
და შეშინებული მიღრენ?"

ეს მხოლოდ ფაქტია, მაგრამ თუ თქვენ ეს იცით... მხოლოდ მაშინ შეგიძლიათ გაიგოთ. ისწავლოთ ბუდასგან, ან იესოსგან, ან ზარატუსტრასგან³⁸. მუდამ გესმოდათ: „სურვილები განდევნე და მოიპოვებ ნეტარებას“. მაგრამ არ შეგიძლიათ უარყოთ ისინი, არ შეგნევთ უნარი, გაიგოთ, საიდან ჩნდება ნეტარება. უარს ვერ იტყვით სურვილებზე, რადგან თქვენ მხოლოდ სურვილების გემო გასინჯეთ. ის შეიძლება სანამლავიც იყოს, მაგრამ ის იყო მუდამ თქვენი ერთადერთი საკვები. მთელი ცხოვრების განმავლობაში მონამლული ნაკადულიდან სვამდით. ახლა, როცა ვინმე ამბობს: „უარი თქვით მასზე, ის სანამლავია“, – გეშინიათ წყურვილისგან არ მოკვდეთ. არ იცით, რომ კრისტალურად სუფთა ნაკადულები არსებობს. თქვენთვის უცნობია, რომ არსებობს ბამბუკის უიშვიათესი, განუმეორებელი ნაყოფი. თქვენ იყურებით მხოლოდ თქვენი სურვილების ფილტრიდან, ამიტომაც არ შეგიძლიათ იმ ნაყოფისა და ხეების დანახვა.

როცა თქვენი თვალეები დაბრმავებულია სურვილებით, ისინი მხოლოდ დამხრჩვეალ ვირთხებს ხედავენ. რამაკრიშნას³⁹ უყვარდა თქმა: „ადამიანები ხშირად სხვა ვერაფერს ხედავენ, მათთვის სასურველის გარდა“. ეს ბუ შეიძლება ყველაზე მა-

³⁸ ზარატუსტრა (ზარათუშტრა) – ძველ ირანში ზოროასტრული სარწმუნოების დამაარსებელი, რომლის წარმოშობა და ცხოვრება მითოსურ სამოსელშია გახვეული.

³⁹ რამაკრიშნა პარამაჰამსა (1836-1886) – ინდოელი მისტიკოსი; აღიარებულია, როგორც ინდოეთის უდიდესი სულიერი მასწავლებელი.

ღალი ხის კენწეროზე იჯდეს, მაგრამ მხოლოდ დამხრჩვალ ვირთხებს უთვალთვალეს. როცა არ უნდა დაინახოს ქვევით ვირთხა, ბუ ალიგზნება. თუ მშვენიერ ნაყოფს შესთავაზებთ, რეაქციაც კი არ ექნება, ვერც კი შეამჩნევს. მას ვერ აცნობიერებს. ეს ინფორმაცია ვერასდროს მიაღწევს მის შეგნებად, რადგან მუშაობს სურვილები, როგორც ეკრანი, როგორც ფილტრი. თქვენს ცნობიერებაში მუდმივად შედის მხოლოდ ის, რის უფლებასაც გაძლევთ თქვენი სურვილები. ისინი დარაჯად დგანან თქვენი ყოფიერების კართან და მხოლოდ იმას უშვებენ, რისკენაც თავად ისწრაფვიან.

შეცვალეთ ეს დარაჯი, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მთელი ცხოვრება დამხრჩვალ ვირთხების ყურება მოგიწევთ. თქვენ დარჩებით ბუდ, და ესაა უბედურება: შიგნით, თქვენში, დამალულია ფენიქსი. თქვენ კი, როგორც ბუ, ისე იქცევით. ეს ბადებს დაუქმყოფილებლობას, უხერხულობას. აი, ამიტომ ვერ შეიგრძნობთ ვერასდროს სიმშვიდეს, აი, რატომ ვერ გრძნობთ თავს ბედნიერად. როგორ შეიძლება ფენიქსი ბედნიერი იყოს აყროლებული ვირთხის გვერდით? ის მარადიული მოგზაურია, და ვირთხა არაა მისი საზრდო.

მრავალგზის შეგიგრძნიათ ეს. როცა სიყვარულით ტკბებით ქალთან ან კაცთან, ბევრჯერ განგიცდიათ, რომ ეს თქვენთვის არაა. ფენიქსი შორს იჭერს თავს, მაგრამ ბუ ბევრად ხმაურიანია. ამიტომაც ფენიქსის არ ესმით, მისი ხმა მშვიდი და წყნარია, თავსმოხვეული არაა. სამყაროს იშვიათი გაელვებისას და მედიტაციისას ფენიქსის ხმა ისმის: „რას შვრები? ეს შენთვის არაა. რას ჭამ? ეს არაა შენი საზრდო. რას სვამ? ეს შენი სასმელი არაა“.

მაგრამ ბუ ძალიან ხმაურიანია და ძალიან დიდხანს უნდობოდით და აგრძელებთ მის მიყოლას, ისე, უბრალოდ, ჩვევის გამო. ეს მკედარი ჩვეულება გახდა. უბრალოდ, მიჰყვებით მას, რადგან ამ გზაზე ყველაზე მცირე წინააღმდეგობაა. არსებობს კალაპოტი. არ გჭირდებათ რაიმეს კეთება. უბრალოდ, აგრძელებთ გზაზე სირბილს, აგრძელებთ სირბილს წრეზე – იგივე სურვილები, იგივე დაუცხრომელი ჟინი, იგივე ამბიციები.

არაა გასაკვირი, რომ ტანჯვაში ცხოვრობთ. თქვენ ცხოვრობთ გრძელ, საშინელ სიზმარში.

მიეცით ნება შინაგან ჩუჟან-ძის, განმტკიცდეს, მიეცით ნება შინაგან ფენიქსს, განმტკიცდეს. ყური მიუგდეთ მას, მის წყნარ, დაბალ ხმას. თქვენ მოგინევთ ჩააჩუმოთ, მიაძინოთ ეს ბუ; მხოლოდ მაშინ შეგიძლიათ გაიგონოთ. ბუ – სწორედ ესაა ეგო, გონება. ფენიქსი – ეს სულია. ის დაბადებულია სამხრეთში, ზღვიდან, ის არაა მინის ნაწილი; არაა ჭუჭყიდან, ის ვრცელი ზღვის ნაშიერია, უბერებელი, უკვდავი. დასასვენებლად მხოლოდ განსაკუთრებულ, წმინდა ჭადრებზე ჩერდება. მიირთმევს ბამბუკის უიშვიათეს, ფაქიზ ნაყოფს და წყალს მხოლოდ კრისტალურად მტკნარი წყაროდან სვამს. ეს წყაროები, ნაკადულები არსებობს. წმინდა ხეებიც არსებობს. თქვენ მათ ბუს გამო კარგავთ. ბუ თქვენზე გავლენას იძენს.

მთელი მედიტაცია – სხვა არაფერია, თუ არა აიძულოთ ეს ბუ, გაჩუმდეს, რათა გაიგოთ ჩუმი, სუსტი ხმა. და მაშინ თქვენ დაინახავთ, რას აკეთებდით მთელი ამ ხნის განმავლობაში – ძიძგნიდით, შიგნავდით დამხრჩვალ ვირთხას.

ჩუჟან-ძი მართალია. პრემიერ-მინისტრს შიშის მიზეზი არ ჰქონდა. როცა თქვენი შინაგანი ფენიქსი იღვიძებს, ბუ – პრემიერ-მინისტრი – თავიდან ძალიან შეშინებულია. თქვენი გონება მედიტაციის ყოველგვარ წინააღობებს აშენებს, რადგან გონებას ეშინია. პრემიერ-მინისტრს ეშინია – ეს ჩუჟან-ძი, ეს მედიტაციურობა, კაცი, მოდის, რომ იგი გააძევოს.

თქვენი გონება ჩაიჭერს დამხრჩვალ ვირთხას და შიშით ჩაიხუტებს, თითქოს ვილაც მისთვის ამ საკვების წართმევას ცდილობს. თავიდან ასეთი რამ აუცილებლად მოხდება – ყურადღებით უნდა იყოთ, ფრთხილად. უნდა გამოიცნოთ. მხოლოდ თქვენი გაცნობიერებულობა დაგეხმარებათ წინსვლაში.

როცა არ უნდა დაიწყოს მედიტაცია, გონება ამბობს ინყებს. მას მოჰყავს სხვადასხვა მიზეზი: „რას აკეთებ, დროს ტყუილად რატომ კარგავ? ჭკვიანურად გამოიყენე! ამ დროის განმავლობაში იმდენი კარგი რამის კეთება შეიძლება. ეს ოცნებები, გეგმები იმდენი ხანია გელიან, რომ მათი რეალიზება დაიწყო.

ახლა კი, რაღაც მედიტაციებზე ფლანგავ დროს. დაივინყე ის. ისინი, ვინც ამტკიცებენ, რომ მედიტაცია შეიძლება, ტყუიან. ყველა ეს ბუდა, ეს ჩუუან-ძი... ნუ უჯერებ მათ. ყური მიუგდე გონების ხმას, – გარნმუნებთ თქვენი გონება. მას ეჭვი ეპარება ყველასა და ყველაფერში, მაგრამ არასდროს შეიტანს ეჭვს თავის თავში.

ამბობენ, რომ ერთი კაცი თავის პატარა ვაჟს ელაპარაკებოდა. ბავშვს სახლში წერითი დავალება მისცეს, და ახლა მამა უმონმებდა. ორთოგრაფიული შეცდომები იმდენივე იყო, რამდენიც სიტყვა, შესაძლოა მეტიც. მისი წაკითხვის შემდეგ, მამამ უთხრა: „ცუდად გაქვს საქმე ორთოგრაფიაში. რატომ არ იყურები ლექსიკონში? როცა ეჭვი გეპარება, ნუ გეზარება ლექსიკონში ჩახედვა“.

„კი, მაგრამ, მამა, არასოდეს მეპარება ეჭვი“, – ჩაიბურღლუნა ბავშვმა.

ასე იქცევა ჩვენი გონებაც. ის ბუდას ეუბნება: „კი, მაგრამ, მამა, მე არასოდეს მეპარება ეჭვი“.

გონებას არასდროს ეპარება ეჭვი თავის თავში, ესაა პრობლემა. ის ყველას და ყველაფერს მუდამ ეჭვით უყურებს, – ბუდასიც კი არ სჯერა. თუ კრიშნა დააკაკუნებს თქვენს კარზე, თქვენი გონება დაეჭვდება, თუ იესო მოვა, მაინც დაეჭვდება. ის მუდამ ასეთი იყო. თქვენ მუდამ ამ ეჭვებით ხართ დაკავებული.

თქვენ ეჭვი გეპარებათ ჩემში, მაგრამ არასოდეს დაეჭვებულხართ საკუთარი პიროვნებით, რადგან თუ გონება დაიწყებს თავის თავში დაეჭვებას, ის იმნამსვე წყვეტს არსებობას. რადგან წარმოიშვა თავად მერყეობა, ეჭვი, ესე იგი, საფუძველი დანგრეულია, გონებამ დაკარგა თავისი სიმტკიცე, დამაჯერებლობა. როცა გონების ზემოქმედებაზე დაეჭვებას იწყებთ, მაშინ, ადრე თუ გვიან, მედიტაციის უფსკრულში გადაეშვებით.

ბაალ შემი, მისტიკოსი, კვდებოდა. მისი ვაჟი, რომელსაც გერტცს ეძახდნენ, იშვიათი ძილისგუდა, შეუგნებელი, ძალზე მერყევი ადამიანი იყო. სიკვდილის წინ, ბაალ შემმა გააფრთხილა ის, რომ ის ღამე უკანასკნელი იქნებოდა.

მაგრამ გერტცმა გადაწყვიტა: „არავის შეუძლია იცოდეს, როდის მოვა ბოლო“. ის დაეჭვდა. ბაალ შემოიხილა მისი მამა იყო. ათასობით ადამიანს სჯეროდა, რომ ის მესია იყო, ადამიანი, რომელიც მილიონებს ხსნის გზას უჩვენებდა. მაგრამ მისი შვილი ეჭვობდა და იმ ღამეს დაიძინა. შუალამისას გაიღვიძა. მამამისი მკვდარი იყო. დაიწყო ტირილი და თმის გლეჯა. მან ხელიდან გაუშვა უდიდესი შანსი, და ამიერიდან წარმოუდგენელი იყო, მამა კვლავ ცოცხალი ეხილა. მას ეჭვი არ შეჰპარვია თავის გონებაში, მას ბაალ შემში შეეპარა ეჭვი.

შეშინებული და სასოწარკვეთილი ბლავდა. დახუჭა თვალები და პირველად თავის ცხოვრებაში, მაშინ, როცა მამამისი უკვე მკვდარი იყო, დაიწყო მასთან ლაპარაკი. მამა დროდადრო ხშირად ეძახდა ხოლმე მას: „გერტც, მოდი ჩემთან“. ის კი პასუხობდა: „უეჭველად მოვალ, მაგრამ ჯერ რამდენიმე სასწრაფო საქმე მაქვს დასამთავრებელი“.

ამას გკარნახობთ თქვენი გონება. მე სულ გეძახით: „მოდით ჩემთან“. „ახლა სხვა, უფრო გადაუდებელი საქმეებია. მოგვიანებით მოვალ, დაიცადე“, – მპასუხობთ თქვენ.

მაგრამ სიკვდილმა მოუსპო ასეთი შესაძლებლობა. გერტცი ატირდა და თავისი გარდაცვლილი მამის წინაშე აღმოხდა: „ახლა რა ვქნა? დაბნეული ვარ. სიბნელეში ვარ. როგორ გავთავისუფლდე ამ გონებისგან, რომელმაც ასე მწარედ მომაცყუა? არასდროს დავეჭვებულვარ მასში. ძალიან ვნანობ, რომ შენი არ მჯეროდა“.

უცბად გერტცმა შინაგანი ხმა გაიგონა. ეს ბაალ შემის ხმა იყო, რომელიც ამბობდა: „შემომხედე. გააკეთე იგივე, რასაც მე გავაკეთებ“. გერტცის თვალწინ, თითქოს სიზმარში, მოჩვენებამ ჩაიარა: ბაალ შემო ავიდა მთის მწვერვალზე და იქიდან უფსკრულში გადავარდა. „გაკეთე იგივე“, – უბრძანა მან.

მაგრამ გერტცი შეენიინაღმდეგა: „ვერაფერს ვხვდები“. სინამდვილეში გერტცი კვლავ დაეჭვდა. „რას ითხოვს ჩემგან? ეს ხომ თვითმკვლელობაა“.

ბაალ შემმა გაიცინა და უთხრა: „შენ ისევ არ გჯერა ჩემი, საკუთარი თავის გჯერა. მაშინ ასე გააკეთე“. გერტცმა დაინახა

უშველებელი მთა, რომელზეც ცეცხლი ბობოქრობდა, როგორც ვულკანში, მის გარშემო ქვები დნებოდა და მთელი მთა ნაწილებად იშლებოდა. ბაალ შემმა უბრძანა: „ან ეს გააკეთე... ადი ამ მთაზე და გადაადგდე შენი გონება უფსკრულში, დანვი სრულიად“.

როგორც ისტორია გვითხრობს, გერტცმა განაცხადა: „მოვიფიქრებ“.

როცა ამბობთ, „მოვიფიქრებ“, – თქვენ დაინწყეთ მერყეობა. ფიქრობს ეჭვი და არა თქვენ. როცა ეჭვი არაა, მოქმედებს რწმენა. მაგრამ აქაც თქვენ არა. ეჭვი ფიქრობს, რწმენა მოქმედებს. ეჭვის წყალობით თქვენ შეიძლება დიდი ფილოსოფოსი გახდეთ. რწმენის წყალობით კი შეგიძლიათ გახდეთ ჩუჟან-ძი, ფენიქსი, უბერებელი, უკვდავი ფენიქსი. ეჭვით შეგიძლიათ შეაღწიოთ ამქვეყნიურ იდუმალ სამყაროში, რწმენით კი მარადიულობის კარში შეხვალთ.

მსმენია ტყეში გვიან ღამით დაკარგულ ორ ადამიანზე. ძალიან საშიში ტყე იყო, მტაცებელი ცხოველებით სავსე, ხშირი, სიბნელეს დაეფარა ყველაფერი. ერთი ფილოსოფოსი იყო, მეორე – მისტიკოსი, ერთი – ეჭვებით იყო სავსე, მეორე – რწმენით. უცბად ჭექა-ქუხილი დაიწყო და გაიელვა.

ფილოსოფოსმა ახედა ცას, მისტიკოსმა შეხედა ბილიკს. ელვის უეცარი ნათებით მან წინ ბილიკი დაინახა. ფილოსოფოსმა შეხედა ელვას და დაიწყო მკითხაობა: „რა ხდება?“ – და დაკარგა ბილიკი.

თქვენ დაიკარგეთ უფრო უსიერ ტყეში, ვიდრე იმ ისტორიაშია. ღამე გაცილებით ბნელია. ხანდახან გამოკრთება ელვა. დაუშვით თვალები ბილიკისკენ.

ჩუჟან-ძი – ეს ელვაა. ბუდაც – ელვაა, მე – ელვა ვარ. ნუ მიყურებთ მე, შეხედეთ ბილიკს. თუ მე მიყურებთ, მაშინ თქვენ ყველაფერი ხელიდან გაუშვით, რადგან ელვა დიდხანს არ ანათებს. ის მხოლოდ წამი გრძელდება, და ეს წამი იშვიათია – როცა მარადიულობა აღწევს დროის შიგნით; როგორც ელვის ნათებაა.

თუ უმზერთ ელვას, თუ უყურებთ ბუდას – ბუდა კი მშვენიერია, მისი სახე ღვთაებრივია, თვალები კი მიმზიდველი – თუ უყურებთ ბუდას, თქვენ ვერ ამჩნევთ ბილიკს.

შეხედეთ ბილიკს, დაივიწყეთ ბუდა. შეხედეთ ბილიკს. მაგრამ ასეთი მზერა შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როცა არაა ეჭვი, და არის რწმენა; როცა არაა აზროვნება, არაა გონი.

ჩუჟან-ძის შეცნობა შეუძლებელია. არ იფიქროთ მასზე. უბრალოდ, მიეცით ამ ისტორიას საშუალება, რომ თქვენში შემოვიდეს და დაივიწყეთ ის. ამ ისტორიის დახმარებით ბილიკი განათდება. შეხედეთ ბილიკს, და გააკეთეთ რამე. გადით ბილიკზე, იმოქმედეთ. ფიქრი, აზროვნება ვერსად წაგიყვანთ, მხოლოდ მოქმედებაა საჭირო, რადგან აზროვნება მხოლოდ თავში ხდება. მას არ შეუძლია გახდეს მთლიანი, ტოტალური, ყოვლისმომცველი; მხოლოდ თქვენი მოქმედება შეიძლება იყოს ყოვლისმომცველი.

დღეისათვის საკმარისია.

თავი IV

ბეჭიში

თუ ადამიანი უცხოს ფეხს დააბიჯებს
ბაზრის შუაგულში,
ის ზრდილობიანად მოიხდის ბოდიშს
და განმარტავს:

„აქ იმდენი ხალხია“.

თუ უფროსი ძმა

ფეხს დააბიჯებს უმცროს ძმას,

ის ამბობს: „ბოდიში“, –

და მორჩა.

თუ მშობელი

ფეხს აბიჯებს თავის შვილს,

ის საერთოდ არაფერს იტყვის.

უდიადესი ზრდილობა

თავისუფალია ყოველგვარი ფორმულისგან.

უმნიელო ქცევა არაა დამძიმებული საზრუნავით.

სრულყოფილი სიბრძნე დაუგეგმავია.

ჭეშმარიტ სიყვარულს არ სჭირდება მტკიცებულებები.

სრული გულწრფელობა გარანტიებს არ იძლევა.

ყველაფერი დიადი, ყველაფერი მშვენიერი, ყველაფერი
ნამდვილი და ჭეშმარიტი, – მუდამ სპონტანურადაა.
თქვენ არ შეგიძლიათ ის დაგეგმოთ. როგორც კი თქვენ რამე
მშვენიერს გეგმავთ, ის უკვე ასეთი აღარაა. როცა დაგეგმვა
ინწყება, ყველაფერი ხდება ხელოვნური, ყალბი.

მაგრამ სწორედ ეს მოუვიდა კაცობრიობას. თქვენი სიყვარული, გულწრფელობა, სიმართლე – ყველაფერი წყალში ჩაიყარა, რადგან თქვენ ამას გეგმავთ, რადგან გასწავლეს, რომ არ იყოთ სპონტანური. გასწავლეს, როგორ მოახდინოთ სხვების მანიპულირება, კონტროლი, მართვა, მაგრამ არ უსწავლეს ბიათ, როგორ უნდა იყოთ ბუნებრივი ნაკადი, დინება. თქვენ გახდით უხეში, ცივი, მკვდარი.

ცხოვრება არ ნებდება დაგეგმვას. ცხოვრებას არ სჭირდება დეგეგმვა. ის თვითკმარია. განა ხეები გეგმავენ როგორ გაიზარდონ, როგორ დამწიფდნენ, როგორ უნდა დაიწყონ ყვავილობა? ისინი უბრალოდ იზრდებიან, სრულიად გაუცნობიერებლად. არაა თვითშეგნება, არაა გაყოფა.

როცა იწყებთ დაგეგმვას, ორად იხლიჩებით: ის, რომელიც აკონტროლებს, და ის, ვისაც აკონტროლებენ. წარმოიშობა კონფლიქტი, ახლა ველარასოდეს იქნებით მშვიდობიანად საკუთარ თავთან. შეიძლება წარმატებით აკონტროლოთ, მაგრამ მშვიდობა არ იქნება; შეიძლება წარმატებით ვერ აკონტროლოთ, მაგრამ სულერთია, მშვიდობა მაინც არ იქნება. მიაღწევთ წარმატებას თუ ვერ მიაღწევთ, ბოლოს და ბოლოს, საკუთარი მარცხის აღიარებამდე მიხვალთ. თქვენი წარუმატებლობაც და წარმატებაც იქნება წარუმატებლობა. რაც უნდა აკეთოთ, სახარბიელო ცხოვრება არ გექნებათ.

ეს გაორება შობს სიმახინჯეს, საშინელებას. თქვენ არ ხართ მთლიანი, სილამაზე კი მხოლოდ ჰარმონიული მთლიანობის კუთვნილებაა. ყველა კულტურა, ყველა ცივილიზაცია, მთელი საზოგადოება გამახინჯებთ. ყოველგვარი მორალი მხოლოდ გამახინჯებთ, რადგან მორალი დაფუძნებულია გაყოფაზე, კონტროლზე.

მსმენია, რომ ერთხელ ბაალ შემი ლამაზი ეტლით მოგზაურობდა. ეტლში სამი ცხენი იყო შებმული. ბაალი გაოცებული იყო, რადგან სამი დღის განმავლობაში არც ერთ მათგანს არ დაუჭიხვინია. რა დაემართათ? მეოთხე დღეს შორიახლო ჩავლილმა გლეხმა დაუძახა, აღვირი მიუშვიო. მან მიუშვა აღვირი და უცბად სამივე ცხენი აჭიხვინდა, გამოცოცხლდა. სამი დღის

განმავლობაში ისინი დახოცილები იყვნენ, ნელ-ნელა სულს ღაფავდნენ.

ზუსტად ეს გემართებათ ყველას, მთელ კაცობრიობას. არ შეგიძლიათ ჭიხვინით იაროთ, და ვიდრე ცხენი არ აჭიხვინდება, ის მკედარია, რადგან ჭიხვინი ნიშნავს, რომ ის ნებევრობს, დუნდება, რომ მასში სიცოცხლე ჩქეფს. მაგრამ თქვენ არ შეგიძლიათ ჭიხვინი, თქვენ მკედრები ხართ. თქვენი ცხოვრება არაა სავსე სიმღერით, ცეკვით, რომელიც მაშინ იბადება, როცა ენერგია მოზღვავენება.

ყვავილობა – ეს ყოველთვის ფუფუნებაა და არა აუცილებლობა. არც ერთი ხისთვის ყვავილი არ წარმოადგენს სასიცოცხლო აუცილებლობას, მისთვის სრულიად საკმარისია ფესვები. ყვავილობა მუდამ ფუფუნებაა. ყვავილები მხოლოდ მაშინ ჩნდება, როცა ხეს ძალიან ბევრი აქვს, როცა მისთვის აუცილებელია გაცემა, გაყოფა.

როცა გაქვთ ძალიან ბევრი, ცხოვრება გადაიქცევა ცეკვად, ზეიმად. მაგრამ საზოგადოება არ გაძლევთ უფლებას, რომ იცეკვოთ, იზეიმოთ, რადგან საზოგადოებამ უნდა გითვალთვალოთ, რათა თქვენ არ გქონდეთ იმაზე მეტი ენერგია, ვიდრე საჭიროა. თქვენთვის მხოლოდ ისაა ნებადართული, რომ შიმშილით სიკვდილის ზღვარზე იცხოვროთ. თქვენ არ გაქვთ უფლება იყოთ საკმარისზე მეტად გადავსებული, იყოთ ზღვარს მიღმა, რადგან თუ ძალიან ბედნიერი ხართ, გადავსებული, მაშინ თქვენი კონტროლი შეუძლებელია. არადა, საზოგადოებას სურს თქვენი კონტროლი.

ყველა ბავშვი ბედნიერებით, ენერგიით სავსე იბადება. მერე გვიწევს მათი ენერგიის წყაროების დაშრება, გვიწევს ბავშვის აქედან და იქიდან გამორთვა, რომ ის კონტროლს ემორჩილებოდეს. და მთელი ამ კონტროლის საფუძველი ბავშვის ორად გახლეჩაა. აი, მაშინ უკვე არაფერი გაქვთ საწუხარი, ის თვითონ გააკონტროლებს თავის თავს; მაშინ შეგიძლიათ აღარ იზრუნოთ, ის თავად იქნება თავისი თავის მტერი.

ამიტომ ბავშვს უმტკიცებენ: „ეს ცუდია. ეს არ გააკეთო“. და უცბად, ბავშვი გაორებულია, ახლა მან იცის, რომ – ეს

ცუდია, და ის – კარგი. ახლა მან იცის, რომ მისი ერთი ნაწილი ცუდია, და მისი თავი, მისი გონება იწყებს კონტროლს.

გაყოფის წყალობით ინტელექტი ხდება მაკონტროლებელი, მეპატრონე. თუ გაყოფილი არ ხართ, მთლიანი ხართ, მაშინ არანაირი თავი არ გექნებათ. თავი არც გაქრება და არც მოგძვრებათ, მაგრამ თქვენ ორიენტაციას არ გააკეთებთ თავზე – თქვენი ტოტალური, მთლიანი არსი იქნებით თქვენ.

ახლა თქვენ – მხოლოდ თავი ხართ, დანარჩენი სხეული კი მის მხარდასაჭერად არსებობს. თავი გახდა ექსპლუატატორი, დიქტატორი. ეს მოხდა გაყოფის წყალობით, თქვენში კონფლიქტის წარმოშობით. თქვენ გასწავლეს, რომ ეს კარგია, ეს კი ცუდია. ინტელექტი სწავლობს ამას, და მერე ინტელექტი თქვენს განსჯას იწყებს.

დაიმახსოვრეთ, რომ თუ საკუთარ თავს განსჯით, მაშინ განსჯით ყველას – განსჯით ყველაფერს ამ ქვეყანაზე. და მას, ვინ განსჯის საკუთარ თავს, არ შეუძლია სიყვარული; მას, ვინც საკუთარ თავს განსჯის, არ შეუძლია ლოცვა – მისთვის არ არსებობს ღმერთი. არც შეიძლება არსებობდეს. განსჯად გონებას არ ძალუძს ღვთიურ ტაძარში მოხვედრა. მხოლოდ მაშინ, როცა თქვენ ცეკვავთ, ექსტაზში ხართ, არავის და არაფერს განსჯით, მხოლოდ მაშინ ხართ გადავსებული შეგრძნებით, რომ არავინ გაკონტროლებთ და არავინ გმართავთ – მხოლოდ მაშინ ხდება ცხოვრება ისეთი, როგორიც უნდა იყოს. ის არაა ფორმალური, ის ბუნებრივია. მაშინ თქვენ ხედებით შიგნით, მაშინ თქვენთვის გარშემომყოფები – კარია. ახლა შეგიძლიათ მიაღწიოთ ტაძარმდე, სადაც არ უნდა იმყოფებოდეთ.

მაგრამ, სწორედ ახლა, ისეთი, როგორიც ხართ, თქვენ შიზოფრენიულ მდგომარეობაში იმყოფებით. შიზოფრენიით დაავადებული მხოლოდ მაშინ კი არ ხართ, როცა ამას ფსიქონალიტიკოსი გეუბნებათ. დიაგნოზის დასასმელად ფსიქონალიტიკოსი არაა საჭირო. საზოგადოება ქმნის ასეთებს. გახლეჩა – სწორედ ესაა შიზოფრენია. თქვენ არ ხართ მთლიანი, ერთიანი. თქვენ დაიბადეთ ერთიანი, მაგრამ საზოგადოება მაშინვე იწყებს თქვენს დამუშავებას, საჭიროა ჩატარდეს აუცი-

ლებელი ქირურგიული ოპერაცია, თქვენ მუდმივად გიკეთებენ ოპერაციებს, რათა გაგხლიჩონ. მერე საზოგადოება წყნარდება, რადგან თქვენ გინევთ ბრძოლა საკუთარ თავთან, თქვენი ენერგია იკარგება შინაგან ორთაბრძოლაში, თქვენ არასოდეს ხართ ენერგიით აღსავსე. ახლა თქვენ აღარ ხართ საშიში.

ნიაღვარივით მოვარდნილი, ნაპირებიდან გადმოსული ენერგია აჯანყებაში გადაიზრდება. ჭარბი ენერგია – ეს მუდამ ჯანყია, ჭარბი ენერგია – მუდამ რევოლუციაა. მან, როგორც მდინარემ წყალდიდობისას, არ იცის ნაპირი, წესები, კანონები. ის უბრალოდ აგრძელებს დინებას ზღვისკენ. მხოლოდ ერთი მიზანი აქვს – შეუერთდეს ზღვას, გახდეს უნაპირო.

ჭარბი ენერგია ყოველთვის ღმერთისკენ მიემართება. ღმერთი ჩვენს სამყაროში დაკარგულია, მეცნიერების გამო კი არა, ან ათეისტების გამო, არამედ, ეგრეთ წოდებული მორწმუნეების გამო. მათ იმდენად გაგხლიჩეს, რომ ახლა მდინარე თავის თავს ებრძვის. არაფერი რჩება, არავითარი ძალა, რომ წინ იმოძრაო, არ რჩება არანაირი ენერგია; თქვენ ისე დაილაღეთ საკუთარ თავთან ბრძოლით, აღარ შეგიძლიათ ზღვისკენ გაეშუროთ.

ერთ-ერთი ძირითადი კანონი დაოსი, ლაო-ძის, ჩჟუან-ძის – იმაში მდგომარეობს, რომ თუ თქვენ სპონტანური ხართ, სწორედ ესაა ყველაზე დიდი ლოცვა. თქვენ არ შეგიძლიათ დაკარგოთ ღმერთი. რასაც არ უნდა აკეთებდეთ, მიაღწევთ. ამიტომ ჩჟუან-ძი ღმერთზე არასოდეს ლაპარაკობს. ლაპარაკი არაფრის მომცემია, არაა საჭირო. ის ლაპარაკობს მხოლოდ იმაზე, როგორ უნდა გახდეთ მთლიანი. სინამდინეზე ლაპარაკი უაზრობაა. როცა ხდებით მთლიანი, როცა ხდებით ერთიანი, მაშინ წმინდანი ხდებით. მაშინ თქვენი შემადგენელი ნაწილები მთლიანში იხსნება, თქვენი ცხოვრება ლოცვად გადაიქცევა. მაგრამ ისინი არასდროს ლაპარაკობენ ლოცვაზე, ეს არაფრის მომცემია.

სპონტანურობა მთლიანი, განუყოფელი ცხოვრებაა... თუ გინდათ სიცოცხლე, როგორც მთლიანს, მაშინ არაფრის დაგეგმვა არ შეგიძლიათ. როგორ უნდა დაგეგმოთ? თქვენ არ შე-

გიძლიათ გადანყვიტოთ რამე ხვალისთვის, შეგიძლიათ იცხოვროთ ახლა და აქ. რა არის გადასანყვეტი? თუ გადანყვეტო, მაშინ მოხდება გახლეჩა. და გინევთ მანიპულირება. როდის დაიწყებთ დაგეგმვას? მომავალი უცნობია, და როგორ შეგიძლიათ დაგეგმოთ, რაც არ იცით? თუ იმას გეგმავთ, რაც არ იცით, მაშინ დაგეგმვა წარსულის გამოცდილებას ეყრდნობა. ეს კი ნიშნავს: მკვდარი აკონტროლებს, მართავს ცოცხალს. წარსული მკვდარია, მაგრამ წარსული მომავლის მართვას აგრძელებს – ამიტომაც მოგებზრდათ ყველაფერი. ეს ბუნებრივია, ასეც უნდა იყოს. მონყენილობა წარსულიდან მოდის, რადგან წარსული მოკვდა, მაგრამ ის ჯერ კიდევ ცდილობს მომავალზე გავლენა მოახდინოს.

მომავალი – ეს ყოველთვის თავგადასავალია, მაგრამ თქვენ არ აძლევთ მას ნებას გახდეს თავგადასავალი. თქვენ გეგმავთ მას. ერთხელაც თქვენი დაგეგმილი ცხოვრება დაგორდება დატყეპნილ ნაკვალევზე. ის არაა მდინარე.

როცა თქვენ ნაკვალევზე ხართ, იცით, რასაც აკეთებთ, რა ხდება. ყველაფერი ეს გავლილის გამეორებაა. ვინ დაგეგმავს? თუ გეგმავს გონება, ჭკუა ყოველთვის მიჯაჭვულია წარსულზე. ცხოვრება არ შეიძლება დაგეგმო, რადგან დაგეგმვით თვითმკვლელობას სჩადიხართ.

ცხოვრება მხოლოდ დაუგეგმავი უნდა იყოს, შემთხვევიდან შემთხვევამდე მოძრავი შეუცნობელში. რისი გეშინიათ? ასე რატომ გეშინიათ დაუგეგმავი შეუცნობლის? ყველანი მოხედებით იქ და სხვადასხვანაირად მოახდენთ სიტუაციაზე რეაგირებას; რაც უნდა მოხდეს, რაც უნდა იყოს, მაინც მოხედებით იქ, მომავალში; და შესაბამისადაც მოიქცევით. მაშ, რისი გეშინიათ? რატომ გეგმავთ?

შიში იმიტომ ჩნდება, რომ დარწმუნებულნი არ ხართ, მოხედებით თუ არა მომავალში. იმდენად უგონონი ხართ, რომ არაფერში ხართ დარწმუნებულნი; საერთოდ, ვერაფერს აღიქვამთ.

თუ სამსახურში სერიოზულ საუბარს ელვით, ამას გონებაში უწვრილეს დეტალებამდე გეგმავთ: როგორ და რა უნდა

თქვამს, როგორ უნდა შეხვიდეთ ოფისში, სად დადგეთ, სად დაჯდეთ. მაგრამ რატომ? როცა იქ იქნებით, შესაბამისადაც მოიქცევით.

მაგრამ ეჭვი გეპარებათ თქვენში, იმდენად ვერ აღიქვამთ გარემოს, იმდენად უგონო ხართ, ჩლუნგი, რომ არ იცით, დარწმუნებული არ ხართ – თუ არ დაგეგმეთ, იქნებ, რაიმე ისე არ გამოვიდეს. თუ თავდაჯერებული ხართ, გულისხმიერი და ფხიზელი, მაშინ პრობლემა არაა. თქვენ იქნებით იქ, მომავალში, და რაც უნდა მოითხოვოს არსებულმა სიტუაციამ, შეძლებთ შესაბამისად რეაგირებას.

დამახსოვრეთ, რომ ეს მთელი დაგეგმარება არაფერს შეე-
ლის, რადგან, თუ ვერ შეძლებთ იყოთ გონიერი, ვერ შეძლებთ იყოთ ფხიზელი და ორიენტირებული სიტუაციაზე, რომელ-
საც გეგმავდით. თუ ერთსა და იმავე დაგეგმილ მოქმედებას ბევრჯერ იმეორებთ, ის მექანიკური ხდება. მაშინ, თუ რაიმე პრობლემა წარმოიშობა, შეგიძლიათ რეაგირება ავტომატუ-
რად მოახდინოთ. პასუხი მზადაა, თქვენ არ ხართ საჭირო. ეს მოდელი მუდმივი კლიშეა, უბრალოდ, მას იმეორებთ. თქვენ მექანიკურ მანქანად გადაიქცევით, საერთოდ არ ხართ საჭი-
რო. შეიძლება გასცეთ პასუხი, ის არსებობს მეხსიერებაში; თუ მას მრავალჯერ მოიხმარდით, მაშინ იცით, რომ მას შეიძლება დაეყრდნოთ.

დაგეგმვის გამო ცხოვრება უფრო და უფრო გაუცნობი-
ერებელი ხდება. რაც უფრო გაუცნობიერებელი ხართ, მით უფრო გჭირდებათ დაგეგმვა. ჯერ კიდევ ფიზიკურ სიკვდი-
ლამდე დიდი ხნით ადრე მკვდარი ხართ. ცოცხალი ადამიანი ნიშნავს: შესაბამის სიტუაციებზე მოპასუხეს, შემგრძნობს. იყო ცოცხალი, ნიშნავს: რაც უნდა მოხდეს, იქ ვიქნები და სათანადო რეაგირებას მოვახდენ. ესე იგი, რეაქცია წამოვა ჩემგან და არა მახსოვრობიდან. მე არ დავინწყებ ამისთვის მზადებას.

ხედავთ, რამხელა შეუთავსებლობაა, როცა ქრიატიანი მი-
სიონერი ან ქრისტიანი მღვდელმსახური ქადაგებას გეგმავს.

ერთხელ თეოლოგთა კოლეჯში ვიყავი. იქ თავიანთ ღვთის-
მსახურებს, მღვდლებს ამზადებენ – სწავლების ვადა ხუთი

წელია. ასე რომ, დავინტერესდი, სად მოამზადეს იესო, ვინ ასწავლა მას, როგორ უნდა ელაპარაკა.

ის ქრისტიანი მღვდლები, რალა თქმა უნდა, მკვდრები არიან, მათ ყველაფერი დაგეგმილი აქვთ. როცა თქვენ ლაპარაკობთ ამა თუ იმ საკითხზე, გარკვეული ჟესტი უნდა შეასრულოთ, ჟესტიც კი არ შეიძლება იყოს თვითნებური. როცა რამეზე საუბრობთ, უნდა გქონდეთ განსაზღვრული მზერა. თვალებსაც კი ეკრძალებათ სპონტანურობა. როგორ უნდა იდგეთ, როცა ხმას აუწევთ, და როგორ – როცა ხმადაბლა უნდა ილაპარაკოთ, როდის უნდა დააკაკუნოთ მაგიდაზე, და როდის არა – ყველაფერი დაგეგმილია.

მათ ვკითხე, სად ისწავლა იესომ. ის საერთოდ არ იყო წმინდა მსახური, ის არ იყო მღვდელი. მას არასდროს უვლია თეოლოგიურ კოლეჯში, ის დურგალი იყო.

ორი ათასი წელი სწავლობენ ქრისტიანი მსახურები, მაგრამ მათგან ერთიც არ გამოვიდა იესო. და არც არასდროს გამოვა, რადგან არ შეიძლება ისწავლო, როგორ უნდა გახდეს იესო. თქვენ არ შეგიძლიათ აწარმოოთ იესო ქარხანაში. ეს ქარხნები კი – თეოლოგიური კოლეჯებია. იქ უშვებთ თქვენ მღვდლებს, და თუ ეს მღვდლები მოსაწყენები, მკვდრები, დამძიმებულნი არიან – ძნელი გასაგები არაა, რომ ასეთივე გახდება მთელი რელიგია.

არსებობს ორი ტიპის რელიგია. არის რელიგია, რომელიც მომდინარეობს გონებიდან – და ის მკედარია. ეს რელიგია ცნობილია, როგორც თეოლოგია. არსებობს კიდევ ერთი ტიპის რელიგია, ჭეშმარიტი, სპონტანური რელიგია. ის არაა თეოლოგია, ის იდუმალია, მისტიკური. გახსოვდეთ, რომ ინდუსებს ერთი თეოლოგია აქვთ, მუსულმანებს – მეორე, ქრისტიანებს კიდევ – სხვა; მაგრამ მისტიკური რელიგია მხოლოდ ერთია, ის არ შეიძლება იყოს სხვა.

ბუდაც, იესოც, ჩჟუან-ძიც, ლაო-ძიც, ყველა – ერთი და იგივეა, ისინი თეოლოგები არ არიან. ის, რასაც ისინი ლაპარაკობენ, – თავიდან არ მოდის, ისინი მხოლოდ გულს შლიან. ისინი არ არიან ლოგიკურები, ისინი – პოეტები არიან. ისინი

არ იყენებენ არანაირ დამწერლობას, მათთვის არ უსწავლებიათ. ისინი, უბრალოდ, ეხმაურებიან თქვენს მოთხოვნებს. მათი სიტყვები არაა მომზადებული, მათი მანერები არაა დაყენებული, მათი ქცევა არაა დაგეგმილი.

დავუბრუნდეთ ჩუჟან-ძის სუტრას:
 თუ ადამიანი უცხოვს ფეხს დააბიჯებს
 ბაზრის შუაგულში,
 ის ზრდილობიანად მოიხდის ბოდის
 და განმარტავს:
 „აქ იმდენი ხალხია“.

თუ არაა ახლო ურთიერთობები, ბოდის მოხდა აუცილებელია. ის ადამიანი სხვაა – უცნობი. აუცილებელია ახსნა, რადგან არ უყვარხარ. თუ არსებობს სიყვარული, მაშინ ახსნის აუცილებლობა არაა და არც ბოდის მოხდაა საჭირო. მეორე ისეც მიხვდება. თუ არის სიყვარული, მაშინ საჭიროც არაა ბოდიში – სიყვარულს ყოველთვის ესმის.

ამრიგად, არაა იმაზე დიდი მორალი, ვიდრე სიყვარულია და არც შეიძლება იყოს. სიყვარული – ეს უმაღლესი კანონია, მაგრამ თუ ის არაა, აუცილებელია რაიმე სანაცვლოდ. თუ თქვენ ფეხი დააბიჯეთ ბაზარში უცნობ ადამიანს, აუცილებელია ბოდის, და განმარტება: „აქ იმდენი ხალხია...“

ამასთან დაკავშირებით, ერთიც უნდა აღვნიშნოთ. დასავლეთში ქმარიც კი ბოდის იხდის ცოლის წინაშე, ცოლი – ქმრის წინაშე. ეს იმას ნიშნავს, რომ სიყვარული გაქრა. ეს იმას ნიშნავს, რომ ისინი უცხონი გახდნენ, რომ სახლი აღარაა, ოჯახი აღარაა, რომ ირგვლივ ყველაფერი ბაზრად გადაიქცა. აღმოსავლეთში კი ამ სიტუაციის წარმოდგენაც კი არ შეიძლება, მაგრამ დასავლელები ფიქრობენ, რომ ადამიანები აღმოსავლეთში უხეშები არიან. ქმარი არასდროს იხდის ბოდის – არაფერში სჭირდება, რადგან ჩვენ არ ვართ უცხოები და მეორეს შეუძლია გაიგოს. ბოდის მოხდა მხოლოდ მაშინაა საჭირო, როცა მეორეს არ შეუძლია გაგება. მაგრამ თუ სიყვარული ისეთია, რომ გაგება არ შეუძლია, მაშინ ბოდის რა ხეირია?

თუ მთელი სამყარო გადაიქცევა სახლად, მაშინ ბოდიშებიც გაქრება, ყველა ახსნა გაქრება. თქვენ იხდით ბოდიშს, რადგან არ ხართ დარწმუნებული მეორეში. ბოდიში ეს ილეთია, რომ აიცილოთ კონფლიქტი, ახსნა – ეს მეთოდია, რომ კონფლიქტს გაექცეთ. მაგრამ კონფლიქტი არსებობს, და თქვენ გეშინიათ მისი.

ასეთია კონფლიქტებიდან თავის დაღწევის ცივილიზებული მეთოდი! თქვენ დააბიჯეთ ფეხზე სხვას, თქვენ ატყობთ მას მზერაში გაღიზიანებას – ის გაბრაზდა, მზად არის დაგარტყათ. აუცილებელია ბოდიში, ის დააოკებს თავის მრისხანებას – ეს ტრიუკია⁴⁰. არაფერში გჭირდებათ იყოთ გულახდილი ბოდიშის მოხდისას, ეს მხოლოდ საზოგადოებრივი ილეთია, ის მუშაობს, როგორც ზეთი – ავტომობილში. ზუსტად იმიტომ განმარტავთ, რომ ამით თქვით: „არ ვარ დამნაშავე, აქ იმდენი ხალხია, ეს ბაზარია, ვერაფერს იზამ, ასე მოხდა“. ახსნა გულისხმობს: „მე არ ვარ პასუხისმგებელი“.

სიყვარულს ყოველთვის ახლავს პასუხისმგებლობა, სავსეა თუ არა იქაურობა ხალხით, რადგან სიყვარული ყოველთვის შეცნობილია და ფაქიზი. თქვენ არ შეგიძლიათ, თქვენი დანაშაული სიტუაციას დააბრალოთ, თქვენ პასუხისმგებელი ხართ.

ყურადღებით დააკვირდით ამ მოვლენას... ბოდიში – ეს ილეთია კონფლიქტის ასაცილებლად, ახსნა – ეს პასუხისმგებლობის სხვაზე გადატანაა. თქვენ არ ამბობთ: „ჩაფვიქრდი, გვერდით არ ვიყურებოდი, ამიტომ დაგაბიჯეთ ფეხზე“. თქვენ ამბობთ: „აქ იმდენი ხალხია!“

ის, ვინც რელიგიურია, ასე არ მოიქცევა, და ვიდრე თქვენ ასე გააგრძელებთ, ვერასდროს გახდებით რელიგიური, რადგან რელიგია ყველა არსებული პასუხისმგებლობის აღებას ნიშნავს, და არა მისგან გაქცევას. რაც უფრო მეტი პასუხისმგებლობა გაქვთ, მით უფრო მეტი შეგნებულობა გამოდის მისგან. რაც უფრო მცირე პასუხისმგებლობას გრძნობთ, მით უფრო და უფრო შეუგნებელნი ხდებით. როცა იგრძნობთ, რომ არანაი-

⁴⁰ ტრიუკი – ილეთი, ხერხი, ფანდი.

რი პასუხისმგებლობა არ გაქვთ, თქვენ სამუდამოდ დაიძინებთ. სწორედ, ეს მოხდა – არა მხოლოდ ინდივიდუალური, პირადი ურთიერთობების დროს, არამედ საზოგადოების ყველა დონეზე.

მარქსიზმი ლაღადებს, რომ საზოგადოება თქვენზე პასუხს აგებს. თუ ადამიანი ღარიბია, მაშინ დამნაშავეა საზოგადოება. თქვენ არ ხართ დამნაშავე, ის არაა დამნაშავე – არც ერთი ინდივიდი არ აგებს პასუხს. აი, ამიტომაც კომუნიზმი ანტირელიგიური – არა იმიტომ, რომ ის უარყოფს ღმერთს, არა იმიტომ, რომ ის ამტკიცებს, რომ სული არ არსებობს, არამედ იმიტომ, რომ ის საზოგადოებას აკისრებს მთელ პასუხისმგებლობას, თქვენ კი – არაფერზე არ აგებთ პასუხს.

შეხედეთ რელიგიურ ურთიერთობებს, ის სრულიად სხვაა, ხარისხობრივად სხვა. რელიგიური ადამიანი ყველაფერზე პასუხისმგებლობას საკუთარ თავს აკისრებს: „თუკი ვინმე ღატაკია, მე ვარ დამნაშავე. ის ღატაკი შეიძლება დედამიწის მეორე მხარეს ცხოვრობდეს, მე შეიძლება არც ვიცოდე მის შესახებ, ჩვენი გზები, სავარაუდოდ, არც კი გადაიკვეთება, მაგრამ თუ არის ღატაკი, მაშინ მე ვარ პასუხისმგებელი ამაზე. თუ სადღაც ომობენ, ისრაელში, ვიეტნამში, სადაც გნებავთ, არანაირად არ ვიღებ ამაში მონაწილეობას, მაგრამ მე პასუხისმგებელი ვარ. მე – აქ ვარ. და მე არ შემიძლია საზოგადოება რამეში დავადანაშაულო“. რას გულისხმობთ სიტყვა „საზოგადოებაში“? სადაა ეს საზოგადოება? ეს ერთ-ერთი უდიდესი გამოცანაა.

არსებობს მხოლოდ ინდივიდი – თქვენ ვერასდროს შეეჩეხებით საზოგადოებას. ვერასდროს დაიჭერთ მას: „აი, ეს – საზოგადოებაა“. ყველგან არსებობს – ინდივიდი, საზოგადოება – ეს მხოლოდ სიტყვაა, მხოლოდ ცარიელი ბგერებია.

სადაა ის, საზოგადოება? ძველმა ცივილიზაციებმა ჩვენზე სასტიკად იხუმრეს. „ღმერთი პასუხისმგებელია, ყველაფერში დამნაშავე ბეღია“, – განაცხადეს მათ. ახლა კომუნიზმი იმავე თამაშს თამაშობს, როცა ამტკიცებს, რომ პასუხისმგებელი საზოგადოებაა. სადაა საზოგადოება? ღმერთი კიდეც შეიძლება სადღაც იყოს, საზოგადოება ხომ არსად არაა; არის მხოლოდ ინდივიდი. რელიგია ლაღადებს: „თქვენ... უფრო კონკრეტუ-

ლად, მე – ვარ პასუხისმგებელი ყველაფერზე“. და არაა საჭირო არანაირი ბოდიშები, რათა ამ პასუხისმგებლობას გავექცეთ.

კიდევ ერთი რამ გახსოვდეთ: როცა გრძნობთ, რომ პასუხისმგებელი ხართ ყველა ამ საშინელებაზე, უბედურებებზე, ანარქიაზე, ომებზე, ძალადობაზე, აგრესიაზე – უცბად, ხდებით დამაჯერებელი, მგრძნობიარე, შეგნებული. პასუხისმგებლობა აღწევს თქვენს გულში და აღვიძებს თქვენში არაცნობიერს. როცა ამბობთ: „აქ იმდენი ხალხია“, – თქვენ ძილში ბოდიშს აგრძელებთ. სინამდვილეში, თქვენ ვილაცის ფეხს დააბიჯეთ არა იმიტომ, რომ ბევრი ხალხია, არამედ იმიტომ, რომ შეუგნებელი ხართ. დადიხართ, როგორც მთვარეული, ძილში მოსიერი. როცა ვილაცის ფეხზე წაიბორძიკებთ, უცბად იღვიძებთ: სიტუაცია შეიცვალა, სახიფათო გახდა. ბოდიშს იხდით და, როგორც ყოველთვის, წარმოთქვამთ თქვენს: „აქ, იმდენი ხალხია!“ – ისევ იძინებთ. აახლებთ თქვენს სეირნობას და ბოდიშს.

მსმენია ერთ სოფელს ყმანვილზე, რომელიც ქალაქში პირველად მოხვდა. სადგურის ბაქანზე ვილაცამ ფეხი დააბიჯა და უთხრა: „უკაცრავად“. მერე, სასტუმროსკენ გაეშურა, ვილაცამ ხელი ჰკრა და უთხრა: „ბოდიში!“ მერე ის წავიდა თეატრში, და ვილაცამ კინალამ წააქცია სიტყვებით: „მაპატიეთ!“

მაშინ ყმანვილმა წამოიძახა: „მაგარია, ჩვენ კი არაფერი ვიცოდით ამ ხრიკის შესახებ. გააკეთე, რაც მოგესურვება, მერე კი უბრალოდ მოიბოდიშე!“ – და მან მუშტი დაარტყა ადამიანს, რომელმაც გვერდით ჩაუარა, ხოლო შემდეგ უთხრა: „მაპატიეთ!“

რას აკეთებთ სინამდვილეში, როცა ბოდიშს იხდით? თქვენ ალბათ სიზმარში იყავით, – ოცნებობდით, მოუხმობდით წარმოსახვას, რაღაც გქონდათ გონებაში – მერე კი ვილაცას დააბიჯეთ. აქ კი არა, სადაც ბევრი ხალხია – უდაბნოშიც კი დაეჯახებოდით ვინმეს, იქაც კი ვილაცას დააბიჯებდით.

ეს თქვენ ხართ – თქვენი შეუგნებლობა, თქვენი შეუცნობელი ქმედება. ბუდას არ შეუძლია ვინმეს დაეჯახოს, მაშინაც კი, როცა ბაზარშია, რადგან ის სრულიად შეგნებულად მოძრაობს.

რასაც არ უნდა აკეთებდეს, მან იცის, რას აკეთებს. და თუ ის ფეხზე გაბიჯებთ, ეს ნიშნავს, რომ მან შეგნებულად დაგაბიჯათ; ამისთვის კონკრეტული მიზეზები არსებობს. შესაძლოა მხოლოდ იმიტომ იქცევა ასე, რომ გაღვიძებაში დაგეხმაროთ, მას შეეძლო სწორედ იმიტომ დაეხმარებინა ფეხი, რომ გაღვიძებინეთ, მაგრამ ის არ დაიწყებს ლაპარაკს, რომ იქ ბევრი ხალხია, არ მოგცემთ არანაირ ახსნა-განმარტებას.

განმარტების მცდელობა – სიცრუეზე მიუთითებს. ისინი ლოგიკურად გეჩვენებთ, მაგრამ ყალბია. თქვენ განმარტებას იძლევით, როცა რაიმეს დამალვაა საჭირო. შეგიძლიათ საკუთარ ცხოვრებას დაუკვირდეთ. ეს არაა თეორია, ეს უბრალო ფაქტია ყველას გამოცდილებიდან – თქვენ განმარტებას მხოლოდ მაშინ იძლევით, როცა რამის დამალვა გინდათ.

სიმართლეს ახსნა-განმარტება არ სჭირდება. რაც უფრო მეტს იტყუებით, მით უფრო მეტი განმარტებაა საჭირო. უამრავი ნაწერი მხოლოდ იმიტომ არსებობს, რომ ადამიანი ძალიან ბევრს იტყუებოდა, და ეს სიცრუე რომ დაემალა, საჭირო გახდა განმარტებები. თქვენ გინევთ განმარტებები, რომლებიც ასევე მოითხოვენ ახსნას, კიდევ და კიდევ... ეს უსასრულო რეგრესია. და უკანასკნელი განმარტებითაც არაფერია ახსნილი, ძირითადი სიცრუე სიცრუედაა დარჩენილი – თქვენ არ შეგიძლიათ გადააკეთოთ სიცრუე სიმართლედ მხოლოდ იმიტომ, რომ მას განმარტავთ. შეუძლებელია რაიმე აიხსნას განმარტების დახმარებით. თქვენ შეგიძლიათ რაც გინდათ ის იფიქროთ, მაგრამ ეს ასეა.

როცა მოლა ნასრედინმა პირველად გადანწყვიტა თვითმფრინავით მგზავრობა, მას ძალიან ეშინოდა, მაგრამ ცდილობდა, რომ ეს არავის შეემჩნია. ასე მოსდის ყველას, ვინც პირველად მიფრინავს. ყველა ცდილობს, რომ არავინ შეამჩნიოს მისი შიში, თავი უდარდელად უჭირავს. მოლა ნასრედინიც ერთობ მამაცურად გამოიყურებოდა. მთელი თავისი იერით აცხადებდა: „ყოველთვის თვითმფრინავით ვმგზავრობ“. მერე დაჯდა თავის ადგილზე და უნდოდა რამე ეთქვა, რათა, უბრალოდ, დაწყნარებულიყო; რადგან როცა ლაპარაკს იწყებთ, სიმამაცე

გემატებათ: ლაპარაკის ნყალობით შიში ნაკლებად საგრძნობი ხდება.

ამიტომ ნასრედინმა ლაპარაკი დაუნყო გვერდით მჯდომ მგზავრს. მან გაიხედა ფანჯარაში და აღნიშნა: „შეხედეთ, რა წარმოუდგენელი სიმაღლეა! ადამიანები ჭიანჭველებს ჰგვანან“.

„სერ, ჩვენ ჯერ არ ავფრენილვართ, – უპასუხა მეზობელმა, – ეს მართლა ჭიანჭველებია“.

განმარტებებს არ ძალუძს რაიმეს დამალვა. მეტიც, მათ შეუძლიათ გაგცენ. თუ შეგიძლიათ დანახვა, თუ გაქვთ თვალები, მაშინ არანაირი ახსნა არაა საჭირო. კარგი იქნებოდა, თუ გაჩუმდებოდით. მაგრამ არ სცადოთ, დუმილიც ახსნად აქციოთ. როგორც ერთს, ისე მეორეს, კარგი არაფერი მოჰყვება. თქვენი დუმილი გაგყიდით თქვენ, თქვენი სიტყვები გაგყიდით – უკეთესია მატყუარა თუ არ იქნებით! მაშინ არ დაგჭირდებათ ახსნა-განმარტების მიცემა. უკეთესია თუ მართალი იქნებით, ყველაზე მარტივია – იყო ჭეშმარიტი და მართალი, იყო რაც ხარ. თუ გეშინიათ, უკეთესია თქვათ: „მე მეშინია“, – როგორც კი მიიღებთ რეალობას, აღიარებთ ამ ფაქტს, თქვენი შიში მაშინვე გაქრება.

აღიარება – ეს ნამდვილად საოცრებაა. როცა ეთანხმებით იმას, რომ გეშინიათ და ამბობთ: „ეს ჩემი პირველი მოგზაურობაა“, – უეცრად ცვლილებას გრძნობთ, თქვენში რაღაც იცვლება. ძირითადი შიში – ეს არაა შიში, არამედ ესაა შიში თავად შიშის: „არ მინდა, ვინმემ იცოდეს, რომ მეშინია, არ მინდა, ვინმე მიხვდეს, რომ მშიშარა ვარ“. მაგრამ უცხო, ახალი სიტუაციის ყველას შეეშინდება, იყო მამაცი ახალ სიტუაციაში უბრალოდ სიბრყევეა. იყო მშიშარა – მხოლოდ ერთს ნიშნავს: სიტუაცია იმდენად ახალია, უჩვეულო, რომ თქვენს ტვინს არ შეუძლია შემოგთავაზოთ მასზე პასუხები, წარსულს არ შეუძლია რაიმე რჩევა მოგცეთ – ამიტომ კანკალებთ. მაგრამ ეს ხომ კარგია! რად გინდათ პასუხი მიიღოთ გონებიდან? კანკალებთ, მიეცით პასუხებს საშუალება, თქვენი ჭეშმარიტი ცნობიერიდან წარმოიშვან. თქვენ ემოციური, მგრძნობიარე ხართ – სულ ესაა. არ მოკლათ ეს შეგრძნებები ახსნა-განმარტებებით.

სხვა დროს, როცა ახსნა-განმარტებას ეცდებით, გააცნობიერეთ, რას აკეთებთ. რაიმეს დამალვას, რალაციის გამართლებას ცდილობთ? ეს არ გიშველით თქვენ, რომ უსიამოვნებებს თავი დააღწიოთ.

ერთი მდიდარი გაეშართა ყველაზე მდიდრულ, ყველაზე ბრწყინვალე სანაპიროზე და უაზროდ ფლანგავდა ფულს, რომ სხვებისთვის თავი მოეწონებინა. მეორე დღეს, ბანაობისას, მისი ცოლი ჩაიძირა. ამოათრიეს ნაპირზე, შეგროვდა ხალხი და ის კითხულობს: „რა ექნათ ახლა?“

„ახლა თქვენს ცოლს ხელოვნულ სუნთქვას გავუკეთებთ“, – უპასუხეს მას.

„ხელოვნურ სუნთქვას? – აღმოხდა მას, – არავითარ შემთხვევაში, გაუკეთეთ მას ბუნებრივი. მე გადავიხდი“.

რასაც უნდა აკეთებდეთ, ან არ აკეთებდეთ, რასაც უნდა ლაპარაკობდეთ, ან არ ლაპარაკობდეთ – ყველაფერი მაინც ნათელია. თქვენ გარშემო ყველგან სარკეებია. ყოველი სხვა – ეს სარკეა, ყოველი სიტუაცია – ეს სარკეა; და რას ფიქრობთ, ვის ატყუებთ? თუ ტყუილი ჩვევად გექცევით, ბოლოს და ბოლოს, თქვენ მხოლოდ საკუთარ თავს მოატყუებთ, და სხვას არავის. თქვენ ცხოვრებას ტყუილებში ფლანგავთ.

ჩუჟან-ძი ამბობს: „განმარტებები გვიჩვენებს, რომ თქვენ არ ხართ მართალი, არ ხართ გულწრფელი, თქვენ არ ხართ ნამდვილი“.

თუ უფროსი ძმა

დააბიჯებს ფეხს უმცროს ძმას,

ის ამბობს: „ბოდიში“ –

და მორჩა.

ორი ძმა... როცა ურთიერთობები გაცილებით ინტიმურია, როცა თქვენ ახლო ხართ, ის – უკვე აღარაა უცხო. მაშინ ახსნა არაა საჭირო, ძმა, უბრალოდ, ბოდიშს მოიხდის. ის იღებს დანაშაულს. „მე ვიყავი შეუგნებელი“, – ამბობს ის. ის არ აკისრებს სხვას პასუხისმგებლობას, თავად იღებს მას და მორჩა. მათ შორის ახლო ურთიერთობებია.

თუ მშობელი

დააბიჯებს ფეხს თავის შვილს,

მაშინ საერთოდ არაფერს იტყვის.

არაა საჭირო: ურთიერთობები კიდეც უფრო ინტიმურია, ახლობლური. აქ სიყვარულია, და ის იმოქმედებს. არაა საჭირო ჩანაცვლება, არანაირი ახსნა, არანაირი ბოდიში.

უდიადესი ზრდილობა

თავისუფალია ყოველგვარი ფორმალობისგან.

უმნიცვლო ქცევა არაა დამძიმებული საზრუნავით.

სრულყოფილი სიბრძნე დაუგეგმავია.

ჭეშმარიტ სიყვარულს არ სჭირდება მტკიცებულებები.

სრული გულწრფელობა გარანტიებს არ იძლევა.

მაგრამ ყველა ეს სრულყოფილება საჭიროებს ერთ რამეს – სპონტანურ შეცნობას, გაღვიძებას; წინააღმდეგ შემთხვევაში, თქვენი მოქმედება, თქვენი სახე მუდამ ყალბი იქნება, ცრუ. თქვენ შეგიძლიათ იყოთ გულწრფელი, მაგრამ თუ ამისთვის ცოტათი მაინც გაირჯებით, მაშინ ეს გულწრფელობა – უბრალო ფორმალობაა.

თქვენ შეგიძლიათ გიყვარდეთ, მაგრამ თუ თქვენი სიყვარულისთვის ძალისხმევაა საჭირო, თუ თქვენი სიყვარული იმ ტიპისაა, რომელზეც დეილ კარნეგი⁴¹ ლაპარაკობს წიგნში „როგორ მოვიპოვოთ მეგობრები და როგორ მოვახდინოთ გავლენა ადამიანებზე“, თუ ასეთი სიყვარული გაქვთ, მაშინ არ შეიძლება ის ნამდვილი იყოს. თქვენ მართავთ მას. მაშინ მეგობრობაც კი – ბიზნესია.

უფროთხილდით დეილ კარნეგებს; ეს საშიში პუბლიკაა, ისინი ანგრევენ ყველაფერს, რაც ჭეშმარიტია და ნამდვილი. ისინი გაჩვენებენ, როგორ მოიპოვოთ მეგობრები, ისინი გასწავლიან ილეთებს, ტექნიკას, ისინი თქვენ მარჯვე, მოხერხებულ ადამიანებად გაქცევენ, ისინი „ნოუ ჰაუს“⁴² გაძლევენ.

⁴¹ დეილ კარნეგი – ამერიკელი მწერალი, ფსიქოლოგი, მასწავლებელი და სოციოლოგი (1888-1955).

⁴² ნოუ ჰაუ (Know how) – იცოდე როგორ (ინგლ.).

მაგრამ სიყვარულში არაა „ნოუ ჰაუ“, არც შეიძლება იყოს. სიყვარულს არ სჭირდება წვრთნა, არც მეგობრობას – ეს ისეთი რამ არაა, რაც უნდა ისწავლოთ. შესწავლილი მეგობრობა არ იქნება მეგობრობა, ის იქნება ყველაზე ჩვეულებრივი ექსპლუატაცია – თქვენ ექსპლუატაციას უწევთ სხვას და აბრიყვებთ მას. თქვენ არ ხართ მართალი, ბუნებრივი. ეს საქმიანი ურთიერთობებია, ბიზნესია.

ამერიკაში ყველაფერი ბიზნესი გახდა, ერთიც და მეორეც – მეგობრობაც და სიყვარულიც. დეილ კარნეგის წიგნები მილიონიანი ტირაჟით გაიყიდა, ათასობით რედაქციაში, მათზე პოპულარული მხოლოდ ბიბლიაა.

ახლა არავინ იცის, როგორია – იყო სხვა, ეს უნდა ისწავლო. ადრე თუ გვიან, გამოჩნდებიან სიყვარულის კოლეჯები, პრაქტიკული გაკვეთილების კურსი, რომელსაც ალბათ ფოსტიტაც გააგზავნიან, მეცადინეობები, სადაც ისწავლით და პრაქტიკასაც გაივლით. საშიშროება ისაა, რომ თუ წარმატებას მიაღწევთ, სამუდამოდ დაიკარგებით, რადგან თქვენთვის ნამდვილი, ჭეშმარიტი არასოდეს მოხდება, კარი სამუდამოდ დაიკეტება. ერთხელ გახდეთ უნარიანი რომელიღაც კონკრეტულ საქმეში, გონება ეწინააღმდეგება ამას. „ხომ არის გაკვალებული გზა, რომელიც პირდაპირ მიზანთან მიდის – ამტკიცებს ის, – და შენ ეს კარგად იცი, მაშ, რად გინდა სხვა?“

გონება ყოველთვის წინააღმდეგობის ხაზზეა. ამიტომაც, რომ ჭკვიან ადამიანებს არ შეუძლიათ სიყვარული. ისინი იმდენად ჭკვიანები არიან, რომ იმწამსვე იწყებენ მანიპულირებას. არასოდეს იტყვიან, გულში რა აქვთ. ამბობენ იმას, რაც მიმზიდველია. ისინი შეხედავენ სხვას და ხვდებიან, რა უნდა უთხრან, რომ მათ ასიამოვნონ. ისინი გულს არ გადაგიშლიან, მაგრამ სიტუაციას ისე შემოატრიალებენ, რომ სხვა მოატყუონ.

ქმრები ატყუებენ ცოლებს, ცოლები – ქმრებს, მეგობრები – მეგობრებს... მთელი სამყარო მართლაც რომ ერთმანეთის მტრად იქცა. არსებობს მტრების ორი ტიპი: ისინი, ვისაც შეუძლია მოტყუება, და ისინი, ვისაც არ შეუძლია მოტყუება. ესაა მათ შორის ერთადერთი განსხვავება. ამის შემდეგ იმედოვნებთ, რომ თქვენს ცხოვრებაში ექსტაზი წარმოიშობა?!

ექსტაზი სწავლის შედეგად არ იბადება. ჭეშმარიტება არ შეიძლება წვრთნის შედეგი იყოს, ჭეშმარიტება ცნობიერებიდან მოდის, გამოღვიძებიდან – როცა ცნობიერი ხარო, როცა ცხოვრობო, შეგნებულად მიდიხარო გზაზე. დაინახეთ განსხვავება: იცხოვრო ცნობიერო, ნიშნავს იცხოვრო გახსნილად, დაუმაღავად, თამაშის გარეშე. იყო მგრძნობიარე, ფხიზელი – ნიშნავს იყო დაუცველი, და მიიღო ყველაფერი, რაც არ უნდა ხდებოდეს. თქვენ იღებო მას და არასდროს მიდიხარო კომპრომისზე, არასოდეს არაფერზე იყიდებო, არ უარყოფო თქვენს ცნობიერს. მაშინაც კი, თუ ამას სრულ მარტოობამდე მიჰყავხარო, იღებო ამ მარტოობას. მაგრამ თქვენ იქნებით მგრძნობიარეები, შეგნებულნი, გამოღვიძებულნი. მხოლოდ ამ სიფხიზლით, მგრძნობიარეობოთ იწყებო ნამდვილი რელიგია, ნამდვილი რელიგიურობა.

ერთ ისტორიას მოგიყვებით. ძველად მეფობდა მეფე, რომელიც ასტროლოგიც იყო. იგი ძალიან სერიოზულად იყო დაინტერესებული ვარსკვლავთმრიცხველობოთ. ერთხელაც მან გაარკვია, რომ მოსავლის საკვებად გამოყენება მომავალ წელს სახიფათო იქნებოდა და პანიკამ მოიცვა. თუ ვინმე შეჭამდა რაიმეს ამ მოსავლიდან, მაშინვე ჭკუიდან შეიშლებოდა. მეფე ძალზე დაიბნა. გამოიძახა პრემიერ-მინისტრი, თავისი მრჩეველი და კონსულტანტი. მოუყვა მათ, რაც მათ მომავალში ელოდათ: „ვარსკვლავები გარკვევოთ ამბობენ, რომ კოსმოსური სხივების ურთიერთქმედების შედეგად ამ წლის მოსავალი მომწამვლელი იქნება. ასეთი შემთხვევა იშვიათია, ათას წელიწადში ერთხელ ხდება, მაგრამ ეს ამ წელს მოხდება. ყველა, ვინც კი ამ წლის მოსავალს შეჭამს, ჭკუიდან შეიშლება“. შემდეგ თავის მრჩეველს ჰკითხა: „რა უნდა ვქნათ?“

„გასული წლის მოსავლით ყველას მომარაგება უკვე შეუძლებელია, – უპასუხა პრემიერ-მინისტრმა, – მაგრამ ერთი რამის გაკეთება შეიძლება. თქვენ და მე, ორივეს გვეყოფა დარჩენილი მოსავალი, რომელსაც ხალხს წავართმევო. ეს პრობლემა არაა, გვეყოფა“.

„ასე არ გამოვა, – გააპროტესტა მეფემ, – თუ ყველა ჩემი ქვეშევრდომი, ჩემი ხალხი ჭკუიდან შეცდება – ქალები, ნმინდანები, ბრძენები, მოსამსახურეები, მთელი ხალხი, ბავშვებიც კი – მაშინ არაფერში მჭირდება მათგან განვსხვავდებოდე. ეს სამართლიანი არ იქნებოდა. მარტო ჩემი და შენი გადარჩენით საქმე წინ ვერ წავა. მირჩენია მეც ჭკუიდან შევიშალო, როგორც ყველა დანარჩენი. მაგრამ მე სხვა წინადადება მაქვს. შუბლზე შემოიღოს ბეჭედს დაგადებ, შენ კი მე დამადე“.

„და ეს რას უშველის?“ – გაიოცა პრემიერ-მინისტრმა.

მეფემ აუხსნა: „გამიგია, რომ ეს სიბრძნის ერთ-ერთი უძველესი გასაღებია. მოდი, ვცადოთ. მას შემდეგ, რაც ყველა ჭკუიდან შეიშლება, რაც მე და შენ ჭკუიდან შევიშლებით, როგორც კი შეგხედავ შუბლზე, გამახსენდება, რომ ჭკუიდან ვარ შემოიღო; და შენც, როგორც კი ჩემს თავს შეხედავ, გაიხსენებ, რომ ჭკუიდან ხარ შემოიღო“.

პრემიერ-მინისტრი ჩაფიქრდა და იკითხა: „ეს რას მოგვცემს?“

„ბრძენი ხალხისგან გამიგია, – თქვა მეფემ, – თუ შეგიძლია გაიხსენო, რომ ჭკუიდან ხარ შემოიღო, მაშინ შემოიღო უკვე აღარ ხარო“.

შემოიღოს არ შეუძლია ახსოვდეს, რომ ის შემოიღო. უფიც ადამიანს არ შეუძლია ახსოვდეს, რომ ის უფიცია. ადამიანს, რომელიც სიზმარს ხედავს, არ შეიძლება ახსოვდეს, რომ ის სიზმარშია. თუ სიზმარში ფხიზელი ხართ, ცნობიერი და იცით, რომ სიზმარს ნახულობთ, მაშინ სიზმარი წყდება, თქვენ მაშინვე იღვიძებთ. თუ გაცნობიერებული გაქვთ თქვენი უფიცობა, მაშინ ის გაქრება. უფიც ადამიანებს ყოველთვის სჯერათ, რომ ისინი ჭკვიანები არიან, შემოიღებს კი ჰგონიათ, რომ მხოლოდ ისინი არიან ფსიქიკურად ნორმალურები. როცა ვინმე მართლა ბრძენი ხდება, ის აქამდე თავისი უფიცობის აღიარებით მიდის. ამიტომ მეფემ თქვა: „ასეც მოვიქცევით“.

არ ვიცი, რა იყო შემდეგ, ამით მთავრდება ისტორია, მაგრამ ის, უეჭველად, ღრმა აზრითაა სავსე.

როცა მთელი სამყარო შეშლილია, გადარჩენა მხოლოდ გულისხმიერებას, სიფხიზლეს შეუძლია – სხვას არაფერს. მცდელობა, ჰიმალაიზე წასვლით გაემიჯნოთ მსოფლიოს, ვერაფერს გიშველით. როცა ყველა შეშლილია, თქვენც შეიშლებით, რადგან თქვენ – ყველას ნაწილი ხართ: ეს საყოველთაო პრობლემაა.

როგორ შეძლებთ ჩამოშორდეთ სხვებს? როგორ შეძლებთ ჰიმალაიზე წასვლას? გულის სიღრმეში მაინც რჩებით მთლიანის ნაწილი. მაშინაც კი, როცა ჰიმალაიზე ცხოვრობთ, გახსოვთ მეგობრები. ისინი დაგიკაკუნებენ თქვენს სიზმრებში, თქვენ იფიქრებთ მათზე, მოგინდებათ გაიგოთ, რას ფიქრობენ თქვენზე – თქვენ დაკავშირებულები ხართ.

თქვენ არ შეგიძლიათ დატოვოთ ეს სამყარო. ამ ქვეყნის მიღმა არანაირი განზომილება არ არსებობს. სამყარო – ეს ერთი კონტინენტი. არავის შეუძლია იყოს კუნძული – კუნძულები ღრმად, ოკეანეში, მაინც შეერთებულები არიან კონტინენტთან. თქვენ გარეგნულად შეგიძლიათ ჩათვალოთ, რომ გამოყოფილი ხართ, მაგრამ განცალკევება არავის შეუძლია.

ის მეფე მართლაც ბრძენი იყო. მან თქვა: „ეს ყველაფერი არ გვიშველის, არ მინდა ვიყო განცალკევებული, მე ჩემი ხალხის ნაწილი ვიქნები. მე მათ ვეკუთვნი და აი, რას გავაკეთებ. ვეცდები მახსოვდეს, რომ შეშლილი ვარ, რადგან, მხოლოდ მაშინ, როცა საკუთარ შეშლილობას ივინყებ, მართლა ჭკუიდან ცდები. აი, რა უნდა გავაკეთოთ.“

სადაც არ უნდა იყოთ, შეახსენეთ თავს, რომ არსებობთ; იმის შეცნობა, რომ არსებობთ, უწყვეტი უნდა იყოს. არც თქვენი სახელი, არც თქვენი კასტა, არც ნაციონალობა, ეს ყველაფერი სიცარიელეა, სრულიად უსარგებლო. უბრალოდ დაიმახსოვრეთ: „მე ვარ“. ეს აუცილებლად უნდა გახსოვდეთ. ეს ისაა, რასაც ინდუსები თვითმეხსიერებას უწოდებენ, რასაც ბუდამ სწორი მეხსიერება უწოდა, გურჯიევმა თვითშეგნება დაარქვა, კრიშნამურტი კი შეცნობას, გამოღვიძებას ეძახის.

მედიტაციის ყველაზე არსებითი ნაწილი იმაში მდგომარეობს, რომ გახსოვდეთ: „მე ვარსებობ“. სეირნობისას, ჯდო-

მისას, კვებისას, ლაპარაკისას, გახსოვდეთ ეს: „მე ვარსებობ“. არასოდეს დაივიწყოთ. ძალიან ძნელი იქნება, ძალიან მძიმე. თავიდან დაგავიწყდებათ; იქნება მხოლოდ ცალკეული მომენტები, როცა თავს გასხვიოსნებულად იგრძნობთ, მერე ეს შეგრძნება გამოლევას დაიწყებს. მაგრამ არ დანალვლიანდეთ; ცალკეული გაელვებებიც კი – ესეც ბევრია. გააგრძელეთ, და როცა არ უნდა გაგახსენდეთ, კვლავ ჩაეჭიდეთ ძაფს. თუ დაგავიწყდებათ, არ ინერვიულოთ – კვლავ გაგახსენდებათ, კვლავ დაიჭერთ ძაფს – და თანდათან დავიწყების შუალედები შემცირდება, შესვენებები ნელ-ნელა ამოვარდება და წარმოშობა უწყვეტობა.

როცა თქვენი ცნობიერება უწყვეტი ხდება, გონების არსებობის აუცილებლობა აღარაა. მაშინ აღარაფერს გეგმავთ. თქვენი ცნობიერებიდან გამომდინარე მოქმედებთ, და არა თქვენი გონებიდან. მაშინ ბოდიშის მოხდის, ახსნა-განმარტების საჭიროება აღარაა. როცა ხართ ის, რაც ხართ, დასამალიც არაფერი გაქვთ. სხვა ვერაფერს გააკეთებთ. თქვენ მხოლოდ შეგიძლიათ, იყოთ იმ მდგომარეობაში, რომ შეცნობილი დაიმახსოვროთ. ამ დამახსოვრებით მოდის ჭეშმარიტი რელიგია, ჭეშმარიტი მორალი.

უდიადესი ზრდილობა

თავისუფალია ყოველგვარი ფორმალობისგან.

თუ ფორმალური არ ხართ, მაშინ არც უცხოები არიან. ბაზარში მიდიხართ თუ ადამიანებით სავსე ქუჩაში, უცხო არავინაა, გარშემო მხოლოდ მეგობრები არიან. და არა მხოლოდ მეგობრები. სინამდვილეში ყოველი მათგანი – თქვენი გაგრძელებაა. მაშინ ფორმალობა, ოფიციალურობა არაფერშია საჭირო. თუ ფეხს საკუთარ თავს დავაბიჯებ, – რაც არცთუ ისე ადვილია – მე არ დავიწყებ ბოდიშების მოხდას, არ ვეტყვი ჩემს თავს: „აქ იმდენი ხალხია!“ როცა თქვენ გაბიჯებთ ფეხზე, მე საკუთარ თავს ვაბიჯებ.

ბოლომდე გამოღვიძებულმა ადამიანმა იცის, რომ გონება ერთიანია, ცხოვრება ერთიანია, არსი, საფუძველი – ერთია. ყოველი არსება ერთიანია, მთლიანი, განუყოფელი. იქ მდგარი

აყვავებული ხე – ეს მე ვარ სხვა ფორმაში. ქვა, რომელიც იქ დევს, მიწაზე, – ისიც მე ვარ სხვა ფორმაში. ყველა ქმნილება, ყველა სულდგმული ხდება ორგანულად მთლიანი – მასში ცხოვრება მიედინება მექანიკური ფუნქციონირების ნაცვლად. მექანიკური ერთიანობა – ეს სხვაა: ის მკვდარია.

ავტომობილი – ეს მექანიკური ერთიანობაა, მასში არაა სიცოცხლე, ამიტომაც შეგიძლიათ ერთი ნაწილი მეორით შეცვალოთ. ყველა ნაწილი, ყველა დეტალი შეგიძლიათ შეცვალოთ. არის კი საშუალება შეცვალოთ ადამიანი? შეუძლებელია. როცა ადამიანი კვდება, ქრება უნიკალური ფენომენი; ქრება სრულიად, თქვენ არ შეგიძლიათ ის შეცვალოთ. როცა ქმარი ან ცოლი გიკვდებათ, როგორ შეცვლით მათ? შეიძლება სხვა ცოლი მოიყვანოთ, მაგრამ ის სხვა იქნება, და არა ისეთი, როგორიც პირველი იყო. და პირველზე მოგონება ყოველთვის თქვენთან რჩება; პირველს ვერ დაივიწყებთ, ის მუდამ თქვენთან ახლოს იქნება. ის შეიძლება აჩრდილი გახდეს, მაგრამ აჩრდილის სიყვარულიც საკმაოდ რეალურია, მნიშვნელოვანია თქვენთვის.

თქვენ არ შეგიძლიათ შეცვალოთ ადამიანი, ამის გაკეთება შეუძლებელია. თუ ეს მექანიკური ერთიანობაა, თუ ცოლები – შესაცვლელი ნაწილებია, შეგიძლიათ სათადარიგო ცოლიც კი გაყავდეთ. შეგიძლიათ საკუჭნაოში შეინახოთ და, როცა ცოლი მოგიკვდებათ, შეცვალოთ იგი!

ასეც ხდება დასავლეთში. იქ დაიწყეს მექანიზმების დონეზე აზროვნება. ახლა ამბობენ, რომ არაფერია პრობლემა – თუ ერთი ცოლი მოკვდება, მეორე მოგყავთ... ამრიგად, დაქორწინება დასავლეთში – მექანიკური ერთიანობაა, ამის წყალობით განქორწინება შესაძლებელია. აღმოსავლეთი უარყოფს განქორწინებას, რადგან დაქორწინება – ეს ორგანული ერთიანობაა. როგორ შეგიძლიათ შეცვალოთ ცოცხალი ადამიანი? ის არასოდეს განმეორდება, თუკი ეს ადამიანი საბოლოოდ გაქრა.

სიცოცხლე – ეს ორგანული ერთიანობაა. თქვენ არ შეგიძლიათ შეცვალოთ მცენარე, რადგან ყოველი მცენარე უნიკალურია, არ შეგიძლიათ მოძებნოთ ზუსტად ისეთივე,

ეს შეუძლებელია. სიცოცხლე უნიკალურ თვისებებს ფლობს. პატარა კენჭიც კი უნიკალურია – შეგიძლიათ მთელი ქვეყანა შემოიაროთ, მაგრამ ზუსტად ასეთს ვერ მიაკვლევთ. რით შეგიძლიათ ის შეცვალოთ? ამით განსხვავდება ორგანული ერთიანობა მექანიკურისგან. მექანიკური ერთიანობა ნაწილებისგან შედგება. ნაწილები შეიძლება შეიცვალოს, ისინი უნიკალურები არ არიან. ორგანული ერთიანობა შედგება მათი მთლიანობისგან და არა ნაწილებისგან. ნაწილები – სინამდვილეში ნაწილები არაა, ისინი განუყოფელი არიან მთლიანისგან – ისინი ერთიანნი არიან მასთან, ისინი უნიკალურები არიან, მათი შეცვლა შეუძლებელია.

როცა მგრძნობიარენი ხდებით თქვენი შინაგანი სინათლის, ღრმა არსის მიმართ, უცბად გეუფლებათ შეგრძნება, რომ კუნძული კი არ ხართ, არამედ – ფართო, უსასრულო კონტინენტი. არ არსებობს საზღვრები, რომელიც გამოგყოფთ მისგან. ყველა საზღვარი ყალბია, ისინი – ფანტაზიის ნაყოფია. ყველა ეს საზღვარი – თქვენს გონებაშია: არსებობა, რეალობა – უსაზღვროა.

მაშინ ვის შეუძლია იყოს უცხო, ვის შეუძლია იყოს სხვა? როცა თქვენ აბიჯებთ ვიღაცას, ისიც თქვენ ხართ, თქვენ დაიბიჯებთ საკუთარ ფეხზე. ბოდიში საჭირო არაა, არც ახსნაა საჭირო. აღარავინაა, მხოლოდ თქვენ ხართ. მაშინ თქვენი ცხოვრება ხდება ნამდვილი, ჭეშმარიტი, სპონტანური. მაშინ ის არაა ფორმალური, მაშინ არ შემოიფარგლებით არანაირი ჩარჩოებით. თქვენ საბოლოოდ მიხვედით შეცნობამდე, უმაღლეს კანონამდე. უკვე აღარაა საჭირო არანაირი წესები. თვითონ გახდით კანონი – წესების დამახსოვრება აღარაფერში გჭირდებათ.

უდიადესი ზრდილობა

თავისუფალია ყოველგვარი ფორმალობისგან.

დაჰკვირვებიხართ ზრდილობიან ადამიანებს? მათსავეთ ეგოისტი ძნელად მოიძებნება. დააკვირდით მის შესახედაობას, საუბარს, დგომას, სიარულის მანერას. ის გარეგნულად ზრდილობიანი და წესიერი ადამიანის შთაბეჭდილებას ტოვებს, მაგრამ შიგნიდან ეგოიზში მართავს.

შეხედეთ ეგრეთ წოდებულ „მოკრძალებულ ადამიანებს“. ისინი ამტკიცებენ, რომ – არაფერს წარმოადგენენ, მაგრამ როცა ამას ამბობენ, ჩახედეთ თვალებში – იქ მტკიცე ეგოს აღმოაჩენთ. ეს ძალიან ეშმაკი ეგოა, რადგან, როცა ამტკიცებთ: „მე ვილაღ ვარ“, – მაშინ ყველა თქვენ წინააღმდეგ იქნება, და ყველა ეცდება, რომ ადგილი მიგიჩინოთ. თუ ამბობთ: „მე არავინ ვარ“ – მაშინ ყველა თქვენ მხარესაა, არავინ გადაგელობათ.

ზრდილობიანი ადამიანები ძალიან ჭკვიანები და ეშმაკები არიან. მათ იციან, რა თქვან, რა გააკეთონ, და ამის ნყალობით მათ შეუძლიათ ექსპლუატაცია გაგინიონ. თუ განაცხადებთ: „მე ვილაღ ვარ,“ – მაშინ ეს ნებისმიერ ადამიანში პროტესტის გრძნობას იწვევს. ასე წარმოიშობა კონფლიქტი, რადგან თითოეულს ესმის, რომ ამის მთქმელი ეგოისტია. ასეთ შემთხვევაში ადამიანების ექსპლუატაცია ადვილი არ იქნება, რადგან ყველა თქვენს წინააღმდეგ იქნება განწყობილი. მაგრამ, თუ თქვენ ამბობთ: „მე არავინ ვარ, მე მხოლოდ მტვერი ვარ თქვენ ფეხქვეშ“. – მაშინ კარები იღება და თქვენ შეგიძლიათ ექსპლუატაცია. მთელი ეტიკეტი, კულტურა, ზრდილობა, კარგი ტონის ყველა წესი – ეს ეშმაკობის ხელოვნების ნაირსახეობაა, თქვენ კი ექსპლუატაციით ხართ დაკავებული.

უდიადესი ზრდილობა

თავისუფალია ყოველგვარი ფორმალობისგან.

ერთხელ კონფუციის⁴³ მოუწია ჩჟუან-ძის ოსტატის, ლაო-ძის ნახვა. კონფუცი კი ზრდილობის განსახიერება იყო. ის იყო მსოფლიოში უდიდესი ფორმალისტი. სამყაროს არასდროს ჰყოლია ასეთი დიდი ფორმალისტი. კონფუცი მანერების, ოფიციალურობის, კულტურისა და ეტიკეტის განსახიერება იყო. ის მივიდა ლაო-ძის სანახავად, რომელიც მისგან სრულიად განსხვავდებოდა.

კონფუცი ძალიან მოხუცი იყო. ლაო-ძი მასზე ოდნავ ახალგაზრდა იქნებოდა. ფორმალობა, ზრდილობა იმაში მდგომა-

⁴³ კონფუცი – ძველი ჩინელი მოაზროვნე და ფილოსოფოსი (დაახლ. ძვ. წ. 551-479).

რეობდა, რომ კონფუციუსის შესვლისას ლაო-ძი უნდა ამდგარიყო, რათა მას შეჰგებებოდა. მაგრამ ის არ ამდგარა. კონფუციუსის არ სჯეროდა, რომ ასეთი დიდი ოსტატი, მთელ ქვეყანაში ცნობილი თავისი მოკრძალებით, შეიძლებოდა ასეთი უზრდელი ყოფილიყო. თავი ვერ შეიკავა, ეს რომ არ აღენიშნა.

„ასე არ შეიძლება, – მაშინვე აღმოხდა მას, – მე შენზე უფროსი ვარ“.

ლაო-ძიმ ხმამაღლა გადაიხარხარა და უთხრა: „ჩემზე ხნიერი არავინაა. მე მანამდე ვარსებობდი, ვიდრე რამე წარმოიშობოდა. კონფუცი, ჩვენ ერთი ასაკის ვართ, ამ სამყაროში ყველაფერი ერთი და იმავე ასაკისაა. ჩვენ მარადიულად ვარსებობთ, ასე რომ, ნუ ათრევ ხანდაზმულობის ტვირთს, დაჯექი“.

კონფუცი რამდენიმე კითხვის დასმას აპირებდა. „როგორ უნდა მოიქცეს რელიგიური ადამიანი?“ – ჰკითხა მან.

„როცა ჩნდება „როგორ“, რელიგია აღარ არსებობს, – უპასუხა ლაო-ძიმ, – „როგორ“ – ეს არაა კითხვა რელიგიური ადამიანისთვის. ეს „როგორ“ არ მიანიშნებს იმას, რომ შენ მორწმუნე ხარ. ეს იმას ნიშნავს, რომ გინდა მორწმუნედ გამოიყურებოდე – აი, ამიტომ მეკითხები „როგორ““.

განა შეყვარებული კითხულობს, როგორ უყვარდეს? მას უყვარს! და მართლაც, მხოლოდ გარკვეული დროის შემდეგ ხვდები, რომ შეყვარებული ხარ. ისეც ხდება, რომ როცა სიყვარული მიდის, ადამიანი მაშინ აცნობიერებს, რომ მას უყვარდა. მოსიყვარულეს უბრალოდ უყვარს. ასე გამოდის. ეს თავისთავად ხდება და არა წინასწარგანზრახულად.“

რაც არ უნდა ეკითხა კონფუციუსი, ლაო-ძი ამგვარადვე პასუხობდა, და კონფუცი ძლიერმა შოთოვამ მოიცვა: „ეს ადამიანი საშიშია!“

როცა ის დაბრუნდა, მოწაფეებმა ჰკითხეს: „აბა, როგორი ადამიანია ლაო-ძი?“

„არ მიუახლოვდეთ მას, – უთხრა კონფუციმ. – შესაძლოა გინახავთ საშიში გველები, მაგრამ ამ ადამიანთან მათი შედარებაც კი შეუძლებელია. ალბათ, გსმენიათ სასტიკ ლომებზე, ისინიც არაფერია მასთან შედარებით. ეს ადამიანი დრაკონს

ჰგავს, რომელიც დედამინაზე სეირნობს, შეუძლია ზღვაში იცუროს, შეუძლია ცის კიდესაც კი მისწვდეს – ძალიან საშიშია. ის ჩვენთვის არაა, პატარა ადამიანებისთვის, ჩვენ ძალიან პატარები ვართ. ის საშიშია, უსაზღვრო, როგორც უფსკრული. არ მიხვიდეთ მასთან, თორემ თავბრუ დაგეხვევათ და შეიძლება ჩაიჩეხოთ მასში. მეც კი ვიგრძენი თავბრუსხვევა. და მაინც ვერ გავიგე, რას ლაპარაკობდა, ის ადამიანის გონებისთვის მიუწვდომელია“.

დიახ, თუ თქვენ ეცდებით მას ფორმალურად შეხედოთ, მაშინ არაფერი რჩება, იმის გარდა, რომ ლაო-ძი ადამიანის გონების მიღმა აღმოჩნდეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ის უბრალოა. მაგრამ კონფუციუსისთვის რთული, თითქმის შეუძლებელი აღმოჩნდა მისი გაგება. რადგან ის სამყაროს ფორმებით აღიქვამს, ლაო-ძის კი არა აქვს არც ფორმა, არც ფორმალობა. უსახელოა, ფორმალობის გარეშე, ის მარდიულობაში ცხოვრობს.

უდიადესი ზრდილობა

თავისუფალია ყოველგვარი ფორმალობისგან.

ლაო-ძი ზის, კონფუცი ელოდება, რომ ის ადგება. სინამდვილეში, რომელი უფრო ზრდილობიანია? კონფუციუსის თვითდაჯერებულობა იმაშია, რომ ლაო-ძი ადგება და მიიღებს მას, რადგან კონფუცი უფროსია, – ეს მხოლოდ ეგოიზმის გამოვლინებაა. ახლა ეგოიზმმა მიიღო ხანდაზმულობის, უფროსობის ფორმა.

მაგრამ კონფუციუსს არ შეეძლო ლაო-ძისთვის თვალელებში ჩაეხედა, ლაო-ძი კი მართალი იყო. „ჩვენ ერთი ასაკის ვართ, – ამბობდა ის, – სინამდვილეში ჩვენ – ეს ერთი და იგივეა. იგივე ცხოვრება, რაც შენში ჩქეფს, ჩქეფს ჩემშიც. შენ არ ხარ ჩემ ზევით, არც მე ვარ შენ ზევით. კითხვა, რომელია მაღლა და რომელი არა, უბრალოდ, არ არსებობს, ისევე, როგორც არ არსებობს კითხვა იმაზე, რომელია ჩვენ შორის მოხუცი. არაა ასეთი პრობლემა, ჩვენ ერთნი ვართ“.

კონფუციუსს რომ შეეძლებოდა ლაო-ძისთვის თვალელებში ჩაეხედა, დაინახავდა, რომ მისი თვალეები ლუთაებრივი იყო. მაგრამ

ადამიანი, რომლის თვალებიც მხოლოდ კანონებით, წესებით, დებულებებით, ფორმალობითაა სავსე – პრაქტიკულად ბრმაა, მას არ შეუძლია დანახვა.

უმნიკვლო ქცევა არაა დამძიმებული საზრუნავით.

თქვენ კარგად, გონივრულად იქცევით, რადგან პასუხისმგებლობა გაკისრიათ. თქვენ სწორად იქცევით, გააზრებულად, რადგან ბევრი საზრუნავი გაქვთ.

ამას წინათ ჩემთან მოვიდა ადამიანი: „მინდა გავეცალო ამ ყველაფერს, – მითხრა მან, – მინდა გავხდე სანიასინი, მაგრამ ოჯახი მყავს. შვილები კოლეჯში სწავლობენ. უდიდესი პასუხისმგებლობა მაკისრია“.

ის განწირულია. მას აკისრია პასუხისმგებლობა, რომელიც უნდა შეასრულოს, მაგრამ სიყვარული არ აქვს. მოვალეობა – ეს ზრუნვაა, ტვირთია. ის აზროვნებს იმის მიხედვით, რაც გასაკეთებელია, რადგან ამას ელოდებიან მისგან: „რას იტყვის ხალხი, თუ მივატოვე?“ ვინ ფიქრობს იმაზე, რას იტყვის ხალხი? ეგო. აქედან: „რას იტყვის ხალხი? ჯერ ნება მომეცით, ჩემი მოვალეობები შევასრულო“.

არასდროს ვურჩევ ვინმეს რაიმე მიატოვოს, რაიმე უარყოს, მაგრამ ვფიქრობ, რომ არ ღირს ურთიერთობები მოვალეობის გამო შევინარჩუნოთ – რადგან მაშინ ეს ურთიერთობა საშინელი იქნება. ურთიერთობის შენარჩუნება მხოლოდ სიყვარულის გამო ღირს. მაშინ ეს ადამიანი არ იტყოდა: „დიდი პასუხისმგებლობა მანევს, რომელიც უნდა შევასრულო“. ის იტყოდა: „არ შემიძლია ახლავე მოვიდე, ბავშვები მეზრდება, მე მიყვარს ისინი, ბედნიერი ვარ, რომ მათზე ვზრუნავ“.

მაშინ ეს იქნებოდა ბედნიერება. ახლა კი ბედნიერება არაა, ახლა – ტვირთია. როცა თქვენ ატარებთ თქვენს ჯვარს, როცა სიყვარულსაც ტვირთად აქცევთ, ბედნიერი ვერ იქნებით.

თუ სიყვარულს ტვირთად გადააქცევთ, მაშინ მედიტაციაც მოვალეობად იქცევა, ის დაგტანჯავთ. „ყველაფერი ამ გურუს ბრალია, ამ ოსტატის, – განაცხადებთ მაშინ, – მის ანკესს წამოვეგე და დროს მედიტაციებზე ვკარგავ“. მედიტაცია არ წამოვა თქვენგან, თქვენი მთლიანობისგან, ის არ იქნება სისასვე.

რაზე უნდა იდარდოთ? თუ არსებობს სიყვარული, მაშინ სადაც არ უნდა იყოთ, ტვირთი არაა – თქვენ არაფერი გამძიმებთ. თუ გიყვართ თქვენი პატარები, მაშინაც კი როცა მათ ტოვებთ, ისინი გაგიგებენ. თუ თქვენი პატარები არ გიყვართ, მაგრამ მათ ემსახურებით, ისინი მაინც გაიგებენ. და მათ ეცოდინებათ, რომ ეს ყველაფერი – სიყალბეა.

სწორედ ეს ხდება ახლა. ადამიანები მოდიან, რომ მნახონ. მათ პრეტენზიები აქვთ: „მთელი ცხოვრება ვშრომობდი, მადლობელი კი არავინაა“. როგორ შეიძლება იყოს ვინმე თქვენი მადლობელი? თქვენ ხომ ტვირთივით მიათრევდით მათ. პატარა ბავშვებსაც კი კარგად ესმით, როდის მოქმედებთ სიყვარულით და როდის ასრულებთ მოვალეობას. მოვალეობა საზიზღრობაა. მოვალეობა იძულებითია. ის მძიმე ტვირთის, შფოთვის მაჩვენებელია; მაგრამ არ შეუძლია იყოს თქვენი სპონტანურობის გამოვლინება.

ჩუჟან-ძი ამბობს:

უმნიკვლო ქცევა არაა დამძიმებული საზრუნავით.

თუ ყველაფერი გაკეთებულია მხოლოდ სიყვარულით – თქვენ იმიტომ კი არ ხართ პატიოსანი, რომ პატიოსნება სარფიანია, არა, ასეთი იმიტომ ხართ, რომ პატიოსნება მშვენიერია.

ბიზნესმენები პატიოსნები არიან, თუ პატიოსნებას შემოსავალი მოაქვს მათთვის. ისინი ასეც ამბობენ: „პატიოსნება – საუკეთესო პოლიტიკაა“. როგორ შეიძლება დაანგროო ისეთი მშვენიერი რამ, როგორიც პატიოსნებაა, და გადააქციო საუკეთესო პოლიტიკად! პოლიტიკა – ეს პოლიტიკაა, პატიოსნება – ეს რელიგიაა.

ერთი კაცი სიკვდილის პირას იყო. დაუძახა თავის ვაჟს და უთხრა: „უნდა გაგიმზილო ჩემი საიდუმლო, რადგან სიკვდილი ახლოსაა. მუდამ გახსოვდეს ორი რამ – მათი წყალობით მივალწიე წარმატებას. პირველი, როცა ვინმეს რამეს შეჰპირდები, სიტყვა შეასრულე. რადაც არ უნდა დაგიჯდეს, იყავი პატიოსანი და დანაპირები შეასრულე. ეს იყო ჩემი პრინციპი, ჩემი ყველა საქმე ამაზე დავაფუძნე და ამიტომ მივალწიე წარმატებას. მეორე – არასოდეს არავის არაფერს შეჰპირდე“.

საქმიანი ადამიანისთვის რელიგია ცი პოლიტიკაა, ასევე პოლიტიკისთვის რელიგია – პოლიტიკაა. ყველაფერი პოლიტიკაა, სიყვარულიც კი პოლიტიკაა. მეფეები და დედოფლები არასდროს ქორწინდებოდნენ უბრალო, ჩვეულებრივ ადამიანებზე. რატომ? ეს მათი პოლიტიკის ნაწილი იყო. მეფეები ქორწინდებოდნენ სამეფო სისხლის მქონე პრინცესებზე. მათი მიზანი იყო, სახელმწიფოს საქმეები უკეთესად წასულიყო. ორი სახელმწიფო მოყვრდება, ისინი მეგობრულად არიან განწყობილი და მტრობას ადგილი აღარ იქნება. ასე, რომ ვინ მოიყვანა ცოლი და ვინ გათხოვდა?

ძველად ინდოეთში მეფეს შეეძლო ბევრი ცოლი ჰყოლოდა, ასობით, ათასობით. ეს პოლიტიკის ნაწილი იყო: ყველა იმ ადამიანის ქალიშვილის ცოლად მოყვანით, ვისაც ოდნავი ძალაუფლება ჰქონდა, მას საშუალება ეძლეოდა თავისი სამეფო გაეფართოებინა და გაემყარებინა. ისინი, ვის ქალიშვილებზეც იქორწინეთ, თქვენი მეგობრები ხდებიან, და თქვენს დახმარებას იწყებენ.

ბუდას დროს ინდოეთში ორი ათასი სახელმწიფო იყო. ყველაზე იბლიან მეფედ ის ითვლებოდა, ვისაც ორი ათასი ცოლი ჰყავდა. თითო სახელმწიფოდან თითო ცოლი. მას შეეძლო მშვიდობიანად ეცხოვრა, რადგან მტრები არ ჰყავდა. ასე მთელი ქვეყანა ოჯახს ემსგავსებოდა. მაგრამ ამგვარ ინტერესებს შორის, როგორ იარსებებს სიყვარული? სიყვარული არასდროს ფიქრობს შედეგებზე. ის თვითკმარია.

უმნიკვლო ქცევა არაა დამძიმებული საზრუნავით.

სრულყოფილი სიბრძნე დაუგეგმავია.

ბრძენი შემთხვევიდან შემთხვევამდე ცხოვრობს. არასდროს გეგმავს. გეგმებს მხოლოდ გაუნათლებელი ადამიანები ადგენენ. გაუნათლებლებმა კი რა უნდა დაგეგმონ? ისინი გეგმვენ თავიანთი უვიცობიდან გამომდინარე. თუმცა დაგეგმვის გარეშე ისინი უკეთესები იქნებოდნენ, რადგან უვიცობიდან მხოლოდ უვიცობა იბადება. დაბნეულობიდან, არეულობიდან მხოლოდ უფრო დიდი არეულობა იბადება.

ბრძენი შემთხვევიდან შემთხვევამდე ცხოვრობს, მას გეგმები არა აქვს. მისი ცხოვრება, უბრალოდ, თავისუფალია, როგორც ცაზე მოცურავე ღრუბელი, რომელიც არანაირი მიზნისკენ არ ისწრაფვის. არ აქვს მომავლისთვის გეგმები, მისი ცხოვრება განერილი არაა, ის მოძრაობს რუკის გარეშე. რადგან ჭეშმარიტება არაა მიზანი, ჭეშმარიტება – მოძრაობის სილამაზეა. ჭეშმარიტება არაა მიღწევა, ჭეშმარიტება – მოგზაურობაა. გახსოვდეთ, ჭეშმარიტი მხოლოდ მოგზაურობაა, თავად ხეტიალი. ის ისეთი მშვენიერია, რატომ უნდა ვიდარდოთ მიზანზე? თუ ძალიან ნუხხართ მიზანზე, დაკარგავთ მოგზაურობას. არადა, ეს მოგზაურობაა თავად ცხოვრება – მიზანი შეიძლება მხოლოდ სიკვდილი იყოს.

ეს მოგზაურობაა თავად ცხოვრება, ეს მოგზაურობა კი უსასრულოა. თავიდანვე იყავით გზაში, მოძრაობაში – თუ რაიმე დასაწყისი იყო. მათ, ვინც იციან, ამბობენ, რომ დასაწყისი საერთოდ არ არსებობს. ასე რომ, თქვენ ხართ გზაში, რომელსაც დასაწყისი არ აქვს. და იქნებით გზაში, რომელსაც დასასრულიც არ ექნება – მაგრამ თუ მიზანსწრაფული ხართ, მაშინ ამ გზას, ამ მოძრაობას კარგავთ. ამქვეყნად ყველაფერი მოგზაურობაა, ბილიკია, დაუსრულებელი ბილიკი, რომელიც არ იწყება და არ მთავრდება. სინამდვილეში, მიზანი არ არსებობს – მიზანი ეშმაკი გონებისგანაა მოგონილი. საით მოძრაობს მთელი მისი არსება, მისი ქმნილება? საით? არსაით არ მიემართება. ის უბრალოდ ხდება და ეს მოძრაობა ძალიან მშვენიერია. ზუსტად ამიტომ, არსებობა არაა ტვირთი. არაა გეგმა, მიზანი, განზრახვა. ეს არაა ბიზნესი, ეს თამაშია. ყოველი მომენტი თავისთავად – მიზანია.

სრულყოფილი სიბრძნე დაუგეგმავია.

ჭეშმარიტ სიყვარულს არ სჭირდება მტკიცებულებები.

დამტკიცება მაშინ გჭირდებათ, როცა სიყვარული არ არსებობს. რაც უფრო ნაკლებად გიყვართ, მით უფრო ამტკიცებთ, დემონსტრირებას აკეთებთ – როცა ის არის, არანაირი მტკიცებულება არაა საჭირო. როცა არ უნდა მოვიდეს ქმარი სახლში საჩუქრით, ცოლი დარწმუნებული იქნება, რომ რაღაც

ისე არაა. მან ალბათ საზღვრები გადალახა. ის, ალბათ, სხვას ხვდებოდა. ახლა კი ეს – ბოდიში, თავისებური თავის მართლებათაა. მაშინ, როდესაც სიყვარული ისეთი საჩუქარია, რომ სხვა არაფერია საჭირო. სიყვარული არ გამოორიცხავს საჩუქრებს, არა, მაგრამ ის თავისთავად – ყველაზე დიდი საჩუქარია. სხვა რა შეიძლება აჩუქოთ? რა შეიძლება იყოს ამაზე მეტი?

როგორც კი ქმარი იგრძნობს, რომ სახლში რაღაც ისე არაა და ცოლი რაღაცას ხვდება, მაშინვე ამის გამოსწორება უნევს. ყველაფერი ისევ თავის ადგილზე უნდა დალაგდეს, განონანსორდეს. აქ წარმოიშობა პრობლემა – ქალებს ისეთი ინტუიცია აქვთ, რომ ყველაფერს სწრაფად ხვდებიან. თქვენი საჩუქრით მათ ვერ მოატყუებთ. ეს შეუძლებელია. ქალები კვლავ თავიანთი ინტუიციით, თავიანთი ალოგიკური გონებით ცხოვრობენ. ისინი მაშინვე ხვდებიან, რომ რაღაც ისე არაა, – მაშ, რა საჭიროა უცბად ეს საჩუქარი?

როცა იწყებთ მტკიცებას, დემონსტრირებას – თქვენ ამით თქვენს შინაგან სიღარიბეს ამტკიცებთ. თუ თქვენ სანიასინის დემონსტრირებას ახდენთ, თქვენ არ ხართ სანიასინი. თუ თქვენი მედიტაცია მტკიცებულებად გადაიქცევა, მაშინ თქვენ არ მედიტირებთ, რადგან ნამდვილი, ჭეშმარიტი მედიტაცია იმდენ სხივს უშვებს, რომ მისი დემონსტრირება ან მტკიცება აღარაა საჭირო. როცა სახლი განათებულია, როცა ყველა ფანჯარაში სინათლეა, არ დაინყებთ მეზობლებში სირბილს და ლაპარაკს: „შეხედეთ, სახლში ლამაზი მაქვს“. ეს ისედაც ჩანს. მაგრამ, როცა თქვენი სახლი ჩაბნელებულია, მაშინ ცდილობთ დაარწმუნოთ მეზობლები, რომ იქ სინათლეა. მათი დარწმუნებით საკუთარი თავის დაჯერებას ცდილობთ. ესაა მიზეზი, რის გამოც რაღაცის დამტკიცება გინდათ. თუ სხვა რაღაცაში დარწმუნებულია, მისი და სხვების დარწმუნება – გეხმარებათ თავადაც დარწმუნდეთ ამაში.

გამიგია, რომ მოლა ნასრედინს ლამაზი სახლი ჰქონდა, მაგრამ მალე მოსწყინდა, ისევე როგორც ნებისმიერს სწყინდება ხოლმე საკუთარი სახლი. ლამაზია ის თუ არა, მნიშვნელობა არ აქვს. ყოველდღე ერთსა და იმავე სახლში ცხოვრება

მოსანყენია. ის სახლი ლამაზი იყო. დიდი ბალით, რამდენიმე აკრი მწვანე ველით, საცურაო აუზით – მოკლედ, ყველაფრით, რაც უნდოდა. მაგრამ მას მოსწყინდა. გამოიძახა უძრავი ქონების აგენტი და განუცხადა: „მინდა გავყიდო, ყელში მაქვს ამოსული, ეს სახლი ჩემთვის ჯოჯოხეთად გადაიქცა“.

მეორე დღეს, დილის გაზეთებში გამოჩნდა განცხადება: აგენტმა ყველაფერი ლამაზად აღწერა. მოლა ნასრედინმა ნაიკითხა, შემდეგ კი კვლავ თავიდან კითხულობდა და კითხულობდა... ბოლოს და ბოლოს, ისე დაიჯერა, რომ დაურეკა აგენტს: „ყველაფერი შეიცვალა, გადავიფიქრე მისი გაყიდვა. თქვენმა განცხადებამ დამარწმუნა, მივხვდი, რომ მთელი ჩემი ცხოვრების განმავლობაში ზუსტად ასეთ სახლს ვეძებდი“.

თუ სხვებს თქვენს სიყვარულში დაარწმუნებთ, მაშინ შეძლებთ, თავადაც დაიჯეროთ ის. მაგრამ თუ გიყვართ, არცაა საჭირო დამტკიცება, ეს ისედაც იცით!

თუ ბრძენი ხართ, ამის დამტკიცება არაფერში გჭირდებათ. მაგრამ, როცა მხოლოდ ერუდიცია გაქვთ, მის დემონსტრირებას ახდენთ, უმტკიცებთ სხვებს. მათ არწმუნებთ, და როცა ისინი რწმუნდებიან თქვენს სიბრძნეში, მათი შემხედვარე თქვენც იჯერებთ, რომ ბრძენი ხართ. როცა სიბრძნეს ფლობთ, მაშინ არაა საჭირო სხვების დარწმუნება. მაშინაც კი, როცა ამის არავის სჯერა, მაინც იცით ამის შესახებ, დარწმუნებული ხართ ამაში, რადგან თქვენ, თავისთავად – საკმარისი მტკიცებულება ხართ.

სრული გულწრფელობა გარანტიებს არ იძლევა.

ყველა გარანტია საჭიროა მხოლოდ არაგულწრფელობის, ფარისევლობის გამო. თქვენ იძლევიტ გარანტიას, ჰპირდებით, ლაპარაკობთ: „გარანტიას გაძლევ, რომ ამას გავაკეთებ“. იმ მომენტში, როცა გარანტიას იძლევიტ, სწორედ იმნამს, ფარისევლობა წარმოიშობა.

სრული გულწრფელობა, სრული გულახდილობა არ იძლევა გარანტიებს; რადგან სრულყოფილი გულწრფელობა – იმდენად ცხადია, გაცნობიერებულია ყველაფერში! ჯერ ერთი, მომავალი გაურკვეველია. როგორ შეგიძლიათ რამის გარანტია

მისცეთ? ცხოვრება ყოველ წამს იცვლება, როგორ შეგიძლიათ დაჰპირდეთ? ყველა გარანტია, ყველა დაპირება შეიძლება მისცეთ მხოლოდ იმ წამს, მაგრამ არა მომდევნოში. შემდეგი მომენტისთვის არაფრის დაპირება არ შეგიძლიათ. დაცდა მოგინევთ.

თუ ნამდვილად გულწრფელად გიყვართ ქალი, მაშინ არ შეგიძლიათ შეჰპირდეთ: „მე შენ მთელი ცხოვრება მეყვარები“. თუ ასე ამბობთ, ტყუით. ეს დაპირება ყალბია. მაგრამ თუ გიყვართ, თქვენი სიყვარული საკმარისია. ქალი არ ითხოვს მთელ თქვენს ცხოვრებას. სიყვარულით შეპყრობის წამი იმდენად სრულყოფილი იქნება, იმდენად მრავლისმომცველი, რომ ის ერთი მომენტიც საკმარისია მთელი ცხოვრებისთვის. სიყვარულის ერთადერთი მომენტი – ეს მთელი უსასრულობაა. ის პირობის დადებას არ მოგთხოვს. მაგრამ ახლა გთხოვს, რადგან ახლა სიყვარული არაა. ამიტომ გეკითხება ის: „შენ მაძლევ გარანტიას? მპირდები, რომ მუდამ გეყვარები?“

ამ მომენტში არანაირი სიყვარული არაა, ამიტომაც ითხოვს გარანტიას. ანმყოშიც კი არაა სიყვარული, თქვენ კი გარანტიას აძლევთ მომავალში – რადგან, სწორედ ამ დაპირებებით შეგიძლიათ მოატყუოთ იმ მომენტში. შეგიძლიათ დახატოთ მომავლის ლამაზი სურათი, რათა ანმყოს უქმური სურათი შეაფერადოთ. „რა თქმა უნდა, მუდამ მეყვარები, – ამბობთ თქვენ, – სიკვდილიც კი ვერ გაგვყრის“. რა სისულელეა! რა ფარისევლობაა! როგორ შეგიძლიათ ასეთი რამ ილაპარაკოთ?

თქვენ შეგიძლიათ ასე მოიქცეთ და ასეც იქცევით, რადგან არ გაქვთ გაცნობიერებული, რას ლაპარაკობთ. შემდეგი ნაბიჯი უცნობია, არავინ იცის, სად მიგიყვანთ ის. არავინ იცის, რა მოხდება მომავალში. არავის შეუძლია ამის ცოდნა.

მოულოდნელობა – ეს მომავალი თამაშის ნაწილია, მომავლის თამაშების, ჩანაფიქრის ნაწილი. როგორ შეგიძლიათ რალაციის დაპირება? ყველაზე დიდი, შეგიძლიათ თქვათ: „მიყვარხარ ამ წამს და ამ წამს ვგრძნობ – ეს შეგრძნება ის წამია – როცა სიკვდილიც ვერ დაგვაშორებს. მაგრამ ეს შეგრძნება – ამ წამშია. ეს არაა გარანტია. ამ წამს მე ვგრძნობ, და ასეც ვამბობ,

რომ ყოველთვის, ყოველთვის მეყვარები. მაგრამ ეს შეგრძნება ამ მომენტისაა, ეს არაა გარანტია. რა გველოდება მომავალში, არავინ იცის. ჩვენ არასდროს ვიცოდით ამ მომენტის შესახებ, მაშინ როგორ შეგვიძლია ვიცოდეთ სხვა, მომავალი მომენტების შესახებ? მოგვიწევს მოცდა. მოგვიწევს ვილოცოთ, რომ ყველაფერი ასე იყოს, რომ მიყვარდე ყოველთვის, ყოველთვის. მაგრამ ეს არაა გარანტია“.

სრული გულწრფელობა გარანტიებს არ იძლევა. ის იმდენად მართალია, რომ არ შეუძლია დაპირება: ის იძლევა იმას, რაც შეუძლია მოგცეთ, აქ და ახლა. სრული გულწრფელობის ადგილი ანმყოშია, მას მომავალზე წარმოდგენა არ აქვს.

გონება მომავლისკენ მიისწრაფვის; არსებობა, ცხოვრება – არის ახლა და აქ. სრული გულწრფელობა, სრული გულღიაობა ეკუთვნის ცხოვრებას, ადამიანს და არა გონებას. სიყვარული, ჭეშმარიტება, მედიტაცია, გულწრფელობა, უბრალოება, უმანკოება – ყველაფერი ეკუთვნის ცხოვრებას. სხვა, საპირისპირო – განეკუთვნება გონებას, და ეს საპირისპირო რომ დაფაროს, გონება იგონებს სიცრუეს, სიყალბეს: ყალბი გულწრფელობა, რომელიც გარანტიას, დაპირებას იძლევა, ყალბი სიყვარული, რომელიც – მხოლოდ ეგრეთ წოდებული მოვალეობაა. ყალბი სილამაზე, რომელიც მხოლოდ შინაგანი სიმახინჯის გარეგნული მხარეა. თქვენი გონება სიყალბეს შობს, მაგრამ გახსოვდეთ, რომ სწორედ თქვენ იქნებით მისით მოტყუებული.

დღეისათვის საკმარისია.

თავი V

სამი ძილთ

რას ნიშნავს სამი ძილთ?
მაიმუნების ერთი მომთვინიერებელი
მივიდა თავის მაიმუნებთან და განუცხადა:
„რაც შეეხება თქვენს ბანანებს:
ძილთ მიიღებთ სამ ცალს,
და სალამოს – ოთხ ცალს“.
ამის გამგონე, ყველა მაიმუნი გაბრაზდა.
მაშინ მომთვინიერებელმა შესთავაზა:
„კარგი, მაშინ
ძველებურად დავტოვოთ:
ოთხი ბანანი ძილთ,
და სამი – სალამოს“.
ამ ვარიანტით ცხოველები კმაყოფილი დარჩნენ.
ორივე ვარიანტი ერთი და იგივე იყო –
ბანანების რაოდენობა არ იცვლებოდა,
მაგრამ ერთ შემთხვევაში მაიმუნები
უკმაყოფილონი იყვნენ,
მეორეში კი – ბედნიერები.
მომთვინიერებელმა სიამოვნებით
შეცვალა თავისივე წინადადება
შესაბამისი კონკრეტული პირობებით
ისე, რომ ამით არაფერი დაუკარგავს.
ჭეშმარიტად ბრძენმა ადამიანმა
პრობლემის ორივე მხარეს შეხედა
მიკერძოების გარეშე,
ორივეს დაოს სინათლეში ხედავს.
ამას ჰქვია მისდით ორ მიმართულებას ერთდროულად.

კანონი. — სამი დილით. ჩუჟან-ძის ძალიან უყვარდა ეს ისტორია. ხშირად იმეორებდა. ის შესანიშნავია, მრავალი აზრობრივი შრიტ. გარეგნულად ძალიან უბრალოა, მაგრამ ღრმად ირეკლავს ადამიანის გონების მოქმედებას.

უპირველეს ყოვლისა, უნდა გავიგოთ, რომ ადამიანის გონება — ეს მაიმუნი. დარვინს არ აღმოუჩენია, რომ ადამიანი მაიმუნისგან წარმოიშვა. ეს უძველესი დაკვირვებაა: ადამიანის გონება ისე იქცევა, როგორც მაიმუნი. ძალიან იშვიათად ხდება, რომ თქვენ (ტრანსცენდენტური სამყარო ღმერთის, რელიგიური რწმენის გარეშე მოიაზრება) გონების მიღმა ტოვებდეთ თქვენს მაიმუნობას. როცა გონება უმოქმედო ხდება და დუმდება, როცა გონება ნამდვილად აღარაა, მაშინ თქვენ მის მიღმა ტოვებთ თქვენს მაიმუნურ სანყისს.

რა არის ეს — მაიმუნის მსგავსება? რომელი მხრიდანაც უნდა შეხედო, გონება არასდროსაა უმოქმედო. ვიდრე უმოქმედო არ გახდებით, ჭეშმარიტების დანახვას ვერ შეძლებთ. თქვენ ნერვიულობთ, ისე ძლიერ კანკალებთ, რომ არაფრის შეცნობა არ შეგიძლიათ. ობიექტური აღქმა შეუძლებელია. როცა მედიტირებთ, რას აკეთებთ? თქვენ მაიმუნს უმოქმედობაში ტოვებთ, სიმშვიდეში, — სწორედ ეს გიშლით ხელს მედიტაციაში. რაც უფრო მეტად ცდილობთ დაამშვიდოთ გონება, მით უფრო ჯანყდება, მით უფრო მეტი აურზაურია, ალიაქოთია, მით უფრო მშფოთვარე ხდება.

გინახავთ ოდესმე მაიმუნი, რომელიც მშვიდად და უმოძრაოდ ზის? გამორიცხულია! მაიმუნი ყოველთვის რაღაცას ჭამს, მუდამ რაღაცას აკეთებს, ირხევა, ინჯღრევა. ამასვე აკეთებთ თქვენ. ადამიანმა ათასი საქმე მოიგონა. თუ საქმე არაფერი აქვს, საღეჭ რეზინს ღეჭავს, თუ არაფერს აკეთებს, მაშინ სიგარეტს მოწევს! ეს მხოლოდ სულელური საქმიანობაა, მაიმუნური საქმიანობა. აუცილებელია შეუსვენებლად რაღაცის კეთება, რომ დაკავებული იყოთ.

იმდენად მშფოთვარე ხართ, რომ თქვენს შფოთვის აუცილებლად სჭირდება, ასე თუ ისე, რაღაცით დაკავება. ამიტომ, რაც არ უნდა გაკეთდეს სიგარეტის წინააღმდეგ ბრძოლისთვის,

ამის აღკვეთა შეუძლებელია. მხოლოდ მედიტაციის სამყაროში შეიძლება მოწვევაზე გამარჯვება – წინააღმდეგ შემთხვევაში, ამ მავნე ჩვევასთან ბრძოლა უსარგებლოა. მაშინაც კი, როცა სიკვდილის საშიშროება არსებობს, ან კიბოს დაავადებისა თუ ტუბერკულოზის რისკია, ვერ ხერხდება სიგარეტის გადაგდება, რადგან აქ საკითხი მხოლოდ მოწვევაში არაა, საქმე იმაშია, როგორ გავთავისუფლდეთ შფოთვისგან.

ადამიანებს, რომლებიც იმეორებენ მანტრას⁴⁴, შეუძლიათ სიგარეტის გადაგდება, რადგან მათ შეძლეს შემცველი მონახათ. შეგიძლიათ იმეოროთ: „რამ, რამ, რამ“ – და ეს ხდება მოწვევის ერთ-ერთი სახეობა. თქვენი ტუჩები მუშაობენ, პირი მოძრაობს, თქვენი შფოთვა გარეთ გამოდის. ასე რომ, ჯაპა⁴⁵ შეიძლება გახდეს მოწვევის საშუალება, თანაც საუკეთესო, რომელიც ჯანმრთელობისთვის სრულიად უვნებელია.

მაგრამ თავისი არსით ეს იგივეა – თქვენს გონებას სიმშვიდეში ყოფნა არ შეუძლია. თქვენი გონებისთვის აუცილებელია რაღაცის კეთება, და არა მხოლოდ მაშინ, როცა ფხიზლად ხართ, მაშინაც კი, როცა გძინავთ.

დააკვირდით თქვენს მეუღლეს, როცა სძინავს, უბრალოდ, დაჯექით ჩუმად ორი-სამი საათი და მის სახეს დააკვირდით. თქვენ მაიმუნს დაინახავთ, და არა ადამიანს. ძილშიც კი ბევრი რამ ხდება. ადამიანი დაკავებულია. ასეთი ძილი არ შეიძლება ღრმა იყოს, მას არ შეუძლია ნამდვილად მოდუნებული იყოს, რადგან მუშაობა გრძელდება და გრძელდება. დღე გრძელდება, შესვენება, დასვენება – არაა; გონება ჩვეულებრივ განაგრძობს ფუნქციონირებას. გრძელდება მუდმივი შინაგანი ბაასი, შინაგანი მონოლოგი. არცაა გასაკვირი, რომ ყველაფერი მოგებზრდათ. თქვენი თავი მოგებზრდათ. ყველაფერი მოსაბეზრებლად გეჩვენებათ.

⁴⁴ მანტრა – ინდუისტური სალოცავი ფორმულა; ძირითადად მოკლე, რამდენიმე სიტყვის შემცველი გამოწოდებაში.

⁴⁵ ჯაპა – ინდუიზმსა და ბუდიზმში მანტრის ან ღვთაების სახელების მედიტაციური გამეორების სულიერი პრაქტიკა.

მოლა ნასრედინი თავის მონაფეებს სხვადასხვა ისტორიებს უყვებოდა, როცა უცბად წვიმა წამოვიდა – ალბათ დღე იყო, დღევანდელის მსგავსი. გამვლელი, რომელიც წვიმას ემალებოდა, იმ ფარდულს შეეფარა, სადაც ნასრედინი თავის მონაფეებთან საუბრობდა. მგზავრი, უბრალოდ, წვიმის გადაღებას ელოდებოდა, მაგრამ უნებურად ყურს უგდებდა მათ.

ნასრედინი გრძელ ისტორიებს ყვებოდა. იმ კაცმა ბევრჯერ ძლივს შეიკავა თავი, რომ მისთვის არ შეენწყვეტინებინა, რადგან ნასრედინი სრულ სისულელეს ლაპარაკობდა. მაგრამ ხმას არ იღებდა და საკუთარ თავს ეუბნებოდა: „რა ჩემი საქმეა. აქ მხოლოდ წვიმის გამო ვარ, გადაიღებს და წავალ. არაფრად მჭირდება სხვის საქმეში ჩარევა“. მაგრამ რაღაც მომენტში ველარ შეიკავა თავი და ნასრედინს საუბარი შეანწყვეტინა სიტყვებით: „არა, საკმარისია. მაპატიეთ, მე არ მეხება, მაგრამ თქვენ ყველა ზღვარს გადააჭარბეთ“.

თუმცა, ჯერ საჭიროა ის ისტორია მოგიყვით და ის ადგილი, სადაც იმ ადამიანმა თავი ველარ შეიკავა...

„ერთხელ, ჩემი ახალგაზრდობის წლებში, – ყვებოდა ნასრედინი, – აფრიკის ტყეებში ვმოგზაურობდი, შავ კონტინენტზე. და აი, ჩემგან რაღაც თხუთმეტიოდე ნაბიჯში, გამოხტა ლომი. არანაირი იარაღი არ მქონდა, ვერაფრით დავიცავდი თავს, მარტო ვარ ტყეში. ლომმა დაჟინებული მზერა მომაპყრო და ფრთხილად წამოვიდა ჩემკენ“.

მოსწავლეები ანერვიულდნენ. ნასრედინი წამით შეჩერდა და მათ სახეებს შეხედა. ერთმა მონაფემ წამოიძახა: „ნუ გვტანჯავ მოლოდინით, რა მოხდა მერე?“

„ლომი უფრო და უფრო ახლოს მოდიოდა, ვიდრე ჩემგან ხუთ ნაბიჯში არ აღმოჩნდა“, – თქვა ნასრედინმა.

„გეყოფა ჩვენი ტანჯვა, – ჩაილაპარაკა სხვა მონაფემ, – მოგიყევი, რით დამთავრდა ეს ყველაფერი“.

„ეს ხომ ისედაც ნათელია, – უპასუხა ნასრედინმა, – შეეცადეთ თავად გამოიცნოთ, ლომმა ისკუპა და მომკლა – შემტამა!“

გამვლელისთვის ეს უკვე მეტისმეტი იყო! „შენ ამტკიცებ, რომ ლომმა მოგკლა და შეგტამა, – აღმოხდა მას, – თავად კი აქ ზიხარ და ამის შესახებ ყვები?“

ნასრედინმა გამჭოლი მზერა ესროლა და გაიკვირვა: „ჰა, და შენ ამ არსებას ცოცხალს უწოდებ?“

შეხედეთ ადამიანების სახეებს, და მიხვდებით, რაზე ლაპარაკობდა ის. თქვენ ამ არსებას ცოცხალს ეძახით? მას, რომელიც მიათრევს არსებობას და ყველაფერი საშინლად მობეზრებული აქვს?

ერთხელ, ერთმა ადამიანმა უთხრა ნასრედინს: „ძალიან ღარიბი ვარ. ასე ცხოვრება ყოვლად შეუძლებელია. თავი ხომ არ მოვიკლა? ცოლი და ექვსი შვილი მყავს, ქერივი და, მოხუცი დედ-მამა. არსებობა უფრო და უფრო ძნელი ხდება. შეგიძლია რამე მირჩიო?“

„შეგიძლია ორი რამით დაკავდე. ორივე გიშველის, – უპასუხა ნასრედინმა. – ერთი – დაიწყე პურის გამოცხობა, რადგან ადამიანებს, რომ იცოცხლონ, ჭამა უნდათ. ასე რომ, არ ნააგებ“.

„მეორე?“ – იკითხა კაცმა.

„დაიწყე სუდარების კერვა გარდაცვლილებისთვის, რადგან, თუ ადამიანები ცოცხლობენ, ისინი მოკვდებიან კიდევ. ესეც არაა ცუდი ბიზნესი. ორივე საქმე კარგია – პურიც და სუდარებიც გარდაცვლილთათვის“.

ერთი თვის შემდეგ ეს კაცი დაბრუნდა. ძალიან სევდიანი, უფრო სასონარკვეთილიც ჩანდა. „ეტყობა, არაფერი გამოვა, – უთხრა მან, – ყველაფერი ჩავდე ამ საქმეში, რაც კი მოვაგროვე, როგორც მირჩიე, მაგრამ, ეტყობა, ყველაფერი ჩემ წინააღმდეგაა“.

ნასრედინს გაუკვირდა. „როგორ შეიძლება ასეთი რამ მოხდეს. ადამიანებს პური სჭირდებათ საკვებად, ვიდრე ცოცხლები არიან, ხოლო როცა მოკვდებიან, მათ ნათესავებს სუდარების ყიდვა უწევთ“.

„შენ არ გესმის, – უპასუხა კაცმა, – ჩვენს სოფელში არავინ ცხოვრობს და არც არავინ კვდება. ისინი, უბრალოდ, მიათრევენ თავიანთ არსებობას“.

ადამიანები უბრალოდ უბადრუკად არსებობენ, მიათრევენ თავიანთ არსებობას.

თქვენ არ გჭირდებათ ადამიანთა სახეებზე დაკვირვება. უბრალოდ, სარკეში ჩაიხედეთ – და დაინახავთ, რას ნიშნავს „უბადრუკი არსებობა“ – არც ცოცხალი ხარ და არც მკვდარი. ცხოვრება ისეთი მშვენიერია, სიკვდილიც დიდებულია – თრევა საზიზღრობაა.

მაგრამ რატომ გამოიყურებით ყველა ასეთ დამძიმებულად, დათრგუნვილად? ქრონიკული ლაქლაქი გონებას ფანტავს, მთელ ენერგიას შთანთქავს. გონების ქრონიკული ლაქლაქი – ეს მუდმივი დანაკარგია თქვენს არსებაში. თქვენი ენერგია იბნევა, იკარგება. არასდროს გეყოფათ ძალა, თავი ახალგაზრდად, მხნედ იგრძნოთ. ჯან-ღონე თუ არ გაქვთ, არც ახალგაზრდა ხართ. თუ დაუძლურდით, თუ საერთოდ არ ხართ ცოცხალი, მაშინ თქვენი სიკვდილიც მოსაწყენი, მოსაბეზრებელი ისტორია იქნება.

ის, ვინც ცხოვრობს შინაარსიანი, ინტენსიური, კაშკაშა ცხოვრებით, ასევე კვდება. თუ სიკვდილი კაშკაშაა, მაშინ ის ლამაზია, თავისთავად მშვენიერია. სავსე ცხოვრებით მცხოვრები, ასეთივე სიკვდილით კვდება. სადაც არ უნდა გამოვლინდეს ეს სისავსე, ეს სიღრმე, იქ იბადება მშვენიერება. სიკვდილი ამაზრზენია, მაგრამ არა თავად სიკვდილის გამო, არამედ იმიტომ, რომ თქვენ ნორმალურად არ გიცხოვრიათ. თუ არასდროს ყოფილხართ ცოცხალი, მაშინ არ დაგიმსახურებიათ ლამაზი სიკვდილი. ის უნდა დაიმსახუროთ. თქვენი ცხოვრება უნდა იყოს შინაარსიანი, ყოვლისმომცველი, მთლიანი, რათა სიკვდილიც შეიძლებოდეს მთლიანად და არა ნაწილ-ნაწილ. თქვენ ცხოვრობთ შიგადაშიგ, ნაწილებად, ამიტომაც კვდებით ნაწილ-ნაწილ. ჯერ ერთი ნაწილი კვდება, მერე მეორე, მერე კიდევ ერთი. შედეგად კი მრავალ წელს კარგავთ იმისთვის, რომ მოკვდეთ. მაშინ ყველაფერი ეს – მთელი ეს თქვენი სიკვდილი, საძაგლობა ხდება. სიკვდილი შეიძლება მშვენიერი იყოს, ადამიანები ცოცხლები რომ იყვნენ. ეს თქვენი შინაგანი მაიმუნი არ გაძლევთ საშუალებას, რომ ცოცხლები იყოთ. ეს შინაგანი მაიმუნი ზუსტად ისევე არ მოგცემთ საშუალებას, რომ ლამაზად მოკვდეთ. აუცილებელია ეს მუდმივი ლაყბობა შეწყდეს!

მაგრამ რა არის ეს ლაყობა, რაშია საქმე? საქმე კი, სწორედ, ამ „სამი დღით“-შია, რომელიც მუდმივად გრძელდება გონებაში. რითია დაკავებული თქვენი გონება? მუდმივად ითვისლით: ეს გავაკეთო, ის გავაკეთო, ისეთი სახლი ავაშენო, ის სახლი გავყიდო, ეს ბიზნესი სხვა ბიზნესით შევცვალო, რადგან იქ უფრო მეტი მოგებაა; გამოვცვალო ცოლი ან ქმარი. რითი ხარტ დაკავებული? უბრალოდ, ვარიანტებს აწყობთ.

ჩუჟან-ძი ამბობს, რომ ბოლოს, ყველაფრის შემდეგ, შედეგს თუ შეხედავთ, აღმოაჩენთ, რომ ის ერთი და იგივეა – შვიდი. მოგცეს სამი ბანანი დილას და ოთხი საღამოს, ან პირიქით – ოთხი ბანანი დილას და სამი საღამოს – ჯამში შვიდია. ეს ერთ-ერთი ყველაზე იდუმალი და ზუსტი კანონია: შედეგი ერთი და იგივეა.

შეიძლება არ ხართ იმ მდგომარეობაში, რომ ეს გაიაზროთ, მაგრამ როცა მდაბიო ან იმპერატორი კვდება, შედეგი ერთი და იგივეა. მდაბიო ქუჩაში ცხოვრობდა, იმპერატორი – სასახლეში, მაგრამ შედეგი ერთია. მდიდარი და უპოვარი, წარმატებული და წარუმატებელი, – შედეგი ერთი და იგივეა. თუ შეხედავთ შედეგს, რომელსაც ცხოვრება გთავაზობთ, მიხვდებით, რას გულისხმობდა ჩუჟან-ძი სიტყვებში „სამი დღით“.

რა ხდება? ცხოვრება მიკერძოებული არაა. ის არც მიუკერძოებელია, ცხოვრება სრულიად გულგრილია იმის მიმართ, თუ რომელ ვარიანტს აირჩევთ – არ ანალვლებს თქვენი გამოთვლები. ცხოვრება – საჩუქარია. რამდენჯერაც გნებავთ, იმდენჯერ შეგიძლიათ შეუცვალოთ ადგილი შესაკრებებს, ამით შედეგი არ შეიცვლება.

მდიდარი უკეთესად იკვებება, მაგრამ მადას კარგავს. მას არ შეუძლია ნამდვილი შიმშილის გრძნობა განიცადოს. თანაფარდობა ყოველთვის ერთნაირია. მას მშვენიერი საწოლი აქვს, მაგრამ ამ საწოლთან ერთად მოდის უძილობაც. მან შესანიშნავი პირობები შეიქმნა ძილისთვის. წესით ნეტარებაში უნდა იყოს – რასაც ინდუსები შეუცნობელ სამადხას ეძახიან. – მაგრამ, ასე არ ხდება. მას არ შეუძლია დაძინება. მან მხოლოდ შესაკრებთა განლაგების ვარიანტი შეცვალა.

მდაბიოს პირდაპირ ღია ცის ქვეშ სძინავს, ქუჩაში. ყველა გამელელი მას ეჯახება, მაგრამ მაინც სძინავს. მას არ აქვს საწოლი. ადგილი, სადაც მას სძინავს, უსწორმასწოროა, მაგარი და არაკომფორტული, მაგრამ მას სძინავს. მდაბიოს არ ძალუძს მოიპოვოს კარგი საკვები. ეს შეუძლებელია, რადგან მოწყალებას ითხოვს. მაგრამ მას შესანიშნავი მადა აქვს. ჯამი არ შეცვლილა, საბოლოო შედეგი ერთი და იგივეა. შედეგი: შვიდია.

წარმატებული ადამიანის ცხოვრებას, წარმატებასთან ერთად, ბევრი უსიამოვნება სდევს თან. მარცხი – არ არის მხოლოდ მარცხი, ეს წარუმატებლობაა, მას მრავალი სიკეთეც ახლავს თან. შედეგი მაინც ერთია, მაგრამ ამ შედეგის გასაცნობიერებლად აუცილებელია ჩასწვდეთ არსს და დაინახოთ ის, საჭიროა ნათელი პერსპექტივა. საჭიროა თვალეები, რომელსაც შეეძლება შედეგის დანახვა, რადგან გონებას მხოლოდ ფრაგმენტების დანახვა შეუძლია. თუ გონება დილიდან უყურებს, მაშინ მას არ ძალუძს დაინახოს რა იქნება საღამოს. თუ გონება ხედავს საღამოს, მაშინ დილა უკვე დავიწყებულია. გონებას არ შეუძლია განჭვრიტოს დღე მთლიანად, გონება ფრაგმენტულია.

მხოლოდ მედიტირებულ არსებას შეუძლია შეიმეცნოს ყველაფერი, მთლიანად, დაბადებიდან სიკვდილამდე – მაშინ შედეგი ყოველთვის – შვიდია. ამიტომ, რომ ბრძენი არასდროს ცდილობს განლაგებულის გადანაცვლებას. ამიტომ, რომ აღმოსავლეთში არასდროს ყოფილა რევოლუციები – რადგან რევოლუცია ნიშნავს განლაგებულის გადანაცვლებას, სხვა ვარიანტის არჩევას.

შეხედეთ რა მოუვიდა საბჭოთა რუსეთს. 1917 წელს დედამიწაზე უდიდესი რევოლუცია მოხდა. განლაგება შეიცვალა. ვფიქრობ, რომ ლენინს, სტალინს ან ტროცკის ოდესმე მოსმენილი რომ ჰქონოდათ „სამი დილით“ ისტორია, ბევრ რამეს ისწავლიდნენ ჩუუან-ძისგან. მაგრამ მაშინ რევოლუციაც არ იქნებოდა. მაშ, საბოლოოდ რა შეიცვალა? კაპიტალისტები გაქრნენ, აღარ იყვნენ მდიდრები, აღარც ღარიბები. კლასები

აღარ არსებობდა. მაგრამ შეიცვალა მხოლოდ სახელწოდებები. გაჩნდა ახალი კლასები. მანამდე იყვნენ მდიდრები და ღარიბები, კაპიტალისტები და პროლეტარები – ახლა კი ხელმძღვანელები და ხელქვეითები. მაგრამ დამორება, განსხვავება, უფსკრული მათ შორის იგივე დარჩა. არაფერი შეცვლილა. მხოლოდ ესაა, რომ ახლა კაპიტალისტს ხელმძღვანელს ეძახით!

ისინი, ვინც რუსეთის რევოლუცია შეისწავლა, ამბობენ, რომ ეს არ იყო სოციალისტური რევოლუცია. ეს მართვის რევოლუცია იყო. ორ კლასს შორის იგივე უფსკრული დარჩა, იგივე დისტანცია, უკლასო საზოგადოება მაინც არ გაჩენილა.

ჩეუან-ძი ბევრს იცინებდა. ის მოყვებოდა ამ ისტორიას. რა გააკეთეთ? მმართველმა, ხელმძღვანელმა მიიღო ძალაუფლება; ხელქვეითებს მართავენ – მათ ძალაუფლება ჩამოერთვათ.

ინდუსები ამბობენ, რომ ვილაც ყოველთვის იქნება მმართველი, ხელმძღვანელი, და ვილაც – ყოველთვის ხელქვეითი. არსებობენ შუდრები და კმატრიები⁴⁶. ეს მხოლოდ სახელები არაა, ეს ადამიანთა ტიპებია. ინდუსებმა საზოგადოება ოთხ კლასად დაყვეს და ისინი ამტკიცებენ, რომ საზოგადოება კლასების გარეშე ვერასოდეს იარსებებს. ეს არაა საზოგადოების მოლაპარაკების ან შეთანხმების საგანი – არსებობენ ოთხი ტიპის ადამიანები. ვიდრე არ შეცვლით თავად ამ ტიპებს, ვერანირი რევოლუცია ვერ უშველის ამას.

ისინი ამტკიცებენ, რომ არსებობს მშრომელი, მუშა ტიპი – შუდრები, რომლებიც ყოველთვის მართულებად დარჩებიან. თუ მათ არავინ ხელმძღვანელობს, ისინი დაბნეულები, უბედურები იქნებიან. მათ სჭირდებათ ვილაც, ვინც განკარგავთ, უბრძანებთ, მათ სჭირდებათ ვილაც, ვისაც ისინი დაემორჩილებიან. მათ სჭირდებათ ვილაც, ვინც პასუხისმგებლობას თავის თავზე აიღებს. თვითონ მზად არ არიან ამისთვის. ასეთია ეს ტიპი. თუ ხელმძღვანელი, მმართველი ახლომახლოა, ასეთი ტიპის ადამიანები მხოლოდ მაშინ მუშაობენ. თუ ხელმძღვანელი არაა, ის მაშინ გულ-ხელდაკრეფილი ტყუილად იჯდება.

⁴⁶ კმატრიები – ინდოეთის ინდუსისტური მოსახლეობის ოთხი ფენიდან მეორე, მაღალი წოდების ფენა; ძველად – მეომრების, ახლა – ჩინოვნიკების.

მმართველი შეიძლება იყოს ძალიან სპეციფიკური მოვლენა, უხილავიც კი. მაგალითად, კაპიტალისტურ საზოგადოებას გამორჩენის მოტივი მართავს. შუდრა მუშაობს არა იმიტომ, რომ მას უყვარს მუშაობა, არა იმიტომ, რომ საქმე მისი ჰობი ან შემოქმედებაა, არამედ იმიტომ, რომ მან უნდა გამოკვებოს საკუთარი თავი და ოჯახი. თუ არ იმუშავებს, ვინ აჭმევს მას? გამორჩენის მოტივი, მატერიალური დაინტერესება, შიმშილი, მუცელი – აი, რა უბიძგებს მას, რა მართავს.

კომუნისტურ საზოგადოებაში ეს მოტივი და სტიმული არ მუშაობს. იქ საჭიროა დააყენო რეალური, ხილვადი მმართველები. ამბობენ, რომ სტალინის რუსეთში, ყოველ მოქალაქეზე ერთი მილიციონერი იყო, ისე მათი მართვა შეუძლებელი იქნებოდა, რადგან გამორჩენის მოტივი, სტიმული, მატერიალური დაინტერესება აღარ ჰქონდათ. აუცილებელია ის აიძულო, აუცილებელია ბრძანება, მუდმივი კონტროლი, მხოლოდ მაშინ იმუშავებს შუდრა.

ყოველთვის არსებობს ისეთი ბიზნესმენის ან ვაჭრის ტიპი, რომელიც ფულის, სიმდიდრის თავად დაგროვების პროცესისგან იღებს სიამოვნებას. ის ამას გააკეთებს – როგორ გააკეთებს, მნიშვნელობა არა აქვს. თუ ფული ხელმისაწვდომია, ფულს შეაგროვებს, თუ არ არის ხელმისაწვდომი – მარკებს; მაგრამ ის ამას გააკეთებს – დააგროვებს, შეინახავს. თუ მარკებსაც ვერ შეაგროვებს, შეაგროვებს მიმდევრებს – ის მაინც შეგროვებას დაიწყებს! მას სჭირდება მართოს ციფრები. მას ეყოლება ათი ათასი, ოცი ათასი, მილიონი მიმდევარი. ეს ისეთივე შეგრძნებაა, როგორც იმ დროს, როცა მას მილიონი რუპია აქვს.

შეაჩერეთ თქვენი მზერა თქვენს სადჰუზე – რაც უფრო მეტი მიმდევარი ჰყავს, მით უფრო დიდია. ამრიგად, მიმდევრები – სხვა არაფერია, თუ არა ანგარიში ბანკში. თუ არავინ მოგყვებათ, მაშინ არაფერს წარმოადგენთ – მაშინ მდაბიო გურუ ხართ. თუ ბევრი ხალხი, მასა მოგყვებათ, – მდიდარი გურუ ხართ. რაც არ უნდა მოხდეს, ბიზნესმენი დააგროვებს. ის დაითვლის. ასეთია მატერიალურობა, საგნობრიობა – ზემატერიალურია, ის ზევიდანაა წამოსული.

არის მეომარი, რომელიც აუცილებლად იომებს – ნებისმიერი საბაბით. ის იბრძოლებს, ბრძოლა მას სისხლში აქვს. ამ ტიპის ადამიანების დამსახურებით, სამყაროში ვერ იქნება მშვიდობა. ეს შეუძლებელია. ათ წელიწადში ერთხელ დიდი ომია მოსალოდნელი. თუ გინდათ დიდ ომს თავი აარიდოთ, მაშინ პატარა, ლოკალური ომები უნდა გქონდეთ, და შედეგი იგივე იქნება. ატომური და წყალბადის ბომბების გამოყენების საფრთხის გამო დიდი ომების წარმოება თითქმის შეუძლებელი გახდა. ამიტომაცაა მსოფლიოში ამდენი ცხელი წერტილი, შიდა კონფლიქტები: ვიეტნამში, ქაშმირში, ბალდადში, ისრაელში, უამრავი პატარა ომია, მაგრამ შედეგი იგივე იქნება. ხუთი ათასი წლის განმავლობაში ადამიანი თხუთმეტი ათას ომში მონაწილეობდა, საშუალოდ სამი ომი – წელიწადში.

არსებობს ტიპი, რომლისთვისაც ომი აუცილებელია. შეგიძლიათ შეცვალოთ ეს ტიპი, მაგრამ შეცვლა ზედაპირული იქნება. თუ ამ მეომარს არ მისცემენ ნებას იბრძოლოს ომში, ის იბრძოლებს სხვანაირად. იბრძოლებს არჩევნებზე, ან სპორტსმენი გახდება – ის იბრძოლებს კრიკეტის ან ფეხბურთის მეშვეობით. მაგრამ ის იბრძოლებს, იპაექრებს, მას სჭირდება ვილაც, ვისაც გამოიწვევს. ან აქ, ან იქ, მაგრამ ბრძოლა უნდა შედგეს, რომ ის დაკმაყოფილდეს. ამიტომაცაა საჭირო მსოფლიო ცივილიზაციის განვითარებისთვის, ადამიანებს უფრო ბევრი თამაში შესთავაზონ. თუ მეომარი არაა დაკავებული თამაშით, მაშინ რითი დაკავდება?

მიდით და დააკვირდით, როგორ იშლებიან ჭკუიდან კრიკეტის მატჩის, ფეხბურთის ან ჰოკეის ყურებისას. თითქოს ეს ყველაფერი ძალზე სერიოზულია, თითქოს ისინი თავად მონაწილეობენ ამ თამაშში. მოთამაშეები იბრძვიან – გულშემატკივრები კი მათ გარშემო ჭკუიდან იშლებიან. ჩხუბობენ, იქმნება აურზაური. სტადიონებზე ყოფნა მუდამ სახიფათოა, რადგან იქ მისული ტიპი – მეომრის ტიპია. ნებისმიერ დროს შეიძლება საქმე ისე არ წარიმართოს, როგორც საჭიროა.

არის ბრაჰმანის ტიპი, რომელიც მუდამ სიტყვებით, წერით ცხოვრობს. დასავლეთში ისეთი ტიპი, როგორც ბრაჰმანია,

არაა; მაგრამ სახელს მნიშვნელობა არა აქვს. ბრაჰმანები ყველგან არსებობენ. თქვენი მასწავლებლები, თქვენი პროფესორები – ყველა უნივერსიტეტი სავსეა ასეთი ადამიანებით. ისინი მუდამ მუშაობენ სიტყვებით, სიმბოლოებით, იგონებენ და ავითარებენ თეორიებს, იცავენ, კამათობენ. ისინი ამას ზოგჯერ მეცნიერების სახელით აკეთებენ, ზოგჯერ კი – რელიგიის ან ლიტერატურის სახელით. სახელები იცვლება, მაგრამ ბრაჰმანი აგრძელებს თავის საქმეს.

არსებობს ეს ოთხი ტიპი. თქვენ ვერ ააშენებთ უკლასო საზოგადოებას. ეს ოთხი ტიპი შენარჩუნდება, შედეგი კი ისაა, რომ სიტუაცია უცვლელი დარჩება. ფრაგმენტები შეიძლება შეიცვალოს, შესაკრებები შეიძლება გადაანაცვლოს. დილით გააკეთოთ ერთი, საღამოს მეორე, მაგრამ მთელი დღის შედეგი ისევ ისეთი დარჩება.

მსმენია ახალგაზრდა სწავლულზე, რომლის მამაც მისი სამეცნიერო კვლევების წინააღმდეგი ყოფილა. მამა ყოველთვის თვლიდა, რომ ეს ფუჭი შრომა იყო. „დროს ტყუილურალოდ ნუ კარგავ, – განუცხადა შვილს, – ჯობია ექიმი გამოხვიდე, ეს უფრო პრაქტიკულია და ადამიანებისთვისაც სასარგებლო. შიშველი თეორიები, აბსტრაქტული ფიზიკური თეორიები, არავის არაფერში სჭირდება“. ბოლოს და ბოლოს, შვილი დაარწმუნა და ის ექიმი გახდა.

პირველი პაციენტი, რომელიც მასთან მივიდა, პნევმონიის რთული ფორმით იტანჯებოდა. ექიმმა წიგნები მოიმარჯვა – ის აბსტრაქტული მოაზროვნე იყო. წიგნებში ამოკითხულს დიდხანს აჯერებდა ერთმანეთთან. პაციენტმა მოთმინება დაკარგა და ჰკითხა: „კიდევ დიდხანს გელოდოთ?“

სწავლულმა, რომელიც ახლა ექიმი იყო, უპასუხა: „ვეჭვობ, რომ მცირე იმედიც კი არსებობდეს, თქვენ მოკვდებით. ამ დაავადების ლეტალურ შედეგს ვერ გავექცევით, განუკურნებელია“. პაციენტი, რომელიც მკერავი იყო, შინ წავიდა.

ორი კვირის შემდეგ ექიმმა მის სახლთან გაიარა და დაინახა, როგორ მუშაობდა ის, ჯანმრთელი და ძალ-ღონით აღსავსე. „როგორ, თქვენ კიდევ ცოცხალი ხართ? – გაუკვირდა მას. –

თქვენ ხომ კარგა ხნის მკვდარი უნდა იყოთ. მე შევადარე წიგნებს, ეს შეუძლებელია. როგორ შეძელით, რომ ცოცხალი ხართ?"

„თქვენ მითხარით, რომ ერთ კვირაში უნდა მოვმკვდარიყავი, – აუხსნა პაციენტმა, – ჰოდა, ვიფიქრე, რატომ არ უნდა გავატარო ეს დრო ჩემი სიამოვნებისთვის? მხოლოდ ერთი კვირა მქონდა დარჩენილი, ჩემი სისუსტე – ეს კარტოფილის ბლინებია, როგორც კი გამოვედი თქვენი მისაღები ოთახიდან, პირდაპირ კაფეში წავედი და ოცდათორმეტი კარტოფილის ბლინი შეეჭამე – იმნამსვე შევიგრძენი ძალების მოზღვაება. ახლა ძალიან კარგად ვარ!“

ექიმმა მაშინვე ჩაინერა თავის ბლოკნოტში, რომ ოცდათორმეტი კარტოფილის ბლინი – პნევმონიის განკურნების სწორი მეთოდია.

შემთხვევით შემდეგი პაციენტიც პნევმონიით იყო დაავადებული. ის მენალე იყო. „ნუ გეშინიათ. ახლახან აღმოვაჩინე ამ დაავადების განკურნების მეთოდი, – უთხრა მას ექიმმა. – ახლავე წადით და შეჭამეთ ოცდათორმეტი კარტოფილის ბლინი, არანაკლებ ოცდათორმეტისა – და თქვენ კარგად გახდებით. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ერთ კვირაში მოკვდებით“.

ერთი კვირის შემდეგ, ექიმმა მენალის კარზე დააკაკუნა. კარი დაკეტილი იყო. „ის მოკვდა, – უთხრა მეზობელმა, – თქვენმა კარტოფილის ბლინებმა მოკლეს“. ექიმმა მაშინვე ჩაინიშნა ბლოკნოტში. „ოცდათორმეტი კარტოფილის ბლინი ეხმარება მკერავებს და კლავს მენალებს“.

ეს – აბსტრაქტული გონებაა. ის არ შეიძლება პრაქტიკული იყოს, ეს – ბრაჰმანია.

თქვენ შეგიძლიათ შეიცვალოთ გარეგნულად, შეიძლება დამალოთ სახე, გაიკეთოთ ნილაბი, შინაგანად უცვლელი დარჩებით, ამიტომაც აღმოსავლეთს რევოლუციებით თავი არ შეუწუხებია. აღმოსავლეთი მოლოდინშია. ის, ვინც აღმოსავლეთშია, ბრძენია; დასავლეთის მაგალითზე იცინა, რომ თქვენ სათამაშოებით ერთობით. ყველა თქვენი რევოლუცია – სათამაშოა. ადრე თუ გვიან, მიხვალთ იქამდე, რომ გაითავისებთ კანონს – „სამი დილით“.

რა არის ეს „სამი დილით?“ სავარაუდოდ, მოწაფემ ეს ჩუან-ძის ჰკითხა, რადგან როცა ვინმე რევოლუციას ან გადატრიალებას ახსენებდა, ჩუან-ძი სიცილით ამბობდა: „კანონი სამი დილით“. ამიტომ ალბათ მოწაფემ ჰკითხა: „რას ნიშნავს ეს „სამი დილით“, რომელსაც მუდამ ახსენებ?“

და ჩუან-ძიმ აუხსნა:

მაიმუნების ერთი მომთვინიერებელი

მივიდა თავის მაიმუნებთან და განუცხადა:

„რაც შეეხება თქვენს ბანანებს:

დილით მიიღებთ სამ ცალს,

და საღამოს – ოთხ ცალს“.

ამის გამგონე, ყველა მაიმუნი გაბრაზდა...

რადგან ისინი იღებდნენ დილაობით ოთხ ბანანს და საღამოს – სამს. ნათელია, რომ ისინი გამხეცდებოდნენ! „ამას რას იგონებ?! ჩვენ ყოველთვის ვიღებდით ოთხ ბანანს დილით, და ახლა აცხადებ: „სამი“. ჩვენ ასეთ რამეს ვერ მოვითმენთ“.

მაშინ მომთვინიერებელმა შესთავაზა:

„კარგი, მაშინ

ძველებურად დავტოვოთ:

ოთხი ბანანი დილით,

და სამი – საღამოს“.

ამ ვარიანტით ცხოველები კმაყოფილი დარჩნენ.

შედეგი იგივე დარჩა... მაგრამ მაიმუნებს არ შეუძლიათ გაარჩიონ შედეგი. ეს იყო დილით, ამიტომ ისინი მხოლოდ დილას ხედავენ. დანესებული წესრიგი ასეთი იყო: ყოველ დილას ისინი იღებდნენ ოთხ ბანანს, ამიტომაც ელოდნენ ოთხ ბანანს. ახლა კი ეს ადამიანი აცხადებს: „სამი ბანანი დილით!“ ის უმცირებს პორციას ერთი ბანანით. როგორ შეიძლება ამის მოთმენა! ისინი გაბრაზდნენ, ამბობდნენ.

მაგრამ მაიმუნების მომთვინიერებელი, სავარაუდოდ, ბრძენი ადამიანი იყო. თუ არ ხართ ბრძენი, ძნელია იყო მაიმუნების მომთვინიერებელი. საკუთარი გამოცდილებიდან ვიცი. მე – მაიმუნების მომთვინიერებელი ვარ.

მაიმუნების მომთვინიერებელმა თქვა: „კარგი, ნუ ნერვიულობთ. ისევ ძველ ვარიანტს დავეყრდნობი. თქვენ მიიღებთ ოთხ ბანანს დილით და სამს – სალამოს“. მაიმუნები ბედნიერები იყვნენ. სანყალი მაიმუნები! – მათ შეუძლიათ უმიზეზოდ იყვნენ ბედნიერები ან უბედურები. მაგრამ ეს ადამიანი დიდ პერსპექტივას ფლობდა, მას შეეძლო დაენახა, შეეძლო დაეღაგებინა ოთხს მივუშაოთ სამი. შედეგი მაინც იგივე იქნებოდა – მათ მიეცემოდათ შვიდი ბანანი დღეში. როგორ მიიღეს მათ ის, და რომელი შესაკრებით გამოვიდოდა ჯამი, მნიშვნელობა არ ექნებოდა. ორივე ვარიანტი ერთი და იგივეა. ბანანების რიცხვი ისევ ის დარჩა, მაგრამ ერთ შემთხვევაში, მაიმუნები უკმაყოფილოები იყვნენ, მეორე შემთხვევაში – ბედნიერები.

ასე მუშაობს თქვენი გონება: თქვენ, უბრალოდ, გადანაცვლებთ შესაკრებებს. ერთ ვარიანტში თავს კმაყოფილად გრძნობთ, მეორე ვარიანტში უბედურები ხართ – შედეგად კი ყველაფერი ისევ ისე რჩება. მაგრამ არასდროს უყურებთ შედეგს. გონებას არ შეუძლია იმის დანახვა, რა დგას ტოლობის ნიშნის მიღმა. ამის დანახვა მხოლოდ მედიტაციით შეიძლება. გონება უყურებს შესაკრებებს, ფრაგმენტებს, ის ძალზე ახლომხედველია. ამიტომ, როცა არ უნდა იგრძნოთ ტკბობა, მაშინვე თავ-პირის მტკრევით მივარდებით მას, არასდროს ფიქრობთ, არ ჭერებთ, რა იქნება სალამოს. როცა წარმოიშობა ტკბობა, მასში მუდამ დამალულია ტანჯვა, ტკივილი. ამაზე მეტყველებს მთელი თქვენი გამოცდილება, მაგრამ ამას ვერ აცნობიერებთ. ტანჯვა მოვა სალამოს, სიამოვნება კი – აი, აქაა, დილას, ახლა.

არასდროს ცდილობთ დაინახოთ ის, რაც დამალულია, რაც დაფარულია. მხოლოდ ზედაპირს უყურებთ და ჭკუიდან იშლებით. მთელი თქვენი ცხოვრება ამით ხართ დაკავებული. თქვენ ეჯახებით ფრაგმენტებს, მის გარეგნულ მხარეს. ბევრი ადამიანი მოდის ჩემთან და მეუბნება: „თავიდან, როცა დავქრონინდი ამ ქალზე, ყველაფერი მშვენივრად იყო. მაგრამ ბედნიერება რამდენიმე დღეში დამთავრდა. ახლა ყველაფერი საძაგლობაა, ახლა სრული საშინელებაა“.

ერთხელ ავტოკატასტროფა მოხდა. ქუვეითში ავტომობილი ამოტრიალდა. მინაზე საშინლად დამახინჯებული ადამიანი ეგდო, თითქმის უგონოდ მყოფი. პოლიციელი მივიდა და თავის ბლოკნოტში რაღაცის წერას შეუდგა. „ცოლი გყავთ?“ – ჰკითხა ამ კაცს.

მან უპასუხა: „განქორწინებული ვარ. ო, ეს იყო ყველაზე არასასიამოვნო რამ, რაც კი თავს გადამხდენია“.

ამბობენ, რომ ვინც იცის ოჯახური ცხოვრება, არასდროს დაქორწინდება. მაგრამ როგორ უნდა გაიგოთ, რა მოხდება ქორწინების შემდეგ, თუ არ დაქორწინდებით? თქვენ უყურებთ ადამიანს, ფრაგმენტს – მის გარეგნობას, მაგრამ ხშირად მისი გარეგნობა, მოგვიანებით, როცა უკან მოიხედავთ, სრულ სისულელედ მოგეჩვენებათ.

თვალის ფერი – რა სისულელეა! როგორ შეიძლება თქვენი ცხოვრება დამოკიდებული იყოს თქვენი ან სხვისი თვალის ფერზე? როგორ შეიძლება ბედნიერი ცხოვრება გქონდეთ მხოლოდ თვალის ფერის წყალობით? – პატარა პიგმენტი, რომელიც მხოლოდ სამი თუ ოთხი პენი ღირს. მაგრამ თქვენ რომანტიკოსი ხდებით: „ო, თვალები, თვალის ფერი“. ჭკუიდან იშლებით და გადაწყვეტილებას იღებთ: „ამ ქალზე თუ არ დავქორწინდი, ჩემს ცხოვრებას ფასი არ ექნება, თავს მოვიკლავ“.

თქვენ არ უნყით, რას აკეთებთ. შეუძლებელია მუდმივად თვალის ფერით აღტაცებულმა იცხოვროთ. მომდევნო ორი დღის განმავლობაში შეერჩევით ამ თვალებს და დაივიწყებთ. თქვენ წინ კი მთელი ცხოვრებაა, მთელი თავისი სისავსით. და მაშინ იწყება საშინელება. ჯერ კიდევ თავფლობის თვის დამთავრებამდე იწყება საშინელი ტანჯვა; ადამიანი მთელი სისავსით არ იყო მიღებული – გონებას არ შეუძლია დაინახოს, რა იქნება შედეგი. ის მხოლოდ ზედაპირს უყურებს, ფიგურას, სახეს, თმას, თვალის ფერს, ქალის სიარულს, ლაპარაკის მანერას, მის ხმას. ეს ნაწილებია, მაგრამ სადაა მთლიანად ადამიანი?

თქვენს გონებას არ შეუძლია დაინახოს შედეგი. გონება უყურებს ფრაგმენტებს, აპელირებს მასზე, და ის ამ ფრაგმენტებზე წამოეგება. როგორც კი ეს მოხდება, მაშინვე გამოჩნდება შედე-

გი – იგი შორს არაა. თვალეზი თავისთავად არ არსებობენ, ის ადამიანის ნაწილია. თუ თვალეზმა დაგატყვევათ, საქმე მაინც მთლიანად ადამიანთან გექნებათ, და არა მარტო თვალეზთან. როცა გამოჩნდება ეს „მთლიანი“, წარმოიშობა საშინელება.

ასე რომ, ვინაა ამაში დამნაშავე? უნდა მიგელოთ ის ადამიანი მთლიანობაში. მაგრამ გონება მხოლოდ დილით ინტერესდება და საღამოს საერთოდ ივინყებს. კარგად დაიმახსოვრეთ – დილას ყოველთვის საღამო მოსდევს. დილა ყოველთვის გადადის საღამოში, და ამას ვერაფერს მოუხერხებთ. ვერ შეძლებთ, ის შეაჩეროთ.

ჩუჟან-ძი ამბობს:

ორივე ვარიანტი ერთი და იგივე იყო –
ბანანების რაოდენობა არ იცვლებოდა,
მაგრამ ერთ შემთხვევაში მაიმუნები

უკმაყოფილონი იყვნენ,

მეორეში კი – ბედნიერები.

მაიმუნი – ეს თქვენი გონებაა. მას არ შეუძლია მთლიანის გაგება. ამიტომ ხდება საშინელება. მუდამ მახეში ებმებით. ფრაგმენტების გამო ყველაფერს ხელიდან უშვებთ. თუ შეგიძლიათ თავიდანვე შეხედოთ მთლიანს და მერე იმოქმედოთ, მაშინ თქვენი ცხოვრება არასდროს გახდება ჯოჯოხეთი. მაშინ არ იდარდებთ ზედაპირულ, გარეგნულ ვარიანტებზე, შესაკრებთა განლაგებაზე, დილასა და საღამოზე. რადგან მაშინ იცით თვლა – ბანანი კი ჯამში ყოველთვის შვიდია. დილას ოთხი ბანანი მიიღეთ თუ სამი, მნიშვნელობა არა აქვს – დღეში სულ შვიდია.

მომიყვნენ, როგორ მივიდა სახლში პატარა ბიჭი სკოლიდან ძალიან შეწუხებული: „რა პრობლემა გაქვს?“ – ჰკითხა დედა.

„დავიბენი, – განუმარტა ბავშვმა, – ეტყობა, ჩვენი მასწავლებელი ჭკუიდან შეიშალა. გუშინ თქვა, რომ ოთხს მივუმატოთ ერთი არის ხუთი, დღეს კი თვითონ თქვა, რომ სამს მივუმატოთ ორი გამოდის ხუთი. ალბათ შეიშალა, რადგან თუ ოთხს მიმატებული ერთი ხუთია, როგორ შეიძლება იყოს ხუთი, როცა სამს ორს მივუმატებთ?“

ბავშვს არ შეუძლია გაიგოს, რომ შეიძლება ხუთი მივიღოთ სხვადასხვა მეთოდით – არ არსებობს შესაკრებთა ერთადერთი წყვილი, რომელიც ხუთს იძლევა. შესაძლოა მილიონი ვარიანტის მოფიქრება, რომლითაც ხუთს მიიღებთ.

როგორც არ უნდა მოაწყოთ თქვენი ცხოვრება, რითიც არ უნდა დაკავდეთ, რელიგიური ადამიანი ყოველთვის შედეგს უყურებს, საერო ადამიანი კი ყოველთვის ფრაგმენტებზე იქნება ორიენტირებული. ამაში მდგომარეობს განსხვავება. ყველაფერი, რაც ახლოსაა, ყოველთვის მიიპყრობს საერო ადამიანის ყურადღებას, მაგრამ ის ვერ დაინახავს დაფარულ მანძილს. დაფარული კი სინამდვილეში არც ისე შორსაა, ის ყოველ წამს შეიძლება მიუახლოვდეს მას. ეს მალე მოხდება. სალამო ძალიან მალე დგება.

შეგიძლიათ კი დაინახოთ თქვენი ცხოვრების პერსპექტივა? ამბობენ, და ვფიქრობ, რომ ეს მართალია, როდესაც ადამიანი იძირება, უცბად მთელი მისი ცხოვრება გაილეწება მის თვალწინ. თქვენ კვდებით, იძირებით მდინარეში, დრო არ დაგრჩათ, და უცბად თქვენი გონების თვალსაწიერში მთელი თქვენი ცხოვრება გადაიშლება თავიდან ბოლომდე. თითქოს მთელი ფილმი გონების ეკრანზე გადის. მაგრამ რა ხეირია ამით, თუკი კვდებით?

რელიგიური ადამიანი ყოველი გაელეების შედეგს აკვირდება. იქ მთელი ცხოვრებაა, და ის მოქმედებს მთლიანის პერსპექტივიდან გამომდინარე. ის არასდროს ინანებს, როგორც ამას თქვენ აკეთებთ. ეს გარდაუვალია: როგორც არ უნდა მოიქცეთ, სინანული მაინც შეგიპყრობთ.

ერთხელ მეფემ გადაწყვიტა სულით ავადმყოფთა სახლს სწევოდა. ამ სახლის დირექტორთან ერთად ყველა პალატა მოინახულა. მეფეს ძალიან აინტერესებდა ეს მოვლენა – სულით ავადმყოფობა და სწავლობდა მას. ეს ნებისმიერს უნდა აინტერესებდეს, რადგან ის ყველას პრობლემაა. თქვენ არ გჭირდებათ ფსიქიატრიულ კლინიკაში წასვლა: წადით, სადაც გნებავთ და შეისწავლეთ ადამიანთა სახეები – თქვენ ფსიქიატრიას შეისწავლით!

ერთი ავადმყოფი ტიროდა და მოსთქვამდა. გისოსებს თავს ურტყამდა. მისი ტანჯვა იმდენად ღრმა იყო, იმდენად გულწრფელი, ეს ტანჯვა ისეთი გულში ჩამწვდომი იყო, რომ მეფემ სთხოვა ექიმს მოეყოლა, როგორ შეიშალა ეს კაცი. „ამ კაცს ერთი ქალი უყვარდა, – უპასუხა ექიმმა, – მაგრამ მის სიყვარულს ვერ ეღირსა, – და აქ მოხვდა“.

მერე სხვა პალატაში მივიდნენ. იქ ერთი ადამიანი იყო, რომელიც ქალის პორტრეტს აფურთხებდა. „ამ კაცს რაღა მოუვიდა? – იკითხა მეფემ, – ეტყობა, მასაც ქალთან ჰქონდა საქმე“.

ღირეექტორმა აუხსნა: „დიახ, იმავესთან. ამ კაცსაც ის ქალი შეუყვარდა, მაგრამ მან მიზანს მიაღწია, და ამიტომაც აქ“.

თუ იღებთ იმას, რაც გინდათ, ჭკუიდან იშლებით: თუ ვერ იღებთ მას, მაინც ჭკუიდან იშლებით. შედეგი – ერთი და იგივეა. რაც უნდა აკეთოთ, ყოველთვის ინანებთ. ფრაგმენტი ვერასდროს იქნება მთლიანი. მთლიანი იმდენად დიადია, და ფრაგმენტი იმდენად პატარა, შეუძლებელია გამოიყვანოთ მთლიანი ფრაგმენტისგან. თუ კონცენტრირდებით, აქცენტს აკეთებთ ფრაგმენტებზე და ამის შესაბამისად იღებთ ცხოვრებაში გადაწყვეტილებებს, ყოველთვის აღმოაჩენთ, რომ მთელი თქვენი ძალისხმევა ამაოა. თქვენი ცხოვრება ტყუილად იქნება გაფლანგული.

მაშ, რა უნდა ვქნათ? რა უნდა ჩუქუნ-ძის, რომ გავაკეთოთ? მას სურს, არ ვიყოთ ფრაგმენტებად გახლეჩილი – მას სურს, ჩვენ მთლიანი ვიყოთ, ერთიანი. მაგრამ არ დაივიწყოთ, რომ შედეგის დანახვა მხოლოდ მაშინ შეგეძლებათ, როცა სავსე ხართ, მთლიანი, რადგან მხოლოდ მსგავსს შეუძლია შეიცნოს მსგავსი. როგორ შეგიძლიათ შეიცნოთ მთელი, შედეგი, თუ ფრაგმენტული ხართ? თუ გაყოფილი ხართ, გახლეჩილი ხართ ნაწილებად, მთლიანობა არ აირეკლება თქვენში. როცა ვლამპრაკობ მედიტაციაზე, ვგულისხმობ გონებას, რომელიც გაყოფილი არაა, რომელშიც ყველა ფრაგმენტი ერთიანდება. გონება, რომელიც არაა გაყოფილი, მთლიანია, ერთიანი.

ასეთი გონება ხედავს სიღრმეს, თავად არსს. ის ხედავს სიკვდილიდან დაბადებამდე, ხედავს დაბადებიდან სიკვდილამ-

დე. ორივე უკიდურესობა მის თვალსაწიერს გაივლის. ამ ხედვიდან, ამ გამჭოლი მზერიდან იბადება მოქმედება. თუ მკითხავთ, რა არის ცოდვა, გეტყვით: „მოქმედება, რომელიც გამოყოფს ფრაგმენტული გონებიდან, ესაა ცოდვა“. თუ მკითხავთ, რა არის სიკეთე, გეტყვით: „მოქმედება, რომელიც იშვება მთლიანი გონებიდან, ესაა სიკეთე“. აი, რატომაა, რომ ცოდვილი მუდამ ინანიებს.

გაიხსენეთ საკუთარი ცხოვრება, შეისწავლეთ, შეხედეთ თავიდან ბოლომდე. რაც უნდა აკეთოთ, რაც უნდა აირჩიოთ, ეს თუ ის, კარგი მაინც არაფერი გამოვა. მოიპოვებთ თუ დაკარგავთ ქალს, ორივე შემთხვევაში, ჭკუიდან იშლებით. რა არჩევანიც უნდა გააკეთოთ, ირჩევთ უბედურებას. ამიტომ კრიშნა მუდმივად ითხოვს არჩევანის აუცილებლობისგან გათავისუფლებას.

შეეცადეთ ეს გაიგოთ. თქვენ აქ ხართ და გესმით ჩემი. ეს არჩევანია, რადგან თქვენ ალბათ მიატოვეთ დაუმთავრებელი სამუშაო, გადადეთ რაღაც საქმეები. უნდა წასულიყავით ოფისში, მაღაზიაში, ბაზარში. თქვენ კი აქ ხართ, მისმენთ. ამ დილას ალბათ ფიქრობდით, როგორ მოქცეულიყავით. ამ ადამიანისთვის მოგესმინათ თუ სამსახურში, ოფისში, ან ბაზარში წასულიყავით. თქვენ აქ მოსვლა აირჩიეთ.

თქვენ გააკეთეთ არჩევანი – აქ მოსულიყავით. თქვენ ინანებთ ამ არჩევანის გამო... რადგან ვიდრე აქ ხართ, მაშინაც კი არ შეგიძლიათ იყოთ აქ მთლიანად: თქვენი გონების ნახევარი იქაა, თქვენ მხოლოდ იცდით, ვიდრე დავამთავრებ, რომ წასვლა შეძლოთ. მაგრამ ხომ არ ფიქრობთ, რომ სხვა ვარიანტის არჩევისას, მაღაზიაში ან ოფისში თუ ნახვიდოდით, მთლიანად იქ იქნებოდით? არა, რადგან კვლავ არჩევანის წინაშე დადგებოდით. თქვენ იქ იქნებოდით, გონება კი – აქ. ინანებდით: „რას ვკარგავ? ვინ იცის, იქ რა ხდება, რაზე საუბრობენ? ვინ იცის, რა საიდუმლოებები გამჟღავნდება იქ ამ დილას?“

ამიტომ, რაც უნდა აირჩიოთ, გადაწყვეტთ მოსვლას თუ არა, თუ არჩევანი გააკეთეთ, ეს იმას ნიშნავს, რომ ეს თქვენი სულის ნახევარს სურდა, ან ცოტა მეტს. ეს დემოკრატიული,

პარლამენტური გადაწყვეტილებაა. გონების უმრავლესობით გადაწყვეტით, მაგრამ უმცირესობა მაინც რჩება. თუმცა არანაირი უმცირესობა არ არის საბოლოო, და არც უმრავლესობაა საბოლოო. არავინ იცის მათი ზომა, პარტიის წევრები აგრძელებენ მხარეების ცვლას.

როცა აქ მოხვედით, თქვენ გააკეთეთ არჩევანი. თქვენი გონების ორმოცდათერთმეტ პროცენტს მოუწდა მოსვლა. ორმოცდაცხრას კი ოფისში წასვლა სურდა. მაგრამ დროთა განმავლობაში, აქ მოსვლასთან ერთად, ძალთა თანაფარდობა შეიცვალა. თავად გადაწყვეტილებამ, მოსულიყავით და მოგესმინათ, გამოიწვია ეს ცვლილებები.

თქვენი მოსვლის შემდეგ უმცირესობა, სავარაუდოდ, უმრავლესობა გახდა. თუ ჯერ კიდევ ასე არაა, თქვენი წასვლიდან სულ მალე ასე მოხდება, და თქვენ გაიფიქრებთ: „ტყუილად დაკარგული ორი საათი! როგორ ავინაზღაურო ახლა ის? არ ღირდა მოსვლა – სულიერი საქმეების გადადება შეიძლება, რეალური სამყაროსი კი – არა. ცხოვრება საკმაოდ გრძელია, მოგვიანებით კიდევ მოვასწრებთ მედიტაციას“.

ინდოეთში ადამიანები ამბობენ, რომ მედიტაცია – ეს მხოლოდ მოხუცებისთვისაა. თუ მიუახლოვდით სიკვდილის ზღურბლს, მედიტაციაც შეიძლება, მაგრამ ეს არაა ახალგაზრდებისთვის. მედიტაცია საქმეების სიას ასრულებს; მას შემდეგ, რაც ყველაფერს მორჩები, ამით დაკავდი. მაგრამ დაიმახსოვრეთ, არასდროს დგება ის დრო, როცა ყველაფერი გაკეთებულია, როცა ძალიან მოხუცი ხარ იმისთვის, რომ რამით დაკავდეთ, როცა ენერგია გამოლეულია, როცა შეიძლება მედიტირება.

თუ აღარაფრის კეთება შეგიძლიათ, როგორ შეძლებთ მედიტირებას? მედიტაციას ენერგია სჭირდება, უსუფთავესი, ყველაზე ცოცხალი, მნიშვნელოვანი – მედიტაციას სჭირდება გადაჰსებული ენერგია. ბავშვს შეუძლია მედიტირება, მაგრამ როგორ შეძლებს მედიტაციას მოხუცი? ბავშვი ადვილად მედიტირებს, მოხუცი – არა, ის გაფლანგულია. მასში აღარაა ენერგია, მის მდინარეს აღარ შეუძლია დინება, ის გაყინულია. მისი ცხოვრების შემადგენელი ნაწილი, უკვე მკვდარია.

თუ თქვენ ტაძარში მოსვლა გადანყვიტეთ, თქვენ იტანჯებით, დარდობთ. თუ ოფისში ან ბაზარში მიდიხართ, ამასაც დარდობთ და განიცდით.

ამას წინათ ბერი მოკვდა. ძალიან ცნობილი ბერი იყო, მთელი ქვეყანა იცნობდა. ბერი თაყვანს სცემდა და გასხვიოსნებულად თვლიდა. იმავე დღეს მეძავი მოკვდა. ის სწორედ ბერის მონასტრის მოპირდაპირე მხარეს ცხოვრობდა. ისიც ძალიან განთქმული მეძავი იყო, არანაკლებ ცნობილი, ვიდრე ბერი. ისინი ერთმანეთის საპირისპირო ადამიანები იყვნენ, რომლებიც ერთმანეთის პირისპირ ცხოვრობდნენ და ერთსა და იმავე დღეს გარდაიცვალნენ.

სიკვდილის ანგელოზები მოვიდნენ და ბერი ზეცაში აიყვანეს. მოვიდნენ სხვა ანგელოზები და მეძავი ჯოჯოხეთში წაათრიეს. მაგრამ როცა პირველმა ანგელოზებმა ზეცას მიაღწიეს, აღმოაჩინეს, რომ კარი დაკეტილი იყო, კართან მდგომმა კი უთხრა: „თქვენ ისინი აგერიათ. ეს ბერი ჯოჯოხეთში უნდა გაუშვათ, მეძავი კი სამოთხეში უნდა მოხვდეს“.

„რას ამბობ? – განცვიფრდა ანგელოზი. – ეს ადამიანი ძალიან ცნობილი ასკეტიკა, რომელიც მუდამ მედიტირებდა და ლოცულობდა. ჩვენ არც კი დაგვიზუსტებია, პირდაპირ წამოვედით და მოვიყვანეთ. მეძავი კი, ალბათ უკვე ჯოჯოხეთშია, რადგან სხვა ანგელოზებმა იქ წაათრიეს. აზრადაც არ მოგვსვლია გვეკითხა, იმდენად ნათელი იყო, რა უნდა გვექნა“.

კართან მდგომმა უთხრა: „თქვენ აგერიათ, რადგან თქვენ მხოლოდ ზედაპირულად შეხედეთ. ის ბერი მედიტირებდა, რათა სხვებზე აღმატებული ყოფილიყო. თავისთვის კი მუდამ ფიქრობდა: „ცხოვრებას ტყუილუბრალოდ ვფლანგავ. ის მეძავი, ჩემ პირდაპირ რომ ცხოვრობს, ისეთი მშვენიერია, და ისეთი ხელმისაწვდომი... ნებისმიერ დროს, საკმარისია გადაეკეთო ქუჩა... ათასი სისულელით, უაზრობით ვარ დაკავებული – ვლოცულობ, ბუდას პოზაში ვზივარ და ვერაფერს ვაღწევ“. მას რეპუტაციის დაკარგვის ეშინოდა და ამის გაკეთება ვერ გაბედა“.

ბერი ადამიანი ზნეკეთილი მხოლოდ იმიტომ არის, რომ ისეთივე მშვიდარაა, როგორც ის ბერი. ის მხოლოდ იმიტომ იყო

ზნეკეთილი, რომ ეშინოდა – ქუჩის გადაკვეთა ვერ შეძლო. მას იმდენი ადამიანი იცნობდა, რომ არ შეეძლო მეძავთან წასულიყო. რას იფიქრებდა ხალხი?

მხდალებს ყოველთვის ეშინიათ საზოგადოების აზრის. ასეც კეტად რჩებოდა, მარხულობდა, მაგრამ ფიქრებში მუდამ მეძავთან იყო. როცა ქალს წვეულებები და ცეკვები ჰქონდა, ის უსმენდა. ბუდას ძეგლის წინ იჯდა, მაგრამ ბუდა არ იყო მის თვალსაწიერში. ის არ სცემდა თაყვანს, ოცნებობდა, უსმენდა მხიარულების ხმებს და ოცნებებში მეძავთან სიყვარულს ეძლეოდა.

რაც შეეხება მეძავს, ის მუდამ ინანიებდა, ინანიებდა და ინანიებდა. მან იცოდა, რომ თავისი ცხოვრება ფუჭად გაფლანგა. და რისთვის? მხოლოდ ფულისთვის, სულსა და სხეულს ყიდდა. მუდამ იქით იყურებოდა, სადაც მონასტერი იდგა, და შურდა წყნარი, მართალი ცხოვრების, რომელიც მონასტრის კარს მიღმა იყო. ნეტავ რა საოცარი მედიტაციები ხდებოდა იქ?

მას მხურვალედ სურდა, რომ ღმერთს ტაძარში შესვლის თუნდაც ერთი შანსი ეჩუქებინა. მაგრამ ის ფიქრობდა: „მე მეძავი ვარ, უწმინდური, ჩემთვის არ შეიძლება ტაძართან მიახლოება“. მას ტაძრის გარშემო სიარული უყვარდა, რათა ქუჩიდან მაინც დაენახა, როგორი სილამაზე, როგორი სინყნარე და ლოცვა-კურთხევაა შიგნით! როცა შიგნით კირტანი⁴⁷ და ბჰაღჯანი⁴⁸ იყო, სიმღერები და ცეკვები, მან რამდენჯერმე იტირა, მოსთქვამდა, როცა წარმოიდგენდა, რას იყო მოკლებული.

ასე რომ, კართან მდგომმა თქვა: „გადმოიყვანეთ მეძავი სამოთხეში, ეს ბერი კი ჩააგდეთ ჯოჯოხეთში. მათი გარეგნული ცხოვრება განსხვავებული იყო, მათი შინაგანი ცხოვრებაც განსხვავდებოდა, მაგრამ როგორც ნებისმიერი სხვა, ორივე ნაწილობდა“.

ჩვენ ინდოეთში გამოვიგონეთ სიტყვა, რომლის ანალოგი არსადაა მსოფლიოში. სამოთხეს და ჯოჯოხეთს ყველგან მოძებნით. მსოფლიოში ყველა ენას აქვს ჯოჯოხეთისა და სა-

⁴⁷ კირტანი – საგალობელი ინდუისტურ რელიგიაში.

⁴⁸ ბჰაღჯანი – იგივეა, რაც კირტანი.

მოთხის აღმნიშვნელი სიტყვა. ჩვენ გვაქვს სხვა სიტყვა: ეს მოკშა⁴⁹, ან ნირვანა⁵⁰, ან კაივალაია – სრული თავისუფლება, რომელიც არც ჯოჯოხეთია და არც სამოთხე.

თუ თქვენი გარეგნული ცხოვრება ჯოჯოხეთია, და თქვენ ამას მოინანიებთ, თქვენ სამოთხეში მოხვდებით, როგორც ის მეძავი, რომელსაც მუდმივად სწყუროდა მედიტაცია და ლოცვა. თუ თქვენი გარეგნული ცხოვრება ზეციური ცხოვრების ღირსია, შინაგანი კი ჯოჯოხეთია, როგორც იმ ბერის, რომელიც მეძავზე ოცნებობდა, მაშინ თქვენ ჯოჯოხეთში მოხვდებით. მაგრამ თუ არ აკეთებთ არჩევანს, არ გაქვს სინანული, თუ არ ირჩევთ, მაშინ თქვენ მიაღწევთ მოკშას.

არჩევანის გარეშე გამოფხიზლება – ეს მოკშაა, სრული თავისუფლება. ჯოჯოხეთი – ეს მონობაა, სამოთხეც მონობაა. სამოთხე შეიძლება იყოს ლამაზი ციხე, ჯოჯოხეთი კი საშინელი ციხე, ერთიც და მეორეც – ციხეა. არც ქრისტიანები და არც მაჰმადიანები ამას არ დაეთანხმებიან, რადგან სამოთხე მათთვის – საბოლოოა, უმაღლესი. თუ მათ ჰკითხავთ, სადაა იესო, ისინი არასწორად გიპასუხებენ; ისინი ამბობენ: „ზეცაში, ღმერთთან“. ეს სრულიად არაა ასე. თუ იესო ზეცაშია, ეს იმას ნიშნავს, რომ ის არ გასხივოსნდა. ზეცა შეიძლება იყოს ოქროს ციხე, მაგრამ ის მაინც ციხეა. ის შეიძლება იყოს კარგი, შეიძლება სასიამოვნო იყოს, მაგრამ ეს მაინც არჩევანია, არჩევანი ჯოჯოხეთის წინააღმდეგ. სიკეთის ქმნა, რომელიც იყო ცოდვის წინააღმდეგ არჩეული, – ესაა უმრავლესობის არჩევანი. მაგრამ უმცირესობა მხოლოდ რამდენიმე ნაბიჯითაა უკან, თავიანთ რიგს უცდიან, რომ არჩევანი გააკეთონ.

იესო მოკშაშია – ამას ვამტკიცებ. ის არაა სამოთხეში, არც ჯოჯოხეთში. ის სრულიად თავისუფალია თავისუფლების ყოველგვარი შეზღუდვისგან: კარგი/ცუდი, ცოდვა/მადლი, მორა-

⁴⁹ მოკშა – ცნება ინდუიზმსა და ბუდიზმში, ატმანის (სულის) გათავისუფლება ამქვეყნიური ბუნებისაგან.

⁵⁰ ნირვანა – ბუდიზმში: სულიერი განვითარების უმაღლესი საფეხური ანუ ტანჯვისგან თავისუფალ მდგომარეობაში ყოფნა; ინდუიზმში ეს არის მოკშას საშუალებით ბრძანთან ერთობა.

ლური/ამორალური. მას არ აურჩევია. მან გაატარა ცხოვრება, რომელიც არჩევანისგან თავისუფალი იყო. ეს ისაა, რის დამტკიცებასაც ვაგრძელებ: გათავისუფლდით არჩევანისგან.

მაგრამ, როგორ შეიძლება არჩევანისგან თავისუფალი ცხოვრება? ეს შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როცა შეგიძლიათ შედეგის, შვიდის, დანახვა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, თქვენ აირჩევთ და იტყვით: „საჭიროა, რომ ეს დილას მოხდეს, ის კი სალამოს“, – თქვენ დარწმუნებული ხართ, რომ ვარიანტების არჩევისას ცვლით შედეგს. შედეგი არ შეიძლება შეიცვალოს. შედეგი ყოველი ჩვენგანისთვის რჩება ისევე ის.

ამიტომ ვამბობ, რომ არანაირი განსხვავება არაა მდაბიოსა და იმპერატორს შორის: დილას იმპერატორი ხართ, სალამოს მდაბიო იქნებით. დილიდან მდაბიო ხართ, სალამოს იმპერატორი გახდებით. შედეგი კი ერთი და იგივეა. დაინახეთ შედეგი, თავად გახდით შედეგი, მაშინ მთელი არჩევანი ქრება.

იმ მაიმუნების მომთვინიერებელმა, უბრალოდ, შედეგს შეხედა და დათანხმდა: „კარგი, თქვენ – სულელო მაიმუნებო, თუ ეს გაგაბედნიერებთ, მაშინ ავირჩიოთ ის ვარიანტი, რომელიც თქვენ მოგწონთ“. მაგრამ ისიც რომ მაიმუნი ყოფილიყო, როგორც სხვები, ბრძოლა დაიწყებოდა. „ეს ვარიანტი უნდა იყოს, – დაიჩემებდა ის. – ვინ მბრძანებლობს, ვინ წყვეტს? ვინაა აქ, თქვენი აზრით, უფროსი? მე თუ თქვენ?“

ეგო ყოველთვის ირჩევს, გადაწყვეტილებას იღებს და აიძულებს. მაიმუნები აჯანყდნენ, და ეს კაციც მაიმუნი რომ ყოფილიყო, ისინი მას ჭკუიდან შეშლიდნენ. მათთვის ჭკუის სწავლება მოუწევდა. იგი მოითხოვდა: „დილით ოთხი ბანანი აღარ იქნება. ასე გადავწყვიტე“.

ერთ კაცს სამოცი წლის იუბილე ჰქონდა. სალამოს შინ დაბრუნდა, ცოლთან, რომელთანაც ორმოცი წელი გაატარა მუდმივ ჩხუბსა და კონფლიქტში. მაგრამ შინ მოსული, გაოცდა, როცა აღმოაჩინა, რომ მეუღლე საჩუქრით ელოდა – ორი შესანიშნავი ჰალსტუხით. არასდროს უფიქრია, რომ მისი ცოლი რაიმე ამის მსგავსს გააკეთებდა. ის, რომ მის დაბრუნებას ელოდებოდა და საჩუქრად ჰალსტუხები მოემზადებინა, წარ-

მოუდგენელი რამ იყო. თავი ისე ბედნიერად იგრძნო, რომ აღმოსდა: „არ გინდა საჭმლის გაკეთება, რამდენიმე წუთში მზად ვიქნები და საუკეთესო რესტორანში წავიდეთ“.

მან წყალი გადაივლო, მოემზადა, და ცოლის მიერ ნაჩუქარი ერთ-ერთი ჰალსტუხი გაიკეთა. ცოლმა დაჟინებით შეხედა და ჰკითხა: „როგორ?! შენ გინდა თქვა, რომ მეორე ჰალსტუხი არ მოგეწონა? რა, მეორე ჰალსტუხი არც ისე კარგია?“ კაცს მხოლოდ ერთი ჰალსტუხის გაკეთება შეუძლია, მაგრამ რომელიც უნდა აერჩია, მაინც იგივე მოხდებოდა: „ამით რა გინდა თქვა? რომ მეორე ჰალსტუხი არ ვარგა?“

კამათი, ჩხუბი – ეს ძველი ჩვეულებაა. იმავე ქალზე ყვებიან, რომ ყოველდღე სკანდალისთვის რაიმე მიზეზს ეძებდა და ყოველთვის წარმატებას აღწევდა, რადგან ვინც ეძებს, ის მუდამ პოულობს. დაიმახსოვრეთ ეს: რასაც ეძებთ, იპოვით. სამყარო ისეთი ვრცელია და ყოველივე არსებული იმდენად მრავალფეროვანია, მდიდარია, რომ თუ თქვენ მართლა ძალიან, ძალიან გინდათ რაღაცის პოვნა, აუცილებლად იპოვით.

ზოგჯერ ის თავისი ქმრის ქურთუკზე თმის ღერს პოულობდა და სკანდალს აწყობდა, რომ ის ვილაც ქალთან დადის. ერთხელ ისე მოხდა, რომ კვირის განმავლობაში საბაბი ვერ იპოვა სცენის მოსაწყობად. ასეც ეცადა, ისეც, მაგრამ სკანდალის მიზეზი ვერ მოძებნა. მაშინ, მეშვიდე დღეს, როცა ქმარი შინ დაბრუნდა, ყვირილი და მკერდში მჯილის ცემა დაიწყო. „კიდევ რა მოხდა? – ჰკითხა კაცმა, – რაშია საქმე, ახლა რაღა გაყვირებს?“

მან კი განაცხადა: „უნამუსო, გადაწყვიტე, რომ ეშმაკობაში მაჯობო? ის ბოზანდარა მიატოვე და ახლა მელოტ საყვარელთან დადიხარ?“

გონება მუდამ უსიამოვნებებს ეძებს. არ გაგეცინოთ, რადგან ეს თქვენს გონებაზეა ნათქვამი. თქვენი სიცილით, უბრალოდ, საკუთარ თავს ატყუებთ. ალბათ, ფიქრობთ, რომ ეს ვილაც სხვაზეა ნათქვამი – ეს თქვენზეა. რაც არ უნდა ვილაპარაკო, მუდამ ასე იქნება.

გონება ირჩევს, და მუდამ ირჩევს უსიამოვნებებს, რადგან არჩევანთან ერთად უსიამოვნებებიც მოდის. თქვენ არ შეგიძლიათ აირჩიოთ ღმერთი. თუ აირჩევთ, უსიამოვნება იქნება. არ შეგიძლიათ აირჩიოთ თავისუფლება. თუ თქვენ აირჩევთ, ეს თავისუფლება არ იქნება.

მაშინ, როგორ ხდება ეს ყველაფერი? როგორ ხდება ღმერთი, როგორ ხდება სანიასა, როგორ ხდება თავისუფლება, როგორ ხდება მოკმა? ეს მაშინ ხდება, როცა არჩევანის უაზრობას აცნობიერებთ. ეს არაა ახალი არჩევანი, ეს უბრალოდ ყოველგვარი არჩევანის უგულებელყოფაა. უბრალოდ, ყოველივე ამის შემხედვარე, სიცილს იწყებთ. არაფრიდანაა ასარჩევი. შედეგი – იგივეა. ბოლოს, სალამოს, შედეგი იგივე იქნება. მაშინ აღარ ინერვიულებთ, იმპერატორი ხართ დილას თუ მდებო. ბედნიერი ხართ, რადგან სალამოს ყველაფერი მიდის ერთი და იმავემდე, ყველაფერი განონასწორდება.

სიკვდილი გაათანაბრებს. სიკვდილისთვის სულერთია იმპერატორი ხარ თუ მდებო. სიკვდილი შედეგებს აჯამებს, ის კი მუდამ შეიძია.

ის ორივე ვარიანტი ერთი და იგივეა. დაიმახსოვრეთ, ჯამში ბანანების რიცხვი არ შეიცვლება. მაგრამ ერთ შემთხვევაში მაიმუნები უკმაყოფილოები იყვნენ, მეორე შემთხვევაში – ბედნიერები.

მომთვინიერებელმა სიამოვნებით

შეცვალა თავისივე წინადადება

შესაბამისი კონკრეტული პირობებით

ისე, რომ ამით არაფერი დაუკარგავს.

მცოდნე ადამიანი მუდამ ხედავს საგნების ობიექტურ, ქეშმარიტ მდებარეობას, და არასოდეს გამოდის თავისი სუბიექტური შეგრძნებებიდან. და გრძნობებიდან. როცა მაიმუნებმა თქვეს „არა“, თქვენ რომ ყოფილიყავით მაიმუნების მომთვინიერებელი, აუცილებლად გაბრაზდებოდით. მაიმუნები აჯანყდნენ, ისინი აღარ უჯერებდნენ, როგორ შეიძლება ამის მოთმენა! ეს თქვენ ძალიან დიდ ტკივილს მოგაყენებდათ.

თქვენ უსულო საგნებზეც კი ბრაზობთ. თუ კარის გაღებას ცდილობთ, ის კი არ იღება, ჭკუიდან იშლებით. თუ თქვენ წერილის დაწერას ცდილობთ და კალამი არ წერს, ბრაზდებით. თავს დაჩაგრულად გრძნობთ, თითქოს კალამი ამას შეგნებულად აკეთებდეს, თითქოს ნავში ვიღაც იჯდეს.

ეს არა მარტო პატარა ბავშვების ლოგიკაა, ეს თქვენი ლოგიკაცაა. თუ ბავშვი მაგიდას დაეჯახება, ის დაარტყამს მას, ისე, უბრალოდ, რომ სამაგიერო გადაუხადოს. ის მუდამ ამ მაგიდის მტრად დარჩება. თქვენც ზუსტად ასეთი ხართ – უსულო საგნებზე ბრაზობთ, ჭკუიდან იშლებით!

ეს სუბიექტურია, ბრძენი კი არასდროსაა სუბიექტური. ბრძენი მუდამ ითვალისწინებს ობიექტურ პირობებს. ის შეხედავს კარს, და თუ ის დაკეტილია, მის გაღებას შეეცდება. მაგრამ მასზე არ ბრაზდება, რადგან ნავი ცარიელია. არავინაა, ვინც შეიძლება კარი დაიჭიროს, წინააღმდეგობა გაუწიოს თქვენს ძალისხმევას.

ობიექტური პირობების შესაბამისად მომთვინიერებელმა უარი თქვა მის მიერვე შეთავაზებულ ვარიანტზე. მან შეხედა მაიმუნებს და მათ გონებას, მაგრამ თავი შეურაცხყოფილად არ უგრძნია, რადგან მან იცოდა, ჯამში შედეგი მაინც იგივე იქნებოდა. მან დაუთმო. მხოლოდ ბრძენი ადამიანი უთმობს სხვას. ბრიყვი ყოველთვის ეწინააღმდეგება. ბრიყვები ამბობენ, რომ სიკვდილი სჯობია თავის დახრას, რომ ჯობია გატყდეს, მოკვდეს, ვიდრე თავდახრილმა იცოცხლოს.

ლაო-ძი და ჩუენ-ძი მუდამ ამბობდნენ: „როცა ქარი ძლიერია, სულელი ხეები ეწინააღმდეგებიან და კედებიან, ბრძენი ბალახი კი იღუნება, ემორჩილება. ქარიშხალი გადაივლის და ბალახი ისევ სწორდება, გალიმებული და კმაყოფილი. ბალახი ობიექტურია, დიდი ხე სუბიექტური. დიდი ხე თავის თავზე ფიქრობს: „მე უშველებელი ვარ, ვის შეუძლია ჩემი მოდრეკა? ვის შეუძლია მაიძულოს დანებება?“ დიდი ხე შეებრძოლება ქარიშხალს. სისულელეა მასთან შეებრძოლება, რადგან ქარიშხალი თქვენთვის არ მოსულა. ამაში განსაკუთრებული არაფერ-

რია, ქარიშხლები იცის ხოლმე დროდადრო. თქვენ რომ მოყვებით ქარიშხალში, ეს შემთხვევითობაა.

მაიმუნები ცხოველები არიან. მათ ჰგონიათ, რომ ყველაზე მაღალი რანგის ცხოველები არიან! ისინი არ შეურაცხყოფენ მომთვინიერებელს. ისინი მუდამ მაიმუნები იქნებიან, და ისეთებად დარჩებიან, როგორებიც არიან. მათ არ შეუძლიათ ჯამის დანახვა, არ შეუძლიათ დალაგება. ისინი მხოლოდ იმას ხედავენ, რაც ახლოსაა, და არა იმას, რაც შორსაა. ის, რაც შორსაა, მიუწვდომელია მათთვის. მაიმუნებისთვის შეუძლებელია საღამოზე დაფიქრება, მათ მხოლოდ დილა იციათ.

ასე რომ, მაიმუნები მაიმუნები არიან, ქარიშხალი კი ქარიშხალი. რა საჭიროა გაბრაზება? ისინი თქვენ არ გებრძვიან. ისინი მხოლოდ თავიანთ გზას, საკუთარ ჩვევებს მისდევენ. ამიტომაც არ გაბრაზდა მაიმუნების მომთვინიერებელი. ის ბრძენი ადამიანი იყო, მან დაუთმო, ის ბალახით მოიქცა. თავს როგორც კი იგრძნობთ სუბიექტურად, გაიხსენეთ ეს. თუ ვინმე რაიმეს ლაპარაკობს, მაშინვე შებოჭილად გრძნობთ თავს, თითქოს ამას თქვენ გეუბნებიან. თქვენ ძალიან ხართ ჩაფლული ნავში. შესაძლებელია, ეს სულაც არ იყო თქვენთვის ნათქვამი. სხვამ, სავარაუდოდ, თავისი სუბიექტურობა გამოხატა.

როდესაც ვილაც აცხადებს: „შეურაცხყოფა მომაცენე“, – ის ნამდვილად რაღაც სხვას გულისხმობს. ის რომ ოდნავ გონიერი იყოს, ამას სხვაგვარად გამოხატავდა და იტყოდა: „მე თავს შეურაცხყოფილად ვგრძნობ. შენ, იქნებ, არც მომაცენე შეურაცხყოფა, მაგრამ, რაც არ უნდა თქვა, მე თავს შეურაცხყოფილად ვიგრძნობ“. ეს სუბიექტური გრძნობაა.

მაგრამ არავინ აღიარებს თავის სუბიექტურობას, და ყველა გააგრძელებს სუბიექტურის ობიექტურად გამოცხადებას. სხვა ყოველთვის ამბობს: „შენ მე შეურაცხყოფა მომაცენე“. მაგრამ როცა ამას ისმენთ, თქვენც სუბიექტური ხდებით. ორივე ნავი სავსეა, გადავსებული. ამიტომ შეჯახება, მტრობა, ძალადობა – გარდაუვალია.

თუ თქვენ ბრძენი ხართ, როცა სხვა ამბობს: „შენ მე შეურაცხყოფა მომაყენე“, – შეხედეთ ობიექტურად, რაშია საქმე და იფიქრეთ: „რატომ გრძნობს თავს შეურაცხყოფილად?“ ეცდებით გაიგოთ სხვისი გრძნობა, და თუ შეძლებთ ყველაფერი თავის ადგილას დააღაგოთ, მაშინ თქვენ დათმობთ. მაიმუნები მაიმუნები არიან. რა საჭიროა გაბრაზება, რა საჭიროა შეურაცხყოფილად იგრძნოთ თავი?

მოლა ნასრედინზე ჰყვებიან, რომ სიბერეში ის საპატიო მომრიგებელ მოსამართლედ აირჩიეს. პირველი საქმე, რომელიც მან გაარჩია, ძარცვა აღმოჩნდა. ნასრედინმა მოუსმინა დაზარალებულს და თქვა: „კი, შენ მართალი ხარ“. მაგრამ მას ჯერ არ მოესმინა ბრალდებულისთვის.

სასამართლოს მდივანმა ყურში ჩასჩურჩულა: „თქვენ ჯერ ვერ შეეჩვიეთ დაწესებულ წესრიგს, ბატონო მოსამართლე. გაიგეთ, ასე არ შეიძლება. ჯერ მეორე მხარესაც უნდა მოუსმინოთ, ვიდრე განაჩენს გამოიტანდეთ“.

„კარგი“, – დაეთანხმა ნასრედინი.

მეორე ადამიანმა, მძარცველმა, სხვა ისტორია მოყვა. ნასრედინმა მოისმინა და წარმოთქვა: „შენ მართალი ხარ“.

მდივანი დაიბნა: „ეს ახალი მომრიგებელი მოსამართლე, უბრალოდ, გამოუცდელი კი არა, შეშლილიცაა“. კვლავ უჩურჩულა ყურში: „რას ლაპრაკობთ? არ შეიძლება ორივე მართალი იყოს“.

„დიახ, შენ მართალი ხარ“, – უპასუხა ნასრედინმა.

ასეთია ბრძენი, სიტუაციას იღებს ობიექტურად. მან დათმო. ის ყოველთვის უკან იხევს, ის ყოველთვის ამბობს „დიახ“ – რადგან, თუ თქვენ ამბობთ „არას“, მაშინ თქვენი ნავი არაა ცარიელი. „არა“ ყოველთვის ეგოიზმიდან წარმოიშობა. ამიტომ, თუ ბრძენისთვის აუცილებელია თქვას „არა“, ის მაინც გამოიყენებს სიტყვას „დიახ“. ის არ იტყვის გახსნილად „არას“, ის იყენებს სიტყვას „დიახ“. თუ ბრიყვ ადამიანს უნდა თქვას „დიახ“, ის მაშინვე წინააღმდეგობას შეეჯახება, იმის გამო, რომ ვერ ამბობს „არას“. მას ურთიერთობა შეუძლია ტერმინთან „არა“, და თუ მაინც დათმობა მოუწევს, დათმობს უხა-

ლისოდ, ნაწყენი, წინააღმდეგობით. მაიმუნების მომთვინიერებელმა ადვილად დათმო.

მომთვინიერებელმა სიამოვნებით
შეცვალა თავისივე წინადადება
შესაბამისი კონკრეტული პირობებით
ისე, რომ ამით არაფერი დაუკარგავს.

მაგრამ ჯერ არც ერთ ბრძენს არაფერი დაუკარგავს, როცა ბრიყვებს ეუბნება „დიხა“. მათ არაფერი დაუკარგავთ დათმობით. მათ მხოლოდ მოიგეს. როცა არაა არანაირი ეგო, ეგოიზმი, მაშინ არც რაიმე დანაკარგი შეიძლება არსებობდეს. დანაკარგს ყოველთვის ეგო შეიგრძნობს: „მე ვკარგავ“. რატომ გაქვთ ასეთი შეგრძნება? – იმიტომ, რომ ყოველთვის გეშინიათ რალაციის დაკარგვის. რატომ გრძნობთ თავს წარუმატებლად? – იმიტომ, რომ ყოველთვის წარმატებისკენ მიისწრაფვით. რატომ გრძნობთ თავს ღარიბად? – იმიტომ, რომ ყოველთვის იმპერატორობაზე ოცნებობთ.

ბრძენი უბრალოდ იღებს იმას, რაც არის. ის ხედავს ჯამს. მან იცის – ვინც დილით მდაბიოა, საღამოს იმპერატორია, ან დილით თუ იმპერატორია, საღამოს მდაბიოა. რომელი ჯობია?

თუ ბრძენ ადამიანს აიძულებთ არჩევანი გააკეთოს, ის ამჯობინებს, რომ დილას იყოს მდაბიო და საღამოს – იმპერატორი. ბრძენი ადამიანი არასდროს ირჩევს, მაგრამ თუ თქვენ აიძულებთ, ის გეტყვით, რომ ჯობია თავიდან მდაბიო იყოს და ბოლოს – იმპერატორი. რატომ? იმიტომ, რომ დილიდან, ანუ პირველად, იყო იმპერატორი, და მერე საღამოს – მდაბიო, – ეს ძალზე ძნელია. მაგრამ მაინც არჩევანია.

ბრძენი ადამიანი თავიდან ტკივილს აირჩევს და ბოლოს – სიამოვნებას, რადგან ტკივილი ტონუსს გაძლევთ დილას, და ამის შემდეგ სიამოვნება უფრო საამური, ვიდრე ოდესმე. თავიდან მიღებული სიამოვნება კი გადუნებთ, რის შემდეგაც ტკივილი ძალიან ძლიერი და აუტანელი იქნება.

აღმოსავლეთმა და დასავლეთმა სხვადასხვა ვარიანტი აირჩიეს. აღმოსავლეთში, პირველი ოცდახუთი წლის განმავლობაში, ბავშვს ყოველგვარი გაჭირვება უნდა ენახა. ამ პრინციპს

მიჰყვებოდნენ ათასი წლის განმავლობაში, ვიდრე დასავლეთი არ გამოჩნდა და აღმოსავლეთზე დომინანტობა არ მოიპოვა.

ბავშვი ჯუნგლებში უნდა წასულიყო მასწავლებლის მოსაძებნად. ყველა შესაძლო დაბრკოლება უნდა გაეეღო: მდაბიოსავით იატაკზე დაეძინა, ეჭამა, როგორც ღარიბს, ევლო ქალაქში მოწყალების სათხოვნელად, დაეჭრა შეშა, ცხოველები ჩანჩქერზე ნაეყვანა და ემწყემსა.

ოცდახუთი წლის განმავლობაში ყველაზე უბრალოდ, ასკეტურად ცხოვრობდა. მეფედ იყო დაბადებული თუ მდაბიოდ, – არანაირი მნიშვნელობა არ ჰქონდა. ეს გზა იმპერატორის შვილსაც უნდა გაეეღო, გამონაკლისი არ კეთდებოდა. როცა ის ცხოვრების ყველა მხარეს ნახავდა, ამის შემდეგ ცხოვრება ისეთი მშვენიერი იყო, როგორც ნეტარება.

მაგრამ აღმოსავლეთი დაკმაყოფილებულიც რომ ყოფილიყო, ეს მაინც ილეთი იყო, შესაბამისი ვარიანტის არჩევა: რადგან, რაც არ უნდა მოგიმზადოთ ცხოვრებამ, ეს ყოველთვის იმაზე მეტი იქნება, რითაც დაინყეთ. ბავშვი საცხოვრებლად ქოხში გადადის. მისთვის ეს სასახლეა იმასთან შედარებით, როცა ის ცარიელ მიწაზე იწვა და არანაირი ჭერი არ ჰქონდა თავზე. მას სძინავს ჩვეულებრივ სანოლში და ბედნიერებისგან მეცხრე ცაზეა. უბრალო პური, კარაქი და მარილი – ეს სამოთხის საჭმელია, რადგან მასწავლებლის ქოხში კარაქიც არ იყო. მას ყველაფერი უხარია, რასაც კი ცხოვრება აჩუქებს.

დასავლეთის მოდელი სრულიად სანინალმდეგოა. როცა თქვენ მოწაფე ან სტუდენტი ხართ, თქვენთვის ყველა პირობაა შექმნილი: საერთო საცხოვრებელი, შესანიშნავი უნივერსიტეტები, ლამაზი ოთახები, აუდიტორიები, მასწავლებლები; თქვენთვის განკუთვნილია სამედიცინო მომსახურება, შედგენილია კვების განრიგი, გასწავლიან ჰიგიენას – ყველაფერზე ზრუნავენ. ამგვარი ცხოვრების ოცდახუთი წლის შემდეგ კი ცხოვრების ქარცეცხლთან ბრძოლაში გიშვებენ. თქვენ სათბურის მცენარედ იქეცით და ბრძოლის შესახებ წარმოდგენაც არ გაქვთ. ამიტომ ხდებით კლერკი ოფისში, ან დაწყებითი სკოლის მასწავლებელი: ცხოვრება ჯოჯოხეთად იქცევა. ახლა

მთელი ცხოვრების განმავლობაში იგლოვებო, მთელი თქვენი ცხოვრება იქნება უსასრულო ბუზლუნი, წუნუნი, ყველაფერი ისე არ გამოვა, როგორც ელოდი. ასე იქნება.

მაიმუნების მომთვინიერებელმა შესთავაზა: „სამი ბანანი დილით და ოთხი – საღამოს“.

მაგრამ მაიმუნები ჯიუტობდნენ: „ოთხი დილით და სამი საღამოს“.

ოთხი დილით და სამი საღამოს... როცა საღამო, ალბათ, იქნება უკუნი. თქვენ შეადარებთ მას წარსულთან, დილასთან. იმპერატორი დილით და მდაბიო საღამოს... საღამო, ალბათ, იქნება უბედური. საღამო კი უნდა იყოს არა უბედურება, არამედ კულმინაცია.

მაიმუნები არ ირჩევენ ჭკვიანურ ვარიანტს. ჯერ ერთი, ბრძენი ადამიანი არ ირჩევს, ის ცხოვრობს არჩევანის გარეშე, რადგან მან იცის: რაც უნდა მოხდეს, შედეგი იგივეა. მეორეც, თუ მას მაინც უნევს არჩევა ობიექტური მიზეზების გამო, მაშინ ის ირჩევს სამ ნაყოფს დილით და ოთხს საღამოს. მაგრამ მაიმუნებმა განაცხადეს: „არა. ჩვენ ავირჩევთ. ოთხი ბანანი გვექნება დილას“. მომთვინიერებელი დათანხმდა, მან გადაითამაშა თავისი არჩევანი ობიექტური პირობების შესაბამისად. მან ამით არაფერი დაკარგა. მაიმუნებმა? მათ მართლაც დაკარგეს.

ამიტომ, თუ აღმოჩნდებით ბრძენის გვერდით, მიეცით საშუალება აირჩიოს ვარიანტები, არ გაიტანოთ თქვენი. პირველ რიგში, არჩევანს არ უნდა აკეთებდეთ, მეორეც, როგორც უნდა იყოს ის არჩევანი, რომელსაც თქვენ გააკეთებთ, მაიმუნები, ის არასწორი იქნება. მაიმუნის ტვინი მხოლოდ უცაბედ, წამიერ ბედნიერებას ამჩნევს. მაიმუნს არ ანუხებს, რა მოხდება მოგვიანებით. მან არ იცის, მას არ აქვს მთლიანის პერსპექტივა. ასე რომ, დაუთმეთ ბრძენს გადანყვიტოს.

მაგრამ ძალების განლაგება, ფასეულობების სისტემა შეიცვალა. აღმოსავლეთში გადანყვეტილებებს ბრძენი იღებდა. დასავლეთში არსებობს დემოკრატია: მაიმუნები ხმას აძლევენ და ირჩევენ. ახლა კი მთელი აღმოსავლეთიც დემოკრატიად გა-

დააქციეს – დემოკრატიად, რომელიც გულისხმობს, რომ ხმას აძლევენ და ირჩევენ მაიმუნები.

არისტოკრატია ნიშნავს, რომ აირჩევს ბრძენი, მაიმუნები კი მას დაუთმობენ და მიჰყვებიან. არაფერს შეუძლია შეცვალოს მონესრიგებული არისტოკრატია. შეუძლებელია, დემოკრატია ქაოსად არ გადაიქცეს. მაიმუნები აღფრთოვანებულები არიან, რადგან ისინი ირჩევენ ვარიანტებს, მაგრამ მსოფლიო გაცილებით ბედნიერი იყო, როცა არჩევანის გაკეთება ბრძენს უნევდა.

გახსოვდეთ, მეფეები მუდამ დადიოდნენ ბრძენებთან, რათა მნიშვნელოვან საკითხებზე საბოლოო გადაწყვეტილება მიეღოთ. ბრძენი ადამიანები არ იყვნენ მეფეები, რადგან არ შეეძლოთ თავიანთ თავზე აეღოთ ეს ტვირთი, ისინი მდაბიოები იყვნენ და ტყის პირას თავიანთ ქოხებში ცხოვრობდნენ. მაგრამ სერიოზული პრობლემის წარმოშობისას მეფე არ აწყობდა საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვას, არ აწყობდა კენჭისყრას, რათა ეკითხა ხალხისთვის: „რა ვქნათ?“ ის გარბოდა ტყეში, რათა რჩევა ეკითხა მათთვის, ვინც ყველაფერი უარყო – რადგან მათ აქვთ მთლიანის ხედვის პერსპექტივა, ისინი მოკლებულნი არიან რაიმეზე მიჯაჭვულობას, მანიაკალურ იდეებს, ისინი თავისუფალნი არიან ყველაფრისგან – მათ ეს თავად გადანყვითეს. მათ უარი თქვეს არჩევანზე. ისინი ხედავენ მთლიანს და შეუძლიათ გადანყვითელების მიღება.

ჭეშმარიტად ბრძენმა ადამიანმა

პრობლემის ორივე მხარეს შეხედა

მიკერძოების გარეშე,

ორივეს დაოს სინათლეში ხედავს.

ამას ჰქვია მისდით ორ მიმართულებას ერთდროულად.

დაინახო ის, რაც შედეგია, – ეს ნიშნავს მისდით ორივე მიმართულებას ერთდროულად. მაშინ ეს საკითხი არა მხოლოდ დილის ოთხ და საღამოს სამ ბანანზეა. ეს თავად მთელი ცხოვრების საკითხია.

დანყობა არამატერიალურია. ვარიანტები შეიძლება შეიცვალოს ობიექტური მიზეზების შესაბამისად, მაგრამ მაინც გამოვა შვიდი, ორივე ვარიანტის ჯამი ერთმანეთს ემთხვევა.

ბრძენი ადამიანი მაშინვე ყველაფერს ხედავს, მთლიანად. სექსს სიამოვნება მოაქვს, მაგრამ ის იმასაც ხედავს, როგორი ტკივილის მოტანა შეუძლია მას. სიმდიდრე სიამოვნებას გჩქნით, მაგრამ თქვენ ღამლამობით საშინელებებს ხედავთ, რაც სიმდიდრეს თან სდევს. წარმატება გაქცევთ ბედნიერად, მაგრამ თქვენთვის ნაცნობია ის განზილება, რაც მწვერვალს, კულმინაციას მოსდევს, ის წარუმატებლობა, რომელიც აუტანელ ტკივილად შემოტრიალდება.

ბრძენი ადამიანი ხედავს მთლიანად. როცა თქვენ ხედავთ მთლიანად, მაშინ არ გაქვთ არჩევანის სურვილი. თქვენ არაფერი გაქვთ ასარჩევი. როცა გაქვთ ორი გზა ერთდროულად, მიჰყევით ერთდროულად ორივე მიმართულებას. დღე და ღამე ახლა ერთადაა – ოთხს მივუმატოთ სამი, ახლა ერთადაა დალაგებული, ჯამად გადაქცეული. აღარაფერია გაყოფილი, არაა გახლეჩილი ფრაგმენტებად, ყველაფერი მთლიანი გახდა. მისდით ამ მთლიანს, სწორედ ესაა დაო. მისდით ამ მთლიანს, სწორედ ესაა – იყო რელიგიური. მისდით ამ მთლიანს, სწორედ ესაა – იოგა.

დღეისათვის საკმარისია.

თავი VI

გამარჯვების მოთხოვნები

როცა მოისარი ისარს ისვრის გართობისთვის,
მთელი თავისი ოსტატობა თან ახლავს.
თუ სპილენძის ბალთისთვის ისვრის,
ის ნერვიულობს.
თუ ოქროს პრიზისთვის ისვრის,
მაშინ ის ბრმავდება
და მიზანი თვალებში უორდება –
ის უკვე შეშლილია.
მისი ოსტატობა კვლავ ისეთივეა,
მაგრამ პრიზი აორებს, ხლეჩს მას.
ის დაინტერესებულია პრიზით.
ის ფიქრობს გამარჯვებაზე,
და არა გასროლაზე –
და გამარჯვების მოთხოვნილება
ლონეს აცლის მას.

თუ თქვენი გონება ავსებულია ოცნებებით, მაშინ არ შეგიძლიათ სწორად დანახვა. თუ გული სავსეა ნდომით, მაშინ ვერ შეძლებთ სწორად შეიგრძნოთ. სურვილები, ოცნებები და იმედები – მომავალი გიშლით ხელს და გხლეჩთ. მაგრამ ყველაფერი, რაც არსებობს, ანმყოშია. სურვილებს მიჰყავხართ მომავალში, ცხოვრება კი „ახლა და აქაა“. სინამდვილე „ახლა და აქაა“, სურვილებს კი მომავალში გადაჰყავხართ. მაშინ აქ არ ხართ. თქვენ უყურებთ, მაგრამ ვერ ხედავთ; გესმით, მაგ-

რამ ყურში მაინც არ უშვებთ. გრძნობთ, მაგრამ შეგრძნება გადარეცხილია, ორაზროვანი, ის არ შეიძლება გახდეს ღრმა, მას არ შეუძლია თქვენში შემოღწევა. ამგვარად სინამდვილე ხელიდან გეცლებათ.

ადამიანები აგრძელებენ კითხვას: „სადაა ღვთაებრიობა და სად ჭეშმარიტება?“ ეს არაა კითხვა – როგორ შეიძლება ვიპოვოთ ღვთიურობა ან ჭეშმარიტება. ჭეშმარიტება მუდამ აქაა. ის სადღაც იქ არაა, ის არ შეიძლება სხვაგან იყოს. ის იქაა, სადაც თქვენ ხართ, მაგრამ თქვენ არ ხართ იქ, თქვენი გონება სადღაც შორს დაეხეტება, თვალეები დაბინდულია ძილით, გული სავსეა სურვილებით. თქვენ მიისწრაფვით მომავლისკენ, მაგრამ რა არის მომავალი, თუ არა ილუზია? ანდა თქვენ გადასული ხართ წარსულში, და იქ ცხოვრობთ, – წარსული კი უკვე მკვდარია. წარსული უკვე აღარაა, მომავალი კი მხოლოდ უნდა იყოს. ამ ორს შორის არსებობს სინამდვილე, ნამდვილი მომენტი. ეს მომენტი ძალიან მოკლეა, ის ატომივითაა. თქვენ არ შეგიძლიათ მისი გახლეჩა, ის განუყოფელია. ეს მომენტი თვალის დახამხამებაში გადის. თუ წარმოიშობა სურვილი, ის მაშინვე გაგეპარებათ; თუ თქვენ თავს იტვირთავთ ოცნებებით, თქვენ მას კარგავთ.

მთელი რელიგია შედგება არა იმისგან, რომ მას სადღაც მიჰყავხართ, ან მიმართულებას გაძლევთ, არამედ იმისგან, რომ გადმოგიყვანოთ „აქ და ახლა“. გადმოჰყავხართ, გაბრუნებთ მთლიანისკენ, უკან, იქ, სადაც სინამდვილეში მუდამ იყავით და იქნებით. მაგრამ თქვენი ფიქრები სადღაც დაქრიან, ძალიან, ძალიან შორს. საჭიროა ის უკან დაბრუნდეს. ამიტომ არაა საჭირო სწრაფვა „სადაც დაინახო ღმერთი“ – იმიტომ, რომ როცა მას სადღაც ეძებთ, თქვენ მას კარგავთ. ის იყო და არის მუდამ აქ, თქვენს მოლოდინში.

ერთხელ მოლა ნასრედინი მივიდა სახლში, მთვრალი ძლივს იდგა ფეხზე. საკუთარი სახლის კარზე დიდხანს და ხმამაღლა აკაკუნებდა. შუალამე უკვე კარგა ხნის გადასული იყო. ცოლმა გამოსძახა. მან კი ჰკითხა: „არ შეგიძლიათ, ქალბატონო, მისწავლოთ, სად ცხოვრობს მოლა ნასრედინი?“

ცოლმა შეიცხადა: „იდიოტო! შენ ხარ მოლა ნასრედინი“.

„სწორია, ეს ვიცი, – უთხრა მან, მაგრამ ეს ჩემს პრობლემას არ წყვეტს. სად ცხოვრობს ის?“

ასეთია სიტუაცია. სურვილებით მთვრალი ბარბაცით საკუთარ კარზე აკაკუნებთ და კითხულობთ, სადაა თქვენი სახლი. სინამდვილეში კითხულობთ, ვინ ხართ თქვენ. ესაა თქვენი სახლი, და იგი არასდროს დაგიტოვებიათ. მისი დატოვება შეუძლებელია. ეს არაა ისეთი რამ, რისგანაც შეგიძლიათ ნახვიდეთ სადმე ან მიატოვოთ; ეს თქვენს შიგნითაა, თავად თქვენი არსია.

იკითხოთ, სადაა ღმერთი, სისულელეა, რადგან არ შეგიძლიათ ღმერთის დაკარგვა. ღმერთი თქვენშია, ესაა თქვენი სიღრმისეული არსი, თავად თქვენი შინაგანი მდგომარეობა. ესაა თქვენი არსებობა: თქვენ სუნთქავთ მასში, ცხოვრობთ მასში და სხვანაირად შეუძლებელია. სიტუაცია ასეთია: თქვენ როგორც მთვრალს, არ შეგიძლიათ იცნოთ საკუთარი სახე, ვიდრე არ დაბრუნდებით უკან და არ გამოფხიზლდებით. თუ გააგრძელებთ ძიებას, გააგრძელებთ მის კარგვას.

დაო, ძენი⁵¹, იოგა⁵², სუფიზმი, ჰასიდიზმი – ყველა ესენი – მეთოდებია, რომ უკან დაბრუნდეთ, გამოფხიზლდეთ, დაანგრიოთ თქვენი სიმთვრალე. რითი ხართ ასე მთვრალი? რა გათრობთ ასე? რატომაა თქვენი თვალები ასე უძილო, ასე ჩამუქებული? რატომ ვერ ფხიზლობთ, ვერ იღვიძებთ, ვერაფერს აღიქვამთ? რაშია ამის ძირითადი მიზეზი? ამის მიზეზი ისაა, რომ თქვენ სურვილები გაქვთ.

ეცადეთ გაიგოთ სურვილის ბუნება.

სურვილი ალკოჰოლურია, სურვილი – ყველაზე დიდი ნარკოტიკია. მარიხუანა – არაფერია, ლსდ-ც⁵³ არაფერია. სურვი-

⁵¹ ძენი – ბუდიზმის ერთ-ერთი მიმდინარეობა.

⁵² იოგა – ინდური კულტურის ცნება, ფართო გაგებით აღნიშნავს სულიერი და ფიზიკური პრაქტიკის, სავარჯიშოების ერთობლიობას, რომლებიც ინდუიზმისა და ბუდიზმის სხვადასხვა მიმდინარეობებში ჩამოყალიბდა.

⁵³ ლსდ – ნახევრადსინთეზური ფსიქოტროპული ნივთიერება, რომელიც ადამიანში იწვევს პალუცინაციებს. დროის, სივრცის და ცნობიერების შეცვლას.

ლი – ნარკოტიკთა შორის უდიდესია – საბოლოო, განუსაზღვრელი, სრული ნარკოტიკი.

როგორია სურვილის ბუნება? რა ხდება, როცა რაღაც გასურთ? როცა გინდათ, თქვენ გონებაში ქმნით, აგებთ ილუზიებს. როცა რაღაც გასურთ, ესე იგი, თქვენ უკვე აქედან წახვედით. ახლა „აქ“ არ ხართ, თქვენ არ ესწრებით „აქ“-ს, რადგან გონება ქმნის ოცნებებს, ის ბაღებს ძილს. ეს თქვენი არდასწრებაა თქვენი სიმთვრალე. დაესწარიო! აქ იყავით!

სამოთხის კარი იმავე წამს ფართოდ გაიღება. დაკაკუნებაც კი არაა საჭირო, რადგან თქვენ ზეცაში კი არა, უკვე შიგნით ხართ. იყავით ფაქიზი, ყურადღებით მიმოიხედეთ გარშემო სურვილებით დაბინდული თვალების გარეშე – და მთელი გულით გაგეცინებათ. იცინებთ ამ ხუმრობაზე, რომელიც ამ ხნის განმავლობაში ხდებოდა. ზუსტად ისე, როგორც ადამიანი, რომელიც ღამე საშინელ სიზმარს ხედავდა და გაელვოდა.

ერთი ადამიანი ძალიან იტანჯებოდა და განიცდიდა – მისი ღამეები სრული საშინელება იყო. ყოველი ღამე შეუსვენებელ ბრძოლებად იყო გადაქცეული. მუდამ ეშინოდა დაძინების. ბედნიერი იყო, როცა ელვოდა. ამ სიზმრების შინაარსი კი ასეთი იყო: როგორც კი დაიძინებდა, მაშინვე ხედავდა ათასობით ლომს, დრაკონს, ვეფხვს, ნიანგს, რომლებიც მისი საწოლის ქვეშ იმალებოდნენ. ამ ხილვის გამო ძილი არ შეეძლო – მათ ხომ შეეძლოთ ნებისმიერ წამს მივარდნოდნენ.

მისთვის მთელი ღამე დაუსრულებელი საშინელება, წამება, ჯოჯოხეთი იყო. მედიკოსები მკურნალობდნენ, მაგრამ ვერაფრით შველოდნენ. ყველაფერი ფუჭი იყო. გასინჯეს ფსიქოლოგებმაც და ფსიქიატრებმაც, მაგრამ ვერც მათ შეძლეს რამე. ერთხელაც, დილით, სახლიდან ხმამაღალი ხარხარით გამოვიდა.

მრავალი წლის განმავლობაში არ უნახავთ იგი გაცინებული. მისი სახე მუდამ მონყენილი იყო, დატანჯული, ნანამეზი, შეშინებული. მეზობლები განცვიფრდნენ: „ეს როგორ? შენ იცინი? ჩვენ იმდენი ხანია არ გვინახავს შენი ღიმილი, უკვე დაგვავიწყდა კიდევ, რომ ოდესმე იცინოდი. რა მოუვიდა შენს კომშარებს?“

„ყველაფერი ჩემს ცოლისძმას მოვუყევი, – უპასუხა იმ კაცმა, – და იმან განმკურნა“.

„შენი ცოლისძმა რომელიმე დიდი ფსიქოანალიტიკოსია? როგორ განგკურნა?“ – ჰკითხეს მეზობლებმა.

„არა, – განუმარტა მან, – ჩემი ცოლისძმა ხუროა. მან, უბრალოდ, ჩემს საწოლს ფეხები მოახერხა, ახლა მის ქვეშ ველარ დაიძალებიან. ამდენი წლის განმავლობაში პირველად გამოვიძინე!“

თქვენ ქმნით განზომილებას, და სურვილი – ეს არის მეთოდი ამგვარი განზომილების შექმნისა. რაც უფრო დიდია სურვილი, მით უფრო დიდი განზომილებაა შექმნილი. თუ სურვილი ერთი წლის განმავლობაში შეიძლება ახდეს, მაშინ თქვენი განზომილება ერთ წელზეა გათვლილი. თქვენ შეგიძლიათ იქ გადაბარგდეთ, და ბევრ რეპტილიას, ბევრ დრაკონს შეხვდებით. იმ განზომილებას, რაც შეიქმნა სურვილისგან, თქვენ დროს ეძახით. თუ სურვილი არ გაქვთ, მაშინ დროც არაა საჭირო.

არსებობს ერთი, ერთადერთი მომენტი – ორი მომენტიც კი არა, მეორე აუცილებელია სურვილისთვის, თქვენს არსებას კი ის არაფერში სჭირდება. თქვენი მთელი არსებობა ერთდროულად ხდება, დასრულებულად, მთლიანად გადმოსცემს საკუთარ თავს, როდესაც აღწევს სრულყოფილებას, ერთადერთ მომენტში.

თუ თვლით, რომ დრო – ეს რაღაც თქვენ მიღმაა, ცდებით. დრო – გარეგანი მოვლენა როდია.

თუ ადამიანი მიწიდან გაქრება, იმოქმედებს კი მასზე დრო? ხეები გაიზრდებიან, მდინარეები იდინებენ, ღრუბლები მაინც იცურებენ ცაში, მაგრამ გეკითხებით, იქნება თუ არა დრო? არ იქნება. იქნება მომენტები, უფრო მეტიც, იქნება ერთი მომენტი – და როცა ეს ერთი მომენტი გადის, მაშინვე იწყებს არსებობას მეორე, და ასე შემდეგ. მაგრამ, როგორც ასეთი, დრო არაა. არსებობს მხოლოდ ატომური მომენტი.

ხეებს არაფერი უნდათ, მათ არ უნდათ ყვავილობა, ყვავილები ავტომატურად ჩნდება, თავისთავად. ეს ხის ბუნების

ნანილია, როცა ყვავილები ჩნდება. მაგრამ ხე არ ოცნებობს, ხე არ გადაადგილდება, ის არ ფიქრობს, მას არ სურს.

დრო არ იქნება, არის მხოლოდ სამუდამო მომენტები – თუ იქ ადამიანი არაა. თქვენი სურვილი შობს დროს. რაც უფრო დიდია სურვილი, მით უფრო დიდი დრო სჭირდება. მაგრამ მატერიალური სურვილებისთვის დიდი დრო არაა საჭირო. აი, ამიტომ თვლიან დასავლეთში, რომ ადამიანს მხოლოდ ერთი სიცოცხლე აქვს ბოძებული. აღმოსავლეთში მოკმასკენ⁵⁴ მივისწრაფვით. ეს არის უდიდესი შესაძლებელ სურვილთაგანი – სხვა არანაირი სურვილი არ შეიძლება იყოს ამაზე მეტი. როგორ შეგიძლიათ მოკმას მიაღწიოთ ერთ ცხოვრებაში? ერთი ცხოვრება არაა საკმარისი. თქვენ შეგიძლიათ გქონდეთ სასახლე, შეგიძლიათ შექმნათ სახელმწიფო, შეგიძლიათ ძალიან გამდიდრდეთ და ძალაუფლება ხელში ჩაიგდოთ, გახდეთ ჰიტლერი, ფორდი, შეგიძლიათ გახდეთ ვინმე ამ ქვეყანაში, მაგრამ მოკმა – ისეთი დიდი სურვილია, რომ ერთი ცხოვრება არაა საკმარისი.

აღმოსავლეთში ამიტომ გეჯერა ბევრი ცხოვრების, გარდასახვების, რადგან ბევრი დრო, ბევრი სიცოცხლე სჭირდება ასეთი სურვილის ასრულებას – მოკმას სურვილს. მხოლოდ მაშინაა იმედი, რომ სურვილი ასრულდება. საქმე იმაში არაა, ბევრი ცხოვრება არსებობს თუ ერთი. საქმე იმაშია, რომ აღმოსავლეთში ადამიანებს სჯერათ ბევრი ცხოვრების და ამის მიზეზი მოკმას სურვილია.

თუ თქვენ მხოლოდ ერთი ცხოვრება გაქვთ, მაშინ, როგორ გინდათ მიაღწიოთ მოკმას? ერთი ცხოვრების განმავლობაში მხოლოდ რაიმე მატერიალურის მიღწევა შეიძლება. მაგრამ სულიერი ტრანსფორმაცია ასეთ მოკლე დროში შეუძლებელია. ეს სურვილი იმდენად დიდია, რომ აუცილებელია მილიონობით სიცოცხლე. ამიტომაც ცხოვრობენ აღმოსავლეთში აუჩქარებლად. არაა არანაირი სიჩქარე, რადგან არაა დროის უკმარისობა. თქვენ კვლავ დაიბადებით, კვლავ და კვლავ – მაშ, რა საჭიროა სიჩქარე? თქვენი დრო განუსაზღვრელია.

⁵⁴ მოკმა – ცნება ინდუიზმსა და ბუდიზმში, სულის გათავისუფლება ამქვეყნიური ბუნებისგან.

ამიტომ, თუ აღმოსავლეთი ზარმაცია და საერთოდ არაა ჩართული დროის ფერხულში, თუ მთელი მოღვაწეობა, თავად დრო აღმოსავლეთში ძლივს მიედინება, ამის მიზეზი იმის შეცნობაა, რომ წინ ბევრი ცხოვრებაა. თუ დასავლეთი იმდენად დროის შემცნობია, ეს იმიტომ, რომ არსებობს მხოლოდ ერთი ცხოვრება; და სწორედ ამ ცხოვრებაში უნდა მიაღწიო ყველაფერს. თუ ახლა ვერ მიაღწევთ მიზანს, მაშინ ვერასდროს მიაღწევთ — მეორე ასეთი შემთხვევა არ მოგეცემათ. ამ დროის უკმარისობის გამო, დასავლეთში ცხოვრება დაძაბული გახდა. რამდენი რამის მოსწრებაა საჭირო, და დრო საერთოდ არ დარჩა. დრო არასდროს არაა, სურვილები კი ბევრია.

ადამიანები მუდამ ჩქარობენ, ყველაფერს მუდამ სიჩქარით აკეთებენ. გარშემო არავინ ცხოვრობს მშვიდად. ყველა გარბის. უფრო მეტი სიჩქარეა საჭირო. დასავლეთი აგრძელებს უფრო და უფრო სწრაფი გადაადგილების საშუალებების გამოგონებას, მაგრამ მათ კმაყოფილება არასდროს არავისთვის მოაქვთ. ამიტომ დასავლეთი აგრძელებს ადამიანის სიცოცხლის გახანგრძლივებას, რათა ცოტა დრო კიდევ მოგცეთ თქვენი სურვილების შესასრულებლად.

მაგრამ რა საჭიროა დრო? შეგიძლიათ „აქ და ახლა“ იყოთ დროის გარეშე? ნუთუ ეს საკმარისი არაა, ეს მომენტი, უბრალოდ, იჯდე ჩემ გვერდით, წარსულის გარეშე, მომავლის გარეშე — ეს მომენტი მათ შორის ატომური გაელვებაა, რომელიც რეალურად, თითქოს არც არსებობდა. ის ისე პატარაა, რომ არ შეგიძლიათ მას ჩაეჭიდოთ. თუ ის დაიჭირეთ, ის უკვე წარსულშია. თუ ფიქრობთ მასზე, ის კვლავ მომავალშია. შეგიძლიათ იყოთ მასში, მაგრამ არ შეგიძლიათ მისი დაჭერა. როგორც კი ჩაეჭიდებით მას, ის უკვე წასულია. როცა თქვენ ფიქრობთ მასზე, ის უკვე აღარაა.

როცა ის არის, მხოლოდ ერთი რამის კეთება შეიძლება — შეგიძლიათ მისით ცხოვრება, მხოლოდ და მხოლოდ. ის ისეთი პატარაა, რომ მხოლოდ მასში ცხოვრება შეგიძლიათ, მაგრამ ის იმდენად ცოცხალია, ვიტალური, რომ ის ცხოვრებას გაძლევთ.

დაიმახსოვრეთ, ის ატომის მსგავსია, ისეთი პატარაა, რომ მისი დანახვა შეუძლებელია. ის ჯერ კიდევ არავის დაუნახავს, სწავლულებსაც კი. თქვენ მხოლოდ შედეგის დანახვა შეგიძლიათ. მათ შეძლეს მისი აფეთქება: ხიროსიმა და ნაგასაკი ამის შედეგია. ჩვენ დავინახეთ აალებული ხიროსიმა, დაიხოცა ათასობით ადამიანი – ესაა შედეგი. მაგრამ არც ერთ ადამიანს არ დაუნახავს, რა მოხდა ატომური აფეთქების შიგნით. არავის უნახავს ატომი საკუთარი თვალთ. ჯერ კიდევ არ არსებობს ინსტრუმენტები მის დასანახავად.

დრო ატომურია, ეს მომენტიც ატომურია. არავის ძალუძს მისი დანახვა, რადგან იმ მომენტში, როცა ჩვენ მას ვხედავთ, ის უკვე გადის. ის დრო, რომელიც საჭიროა მისი დანახვისთვის, უკვე წავიდა – მდინარე ჩაიარა, ისარი გაფრინდა. არავის არასდროს დაუნახავს დრო. თქვენ აგრძელებთ სიტყვა „დროის“ ხმარებას, მაგრამ თუ გთხოვენ განმარტოთ ეს სიტყვა, იბნევით.

ვილაცამ ჰკითხა ნეტარ ავგუსტინეს⁵⁵: „ამიხსენი, რა არის ღმერთი, განსაზღვრე იგი. რას გულისხმობ, როცა წარმოთქვამ სიტყვა ღმერთს?“

ავგუსტინემ უპასუხა: „ეს იგივეა, ეცადო ახსნა; რა არის დრო. შემიძლია ვილაპარაკო მასზე, მაგრამ თუ მთხოვთ განვსაზღვრო, აგიხსნათ, რა არის ეს, მე ვიბნევი“.

ჰკითხეთ ადამიანებს: „რა არის დრო?“ ისინი შეხედავენ საათს და გიპასუხებენ. მაგრამ თუ მართლა ეკითხებით: „რა არის დრო?“, თუ განსაზღვრებას გულისხმობთ, იქ საათი ვერ გიშველით.

შეგიძლიათ დროის განსაზღვრა? ის არასდროს არავის უნახავს, მისი დანახვა შეუძლებელია. თუ მიმოიხედავ, დააკვირდები მას, ის უკვე წასულია; თუ ფიქრობთ მასზე, ის ჯერ არაა. როცა ვერ ფიქრობთ, როცა ვერ უყურებთ, არ აკვირდებით, როცა უბრალოდ ხართ, მაშინ ისიცაა. თქვენ ცხოვრობთ მასში, ცხოვრობთ მისით. წმინდა ავგუსტინე მართალია: „ღმერთი

⁵⁵ ნეტარი ავგუსტინე – ქრისტიანი თეოლოგი და ფილოსოფოსი (354-430).

შეიძლება განიცადო, მაგრამ მისი დანახვა არ შეიძლება". დროც შეიძლება განიცადო, იცხოვრო, მაგრამ მისი დანახვა შეუძლებელია. დრო – არაა ფილოსოფიური არსის მქონე, ის ეგზისტენციალურია (უბრალოდ, არსებობს). ღმერთიც არაა ფილოსოფიური, ის ეგზისტენციალურია. ადამიანები ცხოვრობენ მისით, მაგრამ თუ თქვენ ითხოვთ მის განმარტებას, განსაზღვრას, ისინი გაჩუმდებიან, ვერ გიპასუხებენ. თუ შეგიძლიათ იყოთ ამ მომენტში, აწმყოში, მაშინ ყველა საიდუმლოს კარი გაიღება.

ასე რომ, უარყავით ყველა სურვილი, თვალი გაახილეთ, დამშვიდდით შინაგანად, უარი თქვით ყოველგვარ მისწრაფებაზე, ღმერთთან მისწრაფებაზეც კი. ყველა მისწრაფება ერთი და იგივეა, ძვირფასი ლიმუზინისკენ, ღმერთისკენ, დიდი სახლისკენ – არანაირი განსხვავება არაა. მისწრაფება – მუდამ მისწრაფებაა.. არ ისწრაფვოდეთ – უბრალოდ, იყავით. არც უყუროთ – უბრალოდ, იყავით! არ იფიქროთ! დაე, იყოს ეს მომენტი, თქვენ კი იყავით მასში. უცბად გაგიჩნდებათ ყველაფერი – რადგან გაჩნდება ცხოვრება. უცბად ყველაფერი დაიწყებს თქვენკენ დინებას, და მაშინ ეს მომენტი მარადიული გახდება, მაშინ დრო შეწყვეტს არსებობას.. ახლა – მუდამ ახლა! ეს ახლა არასდროს სრულდება, არასდროს იწყება. მაგრამ ახლა თქვენ მასში ხართ და არა მის გარეთ. თქვენ შეხვედით, თქვენ შეერწყეთ მთლიანს, გაიგეთ ვინ ხართ.

ახლა შეეცადეთ გაიგოთ ჩუჟან-ძის სუტრა, გამარჯვების მოთხოვნილება. რისგან იბადება ეს მოთხოვნილება – გაიმარჯვოთ? ყველა ისწრაფვის გამარჯვებისკენ, მოგებისკენ. მაგრამ რატომ იბადება ეს გამარჯვების მოთხოვნილება?

ვერანაირად ვერ გააცნობიერებთ, რომ უკვე გაიმარჯვეთ, რადგან ცოცხალი ხართ. უკვე გამარჯვებული ხართ და ამაზე მეტი შეუძლებელია. ყველაფერი, რაც შეიძლება გქონდეთ, უკვე გაქვთ. თქვენ უკვე იმპერატორი ხართ. არაა სავალდებულო, რომელიმე სახელმწიფო დაიპყროთ. მაგრამ ეს არ გესმით, ვერ ხედავთ ცხოვრების მშვენიერებას, რომელიც უკვე გაქვთ. ვერ ხედავთ სიჩუმეს, მშვიდობას, ვერ აცნობიერებთ იმ ნეტარებას, რომელიც უკვე გაქვთ.

იმდენად, რამდენადაც ვერ აცნობიერებთ თქვენს შინაგან სამეფოს, მუდამ განიცდით რალაც უფრო დიდის მოთხოვნილებას, რაიმე გამარჯვებას, რათა დაამტკიცოთ, რომ არ ხართ მდაბიო.

ერთხელ ალექსანდრე დიდი ინდოეთში ჩავიდა – რასაკვირველია, გამარჯვებისთვის. თუ თქვენ არ გინდათ გამარჯვება, მაშინ არსად წახვალთ. რატომ შეიქმნი პრობლემებს? ათენშიც მშვენივრად იყო.

გზაში გაიგო, რომ მდინარის პირას მისტიკოსი ცხოვრობდა, დიოგენე⁵⁶. ალექსანდრეს მასზე ბევრს უყვებოდნენ. იმ დროს ათენში ყველას ორი სახელი ეკერა პირზე – ერთი მათგანი იყო ალექსანდრე, მეორე – დიოგენე. ისინი ერთმანეთის ორი საპირისპირო მხარეს, ორ პოლუსს წარმოადგენდნენ. ალექსანდრე იმპერატორი იყო და ცდილობდა სახელმწიფოს შექმნას, რომელიც გადაჭიმული იქნებოდა დედამიწის ერთი კუთხიდან მეორეში. მას მთელი მსოფლიოს დამორჩილება სურდა, ის დამპყრობელი იყო. ის იყო ადამიანი, რომელიც გამარჯვებისკენ ისწრაფვოდა.

დიოგენე მისგან სრულიად განსხვავდებოდა. ის შიშველი ცხოვრობდა, არაფერი გააჩნდა. თავიდან მას მოწყალებისთვის თასი ჰქონდა, იქიდან წყალს სვამდა და ხანდახან ხმარობდა, რომ მისთვის სამოწყალოდ საჭმელი მიეცათ. მაგრამ ერთხელ ძალღი დაინახა, რომელიც წყალს სვლეშდა. იმწამსვე გადაადგო თავისი თასი და წამოიძახა: „თუ ძაღლები პირდაპირ ასე სვამენ, ნუთუ მე ვერ შევძლებ? ძაღლები იმდენად ჭკვიანები არიან, რომ ჭურჭლის გარეშეც იოლად გადიან. მე, ალბათ, სულ შევიშალე, აქეთ-იქით რომ ვათრევდი ამ თასს, ის ზედმეტი ტვირთია“.

მან ძალღი მასწავლებლად მიიღო და თავისთან ცხოვრება შესთავაზა, რადგან ის ასეთი გონიერი იყო. ძაღლმა ხომ აჩვენა, რომ მისი თასი უსარგებლო ნივთი იყო – თავად ვერ აცნობიერებდა ამას. მას შემდეგ ძაღლი მასთან დარჩა. მათ

⁵⁶ დიოგენე – დიდი ბერძენი ფილოსოფოსი (ძვ.წ. 412-323).

ერთად ეძინათ, ერთად ჭამდნენ. ის ძალღი მისი ერთადერთი მეგობარი იყო.

„რატომ მეგობრობ ამ ძალღთან?“ – ჰკითხა ვილაცამ დიოგენეს.

„ის ადამიანებზე უფრო გონიერია, – უპასუხა მან, – მე გაცილებით სულელი ვიყავი, ვიდრე მას შევხვდებოდი. მასზე დაკვირვებით, მისი შესწავლით უფრო გამჭრიახი და გონიერი გავხდი. ის ცხოვრობს „აქ და ახლა“, არაფერზე ზრუნავს, არაფერს ფლობს. ის ისეთი ბედნიერია არაფრის ქონით, რომ მას ყველაფერი აქვს. მე ასეთი კმაყოფილი არ ვარ ჩემით, ჩემ შიგნით არსებობს რაღაც შფოთვა, დაუკმაყოფილებლობა. როცა ასეთივე გავხდები, როგორც ის, მაშინ მიზანს მივალწევ“.

ალექსანდრეს სმენოდა დიოგენეზე, მის ექსტაზურ ნეტარებაზე, მის მდუმარებასა და სარკესავით თვალებზე, რომელიც უღრუბლო, ლურჯ ცას მოგაგონებდათ. ეს ადამიანი შიშველი ცხოვრობდა, მას ტანსაცმელიც კი არ სჭირდებოდა. ვილაცამ აღნიშნა: „ის აქ ცხოვრობს, მდინარის ნაპირას, მას გვერდით ჩაეუვლით, ახლოს...“ ალექსანდრემ მისი ნახვა ინება და იქით გაეშურა.

ზამთრის დილა იყო. დიოგენე იწვა ქვიშაზე შიშველი და ირუჯებოდა მზეზე, რომელიც თავის სხივებს აფრქვევდა. ყველაფერი ისეთი მშვენიერი იყო, სიჩუმე გამეფებულიყო, მირაკრავებდა მდინარე...

ალექსანდრემ არ იცოდა რა ეთქვა. ალექსანდრეს მსგავს ადამიანს არ შეუძლია იფიქროს რამეზე, გარდა საგნებისა და ძალაუფლებისა. ამიტომ მან შეხედა დიოგენეს და წარმოთქვა: „მე ალექსანდრე დიდი ვარ. თუ რამე გჭირდება, მითხარი, შემიძლია დაგეხმარო და მოხარული ვიქნები, თუ ამას გავაკეთებ“.

დიოგენემ გაიცინა და უპასუხა: „მე არაფერი მინდა. უბრალოდ, ცოტა გვერდზე გაიწიე, მზეს ეფარები. ესაა, რაც შეგიძლია გამიკეთო, ნუ მიჩრდილავ. სხვა არაფერი მინდა“.

ალექსანდრემ შეხედა ამ ადამიანს. ალბათ, მასზე მდაბლად იგრძნო თავი, როგორც მდაბიომ: „მას არაფერი უნდა, მე კი

მთელი მსოფლიოს დაპყრობა მსურს, და მაშინაც არ ვიქნები ბოლომდე კმაყოფილი, მთელი მსოფლიოც კი არ იქნება საკმარისი“. ალექსანდრემ უთხრა: „უფრო და უფრო მეტ ბედნიერებას ვგრძნობ, შენ რომ გიყურებ. ასეთი კმაყოფილი ადამიანი არასდროს მინახავს“.

„მაშ, რაშია საქმე?! – გაუკვირდა დიოგენეს, – თუ გინდა ისეთივე კმაყოფილი იყო, როგორც მე, მოდი და გვერდით დამინექი, გაირუჯე. დაივიწყე მომავალი და გადაადგე წარსული. ხელს რა გიშლის?“

ალექსანდრემ გაიცინა, – ცალყბად, რასაკვირველია, – და წარმოთქვა: „– მართალი ხარ, მაგრამ ამის დრო ჯერ არ მოსულა. ერთ მშვენიერ დღეს ვიქნები ბედნიერი, მოვდუნდები და განვიტვირთები შენსავით“.

„ეს დღე არასდროს დადგება, – გააპროტესტა დიოგენემ, – კიდევ რა გინდა, რომ დაძაბულობა მოიშორო და დაისვენო? თუ მე, ღარიბს, შემიძლია ასეთი ნეტარება, კიდევ რაა საჭირო? რა საჭიროა ეს ბრძოლა, ეს ძალისხმევა, ეს ომები, დაპყრობები, რა საჭიროა გამარჯვების მოთხოვნილება?“

„როცა გავიმარჯვებ, – განაცხადა ალექსანდრემ, – როცა მსოფლიოს დავიპყრობ, მე მოვალ შენთან სასწავლებლად და შენთან ერთად ნაპირზე დავჯდები“.

„მაგრამ თუ შემიძლია აქ წოლა და ნეტარება ახლა, რა საჭიროა მომავლისთვის გადადება? – უთხრა დიოგენემ, – რა საჭიროა მთელი მსოფლიოს მოვლა, რათა ტკივილი მოუტანო საკუთარ თავსა და სხვებს? რა საჭიროა საკუთარი ცხოვრების დასასრულის ლოდინი, რათა მოხვიდე ჩემთან და მოდუნდე აქ? მე ხომ უკვე ვნეტარებ?“

მაშ, რა არის – გამარჯვების მოთხოვნილება? გინევთ საკუთარი თავის დარწმუნება. იმდენად არასრულყოფილად თვლით თავს, იმდენად აუვსებლად და ცარიელად, ისეთ სიცარიელეს გრძნობთ, ეს არის „მდგომარეობა – არავინ“, შინაგანი სიცარიელის შეგრძნება, საკუთარ თავში ისეთი დაურწმუნებლობა, რომ იბადება დამტკიცების, საკუთარი თავის დარწმუნების მოთხოვნილება. თქვენ გინევთ თვით-

დამკვიდრება. თუ ვერ შეძელით თვითდამკვიდრება – როგორ შეძლებთ დაწყნარებას?

არსებობს ორი გზა. შეეცადეთ გაიგოთ, რომ ეს ორი გზა – ერთადერთია.

პირველი მეთოდი – იმოქმედო გარეგნულად და თავი დაიმკვიდრო, მეორე გზა – საკუთარ თავში ჩაიხედო და გააცნობიერო, რომ შენ არავინ ხარ. თუ გარედან იმართებით, მაშინ ვერასდროს შეძლებთ დამტკიცებას, რომ თქვენ არავინ ხართ, ვერ შეძლებთ თვითდარწმუნებას. მოთხოვნილება დარჩება. უფრო მეტიც, ის შეიძლება გაძლიერდეს. რაც მეტს ამტკიცებთ, რაც უფრო არწმუნებთ საკუთარ თავს, მით უფრო მდაბიოდ იგრძნობთ თავს, როგორც ალექსანდრე, დიოგენეს ჯერდით მდგომი. თვითდარწმუნების გამოვლენა სხვებთან იმის მცდელობაა, რომ დაამტკიცოთ – თქვენ ვილაც ხართ. ეს კი ნამდვილად ვერ გიშველით, გახდეთ ვინმე. ღრმად, შიგნით სიცარიელე რჩება, ამოუვსებელი, „მდგომარეობა – არავინ“. ის თანდათან ღრუნის თქვენს გულს. გულის სიღრმეში გრძნობთ, რომ – არავინ ხართ.

ვერანაირი სამეფო ვერ გიშველით, რადგან სახელმწიფო ვერასდროს მოხვდება შიგნით და თქვენში შინაგან სიცარიელეს ვერ შეავსებს. ის, რაც გარეთაა, დარჩება გარეთ. ის, რაც შიგნითაა, დარჩება შიგნით. მათ შეხვედრის ძალა არ აქვთ. შეგიძლიათ ფლობდეთ მთელი ქვეყნის სიმდიდრეს, მაგრამ როგორ შეძლებთ მის შიგნით გადატანას და სიცარიელის ამოვსებას? ვერანაირად. მაშინაც კი, როცა სიმდიდრე გაქვთ, თავს მაინც გამოფიტულად იგრძნობთ – უფრო მეტად უძლურად, რადგან ახლა შეიძლება რალაცასთან შედარება. აი, რატომ დატოვა ბუდამ თავისი სახლი: ხედავდა ამდენ სიმდიდრეს და მაინც შინაგან სიცარიელეს გრძნობდა. ის მიხვდა – ყველაფრის უსარგებლობას.

მეორე გზა – ესაა ყურადღება მიმართოთ შიგნით, არ ეცადოთ გაექცეთ „მდგომარეობას-არავინ“, ეცადეთ გააცნობიეროთ ეს. ეს ისაა, რაზეც ლაპარაკობს ჩჟუან-ძი: „გახდი ცარიელი ნავი, ჩაულრმავდი თავს და გააცნობიერე, რომ შენ

– არავინ ხარ“. იმ წამს, როცა ამას გააცნობიერებთ, თქვენ „ფეთქდებით“ ახალ განზომილებაში, რადგან, როცა ადამიანი მიდის იმის გაცნობიერებამდე, რომ ის არავინაა, მაშინ აცნობიერებს იმ ფაქტსაც, რომ ის – ყველაფერია.

თქვენ ვილაც არ ხართ – ინდივიდუალურად, კონკრეტულად, არა ვილაც მნიშვნელოვანი – იმიტომ, რომ თქვენ – ყველაფერი ხართ. როგორ შეიძლება ყველაფერი „ვინმე“ იყოს? „ვილაც“ – ეს მუდამ ნაწილია. ღმერთს არ შეუძლია იყოს ვილაც, რადგან ის – ყველაფერია, მას არ შეუძლია რამეს ფლობდეს, რადგან ის – მთლიანია. ვინც ფლობს – მუდამ მდაბია, რადგან ყველა მფლობელობას აქვს ბოლო. მათ არ შეუძლიათ უსაზღვრონი იყვნენ. „მდგომარეობა – ვილაც“ დასაზღვრულია. მას არ შეუძლია გათავისუფლდეს საზღვრებისგან, მას არ შეუძლია უსაზღვრო გახდეს. „მდგომარეობა – არავინ“ უსაზღვროა, ზუსტად ისევე, როგორც „მდგომარეობა – ყველაფერი“.

სინამდვილეში, ორივე მეთოდი, ორივე გზა – ერთი და იგივეა. თუ მოძრაობთ გარეთ, მაშინ იქ, შიგნით, თქვენს შინაგან არსს შეიგრძნობთ, როგორც „არავის“. თუ მოძრაობთ შიგნით, მაშინ „მდგომარეობას – არავინ“ შეიგრძნობთ როგორც ყველაფერს, როგორც ყოვლისმომცველს. აი, ამიტომ ამბობს ბუდა, რომ შუნია, სრული სიცარიელე, არის ბრაჰმა⁵⁷. იყო „არავინ“ – ეს იგივეა, გააცნობიერო, რომ ყველაფერი ხარ. იმის გაცნობიერება, რომ „ვილაც“ ხარ, – იგივეა, გააცნობიერო, რომ ყველაფერი არ ხარ, და ამას არაფერი ეშველება.

ასე რომ, სხვა გზაა – იმოდრაოთ შიგნით, არ შეებრძოლოთ „მდგომარეობას – არავინ“. არ ეცადოთ სიცარიელის შევსებას, მაგრამ გააცნობიერეთ ის და გახდით მასთან ერთიანი. გახდით ცარიელი ნავი. მაშინ ყველა ზღვა თქვენი იქნება. მაშინ იმ არემარეში იმოდრავებთ, რომელიც რუკაზე არაა დატანებული. მაშინ ამ ნავს ხელს არავინ შეუშლის, გზაში ვერავინ დააკავებს. რუკები საჭირო არაა. ეს ნავი უსასრულოდ იმოდრავებს, უსაზღვროდ. როდესაც თქვენი მოგზაურობის მიზანი გახდება

⁵⁷ ბრაჰმა – ინდუიზმის სამების უმაღლესი ღვთაება, სამყაროსა და ყველა არსების შემქმნელი.

ყველაფერი, მიზანი იქნება – ყველგან. მაგრამ უნდა შეაღწიოთ შიგნით.

გამარჯვების მოთხოვნა იმაში მდგომარეობს, რომ თავი დაიმკვიდრო. ხოლო ერთადერთი თქვენთვის ცნობილი მეთოდი ამისათვის – სხვების თვალში თავის დამკვიდრებაა, რადგან მათი თვალეები გადაიქცნენ სარკეებად, ანარეკლებად.

სხვის თვალეებში ალექსანდრეს შეეძლო თავისი სიდიადე დაენახა; როცა დიოგენეს პირდაპირ იდგა, ის გრძნობდა, რომ არარაობა იყო. დიოგენე არ აღიარებდა გარეგნულ სიდიადეს. მის წინ ალექსანდრე თავს, ალბათ, სულელად თვლიდა. ამბობენ, მან დიოგენეს უთხრა, რომ თუ ღმერთი მოწყალებას გაიღებდა და ერთ სიცოცხლეს კიდევ აჩუქებდა, მაშინ ამჯობინებდა დიოგენე ყოფილიყო, და არა ალექსანდრე – მაგრამ შემდეგ ცხოვრებაში!

გონება მუდამ მიისწრაფვის მომავლისკენ! აი, სწორედ ამ მომენტში შეეძლო მას დიოგენედ გახდომა. ხელს არაფერი უშლიდა, არანაირი წინაღმდეგობა არ შეექმნებოდა. მილიონი დაბრკოლება შეგხვდება გზაზე, თუ მიისწრაფვი, რომ ალექსანდრე დიდი გახდე, რადგან ამას ყველა შეეწინააღმდეგება. როცა თვითდამკვიდრებას ცდილობთ, აუცილებლად ლახავთ ვიღაცის თავმოყვარეობას, ვიღაცის ეგოს, და გარშემო ყველა შეეცდება დაამტკიცოს, რომ თქვენ – არარაობა ხართ, ეცდებიან დაგამცირონ. მაშ, რად თვლით საკუთარ თავს? ვინ ხართ? მოგიწევთ დაუმტკიცოთ სხვებს, თავს მოახვიოთ თქვენი აზრი, იბრძოლოთ თვითდამკვიდრებისთვის, ეს კი ძალიან რთული გზაა: ძალადობასა და ნგრევაზე დამყარებული.

არავინ გიშლით გახდეთ დიოგენე. ალექსანდრემ შეიგრძნო ამ ადამიანის სილამაზე, ჰარმონია, მადლი. „ღმერთმა რომ მეორე სიცოცხლე მაჩუქოს, – აღმოხდა მას, – ვისურვებდი დიოგენედ დავბადებულიყავი, – და დაამატა, – მაგრამ სხვა დროში“.

დიოგენეს გაეცინა და უთხრა: „რაც შემეხება მე, ერთი რამ ნათელია: არასდროს მენდომებოდა, ალექსანდრე დიდი ვყოფილიყავი!“

დიოგენეს თვალებში ალექსანდრემ ვერ დაინახა თავისი გამარჯვებების აღიარება. უცბად მან, შესაძლებელია, იგრძნო, რომ ილუპება, სუსტდება და სიკვდილის სიახლოვის შეგრძნება დაეუფლა – ის არაფერს წარმოადგენდა. ალექსანდრე, ალბათ, კისრისტეხით გაიქცა, დიოგენეს სასწრაფოდ მოშორდა. ის საშიში ადამიანი იყო.

ამბობენ, რომ დიოგენე ალექსანდრეს მთელი ცხოვრების განმავლობაში მოსვენებას არ აძლევდა. სადაც არ უნდა წასულიყო, აჩრდილივით ეცხადებოდა. ღამით, სიზმრებში, დიოგენე სიცილით ჩნდებოდა. ისტორია ამტკიცებს, რომ ისინი ერთ-სა და იმავე დღეს გარდაიცვალნენ.

ისინი ერთ დღეს გარდაიცვალნენ. მაგრამ, ალბათ, დიოგენემ ცოტა ხანი დაიცადა – რათა ალექსანდრეს გაჰყოლოდა. მდინარის გადაცურვის დროს, რომელიც ამ სამყაროს იმ სამყაროსთან აკავშირებს, ალექსანდრე კვლავ შეხვდა დიოგენეს. ეს მეორე შეხვედრა პირველზე საშიში იყო. ალექსანდრე წინ იყო, რადგან რამდენიმე წუთით ადრე მოკვდა – დიოგენე იცდიდა, რომ მიჰყოლოდა მას. ალექსანდრემ გაიგო, რომ მის უკან, მდინარეზე ვილაც იყო, მოტრიალდა და დაინახა მოცინარი დიოგენე. ის გაოგნდა, რადგან ამჯერად ყველაფერი სხვაგვარად დალაგდა. ის ისეთივე შიშველი იყო, როგორც დიოგენე, – რადგან სხვა სამყაროში არ შეგიძლიათ თქვენი ტანსაცმლის წაღება. ამ მომენტში ის სრულიად არავინ იყო. არ იყო იმპერატორი.

მაგრამ დიოგენე ისევ ის იყო. ყველაფერი, რაც კი სიკვდილს შეეძლო მისთვის წაერთმია, მან სიცოცხლეშივე უარყო, ამიტომ სიკვდილმა ვერაფერი წაართვა მას. ის ზუსტად ისეთივე იყო, როგორიც მათი წინა შეხვედრისას მდინარის პირას, ზუსტად ისეთივე, როგორიც ადრე.

იმისათვის, რომ ხალისიანი გამოჩენილიყო, რათა სიმამაცე და სოლიდურობა მისცემოდა, ალექსანდრემაც გაიცინა და აღნიშნა: „შესანიშნავია, ძალიან მაგარია! კვლავ შეხვდით უდიდესი იმპერატორი და უდიდესი ლატაკი“.

„სრულიად მართალი ხარ, – გამოეხმაურა დიოგენე, – მაგრამ ოდნავ გეშლება, ვინაა იმპერატორი და ვინაა ლატაკი. ეს მართლაც უდიდესი იმპერატორისა და უდიდესი ლატაკის შეხვედრაა, მაგრამ იმპერატორი უკანაა და ლატაკი წინ. აღსანიშნავია, ალექსანდრე, რომ ასევე იყო ჩვენი პირველი შეხვედრისას. შენ ლატაკი იყავი, მაგრამ მე მთვლიდი ასეთად. შეხედე საკუთარ თავს! რა მიიღე მსოფლიოს დაპყრობით?“

მაშ, რა არის ეს გამარჯვების მოთხოვნილება? რა გინდათ ამით დაამტკიცოთ? თქვენ იცით, რომ საკუთარ თვალში – არარაობა ხართ, რომ – არავინ ხართ. ეს „მდგომარეობა – არავინ“ ღრღინის თქვენს გულს. იტანჯებით, რადგან თქვენ არავინ ხართ, და ალბათ, თქვენთვის აუცილებელია საკუთარი თავის წარმოჩენა სხვებთან. აუცილებელია მათ თვალში ამაღლდეთ, თავი დაიმკვიდროთ, ადგილი დაიჭიროთ, აუცილებელია გარშემომყოფებს შთაბეჭდილება შეუქმნათ, რომ თქვენ არ ხართ არარაობა. მათი თვალების შემხედვარე, თქვენ შეაგროვებთ საზოგადოების აზრს, და ამ აზრისგან შექმნით სურათს. ეს სურათი – ეგოა; ის არაა თქვენი ნამდვილი „მე“. ის ასახული სიდიადეა, არა საკუთარი; ის შეგროვებულია გარშემომყოფთა თვალებიდან, მათი აზრებიდანაა მოქსოვილი.

ალექსანდრე დიდის მსგავს ადამიანებს მუდამ ეშინიათ გარშემომყოფების, რადგან მათ შეუძლიათ უკან წაიღონ ყველაფერი, რაც მოგცეს. პოლიტიკოსს მუდამ ეშინია საზოგადოების, ხალხის, რადგან მათ შეუძლიათ ყველაფერი წაართვან, რაც მათგან აქვს ალებული. მისი „მე“ – მხოლოდ და მხოლოდ „მე“-ა, რომელიც სხვებისგანაა ნასესხები. თუ სხვების გეშინიათ, მაშინ მონა ხართ, და არა ბატონი.

დიოგენეს არავისი ეშინია. არ შეგიძლიათ მას რამე წართვათ, რადგან ის არაფერს ითხოვს თქვენგან. მას აქვს „მე“, თქვენ მხოლოდ – ეგო. ესაა განსხვავება „მე“-სა და ეგოს შორის: ეგო – ეს ნასესხები „მე“-ა.

ეგო დამოკიდებულია სხვებზე, საზოგადოების აზრზე; მე – ეს თქვენი ჭეშმარიტი არსია. ის არაა ნასესხები, ის – თქვენი; არავის შეუძლია უკან წაგართვათ.

შეხედეთ, რაოდენ მშვენიერია ჩუუან-ძის სიტყვები:
როცა მოისარი ისარს ისვრის გართობისთვის,
მთელი თავისი ოსტატობა თან ახლავს.

როცა ერთობით, არ ცდილობთ თვითდამკვიდრებას. მშვიდი ხარო, მოდუნებული, ნორმალური. ვიდრე თამაშობთ, მოქმედებთ გართობისთვის, არ გაღელვებთ, რას იფიქრებენ სხვები.

გინახავთ მამა, რომელიც ბავშვს ხუმრობით ებრძვის? ის გამარჯვებული იქნება? ის იწვება დამარცხებული, ბავშვი კი მასზე გადამჯდარი იცინის და ყვირის: „მე შენ დაგამარცხე!“ – და მამა ბედნიერია. ეს ჩვეულებრივი გართობაა. თამაშში შეუძლებელია იყოს გამარჯვებული და ამასთან, ბედნიერიც. გართობა არასერიოზულია, მას არ აქვს კავშირი ეგოსთან. ეგო მუდამ სერიოზულია.

გახსოვდეთ, თუ სერიოზული ხარო, მუდამ ალიაქოთში იქნებით, შინაგან უნესრიგობაში. წმინდანი მუდამ ერთობა, რა იქნება, თუ ის გართობისთვის გაისვრის ისარს. მას არ აინტერესებს მიზანი. ის, უბრალოდ, დროს კარგად ატარებს.

გერმანელი ფილოსოფოსი, ევგენი ხერიგელი, იაპონიაში მედიტაციის სასწავლებლად გაემგზავრა. იაპონიაში კი მედიტაციის სასწავლებლად ყველა სახის სავარჯიშოს ხმარობენ. მშვილდიდან სროლა – ერთ-ერთი მათგანია. ხერიგელი შესანიშნავი მსროლელი იყო: ის ყოველთვის ზუსტად ისროდა, არასდროს აცდენდა. ამიტომ გაემართა ოსტატისკენ, რათა მას მშვილდ-ისრის გამოყენებით მედიტაცია ესწავლებინა, რადგან ამაში უკვე მაგარი იყო.

სწავლების სამი წელი გავიდა, როცა ხერიგელი მიხვდა, რომ დროს ტყუილად ფლანგავდა. ოსტატი იდგა იმ აზრზე, რომ მას არ უნდა ესროლა. „მიეცი ისარს იმის საშუალება, რომ თავად გაფრინდეს, – ეუბნებოდა ის ხერიგელს. – შენ არ უნდა იყო, როცა შენ უმიზნებ, მიეცი ნება ისარს, თავად აირჩიოს მიზანი“.

ეს ბოდვა იყო. მით უმეტეს, დასავლელი ადამიანისთვის, ეს იყო სრული აბსურდი: „რას ნიშნავს, მიეცი ნება ისარს, თავად

გაისროლოს? როგორ შეუძლია ისარს თავად გასროლა? თუ არაფერს გავაკეთებ, მაშინ გასროლაც არ მოხდება". და ის აგრძელებდა სროლას, მიზნისთვის არასდროს აუცდენია.

მაგრამ ოსტატი იმეორებდა: „მიზანი – საერთოდ არაა სამიზნე. მიზანი – შენ ხარ. ჩემთვის არაა მთავარი, სამიზნეს მორატყამ თუ არა. ეს მექანიკური ოსტატობაა. ყურადღებას ვამახვილებ მხოლოდ იმაზე, ხარ თუ არა შენ. ისროლე გართობისთვის! მიიღე სიამოვნება ამით, ნუ ცდილობ დამტკიცებას, რომ არასდროს აცდენ მიზანს. ნუ ცდილობ ეგოს დამკვიდრებას. ის ისედაც არის. შენ ხარ, და სრულიად არაა საჭირო ამის დამტკიცება. გათავისუფლდი, დაიმკვიდრე სიმშვიდე, იყავი ბუნებრივი და მიეცი ნება ისარს, თვითონ გამოფრინდეს".

ხერიგელმა ვერაფრით გაიგო, რაზე იყო ლაპარაკი. ის კვლავ ცდილობდა და კითხულობდა კვლავ და კვლავ: „თუკი ასი ქულიდან ასივეს ვაგროვებ, რატომ არ აღიარებ ჩემს ცოდნას?"

დასავლური გონება დაინტერესებულია საბოლოო შედეგით, აღმოსავლურ გონებას კი თავად პროცესი აინტერესებს. აღმოსავლური გონებისთვის შედეგი ფუჭია. მთელი არსი დასაწყისშია, ისარშია, და არა მიზანში. ამიტომ ოსტატმა უპასუხა: „არა!"

მაშინ საბოლოოდ განბილებულმა ხერიგელმა სთხოვა, ნება მიეცა წასულიყო. „მაშინ მომინევს წასვლა, – განაცხადა მან, – სამი წელი, – ეს ძალიან დიდი დროა, და შედეგად – არაფერი. შენ კვლავ ამბობ „არას"... რომ მე ისევ ისეთი ვარ და საერთოდ არ შევიცვალე".

თავისი წასვლის დღეს ის ოსტატთან გამოსამშვიდობებლად წავიდა და დაინახა, რომ ის სხვა მოწაფეებს ასწავლიდა. ამ დილით ხერიგელს ეს ყველაფერი უკვე აღარ აინტერესებდა. ის მიემგზავრებოდა. მან ხელი ჩაიქნია თავის ყველა გეგმაზე. უბრალოდ ელოდა ოსტატის გათავისუფლებას, რათა დამშვიდობებოდა და წასულიყო.

სკამზე მჯდარმა, მან პირველად შეხედა ოსტატს. სამი წლის განმავლობაში პირველად შეხედა ოსტატს. ის მართლაც

არაფერს აკეთებდა. ყველაფერი ისე იყო, თითქოს ისარი თავად მიფრინავდა. ოსტატი არ იყო სერიოზული, ის ერთობოდა, სიამოვნებას იღებდა. არავინ იყო ისეთი, ვისაც დააინტერესებდა, მიაღწევდა თუ არა ისარი მიზანს.

ეგო მუდამ მიმართულია მიზნისკენ. გართობას არ აქვს მიზანი, რომელშიც შეიძლება გაარტყა, თავად გართობა დაკავშირებულია დასაწყისთან, როცა ისარი მშვილდს ტოვებს. გასროლა შემთხვევითია, და თუ ის აღწევს მიზანს, ეს საქმეს არ ეხება, მორტიყით თუ ააცილებით – მნიშვნელობა არ აქვს. მაშინ, როდესაც ისარი მშვილდს ტოვებს; მეისრე უნდა ერთობოდეს, სიამოვნებას იღებდეს, იყოს არასერიოზული. როცა სერიოზული ხართ, იძაბებით: როცა არასერიოზული ხართ, დუნდებით. თუ მოდუნებული ხართ, – ეს თქვენ თავად ხართ. როცა დაძაბული ხართ, მაშინ – ეგოა. თქვენ – დაფარული ხართ მისით.

ხერიგელმა პირველად შეხედა... რადგან ახლა ეს მას არ ეხებოდა. ეს მისი საქმე აღარ იყო, მან ეს ყველაფერი მიატოვა. ის მიდიოდა, ამიტომ სერიოზულობის საკითხიც აღარ იდგა. ალიარა თავისი დამარცხება, დასამტკიცებელი აღარაფერი ჰქონდა. მან შეხედა, და პირველად მოხდა, რომ მისი თვალები სამიზნეს არ მიშტერებოდა.

მან შეხედა ოსტატს: ყველაფერი მიდიოდა ისე, რომ ისარი თავად შორდებოდა მშვილდს. ოსტატი არაფერს აკეთებდა, არანაირ ძალისხმევას არ მიმართავდა. ხერიგელმა შეხედა და პირველად გაიგო.

მოჯადოებული მიუახლოვდა ოსტატს, გამოართვა მშვილდი და გამოსწია. „აი, მიაღწიე, – წარმოთქვა იმწამს ოსტატმა, – ამას გასწავლიდი სამი წლის განმავლობაში“. ისარს ჯერ არ ჰქონდა მშვილდი დატოვებული და ოსტატმა თქვა: „აი, მორჩა, მიზანი მიღწეულია“. ბოლოს და ბოლოს, ხერიგელი ერთობოდა, არ იყო სერიოზული, არ იყო მიზანმიმართული.

ამაშია განსხვავება. გართობა არაა მიზანდასახულობა. მას არ აქვს მიზანი. გართობა – ის თავისთავად მიზანს წარმოადგენს, მას შინაგანი ფასეულობა აქვს, არაფერი არ არსებობს

მის გარეშე. თქვენ დუნდებით, და სხვა არაფერი. ამაში არანაირი საქმე არაა, არანაირი მიზანი. უბრალოდ, თამაშობთ. ერთობით... სულ ესაა.

როცა მოისარი ისარს ისერის გართობისთვის, მთელი თავისი ოსტატობა თან ახლავს.

როცა გართობისთვის ისვრით, არ შედიხართ კონფლიქტში. არ ხართ გაყოფილი, დაძაბული. თქვენი გონება არსად არაა მიმართული. თქვენი გონება სრულიად უმოძრაოა – ამიტომ ხართ მთლიანი. ასე იბადება ოსტატობა.

ჰყვებიან ისტორიას ოსტატ ძენზე, არქიტექტორზე, რომელმაც პაგოდას⁵⁸ ახალი ტაძარი დააპროექტა. მას ჰქონდა ჩვევა – გვერდით უნდა ჰყოლოდა პირველი მონაფე. ის ხატავდა პროექტს, ესკიზს, ტრიალდებოდა მონაფისკენ და ეკითხებოდა: „აბა, როგორია?“

„ეს შენი შესაფერისი არაა“, – პასუხობდა მონაფე ყოველთვის. ოსტატი ამ პროექტს აგებდა.

ასე გაგრძელდა ცხრაას ცხრაჯერ. უკვე სამი თვე მიიწურა და ხელმწიფე დაინტერესდა, როდის დასრულდებოდა, ბოლოს და ბოლოს, პროექტი, რომ აშენებას შესდგომოდნენ. ერთხელაც, ვიდრე ოსტატი მორიგ ესკიზს ხატავდა, მელანი გაუშრა და მონაფეს ახალი მელნის მომზადება დაავალა.

მონაფე გავიდა და დაბრუნებულმა გაკვირვებისგან შეჰყვირა: „როგორ?! შენ შექმენი ეს! რატომ ვერ შეძელი ეს სამი თვის განმავლობაში?“

„შენ გამო – უთხრა ოსტატმა, შენ იჯექი ჩემ გვერდით და გახლეჩილი ვიყავი. შენ მიყურებდი და მე მიზანმიმართულად ვმოქმედებდი. ეს არ იყო გართობა. როცა შენ წახვედი, მოვდუნდი. ვიგრძენი, არავინ უყურებდა ჩემს მუშაობას, მთლიანი გავხდი. ეს პროექტი მე არ გამიკეთებია, ის თავად დაიბადა. ის არ გამოდიოდა მთელი სამი თვის განმავლობაში, რადგან მის გაკეთებას ვცდილობდი, მე ვიყავი მსახიობი, მოქმედი პირი“.

⁵⁸ პაგოდა – ბუდისტური ტაძარი შორეული აღმოსავლეთის ქვეყნებში (ინდოეთში, ჩინეთში, იაპონიაში, კორეაში).

როცა მოისარი ისარს ისვრის გართობისთვის,
მთელი თავისი ოსტატობა თან ახლავს.

...რადგან მთელი მისი არსება, თავად მისი არსი ხელმისაწვდომია. როცა ხელმისაწვდომია მთელი არსება, თქვენში სილამაზე იბადება, გრაცია, სრულიად სხვა ხარისხის არსებობა. როცა გაყოფილი ხართ, სერიოზულები, დაძაბულები – საშინელება ხართ, საძაგლობა. შეგიძლიათ წარმატებას მიაღწიოთ, მაგრამ წარმატება საშინელი იქნება. შეძლებთ თვითდამკვიდრებას, დამტკიცებას, რომ ვიღაც მნიშვნელოვანი ხართ, მაგრამ ამით სინამდვილეში ვერაფერს დაამტკიცებთ, თქვენ მხოლოდ ყალბ სურათს ქმნით. მაშინ, როცა თქვენ ტოტალური ხართ, მოდუნებული, მთლიანი – შეიძლება არავინაც არ იცის, მაგრამ თქვენ ხართ, არსებობთ.

ეს მთლიანობა – დალოცვილია, ყველაზე უმშვენიერესი, ყველაზე გამაბედნიერებელი, რაც შეიძლება იყოს მედიტირებული გონებისთვის, რაც საერთოდ მედიტაციისას ხდება.

მედიტაცია მთლიანობას ნიშნავს.

ამიტომ გახსოვდეთ, მედიტაცია უნდა იყოს გართობა. სამუშაოს არ უნდა ჰგავდეს. არაა საჭირო მისით დაკავება, როგორც ლოცვით არის ხოლმე დაკავებული ეგრეთ წოდებული მორწმუნე. გააკეთეთ ისე, როგორც მოთამაშემ. გაერთეთ, ითამაშეთ, გააკეთეთ ეს ხუმრობით, როგორც მასხარამ, გიჟმაჟმა, და არა როგორც ბიზნესმენმა. ის უნდა იყოს გართობა, და მაშინ მთელი თქვენი ოსტატობა ხელმისაწვდომი იქნება, მაშინ ის თვითონ აყვავილდება. თქვენ არ იქნებით საჭირო. ძალისხმევა არ დაგჭირდებათ. უბრალოდ, საჭიროა მისაწვდომი იყოს მთელი თქვენი არსება, თქვენი არსი, მისაწვდომი უნდა იყოს მთელი თქვენი ენერგია. მაშინ ყვავილი თავად ყვავილობს.

თუ სპილენძის ბალთისთვის ისვრის,
ის ნერვიულობს.

თუ ის იბრძვის მხოლოდ სპილენძის ბალთისთვის, თუ არის რამე, რასაც შეიძლება მიაღწიო, რაიმე შედეგი, მაშინ ის ნერვიულობს, ეშინია. შიგნით შიში ჩნდება: „უცბად, რომ წავაგო?“ ის გახლეჩილია. გონების ერთი ნაწილი ამბობს: „იქნებ, მო-

ვიგო კიდეც“; „შეიძლება ნააგო კიდეც“, – აცხადებს მეორე. ახლა მთელი მისი ოსტატობა მიუწვდომელია, ახლა ის ორი ნაწილისგანაა შემდგარი, ის გახლეჩილია. როცა გახლეჩილი ხართ, მთელი თქვენი არსება, მთელი ცხოვრება საშინელი და ტკივილიანი ხდება. თქვენ უკვე ჯანმრთელი არ ხართ.

თუ ოქროს პრიზისთვის ისვრის,

მაშინ ის ბრმავდება

და მიზანი თვალებში უორდება –

ის უკვე შეშლილია.

ნადით ბაზარში და შეხედეთ თვალებში ადამიანებს, რომლებიც ოქროს დასდევენ. ისინი ბრმები არიან. სხვა არაფერი აბრმავებს ადამიანებს ისე, როგორც ოქრო. ოქრო სრულიად ართმევს თვალისჩინს. როცა ძალიან დაკავებული ხართ წარმატებით, ზომაზე მეტად დაკავებული ხართ შედეგით, ზედმეტად ამბიციური ხართ, ზედმეტად თავმოყვარე, როცა ზედმეტად ნუხხართ ოქროს მედალზე, მაშინ ბრმავდებით. თქვენს თვალში მიზანი გაორებას იწყებს. იმდენად მთვრალი ხართ, რომ ყველაფერი გაორებას იწყებს.

ერთხელ, ნასრედინი ბარში შვილთან ერთად იჯდა და ბაასობდა: „მუდამ გახსოვდეს, რომ საჭიროა დროზე გაჩერდე, – ასწავლიდა ის, – სპირტიანი სასმელი კარგია, მაგრამ ზღვარი უნდა იცოდე. ამას საკუთარი გამოცდილებიდან გეუბნები. გაიხედე იმ კუთხეში – როცა ის ოთხი, იმ მაგიდასთან, რვა გახდება, ესე იგი, უნდა გაჩერდე“.

„არა, მამა, მე იქ მხოლოდ ორს ვხედავ“, – აღიარა შვილმა.

როცა გონება მთვრალია, თვალებში გაორება იწყება. ოქრო კი შეუგნებელს გხდით, მთვრალს. ახლა ორი მიზანია. ისე ჩქარობთ მოარტყათ მათ, რომ ნერვიულობთ, შინაგანად თრთით.

სწორედ ამაზე ლაპარაკობს ჩუჟან-დი:

... ის უკვე შეშლილია.

ყველა – შეშლილია. შეშლილები მხოლოდ სულით დაავადებულები არ არიან, თქვენც შეშლილი ხართ. განსხვავება მხოლოდ ხარისხშია. ცოტა კიდეც და ნებისმიერ დროს შეგიძლიათ გადააბიჯოთ შეშლილობის ზღვარს. ეს ისეა, თით-

ქოს ოთხმოცდაცხრამეტ გრადუსზე იყოთ. ას გრადუსზე, - და თქვენ დულხართ, აბიჯებთ ადულების ზღვარს. განსხვავება მათ შორის, ვინც ფსიქიატრიულშია და მათ შორის, ვინც გარეთაა, მხოლოდ რაოდენობრივია და არა ხარისხობრივი. ყველა - შეშლილია, რადგან ყველა ისწრაფვის შედეგისკენ, მიზნისკენ, აქვთ განზრახვა. მაშინ გონებას სჭირდება რაიმეს მიღწევა, აქედან იბადება ნევროზულობა, შინაგანი თრთოლა. მაშინ არ შეგიძლიათ იყოთ შინაგანად უმოძრაო, არ შეგიძლიათ დამშვიდდეთ, არ შეგიძლიათ მიაღწიოთ შინაგან სიმშვიდეს, უსიტყვობას. როცა არ ხართ შიგნიდან მშვიდი, მიზანი ორად გადაიქცევა, ან ოთხად, ან რვაად - მაშინ შეუძლებელია მსროლელი გახდეს.

სრულყოფილი მსროლელი - ეს მუდამ ის მსროლელია, რომელიც ერთობა.

სრულყოფილი ადამიანი ცხოვრებას ატარებს, როგორც თამაშს, გართობას.

შეხედეთ კრიშნას ცხოვრებას. მის შესახებ ჩუენ-ძის რომ სცოდნოდა, მშვენიერი იქნებოდა. კრიშნას ცხოვრება - ეს იყო გართობა. ბუდა, მაჰავირა, იესო, ასე თუ ისე, სერიოზულები ჩანან, როგორც კი რაიმეს მიღწევაა საჭირო - მოკშის, ნირვანის, სურვილების უარყოფის. მაგრამ კრიშნა სრულიად თავისუფალია განზრახვებისგან, უმიზნოა: უღიადესი ფლეიტისტი ცხოვრობს გართობისთვის, სიამოვნებისთვის. ცეკვავდა გოგონებთან და ნებივრობდა. მღეროდა. მას არ უნდა არსად წასვლა. ყველაფერი აქაა. მაშ, რატომაა სანერვიულო შედეგი? ყველაფერი ახლაა ხელმისაწვდომი. მაშ, რატომ არ მივიღოთ სიამოვნება ახლა?

თუ გართობა - სრულყოფილი ადამიანის ნიშანია, მაშინ კრიშნა - სრულყოფილია. ინდოეთში არასდროს ვეძახდით კრიშნას ცხოვრებას ჩარიტრას, ხარისხს; ჩვენ ვეძახდით მას კრიშნას ლილასს, მის თამაშს. ეს არაა ხარისხი, ეს არაა განზრახვა. მას სრულიად არა აქვს განზრახვა, ის მიზნის გარეშეა.

ეს პატარა ბავშვის თამაშს ჰგავს. არ შეგიძლიათ მას ჰკითხოთ: „რას აკეთებ?“ არ შეგიძლიათ ჰკითხოთ: „რა აზრი

დევს მასში?" ის სიამოვნებით ატარებს დროს, როცა უბრალოდ პეპლებთან თამაშობს. რას მიაღწევს, როცა მზეზე დახტის? სად მიიყვანს მისი მოქმედებები? არსად! ის არაფერს აპირებს. ამას ბავშვობას ვეძახით და ვფიქრობთ საკუთარ თავზე, რომ დაღვინებული ვართ, მაგრამ მერწმუნეთ, თუ მართლა დაღვინებული ხართ, კვლავ ემსგავსებით ბავშვს. და მაშინ თქვენი ცხოვრება გართობად, თამაშად გადაიქცევა. თქვენ დატკბებით ცხოვრებით, მისი ყოველი გაელევებით, არასერიოზული იქნებით. თქვენს ყოველდღიურობაში ხმამაღალი სიცილი დაისადგურებს, მასში იქნება ბევრი ცეკვა და ნაკლები – ბიზნესი. ის ემსგავსება სიმღერას, ცხვირში ლილვის, და ყველაზე ნაკლებად – გამოთვლებს ოფისში. ის არ იქნება მათემატიკა. ის, უბრალოდ, სიამოვნება იქნება.

*მისი ოსტატობა კვლავ ისეთივეა,
მაგრამ პრიზი აორებს, ხლეჩს მას.*

ის დაინტერესებულია პრიზით.

ის ფიქრობს გამარჯვებაზე,

და არა გასროლაზე –

და გამარჯვების მოთხოვნილება

ღონეს აცლის მას.

თუ თავს სუსტად გრძნობთ, უსუსურად, დაუცველად, მაშინ ამის მიზეზი – თქვენშია. სხვა არავინ აშრობს თქვენს ძალებს. თქვენ ამოუწურავი მარაგი გაქვთ ძალების, ეს ნყაროები არასდროს შრება, მაგრამ ისეთი გამოფიტული ჩანხართ, თითქოს სადაცაა წაიქცევით, და გამოგენურებათ ენერგიის უკანასკნელი წვეთი.

სად მიდის თქვენი ენერგია? თავად წარმოშვით თქვენ შიგნით კონფლიქტი, თუმცა თქვენი ოსტატობა შეუცვლელია.

მისი ოსტატობა კვლავ ისეთივეა,

მაგრამ პრიზი აორებს, ხლეჩს მას.

ის დაინტერესებულია პრიზით.

მოდით, ისტორიას მოგიყვებით. ეს ერთ სოფელში მოხდა: ღარიბი ბიჭი, მდაბიოს შვილი, ახალგაზრდა იყო და ძალ-ღონით აღსავსე. ისეთი ახალგაზრდა და იმდენად ძლიერი იყო,

რომ როცა სამეფო სპილო სოფელთან გაივლიდა, ის, უბრალოდ, სპილოს კუდში ხელს ჩასჭიდებდა – და სპილოს ადგილიდან განძრევა არ შეეძლო!

ეს ფაქტი მეფის უკმაყოფილებასა და ხალხის აღფრთოვანებას იწვევდა, რადგან მეფე სპილოზე იჯდა, იქ კი მთელი ბაზარი გროვდებოდა. ყველა იცინოდა. და ეს ყველაფერი ვილაც მდაბიოს ვაჟის გამო!

მეფემ დაუძახა თავის პრემიერ-მინისტრს: „რალაც უნდა გააკეთო. ეს შეურაცხყოფელია. მე უკვე მეშინია ამ სოფელზე გავლის, ის ბიჭი უკვე სხვა სოფლებშიც მოდის! სადაც გინდა, ნებისმიერ დროს, მას შეუძლია ჩემს სპილოს კუდში ხელი მოჰკიდოს, და მას განძრევა აღარ შეუძლია. ეს ბიჭი საოცრად ძლიერია, ასე რომ, გააკეთე რამე, რომ მისი ენერგია ჩაახშო“.

„მომინევს ბრძენთან მისვლა და რჩევის კითხვა, რადგან წარმოდგენა არა მაქვს, როგორ გამოვაცალო მას ძალ-ღონე, – უპასუხა მინისტრმა, – ის ხომ, უბრალოდ, ლატაკია. პატარა დუქანი მაინც რომ ჰქონდეს, ცოტაოდენ ენერგიას იქ მაინც დახარჯავდა. ოფისში რომ მუშაობდეს კლერკად, ეს მას ძალ-ღონეს გამოაცლიდა. სკოლის მასწავლებელი რომ იყოს, მაშინ მისი ძალები სხვებს მოხმარდებოდა. მაგრამ ის არაფერს აკეთებს. თავისი სიამოვნებისთვის ცხოვრობს, ხალხს უყვარს და აჭმევს მას, ამიტომ არასდროს აქვს კვების პრობლემა. ბედნიერია, ჭამს და სძინავს. ძნელი იქნება რამის მოფიქრება, მაგრამ ნავალ“.

ასე რომ, ის გაემართა ერთ მოხუც ბრძენთან. მოხუცმა ურჩია: „ერთი რამ გააკეთე. მიდი იმ ბიჭთან და შეჰპირდი, რომ ყოველდღე ოქროს რუპიას მისცემ, თუ ერთ პატარა სამუშაოს შეასრულებს – ეს სამუშაო მართლა პატარაა. ის უნდა შევიდეს სოფლის ტაძარში და ლამპარი აანთოს. ლამპარი შებინდებისას უნდა აინთოს. მხოლოდ ესაა. ყოველდღე ერთ რუპიას მისცემ“.

„ეს როგორ უშველის? – გაუკვირდა პრემიერ-მინისტრს, – ეს ძალას თუ მოუმატებს. ყოველდღე ერთ რუპიას მიიღებს, და უფრო მეტს შეჭამს. ისიც კი აღარ დასჭირდება, მონყალება ითხოვოს“.

„ნუ ნერვიულობ, უბრალოდ, გააკეთე, რასაც გეუბნები“, – უთხრა ბრძენმა.

ასეც მოიქცა. შემდეგ კვირას, როცა მეფემ სოფელთან გაიარა, ბიჭი ისევ შეეცადა სპილოს შეჩერებას, მაგრამ უშედეგოდ. სპილომ ის გაათრია.

მაინც რა მოხდა? გაჩნდა საზრუნავი, დაიბადა მისწრაფება. მას უნდა ახსოვდეს, რომ ოცდაოთხი საათის განმავლობაში, ყოველ საღამოს უნდა შევიდეს ტაძარში და სანთელი აანთოს. ეს გახდა საზრუნავი, რომელმაც გახლიჩა მთელი მისი არსება, მისი ცხოვრება. მაშინაც კი, როცა ეძინა, ესიზმრებოდა, რომ უკვე საღამოა: „რას აკეთებ? წადი ჩქარა, ანთე სანთელი და მიილე შენი რუპია“. ამასთან ერთად, დაიწყო რუპიების შეგროვება. მას ჯერ შვიდი ჰქონდა, მერე რვა, და დაიწყო გამოთვლა, რომ რაღაც დროის შემდეგ მას ასი რუპია ექნებოდა – მერე ის გაიზრდება ორასამდე. გაჩნდა მათემატიკა, ანგარიში, მაგრამ სიამოვნება გაიფლანგა. იყო მხოლოდ სულელური საქმე, რომელიც მას უნდა გაეკეთებინა: ანთო სანთელი. უბრალო სამუშაო, ერთი ნუთის, უფრო ნაკლებისაც, წამიერი სამუშაო. მაგრამ ამან შფოთვა გამოიწვია. ამან მთელი მისი ძალა გამოჟიჭა.

თუ ძალაგამოცლილი ხარტ, მაშინ არაა გასაკვირი, რომ თქვენი ცხოვრება – გართობა არაა. თქვენ იმდენი ტაძარი და სანთელი გაქვთ, რომელიც უნდა აანთოთ და ჩააქროთ, იმდენი გამოთვლები, ანგარიშები, რომელიც აუცილებლად უნდა გააკეთოთ ცხოვრებაში, რომ ის, უბრალოდ, ვერ იქნება გართობა.

მსროლელის ოსტატობა არ შეცვლილა, მისი ხელოვნება იგივე დარჩა, მაგრამ მოისარისთვის, რომელიც გართობისთვის, თავისი სიამოვნებისთვის ისვრის, მთელი თავისი შესაძლებლობები ადვილად სამართავია. ახლა კი, მართალია, მისი ოსტატობა კვლავ იგივეა, მაგრამ მას პრიზი ხლეჩს. ის სავსეა საზრუნავით, გაჩნდა მისწრაფება, შიგნით ნერვიულობა წარმოიშვა. ის მოგებაზე უფრო ფიქრობს, აღარ აინტერესებს თავად გასროლის პროცესი. ლაპარაკი იმაზე, როგორ მოიგოს, და არა იმაზე, როგორ გაისროლოს. ის გადაადგილდა მოქ-

მედების დაწყებიდან ბოლოსკენ. ახლა საშუალება, მეთოდები აღარ თამაშობენ როლს, მთავარი შედეგია. მაშინ, როცა შედეგით ხართ დაინტერესებული, თქვენი ენერგია გაყოფილია, დანაწევრებულია, რადგან რასაც თქვენ აკეთებთ, აკეთებთ შემოსავლისთვის, ჩანაფიქრისთვის, და არა შედეგისთვის. შედეგი თქვენს მფლობელობაში არაა.

კრიშნა „გიტაში“⁵⁹ ეუბნება არჯუნას⁶⁰: „არ დაინტერესდე დასასრულით. უბრალოდ, აკეთე ის, რაც უნდა აკეთო „ახლა და აქ“, შედეგი დამიტოვე მე, ღმერთს. არ იკითხო, რა მოხდება, არავინ იცის ეს. დაინტერესდი საშუალებით და არ შეხედო შედეგს. შედეგზე არ იყო ორიენტირებული“.

ეს მომენტი უდიადესია და შესანიშნავად შეესაბამება ჩუჟან-ძის გამონათქვამს, რადგან არჯუნა იყო ინდოეთში დაბადებულ მოისართაგან უდიადესი მოისარი. ის სრულყოფილი მსროლელი იყო.

მაგრამ მიზანმა, შედეგმა მის გონებაში შეაღწია. ის არასდროს ნერვიულობდა, ადრე ასეთი რამ არასდროს ხდებოდა. მისი სროლა მშვილდიდან სრულყოფილი იყო, მისი ოსტატობა შეუდარებელი იყო, აბსოლუტური, მაგრამ ახლა, როც უცქერდა კურუშეტრას ბრძოლის ველს, ერთმანეთის პირის პირ მდგომ ორ არმიას, მას ნერვიულობა დაეუფლა. საიდა მოვიდა ეს მღელვარება? მას ორივე მხარეს მეგობრები ჰყავდა: ეს იყო ოჯახური ტრაგედია, ომი ბიძაშვილებს შორის, ყველ მათგანი სისხლით იყო ერთმანეთთან დაკავშირებული, ორივე მხარეს ნათესავები იყვნენ. მთელი ოჯახი ორ ბანაკად გაიყო – ეს იყო უცნაური, არაჩვეულებრივი ბრძოლა, ოჯახური ომი

კრიშნა და არჯუნა ერთ მხარეს იყვნენ, კრიშნას არმია კი მეორე მხარეს იბრძოდა. „ორივეს გიყვარვართ, ამიტომ მოგინვეთ ერთმანეთში ჩემი გაყოფა, – განაცხადა კრიშნამ, – ერთ მხარეს ვიქნები მე, მეორე მხარეს – ჩემი არმია“.

⁵⁹ გიტა ანუ ბჰაგავადგიტა („ღვთის ნამღერი“) – ინდუიზმის მთავარი ლიტერატურული ძეგლი.

⁶⁰ არჯუნა – კრიშნას მეგობარი პრინცი, „გიტას“ პერსონაჟი.

დუროდხანა, მეორე მხარის მეთაური, სულელი იყო. მან იფიქრა: „რა უნდა ვაკეთო კრიშნასთან, როცა ის მარტოა? მისი უშველებელი არმია კი...“ და მან კრიშნას არმია აირჩია.

ამრიგად, კრიშნა აღმოჩნდა არჯუნას მხარეს, არჯუნა კი ბედნიერი იყო, რადგან თავისთავად, თავად კრიშნა უფრო დიდია, ვიდრე მთელი სამყარო ერთად აღებული. რა შეუძლიათ არმიებს – შეუგნებელ, მძინარე ადამიანებს? ერთი გალვიძებული სჯობს მთელ მძინარე სამყაროს.

კრიშნას ყოფნა ბრძოლის ველზე რეალურ დახმარებად იქცა, როცა არჯუნა შეშფოთდა და მისი გონება გაიხლიჩა. გიტაში ნათქვამია, რომ ამ ორი არმიის შემხედვარე, მან ორჭოფობა დაიწყო. კრიშნას მიმართა: „ჩემი ძალები ამოიწურა. ვწერვიულობ, დაბნეული ვარ, უღონობას ვგრძნობ: ძალაგამოცლილი ვარ“. არადა ის უდიდესი ოსტატობის მფლობელი იყო, სრულყოფილი მსროლელი.

მის მშვილდს ერქვა განდივა. „ვგრძნობ, რომ ჩემთვის ძალიან მძიმეა, – წამოიძახა მან, – ისეთი ძალაგამოცლილი ვარ, არ შემძლია ვიფიქრო, გავიგო, ვერაფერს ვხედავ. ყველაფერი აირია, ყველა მტრულად განწყობილი – ჩემი ნათესავია, მე კი მათი მოკვლა მომიწევს. და შედეგი? მკვლელობა, რამდენი ადამიანი იქნება მოკლული, რამდენი სისხლი დაიღვრება. რას მივიღებ ამ ყველაფრისგან? ნამდვილ სახელმწიფოს? არ მინდა ბრძოლა. ფასი, რომელიც უნდა გადავიხადო, ძალიან დიდია. უმჯობესია ყველაფერი მივატოვო და გავხდე სანიასინი, მირჩევნია ტყეში წავიდე და მედიტაციას მივეცე. ეს ყველაფერი ჩემთვის არაა. ძალები ამომეწურა“.

„არ იფიქრო შედეგზე, – უპასუხა კრიშნამ, – ის შენს ძალაუფლებაში არაა. არ იფიქრო საკუთარ თავზე, როგორც შემოქმედზე, რადგან შენ რომ იყო მოქმედი პირი, შედეგი შენს ხელთ იქნებოდა. შემოქმედი – მუდამ ღვთიურია, შენ კი მხოლოდ ინსტრუმენტი ხარ. გააკეთე ის, რაც „ახლა და აქაა“, ბოლო მე დამიტოვე. გეუბნები, არჯუნა, ეს ადამიანები უკვე მკვდრები არიან, მათ სიკვდილი უწერიათ. შენ არ აპირებ მათ მოკვლას. შენ მხოლოდ ინსტრუმენტი ხარ, რომელიც მათ დაანახვებს იმ

ფაქტს, რომ ისინი უკვე დახოცილები იყვნენ. ჩემს თვალში ისინი უკვე დახოცილები არიან. მათ მიაღწიეს იმ ადგილს, სადაც სიკვდილი ხდება – შენ კი მხოლოდ ინსტრუმენტი ხარ".

სანსკრიტში⁶¹ არსებობს შესანიშნავი სიტყვა, ინგლისურში მას შესატყვისი არ აქვს, ესაა „ნიმიტა“. ნიმიტა ნიშნავს, რომ არ ხარტ შემოქმედი, არ ხარტ მიზეზი, არც ერთ მიზეზთაგანი. უბრალოდ ნიმიტა ხარტ. ეს ნიშნავს, რომ მიზეზი ღვთაებრივის ხელშია. ღმერთი – შემოქმედი, თქვენ კი მხოლოდ მისი ინსტრუმენტი ხართ. ფოსტალიონივით ხართ: ფოსტალიონი – ეს ნიმიტაა. ის მოდის და გადმოგცემთ წერილს. თუ წერილი შეურაცხყოფთ, მასზე ხომ არ ბრაზობთ. ხომ არ ეუბნებით მას: „რატომ მომიტანე ეს წერილი?“ ფოსტალიონს ეს არ ეხება, ის – ნიმიტაა. მას არ დაუწერია ეს წერილი, ის არ იყო მიზეზი, ის აქ არაფერ შუაშია. ის მხოლოდ თავის მოვალეობას ასრულებდა. თქვენ არ გაბრაზდებით მასზე. არ განაცხადებთ: „რატომ მომიტანე ეს წერილი?“

„შენ ფოსტალიონივით ხარ, – უთხრა კრიშნამ არჯუნას, – შენ მათ სიკვდილი უნდა გადასცე. შენ არ ხარ მკვლელი – ის ღმერთისგანაა. მათ ეს უწერიათ, ასე რომ, ნუ წერვიულობ. თუ შენ არ მოკლავ მათ, სხვა ვინმე მიუტანს მათ ამ წერილს. თუ ამას ერთი ფოსტალიონი არ გააკეთებს, მაშინ სხვა გააკეთებს. შენ თუ გააცდინე სამსახური, ან თუ დასვენება გაქვს, ან ავად გახდი, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ წერილი ადრესატამდე არ მივა. ამიტომ ნუ დარდობ, ტყუილად ნუ წერვიულობ; შენ მხოლოდ ნიმიტა ხარ, არა მიზეზი, არა შემოქმედი. შენ, უბრალოდ, ინსტრუმენტი ხარ. დაინტერესდი ქმედებით, არ იფიქრო შედეგებზე, რადგან როცა მობილიზებული ხარ შედეგზე, შენს ოსტატობას კარგავ“.

„გახლეჩილი ხარ და ამიტომ გრძნობ თავს ასე დათრგუნულად, არჯუნა. შენი ენერგია არსად წასულა, ის კონფლიქტად გადაიქცა – შინაგან წინააღმდეგობად, შენ გახლეჩილი ხარ. შენ საკუთარ თავს ებრძვი. ერთი ნაწილი მოითხოვს წინ წას-

⁶¹ სანსკრიტი – ძველინდური ლიტერატურული ენა.

ვლას, მეორე ამტკიცებს, რომ ამის გაკეთება არ შეიძლება. შენი მთლიანობა დაკარგულია. როცა მთლიანობა იკარგება, ამას ულონობის შეგრძნება მოჰყვება".

და მაშინ, ისეთ ძლიერ ადამიანსაც კი, როგორიც არჯუნაა, შეუძლია განაცხადოს: „ძალა არ მყოფნის, რომ განდივა ავიღო, ისარი ძალიან მძიმეა ჩემთვის. ვნერვიულობ. ძლიერ შიშს ვგრძნობ, ჩემში შფოთვა იზრდება. მე არ შემიძლია ბრძოლა“.

ოსტატობა ძველებურად დარჩა, არაფერი შეცვლილა, მაგრამ გონება გაიხლიჩა. როცა გახლეჩილი ხარ, თქვენ – ულონო ხარ. როცა არ ხარ გახლეჩილი, სავსე ხარ ძალებით. სურვილი გხლეჩთ, მედიტაცია გაბრუნებით მთლიანისკენ: სურვილი გიბიძგებთ მომავლისკენ, მედიტაციას მოჰყავხართ ანმყოში. გახსოვდეთ: არ გადახვიდეთ მომავალში. როგორც კი შეამჩნევთ, რომ თქვენი გონება წინ გაიჭრა, მომავალში, იმნამსვე წამოდით უკან, ანმყოში. არ ეცადოთ, ეს გადადგილება დაასრულოთ. დაუყოვნებლივ, იმნამსვე, როგორც კი შეამჩნევთ, მაშინვე, როგორც კი გააცნობიერებთ, რომ გონება გადაადგილდა მომავალში, სურვილებში, ოცნებებში, წამოდით უკან, ანმყოში. იყავით თქვენს თავთან, „საკუთარ გონებასთან“.

თქვენ მაინც დაკარგავთ ანმყოს. კვლავ და კვლავ დაკარგავთ, რადგან ეს უკვე თქვენი მრავალწლიანი ჩვევაა; მაგრამ ადრე თუ გვიან, უფრო და უფრო დიდხანს შეძლებთ დარჩეთ ანმყოში, თქვენში, გონიერებასთან. მაშინ ცხოვრება გადაიქცევა გართობად, თამაშად. მაშინ იმდენად სავსე ხარ ძალებით, რომ ის გადაგავსებთ – ეს წყალდიდობაა. ეს წყალდიდობაა ღვთაებრიობა.

ძალაგამოცლილს, დატანჯულს, არ შეგიძლიათ გამოსცადოთ ექსტაზი. როგორ შეგიძლიათ იცეკვოთ? ცეკვისთვის აუცილებელია უსაზღვრო ენერგია. გამოფიტული როგორ შეძლებთ სიმღერას? სიმღერა – მუდამ გადავსებულია. იმდენად მკვდარი, როგორიც თქვენ ხართ, როგორ შეძლებთ ლოცვას? მხოლოდ მაშინ, როცა სრულიად, მთლიანად ცოცხალი ხართ, მადლიერება მოდის, გამოკრთის გულიდან. ეს მადლიერებაა – ლოცვა.

ღღისათვის საკმარისია.

თავი VII

სამი მეგობარი

ერთხელ სამი მეგობარი ცხოვრებაზე ბჭობდა.

ერთმა თქვა:

„შეუძლიათ ადამიანებს ერთად ცხოვრება
ისე, რომ ამის შესახებ არაფერი იცოდნენ,
ერთად იმუშაონ და არაფერი შექმნან?

შეუძლიათ მათ ილივლივონ ღრუბლებში

და საუკუნოდ დაივიწყონ, რა არის – ცხოვრება?“

სამმა მეგობარმა ერთმანეთს გადახედა

და გადაიხარხარა.

მათ ამის ახსნა არ შეეძლოთ,

და ამის გამო, მათი მეგობრობა უფრო მყარდებოდა.

მერე ერთ-ერთი მეგობარი მოკვდა.

კონფუციმ გაგ ზავნა მოწაფე,

რომ დახმარებოდა დანარჩენ ორს,

განედიდებინათ გარდაცვლილის ღირსებები

მის დაკრძალვაზე.

როცა ის მოწაფე მივიდა,

ერთ-ერთი მეგობარი უკვე თხზავდა სიმღერას,

მეორე კი აკომპანიირებას უწევდა ლუტნაზე⁶².

„ეი, სუნგ ხუ, სად წახვედი?

ეი, სუნგ ხუ, სად წახვედი?

წახვედი კი იქ, სადაც სინამდვილეში უკვე იყავი,

ჩვენ კი აქ ვართ – წყეულიმც იყოს ყველაფერი!

ჩვენ ისევ აქ ვართ!“ –

მღეროდნენ ისინი.

⁶² ლუტნა – ერთგვარი სიმებიანი მუსიკალური საკრავი.

მაშინ კონფუციის მოწაფე
 მიიჭრა მათთან სიტყვებით:
 „ძალიან მაინტერესებს, საიდან მოიტანეთ,
 დაკრძალვის რომელ წესებში ნახეთ
 ეს ფრივოლური⁶³ მისამღერი,
 გარდაცვლილის თანდასწრებით?“
 ორმა მეგობარმა ერთმანეთს გადახედა
 და გაეცინათ:
 „სანყალი,
 მან არ იცის ახალი ლიტურგია“.

ზირველი, რაც უნდა აღინიშნოს ცხოვრების შესახებ – ისაა, რომ მას არა აქვს ახსნა. ის არსებობს თავის სრულ სიდიადეში. მაგრამ მას არა აქვს ახსნა, ის აუხსნელია. ის საიდუმლოსავითაა, თუ მის ახსნას ეცდებით, ის გაგეპარებათ. მას ვერ ახსნით. მაგრამ თქვენი განმარტებების შედეგად სრულიად დაბრმავდებით.

ფილოსოფია – ცხოვრების მტერია. ყველაზე არასასიამოვნო რამ, რაც კი შეიძლება ადამიანს მოუვიდეს, – ის მოხვდება ხათაბალაში, განმარტებების ქსელში. იმ მომენტში, როცა გადანწყვეტთ, რომ რალაცის ახსნა შეგიძლიათ, ცხოვრება გტოვებთ – უკვე მკვდარი ხართ.

პარადოქსივით ჟღერს. სიკვდილი შეიძლება ახსნა, მაგრამ ცხოვრების ახსნა შეუძლებელია; რადგან სიკვდილი – რალაც დასრულებულია. ცხოვრება კი – მუდმივად გაგრძელებადი ისტორიაა, ცხოვრება მუდამ გზაშია, სიკვდილი კი მოსულია. როდესაც რალაც მიღწეული და დამთავრებულია, შეგიძლიათ ახსნათ, შეგიძლიათ განსაზღვროთ. მაგრამ როცა რალაც გრძელდება, ხდება, პროცესი დასრულებული არაა. ეს ნიშნავს, რომ გამოუცნობი ჯერ კიდევ შეიძლება შეგხვდეთ გზაზე.

შეგიძლიათ იცოდეთ წარსული, მაგრამ არ შეგიძლიათ იცოდეთ მომავალი. შეგიძლიათ თეორია წარსულზე ააგოთ,

⁶³ ფრივოლური – არასერიოზული, უხამსი.

მაგრამ როგორ შეგიძლიათ ააგოთ თეორია მომავალზე? მომავალი – მუდამ ღიაა, უსაზღვროა, უსასრულოდ ღიაა, და ის კვლავ იღება და იღება. ამიტომ, როცა თქვენ განმარტავთ, განმარტება მუდამ იმას ეხება, რაც უკვე მკვდარია.

ფილოსოფიას, ცხოვრების ყველა შემთხვევისთვის, ბევრი ახსნა-განმარტება აქვს. ამიტომ ვერც ერთი ფილოსოფია ვერ იქნება საკმარისად ცოცხალი, საეჭვოა მოძებნოთ ვინმე უფრო მკვდარი, ვიდრე ფილოსოფოსები არიან. ცხოვრებამ უარყო, დატოვა ისინი – დაუძღურებულნი, უმოქმედონი, სიბერისგან მოფამფალებული თავებით, როგორც მკვდარი ქვები. ისინი ბევრს ხმაურობენ, მაგრამ მათში არაა ცხოვრების მუსიკა. მათ აქვთ მრავალი ახსნა-განმარტება, მაგრამ დაავინყდათ, რომ ხელში მხოლოდ განმარტებები შერჩათ.

განმარტება – შეკუმშული მუშტივითაა. ცხოვრება კი გადამლილი ხელისგულია. ისინი სრულიად განსხვავებულნი არიან. და როცა მუშტი ძალიან შეკუმშულია, მასში არაა ცა, მასში არაა ჰაერი, სუნთქვისთვის სივრცე არაა. თქვენ არ შეგიძლიათ მუჭში მოიქციოთ ცა. მუშტი მას გაუშვებს. ცა იქაა, სადაც ხელი გაშლილია, იქაა მისანვდომი. განმარტებები – ეს დაპყრობაა, ხელის შეკუმშვაა, განსაზღვრება – ეს ცხოვრებაა, რომელიც თითებიდან გადმოდის.

სიცილიც კი ნებისმიერ ფილოსოფიაზე მეტია, და როცა ვინმე იცინის ცხოვრებაზე, მას ესმის მისი. ამიტომ ყველა, ვინც მართლა ფლობდა ცოდნას, იცინოდა. სიცილი საუკუნის შემდეგაც კი შეიძლება გაიგო. ბუდას შემხედვარე, რომელსაც ყვავილი აქვს ხელში, მაჰაკაშიაპამ⁶⁴ გაიცინა. მისი სიცილი ახლაც ისმის. მათ, ვისაც ყურები აქვთ, რათა ისმინონ, ესმით მისი სიცილი, როგორც მდინარის ხმაური, რომელიც შეუჩერებლად მიედინება ქვევით ასნლეულების განმავლობაში.

იაპონიის ძენის მონასტრებში მოწაფეები კვლავ ეკითხებიან თავიანთ ოსტატებს: „გვითხარით, ოსტატო, მაჰაკაშიაპამ რატომ გაიცინა?“ მაგრამ ის, ვინც უფრო გამჭრიახია, ამბობს:

⁶⁴ მაჰაკაშიაპა – ბუდას ერთ-ერთი მოწაფე, მის 10 უდიდეს მოწაფეთაგანი; პირველი ბუდისტური ტაძრის ხელმძღვანელი.

„გვითხარით, ოსტატო, მაჰაკაშიაპა რატომ იცინის?“ ისინი ხმარობენ ანწყოს, და არა წარსულ დროს, და ამბობენ, რომ ოსტატი მხოლოდ მაშინ გიჟასუხებთ, როცა დაინახავს, რომ თქვენ შეგიძლიათ გაიგოთ მაჰაკაშიაპას სიცილი. თუ არ შეგიძლიათ მისი სიცილის გაგონება, მაშინ არაფერში გჭირდებათ მასზე მოყოლა – ეს შეუძლებელია.

ბუდეები იცინიან მარადიულად. არ შეგიძლიათ მიიღოთ მათი სიცილი, რადგან თქვენ თავს თავად წაართვით ამის შესაძლებლობა. თუ თქვენ ნახეთ ბუდა, შეგეძლოთ დაგენახათ, რომ ის სერიოზულია, მაგრამ ეს სერიოზულობა პროვოცირებულია, ნაძალადეგია. ეს თავად თქვენი სერიოზულობაა – თქვენ იყენებთ ბუდას, როგორც ეკრანს. ამიტომ ქრისტიანები ამტკიცებენ, რომ იესო არასდროს იცინოდა. ეს როგორც სრული სისულელე, ისე ჭეშმარიტია. რა თქმა უნდა, იესო იცინოდა და ისე გულიანად იცინოდა, ისე მთლიანად ეძლეოდა ამას, რომ მთელი მისი არსება, მთელი მისი ცხოვრება, უეჭველად გადაიქცა სიცილად – მაგრამ, აი, მისმა მოწაფეებმა ეს სიცილი ვერ გაიგეს. ისინი, თავისთავად, დარჩნენ ჩაკეტილები, ყრუები, იესოს მიაწერდნენ თავიანთ სერიოზულობას.

ჯვარზე გაკრული იესოს დანახვა შეძლეს – რადგან ყველანი ისეთ ტანჯვაში ცხოვრობთ, რომ მხოლოდ ტანჯვა შეგიძლიათ დაინახოთ. მაგრამ იესოს რომ გაეცინა, ამას ყურებს მიღმა გაუშვებდნენ. ეს ისე ენინააღმდეგება ცხოვრებას, ეს ისე არ ეწერება მასში. მოცინარი იესო თქვენ არ განწყობთ, ის უცნაური და უცხო ხდება.

მაგრამ აღმოსავლეთში ყველაფერი სხვაგვარად იყო, ძენში და დაოში სიცილმა თავის კულმინაციას მიაღწია. ეს გახდა ფილოსოფიის სრულიად საპირისპირო რამ.

ფილოსოფოსი სერიოზულია იმიტომ, რომ ცხოვრებას თავსატეხად თვლის და ფიქრობს, რომ მისი გადანყვეტის შესაძლებლობებს მონახავს. ის შრომობს, თავის ჭკუით ოფლს ღვრის ცხოვრების რაობაზე, – და უფრო და უფრო სერიოზული ხდება. რაც უფრო მეტად უშვებს ხელიდან ცხოვრებას, მით უფრო სერიოზული და მკვდარი ხდება.

დაოისტები – ლაო-ძი და ჩუჟან-ძი – ამბობენ, რომ თუ შეგიძლიათ სიცილი, თუ შეგიძლიათ შეიგრძნოთ წკრიალა ხმა, რომელიც თქვენი შინაგანი არსიდან მოდის, და უბრალოდ არ გამოისახოთ ზრდილობიანი ღიმილი სახეზე, თუ შეგიძლიათ გაიგოთ სიცილი, რომელიც თქვენ შიგნიდან მოდის, რომელიც ვრცელდება, მოდის ტალღებად თქვენ გარშემო, რომელიც ავსებს სამყაროს. მაშინ ეს სიცილი მოგცემთ პირველ ანარეკლს ცხოვრების გამონათებისა.. ცხოვრება – ეს საიდუმლოა.

ჩუჟან-ძის ასეთი სიცილი ლოცვასავით აქვს, რადგან თქვენ მასთან იღებთ ცხოვრებას ისე, რომ არ ეძებთ მის ახსნას. როგორ შეიძლება მოუძებნო ახსნა ცხოვრებას? ჩვენ – მისი ნაწილი ვართ. ასე რომ, როგორ შეიძლება ნაწილმა ახსნა მოუძებნოს მთელს? როგორ შეიძლება გამოიკვლიოს ნაწილმა მთელი? როგორ შეიძლება ნაწილმა გაეცნოს მთლიანი? როგორ შეიძლება ნაწილი მთელის წინ წავიდეს?

განმარტება ნიშნავს, რომ თქვენ ტრანსცენდირდებით, გინდათ წაართვათ იდუმალება იმას, რის ახსნასაც ცდილობთ – მაგრამ მანამდე უნდა არსებობდეთ, ვიდრე ის, რაც ასახსნელია, დაიწყებს არსებობას. მანამდე, ვიდრე ის გამოჩნდება და უნდა გააგრძელოთ არსებობა მას შემდეგაც, როცა ის ასახსნელი შეწყვეტს არსებობას. თავისუფლად უნდა გადადგილდებოდეთ მის გარშემო და მის გარეშე, მაშინ შეძლებთ ამის განსაზღვრას, ახსნას; უნდა გაერკვეთ მასში, ანალიზი გაუკეთოთ მას – მაშინ შეძლებთ მის არსში შეღწევას. პათოლოგ-ანატომს შეუძლია ახსნა მოუძებნოს არა ცხოვრებას, არამედ გვამს. ყველა სამედიცინო განსაზღვრება ცხოვრებაზე სისულელეა, რადგან იმ დროისთვის, როცა პათოლოგ-ანატომი აკეთებს თავის დასკვნებს, სიცოცხლე უკვე აღარაა, არის მხოლოდ გვამი, მკვდარი სხეული. ყველა განმარტება სიკვდილის შემდგომაა გაკეთებული, მათში სიცოცხლე უკვე აღარაა.

მეცნიერებისთვისაც ცნობილია იმ საოცარი მოვლენის შესახებ, რომ, როცა ადამიანის სისხლს იკვლევენ, ის არ შეიძლება ზუსტად ისეთივე იყოს, როგორც მაშინ, როცა მის ძარღვებში მიედინებოდა. მაშინ ის ცოცხალი იყო, სხვა თვისებებს

ფლობდა, ახლა, როცა ის სინჯარაშია, ის მკვდარია. ეს იგივე სისხლი არაა, რადგან ძირითადი თვისება – სიცოცხლის, – მასში აღარაა. სხვა განმარტებების თაობაზეც იგივე ხდება.

ყვავილი, როცა ის ხეზეა, – სხვანაირია, რადგან მასში მიედინება სიცოცხლე, რომელმაც ყვავილის ფორმა მიიღო. როცა ყვავილს წყვეტთ, მიგაქვთ ლაბორატორიაში, იკვლევთ მას, ეს სრულიად სხვა ყვავილია. შეგიძლიათ ამ ყვავილის ქიმიური შემადგენლობა გაიგოთ, მაგრამ ეს არაა ახსნა, არაა გაგება.

პოეტს სხვაგვარი მიდგომა აქვს – არა პრეპარირებით, არამედ სიყვარულით, არა ხეებიდან ყვავილების ჩამოგლეჯით, არამედ ყვავილთან შერწყმით, მათთან ღრმა სიყვარულით, მისტერიაში მონაწილეობით. ის მონაწილეობს მასში, და მაშინ ის რაღაც სხვას, ახალს შეიმეცნებს. მაგრამ ეს არაა ახსნა. პოეზია არ შეიძლება ახსნა იყოს, მაგრამ მასში არის გამობრწყინება, ჭეშმარიტების გამოძახილი. ის ყველა მეცნიერებაზე ჭეშმარიტია.

დააკვირდით: როცა შეყვარებული ხართ ვინმეზე, თქვენი გული სხვაგვარად ცემს. თქვენი შეყვარებული თქვენი გულის ძგერას ყურს დაუგდებს: ის სხვანაირად ძგერს. თქვენი შეყვარებული ხელზე გეხებათ... სხვანაირი სითბოა. სისხლი განსხვავებული რიტმით მოძრაობს, ის პულსირებს არა ისე, როგორც ყოველთვის.

მაგრამ თუ თქვენს ხელს იღებს ექიმი, პულსი სულაც არაა ისეთი. მას შეუძლია გაიგოს თქვენი გულის ძგერა, მაგრამ ეს სხვანაირი ძგერაა. როცა გული სიყვარულით ძგერს, ის თავის საკუთარ სიმღერას მღერის, მაგრამ მხოლოდ შეყვარებულს შეუძლია მისი გაგება, მხოლოდ შეყვარებული შეიძლება გრძნობდეს ამ ძგერას, ამ სისხლს, სიცოცხლის ამ სითბოს. ექიმს არ შეუძლია ამის გაგება.

რა შეიცვალა? ექიმი მკვლევარი ხდება, თქვენ კი – საკვლევი; არ ხართ ერთიანი, მთლიანი. ექიმი გექცევით, როგორც ობიექტს. ის ისე გიყურებთ, როგორც საგანს – სწორედ ეს შობს განსხვავებას. შეყვარებული არ გიყურებთ როგორც ობიექტს – ის გერწყმით თქვენ და თქვენ ერთნი ხდებით. ის

ცდილობს გაიგოს თქვენი ბუნების უღრმესი არსი, მაგრამ მას არ სჭირდება ახსნა-განმარტება. ის გრძნობს ამას, მაგრამ გრძნობა – სულ სხვაა, ეს არაა განმარტება. მას არ შეუძლია ამაზე იფიქროს.

ყველაფერი, რაც გააზრებას ექვემდებარება, ცოცხალი არაა. აზრს საქმე სიკვდილთან აქვს, მას საქმე მუდამ მკვდარ საგნებთან აქვს. ამიტომ, რომ მეცნიერებაში არაა გრძნობები. გრძნობა არსებობას სხვა საზომს აძლევს, იძლევა დამატებით განზომილებას – ცოცხლის განზომილებას.

ამ ლამაზ ისტორიას შეუძლია ბევრი რამ გითხრათ. მასთან ერთად, ნაბიჯ-ნაბიჯ წაინიეთ წინ, და თუ მიხვალთ დასკვნამდე, გამოიჩანთ აზრს, შეიგნეთ, რომ მაშინ მისი არსი გაგიშვიათ ხელიდან. თუ სიცილს დაინყებთ, მაშინ თქვენ ის გაგიგიათ.

ერთხელ სამი მეგობარი ცხოვრებაზე ბჭობდა.

ჩუჟან-ძი მოკლედ ამბობს. როგორც ყოველთვის, ისინი, ვინც იციან, სიტყვამჭევრნი არ არიან, ისინი ერთ ზედმეტ სიტყვასაც კი არ იტყვიან. მათ ცხოვრებაში რჩება მხოლოდ ყველაზე არსებითი.

პირველი, რაც უნდა აღინიშნოს, – მხოლოდ მეგობრებს შეუძლიათ ცხოვრებაზე ბაასი. როდესაც მსჯელობა გადადის კამათში, როდესაც დიალოგი გადაიზრდება დებატებში, დიალოგი იშლება. ცხოვრებაზე ასეთი ბჭობა შეუძლებელია. მხოლოდ მეგობრებს შეუძლიათ იბაასონ, რადგან მათი ბაასი დებატებში არასდროს გადავა, ის დიალოგად დარჩება.

რა განსხვავებაა დებატებსა და დიალოგს შორის? დებატებში არ ხარტ მზად, არ გინდათ მოუსმინოთ სხვას. მაშინაც კი, როცა ვითომ უსმენთ მას, თავს აჩვენებთ. თქვენ მართლა არ უსმენთ, უბრალოდ, თქვენს არგუმენტებს ამზადებთ. როცა თქვენი ოპონენტი ლაპარაკობს, მისთვის წინააღმდეგობის გასანეევად ემზადებით. ვიდრე სხვა ლაპარაკობს, ვიდრე ის რაღაცას ამბობს, უბრალოდ, სათანადო მომენტს ელოდებით, რომ გააპროტესტოთ. თქვენში უკვე ცოცხლობს მისი სიტყვების საწინააღმდეგო აზრი, მუდამ გაქვთ საკუთარი შეხედულება,

თქვენი თეორია. არ ცდილობთ ახლის ძიებას, ახალს არაფერს იღებთ, არ ხართ სუფთა გულის, არ ხართ უმნიცვლო; უკვე სავსე ხართ, თქვენი ნავი არაა ცარიელი. თან დაათრევთ გარკვეულ თეორიებს, და ცდილობთ მისი ჭეშმარიტება დაამტკიცოთ.

ჭეშმარიტების მაძიებელი არ არის დამძიმებული თეორიებით. ის მუდამ გახსნილია, ყოველთვის მგრძნობიარეა. მას შეუძლია მოსმენა. ინდუისტს მოსმენა არ შეუძლია, არც მუსულმანს შეუძლია მოსმენა. როგორ შეუძლია ინდუისტს რამე მოისმინოს? მან უკვე იცის ჭეშმარიტება, მოსმენის საჭიროებაა არაა. თქვენ ცდილობთ, ის აიძულოთ მოისმინოს, მაგრამ მას არ აქვს ამის ძალა; მისი გონება იმდენად სავსეა, რომ იქ შეღწევა არაფერს შეუძლია. ქრისტიანი – არაფერს ისმენს, მან უკვე იცის ჭეშმარიტება. მან დაკეტა თავისი კარი ახალი ქარებისთვის. დახუჭა თვალები ახალი განთიადისთვის, ახალი ალიონისთვის. მან ყველაფერს მიაღწია, მან ადგილამდე მიაღწია.

ყველას, ვინც თვლის, რომ მიზანს მიაღწია, კარგად შეუძლია დებატების გამართვა, მაგრამ დიალოგი არ ძალუძს. მათ მხოლოდ შეჯახება და ხელების ქნევა შეუძლიათ. მაშინ მათი დებატები კონფლიქტად გადაიქცევა. ისინი სხვებს ყველაფერში ეწინააღმდეგებიან. ამგვარ დისკუსიებში შეგიძლიათ, რაც გინდათ, ის ამტკიცოთ. თუმცა, ვერაფრის დამტკიცებას ვერ შეძლებთ. თქვენ ძალგიდით მხოლოდ სხვისი გაჩუმება, მაგრამ ვერასოდეს მოაქცევთ მას ჭეშმარიტების გზაზე. ვერ შეძლებთ ოპონენტის ცნობიერებამდე რაიმეს მიტანას, ვერაფერში დაარწმუნებთ, რადგან ეს სხვა არაფერია, თუ არა თავისებური ომი, ე.წ. ცივილიზებული ომი – ყველა მხრიდან იარაღს არ ისვრით, თქვენ სიტყვებს ისვრით.

ტყუილად არ ამბობს ჩჟუან-ძი: „სამი მეგობარი ბაასობდა ცხოვრებაზე“. – აი, ამიტომ შეძლეს მათ, ბოლოს და ბოლოს, გაეცინათ. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ისინი მივიდოდნენ დასკვნამდე. ერთი თეორია მეორე თეორიას დაამარცხებდა, ერთ ფილოსოფიას შეეძლებოდა დაედუმებინა სხვა ფილოსოფია, მაშინ შეიძლებოდა დასკვნების გაკეთება, - დასკვნა კი მკვდარია.

ცხოვრებას არ აქვს დასკვნები, მას არ აქვს დასასრული. ცხოვრება არ ზრუნავს ასეთ სისულელეებზე. ის გრძელდება და გრძელდება უსასრულოდ; ის მუდამაა, სამუდამოა, ისწრაფვის წინ. როგორ შეიძლება რაიმე დაასკვნათ მასზე? იმ მომენტში, როცა დასკვნამდე მიხვედით, თქვენ გამოხვედით, გამოვარდით მისგან. ცხოვრება აგრძელებს სვლას, თქვენ კი გზიდან გადაუხვით. შეიძლება დარჩეთ თქვენი დასკვნების ერთგული, მაგრამ ცხოვრება არ დაგინწყობთ ცდას.

მეგობრებს შეუძლიათ ბაასი, საუბარი. რატომ? შეიძლება გიყვარდეს ვინმე, მაგრამ არ შეიძლება გიყვარდეს ფილოსოფიური თეორია. ფილოსოფოსები არ არიან მეგობრები. შეიძლება იყოს მათი მოწაფე, მაგრამ არ შეიძლება იყოს მათი მეგობარი. ორში ერთი: მათ ან დაგარწმუნეს, ან არა. მას ან მიჰყვებით, ან არა. მაგრამ არ შეგიძლიათ იყოს მათი მეგობარი. მეგობრობა შეიძლება მხოლოდ ორ ცარიელ ნავს შორის. მაშინ გახსნილი ხართ სხვისთვის, ეპატიუებით სხვას, მაშინ მუდმივი მონვევა ხართ: მოდი ჩემთან, შემოდი ჩემში, იყავი ჩემთან.

შეგიძლიათ უგულებელყოთ ყველა თეორია და ფილოსოფია, მაგრამ ვერ უარყოფთ მეგობრობას. როცა მეგობრობთ, დიალოგი შესაძლებელი ხდება. დიალოგის დროს ისმენთ, და თუ საუბრობთ, არა იმიტომ, რომ სხვას შეენიანააღმდეგოთ. ლაპარაკობთ, რათა გაიგოთ, დაინტერესებული ხართ. ლაპარაკობთ არა უკვე მომზადებული დასკვნებით, არამედ ინტერესით, მუდმივი ცნობისმოყვარეობით. არ ცდილობთ რაიმეს დამტკიცებას: ლაპარაკობთ უმნიშვნელოდ, შემეცნების სურვილით და არა ფილოსოფიური მოსაზრებით. ფილოსოფია არასდროსაა უწყინარი, ის მუდამ თავსატეხია, გონების თავისებური ილეთია.

სამი მეგობარი მსჯელობდა ცხოვრებაზე – იმიტომ, რომ მეგობრებს შორის დიალოგი შეიძლება. ამიტომ აღმოსავლეთში არსებობს ტრადიცია: ვიდრე არ იპოვით მეგობარს, არ გამოცდით სიყვარულს, ნდობას, პატივისცემას, – ყველანაირი აღიარება შეუძლებელია. თუ მიდისხართ ოსტატთან, და თქვენი

ნავი სავსეა იდეებით, მაშინ ვერანაირი კონტაქტი ვერ შედგება, დიალოგი არ გამოვა. თავდაპირველად იმდენად უნდა დააცარიელოთ ის, რომ შესაძლებელი იყოს მეგობრობა, იმდენად, რომ შეძლოთ ხედვა ყოველგვარი იდეების გარეშე, რომლებიც თქვენ თვალწინ ტრიალებენ და თვალს გიბინდავენ; იმდენად, რომ დაინახოთ დასკვნების გაკეთების გარეშე. მაშინ დაიწყებთ ხედვას ისე, რომ თქვენი თვალსაწიერი უზარმაზარი, უსაზღვრო გახდება.

ინდუისტს შეუძლია წაიკითხოს ბიბლია, მაგრამ ვერასდროს გაიგებს მას. სინამდვილეში, ის არც კითხულობს, არ შეუძლია გულისყურით წაიკითხოს. ქრისტიანს შეუძლია წაიკითხოს გიტა, მაგრამ ის მის მიღმა დარჩება. ვერასდროს შეაღწევს მისი არსის სიღრმეში. ვერასდროს მიაღწევს შინაგან სამფლობელომდე. ის მის გარშემო დადის. მან უკვე იცის, რომ ჭეშმარიტი მხოლოდ ქრისტეა, იცის, რომ გადარჩენა მხოლოდ ქრისტეს მეშვეობით შეიძლება. იცის, რომ მხოლოდ ქრისტეა ღვთის შვილი. როგორ შეუძლია მას, ყური დაუგდოს კრიშნას? მხოლოდ ქრისტეა ჭეშმარიტი. კრიშნა არ შეიძლება ჭეშმარიტი იყოს. დიდი-დიდი – ლამაზი ტყუილი, მაგრამ არასოდეს – ჭეშმარიტება! ანდა, თუ ძალიან დათმობს, იტყვის: „ჭეშმარიტებასთან ახლოს“.

მაგრამ რას გულისხმობთ სიტყვებში „ჭეშმარიტებასთან ახლოს“? ესაა სიმართლის არარსებობა, სიცრუე, ტყუილი! სიმართლე ან არის, ან არა. არაფერი შეიძლება იყოს „დაახლოებით ჭეშმარიტი“. ჭეშმარიტება ან არის, ან არა. ეს მუდამ ტოტალურია, ერთიანი. არ შეგიძლიათ მისი გაყოფა, ის განუყოფელია. არ შეგიძლიათ თქვათ, რომ ეს „ჭეშმარიტებაა რაღაც დოზით“. სიმართლემ არ იცის საზღვრები. ის ან არის, ან არა.

ამიტომ, როცა გონება მიდის დასკვნამდე, რომ ქრისტე ერთადერთი ჭეშმარიტებაა, მაშინ კრიშნას გაგება შეუძლებელია. მაშინაც კი, თუ შეგნებით მის გვერდით ხართ, არ შეგეძლება მისი გაგება. მაშინაც კი, თუ ბუდას შეეჯახებით, ვერ შეხვდებით მას.

მთელი სამყარო კი სავსეა დასკვნებითა და განსჯებით. ვილაც ქრისტიანია, ვილაც ინდუსი, ვილაც ჯაინი⁶⁵, ვილაც ბუდისტი – ასე იკარგება ჭეშმარიტება! ჭეშმარიტად რელიგიურ ადამიანს არ შეუძლია იყოს ქრისტიანი, ინდუსი, ბუდისტი, რელიგიური ადამიანი მხოლოდ ისაა, ვინც ჭეშმარიტად დაინტერესებულია. ის დაინტერესებულია, გახსნილია, და ასეთად რჩება, დასკვნების გარეშე. მისი ნავი ცარიელია.

სამი მეგობარი მსჯელობდა ცხოვრებაზე... მხოლოდ მეგობრებს შეუძლიათ მსჯელობა, რადგან მათ შორის არსებობს დიალოგი. მათი ურთიერთობა აგებულია „მე და შენ“-ზე. როცა დებატებში ხართ, ურთიერთობა არის „მე და ის“. სხვა – ეს საგანია, რომელიც უნდა შემოატრიאלო, დაარწმუნო, სხვა – ეს არაა „შენ“. სხვა – არაა მნიშვნელოვანი, სხვა – ეს უბრალოდ რიცხვია.

მეგობრობაში სხვა მნიშვნელოვანია, სხვა მას ანიჭებს ფასს, სხვა ძვირფასია თავისთავად, თქვენთვის მიზანი არ არის, არ ცდილობთ მის გარდაქმნას. როგორ უნდა გარდაქმნათ ადამიანი? რა სისულელეა! თავად მცდელობა ადამიანის გარდაქმნისა – სისულელეა. ადამიანი – ეს საგანი არაა. ადამიანი იმდენად დიადი და უზარმაზარია, რომ არანაირი თეორია არ შეიძლება იყოს მასზე მნიშვნელოვანი. არანაირი ბიბლია არაა უფრო მნიშვნელოვანი, არანაირი გიტა არ შეიძლება იყოს ადამიანზე მნიშვნელოვანი. ადამიანი, თავისთავად, ცხოვრების ყველაზე დიადი მშვენიერებაა. შეგიძლიათ ადამიანი გიყვარდეთ, მაგრამ მას ვერ გადააკეთებთ. თუ მის გადაკეთებას ცდილობთ, ესე იგი, ცდილობთ მანიპულირებას, მის მართვას.

დიალოგი შესაძლებელია, როცა თქვენი „მე“ ლაპარაკობს „შენ“-თან, როცა სხვა გიყვართ, როცა ყოველივე ამის უკან არ დგას იდეოლოგია. სხვა უბრალოდ გიყვართ, ქრისტიანია ის თუ ინდუსი – მნიშვნელობა არ აქვს. ესაა მეგობრობა –

⁶⁵ ჯაინი – ჯაინიზმის მიმდევარი; ჯაინიზმი უძველესი დჰარმული რელიგიაა, რომელიც ინდოეთში დაახლოებით ძვ. წ. IX-VI საუკუნეებში წარმოიშვა. სწავლების ფუძემდებლად ითვლება ჯინო მაჰავირა. ჯაინიზმი ქადაგებს ზიანის არმიყენებას ყველა ცოცხალი არსებისთვის ამ სამყაროში.

მეგობრებს შეუძლიათ ცხოვრებაზე მსჯელობა, რადგან შესაძლებელია დიალოგი.

ერთმა თქვა:

„შეუძლიათ ადამიანებს ერთად ცხოვრება ისე, რომ ამის შესახებ არაფერი იცოდნენ, ერთად იმუშაონ და არაფერი შექმნან?“

შეუძლიათ მათ ილიელივონ ღრუბლებში

და საუკუნოდ დაივიწყონ, რა არის – ცხოვრება?“

ის არ გთავაზობთ თეორიებს, ის მხოლოდ საკითხს ეხება. გახსოვდეთ, შეგიძლიათ საკითხი ორი მეთოდით წამოჭრათ. ხანდახან საკითხს მხოლოდ იმიტომ წამოჭრით, რომ თადარიგი დაიჭიროთ პასუხისთვის, ეს პასუხი კი უკვე გაქვთ – თქვენ სვამთ კითხვებს მხოლოდ იმიტომ, რომ უპასუხოთ მას. მაშინ ეს კითხვა ნამდვილი არაა – ის ყალბია. მასზე პასუხი დიდი ხნის წინ გაქვთ მოფიქრებული. ეს კითხვა მხოლოდ ილეთია, რიტორიკულია, არაა რეალური, ნამდვილი.

კითხვა მაშინაა ნამდვილი, როცა პასუხი არ გაქვს, როცა ეკითხები არა იმიტომ, რომ პასუხი კითხვის ნიშნის ქვეშ დააყენო და მოიყვანო შენი არგუმენტები. რამდენად ხშირად სვამთ ამგვარ კითხვებს მხოლოდ იმიტომ, რომ ღირსეულად გამოიყურებოდეთ, – ნამდვილი კითხვა ცარიელს გტოვებთ, უბრალოდ, გახსნილს, მოპატიჟეს, დაინტერესებულს.

ერთმა თქვა:

„შეუძლიათ ადამიანებს ერთად ცხოვრება ისე, რომ ამის შესახებ არაფერი იცოდნენ?..“

ჩვენ ვცხოვრობთ ერთად, და არასდროს ვიცით, რა მდგომარეობაა ეს – „ერთად“. თქვენ შეიძლება ნლები იცხოვროთ ერთად, მაგრამ არ იცოდეთ, რა არის „ერთად ყოფნა“. ეს არის ერთად ცხოვრება, ურთიერთგატანა, ერთობლიობა. მთელ მსოფლიოში ადამიანები ერთად ცხოვრობენ, არაფინ ცხოვრობს მარტო: ქმრები ცხოვრობენ ცოლებთან, შვილები – მშობლებთან, მშობლები – მეგობრებთან; ყველა ერთად ცხოვრობს. მთელი დრო გადის ერთობლივ ცხოვრებაში, კონტაქტებში, ერთად ყოფნაში. მაგრამ იცით კი, რას ნიშნავს „ერთად ყოფნა“?

შეიძლება ცოლის გვერდით ორმოცი წელი გქონდეთ გატარებული, და წამითაც არ გეცხოვროთ მასთან ერთად. მაშინაც კი, როცა მასთან სიყვარულით ხართ დაკავებული, შეგიძლიათ, საერთოდ განყენებულ საგნებზე ფიქრობდეთ. მაშინ თქვენ არ ხართ მის გვერდით, მაშინ ეს სიყვარულით დაკავება – უბრალოდ მექანიკური მოქმედებაა.

ამბობენ, რომ ერთხელ მოლა ნასრედინი ცოლთან ერთად კინოში წავიდა. ისინი, სულ მცირე, ოცი წლის დაქორწინებულნი იყვნენ. გადიოდა ერთ-ერთი ძალიან ეროტიკული უცხოური ფილმი! და აი, როცა ისინი კინოთეატრიდან გამოდიოდნენ, ცოლმა ჰკითხა: „ნასრედინ, შენ არასდროს გყვარებივარ ისე, როგორც ფილმში უყვართ ამ მსახიობებს, რატომ?“

„შენ რა, ჭკუიდან შეიშალე? იცი, ამისთვის მათ რამდენს უხდიან?“ – აღმოხდა ნასრედინს.

ადამიანები განაგრძობენ ერთმანეთთან ცხოვრებას ყოველგვარი სიყვარულის გარეშე. იმიტომ, რომ თქვენ გიყვართ მაშინ, როცა ის ამად ღირს. და როგორ შეიძლება ნამდვილად გიყვარდეთ, როცა მხოლოდ იმ პირობით გიყვართ, რომ რაღაცას იღებთ სამაგიეროდ? სიყვარული ვაჭრობის საგანი ხდება: მაშინ ის – აღარაა ურთიერთობა, არაა ერთობლივი ცხოვრება – სული სულში, ის აღარაა დღესასწაული. თქვენ არ შეიგრძნობთ ბედნიერებას მასთან ყოფნით, საუკეთესო შემთხვევაში – უბრალოდ იტანთ მას.

მოლა ნასრედინის ცოლი სიკვდილის პირას იყო და ექიმმა უთხრა: „ნასრედინ, იძულებული ვარ, გულახდილი ვიყო, ასეთ მომენტებში სიმართლის თქმა ჯობს. შენს ცოლს ვერ გადავარჩენ. ავადმყოფობა ძალიან გამწვავებულია. ყველაფერს ვაკეთებ, მაგრამ შენ ამისთვის მზად უნდა იყო. თავი არ დაიდანაშაულო, შეეგუე ამას, ეს ყოფილა შენი ბედი. შენი ცოლი ერთ დღეზე მეტს ვერ იცოცხლებს“.

„კარგი, თუ მასთან ამდენი წელი გავძელი, კიდევ რამდენიმე საათს როგორ ვერ გავძლებ!“ – უპასუხა ნასრედინმა.

უმეტესად – ჩვენ ვითმენთ. როცა თქვენ საკუთარ თავს მოთმინებას აიძულებთ, – თქვენ იტანჯებით, თქვენი ერთობ-

ლივი ცხოვრება – ეს მთლიანად ტანჯვაა. ამიტომ აცხადებს ჟან პოლ სარტრი⁶⁶: „სხვა – ეს ჯოჯოხეთია...“ დიახ, თქვენ სხვასთან ერთად, უბრალოდ, იტანჯებით, ის თავისზე დამოკიდებულს გხდით, გთრგუნავთ. ისაა საზრუნავის, პრობლემების, უსიამოვნების მიზეზი. თავისუფლებას, ბედნიერებას კარგავთ. მაშინ, ეს ყველაფერი გადაიქცევა გარკვეულ წესრიგად, ჩვევად, უბრალოდ შემწყნარებლობად. როცა ვილაცას იტანთ, როგორ შეიძლება შეიცნოთ სილამაზე, ერთობლივი ცხოვრების მშვენიერება? სინამდვილეში, ის არასდროს გქონიათ.

ქორწინებები თითქმის მუდამ წარუმატებელია, რადგან მეუღლეობა ერთობლივი ცხოვრების ზეიმს გულისხმობს, ცხოვრებას სული სულში. ეს არაა ქორწინების მოწმობა. არანაირ ქორწინების სახლს არ შეუძლია მოგცეთ ოჯახური ცხოვრება. ვერც ერთი მღვდელი ვერ გიბოძებთ ამ საჩუქარს. ეს უდიდესი რევოლუციაა ცხოვრებაში, უდიდესი ტრანსფორმაციაა თქვენი ცხოვრების წესის. და ეს მხოლოდ მაშინ შეიძლება მოხდეს, როცა თქვენი ერთობლივი ცხოვრება დღესასწაულად იქცევა, როცა აღარ აღიქვამთ მეუღლეს, როგორც სხვა პირს, როცა თავს არ განიხილავთ, როგორც „მე“. როცა ორი – სინამდვილეში აღარაა ორი, ისინი შეერთდნენ, ისინი გახდნენ ერთი, ამ სიტყვის სრული მნიშვნელობით. ფიზიკურად ისინი რჩებიან ორნი, მაგრამ რაც შეეხება სიღრმისეულ არსს, ისინი ერთნი არიან. შეიძლება ერთი არსების ორ პოლუსს წარმოადგენდნენ, მაგრამ ისინი არ არიან ორნი. ისინი ურთიერთშეკავშირებულნი არიან. და ეს კავშირი გაძლევთ შეცნობის ნაპერწკალს, რა არის ერთად ცხოვრება.

ეს იშვიათი ბედნიერებაა – შეხვდე შენს მეუღლეს, შენს ბედს. ადამიანები ერთად მხოლოდ იმითომ ცხოვრობენ, რომ არ შეუძლიათ მარტოობის ატანა. გახსოვდეთ: ადამიანებს არ შეუძლიათ მარტო ცხოვრება – ამიტომ ცხოვრობენ ერთად. მარტო ცხოვრება არაკომფორტულია, არაეკონომიურია, მარტო ცხოვრება რთულია, ამიტომ ცხოვრობენ ადამიანები ერ-

⁶⁶ ჟან პოლ სარტრი – ფრანგი მწერალი, ფილოსოფოსი და პუბლიცისტი (1905-1980).

თად. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ: ერთობლივი ცოლ-ქმრული ცხოვრების მიზეზები ნეგატიური ხასიათისაა.

ერთი კაცი ქორწინებისთვის ემზადებოდა. „შენ ხომ მუდამ ქორწინების წინააღმდეგი იყავი, უცბად რატომ გადაიფიქრე?“ – ჰკითხა ვილაცამ.

„ზამთარი ცხვირწინაა, და ამბობენ, რომ ძალიან ცივი ზამთარი იქნება. ცენტრალურ გათბობას ვერ შევწვდები, ცოლი კი ნაკლები დამიჯდება!“ – აუხსნა მან.

აი, ასეთია ქორწინების ლოგიკა. იმიტომ ცხოვრობთ ვილაცასთან, რომ ეს განწყობთ, ეკონომიურია, ასე უფრო იაფია. მარტო ცხოვრება სინამდვილეში ძალიან რთულია, ცოლს კი იმდენი დადებითი მხარე აქვს: დიასახლისი, მზარეული, მოსამსახურე, ძიძა – ბევრი სასარგებლო თვისება აქვს. ის ყველაზე იაფი მუშახელია მსოფლიოში, რომელიც ბევრ სასარგებლო რამეს აკეთებს ყოველგვარი ანაზღაურების გარეშე. ეს ექსპლუატაციაა.

ქორწინება არსებობს, როგორც ექსპლუატაციის ინსტიტუტი, ეს არაა ერთობლივი თანაცხოვრება. ამიტომ ამისგან არსდროს არავინ იქნება ბედნიერი. ეს შეუძლებელია. ამისგან არაფერი ყვავილობს. განა შეიძლება ექსპლუატაციის მინდორში ექსტაზის ყვავილმა გაიხაროს?

თქვენი ე.წ. წმინდანები აგრძელებენ მტკიცებას, უბედურები იმიტომ ხართ, რომ ცხოვრობთ ოჯახში, რათა დაიმკვიდროთ სიმშვიდე. „მიატოვე ყველაფერი, უკუაგდე!“ – გიჩიჩინებენ ისინი. მათი მტკიცებულებები აზრიანი ჩანს, მაგრამ არა იმიტომ, რომ ისინი მართებულია, არამედ იმიტომ, რომ თქვენ არ ცხოვრობთ ერთად, მოკლებული ხართ ერთობლივ თანაცხოვრებას. წინააღმდეგ შემთხვევაში, დაინახავთ, რომ იგივე წმინდანები სრულიად არ არიან მართალნი. ვინც შეიმეცნა ერთობლივი ცხოვრება, მან ნეტარება შეიმეცნა. მათ, ვინც მართლა ერთად ცხოვრობენ, ვინც ნამდვილად დაოჯახებულია, იციან, რა არის ნეტარება, რადგან სიყვარული – ეს უდიდესი კარიბჭეა.

მაგრამ ერთობლივი ცხოვრება, ერთიანობა თქვენ არ გაქვთ. ხართ მის გვერდით და არც გესმით, რა არის „ერთად ყოფნა“. ასე ცხოვრობთ სამოცდაათი, ოთხმოცი წელი, არ აცნობიერებთ იმას, რა არის ცხოვრება. უბრალოდ მიათრევთ დღეებს, არ ცდილობთ გაუსინჯოთ გემო იმას, რასაც ცხოვრება გთავაზობთ. ცხოვრების შეცნობა კი დაბადებიდან არავის ეძლევა. ის არ გადადის მემკვიდრეობით.

სიცოცხლე ჩნდება, დაბადებისას გეძლევა, მაგრამ სიბრძნე, გამოცდილება, ექსტაზი – ეს უნდა ისწავლო. ესაა მედიტაციის აზრი. თქვენ ის უნდა გამოიმუშაოთ, უნდა გაიზარდოთ ამ თვალსაზრისით, მიაღწიოთ გარკვეულ სიმწიფეს, მხოლოდ მაშინ შეგეძლება მათი შეცნობა.

ცხოვრებას მხოლოდ მაშინ შეიცნობთ, როცა გარკვეულ მოწიფულობას მიაღწევთ. მაგრამ ადამიანები ცხოვრობენ და კვდებიან ინფანტილურები. ისინი ვერასდროს იზრდებიან, ვერასდროს მწიფდებიან.

რა არის სიმწიფე? სექსუალური სიმწიფის მიღწევა სულაც არ ნიშნავს, რომ თქვენ მომწიფდით. ჰკითხეთ ფსიქოლოგებს: ისინი დაგიდასტურებენ, რომ შუახნის ადამიანის მენტალური ასაკი დაახლოებით ცამეტი-თოთხმეტი წლისას უდრის. თქვენი ფიზიკური სხეული აგრძელებს ზრდას, მაგრამ თქვენი გონება ცამეტი წლის ასაკში რჩება. არაა გასაკვირი, რომ ასე სულელურად იქცევით, რომ თქვენი ცხოვრება გადაქცეულია სრულ იდიოტიზმად! ინფანტილურ გონებას არ შეუძლია არ შეცდეს ყოველ წამს.

მოუმწიფებელი გონება მუდამ ცდილობს პასუხისმგებლობა სხვას დააკისროს. თქვენ თავს უბედურად გრძნობთ და დარწმუნებული ხართ, რომ ამაში სხვაა დამნაშავე, რომელიც თქვენ ჯოჯოხეთს გიქმნით. „სხვა – ეს ჯოჯოხეთია“. მე ვაცხადებ: სარტრის ეს მტკიცება მეტად ინფანტილურია. თუ მომწიფებული ხართ, მაშინ სხვა შეიძლება სამოთხედ გადაიქცეს. სხვა – ზუსტად იგივეა, რაც თქვენ, რადგან სხვა – თითქოს სარკეა, როგორც თქვენი გამოსახულება, თქვენ აირეკლებით მასში.

როცა ვამბობ „სიმნიფეს“, ვგულისხმობ შინაგან პატიოსნებას. ეს შინაგანი პირდაპირობა, მთლიანობა გამოჩნდება მაშინ, როცა თქვენი დანაშაულების სხვებზე გადაბრალებას შეწყვეტთ. როცა შეწყვეტთ იმის მტკიცებას, რომ სხვები გაიძულებენ ტანჯვას, როცა აღმოაჩენთ, რომ თავად ხართ საკუთარი ტანჯვის შემოქმედი, ეს პირველი ნაბიჯია სიმნიფისკენ: „მე პასუხისმგებელი ვარ. რაც უნდა მოხდეს, ამის მონაწილე ვარ“.

თქვენ დაღონებული ხართ... რატომ? ეს გრძნობა ძალიან შეგიშლით ხელს, მაგრამ თუ შეძლებთ ამ შეგრძნების შენარჩუნებას, მაშინ, ადრე თუ გვიან, ძალიან ბევრის გადალახვას შეძლებთ, ბევრს შეცვლით. ამაში მდგომარეობს კარმის თეორია. თქვენ, სწორედ თქვენ, პასუხს აგებთ ყველაფერზე. არ თქვით, რომ პასუხისმგებელი საზოგადოებაა ან მშობლები არიან, არ თქვით, რომ პასუხისმგებელი ეკონომიური მდგომარეობაა, არ გადააბრალეთ პასუხისმგებლობა სხვას. თქვენ ხართ პასუხისმგებელი.

თავიდან ეს რთული იქნება, აუტანლად მოგეჩვენებათ, რადგან არ შეგეძლება სხვას დააკისროთ პასუხისმგებლობა. მაგრამ მიიღეთ ეს...

„რატომ ხარ ასე მონყენილი?“ – ჰკითხა ვილაცამ მოლა ნასრედინს.

„ჩემმა ცოლმა მაიძულა, რომ თავი გამენებებინა ყოველგვარი რისკისთვის, დაღუპვისთვის, მონღოლთა, კარტის თამაშისთვის. ყველაფერი მივატოვე“, – უპასუხა მან.

შემკითხველმა წამოიძახა: „შენი ცოლი, ალბათ, ახლა ძალიან ბედნიერია“.

„ამაშია საქმე, – თავი დააქნია ნასრედინმა. – ახლა იგი მიზეზს ვერ პოულობს, რომ იჩხუბოს, ამიტომ საოცრად უბედურია. ის ცდილობს ინჟუნუნოს, მაგრამ არაფერი აქვს სათქმელი. ახლა აღარ შეუძლია ყველაფერში დამნაშავე მიწოდოს, არასდროს მინახავს ასე დათრგუნვილი. ვიფიქრე, როცა ყველა მავნე ჩვევას მივატოვებდი, გაცილებით მხნედ იქნებოდა, მაგრამ უფრო უბედურად გამოიყურება, ვიდრე ადრე იყო“.

თუ აგრძელებთ პასუხისმგებლობის სხვაზე გადაბრალე-
ბას, მაგრამ ისინი აკეთებენ იმას, რასაც თქვენ ეუბნებით,
მაშინ სიცოცხლეს თვითმკვლელობით დაასრულებთ. ბოლოს
და ბოლოს, თქვენ გარშემო არავინ დარჩება, რომ პასუხისმ-
გებლობა მას დააკისროთ.

ასე, რომ კარგიცაა, სამი-ოთხი ცუდი ჩვეულება თუ გა-
ქვთ. ეს თქვენს ახლობლებს ცოტათი ბედნიერს მაინც გახდის.
სრულიად სრულყოფილი ქმრისგან ცოლი რამდენიმე დღეში
გაიქცევა. როგორ შეძლებთ რალაციით აჯობოთ სრულყოფილ
ადამიანს? ასე რომ, თუ რამეში არ გჭირდება, ხანდახან მაინც
გააკეთეთ რალაც ისე, ცუდად, მაშინ თქვენი მეუღლე შეძლებს
თქვენზე აღმატებული იყოს, რალაცაში მაღლა დადგეს – და ის
თავს ნამდვილად ბედნიერად იგრძნობს!

როცა ქმარი სრულყოფილია, არ შეიძლება ქორწინება გან-
ქორწინებით არ დამთავრდეს. იპოვეთ სრულყოფილი ადამიანი
– და თქვენ ყველა მის წინააღმდეგ იქნებით, ის გაგალიზი-
ანებთ, რადგან ვერ შეძლებთ მის განსჯას, ვერ შეძლებთ მასზე
აუგის თქმას. თქვენს გონებას უყვარს პასუხისმგებლობების
სხვების ზურგზე გადატანა. თქვენს გონებას უყვარს ჩივილი.
ეს გვაძლევს საშუალებას თავი კარგად ვიგრძნოთ, მაშინ ხომ
არაფერზე ვაგებთ პასუხს, ჩვენ არ გვაქვს ტვირთი. მაგრამ ეს
უტვირთობა უფრო და უფრო ყალბია. უბრალოდ, თქვენ არ
ხართ დაკვირვებული, ვერ ამჩნევთ ამას.

ადამიანები ცხოვრობენ ერთად სამოცდაათი წელი, ბევ-
რი, ბევრი ცხოვრების განმავლობაში თანაცხოვრობენ, და ვერ
აცნობიერებენ იმას, რა არის ცხოვრება. მთელი ამ ხნის გან-
მავლობაში, ისინი არ იყვნენ მომნიშვნეულები, თავს იტყუებდ-
ნენ, თავიანთ ცხოვრებას არ უღრმავდებოდნენ. ისინი გარეგ-
ნულად ცხოვრობდნენ, ზედაპირულად.

და თუ ეს თქვენი „გარეგნულობა“ ხვდება სხვის „გა-
რეგნულობას“, შეჯახება გარდაუვალია. თუ მნიშვნელობას
ანიჭებთ სხვის ნაკლს, სხვის შეცდომებს, თქვენ ზედაპირზე
დარჩებით. მაგრამ ერთხელაც მნიშვნელობით: „ეს მე ვარ პასუ-“

ხისმგებელი მთელ ჩემს არსებობაზე; რაც უნდა ხდებოდეს, მე ვარ მიზეზი, მე ვარ შუაში", – ასე უცბად გადადის თქვენი ცნობიერი ცენტრში პერიფერიიდან. და თქვენ პირველად ხდებით საკუთარი სამყაროს ცენტრი.

მაშინ ბევრი რამის გაკეთება შეიძლება... რადგან ყველაფერზე, რაც არ მოგწონთ, შეგიძლიათ უარი თქვათ. ყველაფერი, რაც კი თქვენს სულს სურს, შეგიძლიათ მიიღოთ; შეგიძლიათ მისდით ყველაფერს, რასაც გრძნობთ ჭეშმარიტად, და ყალბის დევნა არაფრად გჭირდებათ, რადგან ახლა თქვენ – თქვენი სამყაროს ცენტრი და საფუძველი ხართ.

ერთ-ერთმა მეგობარმა იკითხა:

„შეუძლიათ ადამიანებს ერთად ცხოვრება

ისე, რომ ამის შესახებ არაფერი იცოდნენ,

ერთად იმუშაონ და არაფერი შექმნან?

შეუძლიათ მათ ილიველივონ ღრუბლებში

და საუკუნოდ დაივიწყონ, რა არის – ცხოვრება?“

სამმა მეგობარმა ერთმანეთს გადახედა...

მხოლოდ მეგობრებს შეუძლიათ ერთმანეთს ასე გადახედონ. როცა არის ვიღაც, ვისზეც ბრაზობთ ან ვერ იტანთ, პირდაპირ არასდროს უყურებთ. ცდილობთ მის მზერას გაექცეთ. მაშინაც კი, როცა გინევთ მისთვის თვალებში შეხედვა, თქვენი მზერა ცარიელი იქნება, განურჩეველი, თქვენ ვერ აიძულებთ თქვენს თვალებს მის აღქმას. ის უცხოა, გარიყული.

თვალები – ეს კარებია. მხოლოდ თვალებში უნდა ჩახედოთ ადამიანს – და შეგიძლიათ, ის აღიქვას, ნება მისცეთ თქვენში გაითქვიფოს.

სამმა მეგობარმა ერთმანეთს გადახედა...

ერთი მეგობარი პრობლემას შეეხო, მაგრამ დანარჩენი ორი პასუხის გაცემას არ ჩქარობდა. ისინი იცდიდნენ. თუკი რაიმე ჭკვიანურ გადანწყვეტილებამდე მივიდოდნენ, თუკი რაიმე დასკვნას გააკეთებდნენ – მაშინვე ალაპარაკდებოდნენ. მაგრამ ამის ნაცვლად, მათ ერთმანეთს გადახედეს. ისინი ჩასწვდნენ ვითარებას, პრობლემას, პრობლემის არსს, კითხვის სიღრმეს. გახსოვდეთ: თუ შეგიძლიათ შეიგრძნოთ კითხვის სიღრმე, პა-

სუხი თითქმის ნაპოვნია. მაგრამ არავის აქვს მოთმინება, არავის შეუძლია ღრმად ჩანვდეს საკითხს, შეაღწიოს მასში. თქვენ კითხულობთ, მაგრამ სინამდვილეში არასდროს უღრმავდებით პრობლემას. თქვენ პასუხი მაშინვე გინდათ.

სამმა მეგობარმა ერთმანეთს გადახედა

და გადაიხარხარა.

თავად კითხვის არსებობამ, მისმა შემოჭრამ საუბარში, სიღრმემ, რეალურობამ ცხადი გახადა, რომ პასუხი არ იყო საჭირო. ნებისმიერი პასუხი სისულელე იქნებოდა, ნებისმიერი პასუხი ზედაპირული იქნებოდა.

ბუდაზე ამბობენ, რომ ადამიანები მილიონჯერ აძლევდნენ კითხვებს და ის არ პასუხობდა. თუ პასუხი ზედაპირული იქნებოდა, ის არ პასუხობდა; თუ ვინმე ჰკითხავდა: „არსებობს ღმერთი?“ – ის დუმილს აგრძელებდა. ადამიანები სულელები არიან. ისინი ფიქრობდნენ, რომ მას არ სწამს ღმერთის, რადგან მაშინ ის უპასუხებდა „დიახ“; ან ისინი ფიქრობდნენ, რომ ის უფიცი იყო და არ იცოდა, რა პასუხი გაეცა, რადგან წინააღმდეგ შემთხვევაში უპასუხებდა „დიახ“ ან „არა“!

როცა კითხვას ამგვარად სვამთ: „არსებობს თუ არა ღმერთი?“ – თქვენ არ იცით, არ გახსოვთ, კონკრეტულად რას კითხულობთ. თქვენ რა, ფიქრობთ, რომ ამგვარ კითხვაზე პასუხის გაცემა შეიძლება? მაშინ სულელი ყოფილხართ. არსებობს კი პასუხები ასეთ ცხოვრებისეულ საკითხებზე? თუ ასე ფიქრობთ, მაშინ, უბრალოდ, ვერ ხვდებით კითხვის სიღრმეს. მაშინ ეს, უბრალოდ, ცნობისმოყვარეობაა და არა პრობლემა.

ის ადამიანი, რომელიც ბუდას ეკითხებოდა, მართლა რომ პასუხებს ეძებდეს, მაშინ ის მიიღებდა და გაიგებდა ბუდას დუმილს – რადგან დუმილი იყო პასუხი. ამ დუმილში ის შეიგრძნობდა პასუხს, ამ დუმილში კითხვა ფორმულირდებოდა, გაძლიერდებოდა. დუმილის ფონზე ის ნათელი გახდებოდა კითხვის დამსმელისთვის.

როცა თქვენ სვამთ არსებით კითხვას, რომელიც თქვენი სიღრმიდან მოდის, პასუხი არაა საჭირო. მხოლოდ ისაა საჭირო, რომ კითხვასთან პირისპირ, მარტო დარჩე. ნუ მიედ-მოე-

დებით, დარჩით კითხვასთან ერთი-ერთზე. თავად კითხვა გახდება პასუხი. კითხვა, თუ ჩაუღრმავდებით მას, მიგიყვანთ სწორედ იმ სათავემდე, საიდანაც პასუხი წარმოიშობა. წყაროს სათავე თქვენშია.

ბუდას არც ერთ ნამდვილ კითხვაზე პასუხი არ გაუცია – თუ შენიშნეთ, არც მე. ვაგრძელებ კითხვებზე პასუხს, მაგრამ თქვენს ნამდვილ კითხვებზე მეც არ შემოძლია პასუხის გაცემა – თქვენ ის ჯერ კიდევ არ დაგისვამთ. მაგრამ თუ ნამდვილ კითხვას დასვამთ, არ ვაპირებ პასუხი გაგცეთ მასზე, რადგან ნამდვილ კითხვებზე პასუხის გაცემა შეუძლებელია, ისინი ინტელექტის სფეროდან არაა. მხოლოდ გულიდან გულს გადაეცემა და არა – გონებიდან გონებას.

სამმა მეგობარმა ერთმანეთს გადახედა...

რას ნიშნავს ასეთი მზერა? მათ გონებით კი არ გადახედეს, არამედ გულით. მათ შეხედეს ერთმანეთს, მათ შეიგრძნეს, ისინი შეეხნენ კითხვას – ნამდვილ კითხვას, იმდენად ნამდვილს, რომ მასზე პასუხი არ არსებობდა.

დიახ, ჩვენ ვცხოვრობთ და ვერ ვხვდებით, რა არის ცხოვრება. დიახ, ჩვენ ვცხოვრობთ ერთად, და არ ვიცით, რა არის „ერთად ყოფნა“. დიახ, ჩვენ ვცხოვრობთ, მთლიანად ვივინყებთ იმას, რომ ვარსებობთ. ჩვენ ვლივლივებთ ღრუბლებში. ვერ ვაცნობიერებთ, სად მივდივართ და რატომ.

ეს კითხვა იმდენად ნამდვილი იყო, რომ თუ მასზე პასუხის გაცემას შევეცდებით, ეს პასუხი სრულიად სულელური იქნება. მხოლოდ სულელს შეუძლია პასუხი გასცეს ამგვარ კითხვაზე. მათ გადახედეს ერთმანეთს – შეხედეს ერთმანეთს და გადაიხარხარეს. რატომ გადაიხარხარეს? მთელი სიტუაცია იმდენად აბსურდულია, იმდენად სულელური! მართლაც: ჩვენ ვცხოვრობთ, ვერ ვხვდებით, რა არის ცხოვრება; ჩვენ ვარსებობთ, მაგრამ ვერ ვაცნობიერებთ ამ ფაქტს, ჩვენ გამუდმებით დავბოდიშალებთ ცხოვრებაში, მაგრამ არ ვიცით საიდან, სად და რატომ.

ცხოვრება საიდუმლოა. თუ საიდუმლოსთან პირისპირ ვდგავართ, მხოლოდ გაგვეცინება ერთი აზრისგან, რომ ვეცადოთ პასუხი გავცეთ მას.

რა არის ყველაზე იდუმალი თქვენში? ყველაზე იდუმალი – ეს სიცილია! არც ერთ არსებას არ შეუძლია სიცილი, ადამიანის გარდა. სიცილი ადამიანის უდიადესი აღმატებულებაა. სიცილი ადამიანში ყველაზე იდუმალი ელემენტია.

არისტოტელემ⁶⁷ განსაზღვრა ადამიანი, როგორც რაციონალური არსება. ეს წარუმატებელი განსაზღვრებაა, რადგან მიზეზის გაგება, ლოგიკა – ეს სხვა ცხოველებსაც აქვთ. განსხვავება მხოლოდ ხარისხშია, განსხვავება კი მცირეა. ადამიანი შეიძლება განსაზღვრო, როგორც ცხოველი, რომელსაც შეუძლია სიცილი და ტირილი, სხვა არანაირი განსაზღვრება არ შეესაბამება, რადგან სხვა არც ერთ ცხოველს არ შეუძლია ტირილი, არც ერთ ცხოველს არ შეუძლია სიცილი. ეს ორი უკიდურესობა მხოლოდ ადამიანებს აქვთ. ეს რალაც საიდუმლოა, მისტიკური, ყველაზე მისტიკური ადამიანში.

ბრაზი ყველგან არსებობს, ეს არაფერია. სექსი ყველგან არსებობს, ეს არაფერია, ის არაა იდუმალი. თუ გინდათ გაერკვეთ სექსში, საკმარისია გაიგოთ ცხოველური სექსი, და მორჩა, რაც მიღებულია ცხოველების სექსში, მიღებულია ადამიანებთანაც. ამ საკითხში ადამიანი არაფრითაა გამორჩეული.

ბრაზი, ძალადობა, აგრესია, მომხვეჭელობა, ეჭვიანობა – ყველაფერი, რაც გნებავთ, არსებობს, და არსებობს უფრო სუფთა და ბუნებრივი სახით ცხოველებში, ვიდრე თქვენში. თქვენში ყველაფერი აღრეულია, ყველაფერი დაუნყოფელია. ამიტომ ფსიქოლოგებს ვირთხების შესწავლა უნევთ, რათა ადამიანის ფსიქოლოგია გაიგონ. ისინი უბრალოები არიან, სუფთები, არ არიან ისე დაბნეულნი, და რა დასკვნამდეც არ უნდა მიდიოდნენ ვირთხებთან დაკავშირებით, ეს თქვენც გეხებათ. ფსიქოლოგიური ლაბორატორიები გადაჭედილია ვირთხებით. ვირთხა იქცა ფსიქოლოგებისთვის ყველაზე მნიშვნელოვან ცხოველად – ყველაფერში ისე ჰგავს ადამიანს.

ვირთხა ერთადერთი ცხოველია, რომელიც მუდამ უკან დასდევს ადამიანს, სადაც უნდა წავიდეს. ეს უკვე მსოფლიო

⁶⁷ არისტოტელე – ძველი ბერძენი ფილოსოფოსი და მეცნიერი (ძვ.წ. 384-322).

მასშტაბებს აღწევს. თუ წაიყვანთ ადამიანს ციმბირში, სადღაც აუცილებლად იქნება ვირთხაც. სადღაც უნდა წავიდეს, ვირთხა კვალში მიჰყვება – ვეჭვობ, რომ ვირთხებმა მთვარემდეც მიაღწიეს. არც ერთი ცხოველი არაა ისე გაერცელებული, როგორც ვირთხა. მისი ქცევა სრულიად ადამიანურია. გაიგეთ ვირთხის ქმედება – და თქვენ გაიგებთ ადამიანურ ბუნებას.

მაგრამ ვირთხას არ შეუძლია სიცილი. მას არც ტირილი შეუძლია. სიცილი და ცრემლები – ეს ორი ასპექტია რაღაც ისეთის, რომელიც მხოლოდ ადამიანში არსებობს. თუ გინდათ გაიგოთ სიცილი ან ტირილი, მაშინ უნდა გაერკვიოთ ადამიანის ბუნებაში; ამის შესწავლა სხვაგვარად შეუძლებელია. აქ ვირთხები ვერ დაგეხმარებიან. ამიტომ ვუნოდებ სიცილსა და ტირილს ადამიანის განმასხვავებელ ნიშანს.

თუ იგრძენით იდუმალება, ორი ალტერნატიული ვარიანტი გაქვთ: ტირილი ან სიცილი. კონკრეტულად რა – ეს დამოკიდებულია თქვენს ინდივიდუალობაზე, თქვენს ტიპზე. სრულიად შესაძლებელია, სხვა ტიპის პიროვნებები რომ ყოფილიყვნენ, სამ მეგობარს ეტირა. როცა ისეთი იდუმალება გახვევიათ გარს, ისეთ შეუცნობელ საიდუმლოს ეჯახებით, რომლის განმარტება შეუძლებელია, რა დაგრჩენიათ, რომ გააკეთოთ? როგორ შეგიძლიათ რეაგირება მოახდინოთ?

მაგრამ სიცილი უკეთესია, ვიდრე ტირილი, რადგან ტირილი ჩნდება მაშინ, როცა თქვენ გარშემო სიკვდილის იდუმალება სუფევს. საკითხი კი სიცოცხლეს ეხებოდა, ამიტომ სიცილი ჯობდა. როცა ეჯახებით სიკვდილის საიდუმლოს, ტირით; სიკვდილთან გრძნობთ, რომ ტირილი უმჯობესია.

საკითხი სიცოცხლეს ეხებოდა, და არა სიკვდილს. ასე რომ, აზრი ჰქონდა, შეეხედათ ერთმანეთისთვის, სიცოცხლისთვის, რომელიც ყოველ მათგანში იყო – სიცოცხლე ფეთქავს, სიცოცხლე ყველგან ცეკვავს, ყოველგვარი განმარტებების გარეშე; და არ არსებობს არავითარი ჯადოსნური წიგნი, რომელიც მის საიდუმლოებებს გახსნიდა – მისი უსასრულო იდუმალების, მისი სისავსის, მისი სრული შეუცნობლობის საიდუმლოს.

რა უნდა ექნათ? ისინი არ იყვნენ ფილოსოფოსები, ისინი მართალი ადამიანები იყვნენ, მისტიკოსები. მათ გაიცინეს, მათ არ ჰქონდათ განმარტებები.

და ამით მათი მეგობრობა უფრო მყარდებოდა.

ეს მშვენიერია! თუ წარმოიშობა განმარტებები, მასთან ერთად მტრობაც წარმოიშობა; როცა რაღაცის გჯერათ, დარწმუნებული ხართ რაღაცაში – მაშინ გახლეჩილი ხართ. რწმენა, დარწმუნება კონფლიქტს წარმოშობს. მთელი სამყარო რწმენის გამოა გახლეჩილი. თქვენ ინდუსი ხართ, ვილაც მუსლიმანი, – და თქვენ უკვე მტრები ხართ. რატომ? თქვენი მტკიცებულებების გამო. რწმენა წარმოშობს კონფლიქტს, წინააღმდეგობას; მთელი ეს სულელური შეჯახებები, განმარტებები, იდეოლოგიები წარმოშობენ შეჯახებას, ომს.

თავად დაფიქრდით: თუ არ არსებობს განმარტებები, როგორ გაიგებთ, ვინაა ინდუსი და ვინ მუსლიმანი? მაშინ როგორ იბრძოლებთ? რის გამო? ადამიანები მუდამ იბრძოდნენ ფილოსოფიის გამო, ღვრიდნენ სისხლს, კლავდნენ ერთმანეთს ყოველგვარი სულელური რწმენისთვის. თუ მართლა იკვლევთ რწმენას, მაშინ შეძლებთ შეხედოთ მთელ მათ სიბრიყვეს – არა თქვენი რწმენის, რასაკვირველია, არამედ სხვათა რწმენის! თქვენი რწმენა – ო! ეს წმინდაა; მაგრამ ყველა დანარჩენის რწმენა – სულელურად გამოიყურება!

ყველა რწმენა სულელურია. არ შეგიძლიათ დაინახოთ საკუთარი სისულელე მხოლოდ იმიტომ, რომ ის ახლოა. სინამდვილეში ყველა განმარტება სისულელეა, სიბრიყვეა.

ამბობენ, რომ ერთხელ გადამფრენი ფრინველების გუნდი სამხრეთით მიფრინავდა. ერთმა ჩიტმა, რომელიც გუნდს უკან მიჰყვებოდა, ჰკითხა მეორეს: „მომისმინე, რას დაფრინავთ ყოველ ზაფხულს ამ იდიოტ წინამძღოლთან ერთად?“

მან უპასუხა: „ჯერ ერთი, ყველა წინამძღოლი იდიოტია...“ – წინააღმდეგ შემთხვევაში, ვის მოუწდება გაძლოა? მხოლოდ სულელები არიან ყოველთვის მზად, სხვებს გაუძღვნენ. ბრძენი ადამიანი ორჭოფობს. ცხოვრება ისეთი იდუმალია – ეს არაა წინასწარ დაგებული გზა. როგორ შეგიძლიათ წაუძღვეთ

სხვებს? ბრძენი ადამიანი მერყეობს, იდიოტი კი ყოველთვის მზადაა სხვების გასაძლელად.

„...მეორეც, მას აქვს რუკა. ასე რომ, ყოველ ზაფხულს გვინევს, მას გაგყვით“.

ცხოვრებას არ აქვს რუკა. შეუძლებელია ასეთი რუკის შედგენა. ეს გაუქვალავი გზაა. განმარტებებისა და საუბრების გარეშე – რას შეუძლია გაგყოთ? განმარტებები რომ არ ყოფილიყო, სამყარო ერთიანი იქნებოდა. მაგრამ არსებობს მილიონობით შეჯახება და მილიონობით ფრაგმენტი, მილიონი ნამსხვრევი.

ჩუჟან-ძი განსაცვიფრებლად გამჭრიახია:

მათ არ ჰქონდათ ახსნა,

და ამის გამო მათი მეგობრობა უფრო მყარდებოდა.

არაფერი არსებობდა, რის გამოც მტრობა შეიძლებოდა, არ იყო ბრძოლის მიზეზი. მათ გაიცინეს, და სიცილმა ისინი გააერთიანა. მათ გაიცინეს და სიცილმა მათ ურთიერთობაში მშვიდობა მოიტანა, ისინი ურთიერთგაგებად მიიყვანა. განმარტეთ რამე – და თქვენ გაიხლიჩებით, მიმართეთ ფილოსოფიას – და თქვენ ერთმანეთს დაშორდებით, გახდით ინდუსი, მუსლიმანი, ბუდისტი – და გარშემო ყველა მტერი გახდება.

შეხედეთ საიდუმლოს და გაიცინეთ, – კაცობრიობა ერთიანია. მაშინ საჭირო არაა იმის თქმა, რომ ქრიატიანები ინდუსების ძმები არიან, ინდუსები – მუსულმანების. თავიდან გაყავით ისინი, დააინფიცირეთ რწმენით და მერე მიართვით ეს ნამალი: თქვენ ყველანი ძმები ხართ. თქვენ გინახავთ ძმები? ისინი უფრო გამეტებით ებრძვიან ერთმანეთს, ვიდრე მტრები! მაშ, რა საჭიროა, რომ ისინი ძმებად აქციოთ?

ადამიანი იბრძვის თავისი განმარტებების გამო, თავისი აზრისთვის, თავისი მრწამსისთვის. ყველა ბრძოლა სისულელეა. ადამიანი იბრძვის თავისი დროშისთვის; უბრალოდ შეხედეთ ამ დროშებს! რა სისულელეა, რა ახალი ტიპის სიგიჟემ მოიცვა მსოფლიო?! დროშებისთვის, სიმბოლოებისთვის, რწმენისთვის, იდეოლოგიებისთვის?

ჩუჟან-ძი ამბობს: „მათ არ ჰქონდათ განმარტებები...“ – მათ გაიცინეს. ამ საიდუმლო მომენტში ისინი გაერთიანდნენ, გახდნენ მთლიანი, უფრო უკეთესი მეგობრები გახდნენ, ვიდრე ადრე.

თუ მართლა გინდათ მეგობრები იყოთ, არ გააკეთოთ განმარტებები, დასკვნები, არაფრის გწამდეთ. მაშინ ხართ განუყოფელნი, მაშინ კაცობრიობა მთლიანი იქნება, არ წარმოიშობა ბარიერები.

სიყვარული მოქმედებს არა გონებიდან, ის გრძნობებიდან წარმოიშობა.

მათ გაიცინეს. სიცილი გულიდან იბადება, სიცილი სულიდან მოდის, სიცილი წარმოიშობა, მოდის მთლიანი არსებიდან. როცა სამი იცინის, ისინი მეგობრები ხდებიან. როცა სამი ტირის, მეგობრები ხდებიან. როცა სამი ადამიანი კამათობს, ისინი მტრებად იქცევიან.

მერე ერთ-ერთი მეგობარი მოკვდა.

კონფუციმ გაგ ზავნა მოწაფე,

რომ დახმარებოდა დანარჩენ ორს,

განედიდებინათ გარდაცვლილის ღირსებები მის დაკრძალვაზე.

კონფუცი ერთობ მანერული ადამიანი იყო სხვებზე აღმატებულობის შეგრძნებით. საეჭვოა, ვინმეს მისთვის ამაში ეჯობნა. ამის გამო ჩუჟან-ძისა და ლაო-ძის დაცინვის ობიექტს წარმოადგენდა. ისინი თავიანთ ისტორიებში ხშირად მოიხსენიებენ კონფუცის, უბრალოდ იმიტომ, რომ იცინონ მის სისულელებზე.

რაში გამოიხატებოდა მისი სისულელები? ის ცხოვრობდა სისტემით, ცხოვრობდა თავისი თეორიებისა და მტკიცებულებების შესაბამისი ფორმულით. ის სრულიად ცივილიზებული ადამიანი იყო, ყველაზე სრულყოფილი ჯენტლმენი, რომელსაც ოდესმე იცნობდა მსოფლიო: ის გადაადგილდება, მაგრამ გადაადგილდება მხოლოდ წესებით. ის იყურება, მაგრამ იყურება წესებით. ის იცინის, მაგრამ იცინის წესების შესაბამისად. ის არასდროს გადადის ზღვარს, ის ცხოვრობს მუდმივ მონობაში, რომელიც თავად შექმნა. იმიტომ ის მათი დაცინვის საგანია. ჩუჟან-ძი და ლაო-ძი დიდ სიამოვნებას განიცდიდნენ, როცა თავიანთ ისტორიებში რთავდნენ მას.

მერე ერთ-ერთი მეგობარი მოკვდა.

კონფუციმ გაგ ზავნა მონაფე,

რომ დახმარებოდა დანარჩენ ორს,

განედიდებინათ გარდაცვლილის ღირსებები მის დაკრძალვაზე.

არც სიცოცხლე და არც სიკვდილი – მისთვის არაფერია იდუმალი. ეს ყველაფერი სისტემის ელემენტებია, და საჭიროა დანესებულ ფორმალობებს მისდიოს. ამიტომ გაგ ზავნა თავისი მონაფე, რათა დარწმუნებულიყო მიცვალებულს დადგენილი წესების თანახმად თუ მიაგეს პატივი, ეტიკეტის შესაბამისად, დადგენილი ლოცვის მიხედვით, უმღეროდნენ თუ არა შესაბამისად – როგორც წიგნებშია ნათქვამი. მიცვალებულისთვის აუცილებელია სათანადო პატივის მიცემა.

აი, რა განსხვავებაა. ადამიანი, რომელიც მანერებით ცხოვრობს, მუდამ ფიქრობს პატივისცემაზე, მაგრამ არასდროს – სიყვარულზე. რა არის პატივისცემა სიყვარულთან შედარებით? სიყვარული – ეს რაღაც ცოცხალია; პატივისცემა სრულიად მკვდარია.

როცა ის მონაფე მივიდა,

ერთ-ერთი მეგობარი უკვე თხზავდა სიმღერას,

მეორე კი აკომპანირებას უწევდა ლუტნაზე.

ეს შეუძლებელია! როგორი უპატივცემულობაა წასულისადმი! აქ წევს მიცვალებული და ერთ-ერთი მათგანი სიმღერას თხზავს! მათ უყვარდათ ეს ადამიანი. როცა გიყვართ ადამიანი, გინდათ, საბოლოოდ დაემშვიდობოთ სიყვარულით, და არა წიგნით, არა გამზადებული სიმღერებით, გაძეძგილი ნაჩხაპნებით. იმდენმა განსხვავებულმა ადამიანმა იმღერა ეს ლოცვები, რომ სრულ უაზრობად გადაიქცა, დამყაყებულ და არაფრის მაქნისად. მათ კი თავისი სიმღერა გამოიგონეს, ახალი, ახალგაზრდული. თავისთავად ცხადია, ეს იყო გულიდან ამოსული, თვითნაკეთი, დაუშტამპავი, უბრალოდ კუსტარული, რა თქმა უნდა, „გაუშალაშინებელი“ – ისინი ხომ პოეტები არ იყვნენ. ისინი მეგობრები იყვნენ, მათ არ იცოდნენ, როგორ იწერება სიმღერები. ლექსის ზომა, ალბათ, არასწორი იყო. ალბათ, გრამატიკულადაც არ იყო სწორი, მაგრამ სიყვარული არ ზრუნავს

გრამატიკაზე, ის არ ზრუნავს ზომასა და ტაეპებზე. სიყვარულს არ აინტერესებს რითმი, რადგან მას საკუთარი რითმი აქვს, ცოცხალი, ამიტომ რამეზე ზრუნვა მას არ სჭირდება. როცა სიყვარული არაა, მაშინ ყველაფერზე ზრუნვაა საჭირო, რადგან ამ შემთხვევაში სიყვარულის ზრუნვით შეცვლა გინევთ.

ერთი უკრავდა ლუტნაზე – მე კი ვიცდი, რომ ის ვერ ფლობდა ლუტნას; მაგრამ, როგორ ემშვიდობებოდა მეგობარს? თქვენი სიტყვები გულიდან უნდა მოდიოდეს, გამომშვიდობება სპონტანური უნდა იყოს, და არა წინასწარ მომზადებული. ამაშია საქმე.

„ეი, სუნგ ხუ, სად წახვედი?“

მღეროდნენ ისინი.

იდუმალეა! მათ არ უთქვამთ: „შენ ცაში წახვედი“. მათ არ იციან. თქვენ, პირიქით, როცა ვინმე კვდება, ამბობთ: „ის ცაში წავიდა“. მაშ, ვილა მიდის ჯოჯოხეთში? გამოდის, რომ ჯოჯოხეთი სულ ცარიელია.

ინდოეთში გარდაცვლილისთვის გამოსამშვიდობებელი სიტყვაა „სვარგია“. ის ასე ითარგმნება: „ის, ვინც ზეცაში წავიდა“. მაშ, მაინც ვინ ხვდება ჯოჯოხეთში? თუ არაფერი იცით, რატომ ლაპარაკობთ სისულელეებს? ვინ იცის, სად წავიდა ის ადამიანი, სუნგ ხუ – ჯოჯოხეთში თუ სამოთხეში? ვინ იცის, საერთოდ, არსებობს კი ჯოჯოხეთი ან სამოთხე? ეს არავინ იცის, ეს საიდუმლოა, და არ ღირს საიდუმლოს ხელყოფა, არ შეიძლება მისი ჩვეულებრივ, ყოფით ამბად ქცევა, არაა საჭირო სისულელეების მტკიცება. ეს იმდენად წმინდაა, რომ არაა საჭირო ლაპარაკი იმაზე, რაშიც არ ხართ დარწმუნებული.

„ეი, სუნგ ხუ, სად წახვედი?“

– აქ კითხვის ნიშანია დასმული.

„ეი, სუნგ ხუ, სად წახვედი?“

წახვედი კი იქ, სადაც სინამდვილეში უკვე იყავი,

ჩვენ კი აქ ვართ – წყეულობც იყოს ეს ყველაფერი!

ჩვენ ისევ აქ ვართ!“

ამბობენ: „იქ მიდიხარ, საიდანაც მოხვედი“. ეს წმინდა კანონია: დასასრული შეიძლება იყოს მხოლოდ დასაწყისი. წრე იკრება, სრულყოფილი ხდება, დასრულებული, დამთავრებული.

ლი, იმ წერტილს აღწევს, საიდანაც დაიწყო. დასასრული არ შეიძლება სხვა რამ იყოს, თუ არა დასაწყისი; სიკვდილი არ შეიძლება სხვა რამ იყოს, თუ არა დაბადება. დასასრული აუცილებლად გადაიქცევა წყაროს სათავედ, რალაციის საწყისად. ადამიანი იბადება არაფრისგან და მერე კვდება, ისევ არაფრად გადაიქცევა. თქვენი დაბადებისას ნავი ცარიელი იყო, და როცა კვდებით, ის კვლავ ცარიელდება. უბრალოდ, გაელვებაა. დროის რალაც გაელვებაში თქვენ – სხეულში ხართ, მერე კი ქრებით. არავინ იცის, საიდან მოხვედით და სად წახვედით.

ისინი სულაც არ ამტკიცებენ, რომ რამე იციან. ისინი ამბობენ: „ჩვენ ვგრძნობთ, რომ შენ, სუნგ ხუ, იქით გაეშურე, საიდანაც მოხვედი; ჩვენ კი, წყეულიმც იყოს ეს ყველაფერი, ჩვენ ისევ აქ ვართ“. დიახ, დიახ, მათ არ ეცოდებათ ხუ, მათ საკუთარი თავები ეცოდებათ, ისინი ხომ შუა გზაზე გაიჩხირნენ, მისი წრე კი დასრულდა.

როცა ვინმე კვდება, რას განიცდით? გარდაცვლილი გეცოდებათ თუ საკუთარი თავი? სინამდვილეში, როცა ვინმე კვდება, მასზე დარდობთ თუ საკუთარ თავზე? ყველას საკუთარი თავი ეცოდება, რადგან ნებისმიერი სიკვდილი შეგახსენებთ, რომ ოდესმე თქვენც მოკვდებით. მაგრამ ადამიანმა, რომელსაც შეუძლია გაიცინოს ცხოვრების საიდუმლოებებზე, იცის, ეს რა არის, რადგან მხოლოდ ჭეშმარიტ ცოდნას, მხოლოდ ნამდვილ სიბრძნეს აქვს სიცილის უნარი.

შენ წახვედი იქ, სადაც სინამდვილეში უკვე იყავი.

„ჩვენ კი აქ ვართ – წყეულიმც იყოს ეს ყველაფერი!

ჩვენ ისევ აქ ვართ!“

„ჩვენ ისევ შუა გზაში ვართ. ჩვენი მოგზაურობა ჯერ არ დასრულებულა, შენი წრე კი შეიკრა“. ამიტომ ეცოდებათ საკუთარი თავები, და თუ ტირიან, თავიანთ თავებს დასტირიან. მესამისთვის, წასული მეგობრისთვის, მათ არაფერი გააჩნიათ, სიმღერის გარდა, არაფერი, სულის ზეიმის გარდა; თუ დარდობენ, საკუთარ თავებს დარდობენ.

ეს სიღრმისეულ გააზრებას მოითხოვს. თუ გესმით ცხოვრება, თუ შეგიძლიათ გაიცინოთ მასზე, მაშინ თქვენთვის სიკ-

ვდილი – დასრულებაა, დაგვირგვინებაა, და არა – დასასრული. გახსოვდეთ: სიკვდილი – სიცოცხლის დასასრული არაა, ეს არის დაგვირგვინება, პიკი, კრემენდო⁶⁸, კულმინაცია, უმაღლესი წერტილი, რომლის მიღწევისას ტალღა უბრუნდება თავის თავდაპირველ სანყისს, სათავეს.

ისინი დარდობენ საკუთარ თავებს, დარდობენ, რადგან მათი ტალღა შუა გზაზეა. მათ ვერ მიაღწიეს პიკს, მათმა მეგობარმა კი მიაღწია იმ ადგილს, სადაც უნინ იყო. ის შინ დაბრუნდა. მხოლოდ მას, ვისაც ესმის ცხოვრება, შეუძლია გაიგოს სიკვდილი, რადგან სიკვდილი და სიცოცხლე – განუყოფელია. სიკვდილი – ეს კულმინაციაა, ეს აპოთეოზია, დასრულებაა, დაგვირგვინებაა, შედეგია, ეს საბოლოო ყვავილობაა, ეს ცხოვრების სურნელია.

სიკვდილი იმიტომ გეჩვენებათ ასეთ საშინელებად, რომ არასოდეს იცოდით, რა არის სიცოცხლე; სიკვდილი იმიტომ გაშინებთ, რომ სიცოცხლის გეშინიათ. გახსოვდეთ, როგორი დამოკიდებულებაა გაქვთ სიცოცხლის მიმართ, სწორედ ისეთი დამოკიდებულება გექნებათ სიკვდილის მიმართაც. თუ სიკვდილის გეშინიათ, ეს იმას ნიშნავს, რომ სიცოცხლისაც გეშინიათ. თუ სიცოცხლე გიყვართ, სიკვდილიც შეგიყვარდებათ, რადგან სიკვდილი – სხვა არაფერია, თუ არა უმაღლესი მწვერვალი, კულმინაცია, დაგვირგვინება. სიმღერა ბოლომდე ნამღერია, მდინარე ოკეანეში ჩაედინება. მდინარე ხომ თავდაპირველად ოკეანიდან იშვა. ახლა წრე დასრულებულია, მდინარე დაბრუნდა, მთლიანს შეერწყა.

მაშინ კონფუციის მოწაფე

მიიჭრა მათთან სიტყვებით:

„ძალიან მაინტერესებს, საიდან მოიტანეთ,

დაკრძალვის რომელ წესებში ნახეთ

ეს ფრივოლური მისამღერი,

გარდაცვლილის თანდასწრებით?“

⁶⁸ კრემენდო (მუს.) – ხმის თანდათანობითი გაძლიერებით, სულ უფრო და უფრო ხმამაღლა.

კონფუციუსის მონათესაო ვერ გაუგებს. მას ეს სიტყვები უხამსად მიაჩნია, უპატივისცემლოდ, მეგობრების ქმედება კი – საჩოთიროდ. სად არის საგალობლები, ეს რა კუპლეტებია? საიდან მოიტანეთ? ამას როგორ კადრულობთ, ეს ხომ ვედადან⁶⁹ არაა. „ძალიან მაინტერესებს, საიდან მოიტანეთ?.....“

ყველაფერი ისე უნდა გაკეთდეს, როგორც წიგნებში წერია, როგორც ბიბლია გვეუბნება, როგორც ვედა გვასწავლის, მაგრამ ცხოვრება წიგნებში არ ეწერება, წიგნებში არ ეტევა, – ცხოვრება წიგნებზე მაღლა დგას, ის ყველა ჩარჩოდან გამოდის, წინ მიდის: ცხოვრება მუდამ გვერდზე სწევს წიგნებს და წინ მიისწრაფვის.

„საიდან მოიტანეთ, დაკრძალვის რომელ წესებში ნახეთ ეს ფრივოლური მისამღერი, თანაც გარდაცვლილის თანდასწრებით? პატივისცემა მაინც ხომ უნდა გამოგეჩინათ; ვილაც გარდაიცვალა, ვილაც მოკვდა, და თქვენ კი რითი ხართ დაკავებული? ეს რაღაც ძალიან მინიერია! ეს ღვთის გმობაა!“

ორმა მეგობარმა ერთმანეთს გადახედდა,

და გაეცინათ:

„საწყალო, მან არ იცის ახალი ლიტურგია“.

მას არ წაუკითხავს ახალი ნაწერები, მან არ იცის ახალი რელიგია. ეს კი ისაა, რაც აქ მუდამ ხდება – ეს ახალი ლიტურგია.

რამდენიმე დღის წინ, აქ ერთი კაცი მოვიდა, ისტორიკოსი, პროფესორი, და მკითხა: „რომელ ტრადიციას, რომელ სკოლას მიეკუთვნებით?“

„არც ერთს“, – ვუპასუხე.

ის შეერთებული შტატებიდან ჩამოვიდა, რათა გადაეღო ფილმი მედიტაციის ტექნიკაზე, ბანაკზე, იმაზე, რასაც მე ვლამპარაკობ, რაც აქ ხდება; მაგრამ, როგორც კი გაიგო, რომ არც ერთ სკოლას არ მივეკუთვნები, არ ვარ არც ერთი ტრადიციის მიმდევარი, ის, უბრალოდ, გაქრა. თუ ასეა, მე ხომ ისტორიის კუთვნილება არ ვარ, ეს ხომ ნათელია.

საწყალო, არ იცის ახალი ლიტურგია!

დღეისათვის საკმარისია.

⁶⁹ ვედა, ვედები – ძველი ინდური ლიტერატურის უძველესი ძეგლები (ოთხი საღმრთო წიგნი, ძვ. წ. VI საუკუნეზე ადრინდელი).

თავი VIII

უსარგებლო

ხუეი-ძიმ უთხრა ჩუუან-ძის:

„მთელი შენი სწავლება უსარგებლოა“.

ჩუუან-ძიმ უპასუხა:

„თუ შენ არ აფასებ უსარგებლობას,

მაშინ როგორ შეგიძლია ილაპარაკო რაიმე სასარგებლოზე.

მინა, მაგალითად, ფართოა და უზარმაზარი,

მაგრამ მთელი ამ სივრციდან

აღამიანი მხოლოდ რამდენიმე დიუმს⁷⁰ მოიხმარს,

რომელზეც მას უნევს იმ მომენტში დგომა.

ნარმოიდგინე, რომ უცებ შენ ყველაფერს გააქრობ,

ყველაფერს, რასაც ის მართლა არ იყენებს,

და ყველგან მის გარშემო გაჩნდება უფსკრული,

ის კი დგას სიცარიელით გარშემორტყმული,

ყოველგვარი საყრდენის გარეშე,

გარდა იმ პატარა მიწის ნაკვეთისა,

რომელზედაც ფეხი უდგას.

დიდი სარგებლობა ექნება მას ამისგან,

რაც იმწამს არის მისთვის სასარგებლო?“

ხუეი-ძი დაეთანხმა:

„ამისგან არაფერი სარგებელი არ იქნება“.

„აი, ხომ ხედავ, რაოდენ აუცილებელია ის,

რაც უსარგებლოდ შეიძლება გეჩვენებოდეს“,

– დაასკენა ჩუუან-ძიმ.

⁷⁰ დიუმი, ბრიტანული და ამერიკული სიგრძის საზომი ერთეული.

ცხოვრება დიალექტურია, ამიტომაცაა ის ალოგიური. ლოგიურობა ნიშნავს, რომ სანინაალმდეგო – ნამდვილად სანინაალმდეგოა. ცხოვრება კი თავის თავში ყოველთვის შეიცავს წინაალმდეგობებს. წინაალმდეგობა ცხოვრებაში – ეს წინაალმდეგობა კი არა, დამატებაა; და მის გარეშე ცხოვრებაში ყველაფერი შეუძლებელია.

მაგალითად, სიცოცხლე არსებობს სიკვდილის წყალობით. სიკვდილი რომ არ იყოს, არანაირი სიცოცხლე არ იქნებოდა. სიკვდილი არაა დასასრული და სიკვდილი არაა მტერი – უფრო მეტიც, პირიქით, სიკვდილის წყალობითაა შესაძლებელი სიცოცხლე. ამიტომ სიკვდილი – ეს არაა რაღაც დასკვნითი, ის არის „აქ და ახლა“. ყოველი მომენტს გააჩნია თავისი საკუთარი ცხოვრება და საკუთარი სიკვდილი; სხვაგვარად შეუძლებელია.

არსებობს სინათლე და არსებობს სიბნელე. ლოგიკის თვალსაზრისით, ესენი წინაალმდეგობებია; ლოგიკა ამტკიცებს: „თუ არის სინათლე, მაშინ არ შეიძლება არსებობდეს არანაირი სიბნელე, და თუ არის სიბნელე, ეს ნიშნავს, რომ არანაირი სინათლე არაა“. მაგრამ ცხოვრება სანინაალმდეგოს ამტკიცებს. „თუ არსებობს სინათლე, ამის მიზეზი არის სიბნელე“, – ამტკიცებს ის. ჩვენ, შეიძლება, არ ძალგვიძს დავინახოთ ეს სხვა, თუმცა ის, აქვე, კუთხეშია დამალული.

სიჩუმე არსებობს იმიტომ, რომ არსებობს ხმები. თუ ხმა საერთოდ არ იქნებოდა, როგორ იქნებოდით უტყვი? როგორ შეგიძლიათ იყოთ უტყვი? საპირისპირო აუცილებელია – როგორც ფონი, შედარებისთვის. ლოგიკის მიმდევარი ყოველთვის მიდიან არა იმ მიმართულებით, იმიტომ, რომ მათი ცხოვრება ცალმხრივი ხდება. ისინი ოცნებობენ სინათლეზე, და ამიტომ უარყოფენ სიბნელეს, ისინი ოცნებობენ სიცოცხლეზე და ამიტომ იწყებენ ბრძოლას სიკვდილთან.

აი, ამიტომ არ არსებობს სამყაროში თქმულება, რომელიც დაამტკიცებდა, რომ ღმერთი – ერთდროულად სინათლესა და სიბნელეს. არსებობს ტრადიცია, რომლის მიხედვითაც ღმერთი სინათლეა, ღმერთი არაა სიბნელე. ადამიანებისთვის,

რომელთაც ღმერთი სწამთ, უფალში არაა ბნელი, ღმერთში მხოლოდ სინათლეა. არსებობს სხვა რელიგია, რომელიც ამტკიცებს, რომ ღმერთი წყვდიადია, რომ ღმერთი – ეს სიბნელეა. მაგრამ ამ რელიგიის მიხედვით, მასში არაა სინათლე. ორივე ეს შეხედულება არასწორია, რადგან ორივე ლოგიკურია, ისინი უარყოფენ საწინააღმდეგოს. ცხოვრება კიდეც ისეთი დიდია, უსასრულო, ყველაფრისმომცველი. ის თავის თავშივე მოიცავს საწინააღმდეგოს; ის არაფერს უარყოფს, ის თავის არსში მოიცავს ყველაფერს.

ერთხელ დიდ პოეტს, უოლტ უიტმენს, ვილაცამ უთხრა: „უიტმენ, შენ ყოველთვის ეწინააღმდეგები საკუთარ თავს. დღეს ერთს ამბობ, ხვალ კი – სრულიად საწინააღმდეგოს“.

უოლტ უიტმენმა გადაიხარხარა და უპასუხა: „მე ხომ ძალიან დიდი ვარ. მე ჩემში მოვიცავ ყველა დაპირისპირებას და ყველა წინააღმდეგობას“.

მხოლოდ პატარა გონებებია თანმიმდევრული, და რაც უფრო ძალდატანებითია გონება, მით უფრო თანმიმდევრულია. როცა გონება დიადია, ის ყველაფერს ფლობს: სინათლეს და სიბნელეს, ღმერთს და ეშმაკსაც კი. ის მოიცავს ყველაფერს, თავის აბსოლუტურ სიდიადეში.

თუ გესმით ცხოვრების ეს იდუმალი, მისტიკური პროცესი, რომელიც თავს ავლენს წინააღმდეგობებით, რომელსაც წონასწორობისთვის, ტონის მიცემისთვის, პირობის შექმნისთვის, ფონისთვის ესაჭიროება წინააღმდეგობა, მხოლოდ მაშინ შეგიძლიათ გაიგოთ ჩჟუან-ძი – რადგან დაოს მოძღვრება, დაოსების შეგნება, მთელი მათი გამჭრიახობა, შორსმჭვრეტელობა, სამყაროს მათეული ხედვა წინააღმდეგობათა ურთიერთშევესებადობაზეა დაფუძნებული.

ისინი სარგებლობენ ორი სიტყვით: ინი და იანი. აზრობრივად ეს სიტყვები ურთიერთსაწინააღმდეგოა, ისინი მამაკაცურ და ქალურ საწყისს აღნიშნავს. უბრალოდ, წარმოიდგინეთ სამყარო სრულიად მამაკაცური ან სრულიად ქალური. ასეთი სამყარო მკვდარი იქნება, მკვდრადმოხილი. იმ მომენტშივე, როცა ის დაიბადება, ის უკვე მკვდარი იქნება. მასში არ

შეიძლება რაიმე სახით მაინც იყოს სიცოცხლე. თუ ეს ქვეყანა ქალური იქნება – ქალები, ქალები, მხოლოდ ქალები, არანაირი კაცები – ქალები თავებს დაიხოცავენ. აუცილებელია სანინალმდებო, რადგან საპირისპირო მიმზიდველია. საპირისპირო მაგნიტია, ის გიზიდავთ. საპირისპირო საკუთარ თავს დაგანახებთ, საპირისპირო ანგრევს თქვენს საპრობილეს, საპირისპირო გზით უზარმაზარს, უსაზღვროს. თუ უგულებელყოფთ საპირისპიროს, საშინელება მოხდება. მაგრამ, ჩვენ ხომ მუდამ ამით ვართ დაკავებული, და ამიტომაც ქვეყანაზე ამდენი ვარამი.

კაცები ცდილობდნენ აეშენებინათ საზოგადოება, რომელიც მამაკაცური სანყისის მატარებელი იქნებოდა, და ამან უამრავი პრობლემა და კონფლიქტი შვა – ქალი უარყოფილი იყო, ის ჩრდილში მოაქცეეს. წინა საუკუნეებში ქალი საერთოდ არ ჩანდა. მათ მალავდნენ სახლის ბნელ სარდაფებში, ქალს იმის უფლებაც კი არ ჰქონდა, რომ სტუმრებთან გამოჩენილიყო. მას ვერ შეხვდებოდით ქუჩებში, ვერ ნახავდით მაღაზიებში. ქალი აღარ იყო ცხოვრების ნაწილი. სამყარო საშინელი გახდა, სხვას რას მოიტანს სანინალმდებოს უარყოფა? ქვეყანა გადაგვარდა, წონასწორობა დაირღვა. მსოფლიო შეიშალა.

ქალს დღემდე არ აძლევენ ცხოვრებაში მონაწილეობის უფლებას. სინამდვილეში, ის ჯერ კიდევ არაა ნაწილი, ცხოვრების ცოცხალი ნაწილი. კაცები ერთიანდებიან ჯგუფებში, რომლებიც მათზეა ორიენტირებულია – საგანგებო კლუბები, სადაც იკრიბებიან მხოლოდ კაცები, ბაზრები, პოლიტიკა, სამეცნიერო ჯგუფები. ყველგან ეს გაუნონასწორებულობა, ეს გადახრაა. კაცი დომინირებს, და ეს შობს ამდენ ტანჯვას. როცა საპირისპიროდან ერთ-ერთი ჯობნის, ეს მხოლოდ ტანჯვას შობს, რადგან მეორე მხარე დაჩაგრულად გრძნობს თავს დასამაგიეროს გადახდას ცდილობს.

ამიტომ ყველა ქალი ცდილობს სამაგიეროს სახლში გადახდას. რა თქმა უნდა, მას ხომ არ შეუძლია გარეთ გასვლა და საზოგადოების ცხოვრებაში მონაწილეობის მიღება, მას ხომ არ შეუძლია მთელ კაცობრიობაზე, კაცთა მთელ მოდგმაზე

შურისძიება, და ის სამაგიეროს უხდის თავის ქმარს. ეს გარდაუვალი კონფლიქტია.

ამბობენ, რომ ერთხელ მოლა ნასრედინმა თავის ვაჟს განუცხადა: „რა შენი საქმეა ასეთი კითხვების დასმა, ჯერ პატარა ხარ. ვინ ხარ, რომ მეკითხები, როგორ გავიცანი დედაშენი? მაგრამ ერთს კი გეტყვი: მან საერთოდ გადამაჩვია სტვენას“.

„და, საერთოდ, ამ ამბის მორალი ასეთია, – დაამატა ცოტა ხნის შემდეგ, – თუ არ გინდა იყო ისეთივე უბედური, როგორიც მე ვარ, არასდროს დაუსტვინო გოგონას!“

რატომ ეჩხუბება ყოველთვის ცოლი ქმარს? საქმე მხოლოდ პიროვნული თვისებები როდია, – ეს არაა პერსონალური კონფლიქტი, ეს არ ხდება პიროვნულ დონეზე. ესაა ყველა ქალის შურისძიება, მთელი ქალთა მოდგმის, გარიყული ნახევრის; და ეს კაცი სახლში, მისი ქმარი – ნარმოადგენს მამაკაცთა სამყაროს – სამყაროს, რომელიც ორიენტირებულია კაცებზე. და ქალი იბრძვის.

ამიტომ შემობრუნდება ხოლმე ოჯახური ცხოვრება უბედურებად, რადგან თავს ძალას არ ვატანთ, რომ ჩუჟან-ძის სიტყვებს მოვუსმინოთ. რამდენი ომი მომხდარა და ხდება იმის გამო, რომ არ გვსურს გავიგოთ – სანინააღმდეგოები უნდა გაერთიანდნენ, შეერწყან ერთურთს. ამის უარყოფით, თავს უბედურებას დაიტიებთ, და ყოველ გზაზე, ყველა დონეზე, ყველა განზომილებაში ერთი და იგივე გამეორდება.

ჩუჟან-ძი ამტკიცებს, რომ თუ ყველაფერზე, რაც უსარგებლოა, უარს იტყვით, მაშინ სამყაროში არც არაფერი იქნება სასარგებლო. თუ უარს ამბობთ უსარგებლოზე: თამაშზე, გართობაზე, მაშინ არ იქნება არც არავითარი სამუშაო, არც არავითარი სასარგებლო მოვალეობა. ამის გაგება ძალიან რთულია, რადგან მთელი ჩვენი ყურადღება მიმართულია მხოლოდ სასარგებლოსკენ.

თუ ვინმე გკითხავთ, რისგან შედგება სახლი, თქვენ, ცხადია, უპასუხებთ, რომ ის შედგება კედლებისგან. ჩუჟან-ძი კი, ისევე, როგორც მისი მასწავლებელი, ლაო-ძი, იტყოდა, რომ სახლი კედლებისგან კი არ შედგება, არამედ კარებისა და ფან-

ჯრებისგან. ლაო-ძი და ჩუჟან-ძი სხვა ნაწილებს ანიჭებენ მნიშვნელობას. „დიახ, – ამბობენ ისინი, – კედლები სასარგებლოა, მაგრამ მათი სარგებლობა დამოკიდებულია იმ სივრცეზე, რაც მათ მიღმა“.

ოთახი – ეს სივრცეა, და არა კედლები. რა თქმა უნდა, სივრცე არაფერი ღირს, ფასი კედლებში უნდა გადაიხადოთ. მაგრამ, რას ყიდულობთ სახლის შეძენისას? კედლები მატერიალურია, ხილული. მაგრამ შეგიძლიათ ამ მატერიაში ცხოვრება? შეგიძლიათ იცხოვროთ ამ კედლებში? თქვენ იცხოვრებთ ოთახში, ცარიელ სივრცეში. ყიდულობთ ნავს, მაგრამ ცხოვრება გინევთ სიცარიელეში.

მაშ, რა არის სახლი? სიცარიელე, კედლებით გარშემორტყმული. და რა არის კარი? არაფერი. „კარი“ ნიშნავს, რომ არაფერი არ არის – კედლები არაა, სიცარიელეა. არ შეგიძლიათ შეხვიდეთ სახლში, თუ არაა კარი. თუ არაა ფანჯრები, მზის ვერც ერთი სხივი ვერ შემოაღწევს შიგნით, ვერანაირი ქარი ვერ დაუბერავს ოთახებში. თქვენ მკვდარი იქნებით, და თქვენი სახლი სამარედ გადაიქცევა.

ჩუჟან-ძი ამბობს: „გახსოვდეთ: სახლში ორი შემადგენელია: კედლები, მატერიალური – ის, რაც შეგიძლიათ იყიდოთ, გაყიდოთ; პრაქტიკული, სასარგებლო, და სიცარიელე – კედლებით გარშემორტყმული, არაპრაქტიკული, უსარგებლო, რომელიც არ შეგიძლიათ იყიდოთ, რომელსაც ვერ გაყიდით, რომელსაც არა აქვს არანაირი მატერიალური ღირებულება“.

შეგიძლიათ გაყიდოთ სიცარიელე? მაგრამ თქვენ ცხოვრება სიცარიელეში გინევთ – თუ შეეცდებით კედლებში იცხოვროთ, ჭკუიდან შეიშლებით. ეს შეუძლებელია – მაგრამ ჯიუტად ვაგრძელებთ ამ შეუძლებლის კეთებას. ცხოვრებაში ვირჩევთ პრაქტიკულს.

მაგალითად, თუ დაინახავთ, რომ ბავშვი თამაშობს, მაშინვე დაუყვირებთ: „ახლავე შეწყვიტე თამაში! რატომ კარგავ დროს?! ეს ხომ უაზრობაა. რაიმე სასარგებლო საქმით დაკავდი. ისწავლე, ნაიკითხე, სახლში მაინც გააკეთე რამე სასარგებლო. უსაქმოდ ნუ ხარ, თორემ გაიზრდები და მანანნალა

იქნები“. და თუ საკმარისად თანმიმდევრული იქნებით და დაბეჯითებით გააგრძელებთ ბავშვისგან ამის მოთხოვნას, მაშინ თანდათან მოკლავთ მასში ყოველივე უსარგებლოს. მაშინ, ბავშვი დარჩება მხოლოდ სასარგებლო, და როცა ვინმე მხოლოდ სასარგებლოა, ის მკვდარია. თქვენ შეგიძლიათ გამოიყენოთ ის, ახლა ის მხოლოდ მექანიკური ნივთია, საშუალება, და არა სრულქმნილი თვითმყოფადობა.

თქვენ – ნამდვილად თქვენ ხართ მხოლოდ მაშინ, როცა რაიმე უსარგებლოს აკეთებთ: ხატავთ – არა გასაყიდად, არამედ საკუთარი სიამოვნებისთვის; რაიმეს აკეთებთ ბაღში, და ტკბებით ამით; ნაპირზე ქვიშაში ხართ წამოწოლილი, არაფერს აკეთებთ, უბრალოდ, დუნდებით; უსარგებლოდ, გასართობად, მეგობრის გვერდით ზიხართ მდუმარედ.

ამ დროის განმავლობაში ბევრი რამის გაკეთება შეიძლება. შეგეძლოთ წასულიყავით მაღაზიაში, ბაზარში, რაიმე გესწავლათ. შეგეძლოთ, ეს დრო ფულად გადაგექციათ. დაგეგროვებინათ კარგი კაპიტალი. გაგეზარდათ ბანკში ანგარიში; თქვენ ხელიდან გაუშვით სოლიდური კუში, იმიტომ, რომ ამ მომენტს ველარ დააბრუნებთ. ბრიყვები ამბობენ, რომ დრო – ფულია. ისინი, ალბათ, მხოლოდ ერთი მიზნისთვის იყენებენ დროს: როგორ გადააქციონ ფულად, ბევრ ფულად, უფრო ბევრ ფულად. ბოლოს და ბოლოს, თქვენ კვდებით, გაქვთ სოლიდური საბანკო ანგარიში და სრულიად ლატაკი სული, რადგან შინაგანი სიმდიდრე მაშინ წარმოიშობა, როცა უსარგებლოთი ტკბობის უნარი გაქვთ.

რა არის მედიტაცია? ადამიანები მოდიან ჩემთან და მეუბნებიან: „რა სარგებლობა გვექნება მისგან? რას მივიღებთ? რას ვიხეირებთ?“

მედიტაცია.... და თქვენ გაინტერესებთ ხეირი? მოგება? როგორ ვერ ხვდებით, რომ მედიტაცია – ეს სწორედ რომ უსარგებლო რამაა. იმ მომენტში, როცა ვამბობ „უსარგებლო“, თქვენ თავს მოტყუებულად გრძნობთ, დისკომფორტს განიცდით, უხერხულად გრძნობთ თავს, რადგან თქვენი გონება იმდენად უტილიტარულია, იმდენად შეჩვეული ხართ იყიდე-გაყი-

დეს, რომ ვერ წარმოგიდგენიათ, რაიმე თუ შეიძლება იყოს სიამოვნება თავისთავად.

„უსარგებლო“ – ნიშნავს, რომ თქვენ ნეტარებით ამით, მაგრამ ამისგან არავითარი სარგებელი არა გაქვთ, თქვენ სულის სიღრმეში ხართ მასთან შერწყმული და ის გრძელად ნეტარებას. მაგრამ, მაშინაც კი, როცა ჩაძირული ხართ უსარგებლოში, ტკბებით, სიამოვნებას იღებთ მისგან, მაინც არ შეგიძლიათ დააგროვოთ ეს ნეტარება, არ შეგიძლიათ მისგან განძი შექმნათ.

ქვეყნად არსებობს ორი ტიპის ადამიანი: პრაქტიკული – ისინი გახდნენ მეცნიერები, ინჟინრები, ექიმები; და სხვა განზოგადება, მათი დამატება – პოეტები, მანანნალები, სანიახინები – უსარგებლონი, რომლებიც არ არიან დაკავებული რაიმე სარგებლო მოღვაწეობით; მაგრამ სწორედ ისინი უნარჩუნებენ სამყაროს წონასწორობას. სწორედ ისინი აძლევენ მსოფლიოს ჰარმონიას, გრაციას. წარმოიდგინეთ სამყარო, რომელიც სავესტა სწავლულებით, და სადაც არაა არც ერთი პოეტი – საშინელება იქნება, საზიზღრობა, სიმახინჯე. ცხოვრება არც ელიზებოდა ასეთ სამყაროში. წარმოიდგინეთ სამყარო, რომლის ყველა მცხოვრები მაღაზიებში, ოფისებშია და სადაც არაა არც ერთი მანანნალი. ეს ჯოჯოხეთი იქნება. მანანნალები ალამაზებენ ქვეყნიერებას.

ამას წინათ, ორი მანანნალი დააპატიმრეს... მოსამართლე და პოლიცია – ისინი უტილიტარისტების სადარაჯოზე დგანან. იცავენ მათ, რადგან ეს უსარგებლობა საშიშია – შეიძლება გავრცელდეს! ამიტომ პოლიცია თვალს ადევნებს, რომ არსად იყვნენ მანანნალები, უსარგებლო ადამიანები. თუ, უბრალოდ, თქვენთვის დგახართ ქუჩაში, და ვინმე შეგეკითხებათ, რას აკეთებო, თქვენ თუ უპასუხებთ, არაფერსო, – პოლიცია ეგრევე სასამართლოში წაგათრევთ, რადგან „არაფრის კეთება“ აკრძალულია! თქვენ უნდა აკეთოთ რაიმე სასარგებლო. რატომ დგახართ იქ? თუ თქვენ ამბობთ: „უბრალოდ, ვდგავარ და გარშემომყოფებით ვტკბები“, ესე იგი, თქვენ – საშიში ადამიანი ხართ – შიშის. და დასაჭერი ხართ.

ასე, რომ ეს ორი მანანნალა დაიჭირეს. „სად ცხოვრობთ?“ – ჰკითხა მოსამართლემ ერთ-ერთს.

მანანნალამ უპასუხა: „მთელი სამყარო – ჩემი სახლია, ცა – ჩემი თავშესაფარია; სადაც მინდა, იქ წავალ, ჩემთვის დაბრკოლება არ არსებობს. მე თავისუფალი ვარ“.

მაშინ მოსამართლემ მეორე მანანნალას ჰკითხა: „შენ სად ცხოვრობ?“

„მე – მის გვერდით, შემდეგი კარია“, – უპასუხა მან.

ეს ადამიანები სამყაროს ალამაზებენ, ისინი არიან ცხოვრების მარილი. ბუდა – მანანნალაა, მაჰავირა – მანანნალაა. იმ ადამიანმა, მანანნალამ, უპასუხა, რომ ცა მისი ერთადერთი თავშესაფარია. სწორედ ამას გულისხმობს სიტყვა „დიგამბერი“. მაჰავირა, ჯაინების უკანასკნელი ტირტანკარაა⁷¹, რომელიც ცნობილია, როგორც დიგამბერი. დიგამბერი – ნიშნავს შიშველს, მისი ჭერი მხოლოდ ცაა, მეტი მას არაფერი გააჩნია. ზეცა – მისი თავშესაფარია, მისი მშობლიური სახლი.

როცა სამყარო პრაქტიკული ხდება, თქვენ იგონებთ უამრავ საგანს, უამრავი ნივთის მფლობელი ხდებით, ხდებით საგნების მონა – შიგნით ყველაფერს კარგავთ, რადგან სულში ყვავილობა მხოლოდ მაშინ შეიძლება, როცა არ ხართ დაძაბული, როცა არსად მიისწრაფვით, როცა უბრალოდ ისვენებთ, მოდუნებული ხართ. როცა თქვენი სული თავისუფალია.

რელიგია სრულიად უსარგებლოა. რა სარგებლობა მოაქვს ტაძარს? რა ყრია მეჩეთში? რა საჭიროა ეკლესია? რუსეთში ყველა ტაძარი, მეჩეთი, ეკლესია საავადმყოფოებად ან სკოლებად გადააკეთეს, – ანუ რაღაც სასარგებლოდ. რატომ დგას ეს ტაძარი ასე უსარგებლოდ? კომუნისტები პრაქტიკული ხალხია. სწორედ ამიტომ არიან ისინი რელიგიის, რელიგიურობის წინააღმდეგნი. უნდათ თუ არა, ისინი ასეთები უნდა იყვნენ. რადგან რელიგიურობა გზას უხსნის უსარგებლობას ანუ იმას, რისი ექსპლუატირებაც არანაირად არ შეიძლება; იმას, რისგანაც ვერანაირ სარგებელს ვერ მიიღებ. თქვენ შეგიძლიათ

⁷¹ ტირტანკარა – იხ. გვ. 104.

გქონდეთ ეს, თქვენ შეგიძლიათ ამით დატკბეთ, შეგიძლიათ ამით უმაღლესი ნეტარება განიცადოთ, თუ რამ ნეტარება არსებობს, მათ შორის; მაგრამ თქვენ არ შეგიძლიათ ამით მანიპულირება, მისი მართვა; არ შეგიძლიათ მასზე რაიმე ზეგავლენა მოახდინოთ. ეს, უბრალოდ, თავისთავად ხდება. უსარგებლობას ადგილი აქვს მაშინ, როცა არაფერს აკეთებთ; და ყველაზე უფრო მაშინ, როცა საერთოდ არაფერს აკეთებთ. როცა რაიმეს აკეთებთ, მხოლოდ ტრივიალური რამ ხდება.

დანიელმა ფილოსოფოსმა სიორენ კირკეგორმა ერთი ძალიან მახვილგონივრული რამ დაწერა. „როდესაც ჯერ მხოლოდ ვინყებდი ლოცვას, ვცდილობდი მივსულიყავი ეკლესიაში და მესაუბრა ღმერთთან...“ – ასე იწყებს კირკეგორი. სწორედ ამას აკეთებენ ქრისტიანები მთელ მსოფლიოში. ისინი ღმერთთან ხმამაღლა ლაპარაკობენ, ისე ყვირიან, ისე ღრიალებენ, რომ მეკედარი შეიძლება გააცოცხლონ. და, ალბათ, ღმერთს სულელ არსებად თვლიან, რადგან რჩევებს აძლევენ, მიუთითებენ, რა უნდა გააკეთოს და რა არ უნდა გააკეთოს. ანდა, თითქოს ღმერთი სულელი მონარქი იყოს, არწმუნებენ მას, ქრთამავენ, რათა მიაღწიონ თავიანთი სურვილებისა და გეგმების ასრულებას.

მაგრამ კირკეგორი აგრძელებს: „მე დავინყე ლაპარაკი, მაგრამ მერე უცბად მივხვდი, რომ ეს სრული უაზრობა იყო. რა უნდა ილაპარაკო ღმერთის წინაშე? მდუმარე უნდა იყო. რა გაქვთ ისეთი, რისი თქმაც შეიძლება? შემიძლია კი უფალს ვუთხრა რაიმე ახალი, ისეთი, რაც მან არ იცის? რა არ იცის მან? ის ყოვლისშემძლეა, ის ყოვლისმომცელია, ის ყოვლისმცოდნეა, ის ყველაფერს ხედავს. მაშ, რაღა საჭიროა კიდევ რაღაცის ლაპარაკი?“

შემდეგ კირკეგორი ამატებს: „დიდი ხნის წინ მე მას ველაპარაკებოდი, მერე კი მოულოდნელად გავაცნობიერე, რა სისულელე იყო ეს. და მე შევწყვიტე ლაპარაკი, დავდუმდი. მერე, რამდენიმე წლის შემდეგ, აღმოვაჩინე, რომ დუმილიც არ გამოდგებოდა. და შემდეგი ნაბიჯი გადავდგი – მისი მოსმენა დავიწყე. თავიდან ვლაპარაკობდი, მერე აღარ ვლაპარაკობდი, მერე ვუსმენდი.“

მოსმენა განსხვავდება მდუმარებისაგან, რადგან უბრალოდ დუმილი – ეს ნეგატიურია, თავისი არსით უარყოფითია. მოსმენა კი – პოზიტიური. მდუმარებაში ყოფნა – პასიურობაა, მაშინ, როცა მოსმენა – ფიზიკური პასიურობაა. ეს რაღაცის მოლოდინია: არაფერს ლაპარაკობთ, მაგრამ ელოდებით, მთელი თქვენი არსებით. მოსმენას აქვს ძალა, ენერგია, სიღრმე. კირკეგორმა დანერა: „და როდესაც მე, ბოლოს და ბოლოს, დავინწყე მოსმენა, მაშინ, პირველად ცხოვრებაში, ჩემთან მოვიდა ლოცვა“.

მაგრამ, ეს – მოსმენა, ყოველად უსარგებლოდ გამოიყურება, განსაკუთრებით – როცა უსმენ შეუცნობელს; როცა არც კი იცი, არის ის საერთოდ თუ არა, სადაა, ვინაა, რას წარმოადგენს. დუმილი უსარგებლოა, ლაყბობა სასარგებლო ჩანს. ლაპარაკის წყალობით ამ სამყაროში ბევრი რამის მიღწევა შეიძლება. თუ კარგად ალესილი ენა გაქვთ და შეეცდებით, ცხოვრებაში ბევრს მიაღწევთ. და ამიტომაც თვლით, რომ იმისათვის, რომ რელიგიური გახდეთ, უნდა შეეცადოთ, ძალ-ღონე არ უნდა დაიშუროთ.

ჩუჟან-ძი კი ამტკიცებს: „რელიგია იწყება მხოლოდ მაშინ, როცა თქვენ შეიგნებთ თქვენი მოღვაწეობის არარაობას, და გადაეშვებით მის სრულიად სანინააღმდეგოში, უმოქმედობაში, უსაქმურობაში, როცა თქვენ პასიური ხდებით, როცა სრულიად უსარგებლო ხდებით“.

ახლა კი შევიხედოთ სუტრაში, უსარგებლობაში.

ხუეი-ძი უთხრა ჩუჟან-ძის:

„მთელი შენი სწავლება უსარგებლოა“.

ასეთი სწავლებას თითქოს არავითარი ფასი არა აქვს, მაგრამ ჩუჟან-ძი და მისი ოსტატი ლაო-ძი მუდამ ასწავლიდნენ სწორედ უსარგებლობას, ისინი მუდამ აქებდნენ მათ, ვინც აბსოლუტურად უსარგებლო იყო.

ჩუჟან-ძის მოთხრობილი აქვს ერთი ადამიანის, კუზიანის ისტორია. მის ქალაქში ყველა ახალგაზრდა შეკრიბეს, ჯარში წაიყვანეს და ომში გაგზავნეს – თითოეული მათგანი სასარგებლო იყო არმიაში. ამას გადაურჩა მხოლოდ ერთი კაცი,

ის კუზიანი, რადგან ის უსარგებლო იყო თავისი სიმახინჯის გამო. „შეეცადე, დაემსგავსო იმ კუზიანს, შეეცადე, მასავით უსარგებლო იყო, რათა რომელიმე ბრძოლაში არ მოგკლან,“ – გვირჩევს ჩჟუან-ძი.

ისინი, ჩჟუან-ძი და ლაო-ძი, კვლავ და კვლავ აქებენ უსარგებლობას, რადგან, მათი თქმით, სასარგებლოსგან მხოლოდ პრობლემებია. თუ თქვენგან რაიმე სარგებლის მიღება შეიძლება, მთელი სამყარო გაგიწევთ ექსპლუატაციას, ყველა მზად იქნება, როგორმე გამოგიყენონ, მანიპულაციების საგნად გაქციონ, გაკონტროლონ. მაგრამ თუ უსარგებლო ხართ, მაშინ ზედაც არავინ შემოგხედავთ, ადამიანები დაგივიწყებენ, ისინი თავს დაგანებებენ, არ გადაგეკიდებიან, არ შეგანუხებენ. თქვენი არსებობა მათთვის შეუმჩნეველად ჩაივლის.

ასე მოხდა ჩემს შემთხვევაშიც. ახლაც ასეა. მე უსარგებლო ვარ. ბავშვობაში დედაჩემთან რომ ვიჯექი ხოლმე, იქვე, მის გვერდით, დედა აქეთ-იქით იყურებოდა და ამბობდა: „ბაზრიდან ბოსტნეულია მოსატანი, მაგრამ არ ვიცი, ვინ გავგზავნო“. – მე კი მის წინ ვიჯექი! მას შეეძლო ეთქვა: „ვერაღინ ვნახე, წარმოგიდგენია, საერთოდ არავინაა სახლში, ვინც ბოსტნეულს მომიტანდა“. მე კი ვიჯექი და ჩემთვის ვიციინოდი – იმდენად გამოუსადეგარი ვიყავი, იგი არათუ არ მაგზავნიდა ბაზარში, ვერც კი მამჩნევდა, სახლში რომ ვიყავი.

ერთხელ დეიდა გვესტუმრა. მან არაფერი იცოდა ჩემი უსარგებლობის შესახებ. დედაჩემი, როგორც ყოველთვის, ნუნუნს მოჰყვა: „ისევ არავინაა, ბაზარში რომ გავუშვა. ბავშვები სულ აქეთ-იქით დარბიან, მოსამსახურე კი ავად გახდა, რა ვქნა? ვინ გავაგზავნო?“

„რატომ არ აგზავნი რაჯუს? აი, იქ ზის და რალაც სისულელეებით ერთობა“, – გაუკვირდა დეიდაჩემს.

და მე გამაგზავნეს. ბაზარში გამყიდველს ვთხოვე: „მომეცით ყველაზე კარგი ხილი, რაც კი გაქვთ, საუკეთესო ბანანი, საუკეთესო მანგო“. გამყიდველმა რომ შემომხედა და გაიგონა, რასაც ვუბნებოდი, ალბათ იფიქრა, რომ საქმე სრულ იდიოტთან ჰქონდა, რადგან ვინ იკითხავს ბაზარში ყველაზე კარგს?!

ამიტომ მან ყველაფერს ორმაგი ფასი დაადო, და ჩამილაგა, თუ რამ ჰქონდა გაფუჭებული და გადასაყრელი. სახლში ძალიან კმაყოფილი და ბედნიერი დავბრუნდი.

დედაჩემმა ყველაფერი გადაყარა, რაც კი მივიტანე, და დეიდაჩემს უთხრა: „ხედავ?! აი, ამიტომ ვამბობ, რომ სახლში არავინაა“.

ჩუან-ძი დაბეჯითებით გვირჩევს: „იყავი ფხიზლად, ყურადღებით და, შეძლებისდაგვარად, უსარგებლო; წინააღმდეგ შემთხვევაში, ადამიანები ექსპლუატაციას გაგინევენ; წინააღმდეგ შემთხვევაში, ეცდებიან გმართონ – და უბედურება არ აცდება“. თუ შეგიძლიათ პროდუქციის შექმნა, ისინი გაიძულებენ მთელი ცხოვრება იმუშაოთ; რადგან, თუკი რაიმე სასარგებლოს კეთება შეგიძლიათ, რომელიღაც კონკრეტული საქმის, და თუ ამასთანავე ხელმარჯვე ხართ, კარგი სპეციალისტი, მაშინ ადამიანები არ მოგცემენ თქვენი ძალების ტყუილუბრალოდ გაფლანგვის საშუალებას.

ის აღნიშნავს, რომ უსარგებლობას თავისი საკუთარი, შინაგანი სარგებელი აქვს. თუ შეგიძლიათ იყოთ სასარგებლო გარშემომყოფთათვის, მთელი ცხოვრება გინევთ იცხოვროთ და იშრომოთ სხვებისთვის; მაგრამ, როცა უსარგებლო ხართ – ზედ არავინ გიყურებთ, არავინ გაქცევთ ყურადღებას, არავის ახსოვს თქვენი არსებობა. თქვენ თავი გაგანებეს, მართო ხართ. შუა ბაზარში ისე ცხოვრობთ, როგორც ჰიმალაიზე იცხოვრებდით. ამ განმარტობაში ვითარდებით. მთელი თქვენი ენერგია მიმართულია თქვენს შინაგანზე.

ხუეი-ძიმ უთხრა ჩუან-ძის:

„მთელი შენი სწავლება უსარგებლოა“.

ჩუან-ძიმ უპასუხა:

„თუ შენ არ აფასებ უსარგებლობას,

მაშინ როგორ შეგიძლია ილაპარაკო რაიმე სასარგებლოზე“.

ის ლაპარაკობს იმაზე, რომ უსარგებლო – სასარგებლოს მეორე მხარეა. თქვენ შეგიძლიათ ილაპარაკოთ სასარგებლოზე მხოლოდ უსარგებლოს წყალობით. ეს ის ნაწილია, რომელიც ცხოვრებას გვაძლევს. თუ თქვენ მთლიანად უკუაგდებთ უსარ-

გებლოს, მაშინ სასარგებლო, უბრალოდ, არ იქნება. საგნები სასარგებლონი მხოლოდ იმიტომ არიან, რომ არსებობს უსარგებლო საგნები.

ასე მოუვიდა სამყაროსაც. ჩვენ ძირფესვიანად ამოვიძრკვეთ ყველანაირი გართობა, ყველა სახის თამაში ჩვენი მოღვაწეობიდან, იმის იმედად, რომ მთელ ჩვენს ძალებს სამუშაოს მოვახმარდით. მაგრამ ამის შემდეგ სამუშაო გახდა მოსაბეზრებელი. ადამიანს სჭირდება გადაეშვას საწინააღმდეგოში, გახდეს საწინააღმდეგო – მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეუძლია მას ძალების აღდგენა.

მთელი დღე მხნედ ხართ, ღამე იძინებთ. რა სარგებლობა მოაქვს ძილს? ეს ხომ დაკარგული დროა – და ეს არც ისე მცირე დროა. რომ იცხოვროთ ოთხმოცდაათი წელი, ოცდაათი წელი ძილში დაკარგულია, მთელი მესამედი, რვა საათი დღეში. რა სარგებლობაა ამაში?

რუსეთში მეცნიერებმა გადაწყვიტეს, რომ ძილი – დროისა და ძალის ტყუილუბრალო კარგვაა. ეს ერთობ არაეკონომიურია, ესე იგი, ამას რაიმე უნდა ეშველოს: საჭიროა ორგანიზმის ქიმიური წონასწორობის რალაცნაირი ცვლილება ან რაიმე ჰორმონალური პრეპარატები. რაგინდ რთულიც არ უნდა იყოს ეს საქმე, უჯრედულ ან თავად გენეტიკურ დონეზეც რომ გახდეს საჭირო ცვლილებების განხორციელება, მაინც ღირს ამის გაკეთება. უნდა შეიქმნას ადამიანი, რომელიც იქნება შეგნებული, მხნე, რომელიც აქტიურად იმოქმედებს, რომელიც მონანილეობას მიიღებს საზოგადოების ცხოვრებაში – დღე-ღამის, მთელი ოცდაოთხი საათის განმავლობაში!

უბრალოდ, წარმოიდგინეთ... რა მოხდებოდა, მათ რომ წარმატებისთვის მიეღწიათ – ისინი ხალხს დახოცავდნენ! ისინი ადამიანებს გადააქცევდნენ ავტომატებად, ნამდვილ მექანიკურ მონყობილობებად, რომლებიც ფუნქციონირებენ და ფუნქციონირებენ, დღედაღამ, რომლებისთვისაც არ არსებობს არც დასვენება, არც სამუშაო – მხოლოდ ფუნქციონირება. არ იქნებოდა არაფერი ამის საპირისპირო, სადაც ადამიანი დაისვენებდა და თავს დაივიწყებდა!

ისინი ბევრ სუსულელეს სჩადიან. მათ დაინყეს ექსპერი-
მენტები, როგორ ესწავლებინათ პატარა ბავშვებისთვის ძილ-
ში. ახლა საბჭოთა რუსეთში ათასობით ბავშვს სძინავს ყურში
მაგნიტოფონით. და ვიდრე მათ სძინავთ, მაგნიტოფონი მათ
ასწავლის. მთელი ღამე, უწყვეტ რეჟიმში, მაგნიტოფონი ხან
რას უყვება მათ და ხან – რას. ისინი კი უსმენენ და უსმენენ
– და ეს იქცევა მათი მეხსიერების ნაწილად: სწავლება ძილში,
ჰიპნოპედია. და ახლა ეს მეცნიერები სერიოზულად ამტკიცე-
ბენ, რომ ადრე თუ გვიან, ყველაფერი, რასაც სკოლაში ვსწავ-
ლობთ, შესაძლებელი იქნება შესწავლილი იქნეს ღამით, როცა
ბავშვს სძინავს, და დღის დრო შესაძლებელი იქნება სხვა სა-
სარგებლო საქმისთვის გამოვიყენოთ.

ძილიც კი ექსპლუატაციას ექვემდებარება. ნებას არ გა-
ძლევენ, რომ თქვენ იყოთ თქვენ, ძილშიც კი. თქვენს ნებაზე,
თავისუფლად, სიზმრის ნახვის უფლებაც კი არ გაქვთ. მაშ, ვინ
ხართ? თქვენ ხდებით ბორბლის ერთი ჩხირი, ერთი ნემსკავი,
უბრალოდ, ბორბლის ერთ-ერთი მამოძრავებელი ნაწილი, მე-
ქანიზმი. თუ ფუნქციონირებთ, მაშინ ყველაფერი რიგზეა. წი-
ნააღმდეგ შემთხვევაში, თქვენი გადაადგება შეიძლება, ნაგავზე
მოსროლა, და შეგცვლით ვიღაც სხვა, რეგულარულად ფუნ-
ქციონირებადი.

რა ხდება სამუშაო დღის შემდეგ? თქვენ იძინებთ. რა ხდე-
ბა ამ დროს? თქვენ სასარგებლოდან იქცევით უსარგებლოდ.
ამიტომაც დილას თავს გრძნობთ მხნედ, დასვენებულად, მსუ-
ბუქად, ცოცხლად; ფეხები თავისთავად გიცეკვავთ, თქვენს
გონებას სიმღერა შეუძლია, თქვენს გულს კვლავ შეუძლია
იგრძნოს – მთელი სამუშაოს მტკერი ჩამობერტყილია, სარ-
კე კვლავ სისუფთავისგან ბრწყინავს. დილას კვლავ ნათელი
გონების პატრონი ხართ. როგორ ხდება ეს? ეს ყველაფერი
უსარგებლობიდან მოდის.

აი, ამიტომ შეუძლია მედიტაციას, ყველაზე დიდი გამოწა-
თება მოგცეთ, გაჩუქოთ უდიდესი მომენტები გასხივოსნებისა,
რადგან მედიტაცია – ყველაზე უსარგებლო რამაა ამქვეყნად.
თქვენ, უბრალოდ, არაფერს აკეთებთ, იძირებით სიჩუმეში,

დუმბილში. ეს უფრო მეტია, ვიდრე ძილი, რადგან ძილში უგონოდ ხართ; რაც არ უნდა ხდებოდეს თქვენს თავს ძილში, ყველაფერი თქვენგან გაუცნობიერებლად ხდება. შეიძლება სამოთხეში მოხვდეთ, მაგრამ ამას ვერ გეპულობთ.

მედიტაციაში შეგნებულად იძირებით. და მაშინ თქვენ გზის შეცნობამდე მიდიხართ: თქვენ შეიცნობთ გზას, რომელიც სარგებლობის გარეგანი სამყაროდან თქვენ შიგნით არსებულ უსარგებლობის სამყაროსკენ მიემართება. თუ გაიგეთ ეს გზა, მაშინ ნებისმიერ მომენტში შეგიძლიათ ადგეთ და წახვიდეთ, ჩაიძიროთ საკუთარ თავში, ჩაულრმავდეთ თქვენს თავს. მაგალითად, როცა ზიხართ ავტობუსში, არ გინევთ არაფრის კეთება, უბრალოდ ზიხართ; როცა მოგზაურობთ ავტომობილით, ან მატარებლით, ან თვითმფრინავით, არაფერს აკეთებთ, ყველაფერს სხვები აკეთებენ – შეგიძლიათ მშვიდად დახუჭოთ თვალები და ჩაიძიროთ უსარგებლოში, თქვენს შინაგან სამყაროში. უცბად ყველაფერი გახდება უტყვი, ჩუმი, უცბად დაგიბერავთ მსუბუქი, სასიამოვნო, გრილი ნიაფი, და თქვენ აღმოჩნდებით მთელი ცხოვრების სათავესთან.

მაგრამ ბაზარში ამ ყველაფერს არანაირი ფასი არა აქვს. არ შეგიძლიათ აილოთ და გაყიდოთ იგი, არ შეგიძლიათ შეთავაზება: „მე შესანიშნავი მედიტაცია მაქვს! ვინმეს უნდა მისი შეძენა?“ მას არავინ იყიდის. ის არ წარმოადგენს საქონელს, ის უსარგებლოა.

ჩუჟან-ძიმ უპასუხა:

„თუ შენ არ აფასებ უსარგებლობას,
მაშინ როგორ შეგიძლია ილაპარაკო რაიმე სასარგებლოზე.
მინა, მაგალითად, ფართოა და უზარმაზარი,
მაგრამ მთელი ამ სივრციდან ადამიანი

მხოლოდ რამდენიმე დიუმს მოიხმარს,
რომელზეც მას უნევს იმ მომენტში დგომა.
წარმოიდგინე, რომ უცებ შენ ყველაფერს გააქრობ,
ყველაფერს, რასაც ის მართლა არ იყენებს,
და ყველგან მის გარშემო გაჩნდება უფსკრული,
ის კი დგას სიცარიელით გარშემორტყმული,

ყოველგვარი საყრდენის გარეშე, გარდა იმ
პატარა მიწის ნაკვეთისა, რომელზედაც ფეხი უდგას.
დიდი სარგებლობა ექნება მას ამისგან,
რაც მისთვის იმ წამს არის სასარგებლო?"

ეს შესანიშნავი შედარებაა. მას ესმოდა, რას ამბობდა.
აი, ახლა თქვენ აქ სხედხართ და სივრცის მხოლოდ პატარა
ნაწილს იყენებთ: ორი ფუტი⁷² ორ ფუტზე. თქვენ ხომ მთელ
დედამიწას არ იყენებთ, და რა გამოდის, რომ მთელი დედამიწა
უსარგებლოა; თქვენ იკავებთ მიწის მხოლოდ პატარა ნაკვეთს
– ორი-ორზე. ჩუჟან-ძი ამბობს: „წარმოიდგინეთ, რომ მთელი
უსარგებლო მიწა მოაშორონ, და დაგიტოვონ მხოლოდ ეს პა-
ტარა ნაწილი – ორი-ორზე. თქვენ დგახართ და თითოეული
ფეხით ეყრდნობით დედამიწის მხოლოდ რამდენიმე კვადრა-
ტულ დიუმს. წარმოიდგინეთ, რომ მხოლოდ ეს დაგრჩათ,
სხვა დანარჩენი, სხვა ყველაფერი კი მოშორებულია – რამდენ
ხანს ისარგებლებდით მიწის ამ პანანინა ნაწილით, რომელსაც
ამწამს ეყრდნობით?“

თქვენ გარშემო იქნება ხრამი, უძირო უფსკრული – იმნამ-
სვე დაგეხვევათ თავბრუ და შიგ ჩავარდებით. უსარგებლო
მიწას უჭირავს სასარგებლო. უსარგებლო დიდია, სასარგებლო
კი – ძალიან პატარა. ეს ჭეშმარიტად ასეა ყოფიერების ყველა
დონეზე: უსარგებლო უზარმაზარია, სასარგებლო კი – პანანინა.
თუ ცდილობთ შეინარჩუნოთ სასარგებლო, უსარგებლოს
უარყოფით, მაშინ, ადრე თუ გვიან, თავბრუ დაგეხვევათ. ეს
უკვე ხდება, თქვენ უკვე თავბრუ გეხვევათ, თქვენ უფსკრუ-
ლისკენ მიფრინავთ.

მთელ მსოფლიოში ყველა მოაზროვნე ადამიანი ასეთ
პრობლემას ეჯახება: ცხოვრებას აზრი არა აქვს, ეს ცხო-
ვრება უაზრობაა. ჩახედეთ სარტრს, მარსელს⁷³, იასპერსს⁷⁴,

⁷² ფუტი – წონის ერთეული.

⁷³ მარსელი, გაბრიელ ონორე – ფრანგი ფილოსოფოსი, დრამატურგი, კრიტიკოსი (1889-1973).

⁷⁴ იასპერსი, კარლ – გერმანელი ფილოსოფოსი (1883-1969).

ჰაიდეგერს⁷⁵ – ისინი, ყველანი, ამტკიცებენ, რომ ცხოვრება უაზრობაა. რა ხდება, რატომ დაკარგა ცხოვრებამ უეცრად აზრი? ის არასდროს ყოფილა ასეთი – უაზრო. ბუდას არასოდეს უთქვამს ასეთი რამ. კრიშნას შეეძლო ეცეკვა, ემღერა, დრო სასიამოვნოდ გაეტარებინა. მუჰამედს შეეძლო ელოცა და ღმერთის მადლობელი ყოფილიყო იმ კურთხევისთვის, მას რომ უბოძა სიცოცხლის სახით. ჩუჟან-ძი ბედნიერი იყო, ისეთი ბედნიერი, როგორი ბედნიერებაც საერთოდ შესაძლებელია; იმდენად ბედნიერი, რამდენადაც ადამიანს შეუძლია იყოს ბედნიერი. ისინი არასდროს ამბობდნენ, რომ ცხოვრება უაზრობაა. მაშ, რა მოუვიდათ თანამედროვე გონებებს? რატომ ეჩვენებათ ცხოვრება ასეთი უაზრო?

მოაშორეს მთელი დედამიწა, თქვენ კი დარჩით მის იმ ნაწილში, რომელზეც ზიხართ ან დგახართ. თქვენ თავბრუსხვევა გეწყებათ. ყველგან, თქვენ გარშემო საშიშროებას და უფსკრულს ხედავთ; არ შეგიძლიათ იმ მინის გამოყენება, რომელზეც ახლა დგახართ, იმიტომ, რომ თქვენ ამ მინით სარგებლობა შეგეძლოთ იმდენად, რამდენადაც უსარგებლო მასთან მთლიანობაში იყო. უნდა იყოს უსარგებლო. რა გამოდის აქედან? თქვენი ცხოვრება გადაიქცა მხოლოდ მუშაობად, ის აღარაა გართობა, თამაში. თამაში – უსარგებლოა, დიდია. სამუშაო – ეს რაღაც სასარგებლოა, ტრივიალურია, პანანინაა. თქვენ კი თქვენი ცხოვრება სრულიად შეავსეთ სამუშაოთი. როცა რაღაცის გაკეთებას აპირებთ, პირველი, რაც თავში მოგდით, – რა სარგებელი იქნება ამისგან? და თუ რაღაც სარგებელი მაინც იქნება, თქვენ ამას აკეთებთ.

სარტრის ერთ-ერთი ისტორია მომავალ ასწლეულში, ოცდამეერთე საუკუნეში ხდება. ერთი ძალიან მდიდარი ადამიანი ამბობს: „სიყვარული ჩემი საქმე არაა, ეს ღარიბებისთვისაა მოგონილი. რაც შემეხება მე, დაე, ამით მოსამსახურე დაკავდეს“.

რა თქმა უნდა, რატომ დაკარგავს ფორდი დროს ქალის სიყვარულისთვის? ამისთვის მას მსახურის აყვანა შეუძლია,

⁷⁵ ჰაიდეგერი, მარტინ – გერმანელი ფილოსოფოსი (1889-1976).

თანაც იაფად. ფორდის დრო გაცილებით მეტად ფასობს. მან დრო გაცილებით უფრო დიდი სარგებლის მისაღებად უნდა დახარჯოს.

და ასეთი რამ შესაძლებელია! ადამიანის გონების შემხედვარე – ისეთი გონებისა, როგორიცაა ის ახლა, რწმუნდები, რომ ეს შესაძლებელია; და რომ მომავალში მხოლოდ მოსამსახურეები დაკავდებიან სიყვარულით. თუ შეგიძლიათ თქვენი მოვალეობები მსახურს გადააბაროთ, რატომ უნდა შეინუხოთ თავი? როცა ყველა აზროვნებს ეკონომიკის ენით, როცა ფორდს, როკფელერს იმდენი ვარიანტი აქვთ დროის ეფექტურად გამოყენებისა, რატომ გაფლანგავენ მას ქალებში? მათ შეუძლიათ გაგზავნონ მსახური, ეს გაცილებით იოლია.

ასეთი სისულელე აბსურდულად გვეჩვენება, მაგრამ ეს ხომ უკვე ცხოვრების ბევრ სფეროში ხდება. თავად არასდროს თამაშობთ, თქვენ მაგივრად ამას მოსამსახურე აკეთებს. მიდიხართ ფეხბურთის მატჩის საყურებლად: ფეხბურთს სხვები თამაშობენ, თქვენ კი მხოლოდ აკვირდებით – პასიური მაყურებელი ხართ, არ ხართ თამაშის მონაწილე. მიდიხართ კინოში, რომ ფილმს უყუროთ, სადაც სხვებს უყვართ, სხვები ომობენ, ძალადობენ – რას აღარ აკეთებენ; თქვენ კი მხოლოდ სავარძელში მჯდომი მაყურებელი ხართ. ეს იმდენად უსარგებლოა, რომ ამგვარი ქმედება ირაფერში გჭირდებათ. სხვა ვინმე გააკეთებს ამას თქვენ მაგივრად. თქვენ კი შეგიძლიათ, უბრალოდ, იჯდეთ და უყუროთ. აკეთებთ საქმეს, მაგრამ თქვენ მაგივრად სხვები ერთობიან. სიყვარული რითია ნაკლები? თუ ბოლომდე ლოგიკურები ვიქნებით, უნდა ვივარაუდოთ, რომ ამასაც თქვენ მაგივრად ვინმე სხვა გააკეთებს.

ცხოვრება უაზროდ გეჩვენებათ, რადგან აზრი არის თავად წონასწორობა – სასარგებლოსა და უსარგებლოს შორის. სრულიად უარყავით უსარგებლო. დაკეტიეთ კარი. ახლა მხოლოდ სასარგებლო დაგრჩათ, და ეს საშინლად გძაბავთ.

თუ ორმოცი წლის ასაკში წყლული გაქვთ, ეს თქვენი კეთილდღეობის მაჩვენებელია; ეს იმის დამამტკიცებელია, რომ წარმატება მუდამ თან გდევთ. თუ გადააბიჯეთ ორმოცს და

ორმოცდაათს არაფერი გიკლიათ, და წყლული ჯერ კიდევ არ გაქვთ, ესე იგი, უიღბლო ხარო. რითი იყავით დაკავებული მთელი ცხოვრება? ალბათ, დრო ტყუილუბრალოდ გაფლანგეთ.

ორმოცდაათი წლის ასაკში პირველი ინფარქტი აუცილებლად უნდა გქონდეთ გადატანილი. მეცნიერებმა დაასკვნეს, რომ ორმოცი წლის ასაკში ყველა წარმატებულ ადამიანს აუცილებლად უნდა ჰქონდეს წყლული, ორმოცდაათი წლის ასაკში – ერთი გულის შეტევა მაინც უნდა ჰქონდეს გადატანილი, ხოლო სამოცი წლისა უკვე ალარ უნდა იყოს – და არც არასოდეს ყოფილა. მას არასოდეს უცხოვრია. ვერ მოიცალა ცხოვრებისთვის. იმდენი მნიშვნელოვანი საქმე ჰქონდა, რომელიც აუცილებლად უნდა გაეკეთებინა, რომ სრულიად არ რჩებოდა დრო ცხოვრებისთვის.

მიმოიხედეთ გარშემო, შეხედეთ წარმატებულ ადამიანებს: პოლიტიკოსებს, მდიდრებს, მრეწველობის მაგნატებს – რა მოუვიდათ მათ? ყურადღება არ მიაქციოთ იმას, რას ფლობენ ისინი, პირდაპირ მათ შეხედეთ, რადგან, სიმდიდრისა და ქონების შემხედვარე, თავად იტყუებთ თავებს. საგნებს არა აქვთ წყლული, მანქანებს გულის შეტევები არ ემართებათ, სახლებს არ აწვენენ საავადმყოფოებში. საგნებს არ შეხედოთ, თორემ კვლავ მოტყუებულნი დარჩებით. შეხედეთ ადამიანს, მოაშორეთ ყველაფერი, რასაც ის ფლობს, შეხედეთ თავად მას – და თქვენ იგრძნობთ მთელ მის უსასოობას. ამის შემდეგ, ყველაზე ღარიბიც კი შეიძლება უფრო შეძლებულად გამოიყურებოდეს. ყოველივე ამის შემდეგ, ლატაკიც კი შეიძლება უფრო მდიდარი იყოს – იმდენად, რამდენადაც ეს ცხოვრებას ეხება.

წარმატება უეჭველად ადუნებს. ისე არაფერი ადუნებს, როგორც წარმატება, რადგან კეთილდღეობაში მყოფი ადამიანი, კარგავს ცხოვრების არსის დაჭერის უნარს, მას არ ძალუძს გაიგოს ცხოვრება – მას საერთოდ არ შეუძლია რაიმეს გაგება. ადამიანი, რომელიც წარმატებულია რეალურ ვაჭრობაში, უკუაგდება ნამდვილს არანამდვილის გამო, ნაპირზე დაყრილი ბრჭყვიალა ჭრელა-ჭრულა კენჭების გამო სანაგვეზე ისვრის

სულის ბრილიანტებს; ის აგროვებს რიყის ქვებს, ბრილიანტებს კი კარგავს.

მდიდარი ადამიანი – წაგებულია; წარმატებული ადამიანი – დამარცხებულია. მაგრამ, რადგან ამბიციური თვალთ უყურებთ, პატივმოყვარეობის თვალთ, ხედავთ მხოლოდ ქონებას. არასდროს შეხედავთ თავად პოლიტიკოსს, თქვენ უყურებთ მის თანამდებობას, პრემიერ-მინისტრის სავარძელს. თქვენ ხედავთ ძალაუფლებას. არასდროს ამჩნევთ თავად ადამიანს, რომელიც აქაა, რომელიც ძალაგამოღებულია, რომელსაც დაკარგული აქვს ყველაფერი ამქვეყნად, მოკლებულია ღვთაებრიობის შეცნობის წამიერ გაელვებასაც კი. მან იყიდა, მან შეიძინა ხელისუფლება, ძალა, მაგრამ ამ გარიგებაში მან გაყიდა, დაკარგა თავი. მთელი მისი ცხოვრება ვაჭრობაა.

ამბობენ, ერთხელ, პარტიის წევრების მასობრივი მიტინგის შემდეგ, ამ პოლიტიკური პარტიის ლიდერი აუყვირდა თავის მდივანს, რომელიც ამ მიტინგის ორგანიზატორი იყო. მდივანმა ვერაფერი გაიგო. „მე გამასულელეს!“ – ყვიროდა ლიდერი.

„არ მესმის თქვენი, მიტინგმა საკმაოდ წარმატებით ჩაიარა, – გაკვირვებული იყო მდივანი, – ათასობით ადამიანი მოვიდა, შეხედეთ ყვავილებს, რომლებიც მათ მოგართვეს. მათ ხომ ლამის დაგახრჩეს ყვავილებში, მხოლოდ შეხედეთ“.

ლიდერმა შეჰყვირა: „ამაშია საქმე! აქ მხოლოდ თერთმეტი გირლანდაა, მე კი თორმეტის ფული გადავიხადე. სადაა მეთორმეტე?“

ბოლოს და ბოლოს, ყოველი წარმატებული ადამიანი თავს მოტყუებულად იგრძნობს. ეს უნდა მოხდეს, შეუძლებელია, ეს რომ არ მოხდეს, გარდაუვალია, იმიტომ, რომ: რას გასცემთ – და რას იღებთ?! შინაგანი „მე“ არაფრისმაქნის შენაძენებზე იფლანგება. შეგიძლიათ მოატყუოთ სხვები, მაგრამ როგორ მოატყუებთ საკუთარ თავს? სიცოცხლის ბოლოს, შეხედავთ განვლილ ცხოვრებას და აღმოაჩენთ, რომ ის ხელიდან გაგიშვიათ, სასარგებლოსთვის გაგიფლანგავთ.

აუცილებელად უნდა იყოს უსარგებლოც. სასარგებლო – ბალს ჰგავს, სუფთას, წმინდას; უსარგებლო – ისეთია, რო-

გორც ტყე, ბუნებრივი. ის არ შეიძლება იყოს ისეთივე სუფთა და მოვლილი. ბუნებას თავისი საკუთარი სილამაზე აქვს, და თუ ყველაფერი ნაზი და სუფთაა, მაშინ ეს ნიშნავს, რომ ის მკვდარია. ბაღს არ შეუძლია ნამდვილად ცოცხალი იყოს, რადგან თქვენ ბაღში ტოტებს ჭრით, ბაღას კრეჭთ, უფლით მას. უდიდესი, უსაზღვრო ტყე სიცოცხლით სუნთქავს, მას აქვს ძალიან ძლიერი, ძალებით აღსავსე სული. შედით ტყეში – და თქვენ იგრძნობთ ამ გავლენას, დაიკარგეთ ტყეში – და მის ძალას იგრძნობთ. ბაღში ძალას ვერ იგრძნობთ. ის იქ არაა, ის ადამიანის გაკეთებულია. შეგიძლიათ უყუროთ მას, ლამაზია, მაგრამ გამოყვანილია, მართულია, ის მანიპულირებადია, მას მართავენ.

მართლაც, ბაღი ყალბია. ნამდვილი – ტყეა. უსარგებლობა – უზარმაზარ ტყესავითაა, სასარგებლო კი მხოლოდ ყვავილნარია, რომელიც თქვენი ეზოს გარშემო ხარობს. არ შეხვიდეთ ტყეში ბაღის მაკრატლით; არაფერი უშავს, გქონდეთ თქვენ ეს თქვენი ბაღი, მაგრამ დაე, ის იყოს იმ უზარმაზარი ტყის ნაწილი, რომელიც თქვენი კი არა, უფლის ბაღი იქნება.

შეგიძლიათ კი იფიქროთ რაიმე უფრო უსარგებლოზე, ვიდრე ღმერთია? როგორ შეგიძლიათ მისი გამოყენება? საქმეც ესაა; ამიტომ ვერ ვხედავთ ღმერთში ვერანაირ აზრს. და შედარებით პრაქტიკულები ათეისტები ხდებიან. ისინი ამტკიცებენ, რომ ღმერთი არ არსებობს და არც შეიძლება არსებობდეს. როგორი შეიძლება იყოს ღმერთი, თუ მისგან არანაირი სარგებლობა არაა?

უკეთესი იქნება, თუ მას, ღმერთს, ჩვენს სამყაროში არ ჩავრთავთ. მაშინ სამყარო მხოლოდ ჩვენი იქნება, თავად წარვმართავთ და გავაკონტროლებთ. მაშინ მთელ სამყაროს ბაზრად გადავაქცევთ, შევძლებთ ტაძრები გადავაკეთოთ საავადმყოფოებად და სკოლებად. მაგრამ ღმერთის უსარგებლობა – სწორედ ესაა მთელი იმ უტილიტარიზმის, მთელი იმ სარგებლიანობის საფუძველი, რაც ჩვენ გარშემო ხდება. თუ შეგიძლიათ გართობა, ესე იგი, თქვენი სამუშაო სიამოვნებას განიჭებთ. თუ შეგიძლიათ სასიამოვნოდ გაატაროთ დრო, უბრა-

ლოდ გაერთოთ და დატკბეთ ამით, თუ შეგიძლიათ ითამაშოთ, როგორც პატარა ბავშვებმა, მაშინ თქვენი სამუშაო არ იქნება თქვენთვის მძიმე ტვირთი. მაგრამ ეს არც ისე ადვილია. თქვენი გონება ცდილობს, კვლავ ფულის ენაზე იაზროვნოს.

წამიკითხავს ისტორია, შინ დაბრუნებულმა მოლა ნასრედინმა როგორ შეუსწრო ცოლს თავის საუკეთესო მეგობართან სანოლში. მეგობარი ძალიან შეშფოთდა და შეეშინდა. „მისმინე, – წამოიძახა მან, – თავს ვერ ვერევი, მიყვარს შენი ცოლი, მასაც ვუყვარვარ. შენ ხომ შეგნებული ადამიანი ხარ, მოდი, მოვძებნოთ რაიმე გამოსავალი, ამის გამო ხომ არ ვიჩხუბებთ“.

„რას მთავაზობ?“ – დაინტერესდა ნასრედინი.

„მოდი, შენს ცოლზე ვითამაშოთ კარტი. თუ მოვიგებ, მაშინ შენ მას გაუშვებ; თუ შენ მოიგებ, აღარასოდეს ვნახავ შენ ცოლს“, – შესთავაზა მეგობარმა.

„კარგი, შევთანხმდით“, – დათანხმდა ნასრედინი. მაგრამ, რომ დაფიქრდა, დაუმატა: „გაითვალისწინე, მე მხოლოდ ფულზე ვთამაშობ. თავიდან, ვთქვათ, ერთი რუპია დავდოთ. მერე, ყოველ ქულაზე, თითო რუპია. აბა, ტყუილად რატომ ვითამაშო. მხოლოდ ცოლზე თამაში – ეს ყოვლად უსარგებლოა, სრული იდიოტიზმია. არ მინდა ტყუილად დრო დავკარგო, ასე რომ, ფულზე ვითამაშოთ“.

მაშინ თამაში სასარგებლო ხდება. როგორც ჩანს, ერთადერთი სასარგებლო საგანი – ფულია. მთელი ეს უტილიტარები შეიშალნენ ფულზე, რადგან ფულით ყიდვა შეიძლება. ფული – ეს არის უტილიტარიზმის მთელი არსი. თუ ბუდამ ან მისნაირმა ადამიანებმა უარყვეს ის, არა იმიტომ, რომ ისინი ფულის წინააღმდეგნი იყვნენ, არამედ იმიტომ, რომ ისინი უტილიტარიზმის, სარგებლიანობის წინააღმდეგნი იყვნენ. ამიტომ განაცხადეს: „გქონდეთ თქვენ თქვენი ფულები. მე კი მივდივარ ტყეში. ეს ბალი ჩემთვის აღარაა. მე შევალ დიდ, შეუცნობელ ტყეში, არც ერთ რუკაზე რომ არაა დატანილი, სადაც შეიძლება დაიკარგო, სადაც ადამიანს ჯერ ფეხი არ დაუკარებია. ეს აკურატული, წვრილი ქვიშით დაფარული ბილიკები, უამრავი ფეხი რომ დადგმულა ზედ, თავიდან ბოლომ-

დე ყველასთვის ნაცნობი, ყველა სქემასა და გეგმაზე დატანილი – ეს ჩემთვის არაა“.

როცა თქვენ შედიხართ უსარგებლობის უსაზღვროებაში, თქვენი სულიც დიადი ხდება. როცა თქვენ რუკის გარეშე გადიხართ ზღვაში, თქვენ ოკეანეს ემსგავსებით. მაშინ შეუცნობელის გამონვევა აღორძინებს თქვენს სულს.

როცა უსაფრთხოდ ხართ, როცა პრობლემები არ არსებობს, როცა ყველაფერი მათემატიკურად დაგეგმილი, გაანგარიშებული და გადანყვეტილია, თქვენი სული იკუმშება, ვინროვდება, თავის თავში იკეტება. იგი ვერაფერს აკეთებს, მას აღარ დარჩენია საზრუნავი. მას აღვიძებს უსარგებლოს გამონვევა.

*„წარმოიდგინე, რომ უცებ შენ ყველაფერს გააქრობ,
ყველაფერს, რასაც ის მართლა არ იყენებს,
და ყველგან მის გარშემო გაჩნდება უფსკრული,
ის კი დგას სიცარიელით გარშემორტყმული,
ყოველგვარი საყრდენის გარეშე,
გარდა იმ პატარა მიწის ნაკვეთისა,
რომელზედაც ფეხი უდგას.*

დიდი სარგებლობა ექნება მას ამისგან,

რაც იმ წამს არის მისთვის სასარგებლო?“

ულმერთო სამყაროს არ ძალუძს არსებობა. ასი წლის წინ, ნიცშემ განაცხადა, რომ ღმერთი მოკვდა. და თუმცა, ის თავად ვერ აცნობიერებდა, მაგრამ ამით მან თქვა, რომ ამის შემდეგ ჩვენც აღარ შეგვიძლია ცხოვრება. მას არასდროს უფიქრია ასე, ის მუდამ სანინალმდეგოს ამტკიცებდა. „ღმერთი მოკვდა, – აცხადებდა ის, – და ახლა ადამიანი თავისუფალია, და შეუძლია იცხოვროს ისე, როგორც უნდა“. მე კი გეუბნებით: „თუ ღმერთი მოკვდა, ადამიანი, მით უმეტეს, უკვე მკვდარია“. ახალი ამბები, ალბათ, ჯერ არ მოსულა თქვენამდე, მაგრამ ის, ადამიანი, მართლა მკვდარია – რადგან ღმერთი სხვა არაფერია, თუ არა დიადი, უსაზღვრო უსარგებლობა.

ადამიანის სამყარო – ეს უტილიტარული, სასარგებლო სამყაროა; უსარგებლოს გარეშე სასარგებლოს არსებობა არ შეუძლია. ღმერთი – თამაშია, ადამიანი კი – სამუშაო. ულ-

მერთოდ სამუშაო უაზრობა გახდებოდა, ტვირთი, რომელიც აუცილებელად უნდა ათრიო. ღმერთი – ეს გართობაა, მხიარულება, ადამიანი კი სერიოზულია. თუ არ იქნება გართობა, სერიოზულობა დაგახრჩობთ, ის ავადმყოფობად გადაიქცევა. არ დაანგრიოთ ტაძრები, არ დაანგრიოთ მეჩეთები, არ გადააკეთოთ ისინი სკოლებად და საავადმყოფოებად. შეგიძლიათ სხვა საავადმყოფოები ააშენოთ, შეგიძლიათ ახალი სკოლები ააგოთ, მაგრამ დაე, უსარგებლობა დარჩეს აქ, თქვენთან, თქვენი ცხოვრების შუაგულში. აი, ამიტომ აგებდნენ ტაძრებს ბაზრის შუაგულში, ქალაქის ცენტრში – სწორედ იმიტომ, რომ ეჩვენებინათ, რომ უსარგებლო უნდა დარჩეს ცენტრში, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ყველაფერი სასარგებლო დაიკარგება. გახსოვდეთ სანინალმდეგო, გაცილებით მნიშვნელოვანია.

რა არის მიზანი, ცხოვრების აზრი? ადამიანები მოდიან და მეკითხებიან ამის შესახებ. მიზანი არაა. ცხოვრებას არ შეიძლება ჰქონდეს რაიმე მიზანი, რაიმე აზრი, რაიმე სარგებელი. ის უმიზნოა, ის გართობაა. მიიღეთ მისგან სიამოვნება – ეს ერთადერთია, რაც შეგიძლიათ იღონოთ, რაც შეგიძლიათ მისგან მიიღოთ – სიამოვნება! მას არა აქვს ფასი, ღირებულება, ის არაა ვაჭრობის საგანი. და თუ ცხოვრებისგან წამსაც კი გაუშვებთ, სამუდამოდ უშვებთ მას, დაუბრუნებლად.

რელიგია – ეს მხოლოდ სიმბოლოა. ამას წინათ, ერთი კაცი მოვიდა და განმაცხადა: „ინდოეთში ხუთასი ათასი სანიასინია. ეს კი უკიდურესად არაეკონომიურია. რას აკეთებენ ეს ადამიანები? ისინი სხვისი შრომის ხარჯზე ცხოვრობენ, ისინი წურბელები არიან. კარგი იქნება, თუ მათ კანონგარეშედ გამოაცხადებენ“.

რუსეთში სანიასინები აკრძალულნი არიან, იქ არაა არც ერთი სანიასინი. მთელი ქვეყანა ციხეს ჰგავს. იქ თქვენ გეკრძალებათ იყოთ უსარგებლო. ჩინეთში ხოცავენ ბუდისტ ბერებსა და განდეგილებს (ბჰიკუს), უკვე ათასობით დახოცილია, ანგრევენ მონასტრებს. მთელ ქვეყანას ფაბრიკად აქცევენ, თითქოს ადამიანი მხოლოდ კუჭი იყოს; თითქოს ადამიანი ოდენ პურიც ცოცხლობდეს.

მაგრამ ადამიანს გული აქვს, ადამიანს გააჩნია თავისი არსებობა, ყოფა, რომელიც არავითარ შემთხვევაში არაა მიზანმიმართული. ადამიანს სურს მიიღოს სიამოვნება ყოველგვარი საბაბისა და მიზეზის გარეშე. ადამიანს სურს იყოს ბედნიერი, გახარებული, ისე, უბრალოდ, არაფრის გამო.

„როდის უნდა დაასრულოთ ინდოეთში ამ სანიასინების მოღვაწეობა?“ – დაინტერესდა ის ადამიანი. ძალიან გაბრაზდა ჩემზე, როცა ვუპასუხე, რომ საეჭვოა, მათი მოღვაწეობა ოდესმე შეწყდეს. მან წამოიყვირა: „თქვენ კიდეც უფრო ზრდით მათ რიცხვს, როგორ შეგიძლიათ ამის გაკეთება?! მათგან ხომ არანაირი სარგებელი არაა!“

მისი კითხვა სრულებითაც არ გამოიყურება უადგილოდ. სადმე სხვაგან რომ წასულიყო, და ეკითხა, რომელიმე სხვა რელიგიური ლიდერისთვის რომ ეკითხა იგივე, მას უპასუხებდნენ, რომ მათგან არის სარგებელი, ძალიან დიდი სარგებელი, აუხსნიდნენ – როგორი. მაგრამ ის სერიოზულად აღშფოთდა, როცა მე ვუთხარი, რომ მათგან არანაირი სარგებელი არაა და არც შეიძლება იყოს.

მაგრამ ცხოვრება თავისთავად უსარგებლოა. რა არის ცხოვრების აზრი? რა არის მისი მიზანი? საით მიდიხართ? რა არის შედეგი? არაა მიზანი, არაა შედეგი, არაა აზრი, არაა განზრახვა. ცხოვრება – ეს განუყრელი, მუდმივი ექსტაზია, თქვენ შეგიძლიათ მისგან ხანდახან მაინც მიიღოთ სიამოვნება; მაგრამ თუ დაიწყებთ ფიქრს შედეგებზე, ხელიდან უშვებთ ამ სიამოვნებასაც, სწყდებით თქვენს ფესვებს, უკვე აღარ ხართ მასში, მის გარეშე რჩებით, შორეული ხდებით. და სწორედ მაშინ ითხოვთ აზრს, მიზანს, ჩანაფიქრს.

მიაქციეთ ყურადღება: როცა ბედნიერი ხართ, არასდროს გიჩნდებათ კითხვები: „რა მიზანი აქვს ბედნიერებას? რა არის მისი აზრი?“ როცა შეყვარებული იყავით, ოდესმე გიკითხავთ: „რა მიზანი აქვს ამ ყველაფერს? რა საჭიროა ეს?“ როცა დილით ამოძავალ მზეს და ცაში გადამფრენ ფრინველთა გუნდს ხეოავთ, დაგებადებთ კითხვა: „რა სარგებლობაა ამისგან?“ ყვაილი, რომელიც მხოლოდ საღამოს საათებში იშლება და

მთელი ღამე თავის სასიამოვნო არომატს აფრქვევს... დაგბადებით კითხვა: „რა საჭიროა?“

მიზანი საერთოდ არ არსებობს. მიზანი – გონებიდანაა, ცხოვრება კი გონების მიღმა არსებობს; აქედანაა მოთხოვნილება უსარგებლობისადმი. თუ თქვენ მეტისმეტი გულმოდგინებით ეძებთ სასარგებლოს, თქვენ არ ძალგიძთ გონებისგან გათავისუფლდეთ. როგორ შეძლებთ გონების უარყოფას, თუ მუდამ რაღაც სასარგებლოს ეძებთ, რაღაც შედეგს? გონება მხოლოდ მაშინ შეგიძლიათ უარყოთ, როცა დასკვნამდე მიხვალთ, როცა მიხვდებით, რომ მიზანი არაა და გონება არაფერში გჭირდებათ. შეგიძლიათ ის გვერდზე გადადოთ. ის არცთუ ისე აუცილებელია. რა თქმა უნდა, როცა ბაზარში მიდიხართ, თან წაიღეთ. მაღაზიაში, რაღაცის ყიდვის დროს, იხმარეთ: გონება – ეს რაღაც მექანიკური მონყობილობაა, კომპიუტერის მსგავსი.

მეცნიერები ამტკიცებენ, ადრე თუ გვიან, ყველა ბავშვს თითო კომპიუტერს მიეცემა, რომლის ტარება ჯიბით იქნება შესაძლებელი. ბავშვს არ დასჭირდება სკოლაში რაიმეს დამახსოვრება, არ გამოიყენოს თავს მათემატიკით, მას შეეძლება, უბრალოდ დააჭიროს კლავიშს – და კომპიუტერი ყველაფერს გააკეთებს, ყველაფერს დაითვლის. თქვენი გონება – ბუნებრივი კომპიუტერია. რა საჭიროა ამ ტვირთის მუდმივად ტარება? როცა ის საჭირო არაა, გვერდზე გადადეთ, ჯიბეში ჩაიდეთ. მაგრამ დარწმუნებული ხართ, რომ ის გჭირდებათ, თქვენ ხომ რაიმე სასარგებლო უნდა გააკეთოთ. სხვა ვინ გიკარნახებთ, რა არის სასარგებლო და რა – უსარგებლო? გონება მუდმივად ახარისხებს: „ეს სასარგებლოა, გააკეთე; ეს კი უსარგებლოა, არ გააკეთო“. თქვენი გონება – მმართველია, მენეჯერია. გონება – სასარგებლოს განსახიერებაა. მედიტაცია თავისთავად უსარგებლობაა.

გადადით სასარგებლოდან უსარგებლოში, შეეცადეთ ეს გადასვლა სპონტანური და ბუნებრივი იყოს, ისე, რომ არ წარმოიშვას ბრძოლა, კონფლიქტი. გააკეთეთ ეს ისევე ბუნებრივად, როგორც გადიხართ და შედიხართ საკუთარი სახლში.

როცა გონება საჭირო იქნება – გამოიყენეთ, როგორც მექანიკური მოწყობილობა; როცა ამით არ სარგებლობთ, გადადეთ გვერდზე და დაივიწყეთ. მაშინ ხდებით უსარგებლო და აკეთებთ რაიმე უსარგებლო – და თქვენ დაიწყებთ ბედნიერებით აღსავსე ცხოვრებას, რადგან თქვენი ცხოვრება გახდება წონასწორობა სასარგებლოსა და უსარგებლოს შორის. ეს განწონასწორებულობა ტრანსცენდირდება ერთშიც და მეორეშიც. ეს ტრანსცენდენტურობა არც სასარგებლოა და არც უსარგებლო.

„დიდი სარგებლობა ექნება მას ამისგან,

რაც იმნამს არის მისთვის სასარგებლო?“

ხუეი-ძი დაეთანხმა:

„ამისგან არაფერი სარგებელი არ იქნება“.

„აი, ხომ ხედავ, რაოდენ აუცილებელია ის,

რაც უსარგებლოდ შეიძლება გერჩენებოდეს“, – დაასკვნა ჩუჟან-ძი.

ვერანაირი სასარგებლო ვერ იარსებობს უსარგებლოს გარეშე. უსარგებლობა – საფუძველია. გეუბნებით, თქვენს გონებას არ შეუძლია არსებობა მედიტაციის გარეშე, და თუ თქვენ ეცდებით მიაღწიოთ შეუძლებელს, უბრალოდ, ჭკუიდან შეიშლებით. ბევრს მოსდის ასე. ისინი ჭკუიდან იშლებიან. რა არის შესაძლებლობა? შესაძლებლობა – ესაა მცდელობა იმოქმედოთ მედიტაციის გარეშე, იცხოვროთ მხოლოდ გონებით, ყოველგვარი მედიტაციის გარეშე. მედიტაცია – ეს საფუძველია, გონებას სრულიად არ შეუძლია მის გარეშე არსებობა. თუ მაინც ეცდებით, მაშინ თქვენი გონება შეირყევა, არანორმალური გახდება. ეს მისთვის უკვე მეტისმეტი იქნება. ის ვერ გაუძლებს. სრულყოფილი უტილიტარი – სწორედ ესაა შესაძლებელი. ის ცდილობდა გაეკეთებინა შეუძლებელი, ის შეეცადა მედიტაციის გარეშე ეცხოვრა – ამიტომაც შეიშალა ჭკუიდან.

ფსიქოლოგების აზრით, ადამიანი სამი კვირის განმავლობაში რომ არ დააძინონ, ჭკუიდან შეიშლება. რატომ? ძილი უსარგებლოა. რატომ შეიშლებით, თუ არ დაიძინებთ სამი კვირა? ადამიანს შეუძლია სამი თვე საკვების გარეშე გაძლოს, მაგრამ

არ შეუძლია ძილის გარეშე, სამი კვირაც კი. და სამი კვირა – ეს უკიდურესი ზღვარია. თუმცა ეს თქვენ არ გეხებათ – თქვენ სამი დღის შემდეგ შეიშლებით ჭკუიდან, ძილის ნება რომ არ მოგცეთ. თუ გადაადგდებთ უსარგებლოს, თქვენ ჭკუიდან შეიშლებით.

შეშლილობა ყოველდღიურად იზრდება, რადგან მედიტაციას ფასეულად არ თვლიან. თქვენ რა, თვლით, რომ ფასეულია მხოლოდ ის, რისი ღირებულებაც ფულით გამოიხატება? ფასეულია მხოლოდ ის, რისი ყიდვა-გაყიდვაც შეიძლება? ფასეულია მხოლოდ ის, რითი ვაჭრობაც ბაზარში შეიძლება? თუ ასე თვლით, არ ხართ მართალი. რასაც ფასი არა აქვს დადებული, მასაც გააჩნია ფასეულობა. ის, რისი ყიდვა და გაყიდვაც არ შეიძლება, გაცილებით უფრო ფასეულია, ვიდრე ყველაფერი, ერთად აღებული, რაც შეიძლება იყიდო და გაყიდო.

სიყვარული – სექსის საფუძველია. თუ ადამიანებს სრულიად წაართმევთ სიყვარულს, სექსი გარყვნილება ხდება. მედიტაცია – გონების საფუძველია. თუ თქვენ უარყოფთ მედიტაციას, გონება არანორმალური ხდება. გართობა, თამაში – მუშაობის საფუძველია. თუ უარს ამბობთ გართობაზე, თამაშზე, მუშაობა ტანჯვად იქცევა, მკვდარ ტვირთად.

შეხედეთ უსარგებლო ცას. თქვენი სახლი შეიძლება სასარგებლოც იყოს, მაგრამ ის არსებობს ამ უზარმაზარი, უსარგებლო ცის ქვეშ. თუ თქვენ შეგიძლიათ შეიგრძნოთ ერთი ცა და მეორეც, და თუ იპოვით თქვენში ძალას, რომ თავისუფლად გადაადგილდეთ ერთიდან მეორეში, მაშინ თქვენში პირველად დაიბადება სრულყოფილი ადამიანური არსება.

სრულყოფილმა ადამიანურმა არსებამ არ იცის, რა არის მის შიგნით და რა არის მის გარეთ: ერთი ცა და მეორეც – თვითონაა. სრულყოფილი ადამიანური არსება არ წუხს იმაზე, რა არის სასარგებლო და რა – უსარგებლო: ერთი ცა და მეორეც – მისი ფრთებია. სრულყოფილი ადამიანი ორივე ფრთით ლივლივებს ცაში: გონებითა და მედიტაციით, მატერიითა და ცნობიერებით, ამქვეყნიურით და იმქვეყნიურით, ღმერთით და

ულმერთოდ. ის – ურთიერთსაწინააღმდეგოთა უმაღლესი ჰარმონიაა.

ჩუჟან-ძი განსაკუთრებით ამახვილებს ყურადღებას არა-სასარგებლოზე, უსარგებლოზე, რადგან თქვენ ძალიან დიდ ყურადღებას აქცევთ სასარგებლოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ეს ხაზგასმა საერთოდ არ იქნებოდა საჭირო. ეს საჭიროა, რომ გაგანონასწოროთ. თქვენ ძალიან გადაიხარეთ მარცხნივ, გჭირდებათ, რომ ვილაცამ გიბიძგოთ მარჯვნივ.

მაგრამ არ დაგავინყდეთ, ძალიან მაგრად თუ გიბიძგებთ, ახლა უკვე მეორე უკიდურესობაში შეიძლება გადავარდეთ. ასე დაემართა ჩუჟან-ძის ბევრ მიმდევარს. ისინი მეტისმეტად გაიტაცა უსარგებლომ, ეს დამლუპველ თვისებად ექცათ – ისინი უსარგებლოსაგან ჭკუიდან შეიშალნენ. ზომაზე მეტად გადაეშენნენ უსარგებლოში, მაგრამ არსი ეს არ იყო, არსი სხვა რამ იყო, – და მათ ხელიდან გაუშვეს ის.

ჩუჟან-ძი მხოლოდ იმიტომ აქცევდა ამდენ ყურადღებას უსარგებლოს, რომ ძალიან მიეჯაჭვებოდა სასარგებლოს. ამიტომაც აკეთებდა მასზე ამხელა აქცენტს. მინდა შეგახსენოთ – რადგან გონებას შეუძლია საწინააღმდეგო უკიდურესობაში გადაშვება, ისე, რომ დარჩეს იმად, რაც იყო – მთავარი ამოცანაა ტრანსცენდენცია. თქვენთვის აუცილებელია იმგვარი მდგომარეობის მოძებნა, რომელშიც შეგეძლებათ მოიხმართ სასარგებლოც და უსარგებლოც; ის, რასაც მიზანი აქვს, და ისიც, რაც უმიზნოა. მაშინ თქვენ როგორც ერთის, ისე მეორის მიღმა ხართ, ორივე თქვენს სამსახურშია.

არიან ადამიანები, რომლებსაც არ ძალუძთ გათავისუფლდნენ თავიანთი გონებისგან, და არიან ადამიანები, რომელსაც არ შეუძლიათ გათავისუფლდნენ მედიტაციისგან. გახსოვდეთ, ეს იგივე ავადმყოფობაა: თქვენ არ შეგიძლიათ რაიმეს თავიდან მოშორება. თავიდან არ შეგეძლოთ გონების მოშორება, მერე რაღაც მეთოდებით შეძელით ამას გამკლავებოდით, მაგრამ ახლა არ შეგიძლიათ მედიტაციის თავიდან მოშორება. კვლავ ერთი სატუსალოდან მეორეში გადაბარგდით.

ნამდვილ, სრულყოფილ ადამიანს, ადამიან-დაოს, არა აქვს შეჩვევის გრძნობა. მას ადვილად შეუძლია ერთი უკიდურესობიდან მეორეში გადასვლა, ერთი მხარიდან – მეორეში, რადგან ის თავად შუაში რჩება. ის ორივე ფრთას იყენებს.

მთავარია, რომ სწორად გაიგოთ ჩუჟან-ძი; აი, ამიტომ ვლადპარაკობ ყველაფერ ამას. ის შეიძლება ცუდად გაიგონ. ჩუჟან-ძის მსგავსი ადამიანები საშიშნი არიან, რადგან შეიძლება, რომ მათ სწორად ვერ გაუგოთ; თანაც, მისი არასწორად გაგების შანსი გაცილებით დიდია, ვიდრე სწორად გაგების. გონება აცხადებს: „კარგი, საკმარისია ეს მაღაზიები, საკმარისია ოჯახი, ახლა მე მანანწალა გავხდები“. ეს დამახინჯებული გაგებაა. თქვენ კვლავ იმ გონებით ივლით, თქვენ მიეჩვევით თქვენს მანანწალურ ყოფას; ამის შემდეგ, თქვენ ვერ შეძლებთ დაუბრუნდეთ მაღაზიას, ბაზარს, ოჯახს. ამის შემდეგ, ყველაფრის მიმართ შიში გექნებათ, რაც უნინ გქონდათ.

სწორედ ისე, როგორც ძლიერმოქმედი წამალი, ნარკოტიკი; ის შეიძლება ახალ დაავადებად შემოგიტრიალდეთ, თუკი მას მიეჩვევით. ამიტომ ექიმი აუცილებლად უნდა დარწმუნდეს, რომ არა მარტო მოიშორეთ ავადმყოფობა, არამედ არ ხართ დამოკიდებული ამ წამალზე – წინააღმდეგ შემთხვევაში, ის ცუდი ექიმი. თავიდან საჭიროა ავადმყოფობა მოიშოროთ, ამის შემდეგ კი უნდა მოიშოროთ წამალი. ასე თუ არ მოხდა, ავადმყოფობის ადგილს წამალი დაიჭერს, გამოიწვევს მიჩვევას, დამოკიდებულებას, და მთელი ცხოვრების განმავლობაში, მასზე იქნებით დამოკიდებული.

მოლა ნასრედინი თავის უმცროს ვაჟს, რომელიც შვიდიოდე წლის იყო, ასწავლიდა, როგორ უნდა მისულიყო გოგოსთან, როგორ უნდა გამოენვია საცეკვაოდ, რა უნდა ეთქვა და რა არ უნდა ეთქვა, როგორ გაეკეთებინა მისთვის კომპლიმენტი, როგორ დაეყოლიებინა.

ბიჭი წავიდა და ნახევარ საათში უკან დაბრუნებულმა მოითხოვა: „ახლა მასწავლე, როგორ დავაღწიო მას თავი“.

ამასაც სწავლა სჭირდება, ეს ყველაზე ძნელია. დაპატიჟება ძალიან იოლია, მაგრამ თავიდან მოშორება ძალიან რთულია.

ოპო მარჯი ნავი

თქვენც ხომ ძალიან კარგად იცით საკუთარი გამოცდილები-
დან: გოგონას დაპატიჟება ყოველთვის ადვილია, მისი დარწ-
მუნებაც ძალიან იოლია, მაგრამ როგორ უნდა დააღწიო თავი
მას? დიახ, მერე ეს პრობლემა ხდება. მერე ველარსად შეძლებთ
გასვლას. მერე სრულიად გადაეჩვევით სტვენას.

გახსოვდეთ, უსარგებლობაც მიმზიდველია. თუ ასე გსურთ
სასარგებლო, მაშინ შეიძლება ძალიან გადაიხაროთ სანინალ-
მდეგოსკენ. კელავ დაკარგოთ წონასწორობა.

ჩემთვის სანიასინი – ღრმა, სავსე და მტკიცეა, წონასწო-
რობაა, შუაში მდგომი, თავისუფალი ყოველგვარი წინააღმ-
დეგობებისაგან. მას შეუძლია გამოიყენოს სასარგებლო, და
გამოიყენოს უსარგებლოც. შეუძლია გამოიყენოს ის, რასაც
მიზანი აქვს, და ისიც, რასაც მიზანი არა აქვს, და მაინც დარ-
ჩეს ერთშიც და მეორეშიც. მას ვერ გამოიყენებენ. ის ოსტატი
გახდა.

დღეისათვის საკმარისია.

თავი IX

მიწნები ზ სუბიექტი

ანკესის დანიშნულებაა
თევზის დაჭერა.
როცა თევზი დაჭერილია,
ანკესს ივიწყებენ.
სიტყვების დანიშნულებაა
იდეების შეტყობინება.
როცა იდეები მიღებულია,
სიტყვები დავიწყებულია.
სად ვიპოვო ადამიანი,
სიტყვებდავიწყებული?
ეს ისაა,
ვისთანაც ვისურვებდი ლაპარაკს.

სიტყვების დავიწყება – რთული რამაა. ისინი ეჭიდებიან გონებას. ბადის გადაგდება ძნელია, რადგან იმით მართო თევზს კი არ იჭერენ, მასში მეთევზეცაა მოყოლილი. ეს ერთ-ერთი უდიდესი პრობლემაა. სიტყვებთან მუშაობა – ცეცხლთან თამაშია, რადგან სიტყვები იმდენად მნიშვნელოვანნი ხდებიან, რომ მათი შინაარსი აზრს კარგავს. სიმბოლოები იმხელა მნიშვნელობას იძენენ, რომ არსი უბრალოდ იკარგება, ზედაპირული გაჰიპნოზებთ, და გავიწყდებათ, რა არის შიგნით – არსი.

ეს მთელ სამყაროში ხდება. ქრისტე – შინაარსია, ქრისტიანობა – უბრალოდ, სიტყვებია. ბუდა – აზრია, შინაარსი; დჰამმაპადა⁷⁶ – მხოლოდ სიტყვებია, ცარიელი ბგერები. კრიშნა – აზრია, არსია; გიტა – სხვა არაფერი, თუ არა ხაფანგი. მაგრამ გიტა ახსოვთ, კრიშნა კი დაივიწყეს – ან, თუ გახსოვთ კრიშნა, მხოლოდ გიტასთან კავშირში. ქრისტეზე მაშინ ლაპარაკობთ, როდესაც საუბარია ტაძრებზე, თეოლოგიაზე, ბიბლიაზე, – სიტყვებზე. ადამიანები, მრავალი ცხოვრების განმავლობაში, დაატარებენ თავიანთ ბაღეს, და ვერ ხვდებიან, რომ ის მხოლოდ და მხოლოდ ბაღეა, მახეა.

ბუდას უყვარდა ერთი ისტორიის მოყოლა:

რამდენიმე ადამიანი მდინარეზე გადადიოდა. მდინარე ფართო იყო, საშიში, აღიდებული – ალბათ, წვიმების სეზონი იყო – ისინი ნავის წყალობით გადარჩნენ. ეს ადამიანები ალბათ ძალიან, ძალიან გონიერები იყვნენ, რადგან იფიქრეს: „ამ ნავმა გადაგვარჩინა, როგორ უნდა დავტოვოთ ის აქ? ეს ნავი ჩვენი გადამრჩენელია, უმადურობა იქნებოდა ამისი აქ დატოვება!“, ამიტომ, ქალაქამდე ზურგიტ ათრიეს.

„რას აკეთებთ? – დაინტერესდა ერთ-ერთი გამვლელი, – პირველად ვხედავ, რომ ვინმეს ნავი ქალაქში მოეთრიოს“.

„ჩვენ ახლა ამ ნავის ტარება სიცოცხლის ბოლომდე მოგვინევს, – აუხსნეს მათ, – რადგან მან ჩვენ გადაგვარჩინა, და არ შეგვიძლია, უმადურები ვიყოთ“.

ერთი შეხედვით, ის სრულიად გონიერი ადამიანები, სავარაუდოდ, იდიოტები იყვნენ. გადაუხადეთ მადლობა ნავს, მაგრამ დატოვეთ იქ. არ ატაროთ თან. იმდენ სხვადასხვა ნავს ატარებთ მხრებით, რომ თავის ადგილი ამ მხრებზე აღარ რჩება, მხოლოდ ნავეები. ჩაიხედეთ თქვენს თავში, შიგნით: კიბეები, ნავეები, ბილიკები, სიტყვები – ასეთია თქვენი თავის, თქვენი გონების შემადგენლობა.

⁷⁶ დჰამმაპადა – ბუდისტური ლიტერატურის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწარმოები, რომელიც, გადმოცემის მიხედვით, შედგენილია ბუდას პოეტური გამონათქვამებისაგან, რომელთაც ის წარმოთქვამდა ხოლმე ამა თუ იმ შემთხვევასთან დაკავშირებით.

ჭურჭელი, ფორმა, გარეგნულობა – ყველაზე მთავარი ხდება; საშუალება, გამტარი იდგმება სათავეში, სხეული ხდება ყველაზე მნიშვნელოვანი – და თქვენ ბრმავდებით. ინფორმაციის მატარებელი, გადამცემი საშუალება თქვენთვის უნდა იყოს მხოლოდ შეტყობინების მომწოდებელი – მიიღეთ შეტყობინება, მაგრამ მოიშორეთ გადამცემი. გადამცემი საჭირო იყო მხოლოდ იმისათვის, რომ ცოდნა გადმოეცა – გაითავისეთ ცოდნა, მისი მომტანი კი დაივიწყეთ. გადაუხადეთ მადლობა, მაგრამ მხრებზე არ შემოისვით.

მუჰამედი, მთელი თავის ცხოვრების განმავლობაში, დაუღლელად იმეორებდა: „მე მხოლოდ და მხოლოდ მოციქული ვარ, წინასწარმეტყველი, ნუ მცემთ თაყვანს; მე თქვენთან მხოლოდ ღვთიური შეტყობინება მომაქვს. ნუ მიყურებთ მე, მზერა ღმერთს მიაპყარი, რომელმაც ეს შეტყობინება გამოგიგზავნათ“. მაგრამ მუჰამედის მიმდევრებმა დაივიწყეს წყარო. მუჰამედი – წარმოგზავნილი, გამტარი – უფრო მნიშვნელოვანი გახდა.

ჩუჟან-დი კითხულობს:

„სად ვიპოვო ადამიანი,
სიტყვებდავინცებულები?“

ეს ისაა,

ვისთანაც ვისურვებდი ლაპარაკს“.

სიტყვებდავინცებულ ადამიანთან ღირს ლაპარაკი, რადგან მისთვის, სულის სიღრმეში, ხელმისაწვდომია ყოფიერების უღრმესი, ჭეშმარიტი არსი; მასში თავმოყრილია ყველაფერი, რაც არსებითია. მას აქვს რაღაც სათქმელი. მისი დუმილი ბევრს ნიშნავს, აზრიანია. თქვენი ლაპარაკი კი ფუჭია. საერთოდ, რას აკეთებთ, როცა ლაპარაკობთ? თქვენ არასდროს ლაპარაკობთ რაიმეზე კონკრეტულად. არ გაქვთ გადმოსაცემი შეტყობინება, თქვენ არაფერი გაქვთ გადასაცემი. თქვენი სიტყვები ფუჭია, არაფრისშემცველი, მათ არაფერი მოაქვთ; თქვენი სიტყვები – მხოლოდ სიმბოლოებია. როცა თქვენ მათ წარმოთქვამთ, უბრალოდ, გარეთ ყრით თქვენს ნაგავს. ეს, შესაძლებელია, თქვენთვის კარგი განწყობა იყოს, მაგრამ სხვებისთვის ცუდი

აღმოჩნდეს. როგორ შეგიძლიათ ელაპარაკოთ ადამიანს, რომელიც სავსეა სიტყვებით? ეს სრულიად შეუძლებელია. სიტყვებს არ სურთ ის დატოვონ, მთელი მისი გონება მათ უკავიათ. სიტყვები არ აძლევენ ნებას, რომ მასში შეაღწიოთ, არ გიშვებენ. სიტყვები ძალიან ბევრია, და თქვენ არ ძალგიდთ ამ ადამიანთან მიახლოებაც კი.

ლაპარაკი ადამიანთან, რომელიც სავსეა სიტყვებით, პრაქტიკულად შეუძლებელია. მას არ შეუძლია მოსმენა, რადგან, რომ მოისმინო, უნდა დადუმდე, უნდა შეგეძლოს რაღაცის მიღება. სიტყვები ამის ნებას არ იძლევიან – სიტყვები აგრესიულები არიან, მათ არა აქვთ ალქმის უნარი. შეგიძლიათ ილაპარაკოთ, მაგრამ არ შეგიძლიათ მოისმინოთ, თქვენი ლაპარაკი – ეს შეშლილის ლაპარაკია. ლაპარაკობთ, და ვერ ხვდებით, რატომ ლაპარაკობთ; ლაპარაკობთ და არ უწყით, რას ლაპარაკობთ. აგრძელებთ ლაპარაკს, – რადგან ეს ერთგვარ შვებას გაძლევთ.

საფუძვლიანად რომ ამოთქვამთ ყველაფერს, ამის შემდეგ თავს კარგად გრძნობთ, მსუბუქად. კარგ გუნებაზე დგებით, იმიტომ, რომ თავიდან მოიშორეთ, რაც გამძიმებდათ. ეს, უბრალოდ, სიჩუმის დარღვევაა. ეს არაა სიმღერა, მასში არაა შინაგანი სილამაზე. ამიტომ, რომ როცა ლაპარაკს იწყებთ, მხოლოდ სხვას ღლით – იმას, ვინც გისმენთ; მას, უბრალოდ, სწყინდება. მაშ, რატომ გისმენთ? სულაც არ გისმენთ, მხოლოდ თავის რიგს ელოდება, რომ ახლა მან მოგაბეზროთ თავი. უბრალოდ, შესაფერის მომენტს ეძებს, როცა ინიციატივას წაგართმევთ და სადავეებს თავის ხელში აიღებს.

ერთხელ, ერთ შეკრებაზე თურმე სიტყვით გამოდიოდა რომელიღაც ცნობილი პოლიტიკური მოღვაწე, რომელსაც ლაპარაკი უყვარდა; ლაპარაკობდა და ლაპარაკობდა თურმე, არადა, შუალამე მოვიდა. მსმენელები ნელ-ნელა დაიფანტნენ, დაბოლოს, როცა დარბაზში ერთი ადამიანი იყო დარჩენილი, იმ პოლიტიკოსმა ყურადღებისთვის მას მაღლობა გადაუხადა და დაამატა: „როგორც ჩანს, თქვენ ერთადერთი ჭეშმარიტების მოყვარული, ერთადერთი ჩემი მიმდევარი ხართ. თქვენი

მადლობელი ვარ. მიუხედავად იმისა, რომ ყველამ დაგვტოვა, და მიუხედავად იმისა, რომ გვიანია, თქვენ გეყოთ ძალა, რომ ბოლომდე დარჩენილიყავით“.

„ცდებით, – უპასუხა იმ კაცმა, – უბრალოდ, თქვენ შემდეგ გამოვდივარ სიტყვით“.

როცა ისმენთ, ისმენთ იმიტომ, რომ მომდევნო გამოსვლა თქვენია. ეს გაძლევთ ძალას, რომ აიტანოთ იმ ადამიანის ლაყბობა – ეს გარიგებაა, თავისებური ვაჭრობა. თუ გინდათ, რომ სხვებს თავი მოაბეზროთ, მაშინ თავის მობეზრების ნება მათაც უნდა მისცეთ. როცა ვინმეს მოსაწყენად და მომაბეზრებლად თვლით, სინამდვილეში ხომ გულისხმობთ, რომ ეს ადამიანი არ გაძლევთ ნებას, რომ მის შემდეგ გამოხვიდეთ. ის აგრძელებს და აგრძელებს ლაპარაკს. ვერაფრით ახერხებთ, რომ იპოვოთ შუალედი, როცა თქვენი გამოსვლით ჩაერთვებით ლაპარაკში. ის არ გაძლევთ ნებას, რომ ახლა თქვენ ჩააცივდეთ მას. იმ ადამიანს მიიჩნევთ ტვინის ბურღვის განსახიერებად, მაგრამ სინამდვილეში, ნებისმიერი, სიტყვებით გამოტენილი გონება – თავად არის საშინელი მოწყენილობა.

როდის მიხვდებით ამას?! რატომაა ადამიანი მოსაწყენი? – იმიტომ, რომ მხოლოდ სიტყვებია დარჩენილი, მათში არაა თევზები, მხოლოდ ანკესია... უსარგებლო, უაზრო, ცარიელი, უშინაარსო – მათ იქით არაფერია. ის, იგივეა, რაც ჭექა-ქუხილია, უბრალოდ, რაღაც ხმაური: არავითარი აზრი მათში არაა. როცა ჩნდება აზრი, ეს მშვენიერია. როცა არსებობს შინაარსი, თქვენ იზრდებით, რაღაცას ქმნით, რაღაცას სწავლობთ მისი წყალობით; როცა არის ღრმა აზრი, როცა ხვდებით ადამიანს, რომელსაც შეუძლია აზროვნება, ეს ახალი ენერგიით გავსებთ. ეს უკვე აღარაა დროისა და ძალის ტყუილუბრალო ხარჯვა, ეს სწავლებაა, ეს გამოცდილებაა. იშვიათად თუ შეხვდებით ადამიანს, რომელიც ჩუმადაა. ძნელია მოძებნო ადამიანი, ვისაც დუმილი შეუძლია.

თუ შეძლებთ იპოვოთ ადამიანი, რომელიც არ ლაპარაკობს, და თუ შეძლებთ მოანდომოთ მას, რომ გესაუბროთ, ბევრს შეიძენთ – რადგან, როცა გონება არაა სავსე სიტყვებით, მაშინ

გული გულთან იწყებს საუბარს. როცა ყველაფერი დუმილიდან გამოდის, როცა ყოველი სიტყვა დუმილში იბადება, ის მშვენიერია, ის ცოცხალია, ის რაღაცას გაძლევთ. მაგრამ როცა სიტყვები წარმოიშობა სხვა სიტყვების რახარუხიდან, ყოველთვის სულელურია; ამას შეუძლია, თქვენც ჭკუიდან შეგშალოთ.

ხუთი წლის ბიჭუნას მასწავლებელმა ჰკითხა: „შენმა პატარა დაიკომ უკვე ისწავლა ლაპარაკი?“

„დიახ, ისწავლა, – უპასუხა ბიჭუნამ, – ახლა დუმილს ვასწავლით“.

ესაა უბედურება. თქვენ გინევთ სიტყვების სწავლა, ლაპარაკის სწავლა, – ეს ცხოვრების ნაწილია. მერე კი გინევთ დუმილის სწავლა, სიჩუმის სწავლა, უმეტყველობის, უსიტყვობის სწავლა. უნივერსიტეტები, მშობლები, მასწავლებლები, – ყველანი გასწავლიან ლაქლაქს, გასწავლიან სიტყვებს; მერე კი გინევთ ოსტატის მოძებნა, რომელიც დუმილს შეგასწავლით.

ერთი გერმანელი სწავლული რამანა მაჰარაშისთან⁷⁷ მივიდა და უთხრა: „ძალიან შორიდან მოვედი, რომ შენგან რაიმე ვისწავლო“.

რამანამ გაიცინა. „მაშინ მისამართი შეგშლია, – მიუგო მან, – რომელიმე უნივერსიტეტში უნდა მისულიყავი, ვინმე სწავლულთან, მცოდნესთან, რომელიმე დიად პანდიტთან;⁷⁸ იქ შეგეძლო გესწავლა. თუ შენ ჩემთან მოხვედი, გაითვალისწინე, ეს სასწავლო ადგილი არაა. ჩვენ მხოლოდ ვავიწყებთ ნასწავლს. მე შემიძლია მხოლოდ ის გასწავლო, თუ როგორ უნდა დაივიწყო, როგორ მოიშორო თავიდან სიტყვები, რათა შენში სიცარიელე დაიბადოს. ეს სიცარიელე ღვთაებრივია. სწორედ ეს სიცარიელეა ღმერთი“.

სად ეძებთ? სიტყვებში, ნაწერებში? მაშინ, დღეს თუ არა, ხვალ, ათეისტი გახდებით. პანდიტს, სწავლულს – დიდხანს არ შეუძლია მორწმუნედ დარჩეს. დაიმახსოვრეთ, როგორც არ უნდა შეისწავლოს მან, რაც არ უნდა მოიძიოს ამ წიგნებში –

⁷⁷ რამანა მაჰარაში – მე-20 საუკუნის ინდოეთის უდიდესი სულიერი მასწავლებელი.

⁷⁸ პანდიტი – სწავლული.

ბიბლიაში, გიტაში, ყურანში – შეუძლებელია, ერთ მშვენიერ დღეს, სწავლული ათეისტად არ იქცეს. ეს ლოგიკური შედეგია, რომელიც სიტყვების შეგროვების ჩვევიდან მომდინარეობს. ადრე თუ გვიან, ასეთ ადამიანს ებადება კითხვა: „სად არის ღმერთი?“ ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა არც ბიბლიას შეუძლია, არც გიტას; მეტიც, ყველა ამ წიგნს – ბიბლიას, გიტას, ყურანს, – როცა ისინი მეტისმეტად იპყრობენ თქვენს გონებას, იქამდე შეუძლია თქვენი მიყვანა, რომ ღვთაებრივი დაკარგოთ, რადგან მთელი თქვენი გონების სივრცე ავსებულია ამ წიგნებით.... თქვენ შიგნით ძალიან ბევრი საგანია, თან ძალიან მჭიდროდ. ღმერთი იქ ვერც კი გაინძრევა. ღმერთი, სავარაუდოდ, ვერც კი დაამყარებს თქვენთან კონტაქტს, თუ თქვენი გონება მეტისმეტად სიტყვამრავალია, მეტისმეტად ვერბალური. ასე მოსმენა შეუძლებელია. თუ არ ძალგიძთ მოსმენა, როგორ შეძლებთ ლოცვას? სიტყვები ისეთი მოუთმენლები არიან, მათ არ შეუძლიათ მოცდა, ისინი აკაკუნებენ თქვენ შიგნით და გარეთ გამოიწვევას ცდილობენ.

ასეთი ისტორია მსმენია:

ერთხელ, დილის სამ საათზე, მოლა ნასრედინმა ნაცნობ ბარმენს დაურეკა და ჰკითხა: „მისმინე, ბოლოს და ბოლოს, როდის გააღებენ ბარს?“

„რა დროს ახლა მაგის კითხვაა, – აღშფოთდა ბარმენი, – შენ ხომ მუდმივი კლიენტი ხარ, ნასრედინ, და მშვენივრად იცი, რომ დილის ცხრა საათზე ვიღებით. დანეჭი, დაიძინე და ცხრა საათამდე მოითმინე“, – და ყურმილი დაუკიდა.

ათ წუთის შემდეგ, ნასრედინმა ისევ დაურეკა და ჰკითხა: „მისმინე, ძალიან მინდა. იქნებ, მაინც შეიძლება, რომ ბარი გაიღოს?“

ბარმენს მოზეზრდა. „საერთოდ, აზრზე ხარ, რას აკეთებ? – დაიღრიალა ყურმილში, – გითხარი, არც ერთი წუთით ადრე, ცხრა საათამდე. და აღარ დარეკო,“ – და დაახეტქა ყურმილი.

მაგრამ ათი წუთის შემდეგ, ნასრედინმა ისევ დარეკა. „შენ რა, გაგიჟდი, თუ რა? – ღრიალებდა ბარმენი, – არანაირი დასაღვევი არ გექნება დილის ცხრა საათამდე“.

„მოიცადე, არ დაკიდო ყურმილი, შენ არ გესმის, – აქვითინდა ნასრედინი, – დარბაზში ჩამკეტეს, და არ ვიცი, აქედან როგორ გამოვალნიო!“

თუ თქვენი გონება გადატვირთულია სიტყვებით, თეორემებით, წმინდა წერილებით, ისინი კაკუნს გააგრძელებენ: „გამოგვიშვი, ჩვენ გვინდა აქედან გამოლწევა, გვინდა ავხმინდეთ!“ როცა გონება იმისკენ მიისწრაფვის, რომ გარეთ გამოაღწიოს, და თავი წარმოაჩინოს, ღმერთს არ შეუძლია თქვენში შემოღწევა. როცა გონებას სურს გარეთ გამოღწევა, სურს ხმაური, ის ყველაფრისთვის დაკეტილია, რაც შიგნით შედის. ის დაკეტილია, ეს ერთმხრივი მოძრაობაა – მისკენ მოძრაობა შეუძლებელია.

როცა თქვენგან გამომდინარე სიტყვებით აგრესიას ავლენთ, არაფერს შეუძლია შეაღწიოს თქვენში, არც მედიტაციას, არც ღმერთს. ყველაფერი მშვენიერი – ეს შემავალი პროცესია. როცა უტყვი ხარო, როცა არანაირი სიტყვები არ აკაკუნებენ თქვენ შიგნით, და არც გარეთ უნდათ გამოღწევა, როცა პასიური ხარო – იმ მომენტში იბადება სილამაზე, მშვენიერება, იმნამს ხორციელდება სიყვარული, მოდის ლოცვა, მოლოდინის ამ წამში შემოდის თქვენში ღმერთი. მაგრამ თუ ადამიანი ძალიან ბევრს ლაპარაკობს, გატაცებით ლაქლაქებს, სიტყვებით ერთობა, – მან ეს ყველაფერი ხელიდან გაუშვა. ბოლოს, მას ექნება მოსაწყენი და დიდი კოლექცია სიტყვებისა და თეორემებისა, ლოგიკის, ყველაფრის, რაც გნებავთ – მაგრამ არაფერი ღირებული მას არ ექნება, რადგან მთელი შინაარსი დაკარგული იქნება.

თქვენ გაქვთ ბადე, გაქვთ ანკესი, მაგრამ არ გაქვთ თევზი. თუ ნამდვილად დაიჭირეთ თევზი, მაშინვე გადაადგებდით ბადეს. ვის რალაში სჭირდება მერე ბადე? თუ კიბეზე ახვედით, მაშინვე დაივიწყებთ მას. ვის ანალვლებს კიბე? თქვენ მისი ტრანსცენდენცია მოახდინეთ, ის უკვე გამოყენებულია.

სწორედ ამიტომ, როცა ადამიანი რალაცას ნამდვილად შეიმეცნებს, ცოდნას ივიწყებს. სწორედ ესაა ის, რასაც სიბრძნეს ვეძახით. ბრძენი – ეს ისაა, ვინც შეძლო ცოდნის დავიწყება.

ის, უბრალოდ, ყველაფერს ყრის, რაც არაარსებითია.

ჩუჟან-ძი ამბობს:

„სად ვიპოვო ადამიანი,
სიტყვებდავინყებულნი?“

ეს ისაა,

ვისთანაც ვისურვებდი ლაპარაკს“.

მასთან ღირს დალაპარაკება. თუმცა ეს არცთუ ისე ადვილია – დაარწმუნო ის, რომ ილაპარაკოს; მაგრამ მასთან სიახლოვე, მის გვერდით ჯდომაც კი – ურთიერთობა იქნება, თანამონაწილეობა, გადაცემა, იქნება კავშირი – ყველაზე ღრმა, რაც კი შეიძლება არსებობდეს. ორი გული ერთმანეთს ერწყმის და ერთმანეთში იხსნება.

საიდან მოდის სიტყვებთან მიჯაჭვულობა? – ეს იქიდან წარმოიშობა, რომ თქვენ სიმბოლოს წარმოიდგენთ, როგორც რაღაც რეალობას. თუ მას იმეორებით კვლავ და კვლავ, ამ გამეორებით თავს იპიპნოზებთ. დაიწყეთ რაიმეს გამეორება. აბა, დაიწყეთ საკუთარი თავისთვის რაღაცის მუდმივად გამეორება, რეგულარულად რაღაცაში თავის დარწმუნება, და რამდენიმე ხნის შემდეგ, თქვენ ამას დაიჯერებთ, დაგავინყდებათ, რომ ეს მხოლოდ და მხოლოდ თქვენივე გამონაგონი იყო. გამეორება თქვენში გამოიწვევს რწმენას, რომ დიდი ხანია, ეს იცით და საკუთარი გამოცდილებით ხართ ამაში დარწმუნებული.

როდესაც პირველად ხვდებით ტაძარში, სავსე ხართ ეჭვებით, დაურწმუნებლობით. ან ამ ტაძარში ნამდვილად რაღაც არის, ან მხოლოდ გეჩვენებათ, ღმერთი ხან არის, ხან არა.... მაგრამ დაიწყეთ იქ სიარული ყოველდღე, კვლავ და კვლავ, ყოველდღე გაიმეორეთ მთელი რიტუალი, ყველა ლოცვა; და ვინც რა უნდა გითხრათ, გააგრძელეთ ეს ყოველდღიურად, წლიდან წლამდე. და თქვენ დაგავინყდებათ ყველა ეჭვი, რომელიც თქვენს გონებაში პირველ ხანებში დაიბადა. უწყვეტი გამეორების წყალობით, ეს ყველაფერი გონების სიღრმეში აღწევს. და აი, უკვე იწყებთ შეგრძნებას, რომ ეს – ტაძარია, რომ აქ ღმერთი ცხოვრობს, – რომ ეს ღმერთის საცხოვრებელია. თქვენ უკვე გადახვედით ილუზიების სამყაროში.

ამიტომ, რომ ყველა რელიგია მოითხოვს ბავშვების სწავლებას ყველაზე ადრეული ასაკიდან, როგორც კი შესაძლებელი იქნება – რადგან თუ ეს ძალიან ადრეულ ბავშვობაში არ გაკეთდება, მერე უკვე, ადამიანების შემოატრიალება ამგვარი სისულელეებისკენ, როგორიც რელიგიაა, ადვილი აღარ იქნება, გაძნელება, ძალიან რთული იქნება. ფსიქოლოგები ამტკიცებენ, რომ ნებისმიერი ადამიანის „დაჭერა“ შეიძლება შვიდ წლამდე. ბავშვი შეიძლება ჩააყენო ისეთ პირობებში, რომ გახდეს ინდუსი, მუსულმანი, ქრისტიანი ან რაც გნებავთ, – კომუნისტი, თეისტი ან ათეისტი; ამას მნიშვნელობა არა აქვს; მთავარია – ბავშვს უნდა ჩაავლოთ შვიდ წლამდე. შვიდი წლის ასაკამდე ბავშვი ითვისებს იმ ყველაფრის თითქმის ნახევარს, რაც მთელი ცხოვრების განმავლობაში უნდა ისწავლოს.

ამ ორმოცდაათ პროცენტს უდიდესი მნიშვნელობა აქვს, რადგან სწორედ ეს ხდება საფუძველი. ამის შემდეგ, ის კიდევ ბევრს ისწავლის, შექმნის ცოდნის უშველებელ სტრუქტურას, მაგრამ მთელი ეს სტრუქტურა დაფუძნებული იქნება იმ ცოდნაზე, რომელიც მან ბავშვობაში შეითვისა. ამ ასაკში – შვიდ წლამდე, ბავშვს არა აქვს ლოგიკა, არა აქვს არგუმენტები. ის ენდობა, სწავლობს, მას სწამს. მას ჯერ კიდევ, არ შეუძლია რაიმეში ეჭვის შეტანა, რადგან არ იცის, რომ არსებობს რწმენა, და რომ არსებობს ეჭვი.

როცა ბავშვი იზადება, მას ჯერ არა აქვს გონება, რომ იდავოს, შეამოწმოს. არ იცის, რა არის კამათი, რა არის დასკვნები, არგუმენტები, მტკიცებულებები. რაც არ უნდა უთხრათ, მისთვის ეს ჭეშმარიტებაა, და თუ ამას იმეორებთ კიდევ, ბავშვი სრულიად დაჰიპნოზებულია. ამ მეთოდით ყველა რელიგია მუდამ ექსპლუატაციას უწევდა კაცობრიობას. ბავშვი იძულებულია ადაპტირდეს, შეენყოს კლიშეს, მაგალითს, ცხოვრების წესს. თუ ეს შაბლონი ღრმად და ფესვგადგმული, ვერაფერს გახდება. მაშინაც კი, თუ რაღაც დროის გასვლის შემდეგ ბავშვი შეიცვლის რელიგიას, მასში, არსებითად, არაფერი შეიცვლება. პირიქით, მისი ქრისტიანობა ძალიან დაემსგავსება ინდუიზმს, თავის საფუძველში.

ოდესლაც, ამაზონის მიდამოებში, კანიბალების ტომი ცხოვრობდა. დროთა განმავლობაში ჭამდნენ თანატომელები ერთმანეთს, დაბოლოს, მთელ ტომში ორასი თუ ოდნავ მეტი დარჩა... ისინი ხოცავდნენ და ჭამდნენ ერთმანეთს. ერთხელაც იქ მისიონერი ჩავიდა. ტომის ბელადი მას სუფთა ინგლისურით დაელაპარაკა! მისიონერი განცვიფრდა და შესძახა: „როგორ! ასე კარგად ლაპარაკობ ინგლისურად, თანაც ოქსფორდული აქცენტით, და კაციჭამია ხარ?“

„დიახ, - უპასუხა მან, - ნამდვილად ვსწავლობდი ოქსფორდში, იქ ბევრი რამ შევიძინე. მართალია, ჩვენ უწინდელივით კაციჭამიები ვართ, მაგრამ ახლა დანა-ჩანგალს ვხმარობ; ეს კი უნივერსიტეტში ვისწავლე“.

აი, რა დიდი ცვლილება მოხდა მასში - თუმცა არცთუ ისე დიდი. მოაქციეთ ინდუისტი ქრისტიანად - და მისი ქრისტიანობა დაემსგავსება ინდუიზმს; მოაქციეთ ქრისტიანი ინდუისტად - გულის სიღმეში ის ქრისტიანად დარჩება, რადგან არ შეგიძლიათ საფუძვლის შეცვლა. არ ძალგიძთ ის კვლავ ბავშვად აქციოთ, არ შეგიძლიათ დააბრუნოთ მისი უმნიშვნელობა. მომენტი გაშვებულია.

თუ ეს დედამიწა ოდესმე ჭეშმარიტ რელიგიურობას მიაღწევს, მაშინ შევწყვეტთ ქრისტიანობის, ინდუიზმის, ისლამის, ბუდიზმის სწავლებას - რადგან ეს ამქვეყნად ყველაზე მძიმე ცოდვაა. შევასწავლით ლოცვას, შევასწავლით მედიტაციას, მაგრამ - არავითარ სექტებს. არ ვასწავლით სიტყვებს და რჯულებს. ვასწავლით ცხოვრებას და იმას, თუ როგორ იარონ ცხოვრების გზაზე. ვასწავლით ბედნიერებას და ექსტაზს. ვასწავლით იმას, როგორ უნდა დატკბე ხეებით, როგორ უნდა იცეკვო ხეებს შორის და მათთან ერთად, როგორ უნდა იყო უფრო მგრძნობიარე, უფრო ფაქიზი, უფრო მეტად გამგები, თანამგრძნობი, როგორ უნდა შეძლო სამყაროს უკეთ აღქმა, როგორ უნდა იყო უფრო ცოცხალი და როგორ დატკბე იმ მადლით, რასაც უფალი გვჩუქნის... მაგრამ არ ვასწავლით სიტყვებს, არც სარწმუნოებებს, არც მტკიცებულებებს, არც ფილოსოფიას, არც თეოლოგიას. არა, ჩვენ, არ წავათრევთ მათ

ტაძარში, ან ეკლესიაში, ან მეჩეთში, რადგან ეს ადგილები – გარყვნილობის, გახრწნილობის წყაროებია. მათ წაბილწეს გონება. ჩვენ ბავშვებს მივცემთ საშუალებას ისწავლონ ბუნებაში, დაეწაფონ ბუნებას – რადგან ბუნება თავად არის ტაძარი, და ნამდვილი ეკლესია.

ბავშვებს ვასწავლით დატკბნენ მოლივლივე ღრუბლებით, ამომავალი მზით, მთვარით, რომელიც მთელი ღამე თავისი ნათელით გავსებთ. მათ სიყვარულს ვასწავლით; ვასწავლით, ხელი არ შეუშალონ სიყვარულს, მედიტაციას, ლოცვას. ვასწავლით, როგორ იყვნენ გახსნილები და მოწყვლადები, ჩვენ არ ჩავკეტავთ მათ გონებას. და, რა თქმა უნდა, ვასწავლით სიტყვებს, მაგრამ, ამავე დროს, ვასწავლით დუმილსაც, რადგან თუ საფუძვლად ჩაიდება მხოლოდ სიტყვა, მაშინ დუმილის მიღწევა ძალიან ძნელი იქნება.

მოდხარტ ჩემთან და თქვენი პრობლემა ისაა, რომ თქვენს საფუძველში დევს სიტყვა, ახლა კი ცდილობთ მედიტაციას და ცდილობთ იყოთ უტყვი – მაგრამ ძირი, საფუძველი მუდამ თქვენთან რჩება. და როცა იძირებით სიჩუმეში, უსიტყვობაში, ეს საფუძველი იწყებს მოქმედებას, ფუნქციონირებას. ამიტომ, როცა ცდილობთ მედიტაციას, უცბად გაკვირვებული აღმოაჩენთ, რომ უზომოდ ფიქრობთ, – ჩვეულებრივზე მეტად. რატომ? რა ხდება? როცა უტყვი ხართ, თქვენ უღრმავდებით თავს და ხდებით უფრო მეტად მგრძნობიარე შინაგანი ნონსენსის, შინაგანი წინააღმდეგობის, შინაგანი დისჰარმონიის მიმართ, რომლებიც გრძელდება და გრძელდება. როდესაც არ ხართ მედიტაციის მდგომარეობაში, თქვენი ყურადღება მიმართულია გარეთ, თქვენ ექსტრავერტი ხართ, გატაცებული ხართ სამყაროთი და აღარ შეგიძლიათ შინაგანი ხმაურის გაგება, რომელიც კვლავ გრძელდება. მაგრამ თქვენი გონება უკვე იქ არაა.

ეს ხმაური სულ არსებობს. თქვენ, უბრალოდ, არ შეგიძლიათ მისი გაგება, თქვენ ამისთვის არ გცალით. მაგრამ როცა თვალს ხუჭავთ და მზერას შიგნით მიაპყრობთ, თქვენთვის ეს შესაძლებელი სახლი იდება. თქვენ შეგიძლიათ შეიგრძნოთ და გეს-

მოდეთ ის – და მაშინ თქვენ შიში გეუფლებათ და ფრთხებით. რა მოხდა? თქვენ ხომ გეგონათ, რომ მედიტაციის გზით სიჩუმესა და დუმილს მიაღწევდით! აქ კი რა ხდება – სრულიად სანინააღმდეგო რამ.

თავდაპირველად ის, რასაც ელოდით, შეიძლება არც მოხდეს, რადგან თავის დროზე თავს გქონდათ მოხვეული არასწორი საფუძველი. საზოგადოებამ, საიდანაც თქვენ მოდიხართ, თქვენმა მშობლებმა, მასწავლებლებმა, უნივერსიტეტებმა, მთელმა თქვენმა კულტურამ თქვენ არასწორი საფუძველი მოგცათ. თქვენ გაგაფუჭეს, საფუძველი გაგიუკუღმართეს, თქვენი წყარო მონამლულია. ესაა პრობლემა – როგორ მოიშოროთ თავიდან ეს სანამლაღი. ამას დრო მიაქვს, ეს ყველაზე რთული რამაა – თავი დააღწიო ყველაფერს, რაც კი გაგიგია, ყველაფერი დაივიწყო.

ჩუენ-დი ამბობს:

„სად ვიპოვო ადამიანი,
სიტყვებდავინწყებული?

ეს ისაა,

ვისთანაც ვისურვებდი ლაპარაკს“.

მხოლოდ ბრძენთან ღირს ლაპარაკი. მხოლოდ ბრძენის მოსმენა ღირს. მხოლოდ ბრძენთან ღირს ცხოვრება.

ვინაა ბრძენი? ცარიელი ნავი – არანაირი სიტყვები შიგნით, მხოლოდ უღრუბლო, ცარიელი ცა. არც ბგერა, არც ხმაური, არავინაა, ვინც შეგშლის, არანაირი ქაოსი შიგნით, მხოლოდ განუწყვეტელი ჰარმონია, განონასწორებულობა, ბალანსი. ის ისე ცხოვრობს, თითქოს არც იყოს; ისე არსებობს, თითქოს არც არის. ის მოძრაობს, მაგრამ მის შიგნით არაფერი მოძრაობს. ის ლაპარაკობს, მაგრამ შინაგანი სიჩუმე შენარჩუნებულია. არასდროს არაფრით ფორიაქდება. იყენებს სიტყვებით, მაგრამ ეს სიტყვები – მხოლოდ გადაცემის საშუალებაა: ამ სიტყვებით გაძლევთ რაღაცას, რაც სიტყვების მიღმაა. თუ სიტყვებს ჩაეჭიდებით და გამოეკიდებით, ამ ყველაფერს დაკარგავთ.

როცა ბრძენს უსმენთ, არ უსმინოთ თავად სიტყვებს. ისინი მეორეხარისხოვანია, ისინი ზედაპირულია, ეს – მხოლოდ გარეგნულია, პერიფერია. უსმინეთ მას, მაგრამ არ უსმინოთ მის სიტყვებს. როცა თქვენამდე აღწევს სიტყვები, უბრალოდ, გვერდით გადადეთ ისინი, როგორც მოგზაური იქცევა, რომელიც ზღვას გადაცურავს – ის ტოვებს ნავს და აგრძელებს გზას. დატოვეთ ნავი იქვე და თავისუფლად გააგრძელეთ წინსვლა. თუ ამ ნავს თან ატარებთ, შეშლილი ხართ. იყავით მისი მადლიერი, ეს ნორმალურია, მაგრამ თან ათრიოთ ნავი – ეს უკვე მეტისმეტია.

რამდენ ნავს იტევთ მხრებზე! მთელი თქვენი ცხოვრება უმოძრაო გახდა ამხელა სიმძიმის გამო. არ შეგიძლიათ ფრენა, არ შეგიძლიათ ცურვა, რადგან ასეთ მკვდარ ტვირთს ატარებთ, და არა მხოლოდ ცხოვრებას – ამ ცხოვრებას – არამედ ბევრ ცხოვრებას. თქვენ კვლავ შეუპოვრად აგრძელებთ ყოველივე უსარგებლოს, არაფრის მაქნისის შეგროვებას. რატომ ხდება ასე? ხომ უნდა იყოს რაიმე მიზეზი, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ამას არავინ გააკეთებდა.

რატომ ხდება ასე? უპირველეს ყოვლისა, სიტყვა და რეალობა ერთმანეთში გერევათ – თვლით, რომ ეს ერთი და იგივეა: სიტყვა „ღმერთი“ – ეს ღმერთია, სიტყვა „სიყვარული“ – სიყვარულია; გგონიათ, რომ სიტყვები რეალურია. სიტყვები – არარეალურია. უნდა ასხვავებდეთ, და ძალიან მკაფიოდ უნდა ასხვავებდეთ, სად არის სიტყვები და სად – რეალობა. სიტყვა – ეს მხოლოდ სიმბოლოა, აღწერა, მითითება რაიმეზე. თავისთავად ის არაა რეალური. თუ გაებით სიტყვების რეალობის წმენის ხაფანგში, მაშინ, დაჰიპნოზებული ვიდაცის სიყვარულის ახსნით, საბოლოოდ, ძალიან განბილებული დარჩებით. რადგან ის გეუბნებათ, რომ უყვარხართ, და ამის დაჯერებას იწყებთ – რადგან სიტყვები თქვენთვის რეალობას წარმოადგენს.

თუ არ შეგიძლიათ დაინახოთ რეალობა სიტყვებს მიღმა, უსიამოვნებები გელით ცხოვრების გზაზე, ყოველ ნაბიჯზე. ყოველთვის იმედგაცრუებული იქნებით, რადგან რეალობას სიტყვებით ცვლით.

ბევრი მოდის ჩემთან და ჩივის: „ამ გოგონას ვუყვარდი, თვითონ მეუბნებოდა“; „ჩვენ გვიყვარდა ერთმანეთი, ახლა კი სიყვარული გაქრა“. სიყვებმა მოგატყუეს თქვენ.

დეილი კარნეგი გირჩევთ, მაშინაც კი, თუ ოცი წელია, დაქორწინებული ხართ, ხშირად წარმოთქვით ის სიტყვები, რომელსაც ადრე ეუბნებოდით მომავალ მეუღლეს, როცა მას კუდში დასდევდით – გააგრძელეთ მათი ხმარება. ყოველ დილას უთხარით მას ის სიტყვები, რასაც ეუბნებოდით ცოლად მოყვანამდე. არ დაგავინწყდეთ ეს სიტყვები. ყოველდღე გაიმეორეთ: „არავინაა შენზე უკეთესი. შენ ამქვეყნად ყველაზე ლამაზი ხარ, უშენოდ ცხოვრება არ შემიძლია“. დეილი კარნეგი რეკომენდაციას იძლევა, რომ გააგრძელოთ ასეთი ლაპარაკი, მაშინაც კი, თუ დიდი ხანია აღარ განიცდით ამ გრძნობას, რადგან სიტყვები – ეს თქვენი რეალობაა. ცოლი მოტყუებული იქნება, ქმარიც მოტყუებული იქნება, რადგან ჩვენ ხომ მხოლოდ სიტყვებით ვცხოვრობთ, ცარიელი სიტყვებით.

და ვერაფერს სხვას ვერ ხედავთ, არ იცით არაფერი ნამდვილი, რეალური. როგორ შეგიძლიათ იკონტაქტოთ რეალობასთან? როცა ვინმე ამბობს: „მე შენ მიყვარხარ“, – დამთავრდა, ყველაფერი მზადაა! თუ ვინმე აცხადებს: „ვერ გიტან“, – დამთავრებულია! გადადეთ გვერდით სიტყვები და შეხედეთ ადამიანს. როცა ვინმე გეუბნებათ: „მე შენ მიყვარხარ“, – არ გაიხლართოთ სიტყვებში, გადადეთ გვერდზე. ჩაიხედეთ თავად ადამიანში, დაინახეთ მთლიანად, სრულად. მაშინ ვერავინ და ვერაფერი გაგასულელებთ. სიყვარული – ეს ისეთი ცეცხლია, რომ შეუძლებელია მისი არდანახვა, მასთან შეხებისთანავე შეიგრძნობთ მის ალმურს. მაშინვე მიხვდებით, არის ის თუ არ არის.

სიყვარულის დამალვა შეუძლებელია. თუ ის არსებობს, სინამდვილეში არანაირი სიტყვები არაა საჭირო. როცა ვინმეს ნამდვილად უყვარს, ის არასდროს იტყვის „მე შენ მიყვარხარ“. ეს საჭირო არაა. სიყვარული საკმარისია თავისთავად – იყიდება, მას არ სჭირდება. მას არ სჭირდება არავის დარწმუნება, გადაბირება. ამაზე არაა საჭირო საუბარი. ის არის. მისი არდანახვა შეუძლებელია.

რად უნდა მას რეკლამა? რაში სჭირდება პროპაგანდა?

შეეცადეთ გამოყოთ სიტყვები რეალობიდან. თქვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაში, როცა ვინმე გეუბნებათ: „მე შენ ვერ გიტან“, არ დაეყრდნოთ სიტყვებს. ეს, უპირველეს ყოვლისა, იმ მომენტის ემოციაა, ეს შეიძლება წამიერი გაღიზიანებაა. ნუ ჩაეჭიდებით სიტყვებს, ეს ადამიანთა ურთიერთობის საზომი არაა. ასე მტრებს გაიჩენთ, მთელი ცხოვრების განმავლობაში. სწორედ ისე, როგორც დაუმეგობრდით, ადვილად – სიტყვების გამო – ზუსტად ასევე, სიტყვების გამო, გახდებით მტრები. არ მიჰყევით სიტყვებს, ნუ მიისწრაფვით მათკენ. ნუ შეაფასებთ სიტყვებით მეორე ადამიანს, შეხედეთ მას, შეხედეთ თვალებში, შეიგრძენით მთლიანად; ეს სიტყვები, სავარაუდოდ, შემთხვევითი ემოციები იყო. ასიდან ოთხმოცდაცხრამეტ შემთხვევაში, ეს სწორედ ასეა. მას რაღაცამ ტკივილი მიაყენა, მას ასეთი რეაქცია ჰქონდა და წარმოთქვა: „ვერ გიტან“. დააცადეთ რამდენიმე წუთი, გადაწყვეტილებას ნუ მიიღებთ, არ დაასკვნათ: „ეს ჩემი მტერია“. როგორც კი შინაგანად ამას წარმოთქვამთ, იმ მომენტშივე მოტყუებული იქნებით, არა მარტო სხვისი სიტყვებით, საკუთარიც. როცა ამბობთ: „ის მტერია“, ეს სიტყვები მაშინვე მიენებება, თქვენ ის მიაკარით ადამიანს. ხვალ კი, თუ ის სრულიად შეიცვალა, არ იქნებით მზად, ან არ მოისურვებთ თქვენი აზრის შეცვლას, ამ ბოლმას ვერ მოიშორებთ. და ასე, დაჟინებით, თქვენი ჭეშმარიტად ვირული სიჯიუტით, თქვენ ქმნით მტერს. თქვენი მტრობა ყალბია. თქვენი მეგობრობაც ყალბია, რადგან სიტყვები – არარეალურია.

სიტყვებს მხოლოდ ერთი რამ ძალუძთ: როცა მათ შეუძლებად იმეორებთ, ისინი რეალობის ილუზიას ქმნიან. თავის ბიოგრაფიაში, „ჩემი ბრძოლა“, ადოლფ ჰიტლერი წერს: „ჩემთვის ცნობილია მხოლოდ ერთი განსხვავება სიმართლესა და სიცრუეს შორის – რაც იმაში გამოიხატება, რომ ტყუილი, მრავალჯერ გამეორებული, არის სიმართლე“. ეს მან თავისი გამოცდილებიდან დაასკვნა, და ამბობს კიდევ, რომ ასე იქცეოდა – განუწყვეტლივ იმეორებდა ტყუილს, იმეორებდა და იმეორებდა.

თავიდან ის სულელი ეგონათ. მან დაიწყო ლაპარაკი იმაზე, რომ, გერმანიამ პირველი მსოფლიო ომი ებრაელების გამო წააგო. ეს სრული აბსურდი იყო.

ერთხელ, მიტინგზე გამოსვლისას, მან იკითხა: „ვინაა დამნაშავე გერმანიის დამარცხებაში?“

ერთი კაცი ადგა და თქვა: „ველოსიპედისტები“.

ჰიტლერს გაუკვირდა. „რა?... რატომ?“ – ჰკითხა ამ კაცს.

კაცმა უპასუხა: „მაშინ, რატომ ებრაელები?“ – ის ებრაელი იყო. რატომ ებრაელები?

სიკვდილის წინაც კი, როცა გერმანია კვლავ დამარცხდა და სრულიად განადგურდა, ჰიტლერს არ სჯეროდა, რომ ის დამარცხეს სტალინმა, ჩერჩილმა, რუზველტმა... მას შეეძლო დაეჯერებინა, რომ ომი წააგო, იმიტომ, რომ მტრები მასზე ძლიერები და აღმატებულები იყვნენ. უკანასკნელი მისი განცხადება კვლავ იგივე იყო: ეს იყო ებრაელების შეთქმულება, ებრაელები იბრძოდნენ იატაკქვეშ და გერმანელები ამის გამო დამარცხდნენ... მას მთელმა გერმანიამ დაუჯერა – ერთ-ერთმა ყველაზე განათლებულმა ერმა დედამიწაზე!

საქმე ისაა, რომ სწორედ ინტელიგენტი ადამიანები სულელდებიან ადვილად, რადგან ინტელიგენტებს სიტყვის სჯერათ. გერმანელები უაღრესად ინტელიგენტური, უაღრესად განათლებული, ბრწყინვალედ აღზრდილი ხალხია, რომელმაც თავის წიაღში შვა უდიადესი პროფესორები, ფილოსოფოსები; მთელი ქვეყანა განათლებული იყო. როგორ მოახერხა ისეთმა სულელმა ადამიანმა, როგორიც ადოლფ ჰიტლერი იყო, დაერწმუნებინა ისინი, რომ მისი არგუმენტები ლოგიკური იყო?

მაგრამ ეს სწორედ იქ უნდა მომხდარიყო, რადგან პროფესორების, ინტელიგენციის ქვეყანა, ე.წ. ინტელექტუალები მუდამ ჭკუას კარგავენ სიტყვაზე. თუ თქვენ იმეორებთ, იმეორებთ და იმეორებთ რომელიმე სიტყვას, უდებთ და უდებთ ხალხს თავში, ასმენინებთ და ასმენინებთ კვლავ და კვლავ, ყოველ ჯერზე უფრო და უფრო უმტკიცდებათ იმის განცდა, რომ სწორედ ესაა ჭეშმარიტება. ჭეშმარიტების შექმნა სრულიად შესაძლებელია ტყუილისგან, თუ ამ ტყუილს ხშირად გაიმეო-

რეზო. გამეორება – ეს არის მეთოდი ტყუილის სიმართლედ გადაქცევისა. მაგრამ როგორ შეიძლება ტყუილის სიმართლედ გადაქცევა? ასეთი რამ თითქოს მხოლოდ ფანტაზიებშია შესაძლებელი. სცადეთ. დაიწყეთ რაიმეს გამეორება, და მალე დაიჯერებთ ამას. იქნებ, არც ისეთი უბედური ხართ, როგორც გეჩვენებათ? უბრალოდ, მუდამ ამტკიცებდით: „რა უბედური ვარ! ისეთი უბედური, ო, ისეთი უბედური ვარ!“ ამას მუდამ იმეორებდით, – და აი, ახლა, ბოლოს და ბოლოს, თავად დაიჯერეთ და უბედური გახდით.

შეხედეთ თქვენს უბედურებას. თქვენ რა, მართლა ასეთი უბედური ხართ? მართლა ასეთ ჯოჯოხეთში ხართ, რაც სახეზე გაქვთ აღბეჭდილი? ერთი წამით მაინც დაფიქრდით! იმავე წამს თავს უბედურად აღარ იგრძნობთ, რადგან შეიგნებთ, რომ, უბრალოდ, არავის არ შეუძლია იყოს ისეთი უბედური, როგორსაც თქვენ ცდილობთ, რომ იყოთ. ეს შეუძლებელია. ღმერთი ასეთ რამეს არ დაუშვებს! მთელი ეს საშინელება – მხოლოდ გამეორების წყალობითაა, თვითჰიპნოზით.

ფრანგმა ფსიქოლოგმა, ემილ კოუმ, არაერთი ადამიანი განკურნა. ის იყენებდა უბრალო გამეორებას, თვითშეგნებას, თვითჰიპნოზს. მიდიოდით მასთან და ეუბნებოდით: „საშინელი თავის ტკივილები მაქვს, მუდმივი შაკიკი, და არანაირი წამლები არ მშველის. ყველა „პათია“ ვცადე, ნატუროპათიაც კი, მაგრამ არაფერი მშველის“.

ის გასასუხობდათ, რომ მკურნალობა აუცილებელი არაა, რადგან თავის ტკივილები სინამდვილეში არ გაქვთ. უბრალოდ, დაიჯერეთ ეს და საკუთარი თავი დაარწმუნეთ. ექიმთან ექიმთან სიარულით უფრო და უფრო რწმუნდებით, რომ თავის ტკივილები გაქვთ – რადგან, თუ ამას არ დაიჯერებთ, მაშინ რითი უნდა იცხოვრონ ექიმებმა? ექიმებს არ შეუძლიათ აღიარონ, რომ არ გაქვთ თავის ტკივილები. როცა ექიმთან მიდიხართ, მაშინაც კი, თუ ყველაფერი წესრიგში გაქვთ, მაინც რამეს გამოძებნის. კარგი ექიმი რამეს მოძებნის. უნდა მოძებნოს კიდეც, რადგან ის ამით არსებობს.

კოუსთან საუბარს მაშინვე შეეძლო ეშველა. შემთხვევების თითქმის ნახევარში თავის ტკივილი ქრებოდა მხოლოდ ერთი საუბრით – ყოველგვარი წამლების გარეშე. ის ამას ამჩნევდა და ხვდებოდა მოდუნებული სახის კუნთებით – რომ ამ ილეთ-მა თქვენზე იმოქმედა და ტკივილი წავიდა. ამასთან, ის გაძლევდათ ფორმულას, რომელიც უნდა გაგემეორებინათ დღის ნებისმიერ მონაკვეთში, დღისითაც და ღამითაც, ყოველთვის, როგორც კი გაგახსენდებოდათ, რომ არსებობს თავის ტკივილი. ყოველ დილას, გაღვიძებისას, უნდა წარმოგეთქვათ: „დღითი დღე უკეთესად ვარ, უფრო და უფრო კარგად ვხდები“; და ორ-სამ კვირაში თქვენი შაკიკი სრულიად ქრებოდა.

ნამდვილი თავის ტკივილი ასე იოლად არ ქრება. თქვენი თავის ტკივილი თავიდანვე სიტყვებიდან დაიბადა. თავიდანვე გამოგონილი იყო. თავიდანვე თავი დაიჰიპნოზეთ, თავი დააჯერეთ, რომ თავი გტკივათ. ახლა რასაც აკეთებთ, ეს არის ჰიპნოზიდან თავს დაღწევა. ნამდვილ ტკივილს გაქრობა არ შეუძლია. თქვენი ავადმყოფობები, ათიდან ცხრა – არარეალურია, ილუზორულია. თქვენ ისინი შექმენით სიტყვებით, სიტყვებზე. კოუმ ათასობით პაციენტს უშველა. ის, უბრალოდ, იწვევდა შეგრძნებას, რომ თქვენ არ ხართ ავად, რომ სრულიად ჯანმრთელი ხართ. ეს სულაც არ ამტკიცებს იმას, რომ თვითჰიპნოზი დაავადებას კურნავს, პირიქით, ეს იმის მაჩვენებელია, რომ იმდენად ხართ დაოსტატებული თვითჰიპნოზის ხელოვნებაში, რომ შეგიძლიათ ავადმყოფობების გამოწვევა!

როგორ შეუძლიათ ექიმებს თქვენთვის იმის თქმა, რომ ყველა თქვენი დაავადება მენტალურია?! როგორ არაკომფორტულად და უხერხულად გრძნობთ თავს, როცა ვინმე გეუბნებათ, რომ თქვენი დაავადება თქვენ მიერაა მოგონილი, რომ ის „თავიდან მოდის“. ასეთი რამ სულაც არ მოგწონებათ და მაშინვე ექიმს შეიცვლით. სამაგიეროდ, თუ ექიმი გამოგიტყდებათ, რომ თქვენ ძალიან საშიში, ძალიან სერიოზული დაავადება გჭირთ, თავს სრულიად ბედნიერად იგრძნობთ: რადგან, ისეთი ადამიანი, ასეთი დიდებული ადამიანი, როგორიც თქვენ ხართ, – თქვენ ხომ, უბრალოდ, უნდა გქონდეთ სერიოზული, დიდი

ავადმყოფობა! წვრილ-წვრილი დაავადებები – პატარა ადამიანებისთვისაა, ჩვეულებრივი დაავადებები – ჩვეულებრივი პუბლიკისთვისაა; მაგრამ, როცა თქვენ კიბო გაქვთ, ტუბერკულოზი ან რაიმე სხვა საშიში დაავადება, აი, მაშინ გრძნობთ თავს სხვებზე მთელი თავით მაღლა! ახლა თქვენ რალაციით მნიშვნელოვანი გახდით, ყოველ შემთხვევაში, იმით მაინც, რაც ავადმყოფობას შეეხება, თქვენ განუმეორებელი ხართ!

ახალგაზრდა ექიმი, რომელსაც ახალი აღებული ჰქონდა დიპლომი, შინ დაბრუნდა. მამამისიც ექიმი იყო – ის საშინლად გადაქანცული იყო მრავალწლიანი, შეუსვენებელი მუშაობით... ასე, რომ, მან შევბუღება აიღო. შვილს განუცხადა: „დასვენება მჭირდება, სამი კვირით მაინც, მთაში მივდივარ, და სანამ მე არ ვიქნები, შენ უნდა მიხედო ყველა ჩემს პაციენტს“.

სამი კვირის შემდეგ, როცა მამა დაბრუნდა, შვილი შემდეგი სიტყვებით შეხვდა: „მამა, შენთვის სიურპრიზი მაქვს! იმ მოხუცი მანდილოსნის ავადმყოფობას, რომელსაც წლების განმავლობაში მკურნალობდი, სამი დღეში მოვერიე“.

მამამ შვილს სილა გაანწა და აყვირდა: „შე სულელო, იდიოტო, სწორედ ამ ქალმა გადაიხადა მთელი შენი სწავლის ფული, და იმედი მქონდა, რომ ჩემი სხვა შვილებიც ისწავლიდნენ იმავე კოლეჯში; დიახ, დიახ, არ ჰქონდა მას წყლული! მთაში ყოფნისას, როცა გამახსენდა; რომ დამავინწყდა შენი გაფრთხილება, ამ ქალს უჩემოდ არ მიკარებოდი, საშინლად ავნერვიულდი, მაგრამ რას წარმოვიდგენდი, ასეთი სულელი თუ იქნებოდი... ის ძალიან მდიდარია, და თუ უნდა, რომ კუჭი სტიკიოდეს, რატომ უნდა შევეწინააღმდეგო?! წლების განმავლობაში ხომ ეს ქალი აჭმევდა პურს ჩვენს ოჯახს!..“

დაავადებათა ოთხმოცდაათი პროცენტი ფსიქოსომატურია. მათი განკურნება შეიძლება მანტრით. ისინი შეიძლება შეგონებით განიკურნოს, ისინი შეიძლება განკურნოს სატია საი ბაბამ⁷⁹, რადგან ის ყველაზე ადრე, ყველას წინაშე, ქმნიდა რა ნამდვილ სასწაულებს, ახდენდა მათ დემონსტრირებას; და ახლა უკვე ნებისმიერს შეუძლია თქვენი განკურნება.

⁷⁹ სატია საი ბაბა – ინდოეთის ერთ-ერთი, ყველაზე უფრო აღიარებული სულიერი ლიდერი (1926-2011).

რაიმე სიტყვის შეუჩერებელივ გამეორება სინამდვილეს ბადებს; მაგრამ სინამდვილე ილუზორულია. ეს ჰალუცინაციაა. არ შეგიძლიათ ნამდვილ რეალობაში გააღწიოთ, ვიდრე თქვენი გონებიდან ყველა სიტყვა არ გაქრება. სიტყვები უდიდეს ძალას ფლობენ. თუ გონებაში არის თუნდაც ერთი, ერთადერთი სიტყვაც კი, თქვენი გონება არაა ცარიელი. და რასაც დაინახავთ, გაიგონებთ, იგრძნობთ, თქვენამდე ყველაფერი ამ სიტყვაში გარდატეხილი მოვა, და ეს სიტყვა წარმოშობს მთელ თქვენს რეალობას.

უნდა სრულიად გათავისუფლდეთ სიტყვებისგან, აზრებისგან. უბრალოდ, თქვენ უნდა გახდეთ თავად ცნობიერება.

როდესაც თქვენ მხოლოდ ცნობიერება ხართ, თქვენი ნავი ცარიელია და მთელი სინამდვილე ღიაა, გახსნილია თქვენთვის. რადგან თქვენ არაფერს იმეორებთ, არაფერს უმტკიცებთ თავს, და რამდენადაც საკუთარი თავისთვის არავითარ ფანტაზიებს არ თხზავთ, —ესე იგი, არც იჰიპნოზებთ თავს. და მხოლოდ მაშინ ჩნდება ჭეშმარიტება, რეალობა — ის ჩნდება, გახსნილია თქვენთან შესახვედრად.

ჩუჟან-ძი მართალია. ის ამბობდა:

„სად ვიპოვო ადამიანი,
სიტყვებდავინცებულნი?“

ეს ისაა,

ვისთანაც ვისურვებდი ლაპარაკს.

ანკესის დანიშნულებაა

თევზის დაჭერა...”

სრულიად დაივიწყეთ დანიშნულების შესახებ, მიზნის შესახებ. თქვენ იმდენი ანკესი მოაგროვეთ, იმდენს ნერვიულობდით მასზე — რომ შეიძლება ვიღაცამ ისინი მოგპაროთ, შეიძლება ისინი დაიმტვრეს ან დაჟანგდეს — რომ თქვენ უკვე დროც კი აღარ გექნებათ, რომ თავად თევზი გაგახსენდეთ!

ანკესის დანიშნულებაა

თევზის დაჭერა.

როცა თევზი დაჭერილია,

ანკესს ივინყებენ.

თუ არ შეგიძლიათ დაივინყოთ ანკესი, ეს იმას ნიშნავს, რომ თევზი ჯერ კიდევ არაა დაჭერილი. გახსოვდეთ, თუ მუდამ განუხებთ აზრები, იდეები; რომელიც ანკესს ეხება, ეს იმის მანიშნებელია, რომ თევზი, ჯერ კიდევ, არ გაქვთ. თქვენ სრულიად დაგავინყდათ თევზი, იმდენად გაიხლართეთ ამ თევზის ანკესებში, და იმდენად ხართ დამოკიდებული მასზე, რომ შეგიყვარდათ ისინი.

მეზობელი მყავდა, პროფესორი – ადამიანი სიტყვების სამყაროთი. იყიდა ავტომობილი. ყოველი დილას რეცხავდა. მუდამ გაკრიალებული ჰყავდა მანქანა, სურათივით, თითქოს გამოფენაზე უნდა გაეტანა, – ოღონდ იმ ავტომობილით ქუჩაში არასოდეს გამოსულა. მრავალი წელი ვაკვირდებოდი. ყოველ დილას უამრავი საქმე ჰქონდა: ასუფთავებდა, აპრიალებდა, მტვერს ამორებდა, ფანჯრებს რეცხავდა, ფარებს წმენდდა...

ერთხელ, მასთან ერთად მატარებელით მომინია მგზავრობამ. ერთ კუბეში მოვხვდით. სხვათა შორის ვკითხე: „ავტომობილი წესრიგში არ გყავთ? როგორც ვხედავ, მანქანით სულ არ დადიხართ. მუდამ სახლთან გიყენიათ“.

„არა, იცით რა, მე შემეყვარდა ეს მანქანა, – გაეცინა მას. – ისე ძალიან შემეყვარდა, რომ ახლა იმის გაფიქრებაც კი მაშინებს, რომ იქნებ, სადმე რომ წავიდე, რამე მოუვიდეს – ნუ, ვთქვათ, ხომ ხდება ავარიები, ან მანქანა ფუჭდება, ან რამეს ეჯახება.... ათასი რამ შეიძლება მოხდეს. ჩემთვის ამის გაფიქრებაც კი აუტანელია!“

ავტომობილი, სიტყვა, ანკესი – ეს ყველაფერი საშუალებაა და არა მიზანი. თქვენ შეიძლება შეგიყვარდეთ ისინი – მაშინ თქვენ მათ აღარასოდეს გამოიყენებთ.

ხშირად ვჩერდებოდი ერთ სახლში. მის დიასახლისს სამასამდე სარი⁸⁰ ჰქონდა, თუმცა მხოლოდ ორს ხმარობდა – სხვებს ინახავდა, ყოველი შემთხვევისთვის. როდისღა შოვიდოდა ეს შემთხვევა? რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, – მე კი მას თხუთმეტი წელი ვიცნობდი, – ეს ყოველი შემთხვევა არა

⁸⁰ სარი. – ქალის სამოსი ინდოეთში; გრძელი (4-5 მ-მდე) ქსოვილი, რომელსაც გარკვეული წესით იხვევენ ტანზე.

და არა, ერთხელაც არ დადგა; და რაც დრო გადის, მით უფრო მცირდება ამის შანსი, რადგან ქალი ბერდება, და, ბოლოს და ბოლოს, ყველაფერი იმით დამთავრდება, რომ ის მოკვდება, მისი სამასამდე სარი კი სიცოცხლეს გააგრძელებს.

მაშ, რა მოხდა? მას, რა, შეუყვარდა სარები? დიახ, შეიძლება მათი შეყვარება, შეიძლება საგნების შეყვარება. ადამიანის შეყვარებაა ძნელი, საგნების შეყვარება ადვილია, რადგან საგნები მკვდრები არიან. თქვენ შეგიძლიათ მათი მართვა, მანიპულირება. სარი ვერასოდეს მოგთხოვთ: „მატარე! მინდა ქუჩაში გასვლა; მინდა ვნახო, ქუჩაში რა ხდება!“ ის ავტომობილი არასდროს განაცხადებს: „მოდი, გამატარე, თორემ ძალიან მოვიწყინე“.

ადამიანებთან რთულია. ადამიანებთან ეს არ გაგივა. ისინი მოითხოვენ, ისინი იწყებენ თხოვნას, მათ მოუწოდებთ სინათლეზე გასვლა, მათ საკუთარი სურვილები აქვთ, რომლებიც უნდა ასრულდეს; აზრები, რომლებსაც ანგარიში უნდა გაუწიო... როცა გიყვარდებოდა ვინმე, მუდამ კონფლიქტები ხდება. ამიტომ, ისინი, ვინც გაცილებით ჭკვიანები არიან, არასდროს იყვარებენ ადამიანებს, ისინი ცდილობენ საგნები შეიყვარონ: სახლი, ავტომობილი, აქსესუარები... მათთან მუდამ ადვილია: ისინი ადვილად სამართავნი არიან და თქვენ ყოველთვის სიტუაციის ბატონ-პატრონი ხართ, თქვენი სიყვარულის ობიექტი არასდროს გაყენებთ თავსატეხის წინაშე; ანდა, თუ თქვენ მაინც შეგიყვარდათ ადამიანი, მაშინვე იწყებთ მის საგნად გადაქცევას, მკვდარ საგნად. ცოლი – მკვდარი საგანია, ქმარი – მკვდარი საგანია. ისინი აწამებენ ერთმანეთს. რატომ აყენებენ ისინი ერთმანეთს ტკივილს? რა სარგებლობა აქვთ აქედან? საქმე ისაა, რომ თქვენ იმდენად აკვდინებთ მეორე ადამიანს ტანჯვა-წამებით, რომ ის მკვდარ საგნად გადაქცევა, მორჩილ საგნად, რომელიც მანიპულირებას ექვემდებარება. მაშინ უკვე შეგიძლიათ წყნარად იყოთ.

ორი ქალბატონი, ორივე ოჯახის დიასახლისი, წიგნის მაღაზიის ვიტრინიდან წიგნებს ათვალიერებდნენ. „შეხედე, – შენიშნა ერთმა, – კარგი წიგნი ჩანს, სათაურით „როგორ უნდა აწამო ქმარი“.

მაგრამ მეორე ქალი წიგნით არ დაინტერესდა, იქით არც კი გაუხედავს. „რაში მჭირდება წიგნი, – თქვა მან, – მე ჩემი საკუთარი სისტემა მაქვს“.

ყველას თავისი სისტემა აქვს, როგორ აწამოს მეორე, რადგან მხოლოდ ტანჯვა-წამებით ან კიდეც პირდაპირ ფიზიკური წგრევით შეიძლება ადამიანის მორჩილ საგნად გადაქცევა.

ერთხელ, მოლა ნასრედიანი კაფეში შევარდა, მრისხანებისა და აღშფოთებისაგან პირდაპირ დულდა, და ყვირილი დაიწყო: „აქ ვილაცას ჩემს ცოლზე უთქვამს, მახინჯი, ბებერი კუდიანიაო. ვინაა ის ყმანვილი, ვინ თქვა ეს?“

ერთ-ერთი მაგიდიდან წამოდგა მხარბეჭიანი მუტრუკი, ნასრედინზე ორჯერ უფრო მსხვილი და მთელი თავით მალა-ლი. „მე, მე ვთქვი ეს შენს ცოლზე, რაშია საქმე?“

მისი შემხედვარე ნასრედიანი ჩაჩუმდა, მას აშკარად შეეშინდა. მივიდა მაგიდასთან და უთხრა: „მადლობა. სიმართლე გითხრა, ეს მე თავადაც ვიცო, მაგრამ ვერასდროს შევძელი ამის ხმამალლა თქმა. შენ კი ეს გააკეთე, ყოჩაღ, მამაცი ადამიანი ყოფილხარ“.

რა ხდება ურთიერთობისას? რატომ ხდება, რომ ურთიერთობები ყოველთვის საზიზღარი, მახინჯი მხარით შემოტრიალდება ხოლმე? რატომ არის ასეთი რთული, პრაქტიკულად შეუძლებელი სიყვარული? რატომ იწამლება ყველაფერი, რატომ ივსება შხამით?... იმიტომ, რომ გონება მუდამ ბედნიერია, როცა საგნებით მანიპულირების საშუალება ეძლევა, საგნები ხომ არასოდეს ჯანყდებიან: ისინი მუდამ მორჩილნი არიან, არასოდეს დავობენ. ადამიანი კი – ცოცხალია, და შეუძლებელია გამოიცნოთ, რის გაკეთებას აპირებს, რას მოიფიქრებს მეორე წუთს. მისი მართვა არ შეგიძლიათ... მისი თავისუფლება თქვენთვის პრობლემაა.

სიყვარული პრობლემა ხდება იმიტომ, რომ არ გსურთ მეორე ადამიანი იყოს თავისუფალი. გახსოვდეთ: თუ მართლა გიყვართ, წამდვილი სიყვარული მხოლოდ მაშინაა შესაძლებელი, როცა მეორეს აძლევთ სრულ თავისუფლებას, იყოს ისეთი, როგორიცაა: მაგრამ, ამავე დროს, გახსოვდეთ, თქვენ არ შე-

გიძლიათ მისი ფლობა, მაშინ არ შეგიძლიათ წინასწარ გამოიცნოთ ან განჭვრიტოთ, მაშინ არ შეგიძლიათ უსაფრთხოდ იყოთ, მაშინ თქვენს ცხოვრებაში ყველაფერი მოხდება შემთხვევიდან შემთხვევამდე, თქვენი სურვილისგან დამოუკიდებლად. გონებას კი სურს დაგეგმოს. მას სურს იყოს მთლიანად და სრულიად.

გონებას სურს, რომ თქვენი ცხოვრება კალაპოტში იყოს მოქცეული, წინასწარ, დაწესებულ ჩარჩოებში, რადგან გონება – ყველაზე მკვდარი საგანია თქვენში. ეს იგივეა, რომ თქვენ იყოთ მდინარე, და მდინარის ნაწილი აისბერგად გადაიქცეს. თქვენი გონება – აისბერგია, ის – გაყინულია, თქვენი უმოძრაო ნაწილია და მიისწრაფვის, რომ თქვენი დანარჩენი ნაწილიც გაყინოს, რომ მერე არაფრის გეშინოდეთ. როცა რაღაც ახალი ხდება, შიშიც ჩნდება, საფრთხე, – ძველი კი საშიში არაა. გონება მუდამ ბედნიერია ძველით, შეჩვეულით.

ამიტომაც გონება მუდამ ორთოდოქსული, არასდროსაა რევოლუციური, ყოველთვის მიისწრაფვის ძველისკენ და არ უნდა ახლის მიღება. ჯერ არ არსებულა ისეთი გონება, რომელსაც რევოლუციურს ვუწოდებდით. გონებას არ შეუძლია იყოს რევოლუციური. ბუდა რევოლუციონერია, ჩჟუან-ძიც – იმიტომ, რომ მათ არა აქვთ გონება. ლენინი არ იყო რევოლუციონერი, სტალინიც აბსოლუტურად არ იყო. ისინი არც შეიძლებოდა რევოლუციონერები ყოფილიყვნენ. როცა გონება არსებობს, როგორ შეიძლება იყო რევოლუციონერი? გონება მუდამ ორთოდოქსულია, გონება მუდამ კონფორმისტულია, რადგან გონება – ეს თქვენი მკვდარი, გარდაცვლილი ნაწილია. იცოდეთ ეს.

თქვენში ბევრი მკვდარი ნაწილია, რომელსაც თქვენი სხეული, უბრალოდ, იშორებს. თქვენი თმა მკვდარია, ამიტომაც, რომ მისი შეჭრა ადვილად შეგიძლიათ და, ამასთან, არ განიცდით ტკივილს; თქვენი ფრჩხილები მკვდარია, ამიტომაც, რომ ადვილად შეგიძლიათ მოიჭრათ, და არ გეტკინოთ. თქვენი სხეული მათ მუდმივად იშორებს. ცნობიერისთვისაც საჭიროა ბევრი რამის გადაყრა, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ისინი

ოპო მარეჩი ნავი

დაგროვდება. გონება – ისეთივე მკვდარი ნაწილია, როგორც თმა. ეს სიმბოლურია. ბუდამ რომ თავის მონაწევებს თავის გადაპარსვა დაავალა, ეს უბრალოდ სიმბოლოა: ზუსტად ისევე იპარსავთ შინაგან თავს, თქვენს ცნობიერებას, ისევე იცილებთ გონებას, როგორც თავიდან თმას იპარსავთ ხოლმე, ბოლომდე.

ერთიც და მეორეც: თმა, გონება – მკვდარია; ნუ ატარებთ მათ, ეს მშვენიერი იქნება! დააკვირდით, თქვენში მკვდარი ნაწილები არ დაგროვდეს. რა არის გონება? თქვენი განვლილი გამოცდილებაა – ის, რაც ისწავლეთ, ყველაფერი ის, რაც იყო. გონება არასოდეს არაა აწმყოში – როგორ შეუძლია მას იქ მოხვედრა? გონებას არ შეუძლია იყოს „აქ და ახლა“.

თუ თქვენ უბრალოდ მიყურებთ ახლა, სადაა თქვენი გონება? თუ თქვენ, უბრალოდ, ზიხართ და მიყურებთ, სადაა თქვენი გონება? აი, როცა კამათს იწყებთ, გონება ჩნდება; თუ იწყებთ განსჯას, გაკიცხვას, მტკიცებას – მაშინვე ჩნდება გონება. და როგორ განსჯით, აფასებთ, თვლით, აყალიბებთ აზრს, როგორ აკეთებთ დასკვნებს? თქვენ გადმოგაქვთ წარსული აწმყოში, წარსული მსაჯული ხდება, აწმყოს საზომი. როგორ კამათობთ? თქვენ ქექავთ წარსულს, როგორც არგუმენტს, მაგრამ, როგორც კი წარსულს ჩაეჭიდებით, იმავე წამს ჩნდება გონება.

გონება – ეს თქვენი მკვდარი ნაწილია, ეს ექსკრემენტია. როგორ არიან ადამიანები, რომლებსაც გაუვალობა აწუხებთ, – ისინი ძლიერ ტანჯვას განიცდიან; სწორედ ასევე, არსებობს გონებრივი გაუვალობა – ერთგვარი ექსკრემენტების დაგროვება. თქვენ ხომ არასდროს იშორებთ მათ, თქვენ მათ გარეთ არ ყრით. თქვენს გონებაში ყველაფერი მხოლოდ შედის, მაგრამ იქიდან არაფერი გამოდის, თქვენ მას სრულიად არ ასუფთავებთ, არ ათავისუფლებთ, იქიდან ნაგავს არ ყრით.

მედიტაცია – ესაა გონების გარეთ გადაყრა, ეს ტვირთისგან გათავისუფლებაა. არაა საჭირო მთელი თქვენი ექსკრემენტების ტარება. წინააღმდეგ შემთხვევაში, უფრო და უფრო გამოლენჩდებით. ამიტომაც, რომ ბავშვს სუფთა, ნათელი გონება აქვს – მასში ჯერ არაფერია დაგროვილი. ხანდახან ბავშვები

ისეთ რამეებს ამბობენ, რომ მთელი თქვენი ფილოსოფოსები, ერთად აღებული, მათ ნათქვამს ვერც ჩამოაყალიბებენ და ვერც მათ ფორმულირებას შეძლებენ ვერასოდეს. ისინი, ბავშვები, ხშირად ხედავენ და სწვდებიან იმ სინამდვილეს, რომელსაც ეს თქვენი ჭკვიანი, განათლებული ადამიანები, უბრალოდ, ხელიდან უშვებენ. ბავშვები ძალიან, ძალიან ძლიერები არიან. მათ ნათელი გონება აქვთ, მათი მზერა ხალასია, მათი ხედვა არაა ჩაკეტილი, მათი თვალეები არაფრითაა დაბინდული და ფართოდაა გახელილი. ბრძენი კი – ის კვლავ ბავშვად იქცევა. მან დააცარიელა თავისი ნავი, მან მთელი უსარგებლო ტვირთი მოიშორა, ყველა ექსკრემენტი გადაყარა, მას არ აწუხებს გაუვალობა. მისი ცნობიერება – მუდმივი, უწყვეტი დინებაა, რომელშიც არაა გაყინული და გამხმარი ნაწილები.

ანკესის დანიშნულებაა

თევზის დაჭერა.

როცა თევზი დაჭერილია,

ანკესს ივინყებენ.

სიტყვების დანიშნულებაა

იდეების შეტყობინება.

როცა იდეები მიღებულია,

სიტყვები დავინყებულა.

თუ მართლა გესმით ჩემი, მაშინ ვერ შეძლებთ იმის გახსენებას, რა ვილაპარაკე. თევზს დაიჭერთ და ანკესს გადაადგდით. თქვენ უბრალოდ გახდებით ის, რაზეც მე ვლაპარაკობდი. მაგრამ რასაც ვლაპარაკობდი, იმას არ დაიმახსოვრებთ. თქვენ ამაზე გამოივლით, შრიცვლებით ამით, მაგრამ ამით უფრო განსწავლული ვერ გახდებით; ამის წყალობით მხოლოდ დაცარიელებით. გახდებით ნაკლებ სავსე. ჩემგან განახლებული, სიტყვებისგან თავისუფალი წახვალთ და არა მათგან დამძიმებული.

ნუ ეცდებით, ნუ შეაგროვებთ იმას. რასაც მე ვამბობ, რადგან, რაც არ უნდა შეაგროვოთ, სისუფელე იქნება. დაგროვება, შეგროვება – ეს სისუფელეა, ტყუილია: ნუ დააგროვებთ, ნუ აავსებთ თქვენს აკივრებს ჩემი ძვირფასი სიტყვებით. სიტყვე-

ბი – ექსკრემენტებია, ისინი საერთოდ არ არიან ღირებულნი. რაც შეიძლება შორს გადაყარეთ, და მაშინ აზრი დაგრჩებათ. მაგრამ აზრის დამახსოვრება არასდროს არაა საჭირო, მეტიც, აზრის დამახსოვრება შეუძლებელია. ის არასოდეს გადაიქცევა თქვენი მოგონებების ნაწილად, ის თქვენი მთლიანის ნაწილად გადაიქცევა. თქვენ მხოლოდ მაშინ გინევთ რაიმეს დამახსოვრება, ხსოვნაში შენახვა და გახსენება, როცა ეს მახსოვრობის ნაწილია, უფროს ზუსტად – ინტელექტისა. თქვენ არ გჭირდებათ გახსოვდეთ ის, რაც სინამდვილეში გადაგხდათ თავს. თუ ეს თქვენს თავს ხდება, ის უბრალოდ არის – რა საჭიროა მისი დამახსოვრება? არ გაიმეოროთ, არ დაუბრუნდეთ მას კვლავ და კვლავ, რადგან გამეორება ყალბ წარმოდგენას ბადებს.

ყური უგდეთ, მაგრამ არა სიტყვებს – მის გვერდით თქვენ გეძლევათ უსიტყვობა. ნუ დაძაბავთ ყურადღებას სიტყვებზე, მომოიხედეთ გარშემო, შეხედეთ იმას, რაც გვერდითაა, ცოტათი გააპარეთ მზერა, რადგან ანმყო გეძლევათ ზუსტად იქ. არ მოუსმინოთ იმას, რასაც გელაპარაკებით, მისმინეთ მე! მეც აქ ვარ, აქ მხოლოდ სიტყვები არაა; და როგორც კი გამიგებთ, ყველა სიტყვა დავიწყებული იქნება.

ბუდა მოკვდა, და ბჰიკუ, მისი მოწაფეები, უცებ ძალიან შეწუხდნენ, რადგან ბუდას ცხოვრებაში მისი არც ერთი გამოწაფვაში არავის ჩაუწერია, არავის შეუგროვებია და დაუმახსოვრებია. მათ ყველაფერი თავიდან გამოუფრინდათ. მისი სიტყვების ჩანერაც კი ვერ მოიფიქრეს. ვერ წარმოედგინათ, რომ ის ასე მალე მოკვდებოდა, ასე მოულოდნელად. მოწაფეები ამაზე არასდროს ფიქრობენ – რომ შეიძლება ოსტატი უეცრად გაქრეს.

ერთხელ, უცბად, ბუდამ თქვა: „აი, მე მივდივარ“. ჩანაწერების გაკეთება უკვე გვიანი იყო. მათ, უბრალოდ, ველარ მოასწრეს, ის კი 40 წლის განმავლობაში ლაპარაკობდა. თუ ის უკვე მოკვდა, როგორ უნდა შეგროვდეს მისი სიტყვები? ასეთი განძი დაიკარგა, რა უნდა ექნათ?

უბრალოდ, მშვენიერია, რომ მაჰაკაშიასამ ვერ შეძლო ბუდას სიტყვების გამეორება, ვერ შეძლო ბუდას სიტყვების გა-

ხსენება. „დიახ, მე ვუსმენდი მას, – აღიარა მან, – მაგრამ სრულიად არ მახსოვს, რას ლაპარაკობდა. იმდენად ვიყავი ამით აღსავსე, იმდენად ვიყავი ამით გამსჭვალული, რომ ჩემს მეხსიერებაში არაფერი იდებოდა, არაფერი ხვდებოდა. არა, არ ვიცი“. არადა, ის გასხივოსნდა!

შარიპუტრამ, მოგდღაიანმა⁸¹, ყველამ, რომლებიც გასხივოსნდნენ, მხრები აიჩეჩეს და აღიარეს: „ძნელი იქნება ამის აღდგენა. მან იმდენი რამე თქვა, მაგრამ ჩვენ ვერაფერი დავიმახსოვრეთ“. არადა, ესენი ის მოწაფეები იყვნენ, რომლებმაც მიაღწიეს!

შემდეგ მიმართეს ანანდას⁸². ის ბუდას სიცოცხლეში არ გასხივოსნებულა. მხოლოდ ბუდას სიკვდილის შემდეგ მიაღწია გასხივოსნებას. მას ყველაფერი ახსოვდა. მან სიტყვასიტყვით გაიხსენა ყველაფერი, რაც კი ბუდამ ორმოცი წლის განმავლობაში ილაპარაკა, ყველაფერი უკარნახა სიტყვასიტყვით – ადამიანმა, რომელიც მაშინ გასხივოსნებული არ იყო! ეს პარადოქსულად ჟღერს. წესით, ბუდას გამონათქვამები მათ უნდა ხსომებოდათ, რომლებმაც გასხივოსნებას მიაღწიეს, და არა ამ ადამიანს, რომელიც იმ დროს ჯერ კიდევ არ იყო მეორე ნაპირამდე მისული. მაგრამ როდესაც ის – მეორე ნაპირი – მიღწეულია, ეს ნაპირი დავინწყებულისა; როცა თავად ხდები ბუდა, – ვის მოუვა თავში დაიმახსოვროს ბუდას სიტყვები?!

ანკესის დანიშნულებაა

თევზის დაჭერა.

როცა თევზი დაჭერილია,

ანკესს ივინყებენ.

ბუდას სიტყვები სხვა არაფერია, თუ არა ანკესი, მაჰაკაშიაპამ კი თევზი დაიჭირა. ვის ადარდებს ახლა ანკესი? ვის ანალვლებს, რა მოუვა ნავს? მან ღინება გადალახა. მაჰაკაშიაპამ განაცხადა: „მე არ ვიცი, ეს ყმანვილი რას ლაპარაკობდა. არც ღირს ჩემზე დაყრდნობა, რადგან ველარც კი ვარჩევ – სად არის ის, რაც თქვა მან, და სად არის ის, რასაც ვლაპარაკობ მე“.

⁸¹ შარიპუტრა, მოგდღაიანი – ბუდას ორი მთავარი მოწაფე.

⁸² ანანდა – ბუდას ერთ-ერთი მთავარი მოწაფე.

რა თქმა უნდა, ასეც იყო. თუ მაჰაკაშიაპა თავად გახდა ბუდა, როგორ უნდა განასხვავო ისინი, როგორ უნდა გამოყო ერთი – მეორისგან? შეუძლებელია გარკვევა, ვინ ვინ არის. მაგრამ ანანდამ დარწმუნებით განაცხადა: „მე გეტყვით მის სიტყვებს“, – და საკმაოდ თავდაჯერებულად წარმოთქვა ისინი. ამ ადამიანის წინაშე, რომელიც მაშინ ჯერ კიდევ უმეცარი იყო, კაცობრიობა ძალიან დიდ ვალშია. მას იმ დროისათვის ჯერ არ ჰქონდა, თევზი დაჭერილი, ამიტომაც შეინახა ანკესი. ის ისევ ფიქრობდა თევზაობაზე და ამიტომაც მოუწია იმ ანკესების თრევა.

სიტყვების დანიშნულებაა

იდეების შეტყობინება.

როცა იდეები მიღებულია,

სიტყვები დაეინწყება.

გახსოვდეთ ამის შესახებ, ეს ცხოვრების ძირითადი კანონია: უსარგებლო, უაზრო, სუფთად გარეგნული – იმიტომ გამოიყურება ესოდენ მნიშვნელოვნად, რომ ცენტრზე, შინაარსზე თქვენთვის არაფერია ცნობილი. ეს სამყარო მხოლოდ იმიტომ გამოიყურება მნიშვნელოვნად, რომ თქვენ წარმოდგენა არა გაქვთ ღმერთზე. თუ შეიმეცნებთ ღმერთს, სამყაროს დაივიწყებთ. სხვაგვარად შეუძლებელია.

ადამიანები ცდილობდნენ სამყაროს დაეინყებას, ისე, რომ თითქოს მათ შეძლეს ღმერთის შეცნობა – მაგრამ ეს არავის, არასდროს არ გამოსვლია და არასდროს გამოუვა. რამდენჯერაც გნებავთ, იმდენჯერ სცადეთ ამ სამყაროს დაეინყება, მაგრამ თქვენ არ ძალგიძთ ამის გაკეთება. ყოველი თქვენი ძალისხმევა, დაივიწყოთ სამყარო, დამახსოვრების გაგრძელებად იქცევა. მხოლოდ ღმერთის შეცნობის შემდეგ მოახერხებთ სამყაროს დაეინყებას. შეგიძლიათ გააგრძელოთ თქვენი მცდელობები, თავი დააღწიოთ ფიქრს, მაგრამ ამას ვერასდროს მიაღწევთ, ვიდრე შეცნობამდე არ მიხვალთ. ფიქრი – ეს ცვლაა, ცნობიერის სუროგატი. როგორ შეგიძლიათ გადაადოთ ანკესი, თუ თევზი ჯერ კიდევ არ დაგიჭერიათ? გონება ეგრევე გეტყვით: „ნუ სულელობ, სადაა თევზი?“

როგორ შეგიძლიათ მოიშოროთ სიტყვები, თუ აზრი თქვენთვის კვლავ დაფარულია? ნუ ებრძვით სიტყვებს, ეცადეთ ჩასწდეთ არსს. ნუ ეცდებით ებრძოლოთ აზრებს. აი, სწორედ ამ მიზეზის გამო, კვლავ და კვლავ გიმეორებთ, რომ მაშინაც კი, თუ თქვენი აზრები ხელს გიშლიან, არ მოაწყობთ მათთან მთელი ბატალიები, არ იბრძოლოთ მათთან. თუ ისინი ჩნდებიან, – დაე, გაჩნდნენ, ნუ მიაქცევთ ყურადღებას. თუ ისინი აგრძელებენ მდინარებას, მიეცით მათ ამის ნება. ნუ გააკეთებთ ნურაფერს, იყავით განურჩეველი, იყავით მხოლოდ დამკვირვებელი, უბრალოდ დამკვირვებელი, დამთვალეიერებელი, არა დაინტერესებული. ესაა ყველაფერი, რაც ახლა შეგიძლიათ გააკეთოთ – არ იყოთ დაინტერესებული.

ნუ მოითხოვთ: „არ მოხვიდეთ“. ნუ მოიპატიუბთ, ნურც ზურგს შეაქცევთ, ნუ განსჯით და ნუ აღფრთოვანდებით. უბრალოდ, დარჩით განურჩეველი. უყურეთ მათ, ისინი ჩნდებიან, თითქოს ღრუბელი მიცურავს ცაზე – მერე ისინი ქრებიან, როგორც ღრუბელი დნება. მიეცით ნება, მოვიდნენ და წავიდნენ, არ გადაუღობოთ გზა, ნუ მიაქცევთ ყურადღებას. თუ თქვენ მათთან ბრძოლას იწყებთ, ესე იგი, მათთვის ყურადღების მიქცევას იწყებთ. და იმწამსვე, მაშინვე აღგმოხდებათ: „ჩემი მედიტაცია დაიკარგა!“ არაფერიც არ დაიკარგა. განა ცა, ღრუბლებით დაფარული, იკარგება? არაფერი არსად არ იკარგება.

დარჩით განურჩეველი, არ დაკავდეთ აზრებით, არც ასე და არც ისე. ადრე თუ გვიან, თქვენ იგრძნობთ, შეამჩნევთ, რომ მათი გამოჩენაც და გაქრობაც უფრო და უფრო შენეულდება, უფრო და უფრო გაიშვიათდება. ადრე თუ გვიან, აღმოაჩენთ: ეხლა ისინი კი მოდიან, მაგრამ რაღაც უფრო ცოტანი არიან, და ხანდახან მათი მოძრაობა სრულიად ჩერდება – და თქვენი გზა თავისუფლდება. ერთი აზრი უკვე წავიდა, მეორე ჯერ არ გაჩენილა. მათ შორის ინტერვალი ჩნდება, ნაპრალი; და ამ ნაპრალებში თქვენ დაიწყებთ თქვენი შინაგანი ზეცის შემჩნევას და შეცნობას, მთელი თავისი დიდებულებით. მაგრამ თუ აზრი მაინც წარმოიქმნება, მიეცით მას შემოსვლის ნება, ნუ შეუშლით ხელს; და არაფერზე ინერვიულოთ.

ესაა ყველაფერი, რისი გაკეთებაც შეგიძლიათ; სულ ესაა, რაც აქ შეიძლება გაკეთდეს, სხვა არაფერია შესაძლებელი. შეცადეთ იყოთ უყურადღებო, გულგრილი, უშფოთველი. დარჩით მხოლოდ მოწმედ, დააკვირდით, არაფერში ჩაერიოთ, – და გონება თავად დაგტოვებთ თქვენ, რადგან არაფერს შეუძლია შიგნით გაჩერება, როცა თქვენ სრულიად გულგრილი ხართ.

გულგრილობა ფესვებს კვეთს, ყველაზე ძირეულ ფესვებს. არ დაუშვათ თქვენს თავში მტრული დამოკიდებულება, რადგან ამით კვლავ იმას კვებავთ, რასთან ბრძოლასაც ცდილობთ. იყავით სრულიად გულგრილი. თუ გახსოვთ მეგობრები, მაშინ მოგინევთ, რომ გახსოვდეთ მტრებიც. უფრო მეტიც: მეგობრები შეიძლება დაივიწყოთ, მაგრამ როგორ შეძლებთ მტრების დავიწყებას? მათ ვერ დაივიწყებთ, მუდამ გემახსოვრებათ, რადგან თქვენ მათი გეშინიათ.

ადამიანები მუდამ შენუხებულნი არიან აზრებით, – ჩვეულებრივი ადამიანები. რელიგიური ადამიანები კიდევ უფრო მეტად არიან შენუხებულნი, რადგან ისინი ამ აზრებს მუდამ ებრძვიან. მაგრამ ამ ბრძოლით თქვენ მხოლოდ ყურადღებას აქცევთ მათ, ფოკუსურებას ახდენთ აზრებზე – და სწორედ, ყურადღებაა საკვები – მათ შორის, აზრებისთვის. ყველაფერი იზრდება, დიდდება, წონას იძენს, თუკი ამას ყურადღებას აქცევთ, თუ ამას მნიშვნელობას ანიჭებთ; თანაც იზრდება სწრაფად, უფრო ცოცხალი ხდება, უფრო ვიტალური, უფრო და უფრო რეალური. იყავით უბრალოდ გულგრილი, ინდიფერენტული.

ბუდა ხმარობდა სიტყვა „უპეკშა“-ს; ეს სიტყვა სრულ გულგრილობას ნიშნავს – არც იმას, არც ამას, სრულ მიუკერძოებლობას – ზუსტად შუაში დგომას: არა მეგობრულად, არა მტრულად, არა მომხრე, არა წინააღმდეგი, მაგრამ ამ ყველაფერს შორის, ცენტრში; ყველაფერს რომ ისე უყურო, თითქოს ეს თქვენ არ გეხებათ, თითქოს ეს ფიქრები თქვენ კი არ გეკუთვნით, არამედ თავისთვის არსებობენ, როგორც საზოგადოების მავანი და მავანი ნევრები. მიეცით არსებობის ნება. და მერე უცბად, ერთხელაც, თქვენთვის სრულიად მოულოდნელად, როცა თქვენი განურჩევლობა გახდება აბსოლუტური,

ტოტალური, ყოვლისმომცველი, თქვენი ცნობიერება გადავა გარეგნულიდან, პერიფერიიდან – ცენტრში.

ამის წინასწარმეტყველება ან დაგეგმვა შეუძლებელია; მხოლოდ იმის გაკეთება შეიძლება, რომ იმუშაო და დაიცადო. მაგრამ, როცა ეს მოხდება, თქვენ სიზნრით გაგეცინებათ, რადგან მიხვდებით, რომ ყველა თქვენი აზრი არსებობდა მხოლოდ იმიტომ, რომ ეს თავად გინდოდათ. გინდოდათ, რომ ისინი ყოფილიყვნენ, მხარს უჭერდით მათ; ის აზრები არსებობდნენ იმიტომ, რომ თქვენ მუდმივად, მორჩილად კვებავდით მათ. მათი არსებობის მიზეზი იყო ის, რომ თეზი ჯერ არ გაყვდათ დაჭერილი. როგორ შეგეძლოთ გადაგეგდოთ ანკესი? თქვენ მისი ტარება გინევდათ.

ასეთი ამბავი მახსენდება: ქვეყანაში, სადაც მოლა ნასრედინი ცხოვრობდა, ერთი შემთხვევა მოხდა... მეფე ბრძენს ეძებდა. ყოფილმა ბრძენმა სიკვდილის წინ მეფეს უთხრა: „როცა შენ ჩემს შემცვლელს დაუნყებ ძებნას, მონახე ადამიანი, რომელიც მთელ სამეფოში ყველაზე მოკრძალებული იქნება, რადგან ეგო – ეწინააღმდეგება სიბრძნეს. სიბრძნე არის სწორედ მოკრძალება, ამიტომ მოძებნე ყველაზე მოკრძალებული ადამიანი“.

მთელ სამეფოში ფარული მზვერავები დააგზავნეს, რათა ყველაზე მოკრძალებული ადამიანი ეპოვათ. ბოლოს და ბოლოს, მიაღწიეს იმ სოფელს, სადაც ნასრედინი ცხოვრობდა. მას უკვე გაეგო მოხუცი ბრძენის გარდაცვალების ამბავი და ბევრს ფიქრობდა, რა უნდა ყოფილიყო გადამწყვეტი ფაქტორი ახალი ბრძენის არჩევისას. ნასრედინი ნაკითხი კაცი იყო და იცოდა ძველი გადმოცემა იმის შესახებ, რომ ყველაზე უფრო მოკრძალებული ადამიანი – ყველაზე ბრძენია. ამიტომ, ის სრულიად ლოგიკურად მივიდა დასკვნამდე, რომ მოხუცი მეფე ყველაზე მოკრძალებულ ადამიანს დაუნყებდა ძებნას.

ამასობაში მეფის გაგზავნილი კაცებიც გამოჩნდნენ. მოლა ნასრედინი ძალიან მდიდარი კაცი იყო, მაგრამ როცა მძებრებმა ის დაინახეს, ამ დასახლების ყველაზე მდიდარი ადამიანი, ნასრედინი მდინარიდან ბრუნდებოდა და თევზის საჭერი ბადე

მოჰქონდა. ამ სოფელში კი თევზჭერა ყველაზე მოკრძალებულ და არაპრესტიჟულ საქმედ ითვლებოდა. ამიტომ მაძებრებმა გადანვიტეს: „როგორც ჩანს, ეს ადამიანი მეტად მოკრძალებულია“, – და ნასრედინს ჰკითხეს: „რატომ დაათრევ ამ ბადეს? შენ ხომ მდიდარი ადამიანი ხარ, რა გრჯის, რატომ თევზაობ?“

„სწორედ თევზის ჭერით გავმდიდრდი, – განმარტა ნასრედინმა, – ცხოვრება მეთევზეობით დავინწყე. ამით გავმდიდრდი, მაგრამ იმისათვის, რომ რალაცნაირად მადლობა გამოვხატო ჩემი ძველი ხელობის მიმართ, რომელმაც ამდენი რამ მომცა, ეს ბადე ჩემი მხრებით დამაქვს“.

აი, სწორედ ესაა ჭეშმარიტად მოკრძალებული ადამიანი! ჩვეულებრივ, როცა ღარიბი მდიდრდება, ის ცდილობს ბოლომდე ნაშალოს თავისი წარსული, რათა არაფერს გაიგოს, რომ ის ოდესღაც ღარიბი იყო. ის ყველაფერს იშორებს, რაც თავის ძველ ცხოვრებას ახსენებს. ის უარს ამბობს თავისი ნათესავების ნახვაზე, არ სურს, რომ მათ რაიმე ფორმით გაახსენონ წარსული. სრულიად უარყოფს თავის წარსულს. ის ქმნის ახალ წარსულს, რათა ყველა დარწმუნებული იყოს, რომ ის არისტოკრატად დაიბადა. მაგრამ ეს ადამიანი უწინდელივით მოკრძალებული დარჩა. ამიტომ მაძებრებმა მეფეს შეატყობინეს, მოლა ნასრედინი უმოკრძალებულესი ადამიანია ყველა იმ ადამიანთა შორის, ვინც კი აქამდე გვინახავსო. ასე რომ, მოლა ნასრედინი დაინიშნა ბრძენად მეფის კარზე.

დანიშვნის დღეს მან გადააგდო თავისი ბადე. ის ადამიანები, რომლებმაც მას რეკომენდაცია გაუწიეს, გაოცდნენ: „ნასრედინ, სადაა შენი ბადე?“

„როცა თევზი დაჭერილია, – უპასუხა მან, – ბადეს ადგებენ“.

მაგრამ თქვენ არ შეგიძლიათ მისი გადაგდება უფრო ადრე – ეს შეუძლებელია, თქვენ მისი ტარება გინევთ. მაგრამ ატარეთ ის სხვათა შორის, გულგრილად. არ მიეჩვიოთ მას, არ შეგიყვარდეთ, რადგან ერთ მშვენიერ დღეს მისი გადაგდება მოგიწევთ. თუ თქვენ შეგიყვარდათ ბადე, მაშინ ვერასდროს დაიჭერთ თევზს, თქვენ საშინელ დღეში ჩავარდებით იმის გაფიქრებაზეც კი, რომ როცა თევზს დაიჭერთ, ბადის გადაგდება მოგიწევთ.

არ შეგიყვარდეთ გონება. ის მხოლოდ უნდა მოიხმაროთ, ის თქვენში არსებობს მხოლოდ იმიტომ, რომ ჯერ კიდევ არ იცით, რა არის არა-გონება, არ იცით თქვენი სიღრმისეული, გულისმხიერი არსება. არსებობს პერიფერია, გარეგნული, ტანსაცმელი, თქვენ გინევთ ამ ყველაფრის თრევა, მაგრამ ატარეთ ეს ტანსაცმელი განურჩევლად, სხვათა შორის. ნუ გახდებით მისი მსხვერპლი.

კიდევ ერთი ისტორია:

ერთი კაცი იყო, რომელიც ყოველ წელს, თავის დაბადების დღეს, იპოდრომზე დადიოდა. მთელი წელი აგროვებდა ფულს, რომ ერთი ფსონი დაედო თავის დაბადების დღეს; და ყოველთვის აგებდა და აგებდა. თუმცა, მოგების იმედს მაინც არ კარგავდა. ყოველთვის, როცა იპოდრომიდან ბრუნდებოდა, მტკიცედ გადანწყვტდა ხოლმე, რომ იქ აღარასოდეს დაბრუნებულიყო... რამდენიმე დღე ახსოვდა თავისი გადანვეტილება, მაგრამ ცოტა ხანში იმედი კვლავ უბრუნდებოდა. „ვინ იცის, – ფიქრობდა ის, – იქნებ, წელს მაინც გამიღიმოს ბედმა, იქნებ სწორედ ახლა მაქვს გამდიდრების შანსი, რატომ არ უნდა ვცადო კიდევ ერთხელ?“

და როცა კვლავ დადგა მისი დაბადების დღე, ისევ იპოდრომზე წასასვლელად მოემზადა. ეს იყო მისი ორმოცდამეათე იუბილე, და გაიფიქრა: „ვეცდები, მთელი სული ჩავდო, ყველაფერი, რაც კი შემიძლია“.

ამიტომ გაყიდა მთელი თავისი ქონება – ყველაფერი, თუ რამ ებადა, რაც ორმოცდაათი წლის განმავლობაში ჰქონდა მოგროვებული, და გადანწყვტა: „ასეა თუ ისე, დღეს ყველაფერი გადანყდება. ან გავლატაკდები, ან იმპერატორი გავხდები, კმარა შუაში ყოფნა, – არც აქეთ, არც იქით. საკმარისია!“

ის მივიდა ვიტრინასთან, წაიკითხა ცხენების სახელები, აღმოაჩინა ცხენი, სახელად ადოლფ ჰიტლერი. „ამან არ შეიძლება არ გაამართლოს, – გაიფიქრა მან, – ასეთი დიდი ადამიანის სახელი ჰქვია, ასეთი წარმატებულის, რომელმაც მთელი სამყარო შეაშინა. ეს ცხენი ალბათ ყველაზე ძლიერი და სწრაფია“; ამიტომ ყველაფერი მასზე დადო, და, რა თქმა უნდა, წააგო –

ისევე, როგორც ყველა აგებს, ვინც ჰიტლერებზე დებს. მას ახლა წასასვლელიც არსად ჰქონდა, მან ხომ საკუთარი სახლიც კი წააგო. თავის მოკვლის გარდა არაფერი დარჩენოდა.

ამიტომ მივიდა უფსკრულთან იმ განზრახვით, რომ გადამხტარიყო და თავი მოეკლა. უკვე გადასახტომად ემზადებოდა, რომ უცბად ხმა გაიგო, ოღონდ, ვერ გაეგო, ეს ხმა მის შიგნით გაჩნდა თუ გარედან მოდიოდა. „შეჩერდი! – უბრძანა ამ ხმამ, – ამის შემდეგ მე მიგითითებ გამარჯვებულის სახელს, – კიდევ ერთხელ სცადე. თვითმკვლელობა არ ჩაიდინო“.

კაცს კვლავ ჩაესახა იმედი, ქალაქში დაბრუნდა. მთელი წელი მუხლჩაუხრელად შრომობდა, რადგან წინ გამარჯვება ელოდა, რომლისკენაც მთელი ცხოვრება მიისწრაფოდა. და აი, ოცნების ასრულების დროც დადგა. ის დღედაღამ მუშაობდა, და იმ ერთი წლის განმავლობაში, საკმაო ქონებაც დააგროვა. შემდეგ გულის ფანცქალით მივიდა ბუქმეკერის ფანჯარასთან და დაიცადა: „მშვენიერია, – შემოესმა ხმა, – ეს ცხენი აირჩიე – ჩერჩილი!“ სიტყვის შეუბრუნებლად, ისე, რომ ამ აზრისთვის წინააღმდეგობის განეცაც კი არ უცდია, ყოველგვარი ყოყმანის გარეშე, გონიერების ჩაურევლად, ყველაფერი, რაც კი გააჩნდა, მართლაც ამ ცხენზე დადო, და მოიგო – ჩერჩილი პირველი მივიდა!

ის ფანჯარასთან დაბრუნდა და დაიცადა. „ახლა სტალინზე დადე“, – ურჩია ხმამ. მან კვლავ ყველაფერი დადო. სტალინმა ყველას გაასწრო. ის გამდიდრდა.

მესამედაც დაელოდა რჩევას, მაგრამ ხმამ უთხრა: „საკმა-რისია!“

„მოკეტე, ხომ ხედავ, ვიგებ, – აღშფოთდა ის, – ბოლოს და ბოლოს, ჩემი წარმატების ვარსკვლავი ამობრწყინდა, და ახლა ვერავინ მომიგებს“. აირჩია ნიქსონი, – და ნიქსონი ყველაზე ბოლოს მივიდა.

მისი სიმდიდრიდან არაფერი დარჩა, ის კვლავ გაღატაკდა. იდგა და თავისთვის ცხვირში დუდღუნებდა: „ახლა რა ექნა?“

„აი, ახლა, – ურჩია ხმამ, – ნამდვილად უნდა ნახვიდე და უფსკრულიდან გადაეშვა!“

იმ მომენტებში, როცა პირისპირ ეჯახებით სიკვდილს, გონება იყინება იმიტომ, რომ ამ დროს ის თავისი მოღვაწეობის ობიექტს კარგავს. გონება – ეს ცხოვრების ნაწილია, მაგრამ არა – სიკვდილის ნაწილი. მაშინ, როცა წინ ცხოვრება აღარ არის, გონება წყნარდება, მას საქმე აღარა აქვს, იმნამს ის უმუშევარი რჩება. და აი, სწორედ მაშინ, როცა ჩუმდება გონება, ჩნდება, ასპარეზზე გამოდის შინაგანი ხმა. ის იყო და ყოველთვის არის, მაგრამ გონება იმდენად ხმაურიანია, რომ მის ხმაურში შეუძლებელია ამ ჩუმი ხმის გაგონება.

ეს ხმა საიდანღაც კი არ მოდის, შორიდან, საზღვრებს იქიდან, იმქვეყნიური სამყაროდან – თქვენი საზღვრების მიღმა არავინაა, ყველაფერი თქვენ შიგნითაა. ღმერთი ცაში კი არაა, არც სამოთხეში – ის თქვენშია. ის ადამიანი სიკვდილს აპირებდა – ეს იყო გონების მიერ მიღებული საბოლოო გადაწყვეტილება; მაგრამ როცა გონება დაწყნარდა იმ მიზეზით, რომ მას საქმე აღარ ჰქონდა, უცბად ამ კაცს ხმა მოესმა. ეს ხმა მოდიოდა მისი საკუთარი გულიდან, გულის სიღრმიდან. ხმა, რომელიც თქვენი სულის სიღრმიდან მოდის, მუდამ მართალია.

რა მოხდა შემდეგ? ორჯერ ხმამ თავისი საქმე გააკეთა, მაგრამ მაშინვე გონება ჩაერთო, და განაცხადა: „არ მოუსმინო ამ სისულელეებს, ჩვენ გვიმართლებს, და ჩვენ ვიგებთ“.

გახსოვდეთ: როცა თქვენ იგებთ, იგებთ მხოლოდ შინაგანი ხმის წყალობით, მაგრამ მაშინვე ილვიძებს და ეჩრება გონება და ინყებს გადანყვეტილებების მიღებას. ყოველთვის, როდესაც ბედნიერებას განიცდით, ეს მომდინარეობს იქიდან, რაც შიგნითაა. მერე უცბად გამოხტება გონება, თავის თავზე იღებს კონტროლს და აცხადებს: „ეს ჩემი დამსახურებაა“. როცა თქვენ შეყვარებული ხართ, სიყვარული სიკვდილს ემსგავსება, და თქვენ ნეტარებას განიცდით. ამ დროს ჩნდება გონება და აცხადებს: „აი, მეც აქ ვარ, ეს ყველაფერი ჩემი წყალობით ხდება“.

როცა თქვენ მედიტირებთ, თქვენ გაქვთ გასხივოსნების მომენტები, გაელვებები. მაგრამ მაშინვე ერთვება გონება და

აცხადებს: „იბედნიერე! შეხედე, რას მივალნიე!“ და თქვენ მაშინვე კარგავთ კონტაქტს, რომელსაც მიაღწიეთ.

გახსოვდეთ: გონებით თქვენ მუდამ უიღბლო ხართ, მუდამ ყველაფერს კარგავთ. მაშინაც კი, როცა გამარჯვებული ხართ, აღმოჩნდება, რომ თქვენი გამარჯვებები სხვა არაფერი ყოფილა, თუ არა დამარცხება, წაგება. გონებით გამარჯვება შეუძლებელია. უჭკუობით დამარცხება – არ არსებობს.

აუცილებელია თქვენი მთელი ცნობიერება გადართოთ გონებიდან არა-გონებისკენ. ვიდრე მოქმედებს არა-გონება, ყველაფერი მშვენიერადაა, ყველაფერი დიდებულადაა. ვიდრე მოქმედებს არა-გონება, ყველაფერი მიდის ისე, როგორც საჭიროა; შეუძლებელია, ყველაფერი კარგად არ წავიდეს; უბრალოდ, შეუძლებელია, ყველაფერი რიგზე არ იყოს. არა-გონებით სრულიად ყველაფერი ხდება ისე, როგორც უნდა მომხდარიყო. ადამიანი კმაყოფილია, მას არ რჩება უკმაყოფილების ერთი, პატარა ნამცეცხი კი. ადამიანი აბსოლუტურად თავის თავშია, თავს სრულებით კარგად გრძნობს. მხოლოდ და მხოლოდ გონების „წყალობა“, საკუთარ თავს რომ არ ჰგავხართ.

არა-გონებისკენ ეს გადასვლა მხოლოდ მაშინ შეიძლება მოხდეს, როცა თქვენთვის ყველაფერი სულერთია, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ამგვარი გადასვლა არასოდეს მოხდება, ეს გამორიცხულია. აქამდე კიდევაც რომ გქონოდათ გასხივოსნების მომენტები, ასეთ გაელვებებს დაკარგავთ. დიახ, თქვენ გქონიათ ასეთი მომენტები, ასეთი გაელვებები – ეს არ ხდება მხოლოდ ლოცვისას ან მედიტაციისას; ეს ყოველდღიურ ცხოვრებაშიც ხდება. როცა თქვენ დაკავებული ხართ ქალთან სიყვარულით, გონება ჩერდება, ყუჩდება. ამიტომაც სექსი ასეთი მიმზიდველი: ეს ბუნებრივი ექსტაზია. სულ ერთი წამით გონება ქრება, და თქვენ განიცდით ნეტარებას და მოდუნებას – მაგრამ, სამწუხაროდ, მხოლოდ წამიერად. მაშინვე ერთვება გონება და იწყებს ანონ-დანონას, რომ როგორმე უფრო მეტი მიიღოს, როგორმე გაიხანგრძლივოს სიამოვნება. ჩნდება დაგეგმვა, კონტროლი, მანიპულაცია, და ეს ყველაფერი – გაელვება, გასხივოსნების ნაპერწკალი – თქვენ ხელიდან გაქვთ გაშვებული.

ხანდახან, როცა ყოველგვარი მიზნისა და აზრის გარეშე სეირნობთ, მიაბიჯებთ ქუჩაში, ხეების ქვეშ, შეიძლება უცბად ფოთლებიდან მზის სხივი გამოსხლტეს და დაგეცეთ, სახეზე მსუბუქი ნიავი მოგელამუნოთ; და უცბად ყველაფერი ხდება სხვაგვარი, თითქოს მთელი სამყარო შეიცვალა, და რალაც მომენტში ექსტაზს განიცდით. რა მოხდა? თქვენ სეირნობდით, მაგრამ არაფერზე დარდობდით, არსად მიდიოდით, უბრალოდ ბოდილობდით, ეს იყო თქვენი დილის ან საღამოს გასეირნება. ამ მოდუნების მომენტში, თუმცა თქვენ ამას ვერ მიხვდით, ცნობიერი გადავიდა გონებიდან არა-გონებაში; და მაშინვე გაჩნდა რალაც მშვენიერი, დაიბადა სილამაზე. მაგრამ მაშინვე ეკეცება გონება და დაიჟინებს: „უნდა მივალნო რაც შეიძლება ბევრ ისეთ მომენტს, როგორიც ესაა“. და ამის შემდეგ წლები რომ გაატაროთ იქ, მთელი ცხოვრებები, სულაც რომ დახვსდეთ იმ ადგილზე, სულერთია, ეს აღარ განმეორდება; და ასეთი რამ მანამდეც აგრეთვე გონების გამო არ ხდებოდა.

ჩვეულებრივი, ყოველდღიური ცხოვრებისას, არა მარტო ტაძრებში, არამედ მაღაზიებშიც, თქვენს ოფისებშიც, ასეთი მომენტები მოდის თქვენთან – ცნობიერება გადადის პერიფერიიდან ცენტრში. მაგრამ თქვენი გონება მაშინვე ალაღგენს თავის კონტროლს. გონება – უდიდესი კონტროლიორია. თქვენ, შეიძლება, პატრონი ხართ, მაგრამ ის თქვენი მმართველია, და ამ მმართველმა მიითვისა იმხელა კონტროლი და ძალაუფლება, რომ ის თავს პატრონად თვლის. და ნამდვილი პატრონი სრულიად დავინწყებულა.

მოექცეით გონებას გულგრილად. როცა დგება მომენტები უსიტყვობის, დუმილის – და ერთება გონება – არ მოახდინოთ მასზე რეაგირება, უპასუხოდ დატოვეთ. უბრალოდ, უყურეთ, განაგრძეთ ყურება. დაე, ილაყბოს, რაც უნდა, არ მიაქციოთ ყურადღება. ის თავად დაგანებებთ თავს.

მედიტაციაში ასეთი მომენტები ყოველთვის მოდის. ბევრი ადამიანი მომმართავს, ისინი გაოცებულნი არიან: „ასეთი რამ დამემართა პირველივე დღესვე, მაგრამ შემდეგ აღარ გამეორებულა“.

რატომ მოხდა ეს მხოლოდ პირველ დღეს? რითი განსხვავდება პირველი დღე დანარჩენებისგან? ახლა თქვენ გაცილებით მომზადებული ხართ ყველაფრისთვის, პირველ დღეს კი, ვერც კი წარმოგედგინათ, რა გელოდათ. თქვენ კითხულობთ, რატომ მოხდა ეს პირველ დღეს; იმიტომ, რომ მმართველმა ჯერ კიდევ არ იცოდა, რა უნდა მომხდარიყო. მას არ შეეძლო რაიმე დაეგეგმა. მომდევნო დღეს კი, მმართველმა უკვე მშვენივრად იცის, რა უნდა გააკეთოს: სწრაფი სუნთქვა, მერე ყვირილი, ტირილი... ახლა მმართველმა ეს ყველაფერი უკვე იცის, და მმართველი თავად აკეთებს ამას. მაგრამ ეს გაელვებები აღარ მეორდება – მენეჯერმა ხელში აიღო მართვა.

არასოდეს დაივიწყოთ: თუ დგება ნეტარების მომენტები, არ სცადოთ ამ მომენტების დაბრუნება. არ ეძებოთ მათი გამეორება. თუ თქვენ მათ ძიებას დაიწყებთ, თქვენი გონება მაშინვე განაცხადებს: „ა, ეს ხომ უკვე ვიცი. ახლა მე შენ ამას გაგიკეთებ“, – და ის გააკეთებს.

როცა ეს მომენტები დგება. უბრალოდ, იყავით ბედნიერი და მაღლიერი და ყველაფერი დაივიწყეთ. თევზი დაჭერილია – რაში გჭირდებათ ანკესი? თქვენ დაიჭირეთ აზრი, დაივიწყეთ სიტყვები.

დაბოლოს: როცა თქვენ აღწევთ სრულ მედიტაციას, თქვენ მას სრულიად ივინყებთ. და მხოლოდ მაშინ, როცა თქვენ მას ივინყებთ, მედიტაცია შესრულდება, მიაღწევს თავის პიკს, უმაღლეს წერტილს, და მხოლოდ მაშინ დადგება მისი კულმინაცია. მაშინ შეგეძლება იყოთ დღე-ღამეში ოცდაოთხი საათი მედიტაციაში; თანაც ისე, რომ თქვენ არაფერს გააკეთებთ; ის, უბრალოდ, იქნება; ის იქნება – თქვენ. ის გახდება თავად თქვენი არსი.

თუ თქვენ შეძლებთ ამის მიღწევას, მაშინ თქვენი მედიტაცია იქცევა უწყვეტ ნაკადად, მაგრამ არა თქვენი ძალისხმევის შედეგად – რადგან ნებისმიერი ძალისხმევა გონებიდან მომდინარეობს.

თუ მედიტაცია თქვენთვის ბუნებრივი რამ ხდება, თუ თავად თქვენს ცხოვრებად იქცევა, სპონტანურ ცხოვრებად, თუ

ის ხდება თქვენი დაო, მაშინ, მერწმუნეთ, ერთ მშვენიერ დღეს, თქვენ შეხვდებით ჩუჟან-ძის. ის ხომ კითხულობს:

სად ვიპოვო ადამიანი,
სიტყვებდავინყებულნი?

ეს ისაა,

ვისთანაც ვისურვებდი ლაპარაკს.

ის ეძებს. ბევრჯერ შემიმჩნევია, როგორ დაბოდიშალობს ის აქ, თქვენ გარშემო. უბრალოდ, სულ ელოდება და ელოდება. და როგორც კი სიტყვები დაგავინწყდებათ, ის მაშინვე აუცილებლად დაგელაპარაკებათ. და არა მარტო ჩუჟან-ძი – კრიშნაც, ქრისტეც, ლაო-ძიც, ბუდაც, – ყველანი გეძებენ თქვენ. ყველა გასხივოსნებული ადამიანი გეძებთ. მაგრამ მათ არ შეუძლიათ ლაპარაკი, რადგან ის ენა, რომელიც მათ იციან, დაბადებულია სიჩუმიდან, ის ერთადერთი ენა კი, რომელიც თქვენ იცით, მოდის შესილილობიდან. მათ არ შეუძლიათ, სადმე წაგიყვანონ. ისინი ეძებენ; თქვენ გეძებენ. ყველა ბუდა, ვინც კი არსებობდა ოდესმე, ყველა დაკავებულია ძიებით. როგორც კი ჩაიძირებით უსიტყვობაში, მაშინვე იგრძნობთ, რომ ისინი მუდამ თქვენ გარშემო იყვნენ.

ნათქვამია: როცა მონაფე მზადაა, მასწავლებელი მოდის. როგორც კი მზად იქნებით მისაღებად, ჭეშმარიტება მაშინვე გადმოგეცემათ. ამ მოვლენებს შორის დროის წამიერი გაელვებაც კი არ იქნება. როგორც კი მზად იქნებით, ეს მაშინვე მოხდება. დროში გახლეჩა მათ შორის არ არსებობს, ეს ერთი და იგივეა.

და მუდამ გახსოვდეთ ჩუჟან-ძი. მან შეიძლება ნებისმიერ დროს დაიწყოს თქვენთან ლაპარაკი. მაგრამ იქამდე, სანამ ის ლაპარაკს დაიწყებს, თქვენი ლაპარაკი უნდა გაქრეს, უნდა შეწყვიტოს არსებობა.

დღეისათვის საკმარისია.

თავი X

მთლიანება

ჭეშმარიტი ადამიანი დაო,
წინააღმდეგობის გარეშე, როგორ გადის კედელში
და შემოდის, არ იწვის ცეცხლში?

არა ეშმაკობით ან თავხედობით,
და არა იმიტომ, რომ ეს ისწავლა,
არამედ იმიტომ, რომ მან დაივიწყა.

მისი ბუნება ერწყმის თავის ფესვებს ერთ მთლიანობად.
მისი ცხოველმყოფელობა, მისი ძალა –
დაფარულია დაოს საიდუმლოში.

როცა ის ერთიანია,
მასში არაა ბზარიც კი,
რომელშიც შეიძლება რაიმეს ჩასობა.

როგორც მთვრალი, ეტლიდან გადმოვარდნილი,
დაშავდება, მაგრამ ტკივილს არ გრძნობს;
მისი ძვლები არ განსხვავდება სხვისი ძვლებისგან,
მაგრამ მისი დაცემა სხვაგვარია.
მისი სული მთელია.

მან არ უწყის, რომ ეტლის ქვეშ მოხვდა,
ან თუ იქიდან გადმოვარდა.
სიცოცხლე და სიკვდილი მისთვის – არაფერია.
ის არ წუხს,

დაბრკოლებებს უაზროდ ხვდება, უშფოთველად,
და ისე გადალახავს მათ,
რომ მათ შესახებ არაფერი იცის.

თუ ღვინო გჩუქნით ამგვარ უსაფრთხოებას,
რაოდენ მეტია ეს დაოში?
ბრძენი ადამიანი ჩაფლულია დაოში:
მას არაფერი შეეხება.
ქეშმარიტი ადამიანი დაო,
წინააღმდეგობის გარეშე, როგორ გადის კედელში
და შემოდის, არ ინვის ცეცხლში?

ეს ერთ-ერთი ყველაზე ფუნდამენტური და საიდუმლო
სწავლებაა. ჩვენ, ჩვეულებრივ, ვცხოვრობთ ეშმაკობით,
ჭკუითა და სტრატეგიით; არ ვცხოვრობთ უმნიშვნელოდ, შეურ-
ყვნელად, როგორც პატარა ბავშვები. ვგეგმავთ, თავს ვიცავთ,
ყოველნაირ თავდაცვის საშუალებას მივმართავთ, – მაგრამ
როგორია შედეგი? რა ხდება საბოლოო ჯამში? ყველანაირი
სიფრთხილე ამაოა, ყველანაირი ეშმაკობა სიშტერედ გვიტ-
რიალდება – ბოლოს და ბოლოს, ჩვენთან სიკვდილი მოდის.

დაო ამტკიცებს, რომ ვერანაირი ეშმაკობა თქვენ ვერ გიშ-
ველით, რადგან ეს სინამდვილეში სხვა არაფერია, თუ არა
მთლიანობის, ერთიანობის, საყოველთაოს წინააღმდეგ ბრძო-
ლის მცდელობა. ვის გინდათ, რომ ეშმაკობაში აჯობოთ – ბუ-
ნებას? დაოს? ღმერთს? თავად დაფიქრდით: – ვის ატყუებთ –
იმ პირველწყაროს, რომლის წიაღშიც თქვენ თავად იშვით და
რომელსაც კვლავაც დაუბრუნდებით, როცა ყველაფერი დამ-
თავრდება? რა არის ეს? ტალღა, რომელსაც სურს მოატყუოს
ოკეანე? ფოთოლი, რომელიც მიისწრაფვის მოატყუოს ხე?
ღრუბელი, რომელიც ცდილობს ეშმაკობაში აჯობოს ზეცას?
პოდა, დაფიქრდით, ვის მოტყუებას ცდილობთ? ვის გგონიათ,
რომ მოუგებთ?

ერთხელაც, როცა ადამიანი ამას ხვდება, უმნიშვნელო ხდება,
შუაგდებს თავის ეშმაკობას, ყველა თავის სტრატეგიას და, უბ-

რალოდ, იღებს იმას, რაც ხდება. არ არსებობს სხვა გზა, გარდა იმისა, რომ მიიღო სამყარო ისეთი, როგორიც არის, და მიჰყვეს მის დინებას. მაშინ აღარავითარი წინააღმდეგობა აღარ იარსებებს, მაშინ თქვენ გადაიტყვევით ბავშვად, რომელიც მიისწრაფვის მამისკენ, სრული, უსაზღვრო, ღრმა ნდობით.

ერთხელ, მოლა ნასრედინის შვილი შინ აცრემლებული მივიდა და მამას შესჩივლა, რომ თავისი სათამაშო ათხოვა მეგობარს, რომელსაც მუდამ ენდობოდა, მან კი, თუმცა თავიდან შეჰპირდა, რომ მალე მისცემდა სათამაშოს, ბოლოს უარი უთხრა მის დაბრუნებაზე. „რა ექნა?“ – იკითხა პატარა ნასრედინმა.

მოლა ნასრედინი დაჟინებით მიაჩერდა და უთხრა: „ადი ამ კიბზე“. ბიჭმა დაუჯერა – მას სჯეროდა მამის. როცა ბიჭი სამი მეტრის სიმაღლეზე ავიდა, ნასრედინმა უბრძანა: „ახლა გადმოხტი, მე დაგიჭერ“.

ბიჭი ცოტა შეეყოყმანდა და გაუბედავად ჩაილაპარაკა: „თუ დავვარდები, დავიმტკრევი“.

„მე ხომ აქ ვდგავარ, რატომ ნერვიულობ? – გაეცინა ნასრედინს – გადმოხტი!“ ბიჭი გადმოხტა, ნასრედინი კი განზე გახტა. ბიჭი დაშავდა, აყვირდა და ატირდა.

„აი, ახლა ხომ მიხვდი, – უთხრა ნასრედინმა, – არასოდეს, არავის და არაფერს არ დაუჯერო, ისიც კი არ დაიჯერო, რასაც მამა გეუბნება“.

არავისი გჯეროდეთ, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მთელი ცხოვრება მოტყუებული იქნებით, – ეს არის ის, რასაც ყოველი მამა, ყოველი მშობელი, ყოველი სკოლა, ყოველი მასწავლებელი მუდამ გასწავლით. ამაში მდგომარეობს თქვენი სწავლება: არავის დაუჯეროთ, არავის ენდოთ, თორემ მოტყუებული დარჩებით. და თქვენ ეშმაკად იქცევით. გონიერებას ამოფარებული, თქვენ ეშმაკი ხდებით, უნდობი. თუ ადამიანი არავის ენდობა, ეს ნიშნავს, რომ მან დაკარგა კონტაქტი პირველწყაროსთან.

ნდობა – ეს ერთადერთი ხიდია, ერთადერთი დამაკავშირებელი ძაფი; თუ თქვენ ვერ შეძელით მისი გატარება თქვენს ცხოვრებაში – ყველაფერი ფუჭია; თქვენ იბრძვით წარმოუდგენელ ომში, რომელშიც თქვენი დამარცხება გარდაუვალია, ეს

სრულიად ნათელია. კარგი იქნება, თუ ამას ახლავე გაიგებთ, იმიტომ, რომ სიკვდილის წინ ყველა ხვდება, რომ მისი ბრძოლა თავიდანვე წაგებული იყო; მაგრამ ამ მომენტში უკვე ვერავინ ველარაფერს გააკეთებს.

ნამდვილი გონიერება – ეს არაა ეშმაკობა, ეს სრულიად სხვა რამაა. ნამდვილი გონიერება – ესაა საგნების სიღრმეში წვდომის უნარი... როცა ხედავთ ზზრს, საგნების არსს, თქვენ გესმით, რომ თქვენ – მხოლოდ და მხოლოდ ტალღა ხართ; ეს ყველაფერი კი ოკეანეა, და არაფრის გულისთვის არ ღირს ნერვიულობა. ეს ერთი მთლიანობაა – მან შეგქმნათ თქვენ, და ის იზრუნებს თქვენზე. თქვენ მთლიანობიდან მოხვედით, ის არაა თქვენი მტერი. თქვენ არაფერი გაქვთ სანერვიულო, არაფერი გაქვთ დასაგეგმი. როცა გათავისუფლდებით ნერვიულობისგან, როცა შეწყვეტთ დაგეგმვას, მაშინ ცხოვრება ახლიდან იწყება. პირველად იგრძნობთ თავს თავისუფლად, უშფოთველად, და ცხოვრება ხდება, ცხოვრება თქვენს თავზე ხდება, თქვენ იძირებით მასში.

სწორედ, ეს გონიერებაა რელიგია და რელიგიურობა. ეს გონიერება გხდით უფრო და უფრო მიმდობს, ალალ ადამიანად გაქცევთ, და, ბოლოს და ბოლოს, თქვენ აღწევთ სრულ, ტოტალურ ნდობას – ნდობას ყველაფრის მიმართ. ეს გონიერება მიგმართავთ თქვენ თქვენს საბოლოო ბუნებამდე, მიღებამდე – ეს ისაა, რასაც ბუდა ტატჰატას⁸³ ეძახდა. ბუდა ამბობდა: „ხდება ის, რაც ხდება“. და სხვა არაფერი შეიძლება მოხდეს, სხვა ყველაფერი შეუძლებელია. ნუ ითხოვთ, რომ ყველაფერი სხვაგვარად იყოს; მიდით მდგომარეობამდე: „რაც იქნება, იქნება“, და მიეცით მთლიანს საშუალება იმოქმედოს. და როდესაც თქვენ სრულად დანებდებით ამ მთლიანს, მიენდობით მას, როცა უმნიშვნელო წინააღმდეგობასაც კი აღარ გაუწევთ, აღარ იქნებით ბარიერი, – მაშინ როგორღა დამარცხდებით? რაში?

იაპონიაში, ბუდას წყალობით, ლაო-ძისა და ჩჟუან-ძის წყალობით, აღორძინდა განსაკუთრებული ხელოვნება, ზენდო,

⁸³ ტატჰატა – ტერმინი ბუდისტურ ფილოსოფიაში, რომელიც აღნიშნავს ნამდვილ, უმაღლეს რეალობას.

რომელიც ნიშნავს ხმლის ზენს⁸⁴, ომის ხელოვნებას – და ეს ხელოვნება იაპონელებზე უკეთ არავინ იცის. რასაც მათ აქ მიაღწიეს – მშვენიერია! ამ ხელოვნებაში სრულყოფილების მისაღწევად, მის დასაუფლებლად, წლებია საჭირო; ხშირად ცხოვრებისთვის მოცემული მთელი დრო სჭირდება ზენდოს შესწავლას – რადგან ამის სწავლა თავის თავში მოიცავს მიღებას. თქვენ არ შეგიძლიათ მიიღოთ თქვენი ყოველდღიური ცხოვრება – ან კი როგორ უნდა მიიღოთ, როცა თქვენს თავზე მახვილი უკვე აღმართულია და ყოველ წუთს, ყოველ წამს, თქვენს ზურგს უკან, სიკვდილია ჩასაფრებული?

ზენდოს ხელოვნება გვასწავლის, რომ თუ თქვენ შეგიძლიათ მიიღოთ ეს მახვილი, მტერსაც მიიღებთ, რომელსაც თქვენი მოკვლა უნდა, ისე, რომ იოტის ოდენადაც არ დაეჭვდებით; მაშინაც კი, თუ მტერი თქვენი მეგობარი აღმოჩნდება, არ გეშინიათ, არ კრთებით, – თქვენ ხდებით ენერგიის ბურჯი, გაუნადგურებელი. ხმალი გადატყდება თქვენზე, მაგრამ თქვენ ვერაფერი დაგანგრევთ. უბრალოდ, ვერაფერი გაგანადგურებთ.

ოდესღაც ერთი კაცი ცხოვრობდა, ზენდოს უდიდესი ოსტატი. იგი ოთხმოცი წლის იყო, და ტრადიციის თანახმად, მონაფე, რომელიც მას დაამარცხებდა, მის ადგილს დაიკავებდა. ამიტომ ყველა მისი მონაფე გულის სიღრმეში იმედოვნებდა, რომ ერთ მშვენიერ დღეს ის მიიღებდა მათ გამოწვევას: ის ხომ დღითიდღე ბერდებოდა.

მათ შორის ერთი მონაფე იყო, ყველაზე ჭკვიანი, ბრწყინვალე სტრატეგი, უზარმაზარი ძალის პატრონი; მაგრამ ის არ იყო ზენდოს ოსტატი, ის ამ ხელოვნების მხოლოდ გარკვეულ უნარებს ფლობდა. თუმცა ის საუკეთესო მებრძოლი იყო და ყველაფერი იცოდა ხმლის ფლობის ოსტატობის შესახებ, მაგრამ ჯერ კიდევ არ იყო ენერგიის ბურჯი, ბრძოლის დროს ჯერ

⁸⁴ ზენი – ბუდიზმის ერთ-ერთი ძირითადი ცნება, რომლის არსი მდგომარეობს მისტიკურ „ჭერეტაში“ – ანუ ესაა სამზერის, საჭერეტის, შესაძუცნებლის შინაგანი და გარეგანი სამყაროების მისტიკური „ჭერეტა“, რომლის მიზანია გასხვიოსნება.

კიდევე განიცდიდა შიშს. ტატატა ჯერ კიდევე არ იყო მასთან მისული.

კვლავ და კვლავ, იგი ოსტატთან მიდიოდა და ერთსა და იმავეს უმტკიცებდა: „უკვე დროა, შენ ყოველდღიურად ბერდები; კიდევე ცოტაც და – ბრძოლისთვის მთლად მოხუცი იქნები. ამიტომ ახლა გინვევ ორთაბრძოლაში. მიიღე ჩემი გამოწვევა, ოსტატო, მომეცი შანსი, გაჩვენო, რა ვისწავლე შენგან“. ოსტატი მას სიცილით ისტუმრებდა.

ბოლოს და ბოლოს, ამ მოწაფემ იეჭვა, რომ ოსტატი იმდენად დაბერდა, ალბათ ეშინია და უბრალოდ, ცდილობს, გამოწვევას თავი აარიდოსო. ამიტომ, ერთხელ, ღამით, მეტისმეტად ჩააფინდა ოსტატს, რომ როგორმე თავისი გაეტანა. ბოლოს და ბოლოს, გამწარებულმა, განაცხადა: „არ წავალ, ვიდრე არ მიიღებ ჩემს გამოწვევას. ხვალ დილით მოგიწევს ჩემთან შებრძოლება. შენ ბერდები, მე კი არ მრჩება არავითარი შანსი, რომ ჩემი შესაძლებლობების დემონსტრირება მოვახდინო, რომელიც შენგან მივიღე. ეს ხომ ყოველთვის ასე ხდებოდა“.

„რაკი ასე გინდა, – შენიშნა ოსტატმა, – თავად შენი დაჟინება მეტყველებს, რომ ჯერ კიდევე არ ხარ მომწიფებული, ან სათანადოდ არ ხარ მომზადებული. მეტისმეტად შფოთავ, შენს ეგოს გამოწვევა სწყურია, ჯერ კიდევე არაფერი შეგიძლია; მაგრამ რაკი ასე გაქვს დაჟინებული – კარგი, იყოს, როგორც გინდა. ოღონდ ერთი რამ გააკეთე: ნადი უახლოეს მონასტერში, იქ ერთი ბერია, რომელიც ათი წლის წინ, ჩემი მოწაფე იყო. ის იმდენად დაეუფლა ზენდოს, რომ გადაადგოდ თავისი ხმალი და სანიახისი გახდა. ის უნდა გაშხადარიყო ჩემი შემკვიდრე. მას არასდროს გამოუწვევია, თუმცა ერთადერთი იყო, ვისაც ჩემი გამოწვევა და დამარცხება შეეძლო. ასე რომ, ჯერ მასთან ნადი, ის ბერი გამოიწვიე. თუ მის დამარცხებას შეძლებ, მერე ჩემთან მოდი. თუ ვერ გაიმარჯვებ, მაშინ ეგ სისულელე თავიდან ამოგდებ“.

ის მოწაფე მაშინვე მონასტრისკენ გაეშურა. დილით უკვე იქ იყო. მაშინვე გამოიწვია ბერი. ვერ იჯერებდა, რომ ეს ბერი

ზენდოს ოსტატი იყო – გამხდარი და არაქათგამოცლილი, რომელიც მთელი დღეები მედიტირებდა, საკვებს დღე-ღამეში ერთხელ იღებდა. ბერმა მოუსმინა და გაეცინა: „და შენ მოხვედი ჩემთან, რომ ორთაბრძოლაში გამოიმინვიო? – თქვა მან, – შენს ოსტატსაც კი არ შეუძლია ჩემი გამოწვევა, მასაც კი ეშინია ჩემი“.

ამის გამგონე მონაფე ბრაზისგან სრულიად შეიშალა. „ახლავე ადექი! – ილრიალა მან, – აი, ხმალი, რომელიც შენთვის მოვიტანე, კარგად ვიცოდი, რომ ბერი იყავი და შეიძლება საერთოდ არ გქონოდა. ჩამოდი ბაღში. ის, რასაც შენ ლაპარაკობ – შეურაცხმყოფელია, და აღარ მსურს ამის მოსმენა!“

ბერი სრულიად მშვიდად გამოიყურებოდა. მან უთხრა: „შენ ჯერ კიდევ ბავშვი ხარ, შენ არ ხარ მეზრდოლი. ძალიან სწრაფად მოკვდები. რატომ ითხოვ უმიზეზო სიკვდილს?“

ამან კიდევ უფრო გააბრაზა მონაფე; ორივე გარეთ გავიდა. „მე არ დამჭირდება ხმალი, – უთხრა ბერმა, – ნამდვილ ოსტატს არასდროს სჭირდება ხმალი. მე ხომ არ ვაპირებ შენზე თავდასხმას, უბრალოდ, ნებას მოგცემ, შენ დამესხა თავს, რომ შენი ხმალი გატყდეს. შენ ჩემი თანასწორი არ ხარ. შენ ბავშვი ხარ, და ხალხი დამცინებს, თუ შენ წინააღმდეგ ხმალს ალემართავ“.

ეს უკვე მეტისმეტი იყო! ყმანვილი წამოხტა – მაგრამ მან დაინახა, რომ ბერი უკვე დგას. მანამდე ის ბერი იჯდა; ის ახლა ადგა, გაახილა თვალები, და აქეთ-იქით დაიწყო ქანაობა – და უცებ ახალგაზრდა კაცმა დაინახა, რომ ბერი გაქრა. დარჩა მხოლოდ ენერგიის ბურჯი – არა სახე, უბრალოდ, ენერგიის მყარი ბურჯი, რომელიც ქანაობდა. მას შეეშინდა და უკან დახევა დაიწყო, მაგრამ მისკენ ცეცხლის კოლონა გამოემართა, რომელიც ქანაობას აგრძელებდა. მან დააგდო ხმალი და საშინლად აღრიალდა: „ო, ღმერთო! მიშველეთ!“

ბერი კვლავ დაჯდა და სიცილი დაიწყო. მას თავისი სახე დაუბრუნდა, ენერგია გაქრა. „ხომ გაგაფრთხილე: შენი ოსტატიც კი ვერ გამიტოლდება, – უთხრა მან, – წადი და მოუყევი მას ყველაფერი“.

ოფლში განურული, აკანკალებული და შეშინებული მონაფე უკან დაბრუნდა, ვერაფრით ვერ წყნარდებოდა. მივიდა თავის ოსტატთან და უთხრა: „როგორი მადლობელი ვარ შენი, რომ ასეთი მომთმენი იყავი ჩემ მიმართ! შენამდე ჯერ კიდევ ბევრი მიკლია! იმ ბერმაც კი სუფთად დამამარცხა. მაგრამ ერთი რამ მაინც ვერ მოვითმინე, ამიტომაც ჩავეარდი ამ დღეში; მან განაცხადა, შენი ოსტატიც კი არ არის ჩემი სწორიო.“

ოსტატმა გადაიხარხარა და სიცილით თქვა: „ოჰ, იმ ყალთაბანდმა თავისი ილეთი შენთანაც გაითამაშა? გაბრაზდი? მაშინ მას შეეძლო შენი დანახვა, რადგან ბრაზი – ეს არის ნახვრეტი არსებაში. ეს მისი მთავარი ილეთია. როცა ვინმეს ვუგზავნი, ის საშინელებებს ლაპარაკობს ჩემზე, – და ჩემი მონაფეები, რა თქმა უნდა, ბრაზდებიან. როცა ისინი ბრაზდებიან, ის მათ სუსტ წერტილს პოულობს; და როცა თქვენში ამდენი ხვრელია, როგორ შეგიძლიათ იბრძოლოთ?“

როცა იწყებთ ბრაზს, აღშფოთებას, თქვენი არსება იწყებს ამოშრობას, თქვენი ენერგია თქვენგან გამოედინება და იკარგება. როცა თქვენ რაიმე გსურთ, თქვენს არსებაში ხვრელები ჩნდება. როცა თქვენ ეჭვიანობთ, როცა სავსე ხართ სიძულვილით, სექსუალურობით, – თქვენ არ ხართ ენერგიის ბურჯი. ამიტომაც გვირჩევდნენ ბუდები, რომ სურვილებზე უარი გვეთქვა, რადგან, როცა არ გაქვთ სურვილები, ენერგია წყვეტს გარეთ გადინებას, ის იწყებს მოძრაობას შიგნით; თქვენ შიგნით იწყებს ტრიალს, გადაიქცევა ელექტრულ ველად, ბიოელექტრულ ველად. როცა არსებობს ასეთი ველი, ყოველგვარი გადინების გარეშე – თქვენ ბურჯი ხართ, თქვენი დამარცხება შეუძლებელია. მაგრამ ნუ იფიქრებთ გამარჯვებაზე. გახსოვდეთ, როგორც კი გამარჯვებაზე ფიქრს დაიწყებთ, აღარ იქნებით ენერგიის ბურჯი. გამარჯვების სურვილი მაშინვე დანაკარგად შემოგიტრიალდებათ.

თქვენ სუსტი ხართ; და იმიტომ კი არ ხართ წაგებული, რომ სხვები თქვენზე ძლიერები არიან – თქვენ იმიტომ ხართ სუსტი, რომ სავსე ხართ სურვილებით. თქვენ მარცხდებით არა იმიტომ, რომ სხვები თქვენზე ეშმაკები ან ჭკვიანები არიან

– მხოლოდ იმიტომ მარცხდებით, რომ თქვენგან მეტისმეტად დიდი ენერგიაა გაპარული.

ტაქტიკა – მიღებაა, ტოტალური, მთლიანი მიღება. ეს ნიშნავს სურვილების არქონას. სურვილი მოდის მიუღებლობისგან. თქვენ არ შეგიძლიათ მიიღოთ განსაზღვრული სიტუაცია, ამიტომ ჩნდება სურვილები. ცხოვრობთ ქოხში და არ შეგიძლიათ ის მიიღოთ; ეს მეტისმეტია თქვენი ეგოსთვის, თქვენ გინდათ სასახლე – თუმცა მაშინაც ღარიბი ხართ, მაგრამ არა იმიტომ, რომ ქოხში ცხოვრობთ, არა. ქოხებში იმპერატორებიც ცხოვრობდნენ. ბუდა ხის ქვეშ ცხოვრობდა, თუმცა ის არ იყო ლატაკი. თქვენ ვერ იპოვით მასზე მდიდარ ადამიანს.

არა, ლატაკად ქოხი არ გხდით; მხოლოდ იმ გაელვებისას გხდით ლატაკი, როდესაც სასახლე ისურვეთ. ლატაკი იმიტომ კი არ ხართ, რომ სხვები სასახლეში ცხოვრობენ, ლატაკი იმიტომ ხართ, რომ სასახლეში ცხოვრების სურვილი გაიძულებთ, შედარება გააკეთოთ სასახლესა და ქოხს შორის. ეჭვიანი ხდებით და ლატაკდებით.

როცა ჩნდება უკმაყოფილება, მაშინვე ჩნდება სილატაკე; როგორც კი უკმაყოფილება ქრება, – მდიდარი ხართ. ისეთ სიმდიდრეს ფლობთ, ვერც ერთი ქურდი, მთელ მსოფლიოში, ვერ მოგპარავთ მას; ისეთი სიმდიდრე გაქვთ, რომ ვერც ერთი ხელისუფალი ამქვეყნად ვერ შეძლებს წაგართვათ ის გადასახადებით; თქვენ გაქვთ ისეთი სიმდიდრე, რომელსაც ვერავინ, ვერასდროს, ვერანაირი მეთოდით, ვერ წაგართმევთ. თქვენ თქვენს არსს იცავთ აუღებელი, ყველაზე მტკიცე ციხესიმაგრით.

მაგრამ, საკმარისია გაჩნდეს სურვილი, რომ ენერგია მაშინვე იწყებს ლღობას, კარგვას. სურვილები მაშინვე გასუსტდებიან, მაშინვე სუსტდებით მისწრაფებებისგან. როცა არაფრისკენ მიისწრაფვით და ყველაფრით კმაყოფილი ხართ, მაშინ არაფერი მოძრაობს, მაშინ მთელი თქვენი არსება უმოძრაოა. მაშინ, როგორც ამბობს ჩჟუან-ძი, თქვენ ხდებით აუღებელი ციხესიმაგრე. ცეცხლს არ შეუძლია დაგწვით, ახლა სიკვდილი შეუძლებელია. სწორედ ესაა ამ გამონათქვამის აზრი: „ცეცხლს

არ შეუძლია დაგნვით; სიკვდილი შეუძლებელია, თქვენ არ შეგიძლიათ მოკვდეთ. თქვენ მოგეცათ მარადიული ცხოვრების საიდუმლო გასაღები”.

ხანდახან ასეთი რამ ჩვეულებრივ ცხოვრებაშიც ხდება. ხანძრის დროს, როცა იწვება სახლი – ყველა კვდება, მაგრამ პატარა ბავშვი უვნებელი რჩება. უბედური შემთხვევების დროს უფროსები ვერ ახერხებენ თავის გადარჩენას, პატარა ბავშვები კი გადარჩებიან ხოლმე. ადამიანები ამას სასწაულს ეძახიან, ღვთის წყალობას; მაგრამ არა, არაფერ ამდაგვარს აქ ადგილი არა აქვს; ეს იმიტომ ხდება, რომ ბავშვმა ის სიტუაციაც მიიღო. ისინი, ვინც უფრო ეშმაკები იყვნენ, გავარდნენ გასაქცევად, თავის გადარჩენას ცდილობდნენ. გამოუვალ მდგომარეობაში საკუთარი თავი მათ თავად ჩაიყენეს. ბავშვი ისვენებდა. ისიც კი არ იცოდა, რა ხდებოდა. არ იცოდა, რომ მისი სიცოცხლე ბენჯზე ეკიდა. ბავშვს თავისი სიალალე გადაარჩენს ხოლმე.

ასეთი რამ ყოველდღე ხდება. წადით საღამოს და დააკვირდით რა ხდება ბარის გვერდით, ღვინის მაღაზიასთან, – ლოთები ეცემიან ქუჩებში, ვარდებიან არხებში, სრულიად ბედნიერები; დილით კი დგებიან. სავარაუდოდ, ცოტა მოუწესრიგებლები იქნებიან, მაგრამ სხეული დაშავებული არა აქვთ, ყველა ძვალი მთელია, არაფერი მოუტეხიათ.

აბა, სცადეთ ისე დაეცეთ, როგორც მთვრალი ეცემა ქუჩაში, – აუცილებლად რამეს მოიტეხავთ. ის კი მუდამ ეცემა, ყოველდღე, ყოველ საღამოს, დღეში რამდენჯერმეც, მაგრამ არაფერი უშავდება. რატომ? რა ხდება? რა საიდუმლო იმალება ამ ამბავში? როცა ის მთვრალია, მას არა აქვს სურვილი; ის სრულიად მოდუნებულია, მშვიდია. ის არის „აქ და ახლა“. როცა ის მთვრალია, მას არაფრის ეშინია, შიში საერთოდ არა აქვს; როცა არაა შიში, არც ეშმაკობაა.

ეშმაკობას ბადებს შიში. ამიტომ, რაც უფრო მშიშარაა ადამიანი, მით უფრო მეტია მასში ეშმაკობა. მამაცი ადამიანი ეშმაკი არაა, მას შეუძლია თავისი სიმამაცის იმედად იყოს; მაშინ, როცა მშიშარა, მხდალ ადამიანს მხოლოდ ის დარჩენია, რომ საკუთარი ეშმაკობის იმედად იყოს. რაც უფრო არასრულ-

ფასოვანია, მდაბალია ადამიანი, მით უფრო ეშმაკია; და რაც უფრო ამაღლებულია ადამიანი, მით უფრო სუფთაა, ალალი, უმნიცლო. ეშმაკობა – ეს ცვლაა, სუროგატია. როცა ადამიანი მთვრალია – სრულიად მთვრალი – მომავალი ქრება, წარსულიც ქრება.

ამბობენ, რომ ერთხელ მოლა ნასრედინი, ცოლთან ერთად, საშინლად მთვრალი მიდიოდა. ცოლმა ის ქუჩაში დაგდებული ნახა და შინ მიჰყავდა. რა თქმა უნდა, ცოლი, როგორც ყოველთვის, ჩხუბობდა, მაგრამ მის არგუმენტებსა და მრისხანებას არავინ პასუხობდა, რადგან ის მარტო იყო. მოლა ნასრედინი მასთან ერთად არ იყო; ის, უბრალოდ, მის გვერდით მიდიოდა.

უცბად, ცოლმა დაინახა, როგორ უახლოვდებოდა მათ გაცეცხლებული ხარი. ნასრედინისთვის რომ რაიმე აეხსნა, ამის დრო არ იყო. მიატოვა ქმარი და ბუჩქებში გადახტა. ხარმა ნასრედინი ჰაერში აისროლა, თითქმის ას ნაბიჯზე გადაადგო. ნასრედინი არხში ჩავარდა. როგორც კი იქიდან ამობობლდა, მკაცრად შეხედა თავის ცოლს და გააფრთხილა: „თუ კიდევ გამიკეთებ ასეთ რამეს, ნამდვილად წყობილებიდან გამოვალ. ეს უკვე მეტისმეტია!“

თუ ჩვეულებრივი ღვინო ამხელა ძალას აძლევს ნასვამ ადამიანს, მაშ, რალა უნდა ვთქვათ დაოზე, სრულ თრობაზე? რა უნდა ვთქვათ კრიშნაზე ან ბუდაზე, – უდიდეს ლოთებზე, ნეტარებისგან იმდენად მთვრალებზე, რომ მათი ეგოსგან კვალიც კი არ დარჩა? თქვენ არ შეგიძლიათ აწყენინოთ მათ ან რამე დაუშავოთ, რადგან ისინი არ არიან; არ შეგიძლიათ შეურაცხყოფა მიაყენოთ, რადგან არავინაა, ვინც შეურაცხყოფას წინ აღუდგებოდა ან ვისაც ეწყინებოდა. თქვენი შეურაცხყოფა მათ მიღმა გაივლიდა, როგორც ჰაერს მიღმა, ისე გაივლიდა, როგორც ცარიელ სახლს. მათი ნავეები ცარიელია. ჰაერის მსუბუქი შერხევა, მსუბუქი ნიავე ოთახში ჩნდება და ქრება, მას არაფერი უშლის ხელს. სიო ისე გაქრა, სახლმა არც კი იცოდა, რომ ის იქ არსებობდა.

ღვინო ასეთი მიმზიდველი იმიტომაა, რომ თქვენ ეგოისტები ხართ. თქვენ იმდენად ხართ დამძიმებული ამ თქვენი

ეგოთი, რომ ხანდახან მისი დავიწყება გინდებათ. ბოლოს და ბოლოს, სამყაროს მოუწევს ან თრობა, ან დაოს გზით სიარული – სხვა ალტერნატივა არ არსებობს. მხოლოდ რელიგიური ადამიანი – ჭეშმარიტად რელიგიური ადამიანი – შეიძლება არ მოექცეს ალკოჰოლის, მარიხუანისა და ა. შ. – ნებისმიერი ტიპის ნარკოტიკის ზემოქმედების ქვეშ. მხოლოდ რელიგიური ადამიანი შეიძლება იყოს მათზე მაღლა. თქვენი ტვირთი ძალიან მძიმეა, ის მუდამ განევთ მხრებზე, თავზე. თქვენთვის, უბრალოდ, აუცილებელია, თავი დაივიწყოთ.

თუ ღვინოს ამდენი რამ შეუძლია, როგორ არ უნდა დაეფიქრდეთ იმაზე, თუ რა შეუძლია ღვთაებრივ ღვინოს. როგორ მოქმედებს ღვინო? ტვინში, სხეულში მიმდინარე გარკვეული ქიმიური რეაქციის შედეგად თქვენ გარკვეული დროით გავიწყდებათ საკუთარი თავი. მაგრამ ეს დროებით. იქ, შიგნით, თქვენ რჩებით, და როცა რამდენიმე საათის შემდეგ, ქიმიური ზემოქმედება მთავრდება, თქვენი სხეულიდან ალკოჰოლი გამოდის, და ეგო კვლავ თავის უფლებებს წარადგენს.

მაგრამ ეს – ღვინო – მერწმუნეთ, ღმერთი – ეს ღვინოა; დაო, თუ რასაც არ უნდა ეძახდეთ თქვენ – ეს არის ღვინო. ერთხელაც იქნება, თქვენ მას გემოს გაუსინჯავთ, და ეგო სამუდამოდ დაგტოვებთ. არავინ, არასდროს არ ბრუნდება ამ თრობიდან.

აი, ამიტომ, სუფისტები (სუფები) მუდამ ლაპარაკობენ ღვინოზე, მუდამ ლაპარაკობენ ქალზე. მათი ქალი – ეს ის ქალი არაა, რომელსაც თქვენ იცნობთ: მათი ქალი – ღმერთია; და მათი ღვინოც ის ღვინო არაა, რომელსაც თქვენ სვამთ: მათი ღვინო – ღმერთია. ომარ ხაიამი საშინლად არასწორად გაიგეს, საშინლად დაამახინჯეს. ფიცჯერალდის⁸⁵ წყალობით ომარ ხაიამი მთელმა მსოფლიომ არასწორად გაიგო. ყველას

⁸⁵ ედუარდ ფიცჯერალდი – ინგლისელი პოეტი და მთარგმნელი; 1859 წელს გამოსცა Robayyat-ად წოდებული წიგნი – ომარ ხაიამის რომაიების ინგლისური თარგმანი, რითაც სათავე დაუდო სპარსელი პოეტის განუზომელ პოპულარობას მთელ მსოფლიოში.

ჰგონია, რომ ომარ ხაიამის „რობაიატი“ ღვინისა და ქალების სადიდებლად და დაწერილი, მაგრამ ეს ასე არაა. ომარ ხაიამი – სუფისტია, მისტიკოსი. ის ლაპარაკობს ღვინოზე, რომელიც დაოსგან მოდის; ის უმღერის ღვინოს, რომელშიც სამუდამოდ, უკან დაუბრუნებლად ჩაიკარგებით. ეს დამათრობელი სასმისია, თრობაა, ღვთაებრივი თრობა, – არა დროებითი, არამედ დროის მიღმა მდგომი; ის არაა ამწამიერია – ის მარადიულია.

და კიდევ, სუფისტები. ლაპარაკობენ ღმერთზე, როგორც ქალზე. ეს არის მარადიული, საბოლოო ჩახუტება; ისინი აღარასოდეს დაშორდებიან. თუ თქვენ შეგწევთ ძალა, რომ ეს გაიგოთ, თქვენ გონიერი ხართ – მაგრამ არა თქვენი სტრატეგიის, გეგმის ან ეშმაკობის წყალობით, არა თქვენი გამოთვლების, არა თქვენი არითმეტიკის, არა თქვენი ლოგიკის წყალობით.

თუ შეგიძლიათ, ჩაიხედეთ ღრმად თავად არსში, მთლიანად არსებულში. საიდან მოხვედით? სად მიდიხართ? ვის ებრძვით და რატომ? და ეს გაელვებები, რომელსაც თქვენ ბრძოლაში ფლანგავთ, – ექსტაზის გაელვებებად გექცევათ.

ახლა მივუბრუნდეთ სუტრას: მთლიანობა

თქვენ ფიქრობთ თქვენს თავზე, თქვენი თავი ინდივიდი გგონიათ. თქვენ ცდებით. არსებობს მხოლოდ მთლიანი. „მე ვაზროვნებ, მაშასადამე, ვარსებობ“ – სრული სიცრუეა, ლანდია, მოჩვენება. ეს სამყაროში ყველაზე ყალბი რამაა; და სწორედ, ამ „მე ვარსებობ“-ის გამო ხდება ბრძოლა. თუ მე ვარსებობ, მაშინ მთლიანი მტერია, მაშინ ყველა მონიანალმდეგე გვეჩვენება.

ეს ხომ სისულელეა; როგორ შეიძლება, ყველა თქვენ წინააღმდეგ იყოს – ეს საერთოდ შეუძლებელია! ეს ხეები გეხმარებოდნენ თქვენ, ეს ცა გეხმარებოდათ, ეს წყალი გეხმარებოდათ, ამ მიწამ შეგქმნათ. მაგრამ მაშინ ხომ გამოდის, რომ ბუნება – თქვენი დედაა. როგორ შეიძლება, დედა თქვენ წინააღმდეგ იყოს? თქვენ ხომ მისგან გამოხვედით. მაგრამ თქვენ ფიქრობთ: „მე, როგორც ინდივიდი...“ – და წარმოიშო-

ბა ბრძოლა. თუმცაღა, ეს ბრძოლა რამდენადმე ცალმხრივია. თქვენ იწყებთ ხელების ქნევას, ბუნება კი იცინის, ვითომც აქ არაფერიო; ღმერთიც კვლავ ნეტარებაშია. პატარა ბავშვშიც კი, იმ მომენტში, როცა ის შეიგრძნობს თავის „მე“-ს, იწყება ბრძოლა.

სუპერმარკეტში პატარა ბავშვმა ტირილი დაიწყო, რომ დედას მისთვის სათამაშო ეყიდა. „არა, – წყნარად უთხრა დედამ, – არ გიყიდი. ისედაც ბევრი სათამაშო გაქვს“.

ბავშვი გაბრაზდა, სიმწრისგან ფეხები ააბრახუნა და იყვირა: „დედა, მე ჯერ შენზე საშინელი გოგო არ მინახავს, შენ ყველაზე ცუდი ხარ!“

დედამ ყურადღებით შეხედა ბავშვს, მის გაბრაზებულ სახეს, და უპასუხა: „ცოტა დაიცადე, შენ ნამდვილად შეხვდები ცუდ გოგოს. უბრალოდ, ცოტა დაიცადე!“

ერთხელაც, დედა ბავშვს გაკვეთილების სწავლას აიძულებდა. ის არ უჯერებდა, სათამაშოებს თავს არ ანებებდა, და გაბრაზებულმა დედამ დაუყვირა: „მისმენ თუ არა?“

ბავშვმა გაოცებული თვალებით შეხედა და უპასუხა: „მე რა, მამა კი არა ვარ?!“

ბავშვი ჯერ კიდევ პატარაა, და ბრძოლა უკვე დაიწყო – გაჩნდა ეგო. მან იცის, რომ მამა შეიძლება აიძულონ, რომ მოისმინოს, მაგრამ ის – არა. იმ მომენტში, როცა ბავშვი თავს აღიქვამს ინდივიდუალურ არსებად, ბუნებრივი ერთიანობა დარღვეულია; და უკვე მაშინ მთელი მისი მომავალი ცხოვრება ბრძოლა ხდება.

დასავლური ფსიქოლოგია ამტკიცებს, რომ ეგო უნდა გაძლიერდეს. ეს არის განსხვავება აღმოსავლურ და დასავლურ ურთიერთობებში. დასავლური ფსიქოლოგია ამტკიცებს, რომ ეგო მაქსიმალურად უნდა გაძლიერდეს და განვითარდეს. ბავშვს უნდა ჰქონდეს ძლიერი ეგო, მან უნდა იბრძოლოს, იომოს, – მხოლოდ მაშინ იქნება მომწიფებული.

როცა ბავშვი დედის საშოშია, ის დედასთან ერთიანია, მან არც კი იცის, რომ არსებობს – ის უბრალოდ არსებობს, ყოველგვარი ცნობიერის გარეშე. სიმაჩუბლე რომ ვთქვათ, მთელი

ეს ცნობიერება – თავისებური დაავადებაა. იმას კი არ ვამბობ, რომ ის სრულიად უგონოა, – ის ცნობადია. მისი არსი, მისი არსება – ეს არის, მაგრამ ყოველგვარი თვითშეგნების გარეშე. „ვარ“ არსებობს, მაგრამ „მე“ – ჯერ კიდევ არ დაბადებულა. ბავშვი გრძნობს, ცხოვრობს, ის აბსოლუტურად ცოცხალია, მაგრამ არასდროს შეიგრძნობს თავის ინდივიდუალობას, გამორჩეულობას. დედა და შვილი – ერთნი არიან.

მერე ბავშვი იბადება. ხდება პირველი გაყოფა – და პირველი ყვირილი. ახლა ის გაჩნდა, ის მოძრაობს დამოუკიდებლად, ტალღა დაიძრა შორს, ოკეანიდან. დასავლელი ფსიქოლოგები ამბობენ: „ჩვენ ვასწავლით ბავშვს, რომ ის იყოს დამოუკიდებელი, ინდივიდუალური“. იუნგის ფსიქოლოგია ცნობილია, როგორც გზა ინდივიდუალიზაციისაკენ. ის უნდა გახდეს ინდივიდი, სრულიად განწყნებული. მან უნდა იბრძოლოს. ამიტომაც, რომ დასავლეთში ახალგაზრდა თაობა მუდამ ჯანყდება. ამ აჯანყებებს თვითონ ახალგაზრდა თაობები კი არ აწყობენ, ეს აჯანყებები მომდინარეობს ფროიდისგან, იუნგისგან, ადლერისგან, მათი თანამოაზრეებისგან. მათ შექმნეს ამისათვის ბაზისი, საფუძველი.

ბრძოლა გააძლიერებს თქვენს ეგოს. ის მოგცემთ თქვენ ფორმას. ამიტომაც იბრძვით დედასთან, იბრძვით მამასთან, იბრძვით მასწავლებლებთან, იბრძვით საზოგადოებასთან. ცხოვრება – ბრძოლაა. დარვინის მცდელობებით კი ყველაფერი საერთოდ თავდაყირა დადგა, მან კიდევ უფრო შეუწყო ამ ყველაფერს ხელი, როცა განაცხადა, რომ გადარჩებიან მხოლოდ ყველაზე შემგუებლები – ყველაზე ძლიერები; რომ ცხოვრება – უძლიერესების გადარჩენაა. სავარაუდოდ, რაც უფრო ძლიერი ხაროთ თქვენს ეგოში, მით მეტი შანსი გაქვთ გადარჩენის.

დასავლეთი პოლიტიკით ცხოვრობს, აღმოსავლეთში კი სრულიად სხვა დამოკიდებულებებია... და დაო – ეს შუაგულია, ეს თავად არსია აღმოსავლური ცნობიერებისა. ის ამბობს: „არა ინდივიდუალობა, არა ეგო, არა ბრძოლა: გახდით ერთიანი დედასთან; მტერი არ არსებობს, და თქვენი ამოცანა დაპყრობა არაა“.

ისეთი ადამიანიც კი, ძალიან მცოდნე ადამიანი, ძალიან შორსმჭვრეტელი, ძალიან ლოგიკური ადამიანი, როგორც ბერტრან რასელია⁸⁶, აზროვნებს დაპყრობის ტერმინებით – ბუნების დაპყრობა, ბუნების დამორჩილება. როგორც ჩანს, მთელი მეცნიერება – ეს ბრძოლაა, ბუნებასთან ბრძოლა: როგორ გატყდეს ციხესიმაგრე, როგორ გაეხსნათ, როგორ გამოვძალოთ ბუნებას საიდუმლოებები.

აღმოსავლური ცნობიერება პრინციპში სხვაგვარია. აღმოსავლური ცნობიერება ამტკიცებს: „ეგო – ესაა თქვენი პრობლემა, არავითარ შემთხვევაში არ გააძლიეროთ ეგო. არ მოაწყობთ არავითარი ბრძოლები. გადარჩებიან არა ყველაზე ძლიერები, არა ყველაზე შემგუებლები, არამედ ყველაზე მოკრძალებულნი“.

აი, ამიტომ ვამტკიცებ, მუდამ და დაჟინებით, რომ იესო აღმოსავლეთიდანაა. ამიტომაც არ შეეძლოთ მისი გაგება დასავლეთში. დასავლეთმა ის ვერ გაიგო. აღმოსავლეთს შეეძლო მისი გაგება, რადგან აღმოსავლეთს გაგებული ჰქონდა, აღმოსავლეთმა იცის ლაო-ძი, ჩჟუან-ძი, ბუდა. იესო კი მათ რიცხვს მიეკუთვნება. ის ამბობს: „უკანასკნელნი იქნებიან პირველნი ღვთის სასუფეველში“. ყველაზე მოკრძალებულები, ყველაზე რბილები – ისინი დაიმკვიდრებენ ცათა სასუფეველს. სულით ღარიბი – ესაა მიზანი. ვინაა სულით ღარიბი? ცარიელი ნავი, ის, ვინც საერთოდ არაა – მას არაფერი უნდა, ის არაფერს ფლობს, მას არ აქვს „მე“. ის ისე ცხოვრობს, თითქოს არცაა..

ბუნება გვიზიარებს თავის საიდუმლოებებს. არ არის საჭირო მათი მოპოვება, არ არის საჭირო ხოცვა-ჟლეტა, არ არის საჭირო ციხეების ლეწვა. გიყვარდეთ ბუნება, და ბუნება გაგიხსნით თავის საიდუმლოებებს. სიყვარული – აი, გასაღები. დაპყრობა – ეს აბსურდია. ეს ბოდიშაა.

მაინც რა მოხდა დასავლეთში? ამ დაპყრობებმა გაანადგურა მთელი ბუნება. და ახლა დაიწყეს ყვირილი ეკოლოგიაზე, იმაზე, როგორ უნდა აღდგეს ნონასწორობა. ჩვენ დავანგრეთ

⁸⁶ ბერტრან რასელი – ბრიტანელი ფილოსოფოსი, ლოგიკოსი, მათემატიკოსი, საზოგადო მოღვაწე (1872-1970).

ბუნება სრულიად, რადგან ავიღეთ ყველა მისი ციხესიმაგრე და გავანადგურეთ მთელი მისი წონასწორობა. და სწორედ ამ დაუბალანსებლობის გამო, ყველა ამ დარღვევის გამო, კაცობრიობა, ადრე თუ გვიან, დაიღუპება.

ახლა შეიძლება გავიგოთ ჩუჟან-ძის სიტყვები: „ნუ ებრძვი ბუნებას. გიყვარდეს ის ისე ღრმად, იყავი მასთან ისეთ ერთიანობაში, ისეთ მთლიანობაში, რომ მხოლოდ სიყვარულით, გულიდან გულში, ბუნებამ თვითონ მოგანდოს თავისი საიდუმლო“. საიდუმლო კი იმაში მდგომარეობს, რომ თქვენ არ ხართ ინდივიდი, თქვენ მთლიანი ხართ. რატომ უნდა დავკმაყოფილდეთ იმით, რომ ვიყოთ მხოლოდ ნაწილი? რატომ არ უნდა ვიყოთ მთლიანი? რატომ არ უნდა ვფლობდეთ მთელ სამყაროს? რად გვინდა, რომ ხურდის პატრონი ვიყოთ?

რამატირსა ხშირად იმეორებდა: „როცა მე ვხუჭავ თვალებს, მე ვხედავ ვარსკვლავებს, რომლებიც მოძრაობენ ჩემში, მზეს, რომელიც ჩემში ამოდის, ჩემში ამოზრდილ მთვარეს. მე ვხედავ ოკეანეებსა და ცას. მე უზარმაზარი ვარ, – მე ვარ მთელი სამყარო“.

როცა ის პირველად ნავიდა დასავლეთში და ასეთი ლაპარაკი დაიწყო, ხალხმა გადანყვიტა, რომ ის შეიშალა. „ვინ შექმნა სამყარო?“ – ჰკითხეს მას.

„მე, ის ჩემშია“, – უპასუხა მან.

ეს „მე“ არაა ეგო, ინდივიდუალობა. ეს „მე“ – სამყაროა, ღმერთია. ის შეშლილად გეჩვენებათ. ეს განცხადება ყველა ჩარჩოს სცილდება. მაგრამ ჩახედეთ მას თვალებში: მასში არაა ეგო. ის არაფერს ამტკიცებს, ის, უბრალოდ, ფაქტის კონსტატირებას ახდენს.

თქვენ ხართ ეს სამყარო! რატომ უნდა იყოთ ნაწილი, პანანინა ნაწილი, და ყოველგვარი საჭიროების გარეშე პრობლემები შექმნათ, როცა თქვენ შეგიძლიათ იყოთ მთლიანი?

ეს სუტრა მთელს ეხება, მთლიანობას. მორჩით ინდივიდუალობას, გახდით მთელი. არ იყოთ ეგო, უარი თქვით მასზე. თუ შეძლებთ იყოთ ღვთიური, რატომ უნდა დაკმაყოფილდეთ ასეთი მცირეთი, პანანინათი, ამაზრზენით?

ჭეშმარიტი ადამიანი დაო,
წინააღმდეგობის გარეშე, როგორ გადის კედელში
და შემოდის, არ იწვის ცეცხლში?

ვილცამ ჰკითხა ჩუჟან-ძის: „ჩვენ გავიგეთ, რომ ადამიანი დაო, ყოველგვარი წინააღმდეგობის გარეშე, კედელში გადის. რატომ?“ თუ თქვენში არაა არანაირი წინააღმდეგობა, მაშინ არ იქნება არანაირი წინააღმდეგობა არც გარეთ. ასეთია კანონი. თუ არ გაქვთ წინააღმდეგობა შინაგანად, თქვენს გულში, მაშინ თქვენთვის მთელი სამყარო გახსნილია. წინააღმდეგობა არაა. სამყარო – ეს მხოლოდ ასახვაა, დიდი სარკეა. თუ თქვენში წინააღმდეგობა ჩნდება, მაშინ მთელი სამყარო გენიწააღმდეგებათ.

ოდესღაც, დიდი ხნის წინ, ერთმა მეფემ უზარმაზარი სასახლე ააგო, მილიონობით სარკის სასახლე – ყველა კედელი სარკით იყო დაფარული. სასახლეში შეირბინა ძაღლმა, და მან თავის გარშემო მილიონი ძაღლი დაინახა. ჭკვიანმა ძაღლმა ყეფა დაიწყო, რათა თავი დაეცვა მის გარშემო მყოფი მილიონობით ძაღლისგან. მათი შეშინება უნდოდა. მისი სიცოცხლე საფრთხეში იყო. იგი დაიძაბა, და მთელი ძალით დაიწყო ყეფა. როგორც კი მან ყეფა დაიწყო, ის მილიონი ძაღლიც აყეფდა; და, რაც უფრო მეტად ყეფდა, მით უფრო მეტად ყეფდნენ ისინიც.

დილას ძაღლი მკვდარი იპოვეს. ის კი იქ მარტო იყო, იმ სასახლეში მხოლოდ მილიონი სარკე იყო. მასთან არავის უჩხუბია, იქ საერთოდ არავინ იყო, ვისაც ჩხუბი შეეძლო, მაგრამ მან თავისი თავი დაინახა სარკეებში და შეშინდა. ის კი მარტო იყო, მილიონის წინააღმდეგ, მილიონი ძაღლის, რომლებიც გარს ერტყა. შეგიძლიათ წარმოიდგინოთ, რა ჯოჯოხეთი გაიარა მან იმ ღამეს?

სწორედ ასეთ ჯოჯოხეთში ცხოვრობთ თქვენ ახლა, მუდმივად: თქვენ გარშემო მილიონი ძაღლი ყეფს. ყოველ სარკეში, ყოველ ურთიერთობაში თქვენ მტერს ხედავთ. ადამიან დაოს შეუძლია კედელში გასვლა, რადგან მის გულში არაა კედლები. ადამიანი დაო არასდროს ხვდება მტერს, რადგან ის არავის მტერი არაა. ადამიანი დაო ყველა სარკეს სუფთას ხედავს,

ყველა ადამიანს ცარიელს, რადგან მისი ნავი ცარიელია. შეიძლება მოგეჩვენოთ, რომ ის სარკეში აისახება, მაგრამ მას არა აქვს საკუთარი სახე. მაშ, რა უნდა აისახოს სარკეში, როგორ შეიძლება აისახოს ადამიანი დაო? ყველა სარკე დუმს. ადამიანი დაო გვერდით ჩაივლის – მისგან არ რჩება კვალი, არც ერთი ანაბეჭდი. ყველა სარკე დადუმებულია. არაფერი გამოსახავს მას, რადგან ის არაა.

როცა ქრება ეგო, თქვენ აღარ ხართ, და მაშინ ხართ – მთლიანი. ვიდრე ეგო არსებობს, თქვენ აქ ხართ, და თქვენ ყოველთვის პატარა ნაწილაკი ხართ, სულ პანანინა ნაწილი, და საკმაოდ მახინჯიც. ნაწილი ყოველთვის მახინჯი იქნება. ამიტომ გვინევს მისი სხვადასხვა ხერხით გალამაზება. მაგრამ ადამიანი, რომელშიც არის ეგო, არ შეიძლება იყოს ლამაზი. სილამაზე მხოლოდ მათშია, ვისშიც არაა ეგო; როცა სილამაზე თავის თავში ატარებს რაღაცას იდუმალიდან, რაღაც განუზომელს.

გახსოვდეთ: სიმახინჯე შეიძლება გაიზომოს. ის განსაზღვრულია. სილამაზე – ე.წ. სილამაზე – შეიძლება გაიზომოს. მას აქვს საზღვრები. მაგრამ ჭეშმარიტი სილამაზის გაზომვა შეუძლებელია – მას არა აქვს საზღვრები. ის იდუმალია – ის მიდის წინ, სულ წინ და წინ. თქვენ არ შეგიძლიათ მიხვიდეთ რაიმე დასასრულამდე იმაში, რაც დაკავშირებულია ბუდასთან. შეგიძლიათ შეხვიდეთ მასში, მაგრამ იქიდან ვერასდროს გამოხვალთ. ეს უსასრულობაა! მისი სილამაზე არასდროს სრულდება.

მაგრამ ეგო ცდილობს ლამაზი გახდეს. თქვენში რაღაცნაირად მაინც შემონახულია მთლიანის სილამაზის მოგონებები. რაღაცნაირად გახსოვთ საშოს სიჩუმე; რაღაცნაირად, შიგნით, სიღრმეში, იცით ღვთაებრიობა მთლიანობისა, კავშირისა, ყველა არსებასთან, არსებობასთან ერთიანობისა. ამის გამო ჩნდება უამრავი სურვილი. თქვენ მოგეცათ სილამაზე, ღვთაებრივი ყოფიერების მშვენიერება, თქვენ კი მდაბიოსავით გინევთ ცხოვრება. და რას აკეთებთ ამ დროს? თქვენ ქმნით ნილებებს, საკუთარ თავს ხატავთ. მაგრამ ღრმად, შიგნით, მათ

ქვეშ, რჩება საზიზღრობა, სიმახინჯე, რადგან ყველა ნახატი – მხოლოდ და მხოლოდ ნახატია.

ერთხელ, ერთი ქალი ზღვის ნაპირას სეირნობდა. ნაპირზე ბოთლი იპოვა, გახსნა და იქიდან ჯინი გადმოვიდა. როგორც ყველა ჭეშმარიტმა ჯინმა, მანაც უთხრა: „შენ გამათავისუფლე საპყრობილიდან, შენ თავისუფლება მაჩუქე. ახლა შეგიძლია ყველაფერი მთხოვო, რასაც ისურვებ, მე შენ ყველაზე სანუკვარ ოცნებას ან სურვილს შეგისრულებ“.

ჯინებს ყოველდღე, მთელ სანაპიროზე, ნებისმიერ ბოთლში როდი ნახულობენ. ასეთი რამ ძალიან იშვიათად ხდება, და ისიც მხოლოდ ისტორიებში. მაგრამ ეს ქალი ერთი წამითაც კი არ დაფიქრებულა. „მინდა ლამაზი ვიყო, – და დაბეჯითებით ჩამოთვალა, – მინდა მქონდეს ელისაბედ ტელიორის თმა, ბრიჯიტ ბარდოს თვალები და სოფი ლორენის ტანი“.

ჯინმა კიდევ ერთხელ შეხედა და სთხოვა: „ძვირფასო, ჩამაძვრინე ისევ უკან, ბოთლში!“

თქვენ მუდამ ამას ითხოვთ – ყოველი თქვენგანი სწორედ ამას ითხოვს – ამიტომაც გაიქცნენ ჯინები ჩვენი სამყაროდან. მათ, უბრალოდ, ეშინიათ თქვენი, თქვენ ხომ მუდამ შეუძლებელს ითხოვთ. ასე არ ხდება, ნაწილს არასდროს შეუძლია ლამაზი იყოს.

მხოლოდ წარმოიდგინეთ: თუ მოვიჭრი ხელს – შეიძლება ასეთი ხელი ლამაზი იყოს? ის თანდათან უფრო და უფრო საზიზღარი გახდება, ლპობას დაიწყებს, აყროლდება. როგორ შეიძლება ლამაზი იყოს ჩემი ხელი, თუ ჩემგან განცალკევებით იქნება? გაყოფას სიკვდილი მოაქვს; თანხმობას, ჰარმონიას – მოაქვს სიცოცხლე. მთლიანთან ერთიანად – თქვენ ცოცხალი ხართ; ერთი, განცალკევებით – თქვენ უკვე მკვდარი ხართ ან კვდებით.

ჩემი თვალები. ამოიღეთ და წაიღეთ – რა იქნება მაშინ? ქვებიც კი, ფერადი ქვები, მათზე ლამაზი იქნება, რადგან ქვები ჯერ კიდევ ერთიანია მთლიანთან. მოწყვით ყვავილი – და ის დაკარგავს თავის სილამაზეს, მშვენიერება წავიდა. სულ ერთი წამის წინ ის ლამაზი იყო, როცა ფესვებთან, მიწასთან

იყო დაკავშირებული. ფესვებისგან მოწყვეტილები, თქვენ მი-
ცურავთ, მომავალი (უამრავი) ეგოსკენ. თქვენ ავად ხართ,
და სულ ავად იქნებით. თქვენ ვერაფერი გიმშველით. ყოველი
თქვენი ძალისხმევა, რაოდენ ჭკვიანურიც არ უნდა იყოს იგი,
მარცხისთვისაა განწირული.

მხოლოდ მთლიანობაში ხართ ლამაზი.

მხოლოდ მთლიანობაში ხართ მშვენიერი.

მხოლოდ მთლიანობაშია შესაძლებელი გრაცია.

ეს რაღაც ეშმაკობით კი არ ხდება, ადამიანი დაო რომ კე-
დელში წინააღმდეგობის გარეშე გადის და არ იწვის ცეცხლში,
ეს ხდება:

არა ეშმაკობით ან თავხედობით,

და არა იმიტომ, რომ ის ნასწავლია –

არამედ იმიტომ, რომ მან დაივიწყა.

სწავლება მიმართულია ეგოზე; სწავლება აძლიერებს ეგოს.
აი, ამიტომაც, რომ პანდიტებს, ბრაჰმანებს, წიგნიერებს, უაღ-
რესად დახვეწილი ეგო აქვთ. სწავლება აფართოებს ეგოს საზ-
ღვრებს, აფართოებს შესაძლებლობებს, სწავლება მათ აძლე-
ვთ სივრცეს. ისინი ხდებიან გაბერილები, თვითკმაყოფილები,
ეგოისტები. მთელი მათი არსება ეძლევა ეგოს, ექსპლუატა-
ციისათვის.

ადამიანი რაც უფრო სწავლულია, მით უფრო ძნელია მას-
თან ცხოვრება, მით უფრო ძნელია მასთან საქმის დაჭერა,
და მით უფრო ძნელია მისთვის ტაძრამდე მისვლა. მისთვის
თითქმის შეუძლებელია ღმერთის შეცნობა, რადგან ახლა ის
თავად ისე ცხოვრობს, როგორც ამაღლებული. ხოლო ამაღლე-
ბულს თავისი საკუთარი ცხოვრება აქვს – ახლა ეს ეგოისტუ-
რად ამაღლებულია. ეს გითრევთ. რაც უფრო მეტი იცით, მით
უფრო მცირდება ლოცვის დაბადების იმედი.

ამრიგად, ამბობს ჩჟუან-ძი, ეს არაა ეშმაკობის ბრალი; ის
გათვლებს არ აკეთებს, ის არაა ეშმაკი და თავხედი, რადგან
თავხედობა, ეშმაკობა, გათვლა – ეს ყველაფერი ეგოს ნაწი-
ლია. ადამიანი დაო არაა მხდალი, არც მამაცია. მან არ იცის,
რა არის სიმამაცე, მან არ იცის, რა არის შიში. ის ცოცხლობს.

ის არაა თვითგაცნობიერებული, არა იმიტომ, რომ მან ისწავლა, არამედ იმიტომ, რომ მან დაივიწყა. მთელი რელიგია – ეს დავიწყების პროცესია. სწავლება – ეს ეგოს პროცესია, დავიწყება – არა-ეგოს პროცესია. სწავლული ნიშნავს, რომ თქვენი ნავი სავსეა, სავსეა თქვენი.

როცა მოლა ნასრედინს ბორანი ჰქონდა, გაჭირვების ჟამს პურის ფულს იმით შოულობდა, რომ მგზავრები გადაჰყავდა მდინარის ერთი ნაპირიდან მეორეზე.

ერთხელ დიადი სწავლული, გრამატიკოსი და პანდიტი გადაჰყავდა მდინარეზე თავისი ბორნით. პანდიტმა ნასრედინს ჰკითხა: „მითხარი, მენავევ, ყურანი თუ იცი? წერა თუ შეგიძლია?“

„არა, მაგისტვის არ მეცალა“, – სიტყვა ბანზე აუგო ნასრედინმა.

„ჰო, მაშინ ცხოვრების ნახევარი ტყუილუბრალოდ გაგიფლანგავს“, – წარმოთქვა პანდიტმა.

ამ დროს ქარიშხალი ამოვარდა, პატარა ნავი დაატრიალა და ნაპირიდან შორს გაიტაცა. ამოვარდნილი ტალღები ბორტს ეხეთქებოდა და ნავი სწრაფად ივსებოდა წყლით. ნებისმიერ წუთს შეიძლებოდა ჩაძირულიყო. ნასრედინი დაინტერესდა: „მითხარით, ბატონო მასწავლებლო, ცურვა თუ იცით?“

იმ ადამიანს ძალიან შეეშინდა, სიმწრის ოფლმა დაასხა. „არა“, – აღიარა მან.

„ჰო, მაშინ მთელ თქვენს ცხოვრებას ფუჭად ჩაუვლია, – შენიშნა ნასრედინმა, და ბორტიდან გადაძვრა, – აბა, მე გავცურე!“

ამრიგად, ამ ნავს არ უწერია მეორე ნაპირზე მიღწევა. მაგრამ ადამიანები ფიქრობენ, რომ სწავლა მათთვის შეიძლება გახდეს ნავი ან სწავლა შეუცვლის მათ ცურვის უნარს. არა და არა! აბა, როგორ შეუძლია ნაწერებს ნავად გადაქცევა? არა, ისინი მეტისმეტად მძიმენი არიან. მათთან ერთად შეიძლება ჩაიძიროთ, მაგრამ მდინარის გადალახვა მათთან ერთად შეუძლებელია. დავიწყება გათავისუფლებთ სიმძიმისგან; დავიწყება კვლავ უცოდველად გაქცევთ.

როცა არ იცით, რა ხდება ამ არცოდნაში? ყველაზე მშვენიერი მოვლენა... უდიადესი ექსტაზი მაშინ მოდის, როცა თქვენ არ იცით – როცა არ იცით, იბადება სიჩუმე, დუმილი. ვილაც იკითხავს რაღაცას, თქვენ კი არ იცით. ცხოვრება – ეს თავსატეხია, თქვენ კი არ იცით. ყველგან საიდუმლოა, თქვენ კი დგახართ იქ, არ იცით, გაცეცხული ხართ. როცა თქვენ არ იცით, წარმოიშობა აღფრთოვანება, გაკვირვება; გაკვირვება კი ყველაზე რელიგიური თვისებაა. ყველაზე უფრო ღრმა რელიგიური თვისება – გაკვირვება, განცვიფრებაა. მხოლოდ ბავშვს შეუძლია გაკვირვება. ადამიანს, რომელმაც იცის, გაკვირვება არ შეუძლია. გაკვირვების გარეშე კი არავის, არასდროს არ შეუძლია განიცადოს ნეტარება. მხოლოდ გაკვირვებული გულისთვისაა ყველაფერი საიდუმლო... პეპელა – საიდუმლოა, დამნიფებული თავთავი – საიდუმლოა.

გახსოვდეთ, არაფერია შესწავლილი, პრობლემები არაა გადაწყვეტილი: მთელმა ამ თქვენმა მეცნიერებამ ვერაფერი ვერ გააკეთა. ამოუბიძნებელი ჯეჯილი საიდუმლოდ დარჩა, და ის ყოველთვის საიდუმლო იქნება. მეცნიერებამ რომც შეძლოს და გამოიყვანოს თავთავი, თავად მისი ზრდა მაინც იდუმალეობით მოცული იქნება. იბადება ბავშვი; ის, რომ ბავშვი იბადება – ეს საიდუმლოა. მაშინაც კი, თუ მოხერხდა ბავშვის ქილაში შექმნა, ეს არაფერს შეცვლის. იდუმალეობა ისევ დარჩება.

თქვენ აქ ხართ. ეს საოცარი საიდუმლოა. თქვენ ამისთვის არ გიშრომიათ, ეს არ დაგიმსახურებიათ, არ შეგიძლიათ სამყაროს განუცხადოთ: „მე აქ ვარ, იმიტომ, რომ ეს დავიმსახურე“. ეს ყველაზე ნამდვილი საჩუქარია, თქვენ აქ ხართ, ყოველგვარი მიზეზის გარეშე. თუ არ იქნებოდით აქ, მაშინ რა განსხვავება იქნებოდა? თუ აქ არ იქნებოდით, რომელ სასამართლოს მიმართავდით?

ეს სუფთა არსებობაა, ეს სუნთქვაა, რომელიც შედის და გამოდის; ის, რომ ამ მომენტში აქ ხართ, მე მისმენთ, ქარს, ჩიტებს, რომ თქვენ ცოცხალი ხართ, – ეს უდიდესი საიდუმლოა. თუ შეძლებთ, რომ ამ იდუმალეობის პირისპირ აღმოჩნდეთ, ყოველგვარი ცოდნის გარეშე, თქვენ შეხვალთ მასში. თუ იდუ-

მალების პირისპირ აღმოჩნდებით, ცოდნით დამძიმებული, და წამოიძახებთ: „მე ვიცი, მე ვიცი პასუხი“, – მაშინ თქვენთვის კარი დაიკეტება – არა იდუმალების გამო, კარი დაკეტილი დარჩება თქვენი ცოდნის, თქვენი თეორიების, თქვენი ფილოსოფიის, თქვენი თეოლოგიის, თქვენი ქრისტიანობის, თქვენი ინდუიზმის გამო – ესენი, ყველანი, კარებს გიკეტავენ.

ადამიანი, რომელიც დარწმუნებულია, რომ იცის – მან არ იცის. უპანიშადები ამტკიცებს, რომ ადამიანმა, რომელიც თავს მიიჩნევს უცოდინრად, იცის. სოკრატე ამბობდა: „როცა ადამიანმა ნამდვილად რაღაც იცის, მან იცის ის, რომ მან არაფერი არ იცის“. ჩუჟან-ძი ამბობს: „ეს იმიტომ, რომ მან დაიფიქრა“. ყველაფერი, რაც მას სამყარომ ასწავლა, რაც მას საზოგადოებამ ასწავლა, რაც მშობლებმა და მასწავლებლებმა ასწავლეს, დაიფიქრა. ის კვლავ ბავშვად იქცა. მისი თვალები ისევ სავსეა გაოცებითა. ის ყველაფერს უყურებს ირგვლივ – და ყველგან იდუმალებას ხედავს.

ეგო კლავს იდუმალებას. არის ეს მნიგნობრის ეგო, სწავლულისა თუ ფილოსოფოსის, ამას მნიშვნელობა არა აქვს. ეგო აცხადებს: „მე ვიცი“. „თუ არ ვიცი, სულერთია, ადრე თუ გვიან, გავიგებ“, – ამიტებს ის. ეგო ამტკიცებს, რომ ცოდნისთვის მიუღწეველი არაფერია.

ეგოსთვის ყველაფერი ორ კატეგორიად იყოფა: ცნობილი და უცნობი. ცნობილი – ეს ის ნაწილია, რომელიც ეგომ თავისი მოგზაურობისას გაიარა; უცნობი კი – ის ნაწილია, რომელსაც ეგო გაივლის. ეგო თვლის, რომ ყველაფერზე შეიძლება გადაისიერნოს და არ არსებობს ისეთი რამ, რაც ცოდნისთვის მიუღწეველია.

ეგო არ ტოვებს ქვეყნად საიდუმლოებებს. და როცა თქვენ გარშემო არაა იდუმალება, არ შეიძლება იდუმალება თქვენში იყოს. როცა ქრება იდუმალება, ქრება ყველა სიმღერა; როცა ქრება იდუმალება, პოეზია კვდება; როცა ქრება იდუმალება, ტაძარში აღარაა ღმერთი, არაფერია, მკვდარი ძეგლის გარდა; როცა ქრება იდუმალება, შეუძლებელია სიყვარული, რადგან მხოლოდ ორ იდუმალებას შეუძლია ერთმანეთის სიყვარული.

თუ თქვენ იცით, მაშინ სიყვარული შეუძლებელია – ცოდნა ეწინააღმდეგება სიყვარულს. სიყვარული კი მუდამ დავინწყების მხარესაა. მაგრამ იმიტომ, რომ მან დაივიწყა:

მისი ბუნება ერწყმის თავის ფესვებს ერთ მთლიანობად.

მისი ცხოველმყოფელობა, მისი ძალა –

დაფარულია დაოს საიდუმლოში.

მისი ბუნება ერწყმის თავის ფესვებს... გახსოვდეთ, ეგო თავში არსებობს, თქვენ კი თავს ძალიან მაღლა გაქვთ აწეული. ფესვები კი თქვენი არსების მეორე პოლუსზეა.

ჩუჟან-ძი და ლაო-ძი იმეორებდნენ: „კონცენტრაცია მოახდინეთ ფეხის თითებზე. დახუჭეთ თვალები და გადადით ფეხის თითზე და დარჩით იქ. ეს წონასწორობას მოგანიჭებთ. თავმა საკმაოდ დიდი დისბალანსი შეგიქმნათ“. ფეხის თითი?... შეიძლება მოგეჩვენოთ, რომ ისინი ხუმრობენ. არა, ისინი სწორედ ამას გულისხმობენ, ისინი არ ხუმრობენ. ისინი მართლები არიან. გამოძევებით თავიდან, რადგან თავი – სულაც არაა ფესვი, ჩვენ კი მეტისმეტად თავში ვართ.

მისი ბუნება ერწყმის თავის ფესვებს, თავად წყაროს. ტალღა მიდის ოკეანის სიღრმეში, მთლიანში. გახსოვდეთ, წყარო ერთია. ტალღა შეიძლება ბევრი იყოს, მილიონობით, მაგრამ ოკეანე ერთია. თქვენ იქ ხართ გამოყოფილი, მე აქ ვარ გამოყოფილი, მაგრამ ჩაიხედეთ თუნდაც ოდნავ უფრო ღრმად, ფესვებში, – და ჩვენ ერთნი ვართ. თითქოს ერთი და იმავე ხის ტოტები ვართ. შეხედეთ ტოტებს – ისინიც გამოყოფილნი არიან, მაგრამ იქ, შორს, ქვევით, ისინი ერთნი არიან.

რაც უფრო ღრმად ჩადიხართ, მით უფრო და უფრო ნაკლებ მრავლობითობას ნახულობთ, მით უფრო და უფრო მეტ ერთიანობას. სიღრმეში ყველა – ერთნი ვართ. აი, რატომ ლაპარაკობენ ინდუსები არადუალურზე, ერთიანზე, ადვაიტაზე.⁸⁷

მისი ცხოველმყოფელობა, მისი ძალა –

დაფარულია დაოს საიდუმლოში.

⁸⁷ ადვაიტა – ყველაზე ფართოდ გავრცელებული ინდური რელიგიურ-ფილოსოფიური მიმართულება; პირდაპირი გაგებით ნიშნავს „არა-დუალიზმს“.

და რაოდენი ცხოველმყოფელობაც არ უნდა მიეღო ადამიან დაოს, ეს არაა მართული, ეს არაა შექმნილი, ეს ფესვებიდანაა მიღებული. ის ცოცხალია, იმიტომ, რომ ფესვები აქვს; ის ცოცხალია, რადგან შეერწყა ოკეანეს, ერთიანს. ის დაბრუნდა წყაროსთან, მივიდა დედასთან.

როცა ის ერთიანია,

მასში არაა ბზარიც კი,

რომელშიც შეიძლება რაიმეს ჩასობა.

როცა ადამიანს ფესვები აქვს გადგმული თავისი არსის შუაგულ სიღრმეში, ერთიან არსში, ნაპრალი არაა. თქვენ ვერ შეძლებთ ასეთ ადამიანში შეღწევას. ხმალი ვარ გააპობს მას, ცეცხლი ვერ შეძლებს მის დანვას. როგორ შეგიძლიათ გაანადგუროთ საბოლოო, მარადიული? თქვენ შეგიძლიათ გაანადგუროთ მომანტალური, დროებითი, მაგრამ როგორ შეგიძლიათ გაანადგუროთ დროის მიღმა მყოფი? თქვენ შეგიძლიათ დაამსხვრიოთ ტალღა, მაგრამ როგორ შეგიძლიათ დაამსხვრიოთ ოკეანე? თქვენ შეგიძლიათ მოკლათ ინდივიდუალობა, მაგრამ არ შეგიძლიათ მოკლათ სული. ფორმა შეიძლება მოკლათ, მაგრამ უფორმოება...? როგორ, რა გზით მოკლავთ უფორმოებას? სად იპოვით ხმალს, რომელსაც შეეძლება უფორმოების განადგურება?

კრიშნამ გიტაში თქვა: „ნაინამ ჩხედანტი საშტრანი – არანაირ ხმალს არ შეუძლია მისი მოკვლა, არანაირ ცეცხლს არ შეუძლია მისი დანვა“. ლაპარაკი იმაზე არაა, რომ თუ თქვენ ნახვალთ და შეეცდებით ჩუჟან-ძის მოკვლას, ამას ვერ შეძლებთ. თქვენ შეძლებთ – მოკლათ ფორმა, მაგრამ ეს ფორმა არაა ჩუჟან-ძი – თვითონ კი ამაზე გაიცინებდა.

ალექსანდრე მაკედონელს, როდესაც ინდოეთიდან ბრუნდებოდა, უეცრად გაახსენდა არისტოტელე – თავისი მასწავლებელი, ერთ-ერთი უდიდესი ლოგიკოსი.

არისტოტელე – ეს დასავლეთის ყველა სისულელის პირველწყაროა, მისი მამაა. მან შექმნა ლოგიკური გონება. მან შექმნა ანალიზი, მან შექმნა ანატომირების მეთოდი, მან შექმნა ეგო და ინდივიდუუმი, ის ალექსანდრეს მასწავლებელი იყო.

მან სთხოვა ალექსანდრეს, ინდოეთიდან წამოეყვანა ვინმე ინდუსი მისტიკოსი, სანიასინი, რადგან პოლარულად სანინაალმდეგო რამ ყოველთვის საინტერესოა. მას, ალბათ, ძალიან აინტერესებდა იმის გაგება, რას წარმოადგენდა ინდოელი მისტიკოსი. ვინ არის, ადამიანის რომელ ტიპს მიეკუთვნება ის, ვინც ლოგიკის გარეშე ცხოვრობს, ვინც ამტკიცებს, რომ არის მხოლოდ მთლიანი, და არა დუალური, რომელიც თავის თავში აერთიანებს და არიგებს ყველანაირ წინააღმდეგობებს და პარადოქსებს, ვისი დამოკიდებულება ყველაფერთან არის სინთეზის და არა ანალიზის დამოკიდებულება? ადამიანი, რომელიც არასოდეს აღიარებს ნაწილს, და აღიარებს მხოლოდ მთლიანს – ვინ არის ის, რა ტიპის ადამიანია?

ამიტომ სთხოვა ალექსანდრეს: „უკან რომ დაბრუნდები, თან წამოიყვანე ვინმე ინდუსი მისტიკოსი, სანიასინი. მინდა შევხედო; სად ნახავ ადამიანს, რომელიც შეშლილივით ცხოვრობს და ამტკიცებს, რომ არსებობს რაღაც გონების მიღმა – ეს ხომ უიშვიათესი მოვლენაა“. არისტოტელე ხომ ის ადამიანი იყო, რომელსაც არასოდეს სწამდა არაფერი გონებისმიღმიერი; მისთვის გონება იყო ყველაფერი.

ინდოეთიდან მობრუნებულ ალექსანდრეს უცბად გაახსენდა ეს თხოვნა და დაავალა თავის ჯარისკაცებს, მოეძებნათ და მოეყვანათ ვინმე დიდი ინდუსი მისტიკოსი, დიდი სანიასინი, ბრძენი, წმინდანი. მათ ქალაქში გაიკითხეს, სად შეიძლებოდა მოენახათ ასეთი სანიასინი და ასეთი პასუხი მიიღეს: „დიახ, მდინარის პირას დგას შიშველი ადამიანი. უკვე რამდენიმე წელია, რაც ის იქ დგას, ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ის მისტიკოსია. არა ვართ დარწმუნებული, რადგან ის ბევრს არ ლაპარაკობს; თანაც, რასაც ამბობს, ისიც არ გვესმის. ყველაფერი, რასაც ის ლაპარაკობს, ძალიან არალოგიკურია. შეიძლება, მართალს ამბობდეს, შეიძლება – არა“.

„ეს სწორედ ისაა, ვინც ჩვენ გვჭირდება, – გაუხარდა ალექსანდრეს, – ჩემს მასწავლებელს, რომელმაც ლოგიკას ჩაუყარა საფუძველი, ალოგიკური ადამიანის ნახვა უნდა. წადით და უთხარით, რომ მას ალექსანდრე იწვევს“.

ჯარისკაცები მდინარის ნაპირთან მივიდნენ და იმ შიშველ კაცს უთხრეს, რომ მას ალექსანდრე დიდი თავისთან იწვევს, რომ ის იქნება სამეფო სტუმარი, ექნება ყველაფერი, რასაც ისურვებს, ასე, რომ ამიერიდან მას არაფრის დარდი აღარ უნდა ჰქონდეს.

იმ კაცმა გადაიხარხარა და თქვა: „ადამიანი, რომელიც თავის თავს დიადს უწოდებს, – სულელია. ნადით და უთხარით, რომ სულელებთან საქმეს არ ვიჭერ. სწორედ ამიტომ ვდგავარ აქ ამდენი წელია; სულელებთან ურთიერთობა რომ მდომებოდა, როგორ ფიქრობთ, ინდოეთში ისინი უფრო ცოტანი არიან, ვიდრე მის ქვეყანაში? ეს ქალაქი სავსეა ასეთებით“.

ჯარისკაცებს თავზარი დაეცათ, ეს რომ მოისმინეს, მაგრამ იძულებულნი იყვნენ უკან დაბრუნებულიყვნენ სათანადო მოხსენებით. ალექსანდრე დაინტერესდა, რა უპასუხა მათ იმ ადამიანმა, რომელსაც დანდამი ერქვა. ალექსანდრე თავის მოგონებებში მას სხვა სახელით მოიხსენიებდა – დანდამასი. როცა ალექსანდრემ ყველაფერი მოისმინა, გაბრაზდა, მაგრამ ეს იყო საზღვრისპირა სოფელი, მალე ინდოეთი უნდა დაეტოვებინა, ამიტომ გადანყვიტა: „აჯობებს თავად წავიდე და ვნახო, ვინ არის, რა ტიპის ადამიანია“.

შეიძლება, მას დიოგენე გაახსენდა, – სავსებით შესაძლებელია, ესეც დიოგენეს ტიპის ადამიანი ყოფილიყო, მით უმეტეს, რომ ისიც შიშველი იდგა მდინარესთან. მსგავსი ისტორია ხომ დიოგენესთანაც გადახდა. მანაც გაიცინა და ალექსანდრე სულელად ჩათვალა.

მოკლედ, ალექსანდრე დანდამთან გაშიშვლებული ხმლით მივიდა და მოსთხოვა: „გამომყევი, თორემ ახლავე თავს წაგაცლი. მე არ ვკამათობ, მე ბრძანებებს ვიძლევი!“

იმ კაცმა გაიცინა და უთხრა: „მაშ, წამაცალე, რაღას ელოდები! ის თავი, რომლის მოჭრაც შენ გინდა, მე დიდი ხნის წინ მოვიჭერი. ახალი არაფერი მოგიფიქრებია, მე უკვე უთავო ვარ. მოჭერი, მაგრამ გეტყვი, რომ როცა თავი მიწაზე დავარდება, შენ დაინახავ მის ვარდნას, და მეც დავინახავ, რადგან მე – თავი არ ვარ“.

ადამიანი დაო შეიძლება ცეცხლში ჩააგდო, მაგრამ მისი დაწ-
ვა შეუძლებელია. ფორმა მუდამ ცეცხლშია. ის უკვე იწვის. მა-
გრამ უფორმო... უფორმოს ცეცხლი ვერასოდეს მიეკარება. საი-
დან მოდის ეს ძალა, საიდან მოდის ასეთი ცხოველმყოფელობა?
ისინი დაოს საიდუმლოშია დაფარული. დაო ნიშნავს: დიად ბუ-
ნებას; დაო ნიშნავს: დიად ოკეანეს; დაო ნიშნავს: დიად წყაროს.

როგორც მთერალი, ეტლიდან გადმოვარდნილი,
დაშავდება, მაგრამ ტკივილს არ გრძნობს;
მისი ძვლები არ განსხვავდება სხვისი ძვლებისგან,
მაგრამ მისი დაცემა სხვაგვარია.

ეგო არ არსებობს...

მისი სული მთელია.

მან არ უწყის, რომ ეტლის ქვეშ მოხვდა,

ან თუ იქიდან გადმოვარდა.

სიცოცხლე და სიკვდილი მისთვის – არაფერია.

ის არ წუხს,

დაბრკოლებებს უაზროდ ხვდება, უშფოთველად,

და ისე გადალახავს მათ, რომ მათ შესახებ არაფერი იცის.

თუ ღვინო გჩუქნით ამგვარ უსაფრთხოებას,

რაოდენ მეტია ეს დაოში?

ბრძენი ადამიანი ჩაფლულია დაოში:

მას არაფერი შეეხება.

დააკვირდით ლოთს, რადგან ადამიანი დაო ბევრ რამეში
ჰგავს მას. ის მიდის, მაგრამ მოსიარულე არაა, ამიტომაც გა-
მოიყურება ასე დაუბალანსებლად, მობოდილად. ის მიდის, მა-
გრამ ნავი ცარიელია – მხოლოდ წამიერად, მაგრამ ცარიელია.

დააკვირდით ლოთს. უკან გაჰყევით და ნახეთ, რა ხდე-
ბა მის თავს: თუ ვინმე დაარტყამს, არ ბრაზდება; თუ ეცემა,
იღებს დაცემას, არ ეწინააღმდეგება, მკვდარივით ეცემა; თუ
ვინმე დასცინებს ან გაეხუმრება, მას ეს არ ადარდება, მეტიც,
მას შეუძლია მათთან ერთად იხუმროს, მას შეუძლია მათთან
ერთად იცინოს, მას შეუძლია საკუთარ თავსაც კი დასცინოს.
რა ხდება? წამიერად, ქიმიური რეაქციების წყალობით, მისი
ეგო გაქრა, აღარ არის.

ეგო – ეს სტრუქტურაა: მისგან გათავისუფლება ქიმიური რეაქციითაც შეგიძლიათ. ეს მხოლოდ სტრუქტურაა; ეს რეალობა არაა. ეს არარსებულია, არამნიშვნელოვანია, არაჭეშმარიტია თქვენში. თუმცა საზოგადოების ძალისხმევით სანინალმდეგოში ხარტ დარწმუნებული. ალკოჰოლი ხომ საზოგადოებიდან გთიშავთ. ამიტომაც საზოგადოება ყოველთვის ალკოჰოლის წინააღმდეგი, მთავრობა მუდამ ებრძვის ალკოჰოლს, უნივერსიტეტები ყოველთვის სპირტიანი სასმელების წინააღმდეგია, ყველა მორალისტი ყოველთვის ილაშქრებს სმის წინააღმდეგ – რადგან ალკოჰოლი საშიშია, ის თქვენ იმ გამონათებას გაძლევთ, რაც საზოგადოების მიღმაა. ამიტომაც გაჩაღებული ამერიკასა და დასავლეთში ასეთი პროპაგანდა ნარკოტიკების წინააღმდეგ.

მთავრობები, პოლიტიკოსები, ეკლესია, პაპი – ყველას ეშინია, რადგან ახალგაზრდა თაობა ძალიან ეტანება ნარკოტიკებს. ნარკოტიკები კი ძალიან საშიშია საზოგადოებისთვის, რადგან თუ თქვენ გაქვთ საზოგადოების მიღმიერი გამონათებები, ისინი ვერასოდეს შეძლებენ თქვენს გადაქცევას ამ საზოგადოების რეგულირებად ნაწილად. თქვენ მუდამ დარჩებით ვილაცად, მის მიღმა მყოფად. თუ თქვენ გაქვთ არა-ეგოსმიერი გამონათებები, მაშინ საზოგადოებას არ შეუძლია თქვენზე დომინირებდეს; ხოლო ნარკოტიკებში ღრმად ჩაშვების შემთხვევაში კი, ეგო შეიძლება საერთოდ დაინგრეს. და თქვენ ისეთი გახდებით, როგორიც იქნებოდით, შეშლილი რომ ყოფილიყავით.

ერთი-ორჯერ ნარკოტიკი მოგანიჭებთ გამონათებას, ერთგვარ წამიერ გასხივოსნებას. ეს ფანჯარასავითაა, რომელიც იღება და იხურება. მაგრამ თუ თქვენ ამას მიეჩვევით, ეგო შეიძლება უეცრად გაქრეს. თუმცა აქ სხვა პრობლემაა: ეგო შეიძლება გაქრეს, მაგრამ არა-ეგო არ წარმოიქმნას. თქვენ ჭკუიდან შეიშლებით, შიზოფრენიკი გახდებით, შუაზე გაიხლიჩებით.

რელიგია სხვანაირად მოქმედებს, მეორე ბოლოდან: ის ცდილობს თავიდანვე მოგანოდოთ, აღზარდოს არა-ეგო. და

რაც უფრო მეტი არა-ეგო ჩნდება, მით უფრო მტკიცდება მთლიანი, და ამგვარად, ეგო თავისთავად, თანდათანობით ქრება. და ვიდრე ეგო საბოლოოდ გაქრება, მთლიანი გეუფლებათ. ჭკუიდან არ შეიშლებით, არანორმალური არ გახდებით, უბრალოდ, ბუნებრივი იქნებით. საზოგადოებიდან ბუნებაში გადავარდებით.

საზოგადოებიდან გარიყვა ნარკოტიკის დახმარებითაც შეგიძლიათ – მაგრამ შეშლილობაში. ამიტომაც რელიგიებიც ნარკოტიკების წინააღმდეგი. საზოგადოებამ მოგცათ დავალება ეგოსთვის: მისი დახმარებით როგორღაც მართავთ, როგორღაც მიგყავთ ცხოვრება. მაგრამ თუ დაგიპყრობთ მთლიანი, მაშინ ეს პრობლემა – ცხოვრების მართვა – გამოვარდება – თქვენ ხდებით ადამიანი დაო. მაშინ, ეგოს საჭიროება არაა, თქვენ შეგიძლიათ ის ძალებს მიუგდოთ.

მაგრამ შეგიძლიათ სხვანაირადაც მოიქცეთ. უბრალოდ, შეგიძლიათ ეს ეგო ქიმიური პრეპარატების დახმარებით დაანგრიოთ. ეს შეიძლება გააკეთოთ. აი, მაშინ მართლა გაჩნდება პრობლემა, რადგან უბრალოდ, ჭკუიდან შეიშლებით. იგრძნობთ კონკრეტულ ძალას, მაგრამ ის ძალა ყალბი იქნება, რადგან თქვენ მთლიანს არ დაუპყრიხართ.

უამრავი ამგვარი მაგალითი არსებობს. ერთი ნიუ-იორკელი გოგონა, ლსდ-თი გაბრუებული, მეცამეტე სართულიდან, უბრალოდ, გადმოხტა, იმიტომ, რომ მან გადაწყვიტა, რომ ფრენა შეეძლო. როცა თქვენ ნარკოტიკების ზემოქმედების ქვეშ ხართ, თუ მოდის აზრი, რომ შეგიძლიათ ფრენა, ამაში მცირედი ეჭვიც არ გეპარებათ. თქვენ სრულიად დარწმუნებული ხართ ამაში, რადგან მოორჭოფე ეგო თქვენში აღარაა. მაშ, ვინლა უნდა შეიტანოს ეჭვი? თქვენ გჯერათ ამისი. მაგრამ მთლიანმა არ დაგიდასტურათ თავი.

ჩჟუან-ძი შეიძლება დაფრინავდა კიდევ. სავსებით შესაძლებელია, რომ ჩჟუან-ძის ჩიტივით გაეშალა ფრთები და ფანჯრიდან გამოფრენილიყო, მაგრამ ელ-ეს-დეს ზემოქმედების ქვეშ თქვენ ამას ვერ შეძლებთ. ეგო არაა, ამიტომ დაეჭვება არ შეგიძლიათ, მაგრამ მთლიანს ჯერ არ დაუპყრიხართ, ეს

კი იმას ნიშნავს, რომ არ ხართ ძლიერი. ძალა არაა, მხოლოდ ძალის ილუზიაა. ეს კი უსიამოვნებებს შობს.

ალკოჰოლური სიმთვრალის დროს მრავალი უცნაურობა შეიძლება ჩაიდინოთ...

როცა ცირკი სპეციალური მატარებლით ერთი ქალაქიდან მეორეში გადადიოდა, ლომის გალია დაზიანდა და ლომი გაიქცა. ცირკის დირექტორმა ყველა ძლიერი მამაკაცი შეკრიბა და მიმართა: „ვიდრე ღამით ლომის საძებნელად ჯუნგლებში გაემართებოდეთ, მხნეობისათვის თითო ჭიქას დალიეთ“.

ოცივე მამაკაცმა კარგად მიირთვა. ღამე ცივი და საშიში იყო, და სიმამაცე მართლაც საჭირო იყო მათთვის, თუმცა მოლა ნასრედიწმა უარი თქვა: „მხოლოდ სოდიან წყალს დავლევ“, – განაცხადა მან.

„მაგრამ შენც ხომ გჭირდება მხნეობა!“ – გააპროტესტა დირექტორმა.

„ასეთ მომენტებში, – განუმარტა ნასრედიწმა, – მხნეობა და სიმამაცე არ მჭირდება, ისედაც არ არის უხიფათო: ღამეა, თვალთან თითს ვერ მიიტან. კიდევ ეს ლომი... აქ სიმამაცემ შეიძლება მხოლოდ გაზარალოს. ჯობია, მეშინოდეს და ფრთხილად ვიყო“.

როცა თქვენ არ გაქვთ ძალა, და ნარკოტიკი განიჭებთ მხნეობას, ეს სახიფათოა. თქვენ შეიძლება შეშლილივით დაადგეთ რომელიმე გზაზე – ამაშია ნარკოტიკის საშიშროება.

მაგრამ საზოგადოებას ამისი როდი ეშინია. საზოგადოებას იმისი ეშინია, რომ თუ თქვენ გაქვთ გამონათება, თუ გაქვთ გასხივოსნების მომენტები, რომელსაც საზოგადოების მიღმა გაჰყავხართ, თქვენ მას ველარასოდეს შეეგუებით, ველარასოდეს მოერგებით. საზოგადოება კი – ეს ისეთი საგიჟეთია – რომელსაც ყოველთვის უნდა, რომ მოერგო მას, არ შეიძლება, საზოგადოებამ ნება დაგროთ, რომ გქონდეთ ის გამონათება, რაც მის გარეთაა.

რელიგიაც წინააღმდეგია ნარკოტიკისა და ალკოჰოლის, მაგრამ აქ სხვა მიზეზია. „იყავი ლოთი, – მოგინოდებენ ისინი,

– მაგრამ დათვერი ღვთაებრივი ღვინით, რადგან მაშინ გაქვს ფესვები, ძირი, ცენტრი. მაშინ ხარ ძლიერი“.

თუ ღვინო გჩუქნით ამგვარ უსაფრთხოებას,

რაოდენ მეტია ეს დაოში?

ბრძენი ადამიანი ჩაფლულია დაოში:

მას არაფერი შეეხება.

სრულიად ვერაფერი შეეხება მას. რატომ? მხოლოდ ეგოზე შეიძლება გავლენის მოხდენა. ის მტკივნეულად განიცდის შეხებას. საკმარისია ვინმემ ცერად შეგხედოთ – და ის უკვე პატივმელახულია, გაღიზიანებულია. მას კი არც არაფერი გაუკეთებია. თუ ვინმემ ჩაიღიმა, ეს ეგოს ეხება; თუ ვინმე, უბრალოდ, შეტრიალდა და არ გიყურებს, ის თავის თავს არ ჰგავს. ის ძალიან მგრძნობიარეა ყოველგვარი შეხების მიმართ. ის ჭრილობას ჰგავს – მუდამ ღიაა, შეუხორცებელი. საკმარისია, მხოლოდ შეეხოთ მას, და ტკივილი ჩნდება. ერთი სიტყვა, ერთი, ერთადერთი ჟესტი – მეორე ადამიანი შეიძლება ვერც კი მიხვდეს, რომ ტკივილი მოგაყენათ, მაგრამ ის შეეხო მას.

თქვენ მუდამ თვლით, რომ ამაში დამნაშავე სხვაა, რომ მან დაგჭრათ. არა, თქვენ თვითონ დაატარებთ თან თქვენს იარაღს. ეგოს წყალობით, მთელი თქვენი არსება ერთ დიდ იარაღად ქცეული, რომელსაც ყველგან თან დაათრევთ; და ეს მაშინ, როცა არც არავის მოუვა თავში, რომ ტკივილი მოგაყენოთ. ყველა თავის ტკივილს დარაჯობს, ვის სცალია თქვენთვის? მაგრამ ეს მაინც მოხდება, რადგან თქვენ ელით, რომ ჭრილობას მოგაყენებენ, იმდენად მზად ხართ ამისთვის, რომ, უბრალოდ, თავად გარბიხართ უბედურების შესახვედრად.

თქვენ არ ძალგიძთ შეეხოთ ადამიან დაოს, არ შეგიძლიათ ტკივილი მიაყენოთ. რატომ? – იმიტომ, რომ არავინაა, ვისაც შეიძლება შეეხოთ. არც ჭრილობაა. ის ჯანმრთელია, განკურნებული, მთლიანი. ეს სიტყვა, „მთლიანი“ (whole), მშვენიერია. სიტყვა „განკურნება“ (heal) მოდის „მთლიანიდან“ (whole), და სიტყვა „წმინდაც“ (holy) მოდის „მთლიანიდან“ (whole). ის მთლიანია, განკურნებულია, წმინდაა.

გაიცნობიერეთ თქვენი ტკივილი. არ მიეხმაროთ გაზრდაში, ნუ მისცემთ საკვებს, მიეცით ნება, რომ განიკურნოს. ის განიკურნება მხოლოდ მაშინ, თუ თქვენ ფესვებისკენ გადაინაცვლებთ. რაც უფრო პატარაა თავი, მით უფრო განიკურნება იარა – უთავოდ ჭრილობაც არაა. იცხოვრეთ უთავო ცხოვრებით. იმოძრავეთ, როგორც მთლიანმა, ერთიანმა არსებამ, და მიიღეთ ყველაფერი ისეთი, როგორიც არის. მხოლოდ ოცდაოთხი საათი, სცადეთ ეს – სრული, ტოტალური მიღება, რაც არ უნდა მოხდეს. ვილაც შეურაცხყოფას გაყენებთ? მიიღეთ ეს, არ გქონდეთ რეაქცია, და ნახავთ, რა მოხდება. უეცრად იგრძნობთ თქვენში მოზღვავებულ ენერგიას, რომელსაც ადრე ვერ შეიგრძნობდით. როცა ვილაც შეურაცხყოფას გაყენებთ – საკუთარ თავს სუსტად აღიქვამთ, თავს გრძნობთ დათრგუნულად, იმაზე იწყებთ ფიქრს, როგორ გადაუხადოთ სამაგიერო. იმ ადამიანმა ანკესზე წამოგაგოთ, და ახლა თქვენ წრეზე მოძრაობთ – მის გარშემო. დღეების, ღამეების, თვეების, წლების განმავლობაშიც კი, არ შეგიძლიათ დაიძინოთ, უძილობა განუხებთ, კოშმარები. ადამიანებს შეუძლიათ მთელი თავისი ენერგია დახარჯონ რაღაც სისულელეებზე, მხოლოდ იმიტომ, რომ ოდესღაც, ვილაცამ, მათ შეურაცხყოფა მიაყენა.

უბრალოდ, გადახედეთ თქვენს წარსულს – რაღაცები გაიხსენეთ. თქვენ პატარა ბავშვი იყავით, მასწავლებელმა კლასში იდიოტი გინოდათ, ეს ჯერ კიდევ გახსოვთ და დღემდე წყენა გაქვთ გულში ჩარჩენილი; მამათქვენმა რაღაც სანყენი გითხრათ. თქვენს მშობლებს დიდი ხანია ეს დაავიწყდათ, რომც გაახსენოთ, ნაკლებად სავარაუდოა, რომ ეს ამბავი გაიხსენონ. დედათქვენმა ოდესღაც ძალიან მკაცრად გამოგხედათ, არა ისე, როგორც საერთოდ გიყურებდათ ხოლმე, – და მას შემდეგ იარა გაჩნდა; და ის იარა კიდევ ღიაა, კიდევ ახალივითაა. თუ ვინმე მას შეეხება, თქვენ აფეთქდებით. ნუ დაეხმარებით ამ იარას გაზრდაში. ამ ჭრილობით ნუ შექმნით თქვენს სულს. გაეშურეთ ფესვებისკენ, იყავით მთლიანთან. ოცდაოთხი საათის განმავლობაში, მხოლოდ ოცდაოთხი საათის განმავლობა-

ში, სცადეთ, არაფერზე არ მოახდინოთ რეაგირება, არ შეენინაალმდეგოთ არაფერს, რაც არ უნდა მოხდეს.

თუ ვინმე ხელს გკრავთ და თქვენ მიწაზე ეცემით – დაეცით! მერე ადექით და წადით წინ, წადით სახლში. არანაირად არ გქონდეთ ამაზე რეაქცია, არაფერი გააკეთოთ. თუ ვილაც გარტყამთ, დახარეთ თავი, ეს მაღლიერებით მიიღეთ. წადით სახლში, არაფერი გააკეთოთ, მხოლოდ ერთი დღის განმავლობაში, და თქვენ შეიცნობთ ენერგიის ახალ ტალღას, რომელზეც ადრე არაფერი იცოდით, ახალი ცხოვრებისეული ძალა ამოხეთქავს თქვენი ფესვებიდან. და ერთხელაც, როცა ამას გაიგებთ, ერთხელაც, როცა ამას გემოს გაუსინჯავთ, შეიცვლებით, თქვენი ცხოვრება სხვაგვარი გახდება. გაგეცინებათ ყველა სულელურ ამბავზე, ყველა სიბრყველზე, რომლითაც აქამდე იყავით დაკავებული, ყველა წყენაზე, რეაქციაზე, შურისძიებაზე, რომლითაც თავს ინგრევდით.

თქვენი დანგრევა არაფერს შეუძლია, თქვენ გარდა; არც თქვენი გადარჩენა შეუძლია არავის, თქვენივე თავის გარდა. თქვენ ხართ იუდაც და იესოც.

დღეისათვის საკმარისია.

თავი XI

ჩუან-ძის დაკრძალვა

როცა ჩუან-ძი სიკვდილის პირას იყო,
მისი მონაფეები შეუდგნენ უდიადესი
დაკრძალვის სამზადისს.

მაგრამ ჩუან-ძიმ თქვა:

„ჩემი კუბო იქნება მინა და ზეცა;
მთვარე და მზე იქნება ჩემ თავს ზემოთ მოციმციმე
ნეფრიტის სიმბოლოები;
პლანეტები და თანავარსკვლავედები
ჩემ გარშემო იბრწყინებენ, როგორც ძვირფასი ქვები,
და ყველა არსი იქნება მოზიარე,
როგორც მოტირალნი, კუბოს რომ მოჰყვებიან.

კიდევ რა არის საჭირო?

სრულიად ყველაფერი წესრიგშია“.

მაგრამ მონაფეები შეეპასუხნენ:

„ჩვენ გვეშინია, რომ ჩვენს ოსტატს
ყვავები და ძერები შეეჭამენ“.

ჩუან-ძიმ უპასუხა:

„რას ვიზამთ, მინაზე თუ

ყვავები და ძერები შემეჭამენ,

მინაში – ჭიანჭველები და მატლები.

ორივე შემთხვევაში შემეჭამენ –

მაშ, რითი არ მოგნონთ ფრინველები?“

გონება მუდამ პრობლემებს ქმნის; სხვაგვარად ცხოვრება მარტივი იქნებოდა, სიკვდილიც – მარტივი, პრობლემები საერთოდ არ იარსებებდა. მაგრამ გონება ქმნის ცრუ წარმოდგენას, რომ ყოველი მომენტი – პრობლემაა, რომელიც უნდა გადაიჭრას. თუ თქვენ პირველი ნაბიჯი გადადგით რწმენისკენ, რომ ამქვეყნად ყველაფერი – პრობლემაა, მაშინ შეუძლებელია რაიმეს გადაჭრა, შეუძლებელია რაიმეში გარკვევა, რადგან პირველი ნაბიჯი აბსოლუტურად მცდარი იყო.

გონებას არ შეუძლია გიკარნახოთ რაიმე გადანწყვეტილება, ის მხოლოდ და მხოლოდ მექანიზმია, რომელიც პრობლემებს ქმნის. მაშინაც კი, თუ თქვენ თვლით, რომ შეძელით პრობლემების გადანწყვეტა, ათასი ახალი პრობლემა წარმოიშობა ამ გადანწყვეტიდან. ეს სწორედ ისაა, რითაც ფილოსოფია მუდამ იყო დაკავებული. ფილოსოფია – ეს გონების საქმიანობაა. როცა გონება უყურებს რაიმეს, ის მას უყურებს კითხვის ნიშნით, ეჭვის თვალით.

ცხოვრება ძალიან მარტივია, სიკვდილიც ძალიან მარტივია – მაგრამ მხოლოდ მაშინ, თუ მათი დანახვა გონების ჩაურევლად შეგიძლიათ. როგორც კი შემოიყვანთ გონებას, მაშინვე ყველაფერი გადაიქცევა კომპლექსების გროვად, მღელვარების საგნად; მერე კი გონება ცდილობს პრობლემების მოგვარებას, მაგრამ სინამდვილეში ის თავადაა ამ აურზაურის წყარო, ამიტომ შედეგად უფრო დიდი ალიაქოთი მიიღება. ეს იგივეა, პატარა ნაკადული რომ მირაკრაკებს მთებში, რამდენიმე ეტლმა რომ გადაიაროს მასზე, ნაკადული აამღვრიოს, თქვენ კი გადახტეთ მდინარეში მის გასასუფთავებლად. თქვენ მხოლოდ უფრო მეტად აამღვრევთ წყალს. უმჯობესია ნაპირზე დაიცადოთ. დააცადეთ მდინარეს, რომ თავად დაინმინდოს და დაწყნარდეს, რომ წყლის დინებამ თვითონ წაილოს მკვდარი ფოთლები, რომ ნაგავი და ტალახი დაილექოს – ნაკადული ისევ კრისტალურად სუფთა გახდება. თქვენი დახმარება არაა საჭირო. თქვენ მას უფრო მეტად აამღვრევთ.

ამიტომ, თუ გრძნობთ, რომ არსებობს პრობლემა, თუ შეიძლება, ნუ ჩაყოფთ შიგ ცხვირს. გვერდზე გადექით. ნუ

მისცემთ გონებას ნებას, რომ ამით დაკავდეს; აიძულებთ გონება, რომ დაიცადოს. გონებისთვის ცდა ძალიან რთულია, – ის მოუთმენლობის განსახიერებაა.

თუ თქვენ გონებას აიძულებთ, რომ დაიცადოს, მედიტაცია გამოდის. თუ თქვენ გონება დაარწმუნეთ, რომ დაეცადა, მაშინ თქვენ ლოცვაში იქნებით – რადგან მოლოდინი ნიშნავს არა-ფიქრს. მოლოდინი – ეს ისაა, როცა, უბრალოდ, ნაპირზე ზიხართ და არაფერს უშვრებით ნაკადულს, დინებას. რა შეგიძლიათ გააკეთოთ? რაც არ უნდა გააკეთოთ, ეს მხოლოდ უფრო მეტად აამღვრევს მას; ნაკადულში თქვენი მხოლოდ შესვლაც კი უფრო მეტ პრობლემას წარმოშობს. ასე, რომ, უბრალოდ, დაიცადეთ.

მთელი მედიტაცია – მოლოდინია. მთელი ლოცვა – უსაზღვრო მოთმინებაა. საერთოდ, მთელი რელიგია, მთელი რელიგიურობა იმაში მდგომარეობს, რომ გონებას არ მისცეთ ახალი პრობლემების შექმნის ნება. იმდენი რამ არსებობს, იმდენი ისეთი უბრალო საგანი, რომლითაც ცხოველებიც კი ხარობენ, ხეებიც ხარობენ, მაგრამ რომლითაც ადამიანს ტკობა არ შეუძლია – მისთვის ესენი იმწამსვე პრობლემად გადაიქცევა, – და პრობლემებით ტკობა როგორ შეიძლება?

თქვენ გიყვარდებით – და იმ მომენტშივე გონება აცხადებს: „რა არის სიყვარული? ეს სიყვარულია თუ მხოლოდ სექსუალური ლტოლვა? რამდენად გულწრფელია შენი გრძნობები? და სად მიგიყვანს ეს? შესაძლებელია თუ არა, რომ სიყვარული მარადიული იყოს, თუ როგორც ყველაფერი, ესეც წარმავალია?“

გონებას სურს, თავიდანვე ყველაფერი აწონ-დანაწონს, და მხოლოდ მერე გადადგას ნაბიჯი. გონებით ვერასდროს ვერაფერს გადანყვეტო, ის მუდამ ორჭოფობს; ორჭოფობა – ეს მისი მემკვიდრეობითი თვისებაა. ის მუდამ ამტკიცებს: „ნუ ნახვალ თავ-პირის მტვრევით, ნუ მიიღებ დაუფიქრებელ გადანყვეტილებას, იყავი კეთილგონიერი“. როცა გონება ამდაგვარ რამეს გიცხადებთ, ის ძალიან ჭკვიანურად გამოიყურება, ძალიან მახვილი და გამჭრიახი ჩანს, რადგან ისეთ შთაბეჭდილებას ქმნის, რომ თქვენ შეიძლება არასწორი გზა აირჩიოთ, არ

ნახვიდეთ იქ, სადაც საჭიროა. ასე, რომ, ჯობია, არ გააკეთოთ ეს ნახტომი, არაფრისკენ მიისწრაფოდეთ, არ იმოძრაოთ, და, საერთოდ, ადგილიდან არ გაინძრეთ.

მაგრამ ცხოვრება – ეს ხომ მოძრაობაა; ცხოვრება – ნდობაა. დაიბადა სიყვარული – ეცადეთ მოხვდეთ მასში; და საქმე ის არ არის, ეს სად მიგიყვანს. საქმე მიზანი არ არის. თავად თქვენი ცნობიერის ყოფნა სიყვარულის მდგომარეობაში – გამოცხადებაა. დანარჩენი სულერთია, უყვარს თუ უყვართ – ამას მნიშვნელობა აღარ აქვს. არსი ისაა, რომ თქვენ შეგიძლიათ სიყვარული, თქვენ სიყვარულის ნიჭი გაქვთ, რომ ეს თქვენს თავს შეიძლებოდა მომხდარიყო. მთელი თქვენი არსება ნდობით იღება, ყოველგვარი ორჭოფობის გარეშე, ყოველგვარი შეკითხვების გარეშე. თავად ეს გახსნაა გავსება.

„მოიცადე, – მაშინვე განაცხადებს გონება, – დამაფიქრე და გადამანყვეტინე; აჩქარებით არაფრის გაკეთება არ ვარგა; არაფერი შეიძლება მოიმოქმედო, არაფერი შეიძლება გააკეთო სიჩქარეში“. მერე კი თქვენ შეგიძლიათ დაიცადოთ, ისევ და ისევ დაიცადოთ, და კვლავ დაიცადოთ... რამდენიც გნებავთ. ასე გაფლანგავთ მთელ თქვენს ცხოვრებას.

ცხოვრება ყოველწამიერად კარზე გიკაკუნებთ, თქვენ კი ფიქრობთ. „მოიცადე, – ეუბნებით ცხოვრებას, – კარს გაგიღებ, მაგრამ დამაფიქრე, ჯერ უნდა გადაწყვიტო“. არა, ასე არასდროს არაფერი არ მოხდება. მთელი ცხოვრება მოვა და წავა, ვიდრე თქვენ რამეს გადაწყვეტთ. თქვენ კი ასე გაათრევთ თქვენს წუთისოფელს – არც ცოცხალი და არც მკვდარი. ერთიც და მეორეც – ცხოვრებაც და სიკვდილიც – მშვენიერია, რადგან სიკვდილს თავისი საკუთარი ცხოვრება აქვს.

ამიტომ უპირველესად გახსოვდეთ – არ დართოთ გონებას ნება, რომ ჩაერიოს. მაშინ თქვენ შეძლებთ გახდეთ ხეების მსგავსი, და უფრო მწვანეც კი; მაშინ თქვენ დაემსგავსებით ცაში მონავარდე ჩიტებს; ვერც ერთი ჩიტი იმ სიმაღლეს ვერ მიაღწევს, სადაც თქვენ შეძლებთ ნავარდს; მაშინ თქვენ გახდებით თევზების მსგავსი, რომელთაც შეუძლიათ ზღვის ყველაზე დიდ სიღრმეებში ჩაშვება – მაგრამ თქვენ შეძლებთ

თვით ოკეანის ფსკერზე ჩაყვინთვას. თქვენ ვერაფერი შეგედრებათ. ადამიანის ცნობიერება – ეს ყველაზე განვითარებული ფენომენია, ეს საოცარი მოვლენაა, მაგრამ ამას ყველაფერს კარგავთ. უფრო ნაკლებად განვითარებული არსებებიც კი თქვენზე მეტად ტკბებიან. ფრინველი – ეს მხოლოდ ფრინველია, თქვენთან შედარებით ის გაცილებით ნაკლებგანვითარებული არსებაა; ხე თითქმის საერთოდ განუვითარებელია, მაგრამ ის თქვენზე გაცილებით მეტად ტკბება, და, თქვენგან განსხვავებით, ყვავილობს კიდევ; და როგორ ავსებს ის ირგვლივ ყველაფერს, თავისი ღვთაებრივი სურნელით! რატომ უშვებთ ხელიდან ამ ყველაფერს?

თქვენი გონება მძიმე ტვირთი გახდა. თქვენ არ შეგიძლიათ მისი გამოყენება; მეტიც, პირიქით, ის გიყენებთ თქვენ, ექსპლუატაციას გინევთ. არ მისცეთ ნება გონებას თქვენს ცხოვრებაში ჩაერიოს – და მაშინ დაიბადება ნაკადი. მაშინ თქვენს გზაზე არ იარსებებს დაბრკოლება, მაშინ გამჭვირვალე ხდებით, მაშინ ყოველი თქვენი წამი – ნეტარებაა, რადგან არ ზრუნავთ ამაზე.

ერთ ადამიანს თავისმა ფსიქოანალიტიკოსმა მთაში დასვენება ურჩია. ის სულ შენუხებული იყო, ხან რას ურჩიოდა და ხან რას, და მუდამ უამრავ ურწმუნო კითხვას სვამდა. ყოველთვის ყველაფერზე წუხდა, მუდამ დაძაბული იყო და გარშემო ყველაფერს შიშით უყურებდა. და აი, მას ურჩიეს დასასვენებლად ნასულიყო, მოდუნებულიყო.

მალე ფსიქოანალიტიკოსმა მისგან ტელეგრამა მიიღო. „აქ თავს საოცრად ბედნიერად ვგრძნობ, – წერდა ის, – უცნაურია, რისი ბრალი უნდა იყოს ეს?“

ბედნიერებაც კი არ შეგიძლიათ მიიღოთ ისე, რომ არ იკითხოთ „რატომ“. გონებისთვის რაიმეს მიღება – შეუძლებელია: იმავე წამს ჩნდება ათასი ეს „რატომ“, და ეს „რატომ“ ყველაფერს ანგრევს. ამიტომაც, ყველა რელიგია რომ დაუინებით მოითხოვს რწმენას, ამაშია აზრი, რწმენის არსი: არ მიეცეს საშუალება გონებას, იკითხოვს თავისი „რატომ“.

რწმენა – ეს არაა დარწმუნება, ეს არაა რომელიმე გარკვეული თეორიის მიღება; რწმენა – ესაა რწმენა, მიღება ცხოვრე-

ბისა, თავისთავად, როგორც ასეთის. რწმენა – ეს არაა რწმენა ბიბლიისა, ან ყურანის, ან გიტასი. რწმენა – ეს არაა დარწმუნება; რწმენა არის ნდობა, ეჭვშეუტანელი ნდობა. და მხოლოდ ისინი, ვინც სავსენი არიან რწმენით, ვისაც აქვს ნიჭი ნდობისა, შეძლებენ გაიგონ, რა არის ცხოვრება და რა არის სიკვდილი.

ჩვენთვის ცხოვრება – პრობლემაა. და ალბათ, სიკვდილიც არ შეიძლება, რომ პრობლემას არ წარმოადგენდეს. მუდმივად ვცდილობთ მის გადანყვეტას, დიდ დროსა და ძალას ვხარჯავთ მის გადასაჭრელად. მაგრამ ის უკვე გადანყვეტილია. ის არც არასოდეს ყოფილა პრობლემა. თქვენ – ხართ ის, ვინც ეს პრობლემა მოიგონა. შეხედეთ ვარსკვლავებს – პრობლემა არაა; შეხედეთ ხეებს – სადაა პრობლემა? მიმოიხედეთ გარშემო. ადამიანი რომ არ ყოფილიყო, უკვე დიდი ხნის წინ ყველაფერი გადანყვეტილი იქნებოდა. სად მოძებნით პრობლემას? ხეები არასოდეს კითხულობენ, ვინ შექმნა სამყარო – ისინი ამით, უბრალოდ, ნეტარებენ. რა სისულელეა იმის კითხვა, ვინ შექმნა სამყარო. რა მნიშვნელობა აქვს, ვინ შექმნა: ა, ბ, გ, დ თუ ე-მ, თქვენთვის რა მნიშვნელობა აქვს? და, საერთოდ, შექმნეს ის, თუ სულაც არავის შეუქმნია, თუ სულ ასეთი იყო – რა თქვენი საქმეა? როგორ შეიძლება, ეს თქვენ გეხებოდეთ, რომ ა-მ შექმნა სამყარო, ან ბ-მ შექმნა სამყარო, ან საერთოდაც არავის არაფერი შეუქმნია? სულერთია, თქვენ ისეთივე დარჩებით, ცხოვრებაც ისევ ისეთი იქნება. მაშ, რა საჭიროა, იკითხო ის, რისი ცოდნაც არაფერში გარგია; დასვა კითხვა, რომელსაც სრულიად არავითარი მნიშვნელობა არ გააჩნია, – და აიხლართო ყოველივე ამაში?

მდინარეები მიედინება, და მდინარეს არ აინტერესებს, არ კითხულობს, სად მიდის. ისინი მიაღწევენ ზღვას და მასში ჩაედინებიან. თუ ისინი დაინწყებენ კითხვების დასმას, შეიძლება ვერც კი მიაღწიონ ზღვამდე, მათი ენერგია შეიძლება გზაში გაიფლანგოს. თუ ისინი დაინწყებენ ფიქრსა და დარდს იმაზე, საით მიემართებიან – სადაა მიზანი, რა არის ჩანაფიქრი, სადაა აზრი – იმდენად ჩაეფლობიან ამ პრობლემაში, რომ შეიძლება საერთოდ ჭკუიდან შეიშალონ. მაგრამ ისინი კვლავ მიედინე-

ბიან, სულაც არ ნერვიულობენ იმაზე, თუ საით მიედინებიან, და მუდამ აღწევენ ზღვამდე.

თუ ხეებსა და მდინარეებს შეუძლიათ ჩაიდინონ ასეთი სასწაული, მაშ, რატომ არ შეგიძლიათ ეს თქვენ? ამაში მდგომარეობს ჩუან-ძის მთელი ფილოსოფია, მთელი მისი ცხოვრების შინაარსი: „თუ ყველაფერი ისედაც ხდება, რატომ ღელავთ? მიეცით მოსახდენს მოხდენის ნება. თუ მდინარეებს შეუძლიათ მიაღწიონ, ადამიანიც მიაღწევს. თუ ხეები აღწევენ, ადამიანი ხომ უფრო ადრე მიაღწევს. თუ ყველა არსება მოძრაობს – თქვენ ხომ ამ ყველაფრის ნაწილი ხართ. ნუ გადაიქცევით ფიქრის მორევად, თორემ ჩაკეტილ წრეზე დაინყებთ მოძრაობას, იტრიალებთ, იტრიალებთ და იტრიალებთ ამ წრეზე... – უსასრულოდ, დინება კი დაიკარგება; და თქვენი გზის ბოლოს ოკეანე არ იქნება.

ცხოვრება თქვენთვის გამოცანაა, რადგან თქვენ უყურებთ მას გონების პრიზმიდან; თუ შეხედავთ მას არა-გონებით, მაშინ ცხოვრება იდუმალი რამ აღმოჩნდება. როგორც კი შეხედავთ ცხოვრებას გონების თვალით, ის იმწუთას მკვდარია. მაგრამ ცხოვრება არასდროს კვდება, ის უკვდავია – თუ მას უცქერს თქვენი არა-გონება. გონებას არ შეუძლია შეიგრძნოს ცოცხალი. გონებას შეუძლია მხოლოდ მკვდარს შეეხოს, მატერიალურს. სიცოცხლე ხომ ისეთი ფაქიზია, შეუმჩნეველი, გონება კი ისეთი უხეში და ტლანქია – ეს ინსტრუმენტი ცხოვრებაზე გაცილებით უფრო უხეშია. და როცა თქვენ ცდილობთ შეეხოთ მას ამ ინსტრუმენტით, მას არ შეუძლია მისი გულისცემა დაიჭიროს. ის კარგავს მას. ცხოვრების გულისცემა ისეთი მშვენიერია – თქვენ ხართ ეს გულისცემა.

ჩუან-ძი – სიკვდილის სარეცელზე; როცა ისეთი ადამიანი, როგორიც ჩუან-ძია, კვდება, მონაფეები აბსოლუტურად უტყვნი უნდა იყვნენ. ამ მომენტის გამოტოვება არ შეიძლება, რადგან სიკვდილი – ეს პიკია, მთელი ცხოვრების კულმინაციაა. როცა კვდება ჩუან-ძი, ის კვდება ტალღის თხემზე. ძალიან იშვიათია, რომ ცნობიერებამ ასეთ სრულყოფილ მთლიანობას მიაღწიოს. მონაფეები, დიახაც, ჩუმად უნდა ყოფილიყ-

ვნენ; მათ თვალი უნდა ედევნებინათ, რა ხდება; მათ უნდა ჩაეხედათ ჩუჟან-ძის სულის სიღრმეში და არ უნდა მიეცათ გონებისთვის ჩარევის, სულელური კითხვების დასმის ნება.

გონება კი მუდამ კითხვების დასმას იწყებს. მათ ანუხებთ დაკრძალვის საკითხები, თუმცა ჩუჟან-ძი ისევ ცოცხალია. მაგრამ გონება ცოცხალი არაა, ის არასდროს არაა ცოცხალი; ის მუდამ სიკვდილის ენაზე აზროვნებს. მოწაფეებისთვის ოსტატი უკვე მკვდარია. ისინი დაკრძავლაზე ფიქრობენ — რა უნდა გაკეთდეს, რა არ უნდა გაკეთდეს. მათ მოიგონეს პრობლემა, რომელიც საერთოდ არ არსებობს, რამეთუ ჩუჟან-ძი ცოცხალია.

ერთხელ, თურმე სამი მოხუცი სკვერში სკამზე იჯდა; მათი მსჯელობის საგანი იყო ის, რაც გარდაუვალია — სიკვდილი. ერთ-ერთმა მათგანმა, რომელიც სამოცდაცამეტი წლის იყო, თქვა: „რომ მოგვედები, მინდა, უდიდესი ადამიანის, აბრაამ ლინკოლნის გვერდით დამმარხონ, ის ყველას უყვარდა“.

„მე კი მინდა ალბერტ აინშტაინის გვერდით დამმარხონ, — გამოტყდა მეორე, რომელსაც ცოტა ხნის წინ შესრულებოდა ოთხმოცდასამი წელი, — ის უდიდესი სწავლული, ჰუმანისტი, ფილოსოფოსი, მშვიდობისმყოფელი იყო“.

მერე ორივემ მესამეს შეხედა, რომელიც უკვე ოთხმოცდაცამეტი წელს უკაკუნებდა. „კარგი იქნებოდა, სოფი ლორენტან ერთად დავმარხულიყავი“, — თქვა მან.

ორივე მისი თანამოსაუბრე აღშფოთდა, — „ის ხომ ჯერ ცოცხალია“, — გაბრაზებულებმა წამოიძახეს.

„ჰო, — დაეთანხმა მესამე მოხუცი, — ისევე, როგორც მე!“

ეს, ალბათ, უიშვიათესი მოხუცი იყო. ოთხმოცდაცამეტი წლისაა და აცხადებს: „მეც ხომ ჯერ ცოცხალი ვარ, და თანაც ძალიანაც არა მიშავს-რა!“ რატომ უნდა ნერვიულობდეს სიცოცხლე სიკვდილზე? რაში სჭირდება სიცოცხლეს სიკვდილზე ფიქრი? მაგრამ პრობლემას ქმნის გონება. და თქვენ შემოთვებული ხართ.

სოკრატეს სიკვდილის წინაც ისეთივე ისტორია მოხდა, როგორიც ჩუჟან-ძის შემთხვევაში. მოწაფეები ძალიან ნერვიულობდნენ იმაზე, როგორი უნდა ყოფილიყო სოკრატეს

დაკრძალვა. ისინი მიუახლოვდნენ და ჰკითხეს: „ჩვენ რა უნდა გავაკეთოთ?“

როგორც ამბობენ, სოკრატეს პასუხი ასეთი იყო: „ჩემი მტრები მაძლევენ შხამს, თქვენ კი გეგმებს ანუობთ, როგორ დამმარხოთ; მაშ, ვინაა ჩემი მეგობარი და ვინ – მტერი? თქვენ, ერთსაც და მეორესაც, ჩემი სიკვდილი გაინტერესებთ. ჩემი სიცოცხლე კი, როგორც ჩანს, საერთოდ არავის აინტერესებს“.

გონება რალაცნაირად იტანჯება სიკვდილის მანით. ჩუან-ძის მონაფეები კამათობდნენ იმაზე, რა უნდა გაეკეთებინათ – არადა, კვდებოდა ოსტატი, და ეს უნიკალური მოვლენა პირდაპირ მათ თვალწინ ხდებოდა.

ბუდამ – ჩუან-ძიმ – მიაღწია თავის საბოლოო კულმინაციას. ასეთი რამ ძალიან იშვიათად ხდება, ერთხელ ან ორჯერ, მილიონობით წელიწადში. ალი გიზგიზებდა. მისი ცხოვრება მივიდა აბსოლუტური განმმენდის წერტილამდე, სადაც ის ხდება ღვთაებრივი, არაადამიანური, სადაც ის – არის შედეგი, და არა ნაწილი, სადაც დასაწყისი და დასასრული ერთმანეთს ხვდება, ერწყმება ერთმანეთს, სადაც ყველა საიდუმლო გახსნილია და ყველა კარი ღიაა, სადაც არ არსებობს კლიტეები. იქ იყო ყველა საიდუმლო... მონაფეები კი დაკრძალვაზე ფიქრობდნენ – ბრმად, სრულიად ბრმად, ჯიუტად არ უნდოდათ დაენახათ, რა ხდებოდა მათ თვალწინ. თვალეები მაგრად ჰჭონდათ დახუჭული.

რატომ ხდებოდა ასე? ეს მონაფეები – ხომ არ გგონიათ, რომ ისინი იცნობდნენ ჩუან-ძის? როგორ შეიძლებოდა, რომ მათ ის სცნობოდათ? თუკი მათ ხელიდან გაუშვეს მომენტი ჩუან-ძის უდიადესი, უმაღლესი ბრწყინვალეობისა, როგორ უნდა დავიჯეროთ, რომ ისინი შეძლებდნენ მის გაგებას, როცა ის მათთან მუშაობდა, მათზე ზრუნავდა, მათთან ერთად მოძრაობდა, ბაღში მიწას ბარავდა და თესავდა, ლაპარაკობდა მათთან, უბრალოდ, მათთან იყო?

როგორ შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ მათ იცოდნენ, ვინ იყო ჩუან-ძი? თუ მათ ვერ შეამჩნიეს მისი უდიადესი, ყველაზე კაშკაშა ბრწყინვალეობა, ძნელია არ დაიჯერო, რომ ისინი

ყოველთვის ხელიდან უშვებდნენ მას. წესით, მათ ყველაფერი უნდა გამოჰპარვოდათ. როცა ის ლაპარაკობდა, ისინი, სავარაუდოდ, ფიქრობდნენ: „ნეტავ, რას ლაპარაკობს? რას გულისხმობს?“

აზრი იმისა, რასაც ლაპარაკობს გასხვიოსნებული – სულაც არაა ის, რაც თქვენ უნდა გახსნათ ან გაიგოთ. ის უბრალოდ არის – და თქვენ მხოლოდ უნდა მოუსმინოთ მას. ის არაა განკუთვნილი იმისათვის, რომ გაიგო, გახსნა; ის არაა დამალული; ეს სრულიად არაა ის, რისი ინტერპრეტირებაც საჭიროა. გასხვიოსნებული არ ლაპარაკობს თეორიებით, მას უბრალო ფაქტები მოჰყავს. თუ თვალები გახელილი გაქვთ, თქვენ ამას დაინახავთ; თუ თქვენს ყურებს მოსმენა შეუძლია, ამას გაიგონებთ. სხვა არაფერი მოგეთხოვებათ.

ამიტომ, რომ იესო არ იღლება გამეორებით: „სმენით გესმოდეს, და არა გულის-ხმა-ჰყოთ; ხედვით ჰხედვიდეთ, და არა იხილოთ“. სხვა არაფერია საჭირო – უბრალოდ, გაახილეთ თვალი, გამოიფხიკეთ ყურები.

ბუდა, ჩჟუან-ძი ან იესო – ჰეგელისა და კანტის მსგავსად ფილოსოფოსები როდი არიან. თუ ჰეგელს კითხულობთ, უნდა ჩასწვდეთ აზრს. მისი გაგება ძალიან რთულია – გეგონება, რომ ამ ადამიანმა ძალ-ღონე არ დაიშურა იმისათვის, რომ მისი გაგება რაც შეიძლება რთული ყოფილიყო, წნავს სიტყვებს სიტყვის გარშემო და ყველაფერს უფრო და უფრო მეტად იდუმალს ხდის. ამიტომ, როცა პირველად ეჯახებით ჰეგელს, ის შესანიშნავი გეჩვენებათ, უმაღლეს მონაპოვრად მიიჩნევთ, მაგრამ რაც უფრო მეტად შეაღწევთ მასში და რაც უფრო მეტად გაიგებთ, მით უფრო პატარავდება. და ერთ მშვენიერ დღესაც, როცა თქვენ მას საბოლოოდ გაიგებთ, ის საერთოდ უსარგებლო აღმოჩნდება.

მთელი ოსტატობა კი იმაში მდგომარეობს, რომ თქვენ არ შეგიძლიათ მისი გაგება, და ამიტომ გეჩვენებათ ის ასეთი დიადი. რამდენადაც თქვენ მისი არ გესმით, თქვენი გონება ჩიხშია მიმწყვდეული, თქვენს გონებას არ შეუძლია გაიგოს, რა სადაა, ან რატომ, და ეს ყველაფერი მეტისმეტად იდუმალად გამოიყუ-

რება, ბუნდოვნად, გაგებისთვის მიუწვდომლად. ეს, რა თქმა უნდა, ასე არ არის, ეს მხოლოდ და მხოლოდ ვერბალურია, სიტყვიერი. ჰეგელი ცდილობს ყველაფერი დამალოს, მაგრამ, ამავ დროს, ის არაფერს ამბობს. უფრო მეტიც, ის იყენებს სიტყვებს, ისე, რომ მათში არ დებს არავითარ შინაგან შინაარსს.

ამიტომ ისეთი ადამიანები, როგორიც ჰეგელია, ძალიან სწრაფად იხვეჭენ პატივისცემას, მაგრამ რალაც დროის გასვლის შემდეგ, მათ მიმართ პატივისცემა და მათ შესახებ არსებული მაღალი წარმოდგენა იკარგება. ბუდას მსგავს ადამიანებს კი მაშინვე არ მიაგებენ პატივს და მაშინვე არ აფასებენ; მაგრამ რაც დრო გადის, ისინი მით უფრო დაფასებულნი ხდებიან. ისინი მუდამ უსწრებენ თავიანთ დროს. გადის ასწლეულები, და მერე – მერე ჩნდება მათი სიდიადე, მერე იწყებს მათი სიდიადე ზედაპირზე გამოსვლას. დიდი დრო უნდა გავიდეს, რომ ადამიანებმა ისინი შეიგრძნონ, რადგან მათი ჭეშმარიტება უბრალოა; მის გარშემო არავითარი ნაგავი, არავითარი სიბინძურე არაა. მათი ჭეშმარიტება იმდენად ფაქტობრივია, იმდენად ნამდვილია, რომ თქვენ მას, უბრალოდ, დაკარგავთ, თუ მასზე ფიქრს დაიწყებთ.

როდესაც ჩუჟან-ძის უსმენთ, უბრალოდ, მოუსმინეთ. თქვენგან სხვა არაფერია საჭირო, პასიური მოსმენის გარდა, გულის გახსნის გარდა. ყველაფერი ნათელია, მაგრამ თქვენ შეგიძლიათ ყველაფერი ისე არივ-დარიოთ, რომ საკუთარი შემოქმედებით თავად დაფრთხებით. მოწაფეებმა, რომლებიც, სავარაუდოდ, ჩუჟან-ძის ყოველთვის ხელიდან უშვებდნენ – კვლავ დაკარგეს ის. ისინი ფიქრობენ იმაზე, თუ რა არის გასაკეთებელი.

შეეცადეთ გაიგოთ ეს მომენტი: ბრძენი ადამიანი მუდამ შეხებაშია არსთან, უმეცარი ადამიანი კი მუდამ ცდილობს გაარკვიოს, რა უნდა გააკეთოს; მისთვის არსი – ეს არაა კითხვა.

ჩუჟან-ძისთვის მნიშვნელობა აქვს არსს, ის დაკავშირებულია შინაგანთან, შინაარსთან; მოწაფეები კი დაკავებულნი არიან საქმეებით, რომლებიც წინ ელით. რა უნდა გააკეთონ, როცა სიკვდილი დადგება? რა უნდა გავაკეთოთ? ოსტატი

ახლოსაა სიკვდილთან, ხომ უნდა მოვავაროთ დაკრძალვის საქმეები? ყველაფერი დასაგეგმია.

ყველაფრის დაგეგმარებამ ჩვენ ჭკუიდან გადაგვიყვანა. ჩვენ ვგეგმავთ ცხოვრებას, ჩვენ ვგეგმავთ სიკვდილს, ამ დაგეგმარებებით დავანგრეით სპონტანურობა, ვანგრევთ სილამაზეს, ვანგრევთ ცხოვრების მთელ ექსტაზს.

მიყვებოდნენ, როგორ კვდებოდა ათეისტი. მას არ სჯეროდა არც სამოთხის და არც ჯოჯოხეთის, მაგრამ მაინც გადანყვიტა ლამაზად ჩაეცვა სიკვდილის წინ. მას წარმოდგენა არ ჰქონდა, სად მიდიოდა, რადგან არაფრის სჯეროდა, მაგრამ მაინც – ის აშკარად სადღაც მიდიოდა, ამიტომ, ვიდრე სადმე წავიდოდა, როგორც წესი – სუფთად უნდა ყოფილიყო ჩაცმული.

ის მანერების, ეტიკეტის ადამიანი იყო, ამიტომ ჩაიცვა თავისი საუკეთესო გამოსასვლელი კოსტიუმი, გაიკეთა ჰალსტუხი და ა.შ. მერე კი მოკვდა. დაუძახეს რაბინს, რათა ეკურთხებინა. „ეს ადამიანი, – შენიშნა რაბინმა, – არასოდეს ყოფილა მორწმუნე, მაგრამ შეხედეთ, რა მშვენივრად შეძლო ყველაფრის დაგეგმვა! ის ხომ ურწმუნო იყო, ის არ თვლიდა, რომ წინ რამე ელოდა, მაგრამ როგორ აკურატულად ჩაიცვა და მოემზადა უზენაესთან წარსადგენად!“

მაშინაც კი, თუ თქვენ გრძნობთ, რომ წინ არაფერი გელოდებათ, მაინც შეეცდებით, ყველაფერი დაგეგმოთ, რადგან გონებას მუდამ უნდა მომავალთან თამაში. ის აღფრთოვანებული გეგმავს მომავალს, მაგრამ საშინლად უბედურია, თუ აწმყოში უწევს ცხოვრება; მაგრამ როდესაც მომავალს გეგმავს, – ო, ის მშვენივრად გამოიყურება. როგორც კი დრო გამოგიჩნდებათ, თქვენ იწყებთ მომავლის დაგეგმვას – ამქვეყნიურის თუ იმქვეყნიურის, ამას მნიშვნელობა არა აქვს, – მაგრამ მომავლის გონება ნეტარებს დაგეგმვით. დაგეგმვა – ეს უბრალოდ ფანტაზიაა, ოცნება, ცხადი სიზმარი.

ჩუჟან-ძის მაგვარ ადამიანებს ურთიერთობა აქვთ არსთან, შინაარსთან, მაგრამ არა პროცესთან. ისინი არ არიან დაკავებული საქმიანობით, მათ არ აინტერესებთ მომავალი. არაა საჭირო არანაირი დაგეგმვა. მომავალი, ცხოვრება – თავად იზრუნებენ თავიანთ თავზე.

იესო ეუბნებოდა თავის მოწაფეებს: „შეხედეთ ამ ყვავილებს, ამ შროშანებს, რომლებიც იმდენად მშვენიერნი არიან თავიანთ სიდიადეში, რომ თვით სოლომონიც კი არ იყო ასეთი ლამაზი. ისინი არ აწყობენ გეგმებს, ისინი არ ფიქრობენ მომავალზე, არ ზრუნავენ შემდეგ გაელვებაზე“.

რატომ არიან ეს შროშანები ასეთი მშვენიერები? საიდან მოდის მათი სილამაზე? სადაა დაფარული? შროშანები არსებობენ აქ და ახლა. რატომაა ადამიანის სახე ასეთი სევდიანი და მახინჯი? – იმიტომ, რომ ის არასდროს არ არის აქ და ახლა, ის მუდამ მომავლისკენ მიისწრაფვის. ის მოჩვენებას ჰგავს. როგორ შეძლებთ იყოთ რეალური, თუ აქ, ან ახლა არ ხართ? თქვენ შეიძლება მხოლოდ მოჩვენება იყოთ, ან უიმედოდ მიბმული წარსულთან, ან მომავალში დაკარგული.

ჩუჟან-ძი კვდება. ჩუჟან-ძის სიკვდილის მომენტში მისი მოწაფეები მდუმარედ უნდა ყოფილიყვნენ. ეს იქნებოდა ყველაზე დიდი პატივისცემის გამოხატვა, ყველაზე დიდი სიყვარულისა, რაც კი საერთოდ შესაძლებელია. ოსტატი კვდებოდა. მათ არასდროს დაუგდიათ ყური მისი ცხოვრებისთვის, მაგრამ, ბოლოს და ბოლოს, მისი სიკვდილისთვის მაინც შეეძლოთ დაეგდოთ ყური. მათ შეეძლოთ არ ყოფილიყვნენ მდუმარედ, როცა ის ლაპარაკობდა, მთელი ცხოვრების განმავლობაში; მაგრამ ახლა ის უკანასკნელი გაკვეთილის ჩატარებას აპირებდა მათთვის, უკანასკნელ სწავლებას, თავისი სიკვდილით.

სიფხიზლე, სიფრთხილეა საჭირო, როცა ბრძენი კვდება, რადგან მისი სიკვდილი ჩვეულებრივი სიკვდილი არაა. უმეცარ ადამიანს ასეთი სიკვდილი არ ძალუძს. თქვენ გაქვთ თქვენი ცხოვრება, და თქვენ გაქვთ თქვენი სიკვდილი. თუ თქვენ მთელი თქვენი ცხოვრება ბრყვი იყავით, როგორ შეძლებთ სიკვდილში იყოთ ბრძენი? სიკვდილი – ეს დასასრულია, დასკვნა, შედეგი, დაბოლოება. სიკვდილში გაერთიანებულია მთელი თქვენი ცხოვრება, მისი არსი, უმთავრესი, – და, ამიტომ, ბრყვი ბრყვეულად კვდება.

სიცოცხლე უნიკალურია, სიკვდილიც უნიკალურია. სხვას არავის შეუძლია თქვენი ცხოვრებით იცხოვროს, და სხვას

არავის შეუძლია თქვენი სიკვდილით მოკვდეს. ეს უნიკალურია; ეს კვლავ არასდროს მოხდება. მიმართულება, წესები სხვადასხვაა, და არა მარტო ცხოვრების, სიკვდილისაც. როცა ჩუუან-ძი კვდება, აბსოლუტურად ჩუმად უნდა იყოთ, რომ არაფერი გამოგეპაროთ – იმიტომ, რომ შეიძლება ყველაფერი ხელიდან გაუშვით.

ცხოვრება – გრძელი ისტორიაა, სამოცდაათი, ოთხმოცი, ოთხმოცდაათი, ასობით წლები. სიკვდილი – ერთი გაელვებაა. ეს ატომური ფენომენია, ერთ წამში კონცენტრირებული. ის სიცოცხლეზე ბევრად უფრო ცოცხალია, რადგან ცხოვრება განელილია. ცხოვრება ვერასოდეს მიაღწევს ისეთ ინტენსივობას, როგორსაც სიკვდილი აღწევს, და ვერასოდეს შეძლებს გახდეს ისეთივე მშვენიერი, როგორიც შეიძლება იყოს სიკვდილი, რადგან ცხოვრება შეითხზილია. ის მუდამ ნელთბილია.

სიკვდილის მომენტში მთელი ცხოვრება აღწევს დუღილის წერტილს. ყველაფერი ორთქლდება ამ ქვეყნიდან იმ ქვეყანაში, სხეულიდან უსხეულობაში. ეს უდიადესი ტრანსფორმაციაა, რაც კი სამყაროში შეიძლება არსებობდეს, და საჭიროა დუმილი, საჭიროა მონივნება, არაა საჭირო ორჭოფობა, კანკალი – რადგან ეს მოხდება წამში, და თქვენ შეიძლება ეს წამი ხელიდან გაუშვით.

ეს სულები მონაფეები კი დაკრძალვაზე მსჯელობდნენ და იმაზე ფიქრობდნენ, რომ მთელი ეს ცერემონია რაც შეიძლება დიდებული ყოფილიყო. ამ დროს კი უდიდებულესი მოვლენა ხდებოდა, უდიადესი რამ, მაგრამ ისინი სანახაობაზე ფიქრობდნენ, წარმოდგენაზე. გონება მუდამ ფიქრობს გამოფენაზე – ის ექსპიზიციონისტი.

მოკვდა მოლა ნასრედინი. ვილაცამ შეატყობინა მის ქვრივს, რომელიც ამ დროს ნასადილეზე ჩაის მიირთმევდა – ნახევარი ჭიქა უკვე დალეული ჰქონდა. „შენი ქმარი მოკვდა, ავტობუსი დაეჯახა“, – უთხრა მომსვლელმა. მაგრამ მოლა ნასრედინის ქვრივი მშვიდად, აუჩქარებლად აგრძელებდა ჩაის სმას.

„შენ რა! – წამოიძახა იმ კაცმა, – თავს არ ანებებ ჩაის სმას?! გესმის, რას გეუბნები? შენი ქმარი მკვდარია, შენ კი ხმასაც არ იღებ!“

ნასრედინის ცოლმა უპასუხა: „მაცალეთ, დავლევ ჩაის; მერე კი – ო, ახალგაზდავ, ისეთ კივილს ავტეხავ! ახლავე, ერთ წუთში“.

გონება – ექსპიზიციონისტია. ის აყვირდება, ოლონდ დაა-ცალეთ რამდენიმე წუთი, რომ ეს ყველაფერი დაალაგოს, და-გეგმოს!

მსმენია ერთ მსახიობზე, რომელსაც ცოლი მოუკვდა. თვა-ლები ტირილისგან დაისხია, ხმამაღლა მოთქვამდა, ცრემლები ნაკადულებივით სდიოდა.

„ვერასდროს წარმოვიდგენდი, ასე ძალიან თუ გიყვარდა შენი ცოლი“, – გაკვირვებით უთხრა მეგობარმა.

მსახიობმა შეხედა და მიუგო: „ეს რა არის! შენ მაშინ უნდა გენახე, როცა ჩემი პირველი ცოლი მოკვდა“.

მაშინაც კი, როცა თქვენს ტანჯვას გამოხატავთ, სხვებს უყურებთ და მკითხაობთ, რას იფიქრებენ ისინი ამაზე. რა საჭიროა დიდებულ დაკრძალვაზე ფიქრი? რატომ დიდებული? თქვენ სიკვდილსაც კი წარმოდგენად აქცევთ. ეს არის ჭეშმა-რიტი პატივისცემა? თუ სიკვდილიც თავისებური ბაზრობაა, საქონელი?

ჩვენი ოსტატი მოკვდა, ახლა დაიწყება მეტოქეობა, და უნდა დავამტკიცოთ, რომ მისი დაკრძალვა იყო უდიდებულესი – არასოდეს, არც ერთ ოსტატს არ ღირსებია ამგვარი რამ და არც არვის ექნება არასოდეს. სიკვდილშიც კი თქვენი ფიქრები ეგოდან მოდის. ასეთები არიან მოწაფეები, ისინი „მიჰყვებიან“. მაგრამ ისინი არასოდეს მიჰყვებიან ნამდვილად, რადგან ისინი რომ ჩუან-ძის ნამდვილი მიმდევრები ყოფილიყვნენ, ვერ შეძლებდნენ საკითხის წამოჭრას დიდებულ დაკრძალვაზე. იმ მომენტში ისინი მოკრძალებულნი იქნებოდნენ, თავმდაბალნი. მაგრამ ეგო შემტევია, ენერგიული.

როცა აცხადებთ, რომ თქვენი ოსტატი მეტისმეტად დიადი, უბრალოდ, უფრო ღრმად ჩაიხედეთ. ამით თქვენ ამტკიცებთ: „მე მეტისმეტად დიადი ვარ, ამიტომ ვარ ამ დიადი ადამიანის მიმდევარი, მე – დიადი მიმდევარი ვარ“. ყოველი მიმდევარი აცხადებს, რომ მისი ოსტატი ყველაზე დიადია, მაგრამ არა

ოსტატის გამო! როგორ იქნებით დიადი მიმდევარი, თუ თქვენი ოსტატი არაა დიადი? და თუ ვინმე შეგეწინააღმდეგებათ და გეტყვით, რომ ეს ასე არაა, ღიზიანდებით, ბრაზდებით, იწყებთ ჩხუბს და ლანძღვა-გინებას. ეს ეგოს გადარჩენის საკითხია.

ეგო ყველგან, ყოველთვის თავისაზე დგას. ის ეშმაკია და ძალიან დახვეწილი. სიკვდილის დროსაც კი არ გტოვებთ; სიკვდილშიც კი ადგილზეა. კვდება ოსტატი, მისი მოწაფეები კი დაკრძალვაზე ბჭობენ. ისინი საერთოდ არ ყოფილან ოსტატის მიმდევრები – ისეთი ოსტატისა, როგორიც ჩუჟან-ძია, რომლის მთელი სწავლება მდგომარეობს იმაში, რომ იყო სპონტანური.

როცა ჩუჟან-ძი სიკვდილის პირას იყო, მისმა მოწაფეებმა დაიწყეს უდიადესი დაკრძალვის სამზადისი.

ის ჯერ კიდევ არ მომკვდარა, მათ კი დაიწყეს დაგეგმვა – რადგან საქმე არის არა ჩუჟან-ძიში, არამედ მის მოწაფეებში. მათ უნდა მოაწყონ უდიდებულესი გამომშვიდობება, და საჭიროა ყველაფერი ისე გაკეთდეს, რომ ნებისმიერისთვის ნათელი იყოს – მსგავსი რამ ჯერ არასდროს მომხდარა.

მაგრამ შეუძლებელია ჩუჟან-ძის მოტყუება. მაშინაც კი, როცა კვდება, ის არ გტოვებთ მარტოობაში; მაშინაც კი, როცა მიდის, ის გიტოვებთ თავის გულს, თავის სიბრძნეს. უკანასკნელ წამსაც კი, ის მონანილეობს ყოველივე იმაში, რაც მას შეეძლო და რასაც ახორციელებდა. მისი უკანასკნელი წუთიც კი მის მიერ გაღებული წვლილი იქნება.

ამგვარად – მაგრამ ჩუჟან-ძიმ თქვა:

„ჩემი კუბო იქნება მინა და ზეცა;
მთვარე და მზე იქნება ჩემ თავს ზემოთ მოციმციმე
ნეფრიტის სიმბოლოები;
პლანეტები და თანავარსკვლავედები
ჩემ გარშემო იბრწყინებენ, როგორც ძვირფასი ქვები,
და ყველა არსი იქნება მოზიარე,
როგორც მოტირალნი, კუბოს რომ მოჰყვებიან“.

კიდევ რა არის საჭირო? ყველაფერი ძალიან მარტივია; ყველაფერზე უკვე იზრუნეს. კიდევ რა არის საჭირო? კიდევ

რა შეგიძლიათ გააკეთოთ? კიდევ რა შეგიძლიათ გააკეთოთ ჩუან-ძისთვის, ბუდასთვის? რაც არ უნდა გააკეთოთ, ეს არაფერი იქნება; რაც არ უნდა დაგეგმოთ, ეს იქნება მხოლოდ წერილმანი. იმასთან შედარებით, როცა მთელი სამყარო მზადაა მის მისაღებად, განა რაიმე შეიძლება იყოს დიდებული? თქვენ რა შეგიძლიათ კიდევ გააკეთოთ?

ჩუან-ძიმ თქვა: „მთვარე და მზე და ყველა არსება და ყველა არსი მიწაზე და ზეცაში მზად არიან ჩემ მისაღებად; და ყველაფერი, ყველა არსება იქნება ჩემზე მგლოვიარე, ამიტომ თქვენ ნუ დარდობთ, არ არის საჭირო მოტირლების დაქირავება“.

შეგიძლიათ დაიქირავოთ მოტირლები – მათი მოძებნა ყოველი ფეხის ნაბიჯზეა შესაძლებელი. არსებობენ სპეციალისტები, რომელთაც ფულს უხდით – და ისინი ტირიან. ეს რა ახალი ტიპის ადამიანები დაბადა ცხოვრებამ? თუ თქვენ გიკვდებათ ცოლი, გიკვდებათ დედა, და დამტირებელი არავინაა, მაშინ პროფესიონალი მოტირლების დაქირავება გინევთ. მათ იოლად იპოვით ბომბეიში, კალკუტაში; ისინი ყველა დიდ ქალაქში არიან, და ყველაფერს ისე კარგად გააკეთებენ, პროფესიულად, რომ თქვენ მათ ვერც კი გაეჯიბრებით. ისინი, რა თქმა უნდა, უფრო დაოსტატებულები არიან, ყოველდღიური პრაქტიკა აქვთ, მაგრამ ეს ყველაფერი ხომ საზიზღრობაა, თუ ამისთვის ფულის გადახდა გინევთ – ცრემლებსაც კი ბაზარზე ყიდულობთ. დღეს ყველაფერი, ყველაფერი აშკარად ყალბი გახდა, ტყუილი.

ცხოვრება ყალბია, სიკვდილი ყალბია, ბედნიერება ყალბია, გლოვაც კი – ყალბია; და ასეც უნდა იყოს: ეს ლოგიკურად გამომდინარეობს იმ ყველაფრიდან, რაც ხდება. ეს ლოგიკურად გამართლებულია. თუ თქვენ არასოდეს ყოფილხართ ნამდვილად ბედნიერი მეორე ადამიანთან, მაშ როგორ შეძლებთ გულწრფელად დაიტიროთ ეს ადამიანი, როცა ის კვდება? ეს შეუძლებელია. თუ თქვენ არ იყავით ბედნიერი თქვენს ცოლთან, თუ არასოდეს განგიცდიათ მასთან ნეტარების წუთები, მაშინ როგორ გაჩნდება თქვენს თვალებში ნამდვილი ცრემლები მისი სიკვდილის ჟამს? გულის სიღმეში თქვენ ბედნიერი

იქნებით, გულის სიღრმეში თავისუფლებას იგრძნობთ: „ახლა დამოუკიდებელი ვარ, თავისუფალი, ახლა შემიძლია ის გავაკეთო, რაც მინდა“. ცოლი თქვენთვის იგივე იყო, რაც სატუსაღო.

ამბობენ, ერთი კაცი კვდებოდა და ცოლი, რომ დაეწყნარებინა, ეუბნებოდა: „ნუ ნერვიულობ, ნუ ღელავ, ადრე თუ გვიან, მეც იქ მოვალ, შენთან“.

„მხოლოდ აქ არ მიღალატო“, – ამოიკვნესა მომაკვდავმა. მას, ალბათ, ეშინოდა. საიდან გაუჩნდა ეს შიში უკანასკნელ მომენტში? ეს შიში, ალბათ, მას სულ ჰქონდა.

„არასოდეს გიღალატებ“, – დაჰპირდა ცოლი.

„ერთხელ მაინც თუ მიღალატებ, – უთხრა ქმარმა, – იცოდე, კუბოში ამოგტრიალდები. ჩემთვის ეს ძალიან მტკივნეული იქნება“.

ათი წლის შემდეგ, ცოლიც მოკვდა. სამოთხის კართან წმინდა პეტრემ ჰკითხა: „პირველად ვის გინდა რომ შეხვდე?“

„ჩემს ქმარს, რასაკვირველია“, – უპასუხა ქალმა.

„რა ჰქვია?“ – დაინტერესდა წმინდა პეტრე.

„აბრაჰამი“, – უპასუხა ცოლმა.

მაგრამ წმინდა პეტრე შეეპასუხა: „რთული იქნება მისი მოძებნა, აქ ჩვენ მილიონი აბრაჰამი გვყავს, დამიზუსტე, ვინაა“.

ცოლი დაფიქრდა და უთხრა: „უკანასკნელი ამოსუნთქვისას მან თქვა, რომ თუ ვულალატებდი, კუბოში ამოგტრიალდებოდა“.

წმინდა პეტრემ წამოიძახა: „ყველაფერი ნათელია, შეგიძლია აღარ გააგრძელო! შენ, რა თქმა უნდა, მოგტრიალე აბრაჰამს გულისხმობდი, იმას, შეუჩერებლად რომ ტრიალებს საფლავში! ათი წლის განმავლობაში, წუთითაც კი არ ჰქონია მოსვენება. აქ მას ყველა იცნობს. არაა პრობლემა, ახლავე დავუძახებთ“.

არც რწმენა, არც ნდობა, არც სიყვარული, არც ბედნიერება არ დაბადებულა თქვენი ურთიერთობებიდან; და როცა სიკვდილი მოდის, რა უნდა იტიროთ? თქვენი ცრემლები ტყუილი იქნება. თუ თქვენი ცხოვრება სავსეა სიყალბით, თქვენი სიკვდილიც ყალბი ხდება. ოღონდ არ იფიქროთ, რომ მარტო თქვენ ხართ ყალბი, – ირგვლივ ყველა, ისინი, ვისაც თქვენთან აქვს ურთიერთობა, – ისინიც ყალბები არიან; და ჩვენ ვცხოვ-

რობთ ასეთ ყალბ, ასეთ მატყუარა სამყაროში, საკვირველი მხოლოდ ის არის, კიდევ როგორ ვახერხებთ ცხოვრებას.

ერთი პოლიტიკოსი სამსახურის გარეშე დარჩა. ის ექს-მინისტრი იყო. დაიწყო სამსახურის ძებნა, რადგან პოლიტიკოსები ძალიან განიცდიან, როცა ოფისში არ იმყოფებიან. მათ არ ძალუძთ სხვა რამის კეთება, პოლიტიკის გარდა; სხვა არაფერი იციან, პოლიტიკის გარდა. სხვა სპეციალობა მათ არ აქვთ. ყველაზე შავი სამუშაოც კი ითხოვს რაღაც დონის კვალიფიკაციას – მაგრამ იმისათვის, რომ იყო მინისტრი, არანაირი კვალიფიკაცია არაა საჭირო. პრემიერ-მინისტრი თუ პირველი მინისტრი სრულიად არ საჭიროებენ არავითარ კვალიფიკაციას.

და აი, ეს მინისტრი გამოუვალ მდგომარეობაში იყო. მან გადანყვიტა მიემართა ცირკის დირექტორისთვის, რადგან თვლიდა, რომ პოლიტიკა – ეს ნამდვილი ცირკია, დიადი ცირკი. პოლიტიკაში ყოფნის დროს ხომ უნდა ესწავლა ისეთი რამ, რასაც ნამდვილ ცირკში გამოიყენებდა; ამიტომ ჰკითხა დირექტორს: „ჩემთვის სამუშაო ხომ არ მოგეძებნებათ? უმუშევარი დავრჩი და დიდ გასაჭირში ვარ“.

„სწორედ რომ დროულად მოხვედით, – გაუხარდა დირექტორს, – ახლახან ერთი დათვი მოგვიკვდა, ასე რომ, მოგცემთ დათვის კოსტიუმს. თქვენ არაფრის კეთება არ მოგეთხოვებათ, უბრალოდ, იჯექით, მთელი დღე, არაფერი არ უნდა აკეთოთ, და ვერავინ შეატყობს განსხვავებას. უბრალოდ, იჯექით დილიდან საღამომდე, რათა ადამიანებმა იფიქრონ, რომ ეს დათვია“.

პოლიტიკოსს ასეთი სამუშაო ჭკუაში დაუჯდა და დათანხმდა. შევიდა გალიაში, გადაიცვა დათვის ტყავი და დაჯდა. თხუთმეტი წუთის შემდეგ, მის გალიაში მეორე დათვი შეაგდეს. ძალიან შეეშინდა, პანიკაში ჩავარდა, გალიას ეცა, დაიწყო მისი ჯანჯღარი და ყვირილი: „მიშველეთ, გააღეთ გალია, გამომიშვით აქედან, მე მინისტრი ვარ!“

მერე კი ხმა გაიგო. მეორე დათვი ლაპარაკობდა. „შენ რა, გგონია, რომ ერთადერთი უმუშევარი პოლიტიკოსი ხარ? მეც ყოფილი მინისტრი ვარ. მოკეტე და შეწყვიტე პანიკა“.

ცხოვრება გადაიქცა სიყალბედ, ერთ დიდ ტყუილად – ფესვებიდან დანყებული, სხვა დანარჩენი ნაწილებით დამთავ-

რებული; როგორ არსებობთ მასში – ეს.ნამდვილი სასწაულია. ყალბი სახით ლაპარაკი: ბედნიერი ტყუილი, უბედური ტყუილი. და ამის შემდეგ კიდევ იმედი გაქვთ, რომ ჭეშმარიტებას მიაგნებთ?! ყალბი სახეებით ჭეშმარიტებას ვერასდროს იპოვით. ამისათვის საჭიროა, საკუთარი გამომეტყველება მიიღოთ, აღიაროთ თქვენი ნამდვილი სახე და მთელი ეს ყალბი ნიღბები გადაყაროთ.

ჩუან-ძიმ თქვა:

„ჩემი კუბო იქნება მინა და ზეცა“.

მაშ, რატომ ნერვიულობთ? როგორ შეძლებთ იმაზე უფრო დიადი განსასვენებლის შოვნას, ვიდრე ესაა? მიეცით ნება მინას და ცას, იყვნენ ჩემი განსასვენებელი – და ისინი იქნებიან.

„... მთვარე და მზე იქნება ჩემ თავს ზემოთ მოციმციმე ნეფრიტის სიმბოლოები...“

და თქვენ არ დაგჭირდებათ ჩემს თავთან სანთლის დანთება; სანთელი ხანმოკლეა – ის დაიწვება და, ადრე თუ გვიან, აღარ იქნება. დააცალეთ მზეს და მთვარეს სიცოცხლის სიმბოლოებად ჩემთან ყოფნა. ისინი ხომ სწორედ სიცოცხლის სიმბოლოებია.

„... პლანეტები და თანავარსკვლავედები

ჩემ გარშემო იბრწყინებენ, როგორც ძვირფასი ქვები,

და ყველა არსი იქნება მოზიარე...“

აი, რისი გაგებაა აუცილებელი: ყველა არსი, ყველა არსება იქნება მოზიარე, ყველა დაესწრება. იგივეა ნათქვამი ბუდასა და მაჰავირაზე, მაგრამ არავის სჯერა ამისი, რადგან ამის დაჯერება წარმოუდგენელია. ჯაინები კითხულობენ ამის შესახებ, მაგრამ მათ ამისი არ სჯერათ; ბუდისტები კითხულობენ ამას, მაგრამ გონებას მაინც ეჭვი უღრღნით.

ამბობენ, მაჰავირას სიკვდილს ყველა არსება ესწრებოდაო. არა მარტო ადამიანები – ცხოველები, ხეების სულები, ანგელოზები, ღვთაებები – ყველა არსება ყოფიერების ყველა განზომილებიდან, ყველა ქმნილება ესწრებოდა. ასეც უნდა ყოფილიყო, რადგან მაჰავირა გახსნილია არა მხოლოდ თქვენთვის. მისი სიდიადე ისეთია, ის იმდენად ამაღლებულია, რომ

არსებობის ყველა განზომილება მისთვის ნამდვილად ნაცნობი ხდება. ამბობენ, როცა მაჰავირა ლაპარაკობდა, არა მარტო ადამიანები, არამედ ყველა არსება, არსობის ყველა სახეობა – ანგელოზები, ღვთაებები, ცხოველები, სულები – იკრიბებოდნენ, რომ მისთვის მოესმინათ. ეს ამბავი ისე ჟღერს, როგორც ზღაპარი, როგორც იგავი, მაგრამ მერწმუნეთ, ეს სიმართლეა – რადგან, რაც უფრო მაღლა ადიხართ, მით უფრო იზრდება თქვენი არსი და მით უფრო ამაღლებული ხდება თქვენი არსებობა, – და სამყაროს სხვა განზომილებები, ამ დიადი ქმნილების ყველა შრე და ყველა ზღუდე თქვენთვის ხელმისაწვდომია.

როცა მიიღწევა უმაღლესი წერტილი – არიხანტას წერტილი, – ასე ეძახიან მას ჯაინები; არხატას წერტილი, – ასე უწოდებენ ბუდისტები – სრულყოფილი დაოს წერტილი, ადამიანი დაო, – როგორც ამბობს ჩუან-ძი – მაშინ თქვენ გისმენთ ყველა არსი.

ჩუან-ძი ამბობს:

„და ყველა არსი იქნება მოზიარე,

როგორც მოტირალნი, კუბოს რომ მოჰყვებიან“.

კიდევ რა არიხ საჭირო, კიდევ რისი გაკეთება შეგიძლიათ? რა შეგიძლიათ ამას დაამატოთ? არაფრის გაკეთება არ არის საჭირო, არც არაფერზე შენუხება.

„უკვე ყველაფერზე იზრუნეს“.

ამას გრძნობს უტყვად ქცეული:

„უკვე ყველაფერზე იზრუნეს“.

არც სიცოცხლე, არც სიკვდილი – თქვენ საერთოდ არაფერი არ უნდა გააკეთოთ, უთქვენოდაც ყველაფერი ხდება. თქვენ ამაში ერევით ყოველგვარი აუცილებლობის გარეშე, და მხოლოდ და მხოლოდ ფუფქებით ყველაფერს, ყველაფერს ხელს უშლით, ქაოსს ქმნით. უთქვენოდ ყველაფერი სრულყოფილია – ისეთი, როგორიც არის, ის სრულყოფილია. ეს არის რელიგიური ადამიანის დამოკიდებულება: ისეთი, როგორიც არის, ეს ყველაფერი სრულყოფილია. ამისთვის სხვა არაფრის გაკეთება არ შეიძლება.

ამბობენ, დასავლეთში ლაიბნიცმა თქვა, რომ ეს სამყარო ყველაზე სრულყოფილია ყველა შესაძლო სამყაროს შორის.

ამისათვის ის საშინლად გააკრიტიკეს, რადგან დასავლეთში ამგვარი რამის მტკიცება დაუშვებლად ითვლება. როგორ: ეს სამყარო – ყველაზე სრულყოფილია? ეს ხომ ყველაზე არასრულყოფილი სამყაროა სამყაროთა შორის, ყველაზე საძაგელი, ყველაზე ხინჯიანი; ამ სამყაროში გამეფებულია უსამართლობა, ტანჯვა, სიღარიბე, ავადმყოფობა, სიკვდილი, შური, – ყველაფერი, რაც გნებავთ – და ვიღაც ლაიბნიცი აცხადებს, რომ ეს სამყარო ყველაზე სრულყოფილია ყველა შესაძლო სამყაროს შორის!

ლაიბნიცი არაერთგზის მოექცა კრიტიკის ქარცეცხლში, მაგრამ ჩუქუნ-ძი გაიგებდა, რას გულისხმობდა ლაიბნიცი. მეც მესმის მისი. როცა ლაიბნიცი ამბობდა: „ეს ყველაზე სრულყოფილი სამყაროა“, – მას მხედველობაში ჰქონდა არა პოლიტიკური ან ეკონომიკური სიტუაცია; ის ლაპარაკობდა არა თანასწორობაზე, უთანასწორობაზე, სოციალიზმზე, კომუნიზმსა თუ ომებზე. ეს არ არის ობიექტური შენიშვნა, ამ შენიშვნასთან არავითარი კავშირი არა აქვს იმას, რაც გარეთაა, რაც გარეგნულია. ეს შენიშვნა დაფუძნებულია ღრმა, შინაგან შეგრძნებებზე – ის მომდინარეობს თავად არსიდან, არსებობის საფუძელიდან.

ყოველივე არსებულის სრულყოფილება ნიშნავს, რომ თქვენ არაფერზე არ უნდა იდარდოთ.

„უკვე ყველაფერზე იზრუნეს“.

თქვენ ვერ შეძლებთ ამ სამყაროს უკეთესობისკენ შეცვლას, თქვენ უბრალოდ არ შეგიძლიათ, რომ ის უკეთესი გახადოთ. თუ ამას მაინც შეეცდებით, თქვენ უარესს დამართებთ მას, მაგრამ უკეთესობისკენ შეცვლას ვერ შეძლებთ. მეცნიერული აზროვნებისთვის რთული გასაგებია – რომ თქვენ არაფრის გაუმჯობესება არ შეგიძლიათ – რადგან სამეცნიერო გონება დამოკიდებულია ამ იდეაზე – რომ შესაძლებელია ყველაფერის შეცვლა უკეთესობისკენ. და, ბოლოს და ბოლოს, რა გააკეთეთ ამ თქვენი გონებით?

ორი ათასი წელია, არისტოტელეს დროიდან მოყოლებული, ჩვენ დასავლეთში ვცდილობთ, რომ ეს სამყარო უკეთეს

ადგილად ვაქციოთ. გახდა კი, ამ დროის განმავლობაში, ის ოდნავ მაინც, რაიმე თვალსაზრისით, უკეთესი? ადამიანი ოდნავ მაინც უფრო ბედნიერია? ოდნავ მაინც მეტად განიცდის ნეტარებას? სრულებით არა. ყველაფერი უარესადაა. რაც უფრო მეტს ვმკურნალობთ პაციენტს, მით უფრო უახლოვდება სიკვდილს. არაფერი შველის. ადამიანი სულაც არ გახდა უფრო ბედნიერი.

ახლა ჩვენ შეგვიძლია გაცილებით მეტი ნივთი ვიქონიოთ, რომ უფრო ბედნიერები გავხდეთ, მაგრამ თავად გული, რომელსაც სიხარული შეუძლია, რომელსაც ბედნიერების განცდა შეუძლია, ჩვენ დავკარგეთ. თქვენ შეიძლება უამრავი სასახლე გქონდეთ, მაგრამ ადამიანი, რომელიც მოწოდებულია, რომ იყოს იმპერატორი, აღარ არის; და სასახლეები იქცა სასაფლაოებად. თქვენი ქალაქები გალამაზდა, უფრო მდიდრული გახდა, მაგრამ სასაფლაოებს დაემსგავსა, მათში ვერ ნახავთ ვერც ერთ ცოცხალ ადამიანს. ჩვენ საშინელი შეცდომა დაუშვით, როცა ვცდილობდით სამყაროს უკეთესობისკენ შეცვლას. ის არ გახდა უკეთესი; და ის შეიძლება კიდევ უფრო უარესი გახდეს.

მიიხედეთ უკან... ადამიანი სულ სხვაგვარი იყო, ის უფრო ღარიბი იყო, მაგრამ უფრო მდიდარი. ეს შეიძლება პარადოქსად მოგეჩვენოთ, ის იყო უფრო ღარიბი: არ ჰქონდა საკმარისი საკვები, არ ჰქონდა ტანსაცმელი, არ ჰქონდა თავშესაფარი, მაგრამ მისი ცხოვრება უფრო მდიდრული იყო. მას შეეძლო ეცეკვა, შეეძლო ემღერა.

თქვენ კი დაკარგეთ, თქვენ დალუბეთ თქვენი სიმღერა. თქვენი ხახა ამოვსებულია ნივთებით; არც ერთ სიმღერას არ ძალუძს, თქვენი გულიდან ამოხეთქოს. თქვენ არ შეგიძლიათ ცეკვა; დიდი-დიდი, რამდენიმე ნაბიჯი გააკეთოთ, რამდენიმე მოძრაობა, მაგრამ ეს მოძრაობები – არაა ცეკვა, რადგან ცეკვა – მხოლოდ მოძრაობა როდია. ცეკვა არის ის, როცა მოძრაობა იქცევა ექსტაზად. როცა მოძრაობა იმდენად ტოტალურია, იმდენად ყოვლისმომცველია, იმდენად სრულია, რომ ეგო ქრება, – ესაა ცეკვა.

უნდა შევნიშნოთ, რომ ცეკვა ამქვეყნად გაჩნდა, როგორც მედიტაციის ტექნიკა. თავდაპირველად ცეკვა ცეკვისთვის არ

არსებობდა, ის ემსახურებოდა ექსტაზის მიღწევას – როცა მოცეკვავე იკარგებოდა, ქრებოდა, და რჩებოდა მხოლოდ თავად ცეკვა – არავითარი ეგო, არავინ, ვინც მართავს ან ზემოქმედებს; სხეული იღვრებოდა სპონტანურად, თავისთავად.

თქვენ შეგიძლიათ იცეკვოთ, მაგრამ თქვენი ცეკვა – ეს მხოლოდ მკვდარი მოძრაობებია. თქვენ შეგიძლიათ სხეულის მართვა: ეს შეიძლება კარგი ვარჯიში იყოს, მაგრამ ეს ექსტაზი არაა. თქვენ ჯერ კიდევ ზოგჯერ ეხვევით ერთმანეთს, ჯერ კიდევ ხანდახან კოცნით ერთმანეთს, ჯერ კიდევ აკეთებთ სხეულის სასიყვარულო მოძრაობებს, მაგრამ თავად სიყვარული არაა, დარჩა მხოლოდ მოძრაობები. და როცა ამ მოძრაობებს აკეთებთ, გული დამძიმებული გაქვთ. თქვენ ასრულებთ მათ, მაგრამ მშვენივრად გესმით, რომ არაფერი ხდება. ყველაფერს აკეთებთ, მაგრამ ამ ყველაფრის მიუხედავად, მუდმივად თან გდევთ ნგრევის შეგრძნება; უგუნებობა მუდამ ჩრდილივით თან დაგყვებათ.

როცა ლაიბნიცი აცხადებს, რომ ეს ყველაზე სრულყოფილი სამყაროა ყველა შესაძლო სამყაროს შორის, ის იმავეს ამბობს, რასაც ჩუჟან-ძი:

„უკვე ყველაფერზე იზრუნეს“.

თქვენ არ გჭირდებათ თქვენს ცხოვრებაზე ზრუნვა, და არც სიკვდილზე – იგივე წყარო, რაც სიცოცხლეზე ზრუნავს, იზრუნებს სიკვდილზეც; არ არის საჭირო ფიქრი დიდებულ დაკრძალვაზე. იგივე წყარო, რომელმაც დამბადა, მიმიღებს თავის წიაღში, და ეს ერთიანი წყარო საკმარისია; არ არის საჭირო მისთვის რამის დამატება.

მონაფეებმა მოუსმინეს, მაგრამ მისი გაგება ვერ შეძლეს; წინააღმდეგ შემთხვევაში, მას არ მოუწევდა კიდევ რამის ახსნა. მაგრამ მონაფეები მაინც შეენინააღმდეგნენ:

„ჩვენ გვეშინია, რომ ყვავები და ძერები

ჩვენს ოსტატს შეჭამენ“.

თუ ჩვენ ამისთვის არანაირად არ მოვემზადებით, თუ ყველაფერს არ დავგეგმავთ, თავიდან ბოლომდე, ყვავები და ძერები ჩვენს ოსტატს შეჭამენ.

ჩუან-ძიმ უპასუხა:

„რას ვიზამთ, მინაზე თუ

ყვავები და ძერები შემჭამენ,

მინაში – ჭიანჭველები და მატლები.

ორივე შემთხვევაში შემჭამენ –

მაშ, რითი არ მოგწონთ ფრინველები?“

მაშ, რა საჭიროა არჩევანის გაკეთება? თუ ნებისმიერ შემთხვევაში უნდა შემჭამონ, რა საჭიროა არჩევანი? ჩუან-ძი გვასწავლის: „იცხოვრეთ არჩევანის გარეშე და მოკვდით არჩევანის გარეშე“. რა საჭიროა არჩევანი?

თქვენ ცდილობთ ცხოვრების მართვას, მერე კი ცდილობთ სიკვდილის მართვასაც. ადამიანები ამიტომ წერენ ანდერძებს, მთელ ოფიციალურ დოკუმენტებს, რომ მაშინაც მართონ, როცა აღარ იქნებიან. გარდაცვლილებმა, მაგრამ მაინც რომ მართონ. მართვა, ზემოქმედება, იმდენად მომხიბვლელად გამოიყურება, რომ ადამიანები სიკვდილის შემდეგაც აგრძელებენ მანიპულირებას. კვდება მამა, და თავის ანდერძში წერს, რომ შვილი მიიღებს მემკვიდრეობას მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი შეასრულებ განსაზღვრულ პირობებს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, თანხა წავა საქველმოქმედო ფონდში. წურას უკაცრავად, ეს პირობები უნდა შესრულდეს... მკვდარი ადამიანი კვლავ აგრძელებს ზეგავლენას.

ლონდონის ლატაკთა საავადმყოფოების მზრუნველთა და სამეურვეო საზოგადოების დამფუძნებელმა და პრეზიდენტმა დატოვა შემდეგი შინაარსის ანდერძი: „ჩემი სიკვდილის შემდეგ ჩემი სხეული არ უნდა განადგურდეს. ის უნდა იქნეს შენახული, და მე უნდა გავაგრძელო თავმჯდომარის სავარძელში ჯდომა“. ის ისევ იქ ზის! როცა არ უნდა შეიკრიბოს საზოგადოება სათათბიროდ, თავმჯდომარის ადგილზე მისი გვამია დაბრძანებული! ის ზის მაგიდის თავში, კვლავ სხვებზე ამაღლებული, ყველას უფროსი და მბრძანებელი.

თქვენი ცხოვრება – სხვებზე გავლენის მოხდენა, სხვებით მანიპულაციაა, და თქვენ გინდათ, რომ თქვენი სიკვდილიც გახდეს მანიპულაცია. ჩუან-ძი ამბობს: „არჩევანი არ არსებობს.

თუ ჩემს სხეულს დატოვებთ მინის ზევით, მერე რა, მას შეჭამენ; თუ მინაში ღრმად ჩაფლავთ, მაინც შეჭამენ. მაშ, რატომ უნდა მივანიჭოთ უპირატესობა ჩიტებს ან მატლებს? მოხდეს, რაც მოსახდენია. დაე, პირველწყარომ გადანყვიტოს“.

გადანყვიტობას მუდამ ეგო გკარნახობთ: „მე გადავწყვეტ“. ასე რომ, მიეცით საშუალება პირველწყაროს, დაე, საბოლოოდ მან გადანყვიტოს, როგორ სურს განკარგოს ეს სხეული. ჩემთვის არასდროს უკითხავთ, როგორ ქმნის პირველწყარო ამ სხეულს, მაშ, რატომ უნდა გადავწყვიტო, ახლა როგორ მოვექცე მას? და საიდან მოდის ეს შიში, რომ მას შეჭამენ? ძალიან კარგი, თუ შეჭამენ!

ჩვენ გვეშინია, რომ შეგვჭამენ – რატომ? შეეცადეთ ეს გაიგოთ. ასე ძალიან რატომ გვეშინია, რომ შეგვჭამენ? მთელი ჩვენი ცხოვრება ჩვენ ვჭამთ, ვკლავთ, სიცოცხლეს ვანადგურებთ, რომ მაძღრად ვიყოთ. რასაც არ უნდა მიირთმევდეთ, თქვენ კლავთ. თქვენ გინევთ მოკლათ, რადგან სიცოცხლეს მხოლოდ სიცოცხლის ჭამა შეუძლია. სხვა საშუალება არ არსებობს. ამიტომ არავინ არ არის აბსოლუტური ვეგეტარიანელი – არავინ. ყველა, თითოეული ჩვენთაგანი – არავეგეტარიანელია, იმიტომ, რომ რაც არ უნდა მიირთვათ, ესეც სიცოცხლეა. ხილს მიირთმევთ – ეს სიცოცხლეა; ბოსტნეულს მიირთმევთ – ბოსტნეულსაც აქვს სიცოცხლე; ხორბალს მიირთმევთ თუ ბრინჯს, ეს ხომ – მარცვალი, თესლი, – სიცოცხლის საწყისია, ზრდის, ახალი სიცოცხლის საწინდარი; სწორედ თესლისგან აღმოცენდება სიცოცხლის პირველი ყლორტები. ყველაფერი, რაზედაც თქვენ ხართ დამოკიდებული, ცოცხალია.

ცხოვრება ცხოვრებაა, და ყველაფერი საკვებია სხვისთვის; მაშ, რატომ იცავთ თავს და ცდილობთ ყველაფერი ისე მოაწყოთ, რომ თქვენ არასოდეს არავინ შეგჭამოთ? ეს ხომ, უბრალოდ, სისულელეა! თქვენ ხომ ჭამდით მთელი თქვენი სიცოცხლის განმავლობაში, ახლა სხვას მიეცით თქვენი შეჭმის საშუალება; მიეცით სიცოცხლეს ნება, რომ შეგჭამოთ.

ამიტომ ვამტიკებ, რომ ირანელებს ყველაზე მეცნიერული მიდგომა აქვთ იმასთან დაკავშირებით, როგორ უნდა გამოეყო მკვდარ სხეულს. ინდუსები მას წვავენ. ეს ცუდია, თქვენ წვავთ

საკვებს. თუ ყოველი ხე დაწვავს თავის ნაყოფს და ყოველ ცხოველს, როცა მოკვდება, სხვა ცხოველები დაწვავენ, რა გამოვა? ისინი ყველანი ინდუსები იქნებიან. ოღონდ აქ უკვე აღარავინ იქნება. რა საჭიროა დაწვა? თქვენ ხომ ჭამდით, ახლა ამის საშუალება სხვას მიეცით – მიეცით სიცოცხლეს თქვენი შეჭმის ნება. და იყავით ამით ბედნიერი, რადგან გახდეთ საკვები – ნიშნავს, რომ თქვენ საკუთარ წიაღს უბრუნდებით, პირველწყაროსთან ბრუნდებით. ამაში არაფერია ცუდი. ეს ნიშნავს, რომ არსებობამ, დიადმა შემოქმედებამ დაგიბრუნათ თავის წიაღში, უკან მიგიღოთ, მდინარის წყლები კვლავ შეერწყა ოკეანეს.

და ეს შერწყმის, შერთვის საუკეთესო საშუალებაა – იყო შეჭმული, რადგან ყველაფერი, თქვენში არსებული, რაც კი შეიძლებოდა, რომ სასარგებლო ყოფილიყო, ახლა სადღაც, ვიღაცაში აგრძელებს სიცოცხლეს. რომელიღაც ხე, რომელიღაც ცხოველი ცოცხლობს თქვენი სიცოცხლის წყალობით. იყავით ბედნიერი, გაიხარეთ, თქვენი სიცოცხლე გაცემულია. რატომ უნდა გეშინოდეთ, რომ აქ რაღაც ისე ვერაა; რა არის საშიში? მუსულმანები და ქრისტიანები თავიანთ მკვდრებს კუბოთი მარხავენ მიწაში, მიცვალებული დაცული რომ იყოს. ეს ცუდია, უბრალოდ, სისულელეა, რადგან, თუ ჩვენ სიცოცხლეს ვერ ვიცავთ, სიკვდილს როგორღა დავიცავთ? ჩვენ არაფრის დაცვა არ შეგვიძლია, არაფრის დაცვა არ შეიძლება.

სიცოცხლე დაუცველია, თქვენ კი ცდილობთ სიკვდილიც კი იხსნათ ყოველგვარი ზიანისგან. გინდათ შეინახოთ, გადაარჩინოთ.

ირანელებს ყველაზე კარგი მეთოდი აქვთ – ისინი, უბრალოდ, ტოვებენ სხეულს კედლებზე, კოშკებზე, მერე კი ქორები ან სხვა ფრინველები მოფრინდებიან და ჭამენ მას. ახლა ყველანი ამის წინააღმდეგ ილაშქრებენ, ირანელების წინააღმდეგ, თავად ირანელებიც კი, რადგან ეს ყველაფერი საშინელებად მიაჩნიათ, უმსგავსოდად, სიმახინჯედ. არა, ეს არაა უმსგავსო. თქვენ როდესაც მიირთმევთ, ეს უმსგავსოება? მაშინ, რატომღა უმსგავსოება, საშინელება, სიბინძურე, როცა ქორი ჭამს? როცა თქვენ ჭამთ, ეს სადილია, მაგრამ როცა ქორი გჭამთ – ესეც სადილია. თქვენ ჭამდით სხვებს, და დაე, ახლა სხვებმა შეგჭამონ; ღმერთმა შეარგოთ თქვენი თავი.

ჩუჟან-ძი ამბობს: „არჩევანი არაა, რატომ უნდა მივანიჭოთ უპირატესობა ამას ან იმას? დაე, სიცოცხლემ გააკეთოს ის, რის გაკეთებასაც საჭიროდ თვლის, მე არ ვაპირებ არაფრის გადაწყვეტას“. და მართლაც, ჩუჟან-ძიმ იცხოვრა სწორედ ასეთი, აურჩეველი სიცოცხლით, ამიტომაც იყო მზად, მომკვდარიყო აურჩეველი სიკვდილით. მხოლოდ მაშინ ხართ, მხოლოდ მაშინ არსებობთ, როცა არაფერს ირჩევთ. როცა არჩევანი გაქვთ, იმწამსვე გონებაც ჩნდება. გონება – დიადი ამომრჩეველია; თქვენი არსი, თქვენი არსებობა არასოდეს არაა არჩევითი. გონებას მუდამ უნდა რაღაც აკეთოს; თქვენი შინაგანი არსი მოვლენებს, უბრალოდ, ნებას აძლევს, რომ მოხდეს. თქვენი არსი – თვითდინებაზე მიშვებაა. როგორ შეიძლება იყოთ უბედური, თუ არჩევანს არ აკეთებთ? როგორ შეიძლება იყოთ უბედური, როცა კონკრეტულად არაფერი გსურთ? როგორ შეიძლება იყოთ უბედური, როცა არავითარი კონკრეტული მიზნისკენ არ მიისწრაფვით? არაფერს არ შეუძლია თქვენი გაუბედურება. გონება ითხოვს მიზანს, არჩევანს, გადაწყვეტას – და მათთან ერთად მოდის უბედურებებიც.

თუ თქვენ არჩევანის გარეშე ცხოვრობთ და ცხოვრებას თავის ნებაზე დინების საშუალებას აძლევთ, მაშინ თქვენ, უბრალოდ, ვრცელი ველი ხართ: თქვენში ხორციელდება, თქვენში ჩქეფს სიცოცხლე, ოღონდ თქვენ მას არ მართავთ. თქვენ არ ზემოქმედებთ მასზე, არ აკონტროლებთ მას. თუ თქვენ შეწყვეტთ კონტროლს, მთელი დაძაბულობა გაქრება, და მხოლოდ მაშინ დგება რელაქსაცია, მხოლოდ მაშინ ხართ სრულიად მოდუნებული, სრულიად თავისუფალი. ეს მოდუნება, ეს რელაქსაციაა სწორედ საბოლოო წერტილი, ალფა და ომეგა, დასაწყისი და დასასრული. არც სიცოცხლესთან, არც სიკვდილთან მიმართებაში არ ღირს რაიმე თვალსაზრისზე, რაიმე პოზიციაზე დგომა.

ეს არის მთელი ამ ისტორიის აზრი: არაფერში გჭირდებათ რაიმე პოზიციის დაკავება. არ ღირს ლაპარაკი: „ეს – სწორია, ეს – არასწორი“. არ უნდა დაყოთ, არ დააცალკევოთ. მიეცით სიცოცხლეს ნება იყოს ერთი მთლიანი, განუყოფელი.

ჩუან-ძი ამბობს: „თუ თქვენ დაყოფთ, თუნდაც დიუმის უმნიშვნელო ნაწილითაც კი, მაშინ სამოთხე და ჯოჯოხეთი უკვე დაგიცალკევებით და ახლა მათ უკვე ველარ შეაერთებთ“.

ერთ ახალგაზრდა კაცს ვიცნობდი. ის ხანდახან მოდიოდა ჩემთან, და ძალიან ანუხებდა ერთი პრობლემა. ამ ახალგაზრდას ძალიან უნდოდა დაქორწინება, მაგრამ როგორი გოგონაც არ უნდა მიეყვანა სახლში, დედამისი ყველას უწუნებდა. ეს მისთვის უკვე სრულიად აუტანელი მდგომარეობა იყო. „ეცადე, მოძებნო ისეთი გოგონა, რომელიც ყველაფრით ზუსტად დედაშენის მსგავსი იქნება: სახით, ტანით, სიარულით, სამოსით, – ვურჩიე, – უბრალოდ, მონახე სარკის ანარეკლი, ზუსტად ისეთი, როგორიც დედაშენია“.

ის ეძებდა, დიდხანს ეძებდა, და, ბოლოს, იპოვა ასეთი გოგონა. მოვიდა ჩემთან და აღიარა: „თქვენ მართალი იყავით, დედაჩემი მაშინვე აღფრთოვანდა, როგორც კი დაინახა. ის პირდაპირ დედაჩემის ასლია. არა მარტო ისე იცმევს, დადის, ლაპარაკობს, საჭმელსაც კი ისე აკეთებს, როგორც დედაჩემი“.

„და რითი დამთავრდა ეს ყველაფერი?“ – შევეკითხე.

„არაფრით, – მიპასუხა მონყენილმა, – იცით, მამაჩემი ვერ იტანს მას“.

პოლარულობა, სრული ჟურთიერთწინააღმდეგობა – თუ თქვენი გონების ერთ ნაწილს რაიმე უყვარს, მაშინვე შენიშნავთ, რომ გონების მეორე ნაწილს ის ეზიზღება. თუ თქვენ ერთ რაღაცას ირჩევთ, უბრალოდ მიმოიხედეთ: იქვე დამალულია თქვენი გონების მეორე ნაწილი, რომელიც მას ვერ იტანს. როგორც კი არჩევას იწყებთ, არა მარტო სამყაროა გახლეჩილი, თქვენც გახლეჩილი ხართ თქვენი არჩევანით. თქვენ უკვე არ ხართ მთლიანი. მაგრამ როცა თქვენ მთლიანი არ ხართ, არ შეგიძლიათ სიცოცხლეს თავისთავად მოხდენის ნება დართოთ. მაშინ, როცა ცხოვრებაში ყველა სიკეთე ისე მოგვევლინება ხოლმე, როგორც წყალობა, როგორც ღოცვა, როგორც ნიჭი; ძალისხმევით ამის მიღწევა შეუძლებელია.

ასე, რომ, ნუ აირჩევთ რელიგიას ამქვეყნიურის ნაცვლად, ნუ აირჩევთ მშვენიერს ამაზრზენის ნაცვლად, ნუ აირჩევთ

გულმონყალებას ცოდვის ნაცვლად, ნუ ეცდებით იყოთ კარგი, იმის მაგივრად, რომ იყოთ ცუდი, ნუ განასხვავებთ ერთმანეთისაგან ეშმაკსა და ღმერთს, — აი, ამას ამბობს ჩუჟან-ძი. ის მოგვიწოდებს: „ნუ გააკეთებთ არჩევანს სიცოცხლისა და სიკვდილს შორის. ნუ აირჩევთ ამა თუ იმ სახის სიკვდილს. ნუ აირჩევთ, დარჩით მთლიანი, და როცა თქვენ იქნებით მთლიანი, მოხდება შეხვედრა მთელთან, ერთიანთან, რადგან მხოლოდ მსგავსი ხვდება მსგავსს“.

მისტიკოსები, ასობით წლების განმავლობაში, იმეორებდნენ: „როგორც ზევით, ისე ქვევით“. მინდა ამას დავამატო კიდევ ერთი: „როგორც შიგნით, ისე გარეთ“. თუ თქვენ მთლიანი ხართ შიგნით, გარედანაც იმწამსვე გამთლიანდებით. თუ შიგნით ხართ გახლეჩილი, მაშინ თქვენ გარეთაც ყველაფერი დაყოფილია.

ეს თქვენ ხართ — თქვენ, მთელი სამყარო, სამყაროს გამოხატულება, ეს თქვენ ხართ — მაგრამ როგორც კი დაიწყებთ არჩევას, თქვენ გაიხლიჩებით, დაიმსხვრევით. არჩევანი ნიშნავს გახლეჩას, არჩევანი ნიშნავს კონფლიქტს: ამისკენ, იმის წინააღმდეგ.

ნუ აირჩევთ. დარჩით მიუკერძოებელ მონმედ, და მაშინ ვერაფერი გაგისხლტებათ. მაშინ ეს არსებობა, შემოქმედის ეს ღია კმნილება გახდება ყველაზე სრულყოფილი, ყველა შესაძლებელს შორის. რა შეიძლება იყოს ამაზე უფრო მშვენიერი, რა შეიძლება იყოს ამაზე უფრო ღვთაებრივი. ის აქაა, თქვენ გარშემო, თქვენ გელოდებათ. როგორც კი გაიღვიძებთ, მაშინვე გაიხსნება თქვენ წინაშე. მაგრამ სანამ თქვენი გონება აგრძელებს თქვენზე ზემოქმედებას, გხლეჩავთ, გარჩევინებთ, კონფლიქტებს წარმოშობს, ეს ვერ მოხდება.

თქვენ კარგავდით ამ ყველაფერს მთელი ცხოვრების განმავლობაში. ამის შემდეგ მაინც ნულარ გაუშვებთ ხელიდან. დღეისათვის საკმარისია.

